ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 1-2
SAMEDI-DIMANCHE
1er-2 MARS
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 21.907 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.907

ՀԱՏԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՐԵՒԱՆ - ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ «ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ» ՑՈՒՑԱՐԱՐՆԵՐ «ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ»

Լ. Տէր Պետրոսեանի համախոհներուն ցոյցը Փետր. 28ին ալ շարունակուած է, բազմահազար մասնակիցներով: Նկատելի նորութիւններ եղած են ոստիկանական աւելի սաստիկ ներկայութիւն մը եւ Իսրայէլի դրօշակը:

Իր ելոյթով Լ. Տէր Պետրոսեան դարմանք յայտնած է Արեւմուտքի կեցուածքին, որ Հայաստանի ներկայ նկատմամբ հրապարակային յայտարարութեամբ հանդէս չի գար: Դժգոհութիւն արտայայտած է միջազգային դէտերու հասցէին որոնց բրածը խայտառակութիւն է երբ չեն տեսներ կատարուածը եւ կը գոհանան ընդհանուր գնահատականով: Պահանջած է որ Արեւմուտքը յարգէ Հայաստանի ժողովուրդը, եթէ չի փափաքիր երկրին մէջ գործ ունենալ նոր Սատտամ Հիւսէյնի մը հետ... Ապա ազդարարելու ոճով աւելցուցած է թէ Եւրոպան լուռ մնալով ոչ թէ դաւաճանած կ՚ըլլայ հայ ժողովուրդին, այլ՝ ժողովրդավարութեան, ազատական արժէքներուն, եւրոպական քաղաքակրթութեան:

Լ. Տէր Պետրոսեան իր ճառին մէջ առանձնացուցած է Ռուսաստանի պարագան. ըսած է թէ Մոսկուա երկընտրանքի առջեւ է. կա՛մ պէտք է զօրակցի Հայաստանի ներկայի վարչակազմին և կորսնցնէ հայ ժողովուրդին համակրանքը, կամ պէտք է նեցուկ տայ հայ ժողովուրդին, Հայաստանի ժողովրդավարացման հոլովոյթին: Առաջին պարագային լուրջ կորուստ կ՚ունենայ, երկրորդին ձեռք կը բերէ շատ արժէքաւոր գործընկեր: Ինք վստահ է թէ Ռուսաստան ճիշդ որոշում կը կայացնէ:

Ժողովուրդին ուղղուած հոգեչահ խօսքերու բաժինը եւ երգն ու պարը անպակաս են Ազատութեան հրապարակի ցոյցերէն: Փետր. 28ին ալ Լ. Տէր Պետրոսեան դիմելով ներկաներուն ըսած է.- «Մենք այսօր ունինք հասարակութիւն որը չունէինք հինգ ամիս առաջ... Այս հրապարակը իսկական համալսարան է, ակադեմիա: Ամէն մէկդ ակադեմիկոս է եւ աւելի բանիմաց, քան միւս ակադեմիկոսները»: Ապա բացատրած է թէ ինք ալ պիտի ուզէր այդ բանիմաց բազմութեան հետ հրապարակին վրայ մնալ օր ու գիշեր, սակայն իր պարտականութիւնները -դեսպաններու հետ հանդիպում, հարցազրոյցներ, եւլն.- արգելք կ՚ըլլան իր փափաքին:

Լ. Տէր Պետրոսեան շեշտած է անգամ մը եւս որ իրեն ձեռնարկածը գոյներու յեղափոխութիւն չէ, այլ երգ ու պարի ու սկսած է բեմին վրայ պարել, յայտարարելէ ետք. «Ես արդէն մտել եմ ջուրը եւ այլեւս թրջուելուց չեմ վախենում: Եթէ իմ կողքին ոչ ոք էլ չմնայ, չեմ նահանջելու: Ես պայքարելու եմ մինչեւ վերջ»:

Ելոյթներու, երգի, պարի բաժինէն ետք կրկին երթ տեղի ունեցած է, այս անգամ դէպի Օ.ԷՍ.Սէ.Ը.ի Երեւանի գրասենեակը: «Ամօ՛թ» վանկարկելով ցուցարարները դժգոհութիւն արտայայտած են Փետր. 19ի ընտրութեան տրուած գնահատականին: Ոստիկանական կառքը ընկերացած է երթին, պարբերաբար յայտարարելով որ երթը անօրինական է:

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հայաստանեան աղբիւրներ գրեթէ ամէն օր կը տեղեկացնեն ձերբակալութեան պարագաներու. Փետր. 27ին Մասիսի մէջ ձերբակալուած էին Լ. Տէր Պետրոսեանի երկու կողմնակիցներ. Ռազմական ոստիկանութեան նախկին պետ Յովհաննէս Յարութիւնեանն ու Մասիսի ինքնապաշտպանութեան ջոկատի հրամանատար Յուսիկ Պաղտասարեանը: Անոնց տուներուն խուզարկութեան ընթացքին զէնք եւ զինամթերք գտնուած է:

Փետր. 29ին ալ ըսուած էր թէ Փետր. 24ին ձերբակալուած ու յետոյ բանտարկուած է «Նոր ժամանակներ»ու կուսակցապետ Արամ Կարապետեանը իրաւապահ մարմիններուն գիտակցաբար սըխալ տեղեկութիւն տուած ըլլալու ամբաստանութեամբ:

Քանի մը օրէ ի վեր տան մէջ կալանքի տակ կը պահուի պաշտպանութեան փոխ նախարար «Երկրապահ կամաւորականներ»ու միութեան նախագահ Մանուէլ Գրիգորեան:

***

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԸ

Այս պիտակին տակ խմբուած տասնըեակ մը կազմակերպութիւն Փետր. 28 թուակիր յայտարարութեամբ մը մըտահոգութիւն յայտնած է երկրին յետընտրական ներկայի զարգացումներուն: Ըսուած է թէ այնքան ատեն որ ընտրական կեղծիքները չեն հետաքննուիր ու յանցաւորները չեն պատժուիր, վստահութիւն ակնկալել կարելի չէ ընտրութեան եւ դատաիրաւական համակարգին նկատմամբ:

Ստորագրողները ոչ կ՚ուղղեն կառավարութեան որ վերջ տրուի քաղաքական ձերբակալութիւններուն եւ ապահովուի օրէնքի գերակայութիւնը: Կոչ կ՚ուղղեն նաեւ միջազգային հանրութեան որ Հայաստանի կառավարութենէն պահանջէ ընդունուած ընթացակարգերուն յարգանք, ունենայ առարկայական եզրակացութիւններ:

***

ՃԳՆԱԺԱՄԷՆ ԵԼՔԻ ԱՌԱՋԱՐԿ

Երկիրը մատնուած ճգնաժամէն հանելու համար Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի անդամ, նախագահական թեկնածու Վ. Յովհաննիսեան առաջարկած է որդեգրել բանակցութեան օրակարգ մը որ կրնայ լարումը մեղմացնել եւ ժողովրդավարացման լուրջ հոլովոյթի մը սկիզբ դնել: Առաջարկը ընդգրկած է ընտրական նոր համակարգի ձեւաւորում որ բացառէ ամէն տեսակի կեղծիքի կարելիութիւնը, իրական բազմակարծութեան պայմաններու ստեղծում եւ ընդդիմութեան համար քաղաքական համակարգին մէջ լիարժէք գործելու երաշխիքներու ապահովութիւն: Վ. Յովհաննիսեան թելադրած է որ ազդեցիկ քաղաքական ուժերու մէկտեղումով բանակցութիւններ բացւին, հրաժարելով ծայրայեղական եւ ոչ մէկ տեղ տանող ճակատումէն:

***

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻՆ

Արտասահմանէն կը շարունակուին Ս. Սարգսեանի ուղղուած շնորհաւորութիւնները: Վերջին օրերուն զինք շնորհաւորած են Իրանի նախագահը, Մարոքի թագաւորը, Ուկրանիոյ նախագահը, Միջազգային դրամական հիմնարկի նախագահ Տ. Սթրօս-Քահնը:

ՍՈՒՄԳԱՅԻԹ 20

Փետրուար 28ին Հայաստանի ու Արցախի մէջ զանազան նախաձեռնութիւններով նշուած է Ատրպէյճանի Սումգայիթ քաղաքին մէջ 1988ին կատարուած Հայերու սպանդին 20ամեակը:

Երեւանի մէջ ոգեկոչման երթով մը քաղաքական դէմքեր, մտաւորականներ, ուսանողական կազմակերպութիւններ, վերապրածներ ու ժողովուրդի բազմութիւն մը դիմած են Ծիծեռնակաբերդի յուշահամալիրին մէջ տեղ գտած Սումգայիթի զոհերու յուշարձանին: Հոն ելոյթ ունեցած են ՀՅԴ խմբակցութենէն Արտաշէս Շահբազեան, փոխխօսնակ խորհրդական Վլ. Մովսիսեան, կառավարութեան առընթեր գաղթի գործակալութեան պետ Գ. Եղանեան, Ջօրի Բալայեան:

Ներկաներու վաւերացումին յղուած է հռչակագիր մը որ պիտի ղրկուի ՄԱԿ-ի Ապահովութեան խորհուրդին, Մինսկի խումբին նախագահներուն, ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարին, Եւրոպական խորհրդարանին, Եւրոպական Միութեան, Օ.ԷՍ.Սէ.Ը.ին, Հայաստանի նախագահին ու Ազգային ժողովի նախագահին:

ՀՌՉԱԿԱԳԻՐԸ

Գրի առնուած դիմումին մէջ նախ կը շեշտուի Ղարաբաղեան խնդրին կարգաւորման լծուած կողմերուն անյաջողութիւնը, բանակցութիւններուն Բաքուի անհաշտ մօտեցումը: Այդ ճակատէն յայտնուած հայատեացութեան փաստ կը նկատուին Սումգայիթի ու ատրպէյճանական այլ քաղաքներու՝ Բաքուի, Կիրովապատի մէջ հակահայ կոտորածներուն անպատիժ ձգուիլը, իր հայ դասընկերը կացինահար սպաննած ատրպէյճանցի սպային գրեթէ սրբացումի երեւոյթը եւ նոյնիսկ պաշտօնական դէմքերէ արիւնահեղութեան կոչերը, ռազմաշունչ արտայայտութիւնները:

Հռչակագրին հեղինակները կ՚ընդգծեն հետեւեալը. այնքան ատեն որ Սումգայիթի, Բաքուի եւ մնացեալ ջարդերու պատասխանատուներու դատաստանը կատարուած չէ, կարելի չէ ակնկալել որ երկու ժողովուրդները շրջանի հաշտութեան ու խաղաղութեան տանող մերձեցման կէտեր գտնեն:

Ցանուն ստորագրողներուն, կը պահանջուի որ «ՄԱԿ-ի ապահովութեան խորհուրդը ՄԱԿ-ի կանոնադրութեան հիման վրայ միջազգային դատարան հիմնի Ատրպէյճանի տարածքում 1988ի Փետրուարին (Սումգայիթ) եւ 1990ի Յունուարին (Բաքու) միջազգային իրաւունքի լուրջ խախտումների համար պատասխանատու անձանց դատական հետապնդման համար: Եւ միայն դրանից յետոյ մենք կարող ենք խօսել արդարութեան յաղթանակի մասին, առանց որի երբեք չի լինում յուսալի խաղաղութիւն»:

Նոյն օրը Ստեփանակերտի մէջ հաղա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀՌՈՄ

ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆԻՒԹՈՎ ԺՈՂՈՎ

Թրքական աղբիւրներ կը տեղեկացնէին թէ Փետր. 27ին Իտալիոյ Ազգ. ժողովի մէկ սրահին մէջ հայեւթուրք յարաբերութիւններու նիւթով ժողով մը գումարուած է: Ան կազմակերպուած է Իտալիա - Թուրքիա բարեկամութեան միութեան եւ «Քոստէրնի ռատիքալի» անուն քաղաքական թերթին կողմէ: Մասնակցած են Թուրքիոյ դեսպանը, Իտալիոյ Ազգային ժողովի արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովի նախագահը, իտալացի եւ Թուրք հրաւիրեալներ: Ելոյթներ ունեցած են Թրքական համալսարաններու դասախօսներ, իտալացի քաղաքական դէմքեր: Շեշտուած է այն միտքը թէ հայեւթրքական հարցին կարգաւորումը օժանդակող լուրջ ազդակ կ՚ըլլայ Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան, թէ Հայաստան նման փափուկ հարցի մը մասին պէտք է կարենայ սեղանի մը շուրջ պաղարիւնով բանավիճիլ, եւլն.:

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ Կ՚ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐԸ

1914ին Թրքական բանակը Սարիղամիշի մէջ Ռուսաստանի դէմ արշաւի մը ընթացքին 90 հազար երիտասարդ զոհ տուած է. անոնց մեծ մասը մեռած է սառելով: Նոր-նոր Թուրքիոյ մէջ սկսած է նշուիլ այդ կորուստին տարելիցը:

Սարիղամիշի զօրակցութեան խումբի նախագահ եւ վիրաբոյժ փրոֆ. Պ. Սէօնմէզ այդ տարելիցին նշումին առթիւ ելոյթ մը ունեցած է Գերմանիոյ մէջ, որպէս Օպէրհաուզէնի Թրքական միութեան հրաւիրեալը: Պատմելով այդ արշաւանքին մասին, ան նիւթ ըրած է նաեւ 1915ը: Այդ առընչութեամբ խըստօրէն քննադատած է ներկայի Գերմանիան. ըսած է որ դպրոցականներուն չեն սորվեցներ թէ առաջին աշխարհամարտին Թուրքերը Գերմանիոյ դաշնակիցներն էին: Մինչդեռ, այնքան սերտ էին յարաբերութիւնները որ նախապատերազմեան շրջանին օսմանեան բանակին մէջ հարիւրաւոր գերմանացի հրամանատար կը պաշտօնավարէր. այդ տարիներուն Թուրք ղեկավարները մեծ համակրանք ունէին Գերմանացիներուն եւ տրուած որոշումներուն ետին միշտ ներկայ էին այս վերջինները: Ներկայի խեղաթիւրուած ցեղասպանութեան խնդրին ալ Գերմանացիները իրենց վախին պատճառով միշտ տարբեր մօտեցում կ՚ունենան. մինդեռ հայկական տարագրութեան ետին Գերմանացիներ կը գտնըւէին:

«ՅԱՌԱՋ- ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

«Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի Մարտի թիւը լոյս կը տեսնէ գալ շաբթու, Կիրակի, Մարտ 9 թուականով:

ՅՈ՞ ԵՐԹԱՍ ԵՐԵՒԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Ոչ ոք այնքան միամիտ էր խորհելու համար թէ Հայաստանի նախագահական ընտրութիւնները պիտի ընթանային հեզասահ, իսկ արդիւնքները՝ առանց տրտունջի ալիքներ յառաջացնելու: Սպասելի էր նաեւ բողոքի եւ դատական հետապնդումներու դէպքեր, նոյնիսկ՝ հրապարակային ցասկոտ յայտարարութիւններ ի տես ընտրական կամ այլ ապօրինութիւններու: Ի վերջոյ նորանկախ Հայաստան ժողովրդավարական կարգերու եւ արդարադատութեան տիպար երկիր մը չէ, եւ չէ եղած առաջին օրէն, պահ մը ընդունելով իսկ թէ անարատ կ՚ըլլան ամենաժողովրդավարական նկատուած երկիրներու ընտրութիւնները: Առանց երբեք բաղդատականի մը փորձը ընելու, ստուերոտ էին նոյնիսկ Միացեալ Նահանգներու նման երկրի մը 2000 թըւականի նախագահական ընտրութիւններու արդիւնքները, որոնք ի վերջոյ վճռուեցան ի նպաստ Ճորճ Պուշի, երկրին Գերագոյն ատեանին կողմէ: Էական տարբերութիւնը իրաւակարգերու միջեւ կը կայանայ երկրին սահմանադրական կարգերու յարգումին եւ դեմոկրատական արմատացած հասարակական բարքերու մէջ: Միացեալ Նահանգներու մէջ ոչ ոք իջաւ փողոց, երբ նոյնիսկ հանրաքուէի հաշուեգումարով ընդդիմադիր Դեմոկրատ թեկնածու Ալ Կոր կէս միլիոն աւելի ձայն ստացած էր քան ներկայ նախագահը:

Առաջին հերթին ընդգծենք որ Հայաստանի նախագահական ընտրութիւններուն նոր եւ աշխուժութիւն բերող ազդակ մը հանդիսացաւ Լեւոն Տէր Պետրոսեանի ընտրական կրկէս մուտքը: Որքան ալ տարբեր բացատրութիւններ փընտռուին անոր այս անակնկալ թեկնածութեան, որոշ է թէ իր քայլը կենդանութիւն ներարկեց այլապէս տմոյն ընտրապայքարի մը, սրեց ժողովուրդին ընդարմացած հետաքրքրութիւնը, խրախուսեց արդար պահանջատիրութիւնը, հանդէպ եսակեդրոն իշխանութեան, պահ մը մոռցնելով թեկնածուին իսկ անցեալի ժխտականները որոնց մանրէները բազմացումով ժառանգեցին իր յաջորդները:

Ընտրութիւններէն յաղթական դուրս եկաւ Սերժ Սարգսեան, իշխանութեան զօրաւոր մարդը, որ իշխանութեան լծակները ամբողջէն իր ձեռքը ունէր, նախագահ Ռոպէր Քոչարեանին աջակցութեամբ: Միւս կողմէ որոշ է որ ընտրական մատնանշուած խախտումները հիմնական ոչինչ պիտի փոխեն յայտարարուած ընդհանուր արդիւնքէն, բացի քուէներու համեմատական տոկոսի մանր սրբագրութիւններէ, ի նպաստ այս կամ այն նախագահական թեկնածուին: Քաղաքական զգաստութիւնը, թէ քաղաքացիական գիտակցութիւնը կը պահանջէ, սակայն, որ օրինաւոր զանազաններու դոհացումէ ետք զգաստութեան գան բոլոր կողմերը, առանց կրակին վրայ իւղ թափելու ոճրամտութեան:

Յետ ընտրութեան սպասելի այդ քաղաքացիական գիտակցութիւնը դժբախտաբար պակսեցաւ մասնաւորաբար անձնաւորութեան մը, որ շատ աւելի պատճառներ ունէր գիջելու, ի տես ընտրութեան ելքին, ի սէր օրինապահութեան եւ երկրին ընկերային կայունութեան: Իրեն համար նախամեծար էր լուռ մնալ, մեզի եւ իրեն խնայելու համար անհաճոյ յիշեցումներ իր օրերուն կատարուած ընտրական հսկայածաւալ խարդախութիւններու եւ օրինազանցումներու մասին: Ի վերջոյ, 1996ի նախագահական ընտրութիւններուն իր վերընտրութիւնը, ի վընաս Ղարաբաղի կոմիտէի իր գործընկերոջ Վազգէն Մանուկեանին, կայացած էր բաւական պղտոր ջուրերու մէջ: Ամէն ինչ սարքուած էր ապահովելու համար իր յաղթանակը առաջին փուլին, Ներքին գործոց նախարար Վանօ Սիրադեղեանի գուրգուրոտ կարգադրութեամբ: Խարդախուած ընտրութեան հետեւանքով Նախագահական պալատին շուրջը հաւաքուած տասնեակ հազարաւոր ցասկոտ ցուցարարները իրենց դէմ գտած էին կրակելու պատրաստ բանակային ուժեր: Հրբաշքով մըն է որ Հայու արիւնը առատօրէն չհոսեցաւ Երեւանի փողոցներուն մէջ: Այս առթիւ պէ՞տք է նաեւ յիշեցնել պրն. նախկին նախագահին 2006 Սեպտեմբեր 30ին Արշալոյս գիւղին մէջ սարքուած հանրածանօթ քաղաքական եւ զինուորական վերին ղեկավարներու խնջոյքին արտասանուած սարսափազդու խօսքերը:

Ատենի իշխանութիւնները մեղադրած էին ցուցարարներուն ետին գտնուող ընդդիմադիր բոլոր ուժերը եւ կուսակցութիւնները որպէս տղմուտ ակունքներէ սնանող եւ գործող դաւադիր ուժեր, իսկ հիմա դժբախտաբար նոյն շրջուած կացութեան մէջ ինքզինք կամովին դրած է նախկին նախագահը: Ան անվերջ պատերազմ յայտարարած է իշխանութիւններուն դէմ, հսկումի վրան լարելով այն նոյն հրապարակին վրայ ուր արտասանած էր բոցաշունչ ճառեր, «Ղարաբաղը մերն է» նշանաբանով: Պատմաբան նախագահը քաջ գիտէ սակայն, որ «Պատմութիւն»ը մէկ անգամ կը գրուի, երբ մանաւանդ ինք հաւատացողն է որ «պատմութիւնը չի կրկնուիր», ինչպէս ինքնավստահօրէն յայտարարած էր առիթով մը:

Լեւոն Տէր Պետրոսեանի նախագահական թեկնածութեան առաջին օրէն իսկ ծագեցան կարգ մը լուրջ հարցականներ, որոնք մտահոգիչ համեմատութիւն ստացան ընտրութեան վերջին շաբաթներուն, երբ ան սկսաւ բարբառիլ որպէս արդէն ընտրեալ եւ օծեալ տիրական նախագահ, հրովարտակային պատգամներ արձակելով աջ ու ահեակ: Պետական մարմիններուն հանդէպ անհնազանդութեան կոչերուն առընթեր սկսաւ պետական պաշտօններու խոստումներ շռայլել բոլոր թէական գործակիցներուն, առանց մոռնալու վերահաս պատժական սպառնալիքները բոլոր անոնց հանդէպ, որոնք կրնային խանգարել իր ընտրական գործընթացը: Բան մը կար խախտած ընդհանուր դրութեան մէջ, նման խանգարուած մեքենայի մը սուր ճռինչին, որ թուալելով կ՚ահեղնայ: Այսպէս՝ քըւէահամարը հազիւ սկսած գործի անցաւ փրոփականտի եւ հակափրոփականտի աննախընթաց արշաւ մը: Ընտրական կեդրոնատեղիէն պաշտօնական – Նախագահակա՞ն - հաղորդագրութիւններ իրարու յաջորդեցին ծանուցանելու համար Տէր Պետրոսեանի լուսավառ յաղթանակը քուէներու հրաշալի համեմատութեամբ: Ապատեղատուական այս քիչ մը հնամաշ եւ աժան միջոցը, աննախընթաց մեր մէջ, կը ծառայէ միայն որպէս նախապատրաստութիւն բոլոր յետագայ քայլերուն – Ընդհանուր շփոթութեան յառաջացում, ապակայունացում, հուսկ՝ իշխանութեան տապալում, առանց զանցառելու յեղափոխութիւնը (թերեւս՝ «Ծիրանի»): Քաղաքական թէ գաղափարական գետնի վրայ մենք ձախաւեր օրինակողներ եղած ենք, միշտ վճարելով բարձրագոյն գինը:

Լեւոն Տէր Պետրոսեան երկիր մը ղեկավարած էր առանց նախապէս քաղաքագիտական փորձառութեան, բայց ունենալով հաւատք եւ վայելելով հայ ժողովուրդին ամբողջական վստահութիւնը, որպէս Ղարաբաղ կոմիտէի փայլուն խօսնակ եւ նորանկախ Հայաստանի հիմնադիր նախագահ: Իր ղեկավարութեան տարիներուն տեսաւ եւ վերահասու եղաւ քաղաքական աշխարհի անողոք պայմաններուն, մասնաւորաբար միջազգային ուժերու բախումին, որուն զոհ կը դառնան բոլոր փոքր թէ միջին կարգի պետութիւնները: Սակայն այնպէս կը թուի թէ ո՛չ այդ տարիները, եւ ո՛չ տասնամեայ իր մեկուսի կեանքը չեն ծառայած իրեն պարգեւելու քաղաքական ակնկալելի հասունութիւն մը, որ պիտի ծառայէր յստակօրէն տեսնելու եւ կշռելու Հայաստանի քաղաքական եւ տնտեսական դաժան իրականութիւնը, իր ցաւերով, վէրքերով եւ իր գոյութիւնն իսկ վտանգող դարանակալ դաւերով. այլապէս երկիրը պիտի չհրէր ուղղութեամբ մը որուն ծայրը կը գտնուի անդունդը: Վերահասու պիտի ըլլար մանաւանդ որ պտուղը, ըսենք՝ «ծիրանի»ն, կը քաղուի երբ հասուն է: Տէր Պետրոսեան կը փութայ քաղելու թթու պտուղը, իր բոլոր հետեւանքներով, առաջին հերթին վտանգելով Ղարաբաղը, որ շատ արագ կրնայ դադրիլ «մերն» ըլլալէ:

Յուսանք եւ մաղթենք որ Հայաստանի առաջին նախագահը աւելի երկար չուշանար սթափելու, խնայելու համար ինքզինքին, իր ժառանգութեան, բայց աւոնցմէ վեր եւ միակ կարեւորը՝ չվտանգելու համար ազգային Հայաստանի ճակատագիրը:

Յուսանք եւ մաղթենք նմանապէս որ Հայաստանի իշխանութիւնները սթափ մտքով եւ հեռատեսութեամբ հակազդեն բոլոր կարգի գրգռութիւններուն, խուսափելով անդարմանելի քայլերէ:

Հայ ժողովուրդին պատմական թէ առօրեայ ցաւերը կը բաւեն մեզի:

Պոսթըն

2008-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐ, ՏԱՐԵԼԻՑՆԵՐ

◆ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ (1898 - 1968) – 110 տարի առաջ ծնած է Ատափազարի մէջ, 40 տարի առաջ ալ մահացած՝ Մարսէյլ: Նախակրթութիւնը Արմաշի մէջ ստացած է, իսկ երկրորդականը՝ Ատափազարի Կեդրոնական վարժարանին: Առաջին աշխարհամարտէն վերջ կ՚ընդունուի Պոլսոյ Բժշկական համալսարանը, սակայն կէս կը ձգէ: Ուսումնառութիւնը կ՚աւարտէ Փարիզի մէջ, 1927ին: Աւելի քան քառորդ դար հրատարակեց «Հայ բոյժ» բժշկական-ժողովրդական ամսագիրը: Իրմէ հրատարակուած են «Հէքեաթներու ալպոմը», «Մեղեդինե՛ր, մեղեդինե՛ր», «Երուսաղէ՛մ, Երուսաղէ՛մ», «Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ», «Կանաչ բաժակով», «Ծաղկամատեան» եւ այլ հատորներ:

■ ՄԿՐՏԻՉ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ (1828 - 1868) – Ծննդեան 180 եւ մահուան 140 ամեայ յիշատակն է այս տարի մեծ քնարերգուին: Ծնած է Օրթագիւղ: Կրթութիւնը ստացած է Մըխիթարեան միաբանութեան վարժարանին մէջ, ապա նաեւ՝ Իտալիոյ Փատովա քաղաքին մէջ: 1845էն սկսեալ ծաւալած է գրական, մանկավարժական եռանդուն գործունէութիւն մը՝ մեծապէս նպաստելով ժամանակի մտաւորական շարժման ընդարձակման: Հիմնադրած է թատրոն, մասնակցութիւն բերելով նաեւ Հայկազեանց, Բարեգործական, Երաժշտական ընկերութիւններու հիմնադրման ու անոնց գործունէութեան: Լայն ճանաչում գտած է իր բնութեան, սիրոյ եւ հայրենասիրական բանաստեղծութիւններով, որոնցմէ շատեր մինչեւ օրս ալ կ՚երգուին ոգեւորութեամբ: Մահացած է թոքախտէն, 40 տարեկանին: Թաղուած է Շիշլիի հայ կաթողիկէ գերեզմանատան մէջ՝ Սրապիոն Հէքիմեանի ու Պետրոս Ադամեանի դրացնութեամբ:

◆ ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ (1898 - 1972) – Սփիւռքահայ գրականութեան կարեւոր հեղինակներէն է, զոր կը յիշենք իր ծննդեան 110ամեակին առթիւ: Պարոնեանի ու Օտեանի նման, մեր գրականութեան հազուագիւտ երգիծաբաններէն մէկն է Պէշիկթաշլեան: Ծնած է Պոլիս, ապրած ու մեռած՝ Փարիզ: Հազիւ նախակրթարան մը աւարտած ըլլալով հանդերձ, յաջողապէս մշակած է գրական գրեթէ բոլոր սեռերը: Գործերն են «Ընկեր Շահազար», «Սիդոննա», «Ռապպի», «Երգիծական», «Հիւանդատես», «Ծաղրանկարներ», «Հայ աղբըրտիք», «Երգիծավէպեր», «Յակոբ Օշական», «Նոր ծաղրանկարներ», «Սադայէլին պոչին տակ ու չուքին», «Թատերական դէմքեր», «Հրաշալուր պատմութիւն հայոց» եւ այլն:

■ ՍԻԱՄԱՆԹՕ (ԱՏՈՄ ԵԱՐՃԱՆԵԱՆ) (1878-1915) – Ծնած է Ակն, ուրկէ ընտանեօք Պոլիս փոխադրըւած են 1891ին: Ուսանած է Պէրպէրեան վարժարանին մէջ: 1896ին անցած է նախ Գահիրէ, ապա Ժընեւ, ուր քանի մը ամիս մնալէ վերջ, անցած է Փարիզ եւ Սորպոնի համալսարանի բանասիրական մասնաճիւղի դասընթացքներուն հետեւած է: 1908ին վերադարձած է Պոլիս: 1909ին մեկնած է Պոսթըն: 1914ին՝ կրկին Պոլիս: Առաջին ժողովածուն՝ «Դիւցազնօրէն»ը տպագրուած է Փարիզի մէջ, 1902ին: Այնուհետեւ հրատարակած է «Հայորդիներ», «Հոգեվարքի ու յոյսի ջահեր», «Կարմիր լուրեր բարեկամէս» հատորները, 1913ին ալ՝ «Սուրբ Մեսրոպ» քերթուածը՝ առանձին գրքոյկով մը: Իր ծննդեան 130ամեակն է այս տարի:

(Շար. 4)

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

Հ.Յ.Դ. 117ԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Սան Ֆրանսիսքոյի «Խաչատուրեան» Հայ կեդրոնի «Սարոյեան» սրահին մէջ, Յունուար 19ին, տեղի ունեցած է Հ.Յ.Դաշնակցութեան 117ամեակի տօնախմբութիւնը, ներկայութեամբ հոծ բազմութեան մը: Յայտագիրը վարած է Կարինէ Փանոսեան: Հ. Ե. դաշնակցութեան խօսքը փոխանցած է Մատթէոս Սնեքերիմեան, իսկ «Քրիստափոր» կոմիտէի կողմէ խօսք առած է Խաչիկ Թազեան: Բանախօսը՝ Հայ մըշակութային հիմնարկի տնօրէն Մուրատ Թօփալեան, ներկայացուցած է անցեալ տարուան ընթացքին Հ.Յ.Դ.-ի Հայ Դատի յանձնախումբի միջոցաւ արձանագրուած յաջողութիւնները, կոչ ուղղած է ներկաներուն զօրակցիլ Դաշնակցութեան, «որպէսզի ան կարենայ շարունակել հայութեան գոյատեւման եւ իրաւունքներու վերատիրացման գծով տասնամեակներու իր պայքարը»: Անդրադառնալով Հայաստանի ներկայ քաղաքական կացութեան, բանախօսը շեշտած է թէ «անկախացած Հայաստանի մէջ առաջնահերթ կը նկատէ ժողովրդավարութեան, մարդկային իրաւունքներու եւ արդար օրէնքներու կիրարկումը բոլոր քաղաքացիներուն համար»: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

***

ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Փասատինայի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 29ին, տեղի ունեցած է արեւմտեան թեմի հոգեւորականներու համագումարը, Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առիթով, նախագահութեամբ առաջնորդ Մուշեղ արք. Մարտիրոսեանի: Համագումարը զբաղած է քահանայական պաշտօնի եւ առաքելութեան վերարժեւորման հրամայականներով. վեր առնելով հովուական, ծիսական-արարողական թէ վարչական պատասխանատուութեանց եւ պարտականութիւններու հոգեւոր դաստիարակչական մարզերը: Համագումարը նաեւ ժողովուրդի հոգեւոր զարթօնքին սատարող կրօնա-դաստիարակչական աշխատանքներու համապատասխան ծրագիրներ մշակած է:

***

ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆՔԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պըրպէնքի Առաջնորդարանի «Գալայճեան» սրահին մէջ, Յունուար 25ին, տեղի ունեցած է ոգեկոչման երեկոյթ մը, ի յիշատակ Հրանդ Տինքի մահուան առաջին տարելիցին, հովանաւորութեամբ առաջնորդ Յովնան արք. Տէրտէրեանի եւ մասնակցութեամբ Պոլսահայ միութեան եւ ԵՈՒ.ՍԻ.ԷԼ.ԷՅ. համալսարանի Հայոց պատմութեան ամպիոնի: Բացումը կատարած է Պոլսահայ միութեան նախագահ Սիմոն Աճիլաչօղլու, անդրադառնալով ողբացեալի կեանքին ու գործունէութեան: Բանախօսած է «Փուլիցէր» մրցանակակիր լրագրող եւ «Պոսթըն կլոպ» թերթի փոխ խմբագիր Սթեֆըն Քիւրքճեան, որ անդրադառնալով Հրանդ Տինքի խմբագրական կեանքին, յայտնած է թէ անոր սպանութենէն ետք Պոլիս մեկնած է եւ նկարագրած թաղման կարգը եւ ժողովուրդին կեցուածքը: Խօսք առնելով Մինեսոթա համալսարանի պատմութեան բաժնի դասախօս եւ 1990ական թըւականներէն ի վեր Հրանդ Տինքի մտերիմ բարեկամ փրոֆ. Թանէր Աքչամ, ներկայացուցած է ողբացեալին նկարագիրը, կեցուածքը եւ հաւատարիմ քաղաքացի ըլլալը: Ցուցադրուած է տեսերիզ մը այն որբանոցին մասին, ուր Հրանդ Տինք մնացած եւ դաստիարակուած էր: Փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննէսեան իր սրտի խօսքով անդրադարձած է Հայկական ցեղասպանութեան եւ ներկայիս Թուրքիոյ մէջ տիրող կացութեան եւ խմբագիրներու դիմագրաւած դժուարութիւններուն: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդ Յովնան արք. Տէրտէրեան:

***

«Հ.Յ.Դ. ԱԼԲՈՄ-ԱՏԼԱՍ»Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Սան Ֆրանսիսքոյի «Վասպուրական» սրահին մէջ, Յունուար 20ին, տեղի ունեցած է Յակոբ Մանճիկեանի «Հ.Յ.Դաշնակցութեան ալբոմ ատլաս»ի ներկայացումը: Բացումը կատարելով Զարեհ Սամուրգաշեան ներկայացուցած է հեղինակը: Յակոբ Մանճիկեան խօսք առնելով նըշած է թէ ալբոմներու շարքը որոշուած է հրատարկել 1990ին, կուսակցութեան հարիւրամեակին առիթով, նպատակ ունենալով «Դաշնակցութեան պատմութիւնը կերտող անմահներուն յիշատակը յաւերժացնել պատկերագիրքերով, ուր ներկայացուած ըլլան գլխաւոր իրագործումներուն համառօտ պատմականը, դէպքերուն մասնակից դէմքերու նկարներն ու ամփոփ կենսագրութիւնները, նաեւ՝ գործողութիւններու վայրերը շեշտող քարտէսները»: Առաջին բաժնին համար նկատի առնուած է 1890 - 1914 ժամանակաշրջանը եւ գիրքը կոչուած է «Յուշամատեան Հ.Յ. Դաշնակցութեան ալբոմ-ատլաս, Ա. հատոր, Դիւցազնամարտ», որ լոյս տեսած է հայերէն, 1993ին: Երկրորդը լոյս տեսած է նոյնպէս հայերէն, 2006ին, որ կ'ընդգրկէ 1915-1925 ժամանակաշրջանը, որ կոչուած է «Հ.Յ.Դաշնակցութեան ալբոմ-ատլաս, Բ. հատոր, Գոյամարտ»: Երրորդը պիտի բովանդակէ 1926–1990 տարիները, կուսակցութեան սփիւռքեան իրագործումները եւ պիտի կոչուի «Հայամարտ»: Երրորդ հատորին աշխատանքը տակաւին չէ սկսած: Ա. հատորին անգլերէն թարգմանութիւնը, որուն ներկայացումը կատարուած է, հրատարակուած է 2006ին: Յակոբ Մանճիկեան նշած է թէ ալբոմներու հրատարակութիւնը կատարուած է հաւաքական աշխատանքով. ինք կը պատրաստէ պատմական նիւթերը եւ քարտէսները, Քնար Մանճիկեան կը հաւաքէ ու կ'ամփոփէ կենսագրութիւնները եւ խմբանկարներու ծանօթագրութիւնները, իսկ Վրէժ Արմէն Արթինեան կը կատարէ լեզուական եւ գեղարուեստական վերստուգումի բաժինը: Անգլերէն թարգմանութիւնը կատարած է Յասմիկ Թաշճեան, իսկ խմբագրութիւնը՝ Տիգրան Մելքոնեան:

***

ԱՅՆԹԱՊԻ, ՔԻԼԻՍԻ ԵՒ ՄԱՐԱՇԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՏՕՀՄԻԿ ՕՐ

Փասատինայի Հայ կեդրոնի սըրահին մէջ, Յունուար 27ին, տեղի ունեցած է Այնթապի, Քիլիսի եւ Մարաշի նուիրուած «Տոհմիկ օր» ձեռնարկը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի «Շահան Շահնուր» մասնաճիւղին: Բացումը կատարած է Վիգէն Հարպոյեան: Վարչութեան ատենապետը՝ Րաֆֆի Հարպոյեան, իր խօսքին մէջ նշած է թէ Համազգայինի համար հայկական աւանդութիւններու պահպանումը եւ տարածումը եղած է մեկնակէտ եւ խոստացած է շարունակել նման ձեռնարկներու կազմակերպումը: Քիլիս քաղաքին, անոր հայութեան եւ կենցաղին մասին խօսած է Գէորգ Այնթապլեան: Կարօ Մոմճեան անդրադարձած է Մարաշին, իսկ Աւետիս Տէմիրճեան՝ Այնթապին: Ցուցադրուած են երեք քաղաքներու հնագոյն գործեր եւ ձեռագործներ: Արմէն Արոյեան իր անձնական արխիւներէն ցուցադրած է երեք քաղաքներէն առնուած նկարներ, տալով անոնց բացատրութիւններն ու լուսաբանութիւնները:

ԼՐԱՏՈՒ

Livres reçus

L'HISTOIRE D'ALIM SAFAROV
écrivain russe du Caucase

Roman traduit par Nina Kehayan

SEMION LIPKINE

Editions de l'Aube

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԵԳԻՊՏՈՍՈՎ ՍԱՆԹ-ԱԿԱԹԱ

Վերադառնալով Ռուսաստան, նկարիչը Եգիպտոսին նուիրեց մի քանի նկար: Նրանցից մէկը կոչւում էր «Սուէզի ջըրանցքը»: Ջրանցքի խաղաղ ջրերի վրայ դանդաղ լողում են շոգենաւերը: Հեռւում, մուտքի մօտ, երեւում է երկու փարոս: Կոմպոզիցիայի կենտրոնում բազմել է խոշոր եռակայմ մի շոգենաւ: Նրա վրայ ծածանւում է ռուսական դըրօշը: Առաջին պլանում՝ փոքրիկ մի նաւ է, որի վրայից նաւաստիները ողջոյն են յղում ռուսական շոգենաւին: Նկարը լի է տօնական պայծառ տրամադրութեամբ որ գալիս է այնտեղ պատկերուած պարզկայ օրից, ջրանցքի խաղաղ ջրերի հայելում արտացոլուած փառահեղ շոգենաւից, ջրի վրայ ծփացող աբեղի շռայլ ցոլքերից:

Միւս կտաւներում նկարիչը պատկերեց Եգիպտոսի բնութիւնը, բուրգերը, ըսֆինքսները, աւազոտ անապատների միջով շարժուող ուղտերի քարաւան, արմաւենու պուրակներ, Եգիպտոսի տօթակէզ պղնձագոյն երկնքի կամ լուսնի խորհրդաւոր լոյսի տակ սպիտակին տըւող Գահիրէի շէնքերը:

ԾԻԱԾԱՆ

Այսօր նկարիչը զարթնեց սովորականից շուտ: Տանը լռութիւն էր տիրում: Լուռ էր նաեւ բաց պատուհաններից այն կողմ: Քաղաքը քնած էր, փողոց մաքրողներն անգամ տակաւին դուրս չէին եկել: Միայն ափամերձ աւազի վրայ թեթեւ խշըշոցով ալեբախւում էր ծովը: Այվազովսկին պառկած էր ականջը հայրենի տան վաղորդեան անդորրին: Դեռ մանուկ օրերից նա սիրում էր առաւօտեան այս ժամերը, երբ ծնւում է նոր օրը եւ հոգին կանխազգում, որ այն լի է նոր տպաւորութիւններով, անմեկին ուրախութիւններով: Ինչո՞ւ է նա այդպէս անկշտում, միշտ ծարաւի ինչ-որ բանի: Մի՞թէ կեանքը չի պարգեւել նրան ամենահնարաւոր երջանկութիւնները՝ համաշխարհային փառք, հարստութիւն, հայրենակիցների սէրը, որը հասնում է այնտեղ, որ Պետերբուրգում իր ծննդավայր Թէոդոսիան անուանում են Այվազովսկու երկիր... Ինչո՞ւ նրա սիրտը՝ ցնծութեամբ լի, չի հանգստանում ձեռք բերածով... Եւ նա միշտ համակւում է տարօրինակ այն զգացողութեամբ, որ ահա, վերջապէս այսօր գալու է այդ անյայտ ուրախութիւնը, եւ փոխելու է շուրջն ամէն ինչ: Ինչպէ՞ս է նրա հոգին տենչում այդ վերափոխութեանը, երբ ամէն ինչ կը լինի նոր. թէ՛ երկինքը, թէ՛ ծովը, թէ՛ օդը... Այն ժամանակ նա կը նկարի այն նկարը, այն միակը, բաղձալին, որի կերպարը տարտամօրէն ուրուագծւում է իր երեւակայութեան մէջ տասնեակ տարիներ ի վեր: Ամէն անգամ, երբ մօտենում է մաքուր կտաւին, նա հաստատ համոզուած է, որ ահա պիտի դրոշմի այն գեղեցկութիւնը, որ այնպէս ճարպկօրէն կարողացել է միշտ ճողոպրել իրենից: Սակայն, անցնում է մի երկու օր, եւ նա իր կտաւում չի տեսնում այն հոյակապ տեսիլքը... Բայց այսօր, նա արդէն զգում է, հոյակապ տեսիլքը նրան կը ներայանայ իր իսկական կերպարանքով եւ ոչինչ տարանցիկ չի խանգարի այն մարմնաւորելու իր կտաւում:

Այվազովսկին սկսում է տենդագին հագնուել. Նա պէտք է շտապի այնտեղ՝ ծով, որն, ի վերջոյ, բաց կ'անի իր վերջին խորախորհուրդ դռները, Այո, այո, այսօր նա ողորմած կը գտնուի այն երկարամեայ ծառայութեան համար, որ նկարիչը նուիրաբերել է նրան: Ամբողջ կեանքում նա դիտել է նրան, բազում օրեր ու գիշերներ անցկացրել նրա ափին: Նրա նման ոչ ոք չի կարող ունկն դնել նրա շառաչին: Եւ նրա ծովալսողութիւնը տարէցտարի աւելի է սրւում: Ալիքների ծփինի մէջ նա զգում է նրանց ե՛ւ բերկրանքը, ե՛ւ վիշտը... Երբ երկինքը պատւում է ամպերով, եւ փոթորիկը մօտ է, երեւակայութիւնը նրան տանում է դէպի ովկիանոս: Այդ ժամանակ նա մտքերով անյայտ նաւաստիների հետ է լինում եւ յաճախ բարձրաձայն քաջալերում է նրանց... Այո, իւրաքանչիւր օր ծովը նոր գաղտնիքներ է բացում նրա առաջ, իր գեղեցկութեան նորանոր սահմաններ գծում: Բայց այսօր, նա հաստատ համոզուած է, նրան կը ներկայանայ այն գեղեցկութիւնը, որը դեռեւս ոչ մի նկարչի չի ներկայացել:

Եւ ահա Այվազովսկին ծովափին է: Բացւում է օրը, բայց այն ոչինչ արտասովոր չի կանխատեսում: Այսպիսի գորշակապտաւուն ծովեր՝ հորիզոնում փայլատակող բոսորագոյն ցոլքերով, նա հազարաւոր անգամ է տեսել: Բայց յետ չի գնա, գիտէ, որ հիմա տեսնելու է մի բան, ինչ երբեք չի տեսել: Այսօր չպէտք է բաց թողնել ծովի եւ ոչ մի ակնթարթը, չպէտք է հեռանալ նրանից: Եթէ հիմա սովորականի նման թողնի գնա արուեստանոց եւ կպչի իր անաւարտ «Եբրայեցիների անցումը Կարմիր ծովով» նկարին, ճակատագիրը կը շրջանցի նրան...

Ամէն ինչ սկսուեց կէսօրուայ մօտ: Ցանկարծ քամի փչեց, եւ երկինքը պատուեց ամպերով: Մի պահ շուրջն ամէն ինչ լռեց, իսկ յետոյ արդէն ոչ թէ քամի, այլ մրրիկ մոլեգնեց, որը երկինք բարձրացրեց փոշին քաղաքի փողոցներում:

Ծովը եռ եկաւ, նա, որ ընդամէնը մի քանի րոպէ առաջ ծփում էր այնպէս հանդարտ ու մեղմիկ...

(Շար. 173)

(Շար. Ա. էջէն)

բաւորներ այցելած են Սումգայիթի զոհերուն յիշատակի յուշակոթողը, ծաղիկներ զետեղած: Բազմութիւնը գլխաւորած է նախագահ Բակօ Սահակեանի առաջնորդած պետական աւագանին: Հոգեհանգստեան պատարագ մատուցուած է զոհերու յիշատակին:

Մոսկուայի Վագանկովեան գերեզմանատան հայկական եկեղեցիին մօտ ալ ուր Սումգայիթի զոհերուն յիշատակին կոթող մը կայ, յատուկ արարողութիւն կատարուած. ծաղկեպսակներ զետեղած են Ռուսաստանի Հայերու միութիւնը եւ այլ հայկական կազմակերպութիւններ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԱՄՆ ԴԱՒԱՃԱՆԵՑԻՆ Իրաքի իրենց միակ դաշնակից Քիւրտերուն» գրած է «Ինտիփէնտէնթ» անդրադառնալով Ուաշինկթընի հաւանութեամբ Թրքական զինեալ ուժերու ձեռնարկած անդրսահմանային գործողութիւններուն: Ապա ըսած է թէ աւելի քան երբեք իրական է Իրաքի մասնատումի վտանգը: Աւելցուցած է թէ մեծ հաւանականութիւն չկայ որ Թրքական յարձակումները լուրջ վնաս պատճառեն ՓՔՔ-ի որուն մարտիկները երկար ատեն առաջ պատրաստած իրենց պատսպարաններուն մէջ թաքնուած են: ԱՄՆ-ու պաշտպանութեան նախարարն ալ Անգարա մեկնումի նախօրեակին յայտարարած է թէ Թուրք զինուորները մէկ - երկու շաբաթէն պէտք է ելլեն Իրաքէն, թէ միայն զինեալ գործողութիւններով հարցը չի կարգադրուիր: Ամերիկացի նախարարը Անգարայի մէջ ալ թելադրած է որ Թուրք զինեալ ուժերու իրաքեան գործողութիւնը երկար չտեւէ. իրեն պատասխանած են թէ Իրաքը գրաւելու նպատակ չունին, կը մնան այնքան, որքան հարկաւոր կը նըկատեն:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ որոշած է ետ կանչել Քոսովոյի 33 հոգինոց զօրախումբը: Նախագահ Ալիեւ այդ իմաստով հրամանագիր մը յղած է Ազգային ժողովի ապահովութեան յանձնախումբին: Այդ զօրախումբը 1999էն ի վեր կը պաշտօնավարէր Թրքական հրամանատարութեան տակ: Միջազգային դէտերու կարծիքով՝ որոշումը հետեւանք է Քոսովոյի անկախութեան հռչակումին որ Ղարաբաղի համար նախընթաց կազմելու հաւանականութեամբը մտահոգած է Բաքուն:

ԱՄՆ-ՈՒ նախագահական ընտրութեան թեկնածուներուն Հայկական Ցեղասպանութեան նիւթին շահարկումը հակազդեցութեան մղած է Թրքական կազմակերպութիւններ: Անոնք միացեալ յայտարարութեամբ մը յայտնած են թէ պատմութիւնը պատմաբաններու գործն է, եւ պահանջած են որ թեկնածուները իրենց քարոզչութեան նիւթ չընեն 1915ը:

ՆԻՔՈԼԱ ՍԱՐՔՈԶԻ, Հարաւի Ափրիկէ ունեցած իր ելոյթին մէջ սրտաճմլիկ կոչ մը ըրած է Գոլոմպիոյ ՖԱՐՔ-ին, պահանջելով որ անմիջապէս ազատ արձակէ Ինկրիտ Պէթանքուրը, որու առողջական վիճակը շատ ծանր է եւ մահուան վտանգ կայ: Սարքոզի պատրաստակամութիւն ալ յայտնած է երթալու տեղւոյն վրայ եւ անձամբ հետը բերելու Ինկրիտ Պէթանքուրը: Ափրիկեան իր այցելութեան վերջին օրը (Փետր. 29) Սարքոզի կը տեսնուէր Ն. Մանտելայի հետ: Այս այցելութեան ընթացքին Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը յայտնած է նաեւ թէ կ'ուզէ բանակցիլ ափրիկեան հողամասէն քաշելու համար Ֆրանսայի զինուորական ներկայութիւնը (9·000 զինուոր ունի):

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ Ցունուարին գործազրկութիւնը 7% համեմատութեամբ յաւելում կրած է եւ այս յաւելումը կը վերաբերի գլխաւորաբար երիտասարդական ճակատին:

ԼԻՈՆԻ ԿԵԴՐՈՆԸ, Լա Ֆայէթի 3րդ թաղամասին մէջ, Փետրուար 28ին կազի խողովակաշար մը պայթած է, խուճապ տեղծելով: Հակառակ անմիջական միջոցառումներուն մէկ հրշէջ մեռած է եւ 41 վիրաւոր կայ, որոնցմէ մէկը շատ ծանր վիճակի մէջ է: Քննութիւն բացուած է արկածին պատճառները գտնելու համար:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը յայտարարած է որ վճռած է «շատ սուղ վճարել տալ ահաբեկիչներուն», իրենց գործած յարձակումներուն համար: Փետրուար 27ին եւ 28ին, 30 Պաղեստինցիներ սպաննուած են: Զոհերուն մէջ կան 7էն 12 տարեկան մանուկներ, որոնք պարտէզի մը մէջ կը խաղային:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԻ ճիւղերուն մէջ մեծ եւ ամօթալի խաբերայութիւն մը երեւան ելած է առջի օր: Արդարեւ «Գայլերու հետ վերապրիլ» ինքնակենսագրական հատորը, որմէ ներշնչուած է նոյնանուն ֆիլմը, բոլորովին շինծու է ինչպէս խոստովանած է հեղինակը, որ «ներողութիւն կը խնդրէ» խոստովանութիւնը ընելէ ետք Ֆիկառոյի (Փետր. 29): Նիւթը պատմութիւնն է 8 տարեկան հրեայ աղջնակի մը, որ հետխոտն Եւրոպայէն կ'անցնի ծնողքը գտնելու համար եւ կը վերապրի շընորհիւ գայլերուն...: Մինչ Տէֆոնսէքա ծայրէ ծայր շինած է պատմութիւն մը, որ իրրեւ գիրք պէսթ-սելլեր մը եղած է եւ ֆիլմն ալ մեծ յաջողութիւն արձանագրած: Այս զայթակղեցուցիչ ստաբանութիւնը երեւան հանած է Պրիւսէլի «Լը Սուար» օրաթերթը:

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 եւրօ տիկին Անահիտ Նոտարեանէ Հայկօ Նոտարեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

□

ՏԷՍԻՆԻ մասնաճիւղը
կը ծանուցանէ, թէ
Շաբաթ, 8 Մարտի երեկոյեան
ժամը 17էն 19,
Տէսինի Հայ մշակոյթի տան մէջ տեղւոյն վրայ պատրաստուած թարմ ՄԱՆԹԸ պիտի ծախուի՝ մատչելի գիներով:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5
ԼԱ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7
ԼԳ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 9
Զ. Կիրակի Քառասնորդաց
«Գալստեան Կիրակի»
Գիշերային եւ Առաւօտեան Արեւագալի ժամերգութիւն, պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17·30ին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5
Սուրբ Աստուածածին եկեղեցի
(Սէնթ Մարկրիթ)
Կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7
Ս. Աստուածածին եկեղեցի (Նիս)
Կը քարոզէ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12
Ս. Փրկիչ եկեղեցի (Լա Սիոթա)
Կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 14
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի
(Մարսէյլ - Փրատօ)
Կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆՑ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 8
Տօն Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ՝ ոսկայլ չարչարանացն եւ մտանելոյն ի վիրապն
Գիշերային, Առաւօտեան ժամերգութեամբ,
յաւարտին Պատարագ
սկիզբ ժամը 9ին

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. -

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 8

Տօն է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապի
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ «Տէր ողորմեա»յէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:

Պատարագը կը մատուցանէ
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Les Activités du Mois de Mars
du Centre Culturel Sahak—Mesrop de Marseille
Directeur : Khatchig YILMAZIAN

CONCERT

du Chœur Arménien de Marseille
SAHAK-MESROP
Vendredi 7 mars à 21 heures
à l'Abbaye Saint-Victor
Direction : Kh. YILMAZIAN
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian — Noubarig Derminassian

Au programme :
Komitas — Dikranian — Ganatchian — Aprikian — Ekmalian . . .
— P.A.F. : 20 euros —
Réservatons : Centre Culturel Sahak-Mesrop
☎ 04. 91. 77. 84. 70

ESPOIR POUR L'ARMÉNIE

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH
DU 6 AU 16 JUILLET

Logement en hôtel 3 étoiles en pension complète
Visite des sites historiques de l'Arménie et du Karabagh
— Lac Sevan, Khor Virab, Guéghard, Garni, etc... —

Prix 1550 euros
Serge Kurkdjian, tél. : 04 91 77 23 44
E-mail : serge@kurkdjian.com
www.espoirpourlarmenie.org

2 NUITS OFFERTES
A L'HOTEL EUROPE****
A CHAQUE ACHAT
D'UN BILLET D'AVION
PARIS - EREVAN - PARIS

(sous conditions particulières, offre valable du 1er novembre au 23 mars 2008, sous réserve de disponibilités)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS

Saberatours
11 rue des Pyramides
75001 Paris
Tél. : 01 42 61 51 13

Sevan Voyages
48 Cours de la Liberté
69003 Lyon
Tél. : 04 78 60 13 66

Wasteels
67 La Canebière
13001 Marseille
Tél. : 04 95 09 30 60

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 4
MARDI
4 MARS
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.908 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.908

ԵՐԵՒԱՆ

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋ ՏՈՒԱԾ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՑՈՅՑԻՆ

ՈՒԹ ՄԵՌԵԱԼ, ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ՀԱՐԻՒՐ ՎԻՐԱՒՈՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՎԻՃԱԿ ՀՌՉԱԿՈՒԱԾ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Նախագահական ընտրութեան վաղորդայնին պարտուած թեկնածու Լ. Տէր Պետրոսեանի նախաձեռնած բողոքի ցոյցերը ինը օր ետք, Մարտ 1ի առաւօտեան կանուխ ժամերուն վերջ գտան ոստիկանական ուժերու միջամտութեամբ: Ազատութեան Հրապարակին վրայ գիշերն ալ մնացած ցուցարարները հանուեցան իրենց բանակավայրերէն, հաւաքուեցան լարուած վրանները. իսկ Լ. Տէր Պետրոսեան ինքը առաջնորդուեցաւ իր բնակարանը: Ապահովութեան ուժերու այս միջամտութիւնը պատճառ եղաւ ցուցարարներու հակազդեցութեան ու ծայր տուին բախումներ: Նոյն ատեն, յատկապէս երբ Լ. Տէր Պետրոսեանի շուրջ 5 հազար կողմնակիցները կրկին փողոց իջած, կը փորձէին մտնել Երեւանի քաղաքապետարանը, Թալանի, կառքերու հրկիզումի, վայրագութեան տեսարաններ պարզուեցան: Եղաւ պահ մը երբ երկրին կայունութեան սպառնացող վտանգը մեծ թուեցաւ, արդար մտահոգութիւն ստեղծելով:

Ամէնէն տարսափելին այն է որ Լ. Տէր Պետրոսեանի յաղթանակի պնդումով ծայր առած շարժումը յանգեցաւ ութ հոգիի մահուան: Կան աւելի քան հարիւր ալ վիրաւորներ: Այս վերջին խումբին մէջ կան 33 ոստիկաններ որոնք թիրախ եղած են փամփուշտներու: Ութ զոհերէն մէկն ալ ոստիկան մըն է: Անոնցմէ չորսին ինքնութիւնը կարելի եղած էր ճշդել. Գոռ Քլոյեան, Համլէթ Թադեւոսեան, Դաւիթ Պետրոսեան, Զաքար Յովհաննիսեան:

Ձերբակալուած է 15 հոգի. անոնք մեղադրուած են ապօրինի ցոյցերը դադրեցնելու կոչերուն չանսալով, իշխանութեան ներկայացուցչի կեանքը վտանգող արարք գործելով:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ

Մարտ 1ի կէս գիշերին նախագահ Ռ. Քոչարեան ընդունելով լրագրողները, յայտնած է թէ ինձորեայ ցոյցերուն ընթեղծած վիճակը սկսած էր վտանգաւոր բնոյթ կրել եւ ինք որպէս Սահմանադրութեան երաշխաւոր, պարտաւոր էր համապատասխան որոշումներ կայացնելու. ապա յայտարարած է թէ Երեւանի մէջ 20 օր տեւողութեամբ արտակարգ վիճակ հռչակուած է:

«Ես դիմում եմ Հայաստանի ժողովրդին խնդրանքով՝ զսպուածութիւն ցուցաբերել այս օրերի ընթացքում, ըմբռնումով մօտենալ այն քայլերին, որոնք իշխանութիւնները պարտադրած են անել եւ յարգանքով վերաբերուել օրէնքին: Կը խնդրէի նաեւ օգնել իշխանութեանը կարգուկանոն հաստատելու գործում: Սա բոլորիս շահերից է բխում, Հայաստանի շահերից է բխում եւ իւրաքանչիւր քաղաքացու շահերից է բխում» ըսած է նախագահը:

Ան հաւանական նկատած է որ Լ. Տէր Պետրոսեանի համախոհներուն յուսահատութեան պատճառ եղած է համախոհական կառավարութեան մը համար վարչապետին կոչին ընդդիմութեան մէկ կարեւոր մասին տուած դրական արձագանգը:

Յաջորդ օրն ալ Ռ. Քոչարեան այցելած է ոստիկանութեան հիւանդանոցը ուր կը բուժուին բախումներու ընթացքին վիրաւորուածները: Կան հրազէնի կրակոցներէն, կազէ թունաւորումներէ, ոսկորաբեկումներէ տառապողներ:

***

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 2ի արտակարգ նիստին Ազգային ժողովը յայտարարութիւն մը հրապարակած է Մարտ 1ի պատահարներուն մասին: Հոն ըսուած է որ ի տես մայրաքաղաքին մէջ «յայտնի ուժերու կողմէ» հրահրուած խժդժութիւններու, անոնց հետեւանքներուն, անհրաժեշտ կը նկատուի Նախագահին Մարտ 1ի հրամանագրով հաստատուած արտակարգ վիճակը: Զուսպ մնալու եւ ողջմտութեան կոչ ուղղուած է քաղաքացիներուն, որպէսզի բարդ իրավիճակը կարելի չափով արագօրէն յաղթահարուի, երկիրը բնականոն ընթացքի վերադառնայ:

Արտակարգ վիճակի պայմանները կը բացառեն հանրահաւաքները, ցոյցերը, երթերը, ամէն տեսակի թռուցիկները: Լրատուիչներ կրնան ցրուել միայն պաշտօնական տեղեկութիւն: Ընդմիջուած է որոշ կուսակցութիւններու քաղաքական գործունէութիւնը:

***

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի ԱՊԱՐԴԻՒՆ ԱՅՑԸ Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻՆ

Մարտ 2ին Մայր Աթոռի մէջ պատարագէն ետք նախագահութեամբ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հոգեհանգիստ կատարուած է խռովութիւններու նախորդ օրուան զոհերուն յիշատակին:

Նոյն օրը Գարեգին Բ. փորձած է այց մը տալ Լ. Տէր Պետրոսեանի բնակարանը, բայց մերժած են դուռը բանալ եւ զինքը ընդունիլ:

***

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԿՈՉԸ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. կաթողիկոս իր կարգին խիստ մտահոգ երեւանեան վերջին դէպքերէն, կոչ ուղղած է միասնական ոգի ցուցաբերելու, երկխօսութեան ճամբով լուծելու խնդիրները: «Նման տագնապներու դիմաց հայրենիքին ու հայութեան ընդհանրական ու գերագոյն շահերը պէտք է վեր նկատուին ամէն տեսակ անհատական ու կողմնակի, ինչպէս նաեւ ժամանակաւոր շահերէ» ըսած է ան:

***

ԳՈՐԾԱԿՑԵԼՈՒ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Փետրուար 29ի յետմիջօրէին Հայաստանեան առօրեան ընդդիմութեան ցոյցերուն առընթեր քաղաքական գործակցութեան քայլ մը արձանագրեց: «Օրինաց երկիր»ի նախագահ ու ընտրութեան քուէներու 16%ը ստացած Արթուր Բաղդասարեան ընդունուեցաւ վարչապետ Ս. Սարգսեանի կողմէ ու անոնք ստորագրեցին քաղաքական գործակցութեան յուշագիր: Նոյն օրը Ա. Բաղդասարեան նշանակուեցաւ Ապահովութեան խորհուրդի քարտուղար: Ստորագրուած յուշագիրը կը նախատեսէր համախոհական կառավարութեան մը կազմութիւնը, գործակից այլ ուժերու հետ, ի նպաստ երկրին եւ ժողովուրդին զարգացման եւ ապահովութեան:

Նոյն օրը նախագահ Ռ. Քոչարեան հանդիպում ունեցած էր Երեւանի պետական համալսարանի դասախօսական կազմին եւ ուսանողներուն հետ:

Անդրադառնալով Լ. Տէր Պետրոսեանի նախաձեռնած ցոյցերուն, նախագահը ըսած է թէ ան արդէն ընտրութենէն 2–3 շաբաթ առաջ իր յաղթանակը յայտարարած էր եւ հիմա նահանջի տեղ չունի: Ապա բացատրած է այն չորս տարբերակները որոնց հետքով կրնայ ընթանալ շարժումը. ա – հանրահաւաքները կը շարունակուին, այն մտածումով որ ժողովուրդը Ազատութեան հրապարակին վրայ պահել կը բարդացնէ իշխանութեան գործը. այս մէկը անել է: բ – Կրկնել 1996ին փորձուածը. այսինքն՝ գրաւել պետական հաստատութիւնները: Սակայն իրաւապահ մարմինները առոր թոյլ չեն տար: Նման պարագայի մը շատ ձերբակալութիւններ ու բանտարկութիւններ կ'ըլլան: Այս մէկը վատթարագոյն տարբերակն է: գ – Շնորհակալութիւն յայտնել ժողովուրդին ու տուն ղրկել, պատրաստուիլ յաջորդ ընտրութեան: դ – Բոլորին շնորհակալութիւն յայտնել, շնորհաւորել նորընտիր նախագահը եւ տուն երթալ: «Իշխանութիւնները պատրաստ են իրադրութեան ցանկացած զարգացման» ըսած է Ռ. Քոչարեան:

Ինչ կը վերաբերի իշխանութիւններուն ընելիքին, կացութենէն դուրս գալու երկու ճամբայ ունին, ըսած է նախագահը. համբերութեամբ սպասել որ ամէն բան աւարտի, կամ Ազատութեան հրապարակը մաքրել ոստիկանական միջոցներով, որպէսզի ժողովուրդին բնականոն առօրեայ ունենալու կարելիութիւն տրուի. «բայց մենք չենք մոռանում որ հրապարակում հաւաքուածները եւս Հայեր են» ըսած է ան: Ապա Ազատութեան հրապարակի ելոյթները որակած է «Հոգեբանութեան ֆաքիւլթէի ուսանողներ ի համար ուսումնասիրութեան հոյակապ նիւթ»:

***

Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԴԱՏՈՒՄՈՎ

Պատասխանելով Ա1+ հեռատեսիլին հարցումներուն, Լ. Տէր Պետրոսեան ըսած է թէ ժամանակ ու նոյնիսկ անհրաժեշտ տեղեկութիւնները չէ ունեցած վերլուծելու համար կացութիւնը. այսուհանդերձ յայտարարած է թէ Ռ. Քոչարեանի եւ Ս. Սարգսեանի վախճանը մօտեցած է: Տասը օր իսկ չեն կրնար դիմանալ, եւլն.: Պատահածներուն պատասխանատուները, ըստ իրեն, երկու նախագահներն են. պաշտօնի վրայ գտնուողը եւ «ընտրուած»ը:

Աւելցուցած է թէ չի կարծեր որ միջազգային հանրութիւնը պիտի ընդունի նախորդ գիշերուան պատահարները:

***

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ, ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեւանեան խռովութիւններու վաղորդայնին, Մարտ 2ին ԱՄՆ դիմած են Հայաստանի իշխանութեան ու ընդդիմութեան որ անյապաղ վերջ տան ութ զոհ պատճառած տագնապին: Արտաքին գործերու նախարարութենէն պահանջուած է որ արտակարգ վիճակը շուտով վերնայ ու երկխօսութեան ձեռնարկուի կողմերուն միջեւ:

Լ. Տէր Պետրոսեան լուրջ մօտեցումի արտայայտութիւն նկատած է այս յայտարարութիւնները, զանոնք փաստ ալ համարելով որ ԱՄՆ հաւատացած չեն կատարուած ընտրութեան:

Եւրոպական Միութենէն Խ. Սոլանա յայտնած է թէ իր օգնականը կը ղրկէ Երեւան, որպէսզի հանդիպում ունենայ իշխանութեան եւ ընդդիմութեան ներկայացուցիչներուն հետ:

***

Փետրուար 29ին երեւանեան զարգացումներուն ներշնչած մտահոգութեամբ յայտարարութիւններ ըրած էին Հայց. Եկեղեցիին առաջնորդները, Ֆրանսահայ խորհուրդը եւ Ֆրանսահայ իրաւաբաններու ընկերակցութիւնը: Առաջինով կը թելադրուէր ողջմտութեան եւ խոհեմութեան ոգին պահպանել, որպէսզի չվտանգուի երկրին կայունութիւնը: Ֆրանսահայ խորհուրդէն պատուիրակութիւն մը Հայաստանի Փարիզի դեսպան Է. Նալպանտեանի հետ հանդիպումէ մը ետք կը մաղթէր որ լարուած վիճակը խաղաղ ու ժողովրդավար ճամբով մեղմանար: Իսկ իրաւաբանները մտահոգութիւն կը յայտնէին ընդդիմադիրներու ձերբակալութիւններուն, ակնկալելով որ դէպքերը զարգանան մարդկային իրաւունքներու եւ հիմնական ազատութիւններու շրջանակին մէջ:

***

«Սոլիտարիթէ Ֆրանսօ – Արմէնիէն» ալ Մարտ 3 թուակիր յայտարարութեամբ մը կը պահանջէր արտայայտութեան ազատութեան անմիջական վերահաստատումը, կուսակցութիւններու ազատ գործունէութեան պայմաններ, արտակարգ վիճակի ջնջումը, իսկական երկխօսութեան մը հաստատումը իշխանութեան եւ ընդդիմութեան միջեւ:

***

Զուիցերիա – Հայաստան խորհրդարանական խումբն ալ Մարտ 2ի մամուլի հաղորդագրութեամբ մը մտահոգութիւն կը յայտնէր Լ. Տէր Պետրոսեանի նախաձեռնած բողոքի ցոյցերուն յանգած խռովութիւններուն. կոչ կ'ուղղէր թէ՛ կառավարութեան, թէ՛ ներկայի եւ ընտրեալ նախագահներուն, թէ՛ ընդդիմութեան որ ստանձնեն իրենց ամբողջական պատասխանատուութիւնը եւ ձեռնարկեն երկխօսութեան մթնոլորտի մը հաստատման:

***

ՑՈՅՑԵՐ

Լոս Անճըլըսի մէջ Լ. Տէր Պետրոսեանի համախոհները զօրակցութեան ցոյց մը ըրած են Մարտ 1ին, իսկ Փարիզի մէջ քանի մը տասնեակ ցուցարարներ հաւաքուած են մեթրոյի «Վակրամ» կայանին մօտ, քանի որ ոստիկանութիւնը չէ արտօնած Հայաստանի դեսպանատան շէնքին մօտենալու:

***

ԵՐԵՒԱՆԸ ՀԱՆԴԱՐՏԱԾ

Մարտ 2ին Երեւան հանդարտած էր. զինուորական միաւորներ կը հսկէին մայրաքաղաքին: Ընդհարումներու շրջանին մէջ կը մնային հրկիզուած կառքերը, խորտակուած ցուցափեղկերը,

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԵՌԱԿԱՅ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ԱՐՄԷՆ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ ՀԵՏ

2007 Դեկտեմբերին (19-20) Հայաստանի Ազգային ժողովին մէջ հայեւթուրք յարաբերութիւններու նիւթով նիստեր կազմակերպուած էին: Այս կարեւորագոյն ոլորտին մասին շատ ուշագրաւ համապարփակ ելոյթ մը ունեցած էր «Արարատ» ռազմավարագիտական կեդրոնի տնօրէն Արմէն Այվազեան: Անոր բաժններուն անդրադարձած էինք «Յառաջ»ի Յունուար 17 եւ 18ի թիւերով. «Ուշագրաւ ախտանանաչում եւ դեղագիր մը Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան» խորագրին տակ (Ա. Թոթոյեան) համառօտակի ներկայացուցած էինք ելոյթը: Յետոյ որոշ կէտերու վրայ յաւելեալ բացատրութիւններու ձգտումը դրդեց համացանցով կապ հաստատելու Ա. Այվազեանի հետ. ան համաձայնեցաւ պատասխանելու մեր հարցումներուն:

Մեր ընթերցողներուն համար Ա. Այվազեանի Ապրիլին Փարիզի մէջ ծրագրուած հանդիպումներուն կերպով մը նախապատրաստութիւն է հեռակայ հետեւեալ հարցազրոյցը:

* * *

Հ.- Ի՞նչպէս կը բացատրէք անկախութենէն ի վեր յաջորդական իշխանութիւններու Թուրքիոյ նկատմամբ սխալ ու նաեւ վտանգաւոր քաղաքականութեան երեւոյթը. անձեռնհասութեա՞մբ, վախկոտութեա՞մբ, թէ անհասկնալի, անբացատրելի «շահեր»ով:

Պ.- Ձեր նշած երեւոյթի պատճառներին մասնակիօրէն անդրադարձել եմ 2007թ. Դեկտեմբերի 20ին ՀՀ Ազգային ժողովում կարդացած զեկուցմանս մէջ, որը կրճատումներով տպագրուել է նաեւ Ձեր Թերթում ս. թ. Յունուարի 17-18ին: Ուստի կը նշեմ այլ, լրացուցիչ հանգամանքներ:

Նախ եւ առաջ, հարկ է նկատել, որ հայ-թուրքական յարաբերութիւնների անցեալն ու ներկան ճիշդ ընկալելու համար պահանջւում են խորը գիտելիքներ պատմութեան, միջազգային յարաբերութիւնների, ազգային անվտանգութեան, ազգագրութեան, կրօնագիտութեան, էթնիկ հոգեբանութեան բնագաւառներում: Սրանք բաւականին բարդ, խրթին, բազմաշերտ խնդիրներ են, որոնք նախատեսում են մասնագիտական մօտեցում: Առհասարակ, Հայկական հարցը բարդ, բազմաշերտ խնդիր է: Միայն այսօրուայ հիման վրայ հնարաւոր չէ ճիշդ ռազմավարութիւն կառուցել: Ռազմավարութիւնն ինքը անցեալը ներկայի եւ ապագայի հետ կապող վերլուծում է: Անհրաժեշտ է խորապէս հասկանալ նաեւ արդի միջազգային քաղաքական համակարգը, համաշխարհային եւ տարածաշրջանային ուժերի շահերը, նպատակները, ռազմավարութիւնները, հնարաւորութիւնները: Պէտք է հասկանալ ու հանաչել Սփիւռքը որպէս հայրենիքից կտրուած, ամէնօրեայ ձուլման ու վերջնական անհետացման ենթակայ միաւոր, այլ ոչ թէ ոգեւորուել «համաշխարհային հայութիւն» դատարկ եզրաբառերն արտասանելով ու Սփիւռքն արդէն յաւերժական երեւոյթ նկատելով: Վերջապէս, պէտք է հասկանալ եւ ճշդել նաեւ Հայաստանի պետութեան բուն շահերը:

Յաւօք սրտի, արդի հայ քաղաքական վերնախաւը բացարձակապէս չի տիրապետում այդ խնդիրներին: Ընդ որում, խօսքը վերաբերում է՛ւ պետութեան ղեկին հասնող ուժերին, է՛ւ քաղաքական ընդդիմութեանը: Հայաստանում գործող քաղաքական կուսակցութիւններից շատերն իրենց ծրագրերում կամ առհասարակ չեն անդրադառնում հայ-թուրքական յարաբերութիւններին կամ տալիս են ընդհանուր լղոզուած գնահատականներ, որոնք որեւէ բան չբացատրելով, նախատեսուած են ընդամէնը Արեւմուտքին դուր գալու համար: Նոյնը վերաբերում է Հայաստանի Հանրապետութեան պետականօրէն ընդունուած փաստաթղթերին: Այսպէս «ՀՀ ազգային անվտանգութեան ռազմավարութիւնը» ցանկութիւն է յայտնում, որպէսզի Թուրքիան դառնայ Եւրոպական միութեան անդամ, միաժամանակ յստակ եւ ամփոփիչ գնահատական չտալով Հայաստանի նկատմամբ այդ պետութեան անցեալում եւ ներկայումս վարած քաղաքականութեանը: ՀՀ պետական ծառայողն ու շարքային քաղաքացիները, բնականաբար, յայտնըւում են շփոթուած վիճակում: Նրանք չեն հասկանում ո՛չ Թուրքիայի քաղաքականութիւնը, ո՛չ էլ Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքականութիւնը եւ նրա ուղղութիւնները: Նրանց ոչ ոք այդ խնդիրները չի բացատրում՝ ոչ պետութիւնը, ո՛չ էլ կուսակցութիւնները: Անկախութեան տարիներին ՀՀ արտաքին քաղաքականութիւնն եղել է այն աստիճան ամուլ, մակերեսային, այսօրէական ու անմշակ, ռազմավարական հաշուարկներից զուրկ, որ շփոթուած վիճակում են յայտնուել արդէն հէ՛նց իրենք՝ այդ քաղաքականութեան կիրառողները, ինչը եւս մէկ անգամ հաստատուեց խորհրդարանական վերջիշեալ լըսումների ժամանակ:

Մէկ այլ, թարմ օրինակ էլ բերեմ: ՀՀ նախագահական հիմնական թեկնածուներն իրենց նախընտրական ծրագրերում եւ ելոյթներում, իրար հետ կարծես մրցելով, նոյն երգն էին երգում. «պէտք է հաստատել դիւանագիտական յարաբերութիւններ Թուրքիայի հետ, սահմանները բացել, հարեւանների հետ տնտեսապէս ինթեկրուել»: Հէնց այդքանով էլ, ըստ երեւոյթին, նրանք կարծում են, որ հայ-թուրքական ու նաեւ հայ-ադրբեջանական յարաբերութիւնները կը կարգաւորուեն եւ անվտանգութեան խնդիրներն աստիճանաբար կամ գուցէ անմիջապէս ընդմիշտ կը վերանան: Սա կամ ծայրայեղ միամտութիւն է կամ Արեւմուտքին եւ Թուրքիային դուր գալու ձգտման անխմաստ դրսեւորում: Նրանցից որեւէ մէկն ինքն իրեն երբեւէ հարց չի՞ տուել, թէ, լաւ, Հայերը լիովին ինթեկրուած էին Օսմանեան կայսրութեան տնտեսութեան մէջ, փակ սահմանների խնդիր էլ չկար, բայց այդ ամէնը չկանխեց Հայերի ցեղասպանութիւնը: Եւ կամ նարագոյն ժամանակներում՝ Խորհրդային Հայաստանի եւ Խորհրդային Ադրբեջանի տնտեսութիւնները լիովին ինթեկրուած էին, սահմաններն էլ բաց էին, բայց չէ՞ որ դա չկանխեց Սումգայիթի, Բաքուի, Կիրովաբադի ջարդերն ու Արցախեան պատերազմը: Այսինքն՝ չեն հասկանում, որ տնտեսական շահերն ու ռազմավարական շահերը նոյնը չեն եւ յաճախ ոչ միայն չեն համընկնում, այլեւ հակասում են միմեանց:

Ամփոփեմ:

1990ական թուականների ՀՀ վերնախաւի ներկայացուցիչները մասնագիտացած չէին Ազգային անվտանգութեան եւ միջազգային քաղաքականութեան հարցերում: Նրանք չունէին համապատասխան կրթութիւն, չէին աշխատել համապատասխան պետական մարմիններում, ո՛չ էլ այդ կարգի փորձ ու գիտելիք էին ստացել Հայկական հարցի բաղկացուցիչ մաս կազմող որեւէ խնդրի համար լեգալ կամ ընդյատակեայ պայքար մղելու երկարամեայ ճանապարհով:

Միւս կողմից, անկախութեան մարտահրաւէրներին, մասնաւորապէս, հայ-թուրքական յարաբերութիւններում ճիշդ դիրքորոշուելուն, անպատրաստ էր ոչ միայն իշխանութեան եկած խումբը, այլեւ հայ քաղաքական միտքն առհասարակ, ընդ որում՝ է՛ւ Հայաստանում, է՛ւ Սփիւռքում: Հայաստանում առկայ էր ու դեռեւս է՛ միջազգայնագիտութեան ու յատկապէս ռազմավարագիտութեան մէջ մտաւոր ռէսուրսների ծայրայեղ պակաս: Խօսքը վերաբերում է ոչ միայն անհատ մասնագէտների խիստ սակաւութեանը, այլեւ ազգային ինքնուրոյն մտքի դպրոցի չգոյութեանը, ինչպէս եւ այդ դպրոցի ձեւաւորմանն ուղղուած պետութեան պատուէրի բացակայութեանը:

Մտաւոր այս վակուումի մէջ էլ ՀՀ (ինչպէս եւ նախկին ԽՍՀՄ հանրապետութիւնների, ներառեալ Ռուսաստանի) ղեկավարութեան աշխարհահայեացքի եւ որոշումներ ընդունելու վրայ ճնշող ազդեցութիւն գործեցին նրանց մատուցուող օտար, յատկապէս ԱՄՆ-ի աշխարհաքաղաքական շահերից բխող ռազմավարական վերլուծութիւնները, որոնք արտաքնապէս կուռ եւ տրամաբանուած շղարշ ունենալով՝ շատ յաճախ սխալ էին, երբեմն էլ՝ միտումնաւոր ապակողմնորոշիչ: Արդիւնքում Հայաստանի իշխանութիւնները չկարողացան մշակել եւ ժողովրդին ներկայացնել ազգային անվտանգութեան յստակ ու հիմնաւոր հայեցակարգ:

Եթէ նկատի ունենանք նաեւ այն, որ Հայաստանի Հանրապետութիւնում իսկական իշխանափոխութիւն երբեք տեղի չի ունեցել (1998 թ. փոխուեցին ընդամէնը բուրգի վերեւում գտնուող անձինք, բայց նրանց գաղափարախօսութիւնը՝ ծայրայեղ ազատականութիւնը, ինչպէս եւ ներքին ու արտաքին քաղաքականութիւնը մնացին նոյնը), ապա հասկանալի է դառնում նաեւ Թուրքիայի նկատմամբ Հայաստանի քաղաքականութեան միեւնոյն անհեռանկար ուղղութեանը կառչած մնալը:

Հ.- Ձեր սթափ հաստատումներն ու վերլուծումը առանց այլեւայլի կ'առաջնորդեն երկրին այդ ոլորտի պատասխանատուներուն քով այս գաղափարով գործակիցներ, խորհրդականներ տեսնելու ցանկութեան: Ձեր հայեացքով՝ ինչո՞ւ այս կարգի ճիշդ դէմքեր չկան այդ դիրքերուն վրայ:

Պ.– Շատ կարեւոր հարց է: Խնդիրը մի կողմից մասնագիտական է, միւս կողմից՝ քաղաքական: Պետական այրը պէտք է մասնագիտական որոշակի պատրաստութիւն ունենայ, որպէսզի ի վիճակի լինի զատելու լուրջ վերլուծութիւնն անլուրջից, գիտական մօտեցումը ոչ գիտականից, հայկական շահը վեր դասող հեղինակին օտար շահը շարունակաբար ու հետեւողականօրէն պաշտպանող հեղինակից: Բայց, ինչպէս ասացի, այդպիսի պատրաստութիւն մեր պետական ու քաղաքական գործիչները չունեն: Մեր պետութիւնը մինչեւ այսօր չի կարողացել ճշդորոշել ու յստակ սահմանել, թէ ո՞րն է, ի վերջոյ, բուն հայկական շահը, ինչի վկայութիւնն է հէ՛նց թէկուզ Թուրքիայի նկատմամբ տարուող անհասկանալի քաղաքականութիւնը: ՀՀ և ԼՂՀ ղեկավարութիւնը չի կարողանում ճիշդ կողմնորոշուել նոյնիսկ այնպիսի արմատական մի խնդրում, ինչպիսին է իր տարածքը՝ ի՞նչ տարածքի վրայ գոյութիւն ունի արդի Հայաստանը եւ ի՞նչ տարածքի վրայ է այն ուզում գոյատեւել: Արցախի շուրջն ընկած Հայաստանի ազատագրուած տարածքն անհիմն կերպով յայտարարուած է սակարկման առարկայ, այնինչ որեւէ տարածքային զիջում Ադրբեջանին կարող է փլուզել հայկական կողմի անվտանգութեան ողջ համակարգը: Միւս կողմից, ՀՀ իշխանութիւններն ու պետական պաշտօնեաները յաճախ պարզապէս թքած ունեն հայկական շահերի վրայ՝ լինի դա Հայոց լեզուի խնդիրը, հայ – թուրքական յարաբերութիւնների բարդ թնճուկի մի որեւէ տարր, օրինակ, Թուրքական Անթալիայում հանգիստն անցկացնելու ամօթալի տարածուած երեւոյթը թէ ազգային արժանապատուութիւնը ոտնահարող որեւէ այլ հարց: Առհասարակ: Մեր պետական այրերն այդպէս էլ չհասկացան, որ ազգային արժանապատուութիւնը պետականաստեղծ արժէք է, իրենց թւում է, թէ քանի որ Հայաստանը փոքր երկիր է, ուրեմն կարելի է այս հարցի վրայ աչք փակել ի դէմս ինչ-ինչ անհասկանալի օգուտների:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՎՐԱՍՏԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԻԻ ՎԵՐԱՕԾՈՒՄ

Փետրուար 23ին Վիրահայոց Թեմի առաջնորդ Վազգէն եպսկ. Միրզախանեանի ձեռքով վերաօծուած է Թեթրիծղարոյի շրջանի Սամշուլդա գիւղի Ս. Փրկիչ եկեղեցին. ան նորոգուած եւ բարեկարգուած է նոյն գիւղէն ներկայիս Ռուսաստանի բնակիչ Գուրգէն Յովհաննիսեանի բարերարութեամբ: Մատուցուած է վերաօծման անդրանիկ պատարագ, յետոյ մատաղօրհնութիւն կատարուած: Օրը աւարտած է Թիֆլիսի Պ. Ադամեան հայկական թատրոնէն երկու դերասաններու արտասանութիւններով, երգ ու պարով:

Վերաօծուած եկեղեցին կառուցուած է 1854ին. ունեցած է հոգեւոր դպրոց, 40 ծուխ: Սամշուլդա գիւղէն 500 մ. հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի ԺԸ. դարու Ս. Աստուածածին ուխտատեղի մատուռը եւ այլ ուխտատեղի մը՝ Ս. Գէորգ մատուռը, անտառին մէջ:

2008-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁՆԵՐ, ՏԱՐԵԼԻՑՆԵՐ

■ ՎԱԶԳԷՆ Ա. ՇԻՆԱՐԱՐ (1908 - 1995) – Հայաստանի Ազգային հերոս երանաշնորհ Վազգէն Ա. կաթողիկոս մեր ժողովուրդի վերջին յիսնամեակի պատմութեան մէջ եղած է կարեւոր դերակատար մը ու բանիմաց առաջնորդ մը: Իր ծնընդեան 100ամեակն է այս տարի: Աշխարհիկ անունով Լեւոն-Կարապետ Պալճեան ծնած է Պուքրէշի մէջ: Տեղւոյն Միսաքեան-Քէսիմեան վարժարանին մէջ ստացած է իր նախակրթութիւնը, ապա ուսանած տեւտոնական բարձրագոյն վարժարանին մէջ: 1936ին աւարտած է Պուքրէշի համալսարանի գրականութեան ու փիլիսոփայութեան ֆաքիւլթէի գործնական մանկավարժութեան բաժինը: 1936-37 թուականներուն խմբագրած ու հրատարակած է «Հերկ» գիտահասարակական ամսագիրը: 1929 - 1942ի միջեւ դասաւանդած է հայկական դպրոցներուն մէջ: Աթէնքի մէջ 1943ին ձեռնադրուած է կուսակրօն հոգեւորական եւ նշանակուած՝ Ռումանիոյ Հայոց Թեմի առաջնորդական տեղապահ, իսկ 1947-1955ի միջեւ ալ եղած է առաջնորդ: 1951ին ձեռնադրուած է եպիսկոպոս: 1955ին ալ Ազգային-եկեղեցական ժողովը զինք ընտրած է Ամենայն Հայոց կաթողիկոս: Մեծ է իր աւանդը եկեղեցական շինարարութեան մէջ՝ ո՛չ միայն նիւթական այլ՝ հոգեւոր իմաստով: Հեղինակ է բազմաթիւ յօդուածներու, բանաստեղծութիւններու:

◆ ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ (1851 - 1908) – Մահուան 100ամեակն է մեծ քերթողին՝ Եղիային, որ քանի մը սերունդներ պահեց եւ կը շարունակէ պահել իր հմայքին տակ: Ծընած է Խասգիւղ, ուր ստացած է իր կրթութիւնն ալ՝ տեղւոյն Ներսիսեան վարժարանին մէջ, աշակերտելով Թովմաս Թէրզեանին ու Մատաթիա Գարագաշեանին: 1876էն մինչեւ կեանքին վերջը զբաղած է մանկավարժութեամբ, աշխատակցած Պոլսոյ գրեթէ բոլոր պարբերականներուն՝ անձամբ հրատարակելով նաեւ «Գրական եւ իմաստասիրական շարժում»ը, «Երկրագունտ»ը, «Տնտես»ը, «Դար»ը, գրքոյկներ, Ֆրանսերէնէ հայերէն բառարան մը: Դասաւանդած է փիլիսոփայութեան պատմութիւն, պատմութեան փիլիսոփայութիւն, գեղագիտութիւն, հոգեբանութիւն, մանկավարժութիւն, գրականութիւն: Ունի իմաստասիրական ուսումնասիրութիւններ, գեղարուեստական արձակ ու չափածոյ երկեր, որոնք լոյս տեսած են ժամանակի մամուլին մէջ: Քանի մը անգամ կատարած է ինքնասպանութեան փորձեր, որոնցմէ վերջինը «պսակուած է յաջողութեամբ»: Թաղուած է Շիշլիի ազգային գերեզմանատան մէջ:

■ ՐԱՖՖԻ (1835–1888) – Մահուան 120ամեակ: Բուն անունով՝ Յակոբ Մելիք-Յակոբեան: Ծնած է Իրանի Սալմաստ գաւառի Փայաճուկ գիւղը, ուր ալ ստացած է իր նախնական կրթութիւնը: 1847ին անցած է Թիֆլիս եւ ուսանած Կարապետ Բէլախեանցի դպրոցին մէջ: 1856ին, կիսատ թողլով իր կրթութիւնը, կը վերադառնայ Փայաճուկ՝ տնօրինելու ընտանեկան կալուածները: Սակայն ազգային-հայրենասիրական գաղափարները, զորս ունէր ան, զինք կ'առաջնորդեն այլ ճամբաներով: 1857-1858 թուականներու միջեւ կը շրջի Իրանի Օսմանեան կայսրութեան հայաշատ գաւառները, ուր կ'առնէ ժողովուրդի նիստ ու կացին, բնաշխարհագրական տեղայնութեան, պատմական յիշատակներու վերաբերեալ իր հարուստ տպաւորութիւնները, զորս ապագային որպէս հումք օգտագործած է իր ստեղծագործութիւններուն մէջ: Հայ գրականութեան վիպապաշտ ամենամեծ հեղինակներէն է ան, որու վէպերը մեծ հետաքրքրութեամբ կ'ընթերցուին մինչեւ այսօր՝ ոգեւորութիւն ու աւիւն պարգեւելով: «Կայծեր», «Խաչագողի յիշատակարանը», «Խենթը», «Սամուէլ», «Դաւիթ բէկ», «Ջալալէդդին», «Զահրումար», «Խամսայի մելիքութիւնները», «Ոսկի աքաղաղ», «Սալբի», «Հարեմ», «Ճանապարհորդութիւն Թիֆլիսից մինչեւ Ագուլիս» եւ այլ հատորներ մաս կը կազմեն մեր գրականութեան ոսկէ մատեանին: Թաղուած է Թիֆլիսի Խոջիվանքի հայկական գերեզմանատան մէջ:

◆ ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ (1883–1948) – Ծննդեան 125ամեակը եւ մահուան 60ամեակն է Յակոբ Օշականի, որ ծնած էր Պուրսայի Սոլէօզ գիւղը: Բուն ազգանունամբ՝ Քիւֆէճեան: Տեղւոյն Գէորգեան ազգային վարժարանը աւարտելէ վերջ, 1899 - 1900 թուականներուն կ'ուսանի Արմաշի դպրեվանքին մէջ: Պատմըւածքներով, գրական ուսումնասիրութիւններով ու յօդուածներով հանդէս եկած է արեւմտահայ ու սփիւռքահայ մամուլին մէջ: 1914ին Կոստան Զարեանի ու Գեղամ Բարսեղեանի հետ միատեղ խմբագրած է «Մեհեան»ը, իսկ 1922ին «Բարձրավանք»ը՝ Գեղամ Գավաֆեանի, Կոստան Զարեանի, Վահան Թէքէեանի ու Շահան Պէրպէրեանի հետ: 1922ին կ'անցնի Պուլկարիա, 1924ին՝ Եգիպտոս, 1926ին՝ Կիպրոս, 1934ին՝ Երուսաղէմ: Իր գըլխաւոր գործերն են «Մնացորդաց»ը, «Ծակ Պտուկ»ը, «Հարիւր մէկ տարուան»ը, «Սահակ Պարգեւեան», «Կեանքին պէս» բազմահատոր վէպերը, «Համապատկեր արեւմտահայ գրականութեան», «Զուգակըշիռ արեւմտահայ ու արեւելահայ գրականութեանց», «Արեւելահայ դէմքեր», «Արեւելահայ բանաստեղծութիւնը եւ Էջմիածին. Գարեգին կաթողիկոս Յովսէփեանց», «Վկայութիւն մը», «Սփիւռքը եւ իրաւ բանաստեղծութիւնը» եւ բազմաթիւ այլ գրական ուսումնասիրութիւններ՝ հին ու նոր շրջանի հայ գրականութեան շուրջ:

(Շար. 5 եւ Վերջ)

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Համազգայինի Մելանքթոն եւ Հայկ Արսլանեան ճեմարանի «Զալեան» սրահին մէջ, Փետրուար 9ին տեղի ունեցած է «Հայեցի կրթութիւն» նիւթով համագումար մը, որու ներկայ եղած են լիբանանահայ վարժարաններու տնօրէններ, կրթական մարմիններու ներկայացուցիչներ, դասաւանդող ուսուցիչներ, մտաւորականներ, ուսանողական միութիւններու ներկայացուցիչներ, մամլոյ անդամներ եւլն., եւլն.: Համագումարը կազմակերպուած էր Համազգայինի կրթական խորհուրդին կողմէ: Բացման, բարի գալուստի խօսքը արտասանած է ազգային Արգարեան վարժարանի տեսուչը Գեղանի Էթէմէզեան, որ նաեւ վարած է նիստերը: Առաջին նիստին, Համազգայինի խորհուրդի անդամ՝ Յովհ. Թասլաքեան զեկուցած է «Հայեցի դաստիարակութիւնը» նիւթին շուրջ, իսկ ճեմարանի գործադիր տնօրէն Տիգրան Ճինպաշեան «դըպրոցին դերը» նիւթին մասին: Երկրորդ նիստին առաջին դասախօսը եղած է Հ.Բ.Ը.Միութեան «Յովակիմեան-Մանուկեան» վարժարանի տնօրէն Ժիրայր Դանիէլեան, որու նիւթը եղած է «Ուսուցիչին դերը», ապա, իրեն յաջորդած է Կրթական խորհուրդի անդամ՝ Յարութիւն Քիւրքճեան նիւթ ունենալով «Դասագիրք եւ մեթոտ»: Իւրաքանչիւր զեկուցումի աւարտին, մասնակցողները առիթ ունեցած են կարծիքներ փոխանակելու եւ հարցումներ ուղղելու զեկուցաբերներուն: Համագումարի եզրափակիչ խօսքը փոխանցած է Համազգայինի Կեդրոնական վարչութեան փոխ ատենապետ Վաչէ Փափազեան: Ան հաստատած է որ ժամանակը եկած է գործնական քայլերու դիմելու եւ նշած է այն անհրաժեշտ կէտերը որոնք պէտք է իրագործուին, ինչպէս ուսումնական խորհուրդներու գործակցութիւն, հայեցի կրթութեան միացեալ ծրագրի յառաջացում, արդիական դասագիրքերու ստեղծում, եւլն.:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ «Մակարոս Սրթինեան» սրահին մէջ, Յունուար 27ին, կազմակերպութեամբ տեղւոյն Վարդանանց ասպետներու «Ալիշան» դահլիճին եւ դստերք Վարդանանց «Արտեմիս» օթեակին ոգեկոչուած է Վարդանանց 1557րդ տարեդարձը: Բացման խօսքը կատարած է օրուան հանդիսավարուհին տիկին Սօնա Սէյեան-Տէյֆէեան, որմէ ետք կարդացուած է յայտագիրը: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, խօսք առած է բանախօսը՝ Միւռոն քհնյ. Սարգիսեան, որ հանգամանօրէն անդրադարձած է Աւարայրի ճակատամարտին:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՋ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԾԻԱԾԱՆ

Նկարիչը մտաւ տուն ու բարձրացաւ պատշգամբ: Տեղատարափ անձրեւը հեղեղել էր յատակը, եւ սպասաւորը ստիպուած եղաւ մի քանի անգամ ներսից վազ տալ եւ փոխել նրա զցած թիկնոցը, բայց նկարիչը յամառօրէն չէր շարժւում տեղից: Ծովը, ամեհի գազանի նման, խուլ մռնչիւնով զարկւում էր ափէ ափ ճերմակ փրփուր ժայթքելով եւ իր իւրաքանչիւր ոստիւնով աւելի ու աւելի մօտենալով ճենովական հին աշտարակներին:

Նեղ հրակնատների միջով աշտարակները նայում են ջրի ահաւոր քաոսին. այնտեղից ինչ-որ կանչեր է լսում, ինչ-որ մէկը օգնութիւն է հայցում: Ակամայ մտածում է, որ եթէ այդ մասին պատմի մէկնումէկին, լուր կը տարածուի, թէ Այվազովսկին զառանցում է... Նա ծիծաղում է նրանց վրայ, ովքեր թաքնըւում են տարերքից ու փախենում երեւակայութեան թռիչքներից: Ով ով, նա գիտէ, այդ ճենովական նուաճողների ստուերներն են արձագանգում փոթորկին:

Ամպրոպի խլացուցիչ որոտը սկսում է մեղմանալ, կայծակի ռունկումներն աւելի հազուադէպ են դառնում, փոթորիկը հեռու է քշւում ծովից: Տեղում է անձրեւ՝ հաւասարաչափ, խոշոր կաթիլներով: Լեռնալանջերից հեղեղներ են հոսում դէպի քաղաք:

Քիչ յետոյ երկրի վրայ տարածւում է ընդարմացնող զովը: Ամպրոպաբեր մութ ամպերը դանդաղօրէն քշւում են, ասես հեռանում կռուի դաշտից: Նրանց յետեւից արագ-արագ երկինք են սահում նորանոր ամպեր, որոնց եզրերն արդէն ոսկեզօծուած են տակաւին անտեսանելի արեւից: Երկնային դիցազուների նման, նրանք հալածում են սեւակնած ամպերի մռայլ կոյտը: Ահա այստեղ էլ կատարւում է հրաշքը: Ամպերի մութ ֆոնի վրայ փայլատակում է բազմագոյն մի ծիածան... Եւ այդ րոպէին նկարչի յիշողութեան մէջ յառնում է ինչ-որ տեղ, ինչ-որ մի ժամանակ տեսած մի ուրիշ ծիածան... Ե՞րբ էր դա, որտե՞ղ, ո՞ր ծովի վրայ: Բայց դա ի՞նչ կարեւոր է... Կարեւորն է յիշել ոչ թէ տեղն ու ժամանակը, այլ այդ ծիածանն ինքը՝ թէ ինչո՞վ էր նա տարբերւում այս մէկից: Այո, այո, նա աւելի լուսաճաճանչ էր, աւելի քնքոյշ, քան իր տեսած բոլոր ծիածանները: Եւ փակելով աչքերը, նկարիչը սկսեց յամառօրէն յիշողութիւնից պահանջել իր հարցի պատասխանը: Այն ծիածանը ոչ թէ կոչւած էր աւետելու փոթորկի աւարտը, այլ ծնւում էր նրա գագաթնային ակընթարթներից մէկում: Այվազովսկին նորից ու նորից իրեն տեսնում է մոլեգնող տարերքի մէջ կանգնած... Կուրացընող հարուածով աչքերին է խփում ջրային փոշին, որ կատաղած քամին պոկում է խօլ ալիքների բաշերից: Այս թաց մշուշի մէջ կորել են ամէն ինչի ուրուագծերը՝ ե՛ւ նաւակողերը, ե՛ւ ծովի վրայ ցածր կախուած ամպերը: Միայն թանձր, կուրացուցիչ մառախուղ, անթափանց ու անյատակ, որ իր մէջ տարրալուծում է ջրի եւ քամու ահաւոր քաոսը... Եւ ահա, յանկարծ, արեւի ճառագայթների սրընթաց խուրձը, նիզակի նման նետահարում է այդ մառախուղը եւ այն դադարում է մառախուղ լինել, վեր է ածւում երկնագոյն, կանաչ, վարդագոյն, դեղին ու մանուշակագոյն ստուերների: Մի քանի ակնթարթ, եւ ամեհի տարերքը պարուրւում է հեզ ու քնքոյշ մի ճաճանչումով:

Կը նշանակի, այդ ամէնն ինչ-որ ժամանակ արդէն եղել է եւ այսքան տարիներ իրենից խոյս է տուել, ինքն անցել է կողքով՝ չի նկատել, չի յիշել... Դուրս է գալիս, որ տենդագին այն սպասումը, որով համակուած էր այսօր առաւօտանից, յիշողութեան ձայնն էր, որ կանչում էր: Հարկ էր, որ ծնուի այս ծիածանը, որպէսզի երեւակայութեան մէջ յառնի այն միւսը՝ հեռաւորն ու [illegible], որ ըմբոշխնելու առիթ էր ունեցել ծովի մէջտեղում: Այո, այո, հէնց այդ ժամանակ նա տեսաւ գոյնի իսկական թարմութիւնն ու մաքրութիւնը: Բայց... ե՞րբ էր դա, ո՞ր ծովի վրայ: Արդեօ՞ք ոչ հեռու անցեալում կատարած առաջին ճանապարհորդութիւնների ժամանակ: Իսկ գուցէ... երազո՞ւմ էր: Չէ՞ որ նա մի անգամ չէ, որ կտաւին է յանձնել գիշերս տեսածը: Կամ գուցէ երազային ցնորքը միախառնուել էր իրականութեա՞նը: Ինչ էլ որ լինի, թող երիցս օրհնեալ լինի ե՛ւ այսօրուայ փոթորիկը, ե՛ւ կախարդական երազը, ե՛ւ թափառումները ծովով: Հոյակապ այն սքանչելիքը, որ այսքան ժամանակ ներփակուած էր խորհրդաւոր կապանքներում, այժմ բացուել էր նրա հոգում եւ դա պիտի փոխադրէր կտաւի վրայ:

Այնպէս, ինչպէս տարիներ առաջ «Իններորդ ալիքը» երկնելիս, բերկրալից մի արարչագործութեամբ համակուած, Այվազովսկին մաքուր կտաւ քաշեց նկարակալին եւ սկսեց նկարել իր «Ծիածանը»:

(Շար. 174)

(Շար. Ա. էջէն)

թալանի հետքերը, բայց հրասայլեր ու զինուորական ուժ փոխադրուած էր կառավարութեան ու պետական գործերու նախարարութեան շէնքերու մօտակայքը:

Մարտ 2ին Երեւանի մէջ ձերբակալուած է երեսփոխան, Երկրապահ կամաւորներու միութեան փոխ նախագահ Միասնիկ Մալխասեան: Ան ամբաստանուած է զանգուածային խռովութիւն հրահրելով: Իր վրայ կատարուած խուզարկութենէն գտնուած է 55 մմ. երկարութեամբ մետաղէ ձող մը:

Մարտ 3, Երկուշաբթի կէսօրին, մեր աշխատակիցը Սահակ Սուքիասեան կը հաղորդէր որ Երեւան գրեթէ վերագտած էր իր բնականոն վիճակը. խռովութիւններու հետքերը որոշ չափով մաքրուած էին, իսկ զինուորական, ոստիկանական ներկայութիւնը սահմանափակուած էր պետական գլխաւոր շէնքերու շուրջ կատարուած հսկողութեամբ:

***

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ

Մարտ 3ին հրապարակուած է վարչապետ եւ նորընտիր նախագահ Ս. Սարգսեանի խօսքը. անդրադառնալով ութ հոգիի մահով աւարտած միջադէպերուն, ան ցաւ յայտնած է, ապա յայտարարած որ անկարգութեան կազմակերպիչներն ու հրահրողները պատասխան պիտի տան օրէնքի, պատմութեան ու սերունդներու առջեւ: «Ցաւով եմ նշում որ մեր հայրենակիցները դարձան որոշ մարդկանց կոյր ատելութեան զոհը» ըսած է ան:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԻՒՐԷ ԱՒԵԼԻ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐ սպաննուած են եւ 300 ուրիշներ ալ վիրաւորուած շաբաթավերջին (Մարտ 1 եւ 2) եւ միջազգային հանրութիւնը խիստ կերպով դատապարտած է ինչ որ Իսրայէլ մկրտած է «տաք ձմեռ» գործողութիւն մը: Ուաշինկթընէն Եւրոպա իսրայէլեան յարձակումը կը դատապարտուի, ինչպէս նաեւ պաղեստինեան հրթիռներու արձակումը: Ապպաս յայտարարած է որ կը խզէ եւ կխօսութիւնը Իսրայէլի հետ: Այս վերջինը, ի լուր դատապարտումներուն, յայտարարած է որ բարոյականի ոչ մէկ դաս ունի առնելիք ոեւէ մէկէն:

ԴԻՄԻՏՐԻ ՄԵԴՎԵԴԵՒ, ինչպէս կը սպասուէր, Ռուսաստանի նախագահ ընտրուեցաւ Մարտ 2ին, ձայներու մօտ 70%ով: Ոչ մէկ անակնկալ կար այս արդիւնքին համար, քանի քուէարկութիւնն իսկ ձեւական բնոյթ ունէր այլեւս: Մեդվեդեւ պաշտօնը կը ստանձնէ Մայիսին:

ԹՈՒՐՔԻԱ վերջ տուած է հիւսիսային Իրաքի մէջ ձեռնարկած զինեալ գործողութիւններուն եւ ուժերը ետ կանչած: Քիւրտերը կը պնդեն թէ ձախողութիւնն է պատճառը թրքական ուժերու նահանջին: Իսկ թրքական աղբիւրներ կը յայտնէին թէ ծրագրուած են նոր գործողութիւններ:

ՏԸՆԻ ԿՕԹԻԷ–ՍՈՎԱՆԵԱՔ, Մետաղագործութեան ճարտարարուեստներու եւ արհեստներու միութեան նախկին նախագահը, որ քննութեան տակ առնուած էր Յունուար 15ին «վստահութեան չաշահագործման» մեղադրանքով, գործատիրական սնտուկէն գանձուած կասկածելի գումարներու համար, մէկ ու կէս միլիոն եւրոյի հատուցում ստացած է, ինչպէս կը յայտնէ «Մարիան» շաբաթաթերթը: Ենթական ալ խոստովանած է: Ըստ շաբաթաթերթին, երկրորդ համաձայնագիր մը կը նախատեսէ որ վճարուին նաեւ գումարները այն հաւանական դատապարտումներուն, որոնց կրնայ ենթարկուիլ: Այս բոլորը, կը թուի որ իր «լռութեան գին»ն է: Իր հրաժարականին պատճառն այն էր, որ 2000էն 2007, շուրջ 19 միլիոն հնչուն դրամ գանձուած էր եւ վճարուած հաւանաբար սենտիքաներու եւ քաղաքական կուսակցութեանց: «Մարիանի» այս յայտնութիւնները մեծ խլրտումի մը ստեղծեցին գործատիրութեան մօտ (ՄԵՏԵՖ) եւ նախագահուհին կէս ձգելով արձակուրդը Փարիզ վերադարձաւ վճռական կարգադրութիւններ ընելու համար: Տագնապը մեծ է եւ Լօրանս Փարիզօ կը պահանջէ մետաղագործութեան ճիւղին պատասխանատուներու հրաժարականը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ նախագահը Վարշաւայի մէջ Ազրպէյճանի նախագահ Ի. Ալիեւի հետ հանդիպումէն ետք զօրակցութիւն յայտնած է «ռազմավարական իր դաշնակից» Ազրպէյճանին, Ղարաբաղի հարցին առընչութեամբ: Ըսած է թէ կը բաժնեն Ազրպէյճանի հողային ամբողջականութեան սկզբունքը եւ Բաքուի տեսակէտը թէ Լեռնային Ղարաբաղը ազրպէյճանական տարածք է:

ԹՈՒՐՔԻԱ, ըստ Պի. Պի. Սի.ի, ձեռնարկած է իսլամական կրօնքին հիմնական արդիականացումի նշանակութեամբ գործի մը. որոշուած է Գուրանէն ետք երկրորդ սրբազան բնագիր նկատուած Հատիսները նորովի մեկնաբանել ու հրատարակել: Մեկնաբանութեան գործին ձեռնամուխ են Անգարայի համալսարանի աստուածաբանները: Վերամեկնաբանումի այս պահանջքը կ'ըսուի թէ արդիւնք է այն նկատումին թէ Հատիսները ընդհանուր առմամբ ժխտական ազդեցութիւն կը գործեն թուրք ընկերութեան վրայ որ կը ձգտի արդիականութեան: Մեծ մասով մարգարէին վերագրուած այդ ասութիւնները, ըստ ծրագրին նախաձեռնարկ թուրք աստուածաբաններու, կարելի է ցոյց տալ թէ գրի առնուած են Մուհամմէտի մահէն հարիւրաւոր տարիներ ետք: Ծրագիրը յեղափոխութեան մը համազօր կը նկատուի մասնագէտներու կողմէ:

ԳՈԼՈՄՊԻՈՅ բանակը յարձակում գործած է էքուաթորեան հողամասին վրայ եւ սպաննած ՖԱՐՔ–ի թիւ 2ը՝ Ռաուլ Ռէյէսը: Վախ կայ որ այս գործողութիւնը պատճառ ըլլայ որ ՖԱՐՔ–ը այլեւս ոչ մէկ պատանդ ազատ արձակէ եւ մանաւանդ ոչ՝ Ինկրիտ Պէթանքուրը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գուրգէն Գործունեանի յիշատակին Հ. Բ. Ը. Միութիւնը 600 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

***

Տիկին Պօրանեան (Միլանօ) 100 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր ամուսնոյն Տոքթ. Կարապետ Պօրանեանի եւ եղբօր՝ Հայկ Կէտիկեանի յիշատակին:

RASSEMBLEMENT
DU COMITE DE SOUTIEN
de Jean-Paul BRET

«VILLEURBANNE
RESPIRONS L'AVENIR»

Mercredi 5 mars à 18 heures
Place Mendès - France
(derrière la poste des Gratte-Ciel)
VILLEURBANNE
pour un apéritif extérieur.

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՏԷՍԻՆԻ մասնաճիւղը
կը ծանուցանէ, թէ
Շաբաթ, 8 Մարտի երեկոյեան
ժամը 17էն 19,
Տէսինի Հայ մշակոյթի տան մէջ տեղւոյն վրայ պատրաստուած թարմ ՄԱՆԹԸ պիտի ծախուի՝ մատչելի գիներով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ
ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ
ԻԲՐԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԼԵԶՈՒ»
կազմակերպութեամբ՝
Արնուվիլի
Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ
Մշակութային Յանձնախումբին
ՄԱՐՏ 28, ԺԱՄԸ 20ին
եկեղեցւոյ սրահը
5 avenue de la Concorde — Arnouville

Մ Ե Ծ Պ Ա Հ Ք

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5
ԼԱ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7
ԼԳ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 9
Զ. Կիրակի Քառասնորդաց
«Գալստեան Կիրակի»
Գիշերային եւ Առաւօտեան Արեւագալի ժամերգութիւն, պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17·30ին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5
Սուրբ Աստուածածին եկեղեցի
(Սէնթ Մարկրիթ)
Կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿ. ՃԻՐԷՃԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7
Ս. Աստուածածին եկեղեցի (Նիս)
Կը քարոզէ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12
Ս. Փրկիչ եկեղեցի (Լա Սիոթա)
Կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 14
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի
(Մարսէյլ – Փրատօ)
Կը քարոզէ՝
ՎԱՀԷ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 8
Տօն Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ՝ սոսկալի չարչարանացն եւ մտանելոյն ի վիրապն
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ–ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 5ին,
ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Մարտ 12ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 8
Տօն է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապի
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ «Տէր ողորմեա»յէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:

Պատարագը կը մատուցանէ
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Les Activités du Mois de Mars
du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

CONCERT

du Chœur Arménien de Marseille
SAHAK - MESROP
Vendredi 7 mars à 21 heures
à l'Abbaye Saint-Victor

Direction : Kh. YILMAZIAN
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian — Noubarig Derminassian

Au programme :
Komitas — Dikranian — Ganatchian — Aprikian — Ekmalian . . .

— P.A.F. : 20 euros —

Réservatons : Centre Culturel Sahak-Mesrop
☎ 04. 91. 77. 84. 70

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

DÉJEUNER

Au profit de leurs étudiants boursiers de la Maison d'Arménie

Invité d'honneur
Monsieur **Louis CARZOU**

le dimanche 16 mars à 13 heures
au YAN'S CLUB
5 avenue Reille — 75014 Paris

Réservations: tél. : 01.45.89.20.48 e-mail:**amismarienoubar@hotmail.fr**

Tout don serait apprécié pour lequel vous recevrez un reçu CERFA.

Merci de libeller tout chèque à l'ordre des Amis de la Fondation Marie Noubar
57 boulevard Jourdan — 75014 PARIS

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 5
MERCREDI
5 MARS
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.909 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 83e ANNEE — N° 21.909

ԵՐԵՒԱՆ

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՎՃՌԱԾ Է ՊԱՅՔԱՐԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Արիւնալի շաբաթավերջէն ետք Երեւան խաղաղ օր մը անցուց Մարտ 3ին: Քաղաքէն վերցուած էին թալանին, հրկիզումներուն, բախումներուն հետքերը: Յայտնի կ'ըլլար որ հանրային ու սեփական 36 փոխադրամիջոց կրակի տրուած էր, կային թալանուած բազմաթիւ վաճառատուներ: Նախագահ Ռ. Քոչարեան ընկերակցութեամբ Երեւանի քաղաքապետին կը շրջէր քաղաքը, ստուգելու համար մաքրութեան, նորոգութեան աշխատանքները: Բանակի զօրաբաժիններէ ուժեր կը շարունակէին հերթապահել պետական գլխաւոր շէնքերուն առջեւ:

Հանրային հեռատեսիլը կը հեռասփռէր նախորդ օրերու դէպքեր, կու տար զանազաններու հետ կատարուած հարցազրոյցներ: Կը սփռուէր արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի հարցազրոյցն ալ որ նոյնպէս կեդրոնացած էր ծանօթ պատահարներուն վրայ:

⁂

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոյն օրը կը տեղեկացուէր թէ ձերբակալուելէ ետք ազատ արձակուած է Լ. Տէր Պետրոսեանի անցեալի գործակից, նախկին վարչապետ Հրանդ Բագրատեան: Զանազան աղբիւրներէ կը տեղեկացուէր թէ ձերբակալուած է նաեւ երեսփոխան Յակոբ Յակոբեան, նախորդ օրը ձերբակալուած Մ. Մալխասեանի նման «իշխանութեան տիրանալ»ու ամբաստանութեամբ: Ընդդիմադիր շարժումին բանբերը Ա. Մուսինեան յայտարարած էր թէ այդ ձերբակալութիւնները իշխանութիւններու բրտութեան արարքներուն նոր մէկ հանգրուանն են, նպատակ ունին գլխատելու շարժումը:

Ձերբակալուած երկու երեսփոխանները Ս. Սարգսեանի գլխաւորած «Հանրապետական» կուսակցութեան շարքայիններ էին, միացած՝ Լ. Տէր Պետրոսեանի բողոքի շարժումին:

Մարտ 2ին եւ 3ին Մարտ 1ի խռովութիւններուն ոստիկանական յարձակումի, թալանի, գողութեան ամբաստանութեամբ շուրջ երեք տասնեակ անձեր ձերբակալուած են:

Բաւական մտածել տուող պարագայ մըն է գողցուած ապրանքներուն տեսականին. յանցաւորներուն մեծ մասի պարագային այդ ապրանքները եղած են «սննդամթերք, մանկական սնունդ, ծխախոտ, կօշիկ, հագուստ, կոնֆետ, սուրճ» եւլն.: Գողօնը գրաւուած է ու «գող»երը պիտի դատուին:

⁂

ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ՈՍՏԻԿԱՆԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 3ին տեղի ունեցած է խռովութիւններու ընթացքին սպաննուած ոստիկանութեան զօրքերու վաշտի հրամանատար Համլէթ Թադեւոսեանի յուղարկաւորութիւնը: Արարողութեան ներկայ եղած է նախագահ Ռ. Քոչարեան: Զոհ ոստիկանին յետ մահու շնորհուած է մայորի կոչում:

⁂

Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼՈՒ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Փետրուար 19ի նախագահական ընտրութեան արդիւնքին դէմ բողոքելու համար նախաձեռնած ցոյցերուն յանգած վտանգաւոր զարգացումներէն ետք Լ. Տէր Պետրոսեան յայտնած է թէ հրաժարած չէ իր առարկութենէն եւ պայքարը պիտի շարունակէ մինչեւ ներկայի ղեկավարութեան անկումը: Ան ըսած է թէ կատարուածը իրենց շարժումը վարկաբեկելու նպատակ կը հետապնդէր, բայց չեն վախնար աւազակային ու ոճրային այս իշխանութիւններէն: Պիտի շարունակեն իրենց ընթացքը Մարտ 20էն ետք. երբ վերջ գտած ըլլայ հռչակուած արտակարգ վիճակը: Հաւանական նկատած է նաեւ ցոյցեր կազմակերպել այլ քաղաքներու մէջ, քանի որ արտակարգ վիճակը միայն Երեւանի համար է:

Ինք, ինչպէս ծանօթ է, դիմած էր Սահմանադրական ատեանին, պահանջելով, որ չեղեալ յայտարարուի ընտրութեան արդիւնքը: Նոյնիմաստ դիմում մըն ալ կատարած էր պարտուած երկրորդ թեկնածու մը՝ Տիգրան Կարապետեան: Երկու դիմումները միասնաբար օրակարգի նիւթ կ'ըլլային Սահմանադրական ատեանի Մարտ 4ի առաւօտեան նիստին:

⁂

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 1էն 20 օրուան համար յայտարարուած արտակարգ վիճակը կարգ մը սահմանափակումներ կը բերէր լրասփիւռներու աշխատանքին: Հոն ըսուած էր. «Զանգուածային լրատուութեան միջոցների կողմից պետական եւ ներքաղաքական հարցերի առընչութեամբ հրապարակումները կարող են իրականացուել բացառապէս պետական մարմինների պաշտօնական տեղեկատուութեան սահմաններում»:

Այս սահմանափակումը թերթերուն մէկ մասը մղած էր ընտրելու ուղղակի լռելու տարբերակը, փոխանակ համակերպելու միայն պաշտօնական տեղեկատուութեամբ գոհանալու: Այսպէս, լոյս չէին տեսներ «Առաւօտ»ը, «Ժամանակ Երեւան»ը որուն ԱՄՆ-ու հրատարակութիւնը լոյս կը տեսնէր, «168 ժամ»ը կը պահէր միայն համացանցային տարբերակը: Ուրիշ թերթեր ալ, ինչպէս «Լրագիր»ը, դադրեցուցած էին իրենց համացանցային հրատարակութիւնը: «Ազգ»ը կը պահպանէր բնականոն ընթացքը, եւլն.:

⁂

ՊԱՏԱՀԱՐՆԵՐԸ ԴԱՍ Կ'ԸԼԼԱ՞Ն

Ազգային ժողովի Մարտ 3ի յատուկ նիստին նախագահ Տ. Թորոսեան անդրադարձած է երեւանեան վերջին դէպքերուն. ապա ըսած է թէ անոնք պէտք է դաս մը ըլլան բոլորին: Բացատրած է թէ իշխանութիւնները արտակարգ վիճակ յայտարարելէ տարբեր ընելիք չունէին, քանի որ չէին կրնար թոյլատրել որ Լ. Տէր Պետրոսեանի կողմնակիցները իրենց վայրագութիւնները ծաւալէին անարգել, ամբողջ քաղաքին մէջ:

Տ. Թորոսեան պատահածին պատասխանատու նկատած է Լ. Տէր Պետրոսեանը եւ համախոհները, որոնք ներկայի զարգացումին առաջնորդած են իրենց սերմանած ատելութեամբ ու ցասումով: Ատելութիւնը հետեւանք է 1996ի իրենց պարտութեան, ըստ Ազգային ժողովի նախագահին: Տ. Թորոսեան խոստովանած է նաեւ թէ երկրին մէջ կը յամենան անլոյծ հարցեր, բայց ոչինչ կրնայ արդարացնել տասնօրեայ ապօրինութիւնները, ոստիկանութեան կրակելու արարքները:

⁂

Փետր. 19ի ընտրութեան յաջորդած զարգացումները գլխաւոր նիւթը կ'ըլլան նախագահ Ռ. Քոչարեանի ու միջազգային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներու երեւանեան հանդիպումներու: Ատիկա եղած է պարագան Եւրոպական Միութեան Հարաւային Կովկասի յատուկ ներկայացուցիչ Փ. Սեմնեպիին, Օ. ԷՍ. ՍԷ. Է.ի ներկայի նախագահին յատուկ ներկայացուցիչ Հ. Տալվիտիէի հետ հանդիպումներուն:

Ռ. Քոչարեան երկուքին ալ բացատրած է որ տեղի ունեցածը դժուար է քաղաքականութիւն, կամ քաղաքական հոլովոյթ նկատել, այլ ուղղակի «քրէական յանցագործութիւն» որ պէտք է մանրակրկիտ քննութեան նիւթ ըլլայ եւ բոլոր յանցաւորները պատժուին, ըստ օրէնքներու տրամադրութեան:

Մարտ 4ին Բաքուէն Երեւան կը հասնէր ԱՄՆ-ու արտաքին գործերու փոխ նախարար ու Մինսկի խմբակի նախագահներէն Մ. Պրայզա, որ նոյնպէս տեսակցութիւն կ'ունենար նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ:

⁂

ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարը պահանջած է որ հետաքննութիւն մը բացուի, Երեւանի վերջին խռովութեան ութ զոհերուն սպանութեան պարագաները ճշդելու համար: Նաեւ կոչ ուղղած է կողմերուն որ տագնապէն դուրս գալու լուծումներ գտնեն:

⁂

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեւանեան անցքերուն արձագանգները լայն տեղ կը գտնեն Սփիւռքի կազմակերպութիւններուն, փնդուածներուն մօտ: Ամէն օր մտահոգութիւն յայտնող, երկխօսութիւն ու հանդարտութիւն թելադրող կոչեր, յայտարարութիւններ կը հրապարակուին:

Մարտ 3ին նման յայտարարութեամբ մը հանդէս եկած էր Հայ Դատի Եւրոպայի գրասենեակը. անդրադառնալով վերջին օրերու զարգացումներուն, կ'ողջունէին ԱՄՆ-էն եւ Եւրոպական Միութենէն կատարուած հանդարտութեան, երկխօսութեան սկսելու կոչերը: Կը շեշտուէր յատկապէս Եւրոպական Միութեան գերագոյն ներկայացուցիչ Խ. Սոլանայի ու Փ. Սեմնեպիի յանձնառութիւնը, Հայաստանի մէջ ընկերային անդորրը վերահաստատելու, քաղաքական լարուած կացութիւնը մեղմելու նպատակով:

⁂

ՀՅԴ Հայաստանի Գերագոյն մարմինը եւս Մարտ 3 թուակիր յայտարարութեամբ մը անդրադարձած էր նախօրեակի երեւանեան իրադարձութիւններուն. «Ընդհանուր ողբերգութիւն եւ ամօթ» որակած էր կատարուածը: Ցաւակցութիւն յայտնած էր զոհերուն հարազատներուն: Ապա երկու ուղղութեամբ հետեւողական քայլեր պահանջած էր. ա – բացայայտել անկարգութիւն հրահանգողները, կազմակերպողները եւ պատժել, բ – լուծել երկրին մէջ անվստահութեան, անարդարութեան բոլոր պատճառները եւ Հայաստանը դնել ժողովրդավարացման, մարդկային իրաւունքներու լիարժէք պաշտպանութեան ճամբուն վրայ:

ՀՅԴ պատրաստակամութիւն կը յայտնէր բոլոր ուժերով լծուելու այդ նպատակին:

⁂

ՍԴՀԿ Կեդր. Վարչութիւնը Մարտ 2 թուակիր յայտարարութեամբ մը Հայաստանի իշխանութեան «իսկական բռնատիրական դիմագիծ» կը վերագրէր, իսկ պատահածը «արատ՝ իշխանութիւնը զաւթած խմբակի ճակտին»: Ապա կը դատապարտուէր «խաղաղ ցուցարարներ»ու դէմ կատարուած «բռնութիւնը», կը պահանջուէր ազատ արձակել քաղաքական բոլոր բանտարկեալները եւ վերջին օրերու բոլոր կալանաւորները, պատասխանատու կը նկատուէր միջազգային դէտերու ընթացքը որ քաջալեր ե-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ո՞Վ ԴԱՍԱՒԱՆԴԷ ՀԱՅԵՐԷՆ

Գրած էինք թէ թրքական բարձրագոյն ուսման տարբեր հաստատութիւններ ծրագրած, կամ արդէն ձեռնարկած են հայերէն դասաւանդութեան: Ներկայիս հարց ծագած է թէ ո՛վ պիտի ընէ այդ դասաւանդութիւնը:

Նեւշէհիրի համալսարանին տեսուչը այդ մասին ըսած է թէ իրենց նախատեսած դիմումի հասցէները Մեսրոպ պատրիարքը եւ Հայաստանի համալսարաններն են: Ան բացատրած է նաեւ հայերէնի դասաւանդութիւն հաստատելու իրենց պատճառները, ըսելով. «Հայաստանէն կը պահանջենք որ Դաշնակցութեան դիւանները բանայ: Բայց անոնց բացուելու պարագային դիւանները կարդալու կարող մարդ պիտի չգտնենք: Որովհետեւ հայերէնի մասնագէտ չունինք»:

Նոյն տեսուչը շեշտած է թէ Թուրքիա միայն անցեալ տարի ԱՄՆ-ու Կոնկրէսէն հայկական բանաձեւին վաւերացումը խոչընդոտելու համար աւելի քան երեք միլիոն տոլար ծախսած է. եթէ այդ գումարը կրթութեան մարզին տրամադրուի, աւելի օգտակար արդիւնք ձեռք կը ձգուի: Ինք չի կարծեր որ հայերէնի դասաւանդութեան համար Հայաստանէն մասնագէտ հրաւիրելուն դէմ կ'ըլլայ կառավարութիւնը, ելեւմտական նախարարութիւնը, կամ Բարձրագոյն ուսման հիմնարկը: «Նման պարագայի մենք մեր նստած ճիւղը կտրած կ'ըլլանք» ըսած է ան:

ՀԵՌԱԿԱՅ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ԱՐՄԷՆ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հ.- Շատ հետաքրքրական է գիտնալ թէ ձեր ելոյթը ի՛նչ արձագանգ գտաւ խորհրդարանին մէջ: Վիճարկումի, քննարկումներու առիթ եղա՞ւ ան:

Պ.- Հաւանաբար, խիստ կը զարմանաք, երբ ասեմ, որ Հայաստանի անվտանգութեան համար կենսականօրէն կարեւոր այս հարցի խորհրդարանական լսումներին ՀՀ Ազգային ժողովի պատգամաւորների մեծ մասը... բացակայ էր: Մեր պատգամաւորները, հաւանաբար, շատ աւելի կարեւոր գործերով էին զբաղուած... Այդուամենայնիւ ներկայ էին մի շարք պատգամաւորներ, պետական պաշտօնեաներ, յայտնի քաղաքական գործիչներ, բազմաթիւ փորձագէտներ, հասարակական կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչներ եւ թղթակիցներ: Արձագանգի մասին նշեմ միայն, որ, յաջորդ օրը «Առաւօտ» օրաթերթում հրապարակուած նիւթի համաձայն, այդ երկօրեայ լսումներում իմ ելոյթը միակն էր, որից յետոյ հնչել են բուռն ծափահարութիւններ:

Ի դէպ, 2006թ. Արցախեան հիմնախնդրին նուիրուած լսումներում դահլիճում ներկայ էին 7–8 պատգամաւոր... Մեկնաբանութիւնները թողնում եմ Ձեզ:

Հ.- Կա՞ն արդեօք քաղաքական դէմքեր որոնք առնուազն խորհրդակցելու համար երբեմն կը դիմեն ձեր կարծիքին, վերլուծումներուն, տեսակէտներուն:

Պ.- Այո, կան, սակայն ՀՀ արտաքին քաղաքականութեան հարցերում որոշումներ ընդունողներին կարելի է մէկ ձեռքի մատների վրայ հաշուել եւ ինձ հետ այսպէս կամ այնպէս առընչուողներն այդ թւում չեն:

Հ.- Այս մարզի նոր «սխալ»ներու ամէնէն ընդվզեցնողներէն էր Ա. Բլէեանի կազմակերպած «Ադրբեջանական օրեր»ը, Մխիթար Սեբաստացի վարժարանին մէջ: Ի՞նչպէս բացատրել ամբողջ պատասխանատու վերնախաւին ամօթալի լռութիւնը:

Պ.- Գիտէք, արդէն յոգնել եմ ասելուց, որ հնարաւոր չէ պատկերացնել մի որեւէ երկիր, որտեղ պետական պաշտօնեան կարող է հակապետական քարոզչութիւն վարել: Իսկ Ա. Բլէեանը, լինելով Հայաստանի ամենախոշոր պետական դպրոցի տնօրէն, վարում է բացայայտ հակապետական քարոզ, յայտարարելով մասնաւորապէս Արցախն Ադրբեջանի կազմում տեսնելու իր ցանկութիւնը, կոչ անելով յետ կանչել հայ զինուորներին սահմանից եւ այլն: Իշխանութիւնների թողտուութեամբ իրականացուող այսպիսի վարքագիծն ընդամէնը հաստատում է վերջիններիս կողմից ազգային շահերի աներեւակայելի թիւրըմբռնումը, ինչը որեւէ արդարացում ու բացատրութիւն չունի: Կարո՞ղ էք արդեօք պատկերացնել Ֆրանսիայում պետական խոշորագոյն դպրոցի մի տնօրէն, որը գիշեր-ցերեկ բացայայտ իր աշակերտների շրջանում քարոզի Կորսիքան Ֆրանսիայից անջատելու մասին եւ նոյն դպրոցում կազմակերպի, ասենք, Պասքեան էԹԱ ահաբեկչական կազմակերպութեան օրեր հէնց այդ կազմակերպութեան անդամների մասնակցութեամբ:

Հ.- Թուրքիոյ դէմ խեղճանալու, զիջումի կեցուածքը Հայաստանի ղեկավարութեան մենաշնորհը չէ: Սփիւռքի զանազան շրջանակներ ալ բաժնեկից եղան անոր, նախ ընդառաջելով, ապա նոյնիսկ ձեռնարկելով «երկխօսութեան» արգահատելի եւ միայն թրքանպաստ փորձերու: Ի՞նչպէս հասկնալ իր իրաւունքէն այսքան դիւրաւ հրաժարելու, ենթարկուելու, խեղճանալու այս երեւոյթը:

Պ.- Խեղճանալը գալիս է Հայոց պարտութեան հետ մերուելուց, Հայաստանին տէր կանգնելու կամքի բացակայութիւնից, հայրենիք եզրաբառի իսկ տարածքային ու քաղաքական իմաստի սխալ ըմբռնումից, ուծացման առաջխաղացումից, օտար ուժերին անձնատուր լինելուց եւ նրանց խամաճիկն ու կամակատարը դառնալուց: Համեմատէք թէկուզ այն, ինչ տեղի ունեցաւ Սերպիայում Քոսովոյի անկախութեան հռչակումից յետոյ: Քոսովոն շատ նման է մեր Նախիջեւանին: Հայոց հայրենիքի այդ տարածքից Հայերը բնաջնջուել ու դուրս են մղուել եւ այն Հայաստանից օտարուել է: Սերպերը գիտեն, որ այսօր իրենք ի վիճակի չեն ազատագրելու Քոսովոն, բայց նրանց մտքովն իսկ չի անցնում հրաժարուել իրենց բնիկ տարածքներից: Նրանք քաղաքականապէս վառ են պահում Քոսովոն ազատագրելու նպատակը: Իսկ մեզանում Նախիջեւանն արդէն գրեթէ մոռացութեան է մատնուել, յամենայն դէպս, քաղաքական մակարդակի վրայ:

Հ.- Դերերու ինչպիսի՞ բաշխում պիտի թելադրէիք հայութեան Հայաստանի ու Սփիւռքի հատուածներուն, Թուրքիոյ հետ մեր հարցին հետապնդումին մէջ:

Պ.- Ես սկզբունքօրէն դէմ եմ Հայաստանի եւ Սփիւռքի տարբեր նպատակներ եւ օրակարգեր ունենալուն: Իրականում, ամբողջ հայութեան նպատակները նոյնն են՝ հայրենիքի ամրացում, հայրենիքում եւ նրա շուրջը համախմբում: Կտրուկ դէմ եմ Արեւմտեան Հայաստանի նորահնար, արհեստականօրէն «իշխանութիւնների», «կառավարութիւնների» կամ «ազգային խորհուրդների» հաստատմանն ու Աստուած ոչ անի, գործունէութեանը, որովհետեւ այդպիսի կառավարութիւնները նոր պառակտումների եւ օտար ուժերի միջամտութիւնների լրացուցիչ հնարաւորութիւն են տալու: Արեւմտեան Հայաստանը նոյն չափով արեւելահայերի հայրենիքն է, այնպէս, ինչպէս Արեւելեան Հայաստանը՝ արեւմտահայերինը: Հայրենիքը մէկն է եւ անբաժանելի. այն իբր մարտավարական նպատակներով երկու կամ աւելի մասերի բաժանելը ոչ միայն սխալ է, այլեւ վտանգաւոր:

Միայն Հայաստանի հանրապետութիւնն է ընդունակ միջազգային ասպարէզում պատշաճօրէն ներկայացնելու հայութեան խնդիրները իբրեւ միջազգային քաղաքական համակարգում ամենաբարձր կարգավիճակն ունեցող սուբյեկտ՝ պետութիւն: Վաղ թէ ուշ Հայաստանի հանրապետութիւնն ստանձնելու է Հայկական հարցի լուծման ողջ պատասխանատուութիւնը, վերարծարծելով Նախիջեւանի եւ Արեւմտեան Հայաստանի ազատագրութեան հարցերը քաղաքականապէս իրապաշտ առաջարկներով ու Ցեղասպանութեան դիմաց փոխհատուցման պահանջներով: Սփիւռքում բնակուող մեր հայրենակիցները կարող են այս պայքարին մասնակցել ամենաբազմազան միջոցներով ու ձեւերով, սակայն միշտ յիշելով, որ հայութեան ապագայ նուաճումների գրաւականը հայրենի ամուր պետութիւնն ունենալն է:

Արտերկրում հայապահպանումը ինքնանպատակ լինել չի կարող: Սփիւռքահայութեան գոյապահպանման բուն նպատակը սեփական հողերի վրայ, անկախ պետականութեան հովանու ներքոյ վերամիաւորուելն է, այսօր՝ այսօրուայ Հայաստանում (այն ամբողջ տարածքում, որը հայկական զինուած ուժերի վերահսկողութեան տակ է), յետագայում՝ գուցէ եւ պատմական Հայաստանի ազատագրուելիք այլ հատուածներում: Հայրենիքում մշտական բնակութիւն հաստատելն է այն միակ ու գլխաւոր քայլը, որն ի վիճակի է ճակատագրի բերումով ազգային արմատներից ու մշակոյթից հեռացած սփիւռքահային մշակութապէս վերահայացնել՝ ընդմիշտ ապահովելով նրա սերունդների հայ մնալը:

Հ.- Այս առթիւ պիտի ուզէինք ծանօթանալ ձեր անձին ու մեր ընթերցողներուն ծանօթացնել ձեզ կենսագրական գիծերով, նախասիրութիւններով, ձեր տարած գործունէութեամբ, յառաջիկայի ծրագիրներով:

Պ.- Յուսով եմ աւելի մօտից կը ծանօթանանք Ապրիլի սկզբին, երբ դասախօսութիւնների շարքով կ'այցելեմ Ֆրանսիա: Մինչ այդ ստորեւ ներկայացնում եմ համառօտ կենսագրականս:

Տոքթ. Արմէն Այվազեանն «Արարատ» ռազմավարագիտական կենտրոնի տնօրէնն է: Նա նաեւ Մաշտոցեան մատենադարանի աւագ գիտաշխատող է եւ Հայաստանի ամերիկեան համալսարանի քաղաքագիտութեան դասախօս: Պատմագիտութեան թեկնածու է 1992 թուից, քաղաքագիտութեան տոքթէօր՝ 2004 թուից:

1992–1994 թուականներին աշխատել է որպէս ՀՀ նախագահի օգնական, ՀՀ արտգործնախարարի խորհրդական, Եւրոպայի Անվտանգութեան եւ համագործակցութեան խորհրդակցութիւնում ՀՀ պատուիրակութեան գործող ղեկավար (Վիէննա): Մասնակցել է ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի բանակցութիւններին: 1994ից զբաղւում է գիտական եւ հասարակական գործունէութեամբ: Շահելով Գարնեկի/IREX-ի ու Ֆուլպրայթի անուան ամերիկեան եւ Ալեքսանդր Օնասիսի անուան յունական կրթաթոշակները՝ ռազմավարական հարցերի գծով շուրջ 2 տարի ուսումնասիրութիւններ է կատարել ԱՄՆ-ի Սիրագուզի եւ Սթանֆորդի համալսարաններում, Յունաստանի գիտահետազօտական կենտրոններում: Տոքթ. Այվազեանը բազմաթիւ դասախօսութիւններով հանդէս է եկել արտասահմանեան համալսարաններում, միջազգային գիտաժողովներում եւ Սփիւռքի համայնքային կենտրոններում:

Նա աշխատել է նաեւ Հայաստանի ամերիկեան համալսարանի Քաղաքական հետազօտութիւնների կենտրոնում՝ որպէս աւագ գիտնական, Երեւանի պետական համալսարանում՝ որպէս պատմութեան հրաւիրեալ դասախօս եւ Հայաստանի հանրապետութեան Կառավարման ակադեմիայում որպէս քաղաքագիտութեան փրոֆէսոր: 2004-2005 թուականներին եղել է Եւրոպական յանձնաժողովի հովանաւորութեամբ գործող «Քարոզարշաւ Հայաստանում կոռուպցիան խրախուսող իրաւական եւ սոցիալական պայմանների դէմ» ծրագրի ղեկավար:

Տոքթ. Այվազեանը մի շարք գրքերի եւ բազմաթիւ գիտական յօդուածների հեղինակ է: Ստորեւ նշուած են նրա հեղինակած եւ խմբագրած գրքերը.

1. Հայկական ինքնութեան հիմնաքարերը. բանակ, լեզու, պետութիւն (2007)

2. «Հայրենատիրութիւն» մատենաշար, հատոր Բ.: Ռազմավարութեան եւ անվտանգութեան հարցեր: Աշխատութիւնների ժողովածու: Կազմող, խմբագիր և ներածութեան հեղինակ (2007)

3. «Հայրենատիրութիւն» մատենաշար, հատոր Ա.: Հայաստանի ազատագրուած տարածքը եւ Արցախի հիմնախնդիրը: Վերլուծական եւ փաստագրական նիւթերի ընտրանի: Կազմող, խմբագիր եւ ներածութեան հեղինակ (2006)

4. Հակակոռուպցիոն ռազմավարութեան միջազգային փորձը. գիտական նիւթերի հատընտիր: Կազմող, խմբագիր եւ ներածութեան հեղինակ (2005)

5. Հիմնատարրեր Հայաստանի ազգային անվտանգութեան հայեցակարգի: Մասն Ա. (2003), 2րդ լրացուած եւ մշակուած հրատ. (2004)

6. Հայոց եկեղեցին ԺԸ. դարի հայ ազատագրական շարժման քառուղիներում (2003)

7. Մայրենի լեզուն եւ ազգայնականութեան սկզբնաւորումը. հայկական եւ եւրոպական սկզբնաղբիւրների համեմատական քննութիւն (2001)

8. Հայ զինուորականութեան պատւոյ վարքականոնը, 4–5րդ դարեր (2000)

9. Հայաստանի պատմութեան լուսաբանումը ամերիկեան պատմագրութեան մէջ. քննական տեսութիւն (1998)

10. Ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորումը եւ Հայաստանի ռազմավարական անվտանգութիւնը (1998)

11. The Armenian Rebellion of the 1720s and the Threat of Genocidal Reprisal (1997)

«Տեսակցեցաւ»՝
Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

DVD reçus

D'ARMENIE EN ARMENIE

film d'**Edouard Vartanian**
texte de **Jean-Pierre Mahé**
Réalisation et illustration musicale
Arto Pehlivanian

Espace Culturel Tebrotzassère

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՍԻՐՎԱՐԴ ԳԱՐԱՄԱՆՈՒԿ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՄԲ ԻՄԱՍՏԱՒՈՐՈՒԱԾ ԿԵԱՆՔ»

Այս խորագրով 252 էջնոց հատորը կը ներկայացնէ պոլսահայ երեւելի դաշնակահարուհի եւ երգահան Սիրվարդ Գարամանուկի ոչ միայն երաժշտական վաստակը, այլ եւ իր կեանքին պատառիկները, յուշագրութիւններ, ուրախութիւններ, նաեւ յուսախաբութիւններ, ապրումներ, իբր վաւերական մը տուն հարս գացող դաշնակահարուհի: «Անցեալ նման կը յորդէր, երգ մը ...քիս մէջն էր» կը պատմէ Գարամանուկ, ամենայն պարզութեամբ:

Գիրքը յիշատակուած կ'ըսէ նաեւ քանիներորդ գալու Պոլսոյ երաժշտական կեանքին մէջ յայտնի հայ ու քանի մը հատ այ օտար արուեստագէտներու, անձեր որոնց հետ յիշել ունեցած է Գարամանուկ: Հետաքրքրական է Հայաստան առաջին այցելութիւնը, արեւմտեան Հայաստանի ու պոլսահայ գրողներու վերջ հայրենի բանաստեղծներու, ինչպէս՝ Զաբենցի, Կապուտիկեանի, Սահեանի երգերին իր ներշնչումը:

Այս գործը կը պարունակէ մանկութեան ու ընտանեկան լուսանկարներ: Մեծ տեղ կը գրաւէ Սիրվարդի քրոջ տղան՝ Շահան Արծրունին, հռչակաւոր դաշնակահար եւ հմուտ երաժշտագէտ: Երաժշտական գանձեր են գիրքին մէջ յիշուած կարգ մը ժամանակագրութիւններ, անդրադարձներ յիշատակներ են Երեւանի «Սայաթ Նովա» երաժշտանոցին խմբերգը որոնց Գարամանուկի մանկական երգերը կ'երգեն:

Եւսի կողքին կը կարդանք գնահատական վկայութիւններ տասնեակ մը ականաւոր երաժշտագէտներէ. անոնցմէ են Ալան Յովհաննէս, Պետրոս Ալահայտոյեան, Գրիգոր Փիտէճեան: Գրքին հեղինակն է երաժշտագէտ Արաքսի Սարեան, արեւելահայերէնով, մեսրոպեան ուղղագրութեամբ, ինչ որ շատ հաճելի կը դարձնէ ընթերցանութիւնը, իսկ խմբագիրն է Զարենց Թանգարանի տնօրէն Հենրիկ Բախչինեան: Հրատարակիչն է Երեւանի Գրականութեան եւ արուեստի Թանգարանը, իսկ արտադրիչը՝ Շահան Արծրունի: Գրքին կազմին եւ չարադրութեան ձեւաւորումը կատարած է ամերիկահայ արուեստագէտ Ամէն Կարապետեան:

Տիկին Սիրվարդ Գարամանուկի 95րդ տարեդարձին առթիւ «Երաժշտութեամբ իմաստաւորուած կեանք» կենսագրական գրքի շնորհահանդէսի եւ «Ախթամար» երաժշտական ժապաւէնի ցուցադրութիւնը տեղի ունեցաւ 2007 Նոյեմբեր 30ին, Պոլսոյ մէջ, մեծ հանդիսութեամբ:

Ք. ՏՐԴԱՏԵԱՆ–ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ «ՅԱՌԱՋ»Ի ԷՋԵՐՈՒՄ

Իր բազմամեայ ստեղծագործական կեանքում Իսահակեանը իր բանաստեղծութիւնները հրատարակել է հայ մամուլի էջերում: Անցեալի հայ մամուլը լեցուն է բանաստեղծի ստեղծագործութիւններով: Սկսնակ բանաստեղծի առաջին գործերը սկսում են տպուել Թիֆլիսում լոյս տեսնող «Մուրճ» ամսագրում եւ «Տարազ» հանդէսում: Այնուհետեւ իր ստեղծագործութիւնների տպագրման աշխարհագրութիւնը տարածւում է մոլորակով մէկ: Ուր հայ տպագիր ամսագիր ու թերթ կար, պարբերաբար երեւում են Իսահակեանի ստեղծագործութիւնները: Ս. Պետերբուրգ «Արաքս», «Բանբեր գրականութեան եւ արուեստի», Վիեննա «Հանդէս ամսօրեայ», Կ.Պոլիս «Ծաղիկ», «Ազատամարտ», «Բագին» (Ազատամարտի յաւելուած), Պոսթըն «Հայրենիք», Փարիզ «Անահիտ», Վենետիկ «Բազմավէպ», Նոր Նախիջեւան «Նոր կեանք», Պէրլին «Մեսրոպ» (հայ-գերման ընկերութեան բանբեր), Բաքու «Գործ», Նիւ Եորք «Նաւասարդ»: Հայ պարբերական մամուլի շուրջ 54 անուն տպագրել են Իսահակեանի բանաստեղծութիւնները: Փարիզի «Յառաջ»ում տպագրուել է Իսահակեանից «Մի մրայոն աղջիկ տեսայ» եւ «Ներկայ եղայ սիրեկանիս պսակին»:

Ներկայ եղայ սիրեկանիս պսակին՝
Ուրախ դէմքով, կրծքիս ծաղիկ
արեւավառ,
Որ ինձ տեսնէր, իրեն ուտէր
զայրագին,
Թէ դրուժն իր՝ արժէք չունի ինձ
համար,
Աչքիս նայէր, կարդար անյոյս իմ
հոգին,
Խիղճը խոցուէր, իրեն դահիճ միշտ
զգար:

Գրել է Բաքւում 1902 թուին, անդրադարձել է 1924ին Վենետիկում: Տպագրուել է առաջին անգամ «Յառաջ»ում (1926, Յունուարի 6):

Իսահակեանը դեռ նոր Վիէննա հասած 1893թ. Օգոստոսին իր քոյր Գինովաբէից ստացած նամակից իմանում է, որ Շուշիկն ամուսնացել է Յովհ. Միրաքեանի հետ եւ Ալեքսանդրապոլում մեծ հարսանիք է արուել: Այդպիսով, բանաստեղծի Գերմանիա մեկնելուց մէկ ամիս չանցած, Շուշանիկն ուխտադրուժ է լինում իր սիրուն: Ի դէպ Շուշիկի եւ Յ. Միրաքեանի պսակադրութեան հանդէսին մասնակցել է նաեւ անգլիացի նշանաւոր ճանապարհորդ Լինչը եւ այն նկարագրել է իր հանրայայտ «Արմէնիա» երկհատոր գրքում:

Շուշան-Շուշանիկ (Շուշիկ) Արամի Մատակեանը (1876–1944) Իսահակեանի քերթուածի հերոսուհին, բանաստեղծի սէրն էր, որին Իսահակեանը տասնեակ բանաստեղծութիւններ է ձօնել: Ծնուել է Ալեքսանդրապոլում, Իսահակեանի հետ ունեցել է մայրական կողմից ազգակցական կապ (բանաստեղծի մայրը եւ Շուշանիկի տատը եղել են քոյրեր): Իսահակեանը շատ ծանր է տանում առաջին սիրոյ կորուստը: Այդ «այրուած սիրոյ» պատմութիւնն իր արձագանգն է գտել Իսահակեանի քնարերգութեան մէջ եւ «Յիշատակարան»ի բազում գրառումներում:

«Յառաջ»ում տպագրուածը այդ արձագանգներից մէկն է:

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

ԴՈՂԱՑՈՒԹԷ ԴՈՂԱՑՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Համազգայինի Թատերասրահին մէջ, Փետր. 8ին, տեղի ունեցած է Գրիգոր Հոթոյեանի 60 տարիներու գրական-լրագրական բեղուն գործունէութեան նուիրուած մեծարանքի երեկոն, կազմակերպութեամբ Թորոնթոյի հայ կեդրոնի ներքեւ գործող բոլոր միութիւններուն, կազմակերպութիւններուն, ՀՕՄ–ի ամէնօրեայ վարժարանին եւ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան: Օրուան հանդիսութիւնը վարած է Մարգար Շարապխանեան, որ երեկոյթը բացառիկ որակած է յատկանշելով որ Գր. Հոթոյեան, հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին, երիտասարդի մը խանդով տակաւին գործօն դեր կը կատարէ գաղութին մէջ: Անդրադարձած է նաեւ անոր հրատարակած գործերուն՝ «Սիրտը ափին մէջ» (1987), «Նուիրում» (2002), «Ի խնդիր բարոյական ճրշմարտութեան» (2005), «Ճանապարհ» (2007): Իր խօսքի աւարտին, բանախօսը կարդացած է «Հորիզոն»ի խմբագիր Վահագն Գարագաշեանի շնորհաւորական գիրը: Յակոբ Ճամպազեան ներկայացուցած է Գր. Հոթոյեանի համառօտ կենսագրականը: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, տիկին Յասմիկ Պապեան արտայայտուած է Գր. Հոթոյեանի վերջին հատորին՝ «Ճանապարհ»ի մասին: Հուսկ Յակոբ Ճանպազեան յանուն Հ.Յ.Դ. «Սողոմոն Թեհլիրեան» կոմիտէին շնորհակալութիւն յայտնած է ձեռնարկին կազմակերպիչներուն եւ յուշանուէրով մը պատուած է մեծարեալը: Խաժակ արք. Յակոբեան իր սրտի խօսքով վեր առած է յոբելեարին վաստակը: Երեկոյթը փակուած է մեծարեալին խօսքով եւ հիւրասիրութեամբ մը:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Մոնօ» թատերասրահին մէջ, Փետր. 19ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ Յունաստանի դեսպան Փանոս Քալոքերինոսի, տեղի ունեցած է Նաքոլոս Քոլանեանի կիթառի երաժշտական երեկոյթը: Ձեռնարկին բացման խօսքը, յանուն Համազգայինի, արտասանած է Սեպուհ Այնթապեան, որ նշած է թէ Համազգայինի 80ամեակի ձեռնարկներուն առաջինն էր Քոլանեանի այս երեկոյթը, որ ընկերը կը հանդիսանայ յառաջիկայ բազմատեսակ ծրագիրներու: Նշած է որ Քոլանեան հայկական ժողովրդական երաժշտութեան մշակումներով հայ մշակոյթին մէջ ունեցած է մեծ դերակատարութիւն: Ապա, բեմ բարձրացած է արուեստագէտը որ ներկայացուցած է օտար թէ հայ երաժիշտներու գործերէն նմոյշներ:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԾԻԱԾԱՆ

1873 Թուականի Յուլիսի 19ին, Եալթայի ճանապարհին Թէոդոսիա հանդիպեց Վլադիմիր Վասիլեւիչ Ստասովը: Նա վերադառնում էր Կերչից, որտեղ գնացել էր կատակոմբներից մէկում յայտնաբերուած հին որմնանկարների մասին իր աշխատութեան համար նիւթեր հաւաքելու: Թէոդոսիայում շոգենաւը կանգ էր առնում մի քանի ժամ, և Ստասովը որոշեց առիթից օգտուելով այցելել Այվազովսկուն:

Տարօրինակ յարաբերութիւններ էին ստեղծուել անուանի քննադատի եւ համաշխարհային ճանաչում վայելող նկարչի միջեւ: Ստասովը մէկ գովում, մէկ հերքում էր Այվազովսկուն. յաճախ դժուար էր տարբերել, թէ որտեղ էր վերջանում նրա դրուատանքը, որտեղից սկսւում հայհոյանքը:

Եւ Այվազովսկին դառնանում էր դըրանք կարդալով:

Տասը տարի առաջ, 1863 թուականին Ակադեմիայում ցուցադրուած նկարների մասին Ստասովը գրում էր. «Նոր նըկարիչները յանկարծ այնպիսի պատկերներ են սկսել նկարել, որ դրանց նայելով միայն ատամներդ կը սեղմես, որպէսզի չճչաս: Այո, բան չունեմ ասելու. լա՛ւ հիւրասիրեցին մեզ: Այդ ի՞նչ Իտալիա է, այդ ի՞նչ Մալոռուսիա է, այդ ի՞նչ Կովկաս է դրանց պատկերածը: Դրանք աւելի շուտ ճանճասպան թղթեր են, քան իտալական սոճիներ, քրքումի բծեր են, քան մալոռուսական հունձք, դրանք նոր ձեւի կանաչ եւ գորշաւուն կեղծիքներ են եւ ոչ թէ Կովկասեան դաշտերն ու լեռները՝ իրենց բնական գոյներով: Ինձ կ'առարկեն՝ ասելով. «Իսկ Այվազովսկի՞ն, մի՞թէ նա նոյնպէս հնամոլութեան այդ աստիճանին է իջել: Իր մշտապէս երկնագոյն ծովերով, մանուշակագոյն լեռներով, վարդագոյն եւ բոսորագոյն մայրամուտներով, միշտ նոյն կերպ թրթռացող լուսնի լոյսով, եւ մնացած բոլոր նախկին քարացած չափազանցութիւններով... Այո, կը պատասխանեմ ես: Թէեւ Այվազովսկին, չնայած դրան, իր իրական բանաստեղծական երակն ունի, մղում ունի դէպի ճշմարիտ գեղեցկութիւնը: Ըստ որում նա իր գործը կատարեց. նա ուրիշներին տուաւ նոր ճանապարհով»: Իսկ մի քանի տարի առաջ խօսելով ռուս նկարիչների մասնակցութեան մասին Լոնտոնում բացուած համաշխարհային ցուցահանդէսին Ստասովը նրա՝ Այվազովսկու մասին տպագըրել էր. «Ս. Պետերբուրգիէ Վեդոմոստի»ի մէջ. Ռուսական բնապատկերներն արժանի են աւելի մեծ տեղ գրաւելու... այստեղ կան փառահեղ տեսարաններ նըշանաւոր Այվազովսկուց, որին երբեմն անուանում եմ ռուսական Թըրները. թէեւ "Տեսարան Ղրիմի հարաւային ափից" եւ ուրիշ նման էտիւդներ, եթէ միայն դրանք կարելի է էտիւդներ անուանել, անորոշ են՝ ասես ինչ-որ անորոշ տեսիլքներ, նման ստուերների... Գեղանկարիչը երբեք չի իջել մանրամասնութիւնների աստիճանին, նա բարձր է թռչում տառացի ճշմարտութիւնից: Բայց Այվազովսկու նկարների կամ աւելի լաւ է ասել տեսարանների վրայ իշխում է մի գեղեցկութիւն, որպիսին բաւական հազուադէպ ենք հանդիպում ռուսական դպրոցում. դա նրանց սքանչելի կոլորիտն է: Ծովի, երկնքի, կոթողների, օդային ամպերի պատկերները՝ այդ նկարչի կողմից ստեղծուած, մեծ թիւ են կազմում տարբեր պալատներում: Դրանց վրայ գործադրուած աշխատանքն աննշան է, իսկ պահանջուած գինը՝ հըսկայական: Ինքնին հասկանալի է, որ նկարիչը մեծ հարստութիւն է կուտակել: Ապրում է յարմարաւէտ կեանքով, նոյն այն եզերքում, որը այդպէս սիրում է պատկերել: Նրա երեւակայութիւնը արեւելեան է՝ ռոմանտիկական, տաք: Նա իր բոյնը հիւսել է Բուսաստանի պարտէգում՝ Ղրիմում»:

...Եւ չնայած բաւական ժամանակ էր անցել այս յօդուածի լոյս ընծայումից: Իվան Կոնստանտինովիչը մինչեւ հիմա էլ ցաւով էր յիշում նրա մասին: Նա հասկանում էր. քննադատն իրաւունք ունէր իւրովի վերլուծելու, իւրովի գնահատելու իր նկարները, բայց ի՞նչ հարկ կար թերագնահատելու իր թափած աշխատանքը եւ այն անուանելու «աննշան». եթէ անգամ խօսքը վերաբերէր կորցրած ժամանակին: Չնայած ի՞նչ գիտէր Ստասովը նրա ամէնօրեայ աշխատանքի մասին՝ Թէոդոսիայի արուեստանոցում: Եւ մանաւանդ Իվան Կոնստանտինովիչը միանգամայն անպատշաճ էր համարում նրա արտայայտութիւնները իր հարստութեան, վարած կեանքի մասին:

(Շար. 175)

(Շար. Ա. էջէն)

ղած էր կեդրոնին եւ յետագայ քայլերուն: Յայտարարութիւնը կ'աւարտէր մաշած կաղապարներու պտոյտ տարազումով մը:

***

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԻՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԵԼՈՅԹԸ

Մարտ 3ին խօսելով հեռատեսիլէն, ոստիկանութեան զօրքերու սպայակոյտի պետը Գեղամ Պետրոսեան անդրադարձած է Մարտ 1ի դէպքերուն: Ըսած է թէ երբ Երեւանի հանրային կարգ-կանոնը ապահովելու հարցը ծագած է, անձնակազմը զինուած է միայն ռետինէ մահակներով, վահաններով ու սաղաւարտներով: Բայց երբ Մաշտոցի պողոտային վրայ զինուորներուն վրայ քարեր, երկաթէ իրեր նետելէ ետք հրացանի կրակ ալ բացուած է ու երբ տեսած են ջարդուփշուր եղած կառքեր, պատնէշներ, ունեցած են լուրջ թիւով վիրաւորներ, ետ քաշուած են եւ սպայական կազմը զինած աւելի լուրջ զէնքերով:

«Պատնէշներէն այն կողմում գտնուող ոմանց հետ ես եղել եմ եւ մարտի դաշտում, կողք-կողքի պաշտպանել հայրենի հողի սահմանները: Զարմանում եմ. ինչը նրանց դրդեց կրակել ինձ վրայ, գործընկերներիս, զինակիցներիս վրայ» հարց տուած է Գ. Պետրոսեան: Ապա զգուշացուցած է. «ոստիկանական զօրքերի ամբողջ անձնակազմը՝ շարքայինից մինչեւ հրամանատար, լի են վճռականութեամբ տալու կոշտ պատասխան իւրաքանչիւր անօրէն քայլի»:

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԾ Դ. ՄԵԴՈՒԵԴԵՒԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մարտ 2ին շնորհաւորած է Ռուսաստանի նորընտիր նախագահը: Իր ուղերձին մէջ անդրադարձած է յատկապէս ռազմավարական այն գործընկերութեան որով միացած են երկու երկիրները, նաեւ փոխադարձ գործակցութեան: Ռ. Քոչարեան մաղթած է որ նոր նախագահը առաւել ամրապնդէ բարեկամութեան կապերը Հայաստանի ու Ռուսաստանի միջեւ:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7
ԼԳ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 9
Զ. Կիրակի Քառասնորդաց
«Գալստեան կիրակի»
Գիշերային եւ Առաւօտեան Արեւագալի ժամերգութիւն, պատարագ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17·30ին

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7
Ս. Աստուածածին եկեղեցի (Նիս)
Կը քարոզէ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12
Ս. Փրկիչ եկեղեցի (Լա Սիոթա)
Կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ. ՍԻՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 14
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի (Մարսէյլ – Փրատօ)
Կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 8
Տօն Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ՝ սոսկալի չարչարանացն եւ մտանելոյն ի վիրապն
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի Հայ Հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 8
Տօն է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապի
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ «Տէր ողորմեա»յէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:
Պատարագը կը մատուցանէ
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՄԱՍԸ, հակառակ աւելի քան 110 մեռեալներու եւ քանի մը հարիւր վիրաւորներու, կը խորհի որ յաղթած էր քանի Մարտ 3ին, իսրայէլեան յարձակումները կը դադրէին, թէեւ վերջնական բնոյթ չունէին: Արդարեւ, Օլմերթ ըսած էր թէ յարձակումները կրնան որեւէ ատեն վերսկսիլ: Համասը յաջողած է վախի քաղաքի մը վերածել իսրայէլեան Աշքելոն քաղաքը, որուն բնակիչները սարսափի տակ են պաղեստինեան հրթիռներու պատճառաւ: Մարտ 3ին, ԱՄՆ արտաքին նախարարուհին Մերձաւոր Արեւելք մեկնած էր եւ տեսակցութիւններ կ'ունենար Օլմերթի եւ Աբբասի հետ:

ՎԵՆԵԶՈՒԷԼԱՅԻ, ԷՔՈՒԱԹՈՐԻ եւ Գոլոմպիոյ յարաբերութիւնները վատթարացած են եւ կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Գոլոմպիոյ նախագահին որոշումը սպաննելու՝ ՖԱՐՔ-ի թիւ 2ը էքուաթորեան հողամասին վրայ, պատճառ եղած է որ կացութիւնը ծանրանայ: Արդարեւ ըսպաննուած Ռաուլ Ռէյէսը շփումներ ունէր Ֆրանսայի հետ ալ եւ խօսք կար որ 12 պատանդներ եւս ազատ արձակուին, ի շարս որոնց Ինկրիտ Պէթանքուր: Այժմ այդ գործողութիւնը ձախողած է:

ՍԱՐՔՈԶԻ եւ արեւմտեան բազմաթիւ ղեկավարներ շնորհաւորեցին Մեդվեդեւը, ընդունելով հանդերձ թէ ամէն բան կանոնաւոր չէր քուէարկութեան մէջ, ոչ ալ կազմակերպուած ընտրութեան: Սարքոզի իր շնորհաւորութեան մէջ չէր-տած էր նոյնիսկ Մեդվեդեւի «համոզիչ յաղթանակը»: Տեղւոյն վրայ (Մոսկուա) եւ Ս. Պետերսբուրգ ցոյցերու փորձեր եղած են, բայց ապահովութեան ուժերը ցրած են բոլոր նախաձեռնութիւնները:

ՄԵՏԷՖ-ի նախագահուհին՝ Լ. Փարիզօ կրցաւ ստիպել Մետաղագործութեան միութեան որ, վերաքննէ ճամբու դրուած իր նախագահին մէկուկէս միլիոն եւրոյի հատուցումը: Ծանօթ է որ հարցը մեծ դայթակղութիւն ստեղծած էր, քանի ենթական՝ Տընի Կօթիէ-Սովանեաք քննութեան տակ էր եւ 19 միլիոն եւրօ ալ ծախսած էր հոս-հոն եւ առոր հաշիւն ալ չկար: Նոր նախագահը յայտարարած է Մարտ 3ին, որ ի վերջոյ հատուցում մը պէտք է տրուի անձի մը որ 15 տարի աշխատած է: Մանրամասնութիւնները պիտի տրուէին յետագային:

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ որոնց յարաբերութիւնները վատթարացած էին վերջերս, բարելաւման շրջանի մը ծրո-նունդ տուին Մարտ 3ին, Սարքոզիի եւ Ա. Մերքէլի հանդիպումին առթիւ: Գլխաւոր տարակարծութիւնը կը վերաբերէր Սարքոզիի ծրագրած Միջերկրականեան միութեան: Երկուքն ալ յայտարարած են որ Եւրոպայի միւս անդամներն ալ կրնան մասնակցիլ եւ իրենց գաղափարները պիտի չպարտադրեն: Սարքոզի եւ Մերքէլ աւելի մանրամասնութիւններ չեն ուզած տալ:

ԻՐԱՆԻ նախագահը Ահմատինեժատ, որ մեծ պատիւներով ընդունուած է Պաղտատ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած է թէ Իրաքի ժողովուրդը դժուար պայմաններու մէջ կ'ապրի բայց պիտի յաջողի յաղթահարել եւ վաղը իր երկիրը բարգաւաճ երկիր մը պիտի դառնայ: Ամբաստանած է Ամերիկան որ նըպաստած է ահաբեկչութեան Միջին Արեւելքի մէջ: Պէտք է Ամերիկացիք հասկընան, ըսած է նաեւ Ահմատինեժատ, որ իրաքցի ժողովուրդը չի սիրեր Ամերիկան: Բայց Պուշի համար Իրան «մեծագոյն վտանգն է միջազգային հաւաքականութեան համար»: Միւս կողմէ, Մարտ 3ին, Ապահովութեան խորհուրդը պատժական նոր միջոցներ ձեռք առած է Իրանի դէմ, որ կը մերժէ վերջ տալ հիւլէական իր ծրագիրներուն:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆԵՐԽՈՒԺՈՒՄԸ հիւսիսային Իրաք, տարբեր արդիւնքներու պատճառ եղած է ըստ կողմերուն: Արդարեւ, ըստ Թրքական բանակին՝ 270 քիւրտ «ահաբեկիչներ» սպաննուած են եւ ռազմագիտական բազմաթիւ կառոյցներ քարուքանդ եղած են: ՓՔՔ-ի համաձայն ալ, Քիւրտերը միայն 5 հոգի կորսնցուցած են եւ 130 Թուրք զինուոր սպաննած: Հաւանաբար երկու կողմերու տուած արդիւնքներն ալ չեն համապատասխաներ ճշմարտութեան: Ինչ որ բացայայտ է այն է որ Թուրքերը նպաստաւորուած են ամերիկեան տեղեկութիւններէ՝ իրենց գործողութիւններուն համար եւ Թուրքիոյ ընդդիմութեան պարագլուխը Տէնիզ Պայքալ դժգոհ է որ Թրքական գործողութիւնը ընդհատուած է ամերիկեան ճնշումի հետեւանքով: Ան կ'առարկէ որ «Ամերիկացիք ոչինչ լուռ մնացին Իսրայէլի նկատմամբ երբ Գազա յարձակեցաւ, արգելք հանդիսացան հիւսիսային Իրաքի Թրքական գործողութեան»:

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԻ ֆիլմերուն նախընտրելի դերասանուհին Սոֆիկօ Ճիաուրելի 71 տարեկանին մահացած է Թիֆլիսի մէջ: Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մարտ 3ի հեռագրով մը ցաւակցութիւն յայտնած է անոր ընտանիքին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ Ե. ԲԱՐԱՇԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Փետր. 23ին Գերմանիոյ մէջ կէս ծանր դասակարգի ափարտական մրցումին դէմ դիմաց եկած են պէրլինցի Թ. Ուլրիխ եւ 29 տարեկան Եուրի Բարաշեան, որ Թէոդոսիայի բնակիչ է եւ հանդէս կու գայ Ուկրանիոյ դրօշին տակ: 3500 մարզասէր հետեւած է ութ ռաունտ տեւած մրցումին որ աւարտած է հայ երիտասարդին յաղթանակով: Անոր յատկապէս ձախ բռունցքի հարուածներուն տակ նոքաուտ եղած է գերմանացի մրցակիցը:

***

ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏԻ ՓՈՔՐԻԿ ԱԽՈՅԵՆՈՒՀԻՆ

Փոքրիկն Ալիս Մաթոսեան դարձած է Պելժիոյ սուսերամարտի փոքրիկներու ախոյեան: Ան կը մրցէր ֆլէօրէ ոճի մրցաշարքին մէջ:

ESPOIR POUR L'ARMÉNIE

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH
DU 6 AU 16 JUILLET

Logement en hôtel 3 étoiles en pension complète
Visite des sites historiques de l'Arménie et du Karabagh
— Lac Sevan, Khor Virab, Guéghard, Garni, etc... —

Prix 1550 euros
Serge Kurkdjian, tél. : 04 91 77 23 44
E-mail : serge@kurkdjian.org
www.espoirpourlarmenie.org

Les Activités du Mois de Mars
du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille
Directeur : Khatchig YILMAZIAN

CONCERT
du Chœur Arménien de Marseille
SAHAK-MESROP
Vendredi 7 mars à 21 heures
à l'Abbaye Saint-Victor

Direction : Kh. YILMAZIAN
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian — Noubarig Derminassian

Au programme :
Komitas — Dikranian — Ganatchian — Aprikian — Ekmalian . . .
— P.A.F. : 20 euros —

Réservatons : Centre Culturel Sahak-Mesrop
☎ 04. 91. 77. 84. 70

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՏԷՍԻՆի մասնաճիւղը
կը ծանուցանէ, թէ
Շաբաթ, 8 Մարտի երեկոյեան
ժամը 17էն 19,
Տէսինի Հայ մշակոյթի տան մէջ տեղւոյն վրայ պատրաստուած թարմ ՄԱՆԹԸ պիտի ծախուի՝ մատչելի գիներով:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 6
JEUDI
6 MARS
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·910 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21·910

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՈՒՄԸ

ՉՈՐՍ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ԱՆՁԵՌՆՄԽԵԼԻՈՒԹԻՒՆԸ ՋՆՋՈՒԱԾ

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեւանի մէջ հանդարտութիւնը կը շարունակուի, սակայն դիւրաւ զգալի է լարուած խուլ տրամադրութիւններու վիճակ մը: Այդ մթնոլորտին մէջ հաշուեյարդարը կը կատարուի Մարտ 1ի խռովութիւններուն: Ինչպէս յայտնած է գլխաւոր դատախազ Ա. Յովսէփեան, Մարտ 4ին, լրագրողներու հետ հանդիպումի մը, անհիմն են այն շշուկները որոնք կը շրջին մայրաքաղաքին մէջ այն մասին թէ զոհերուն թիւը ութէն շատ աւելի է: Ըստ նոյն աղբիւրին, վիրաւորուած է 48 քաղաքացի եւ 117 ոստիկան, հրկիզուած է 63 փոխադրամիջոց, թալանուած է 7 խանութ· դէպքերու վայրերէն գտնուած են աւելի քան հազար մետաղեայ ձողեր, հրազէններ, զինամթերք, 150 լիթր վառելանիւթ, պէնզինով լեցուած շիշեր պատրոյգներով, եւլն.:

Այդ բոլորը իրեն ըսել տուած են թէ խուլիկանական գործողութիւնները կազմակերպուած էին, մէկ կեդրոնէ ղեկավարուած: Ըստ ձերբակալուած անձերէ քաղուած տեղեկութիւններու, խռովութիւնը հրահանգողները բազմաթիւ խոստումներ ըրած են –խանութ, պաշտօն, եւլն.– ազդարարելով. «Իշխանութիւնը գրաւելու ենք ինչ գնով ալ որ լինի»:

Պատասխանելով Լ. Տէր Պետրոսեանի ձերբակալութեան մասին հարցումներու, գլխաւոր դատախազը ըսած է թէ նախաքննութիւնը ընթացքի մէջ է եւ տուեալներու ամփոփումէն ետք կը յստականայ այդ հարցը:

Հարց տրուած է նաեւ թէ դատախազութիւնը ունի՞ բոլոր տուեալները այն 11 հոգիին մասին որոնք Մարտ 1ի գիշերը Երեւան – Մոսկուա թռիչքով խոյս տուած են: «Դրանք ճշգման փուլում են: Ասեմ որ հանրապետութիւնը ոչ մի յանցագործ չի լքի, որ խուսափի անհրաժեշտ քրէական պատասխանատուութիւնից» պատասխանած է Ա. Յովսէփեան:

***

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Նոյն օրը մամուլի ասուլիս մը տուած է արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան եւս: Ըսած է թէ միջազգային կազմակերպութիւններ զուսպ մնալու եւ երկխօսութիւն հաստատելու կոչ կ'ուղղեն. Հայաստանի իշխանութիւնները արդէն կը ջանան կրճատել արտակարգ վիճակի պայմանաժամը:

Նախարարը հերքած է Լ. Տէր Պետրոսեանի իր բնակարանին մէջ կալանքի տակ ըլլալուն լուրերը: Ըսած է թէ վախ կայ անոր կեանքի ապահովութեան համար եւ պահպանութեան պետական ծառայութիւնը չի կրնար արտօնել որ ներկայ գտնուի միջոցառումներու:

Վ. Օսկանեան անդրադարձած է նախորդ օրը ազրպէջանական կողմէն հրադադարը բռնաբարելու փորձին: Ըսած է թէ այդ բռնաբարումին յաջորդած բախումը գործածուած զինամթերքին եւ թէքնիք միջոցներուն տեսակէտով սովորական նախընթացներէն տարբեր որակ ունէր:

Իր եզրակացութիւնը այն եղած է որ Հայաստանի ներկայի կացութիւնը լուրջ շահարկումի առիթ տուած է Ազրպէջանի: Հոն այն հաշիւը ըրած են որ Հայաստանի ղեկավարութեան ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացած է ներքին խնդիրներու վրայ եւ կրնան օգտուիլ ատկէ: «Սակայն, դա նրանց չի յաջողի» ըսած է Վ. Օսկանեան:

***

ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ. – «ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՀՆԱՐԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ»

Նախագահի մամուլի քարտուղար Վ. Սողոմոնեան Մարտ 4ին անդրադարձած է հակադիր կողմերուն միջեւ քաղաքական երկխօսութիւն հաստատելու նիւթին: Ըսած է թէ իշխանութիւններու եւ Լ. Տէր Պետրոսեանի երկխօսութեան համար մինչեւ ընտրութիւն, նաեւ ընտրութեան ընթացքին տարբեր բազմաթիւ կարելիութիւններ կային, բայց բոլորն ալ մերժուած են Լ. Տէր Պետրոսեանի կողմէ: Ինք ու իր համախոհները բազմիցս յայտարարած են թէ իշխանութիւններու հետ համաձայնութեան, երկխօսութեան ամէն հաւանականութիւն կը բացառեն:

Մարտ 1–2ի գիշերուան պատահարներէն ետք, ներկայիս Վ. Սողոմոնեան նման բանի կարելիութիւն չի տեսներ: Կը վստահեցնէ. «Օրէնքի ամբողջ խստութեամբ պատժուելու են ե՛ւ մասնակիցները, ե՛ւ կազմակերպիչները, ե՛ւ հրահրիչները»: Ինչ կը վերաբերի Լ. Տէր Պետրոսեանին, մամուլի քարտուղարը ըսած է. «Լ. Տէր Պետրոսեանը պէտք է գիտակցի այն պատասխանատուութիւնը, որ կրում է այդ իրադարձութիւնների համար»:

***

ՉՈՐՍ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ԱՆՁԵՌՆՄԽԵԼԻՈՒԹԻՒՆԸ ՋՆՋՈՒԱԾ

Ազգային ժողովի Մարտ 4ի արտակարգ նիստին, անսալով գլխաւոր դատախազ Ա. Յովսէփեանի առաջարկին, քուէարկութեան դրուած է չորս երեսփոխանի անձեռնմխելիութեան ջնջումի հարցը: Այդ երեսփոխաններն են՝ Միասնիկ Մալխասեան, Սասուն Միքայէլեան, Յակոբ Յակոբեան, Խաչատուր Սուքիասեան: Դատախազին դիմումը ընդգրկած է նաեւ զանոնք մեղադրեալ նկատելու եւ բանտարկելու ընտրանքը: Քուէարկութեան մասնակցած է 131 երեսփոխանէն 107ը: Առաջարկին թեր քուէարկուած է եւ չորս երեսփոխանի անձեռնմխելիութիւնը ջնջուած:

***

ԵՐԵՔ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հանրապետական, Բարգաւաճ Հայաստան եւ Օրինաց երկիր կուսակցութիւնները Մարտ 4ին միասնական յայտարարութիւն մը հրապարակած են: Հոն ըսուած է թէ Մարտ 1ի իրադարձութիւնները ծանր հարուած էին ժողովուրդին ու պետականութեան: Դժբախտաբար կարելի չեղաւ կանխել այն բոլորը որ «հետեւողականօրէն, մեթոտաբար եւ դաժանօրէն նախապատրաստւում էր Լ. Տէր Պետրոսեանի ու իր մի խումբ համախոհների կողմից, ովքեր տեւական ժամանակ մարդկանց ներարկում էին կեղծիք, չանթաժ, այլատեացութիւն, անհանդուրժողականութիւն, չարութիւն ու ապօրինութիւն»: Դատապարտելով նախագահական ընտրութիւնը առիթ համարելով տասը տարի սեփական ժողովուրդին ու պետութեան նկատմամբ կուտակած կոյր ատելութիւնը, վրէժն ու չարութիւնը արտայայտելու կեցուածքը, անոնք կատարուածին պատասխանատու համարած են Լ. Տէր Պետրոսեանը եւ խումբ մը համախոհները: Ըսած են տակաւին թէ այս վերջինները ոչ միայն մերժած են յորդորները, քաղաքական խնդիրները քաղաքական եւ իրաւական միջոցներով լուծելու եւ երկխօսութեան առաջարկները, այլեւ դժուարին պահուն չեն կրցած յաղթել իրենց սին եւ եսասիրական մղումները:

Երեք կուսակցութիւնները եւս վճռակամութիւն եւ հետեւողականութիւն յայտնած են մարդկային զոհերու պատճառ դարձած անկարգութեան կազմակերպիչներն ու առաջնորդները բացայայտելու, օրէնքի ամբողջ խստութեամբ պատժելու հարցին մէջ:

***

ՀՅԴ–ն ալ Մարտ 4ին զօրակցութիւն յայտնած է արտակարգ վիճակի հռչակումին, Լ. Տէր Պետրոսեանի ի նպաստ յետընտրական բողոքները համարելով «պետական հարուածի փորձ»: Հաղորդագրութեամբ մը, այս կէտէն զատ ըսուած է նաեւ թէ անցեալ շաբաթավերջի երեւանեան մահաբեր ընդհարումները Լ. Տէր Պետրոսեանի կողմէ ամիսներ առաջ կազմակերպուած բեմադրութեան մը մաս կը կազմէին:

***

Նոյն օրը անջատ յայտարարութեամբ մը «Ժառանգութիւն» խմբակցութիւնը (Րաֆֆի Յովհաննէսեան) խստագոյնս դատապարտած է «Մարտ 1ի վաղ առաւօտեան Երեւանի Ազատութեան հրապարակում, ապա նոյն օրն ու լոյս 2ի գիշերը Երեւանի կեդրոնում խաղաղ ցուցարարների նկատմամբ ոչ համարժէք ու անթոյլատրելիօրէն ծայրայեղ ուժի գործադրումը»:

Երեւանի մէջ արտակարգ վիճակի հռչակումը «ծայրայեղ եւ լարուածութիւնն էլ աւելի մեծացնող քայլ» համարելով, «Ժառանգութիւն» խմբակցութիւնը չի վաւերացներ չորս երեսփոխանի անձեռնմխելիութեան ջնջումի որոշումը. իսկ անոնց դէմ ձեռնարկուած նախաքննութիւնը կը նկատէ «քաղաքական հաշուեյարդար»: Յայտարարութիւնը յղում մըն ալ ունի Եւրոպական խորհուրդի գլխաւոր քարտուղար Թ. Տէյվիսին որ կոչ ուղղած է ետ կենալու այդ «հաշուեյարդար»էն:

«Ժառանգութիւն»ը անթոյլատրելի կ'որակէ իշխանութեան որոշ շրջանակներու ներկայի կացութենէն ամէն գնով յաղթական դուրս գալու մոլուցքը: Յայտարարութիւնը կ'աւարտի երեսփոխաններուն ուղղուած կոչով մը՝ «Բախտորոշ պահին չդառնալ մեր ժողովրդի վերջնական վիհի անդառնալի խորացման մասնակից»:

***

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻ ԴԱՏԸ

Մարտ 4ին Սահմանադրական ատեանը սկսած է քննել նախագահական ընտրութեան արդիւնքը չեղեալ յայտարարելու զոյգ դիմումները. անոնք ներկայացուած էին Լ. Տէր Պետրոսեանի եւ երկրորդ թեկնածուի մը՝ Տ. Կարապետեանի կողմէ: Նիստը սկսած է Մարտ 1ի դէպքերուն զոհերուն յիշատակին պահուած վայրկեան մը լռութեամբ:

Լ. Տէր Պետրոսեանի եւ Տ. Կարապետեանի կողմէ նիստին ներկայ գտնուած են իրենց լիազօր ներկայացուցիչները եւ փաստաբանները: Ատեանը յայտարարած է թէ նիստը կրնայ տեսագրուիլ եւ հեռասփռուիլ:

Դիմող կողմերը սկսած են իրենց բացատրութիւնները ներկայացնել, ինչ որ կը շարունակուէր յաջորդ օրն ալ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Գ. ՌԱՅՍ տեսնուած է Օլմերթի եւ Ապպասի հետ եւ ջանք թափած է որ բանակցութիւնները վերսկսին Իսրայէլի եւ Պաղեստինցիներու միջեւ: Կը թուի սակայն, որ Իսրայէլ պատրաստ է յարձակումները վերսկսելու, անմիջապէս որ Գ. Ռայս մեկնի: Օլմերթ միտք չունի որեւէ դադար յարգելու եւ արտաքին նախարարուհին ալ յայտարարած է. – «Չենք կրնար թոյլ տալ որ մեր աչքին առջեւ ունենանք խալամապաշտ երկիր մը Համասի հակակշռին տակ»:

ՄՈՒՍՈՒԼԻ քաղդէացի արքեպիսկոպոսին՝ Գերպ. Փաւլոս Ֆարաժ Ռահոյի առեւանգումը (Փետր. 29) կը շարունակէ վրդովում պատճառել քրիստոնեաներու եւ շարք մը քրիստոնեայ շարժումներ իրենց զայրոյթը կ'արտայայտեն այդ առեւանգումին եւ երեք ընկերացողներու սպանութեան առթիւ:

(Շար·ը Դ· էջ)

ԼՂՀ

ՀՐԱԴԱԴԱՐԸ ԲՌՆԱԲԱՐՈՒԱԾ

Մարտ 4ի առաջին ժամերուն ազրպէջանական զինեալ ուժերու կողմէ կրակոցներու թիրախ եղած է Մարտակերտի հիւսիս–արեւելքի Լեւոնարխ գիւղը: Վիրաւորուած է սպայ մը: Ազրպէջանցիները գրաւած են ԼՂՀ զինեալ ուժերու պաշտպանական յենակէտերէն մէկը. Ղարաբաղի ուժերուն պատասխան կրակոցով թշնամին նահանջած է, տալով զոհեր եւ վիրաւորներ: Առաւօտեան ժամը 8ին մօտ փոխադարձ հրաձգութիւնը սաստկացած է: Կէսօրէն ետք հայկական ուժերը վերատիրացած են նախկին դիրքերուն: Փոխադարձ կրակոցներ եղած են Մարտ 5ի առաջին ժամերուն ալ:

Հայաստանի պաշտպանութեան նախարարութիւնը պատահարին մասին տեղեկացուցած է Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.ի նախագահին անձնական ներկայացուցչին: Տեղեկութեան փոխանակութիւն եղած է նաեւ Հայաստանի ու Ազրպէջանի զինեալ ուժերու սպայակոյտերուն միջեւ:

***

Ուշագրաւ է որ հրադադարը բռնաբարելու ազրպէջանական նոր փորձը զուգադիպած է Հայաստանի մէջ ծագած խռովութիւններուն եւ նախագահ Ի. Ալիեւի ռազմաշունչ նոր մէկ ելոյթին: Այս վերջինը Խանլարի մէջ յայտարարած է թէ Ղարաբաղի հարցը պէտք է լուծուի Ազրպէջանի տարածքային ամբողջականութեան շրջանակին մէջ, ինչ գնով ալ ըլլայ: Մարտ 4ին կատարած այս յայտարարութիւնը սփռած է նաեւ Թրքական հանրային հեռատեսիլը:

***

Ինչ կը վերաբերի Հայաստանի ներքաղաքական զարգացումներուն ազդեցութեան, արդէն Մինսկի խմբակին ամերիկացի նախագահը Մ. Պրայզա յայտարարած է թէ պէտք է ընդմիջել բանակցութիւնները, մինչեւ որ Հայաստանի իրավիճակը կարգաւորուի: Ան չեշտած է նաեւ թէ Քոսովօն չի կրնար նախատիպ ըլլալ Ղարաբաղի հարցին լուծումին, քաղաքական այն շա՜տ խոր վերլուծումով որ «ամէն մէկ հակամարտութիւն իւրայատուկ է»...

ԱԶԱՏ ԿԱՐԾԻՔ ԻՄ ԱՆԿԻՒՆԷՍ

ՁԱՅՆԱԿՑԵԼՈՎ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՒՆ... (2)

ՍՏԵՓԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

«Որ հայութեան քաղաքական եւ հանրային ուժերն ի վերջոյ իսկապէս համախմբուեն մէկ միասնական համաշխարհային դաշնային կազմակերպութեան մէջ» ("Ազատ Արցախ" – "Յառաջ", 22/01/2008):

Ի խորոց սրտի բխած այս մաղթանքը կ'իրագործուի՞ իսկապէս երջանիկ օր մը, թէ ոչ պարզապէս ցնորք է, «ուտոպիա»: Նոյն մտահոգութիւնով՝ շատ դարեր առաջ մեր մտածողներէն մին մագաղաթին է յանձներ «զի զուգութիւն է մայր բարեաց, անզուգութիւն ծնող չարեաց» պարբերութիւնը. (միաբանութիւնը բարիքներու մայրն է, անմիաբանութիւնը՝ չարիքներու ծնողքը): Բայց անյիշատակելի ժամանակներէ ի վեր Հայկի ու Թորգոմի զաւակներն ու թոռները կարծէք նախընտրեր են «Հայք ոչ միաբանին» կարգախօսը: Հայ ժողովուրդի ժխտական յատկանիշներէն ամէնէն ցայտունը անմիաբանութիւնն է եղած, որ տարած է մինչեւ Մեծ Հայաստանի թագաւորութեան կործանումին: Վասակ Սիւնիները միայն Վարդանանց օրերուն չեն եղած, տեւած են մինչեւ մեր օրերը. վկայ Երուանդ Օտեանի «Թիւ 17 խաֆիէն»:

Պատմութիւնը դաժան եղած է հայութեան հանդէպ, 428 թուականէն ի վեր, մեզ երկուքի կիսած: Երկու կայսրութիւններու տիրապետութիւն, երկու լեզուական ճիւղ, եւ 1922 Մարտ 4ի տխրահռչակ «դեկրետ»ով՝ երկու ուղղագրութիւն: Երբ ի հեճուկս այս ամէնի մինչեւ օրս կը կրկնուի մէկ ազգ, մէկ հայրենիք, մէկ լեզու, մէկ մշակոյթ եւ մասամբ սոցին, այդ մէկ մէկ մէկերը սմքած, պարապ փուչիկներ չե՞ն միթէ: Մենք մեր վրայ չե՞նք խնդար այդ անիմաստ լոզունգներով, որոնք արմատապէս կը հերքեն հայութիւն կոչուածին անմխիթար ներկան ու անորոշ ապագան: Ապագայ մը կը կերտուի նախ իրատեսօրէն վերլուծելով ներկան. նաեւ միշտ քննադատ ակնարկ մը սեւեռելով անցեալի վրայ – մանաւանդ մօտաւոր – եղած թերիներն ու գործուած սխալները չկրկնելու հաստատ վճռակամութեամբ: Յետոյ մանաւանդ լուրջ, կշռադատուած եւ իրագործելի միջոցներով ու հանգրուաններով, քանի խնդրոյ առարկայ ապագան համայն հայութեանն է, ի Հայաստան և ի Սփիւռս աշխարհի: Ցաւօք պէտք է յիշել որ Խրիմեան Հայրիկի երկաթէ շերեփի դասը իր ատենին իսկ անօգուտ անցաւ: Երկաթէ շերեփը միայն զէնքը չէր, այլ բուն, բունցք կազմած միասնականութիւնը: Եւ փոխանակ մէկ զօրաւոր ազատագրական կազմակերպութեան մը, մենք ունեցանք երեք-չորս մէկը միւսէն տհաս կուսակցութիւններ որոնք Կարմիր սուլթանի երկաթէ թաթին տակն իսկ, իրարու հակադրուեցան, նոյնիսկ թշնամացան: Վրադիրք՝ ոտքերնուն տակ տակաւին կառավարելիք ո՛չ անկախ, ոչ ալ ինքնավար հողամաս չունեցած, ինքզինքնին տուին մին ազատական, միւսը սոցիալ-դեմոկրատ, միւսը ընկերվար ու չգիտեմ այլ ինչ գաղափարներու, որով այդ պարագաներու տակ ծիծաղելիին սահմանը շատոնց անցած էին...: Մինչդեռ պէտք էր միասնաբար ժողովուրդը կրթել, դաստիարակել եւ վաղուան քաղաքացին պատրաստել: Պատրաստել մանաւանդ վաղուան անհրաժեշտ քաղաքագէտ, տնտեսագէտ ու դիւանագէտ «քադրերը» որոնց պակասը ցաւալիօրէն զգացուեցաւ երբ հայութեան օրհասական մէկ պահուն չսպասուած անկախութիւն մը վրայ հասաւ...: Ամէն տարի Մայիսին Սարդարապատ կ'ոգեկոչենք. սակայն մեր անցեալ 90 տարիներու պատմութեան վրայ նայելով, ցաւով կը տեսնենք որ Սարդարապատը ոչ միայն բացառիկ, այլ եզակի երեւոյթ մը մնաց: Համազգային ռազմական յաղթանակ մը որ չպըսակուեցաւ իրեն արժանի դիւանագիտական յաղթանակով... որովհետեւ կը պակսէին անհրաժեշտ այդ «քադրերը»: Աւելին, արդէն մեծ պետութիւններու խաղալիք եւ խաղաքարտ, մենք Փարիզի խաղաղութեան վեհաժողովին ներկայացանք իրարու լեզուէ չհասկցող երկու պատուիրակութիւններով... Խակութեան, տհասութեան ասկէ լաւ օրինակ կարելի՞ է գտնել: Եւ որովհետեւ օրուան դրութիւնը այնպէս տնօրինեց, Հայաստան խորհրդային հանրապետութիւն դարձաւ 70 երկար տարիներ: Իր սեւով ու ճերմակով, դրականով ու ժխտականով: Բայց փոխան 29.800 քառ. քմ. տարածութեան, խորհրդային Հայաստան կրնար 65–70 հազար քառ. քմ.-նոց ըլլալ եթէ...: Անշուշտ եթէներով պատմութիւնը ետ չի գար: Բայց այդ պարագային տարբեր կ'ըլլար վիճակը այսօր հարաւային Կովկասի մէջ, եւ հաւանաբար Ղարաբաղի հարց ալ գոյութիւն չէր ունենար...:

Տասնըհինգ երկար դարեր հայութեան արեւելեան եւ արեւմտեան հատուածները իրարմէ զատուեցան – հոգ չէ թէ օտարին կողմէ գծուած – պարզ սահմանով մը: 1921էն ասդին անոնք զատուած են ծովերով ու անջրպետներով. անդառնալիօրէն. քանզի ծնաւ Սփիւռքը:

Սեպտեմբեր 1991էն ի վեր Հայաստան կրկին անկախ է: Եռագոյնը կը ծածանի ոչ միայն հոն, այլ նաեւ որպէս գերիշխանութեան խորհրդանիշ՝ Մ.Ա.Կ.-ի շէնքի առջեւ: «Դուրսէն դիտելով» հազարաւորներ եղանք որ ոչ միայն գոհ եղանք, այլեւ հրճուեցանք Արցախեան միասնական պահանջատիրութենէն, որպէս Ղարաբաղ կոմիտէի ծնունդ՝ Հայոց Համազգային Շարժումի ստեղծումէն: Ու պահ մը հաւատացինք որ այս անգամ Սարդարապատը կը կրկնուի, պատմութեան դասը զուր չէ անցած: Աւա՛ղ երկար չտեւեց այդ յոյսը, միասնականութիւնը չդիմացաւ առաջին ցուրտ ու անյոյս ձմեռուան. ամէն մարդ սկսաւ վերմակը իր կողմը քաշել...: Փշրուող Հ.Հ.Շ. շուտով ծնունդ տուաւ սունկի պէս բուսնող կուսակցութիւններու – թերեւս աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել խմբակներու – որոնց չնաշխարհիկ (եւ նոյնքան անիմաստ) անունները՝ «Ազգային վերածնունդ, Դաշինք, Բարգաւաճ Հայաստան, Օրինաց երկիր, Ազգային ժողովրդական կուսակցութիւն, Ազգային միաբանութիւն», եւ այլն, եւ այլն, մեզ կը մղեն հարց տալու թէ ասոնց հաւատամքը ո՞րն է. ի՞նչ է: Ունի՞ն արդեօք ծրագիր ու մտահոգութիւն համայն հայութեան մասին ալ: Հոն կայ նաեւ «Հանրապետական» կուսակցութիւն ալ. արդեօք Հայաստանի մէջ, միապետականներ, թագաւորականնե՞ր ալ կան: «Դուրսէն դիտելով» վերջին ընտրապայքարը, մենք ցաւեցանք ոչ միայն անոր terre à terre մակարդակին, ինչպէս պիտի ըսէր Ֆրանսացին, այլեւ անոր որ «դուրսի» ազգին 60 տոկոսը 9 թեկնածուներէն ոչ մէկուն յետին անկիւնին մէջ իսկ տեղ չունէր: Հայաստան ընտրեց իր երրորդ նախագահը. մեզի կը մնայ իրեն բարի երթ ու յաջողութիւն մաղթել, քաջ գիտնալով որ իր յաջողութիւնը կ'ըլլայ Հայաստանինը, իսկ ձախողութիւնը համայն հայութեանը:

***

Սփիւռք՝ հաւասար սփռում: Տասնեակ երկիրներու մէջ ցրուած մեծ ու փոքր գաղութներու համատեղութիւն մը. անորոշ շրջագիծով. յարաշարժ, յարափոփոխ. ենթակայ՝ իրենց ապրած երկրի մշակութային եւ տնտեսական ազդեցութիւններուն: Աւելին, աշխարհագրական աւելի լայն շրջանի մը քաղաքական ու ռազմական վերիվայրումներուն, ուրկէ միակ ճարը փախուստն է. աւելի հեռու «ապահով» վայրեր: Անոր «սահմանները» հասեր են արդէն Խաղաղական ովկիանոսի ափերը. Վանգուվըրէն ու Լոս Անճըլըսէն Սիտնի ու Մելպուրն...: Գաղութներ լքուած իրենց բախտին առանց իրարու հետ որեւէ օրկանական կապի: Դասապարտուած՝ ամէն մէկը «իր իւղովը տապկուելու» եթէ տակաւին տապակին մէջ իւղ մնացած է... կամ այս տապակը կրակին տաքութենէն արդէն ծակած չէ: Ութսուն եւ աւելի տարիէ ի վեր այդ տապակներուն կոթերուն ամուր փակած են «մեր երեք աւանդական կուսակցութիւնները» տարագիր հայութեան տիրութիւն ընելու: Եւ ինչ տիրութիւն: «Այս դպրոցը իմս է, այս ակումբն ալ, եկեղեցին ալ, այս առաջնորդարանն ալ, այս կաթողիկոսարանն ալ: – Եթէ ատոնք քուկդ են, ապա ասոնք ալ իմս են»: Ու այս խելագար պայքարը գնաց մինչեւ արիւնաքամ հայութենէն տասնեակ երիտասարդ կեանքեր խլելու: Միջին Արեւելքի գաղութները կամայ թէ ակամայ «մի կերպ եօլա» գացին այս բեւեռացած կացութեան մէջ: Արեւմտեան կողմն աշխարհի, բեւեռումի վիճակին չհանդուրժող Հայը կծկուեցաւ իր տան մէջ, իր գործերով ու խանութով զբաղեցաւ: Իր զաւակն ալ գնաց պարապարահ, «կատարեալ համարկումի» ջրաղացքին առատ ջուր բերելով...:

Տասնըվեց տարի է Հայաստան անկախ է. չկայ աջի, ձախի, դրօշակի հարց: Բայց ոչ ոք քայլ չէ առած բացուած խրամատին մէջ թի իսկ հող լեցնելու: Իրարու հանդէպ կասկածամտութեան, անվստահութեան, աւելին՝ ատելութեան 70 տարիներու որոմը աւերիչ հետքեր ձգած է: Տամ օրինակ մը միայն: Նախանցեալ տարի Մարսէյլի մէջ հայկական հաւաքոյթի մը հիր՝ Պուշ-տիւ-Ռոնի նահանգային խորհուրդի անկեղծօրէն հայասէր նախագահը անխոհեմութիւնը ունեցաւ ի չարս ուրիշներու, «միւս ճակատին» պատկանող կազմակերպութեան մը գովքը ընելու: Իսկոյն սոսյոցներու եւ յուտանքներու արժանացաւ եւ անշուշտ խորապէս վրդոված թողուց սրահը եւ հեռացաւ:

Եօթը տասնամեակ առատօրէն թափուած թոյնը իջած է այսօր 3րդ եւ 4րդ սերունդներու սիրտին: Այսպիսի ընթացք մը մեզի ներքնապէս մնասելէ ազատ, յաչս օտարին ալ մեզ չարժեզրկե՞ր: Բայց ըլջօրէն մտածող կա՞յ կացութիւնը դարմանելու:

Զինայուեցաւ նոյնիսկ ամբողջ 17 դար Հայը Հայ պահող սրբութիւն սրբոց Հայաստանեայց եկեղեցին: Հոս ու հոն ունինք «զուգահեռ թեմեր»: Մեր ամերիկահայ եղբայրները կ'ըսեն. «Ես անթիլիասական եկեղեցին կ'երթամ աղօթելու». միւսն ալ կ'ըսէ. «Ես ալ էջմիածնականը»: Հարց տանք, առաջինը երկրորդէն աւելի՞ ճերմակ կը մաքրէ տարագիր ու տառապեալ Հայու հոգին:

70 տարի ամբողջ, Հայ ըլլալէ առաջ եղանք դաշնակցական, ռամկավար, հնչակեան, յառաջդիմական: 99 տոկոսով ժառանգեցինք մեր հօր պատկանելիութիւնը. պարտադրաբար: Տարբեր չարժէլը մեզի պիտի դարձնէր դաւաճան, Թուրքէն վատ: Հայրս ռամկավար էր, եւ ես հայկական շրջանակի մէջ աշխատեցայ «յառաջդիմական» ճակատին ծոցը: Քառասուն տարի յետոյ ճակտիս մնացած է կարմիրի պիտակը, հակառակ որ երբեւ մարդ փարախներով հեռու եղած եմ համայնավարական կամ ընկերվարական գաղափարախօսութենէ...: Այսպէս է մինչեւ օրս մեր տխուր իրականութիւնը:

***

Գանք «Ազատ Արցախ»ի մաղթանքներուն վերջին պարբերութեան, զոր արտագրեցի յօդուածիս սկիզբը: Ան նախընթաց մը ունեցաւ հոս, ասկէ ճիշդ 43 տարի առաջ (այն ատեն մեր գլխուն մազերը խիտ եւ սեւ-սեւ էին): Այդ տարիներուն, մենք մարսէյլահայերս «բախտաւորուած» էինք մեր մէջ ունենալով երկու տարբեր աթոռներու պատկանող երկու եպիսկոպոսներ: Հակառակ այդ խիստ լարուած կացութեան, գտնուեցան լուսամիտ մարդիկ որոնք յաջողեցան խրամին վրայ կամուրջ նետել եւ միասնականութեամբ ոգեկոչուեցաւ Մեծ եղեռնի 50ամեակը: Բանախօսելու հրաւիրուած էր Թուլոնաբնակ ազգայիններէն Գեղամ Սայապալեան: Այս մտաւորական անձը – որ դրամատան մը տնօրէնն էր եւ Վառ նահանգի տեղական ակադեմիային ատենադպիրը – Հայ էր միայն, սերտօրէն կապուած Հայաստանեայց եկեղեցւոյ: Զէր սիրեր կուսակցութիւնները, կը խրտչէր հատուածականութենէ: Իր երկար ճառին մէջ (զոր արտասանեց հայերէն եւ ֆրանսերէն) ըսաւ ի միջի այլոց. – «Զուլել միակ կազմակերպութեան մը մէջ – Ազգային վերածնունդի կուսակցութիւն – մեր մեծ ու փոքր քաղաքական կազմակերպութիւնները որոնց վարիչները չեն ուզեր ո՛չ իրենց անբաւարարութիւնները յիշել, ո՛չ մոռնալ իրենց քինախնդրութիւնները, եւ ցոյց կու տան իրենց շարքերուն չպատկանող Հայերուն հանդէպ անբարեացակամ, չըսելու համար թշնամական, վերաբերմունք որ միայն հրճուանք պիտի պատճառէ հայատեաց Թուրքին»:

Ուրեմն, հետեւելով հանգուցեալ Գ. Սայապալեանի եւ «Ազատ Արցախ»ի անանուն յօդուածագրին իղձերուն, կուսակցութիւնները հարկ է չքանան Հայոց երկնակամարէն: Սակայն անոնք անհրաժեշտ են երկրի մը ժողովրդավարական կարգը ապահովելու համար, պայմանաւ որ ըլլան սակաւաթիւ, յստակ քաղաքական ու ընկերային ծրագիրներու տէր եւ ոչ ծայրայեղ: Միայն օրինաւոր ընտրութիւններով երկրին իշխանութեան հասնելու յանձնառու: Ընդ որս Հայաստանին: Կուսակցութիւններու գործը չէ բանկալ կամ վարժարան «կառավարել» ինչպէս մինչեւ օրս կը շարունակուի Հայ սփիւռքին մէջ: Ուստի, վերոյիշեալ մաղթանքները

ՏՈՂԵՐԷ ՏՈՂԵՐ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 27ին, տօնուած է ՀՕՄ-ի Օրը որ այս տարի ալ կը զուգադիպէր Թորոնթոյի «Խորինա» մասնաճիւղին 45ամեակին: Օրուան հանդիսավարը եղած է Տիանա Հանըրեան, որ բարի գալուստ մաղթած է ներկաներուն եւ ըսած որ «45ամեակի այս հանդիսութիւնը առիթ մըն է վերանորոգելու մեր ուխտը եւ բազմապատկելու մեր տարած բարեսիրական եւ ազգանուէր գործունէութիւնը»: Իրմէ ետք, Սիլվա Նաւարեան փոխանցած է վարչութեան խօսքը: Ան յիշած է մասնաճիւղին կազմութեան շրջանը, հազիւ տասնեակ մը ընկերուհիներով, որ այսօր 380 անդամուհի ունի: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, հանդիսավարը ներկայացուցած է օրուան բանախօսը՝ Արմինէ Կարապետեան, հրաւիրուած Մոնրէալէն: Ան բարձր գնահատած է Թորոնթօ մասնաճիւղին գործունէութիւնը, յիշելով թէ ան կարեւոր ներկայութիւն ունի Գանատայի մէջ նիւթական եւ բարոյական գետնի վրայ: Թուած է ան բոլոր օժանդակութիւնները զորս Գանատայի շրջանային վարչութիւնը կ'ընէ զանազան նպաստներու Սփիւռքի եւ Հայաստանի մէջ: Հանդիսութեան աւարտին պարգեւատրութիւններ կատարուեցան ընկերուհիներու, որոնք 15, 25, 35, 50, 60 տարուան վաստակ ունեցած են ՀՕՄ-ի շարքերուն մէջ:

Սփիւռքին է որ կը պատշաճին: Միայն եթէ անոնք վերնան արտերկրի երկնակամարէն, այն ատեն սփիւռքահայը կ'եղբայրանայ ու կը մնայ Հայ. միմիայն Հայ: Կը դադրեցնե՞ն անոնք իրենց գործունէութիւնը, կամաւորապէս, վերջնականապէս: Միով բանի՝ հարաճիրի կ'ընե՞ն յանուն Ազգի գերագոյն շահերուն: Նման բան սպասելը հաւանաբար միամտութիւն, ցնորք «ուտոպիա» թուի: Բայց սա սփիւռքահայութեան փրկութեան միակ բանալին է: Աստուծոյ հրաշքները անհնարին չեն: Ունեցեր ենք Սարդարապատի հրաշք մը. սա ալ կ'ըլլայ երկրորդը:

Ս. Գ.

Մարսէյլ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ ԵՒ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Կոմիտաս վարդապետի կեանքի այդ կանուխ շրջաններուն անոր կեանքէն ներս մուտք գործեց կին մը, որ շատ կարեւոր իր տեղը պիտի ունենար Կոմիտասին արուեստի ու զգայուն մարդու ներաշխարհին մէջ: Անիկա կը կոչուէր Մարգարիտ Բաբայեան: Յայտնի է որ Մ. Բաբայեան շատ ուժեղ զգացումներով պիտի կապուէր Կոմիտասին ու Կոմիտաս վարդապետն ալ պիտի փոխադարձէր անոր այդ ուժեղ զգացումներուն: Գիտենք որ անոնց բարեկամութիւնը պիտի տեւէր երկար տարիներ, երբեմն իրարմէ հեռու, տարբեր քաղաքներու մէջ, նամակագրութեան ու արուեստի ընդմէջէն: Մարգարիտ Բաբայեան Կոմիտասի մահէն վերջ դեռ բախտը պիտի ունենար երկար ապրելու ու հաւատարիմ մնալու Կոմիտասի նկատմամբ հրաշալի ու հաւատարիմ բարեկամութեան եւ հրատարակելու իրենց միջեւ փոխանակուած նամակներուն մէկ մասը:

Բայց ո՞վ էր այս Մարգարիտ Բաբայեանը:

Մարգարիտ Բաբայեան Գերմանիոյ մէջ ապրող ընտանիքի մը աղջիկն էր, Կոմիտասէն հինգ տարեկան աւելի պզտիկ: Հայրը Աւետիք բժիշկ էր, իսկ մայրը Տիկին Սոֆիա, Գերմանիա եկած էր Կոթայի աշխատանոցին մէջ նախադպրոցական ուսում ստանալու համար: 19 տարեկանին է որ ան աշխարհ բերաւ Մարգարիտը: Երբ Մարգարիտ երկու տարեկան էր, ընտանիքը անցաւ Վիէննա: Մարգարիտէն վերջ աշխարհ եկան անոր երկու քոյրերը Արմինէ ու Շուշանիկ:

Մտաւորական, կրթանուէր ու արուեստասէր ընտանիք մըն էր Բաբայեան ընտանիքը, Տիկին Սօֆիա Թիֆլիսի մէջ հիմնեց առաջին մանկապարտէզը եւ ընտանիքին երեք աղջիկներն ալ պիտի դառնային անուանի արուեստագէտներ: Արմինէ՝ նկարչուհի, Շուշանիկ դաշնակահար, իսկ Մարգարիտ՝ նշանաւոր երգչուհի ու երաժշտագէտ, որ պիտի հիմնէր երգի իր ուրոյն դըպրոցը եւ իբր մենակատար պիտի երգէր Գոլոն-Լամուրէօի հետ: Հրաշալի մեցօ-սոփրանօ մըն էր, մրցանակներ շահած էր: Բայց ան ինքզինք պիտի նուիրէր մասնաւորաբար Կոմիտասի երգերուն ու արուեստին:

Մարգարիտ, Կոմիտասին հետ առաջին հանդիպումը ունեցաւ 1895ին Թիֆլիսի մէջ: 21 տարեկան գեղեցիկ կին մըն էր այդ շրջանին: Յայտնի չէ թէ ինչպէս ծանօթացան իրարու, բայց գիտենք որ Մարգարիտ մենակատարուհի էր Մակար Եկմալեանի ղեկավարած եկեղեցական երգչախումբին մէջ եւ այդ շրջանին Կոմիտասն ալ աշակերտած էր Մակար Եկմալեանին: Մարգարիտ ապագային պիտի պատմէ որ շատ տպաւորուած էր Կոմիտասէն, որուն մէջ տեսած էր երիտասարդ, երաժշտագէտ ու շատ փայլուն ապագայ խոստացող հոգեւորական մը:

Վեց տարի վերջ անոնք դարձեալ գիրար գտան: 1902: Բայց սակայն, մնայուն միասնութիւն մը չէր նոյն քաղաքին մէջ: Յաջորդող տարիներու՝ մէկը Թիֆլիս էր, միւսը Էջմիածին: Սկսան ուրեմն թղթակցիլ: Թղթակցութիւնը կը սկսի 1904ին կամ 1905ին: Այս նամակագրութեան հազիւ փոքրիկ մէկ մասը հանրային սեփականութիւն պիտի դառնայ, որովհետեւ Մարգարիտ 1935ին Կոմիտասին մահէն վերջ պիտի հրատարակէ միայն սկզբնական շրջանի իրենց նամակները: Բայց այդ նամականին ցոյց պիտի տայ որ Մարգարիտին ու Կոմիտասին միջեւ յարաբերութիւնը շատ խորունկ էր եւ հետաքրքրական: Զգալի է որ այդ բարեկամութիւնը երկու դիմագծութիւն ունէր: Նախ պաշտօնականը, այն որ կրնար գոյութիւն ունենալ երգչուհիի մը ու յօրինող-խմբավարի մը միջեւ: Յետոյ երկրորդը, որ մտերմիկ ու թաքուն, նաեւ վիպապաշտ յարաբերութիւն մըն էր ստեղծագործ ու իրարու վրայ հիացում ունեցող երկու հոգիներու միջեւ:

Արդարեւ Մարգարիտ անխարդախ հիացում, սէր ու յարգանք ունէր ուրեմն Կոմիտասին նկատմամբ եւ զուր տեղ չէ որ անոնց բարեկամութիւնը պիտի տարածուէր երկար տարիներու վրայ, յաճախ իրարմէ հեռու քաղաքներու մէջ: Կենսագիրները այս մասին մեծ բան մը չեն ըսեր, բայց կասկած չկայ որ այս բարեկամութեան մէջ կար որոշ վիպապաշտութիւն մըն ալ, երկու արուեստագէտներու մէկզմէկու նկատմամբ զգացած բարեկամական սէրէն քիչ մը աւելին: Կոմիտասի ըղձայուն հոգին գտած էր զինքը լաւ մեկնաբանող բարեկամուհի մը ու անտարբեր չէր մնացած այդ բարեկամութեան նկատմամբ: Այդ փոխադարձ համակրանքը պարտաւոր էր անշուշտ մնալ զուսպ ու պատշաճ չափերու մէջ, քանի որ Մարգարիտ ամուրի ու առանձին կին մըն էր եւ Կոմիտասն ալ կուսակրօն հոգեւորական մը: Հակառակ ատոր Մարգարիտ Բաբայեան չէր թաքցուցած իր զգացումները ու այս յարաբերութիւնը այդ շրջանին բաւական նիւթ դարձած էր բամբասանքի:

Յաջորդող ողբերգական պատմութիւնը վերջ պիտի տայ այս բարեկամութեան վիպապաշտ շեշտին, բայց արուեստի բնագաւառէն ներս բարեկամութիւնը պիտի շարունակուի նոյն հաւատարմութեան ու հիացումի մթնոլորտին մէջ, մասնաւորաբար Մարգարիտի կողմէ դէպի Կոմիտաս, Կոմիտասի հիւանդութեան անմխիթար շրջանին, երբ Կոմիտաս տակաւ պիտի կորսնցնէ իր հետաքրքրութիւնը Մարգարիտին նկատմամբ:

Մարգարիտ ի՞նչեր զգաց երբ լսեց Կոմիտասին մահը: Կեցուածք ունեցող կին մըն էր եւ գիտէր թէ ո՛չ թէ միայն ինք, այլ նաեւ ամբողջ հայաշխարհը ինչ կորսնցուցած էր Կոմիտասի հիւանդութեամբ ու մահով: Մարգարիտ երբեք չամուսնացաւ ու մեռաւ Փարիզի մէջ 1968 Հոկտեմբեր 18ին 94 տարեկան հասակի մէջ, թողլով անուն մը որ յաւերժօրէն կապուած պիտի մնայ Կոմիտասի յիշատակին ու երաժըշտութեան:

Ռ. Հ.

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԾԻԱԾԱՆ

Եւ այնուամենայնիւ Այվազովսկին սըրտաբաց ընդունեց պետերբուրգեան հիւրին: Նա Ստասովին ման ածեց իր ընդարձակ տան սենեակներում, ցոյց տըւեց նկարներ, արտասահմանից բերուած հազուագիւտ իրեր: Ստասովը հիացած էր նկարչի բնակարանով, որը կիսով չափ արեւելեան էր իր կահաւորմամբ: Հիւրասենեակում նա ուշադրութեամբ զննեց Այվազովսկու վերջին աշխատանքը՝ «Եբրայեցիների անցումը Կարմիր ծովով»: Ապա նկարիչն ու քննադատը սկսեցին զըրուցել Կերչի մօտ գտնուող Միհրդատ լերան վրայ կատարուած պեղումների մասին: Ստասովը ի միջի այլոց ասաց, որ Կերչի թանգարանի դիրեկտոր Լիւցենկոն և գծագրիչ Կրոսսը շատ բան են պատմել իրեն Թէոդոսիայի թանգարանի մասին: Եւ Ստասովը ցանկութիւն յայտնեց գընալ այնտեղ: Մինչ կառքը կը պատրաստէին, Այվազովսկին հիւրին առաջնորդեց արուեստանոց, որտեղ դրած էր հէնց նոր աւարտած «Ծիածանը»: Թէեւ օրուայ վերջն էր եւ լուսաւորութիւնն՝ աննպաստ, Ստասովը քարացել էր հիացմունքից: Նա անգամ ուշադրութիւն չըդարձրեց կտաւի վրայ տարտամօրէն ուրուագծուած սիւժէին. խորտակուող նաւեր եւ մակոյկներում լցուած նաւաբեկեալներ: Ստասովին ցնցել էր նկարի կոլորիտը:

Ինչքա՜ն «ծիածաններ» էր իր կեանքում տեսել Վլադիմիր Վասիլեւիչը՝ հայրենական և օտար նկարիչների ստեղծած: Եւ այնուամենայնիւ դրանք շատ քիչ էին տարբերւում իրարից: Սովորաբար, նկարիչները ծիածանը պատկերում էին երկնքի մութ, մռայլ ֆոնի վրայ: Դրանից նկարի գունաշարը առանձնապէս ցցուն է դառնում: Այվազովսկին այլ կերպ էր ծիածանը նկարել. նա գոյներից եւ ոչ մէկը չէր առանձնացրել: Երկնագոյնը, կանաչը, վարդագոյնը, մանուշակագոյնն ու դեղինը ոչ թէ ճնշում էին իրար, այլ միանալով, կազմում գունային մի ներդաշնակութիւն: Ստասովը դիւթուել էր նկարից ճառագող մեղմ լոյսով, որ ասես տարածւում էր չորս դին, դուրս գալով նկարի սահմաններից ողողում շուրջն ամէն ինչ, եւ քննադատը, որն այնպէս սիրում եւ հասկանում էր երաժշտութիւնը, լսեց տաւղի հեռաւոր հնչիւններ...

Սովորաբար զգացմունքներն արտայայտելիս աղմկոտ եւ խօսքաշատ Ստասովը տարօրինակ կերպով լռել էր: Նոյնիսկ քիչ յետոյ, երբ կառք նստեցին, նա ոչ մի խօսք չասաց նկարի մասին: Այվազովսկին յաղթանակած էր զգում իրեն. կը նշանակէ «Ծիածանը» ստացուել էր, եթէ անգամ Ստասովը, բռնկուն ու որոտնման Ստասովը, որը միշտ լռեցնում էր բոլորին իր մերթ գովասանքներ, մերթ պարսաւանքների տարափով, որն ընդունում էր միայն իրականի պատկերումը գեղանկարչութեան մէջ, այժմ նստած էր խոնարհ ու հեզ, տարօրինակ կերպով լուռ, ներամփոփ: Միայն, երբ արդէն մօտեցել էին թանգարանին, Ստասովը սկսեց խօսել Այվազովսկու հնագիտական պեղումների մասին: Ամրանը, Ղրիմի պատերազմը չսկսուած, նկարիչը ութսուն կուրգան էր պեղել:

– Սկզբում ոչինչ չէինք գտնում, – պատմում էր Այվազովսկին, – բացի ածխով ու մոխրով լի ջարդուած սափորներից: Փոխարէնը հինգերորդ կուրգանում գտանք կանացի ոսկեայ մի գլուխ հիանալիօրէն քանդակուած եւ մի քանի կանացի ոսկէ զարդեր, պանի երեք գլուխ, ինչպէս նաեւ էտրուսկական մի սքանչելի սկուտեղի կտորներ: Դրանք ինձ յոյս տուեցին, որ մեր աշխատանքը զուր չէր անցնում:

– Պետերբուրգից այստեղ գալուց առաջ ես տեսայ ձեր կողմից յայտնաբերուած այդ ոսկեայ զարդերը: Դրանք կարելի է վերագրել Դ. դարին՝ Քրիստոսի ծննդից առաջ: Էրմիտաժում ձեր այդ պեղումներն ամենաարժէքաւորն են համարւում այն ամէնից, ինչ գտնուել է Ղրիմում: Դուք բախտաւոր էք...

Հնութիւնների թանգարանում Ստասովը հետաքրքրուեց Այվազովսկու վիթխարի սաղցալեռը պատկերող նկարով: Լողացող սառցալեռը իր զարմանահրաշ գծագրումներով կախարդական ամրոց էր յիշեցնում: Նրանից փոքր-ինչ հեռաւորութեան վրայ գտնւում էր մի նաւ, որի վրայ ծածանւում էր ռուսական դրօշը: Նկարի խստաշունչ գորշը տեղ-տեղ կապոյտ ու կանաչ երանգներ էր ստանում: Միայն մի սառցալեռ էր նկատելի լուսաւորուած մայր մտնող արեւի ցոլքերով: Նրա սառցէ աշտարակները, ատամնաձեւ կտրուածքներն ու եզրերը մեղմ վարդագոյն երանգներով փողփողում էին արեւի ճառագայթների տակ, իսկ ինքը՝ սառցալեռը ցուրտ էր արտաշնչում:

(Շար. 176)

(Շար. Ա. էջէն)

կրօնաւորը առեւանգուած էր նախապէս եւ եկեղեցական արարողութեան մը :

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ երկիրները հրաժարած են Իրանի դէմ նոր բանաձեւ մը քուէարկել տալէ Վիէննայի Հիւլէական գործակալութեան, տեղի տալով Ռուսաստանի, Չինաստանի եւ Թերաճ երկիրներու ճնշումներուն : Բանաձեւին ընդդիմացողները կ'առարկէին թէ Ապահովութեան խորհուրդի բանաձեւէն ետք, ուրիշ մըն ալ աւելորդ է : Ի դէպ, Իրանի արտաքին նախարարութեան բանբերը «անարժէք, անընդունելի եւ դատապարտելի» որակած էր այդ բանաձեւը :

ԷՐԶՐՈՒՄԻ Աչքալէ դաւառակին Հայերէ ազատագրումին տարեդարձը վայրագութեան այնքան կենդանի պատկերներով նշուած է որ Թուրք մամուլն իսկ կը բողոքէ : Դպրոցական մատ մը երախաներու ներկայութեան, Հայերու խըժդըժութիւնը ցոյց տալու նպատակով բեմադրուած չարչարանքի, կախաղանի տեսարաններ լուրջ վրդովում պատճառած են աշակերտներուն : Երեւոյթը նիւթ եղած է մանկավարժներու մեկնաբանութիւններուն. անոնք ըսած են թէ նման մօտեցումներ վայրագութեան կը մղեն անչափահասները, վերջին ծայր ժխտական ազդեցութիւն գործելով անոնց հոգեբանութեան վրայ : Դժգոհած են նաեւ վճարումի փոխարէն Հայու դեր ստանձնող դերակատարները որոնք տեւական ծաղրանքներու, վարկաբեկումներու թիրախ կ'ըլլան որպէս «հայ հրոսակ»ներ :

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄ

Վերջին քանի մը օրուան ընթացքին Պուլկարիոյ Պուրկազ եւ Սթարա Զակորա քաղաքները ճանչցած են Ցեղասպանութիւնը : Երկրորդին քուէարկութեան 28 խորհրդական թեր քուէարկած է, 2 դէմ, տասն ալ ձեռնպահ մնացած են :

ԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒ ՆՈՐՈՅԹ ՆԻՒԹԸ՝ «ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ»

Մարտ 1-2ի մեր թիւով տեղեկացուցած էինք որ հայեւթուրք յարաբերութիւններու նիւթով ժողով մը գումարուած էր Իտալիոյ Ազգային Ժողովի մէկ սրահին մէջ, Փետր. 27ին. Նախաձեռնողներն էին Իտալիա - Թուրքիա բարեկամութեան միութիւնը եւ քաղաքական թերթ մը :

Կը տեղեկանանք որ նախապէս նման ձեռնարկ մըն ալ տեղի ունեցած է աւելի առաջ, Յունուար 26ին Լոնտոնի Ուսանողական ոստանի թատրոնին մէջ : Այս մէկը խորագիր ունեցած է. «Հայեւթուրք յարաբերութիւնները եւ ահաբեկչութիւն» : Կազմակերպիչն է «Լոնտոնի Թըրքական ընկերակցութիւններու դաշնակցութիւնը» :

Աւելորդ իսկ է նշել թէ Թուրք ծանօթ ժխտողներ նաեւ անոնց ձայնակից «պատմաբան» Ն. Սթոն ու Ադրբեջանցի մը մասնակցած են ձեռնարկին :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Էմիլ Ասլանեանի մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ (2003, Մարտ 6) իր յիշատակին կը նուիրեն. -

Կինը՝ Տիկին Ալիս Ասլանեան եւ զաւակները 200 եւրօ, քոյրը եւ քեռայրը՝ Տէր եւ Տիկին Մարթէն Մարեան 200 եւրօ, աներձագը՝ Տէր եւ Տիկին Արմէն Սամուէլեան 200 եւրօ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ. - Աստղիկ Քէօսէեան 100 եւրօ :

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՏԷՍԻՆԻ մասնաճիւղը
կը ծանուցանէ, թէ
Շաբաթ, 8 Մարտի երեկոյեան
ժամը 17էն 19,
Տէսինի Հայ մշակոյթի տան մէջ տեղւոյն վրայ պատրաստուած թարմ ՄԱՆԹԸ պիտի ծախուի՝ մատչելի գիներով :

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne
de la Jeunesse et de la Culture
de Marseille
recherche
POUR UN POSTE D'ACCUEIL

une personne —homme ou femme—
âgée de 50 ans ou plus RMI-ste,
si possible bilingue français-arménien.
Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine.
Adresser candidature écrite à la :
M A J C
12-14, rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
Renseignements au : **04.91.66.45.33**
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

2008Թ. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 28-ԻՆ
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ տեղի կ'ունենայ

ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

բարձր հովանաւորութեամբ
Գ Ա Ր Ե Գ Ի Ն Բ.
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի,
իր հետ աղօթակից ունենալով նուիրապետական Աթոռներու գահակալները, թեմական առաջնորդները եւ հաւատացեալ հայ ժողովուրդի աղօթասէր զաւակներու հոծ բազմութիւնը :

Նկատի ունենալով այդ օրուան կարեւորութիւնը հաւատացեալի կեանքին մէջ

Թեմիս Առաջնորդ
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Կ Ո Չ կ'ուղղէ
Ֆրանսահայ Թեմի բոլոր զաւակներուն
2008Թ. Սեպտեմբեր 26էն մինչեւ Հոկտեմբեր 3
մասնակցելու
ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ՝ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ,
մեր աղօթքը բերելու
Ս Ո Ւ Ր Բ   Մ Ի Ւ Ռ Ո Ն Ի   Օ Ր Հ Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ուխտագնացութիւնը կը կազմակերպուի Ֆրանսահայոց Թեմի Առաջնորդարանին կողմէ :

Յաւելեալ տեղեկութեան համար դիմել տեղի ձեր հոգեւոր հովիններուն եւ հոգաբարձուներուն, կամ Ֆրանսահայ Թեմի Առաջնորդարան՝ 01.43.59.67.03 թիւէն :

Մ Ե Ծ   Պ Ա Հ Ք

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7
ԼԳ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութեամբ :
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին :

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 9
Զ. Կիրակի Քառասնորդաց
«Գալստեան Կիրակի»
Գիշերային եւ Առաւօտեան Արեւագալի ժամերգութիւն, պատարագ :
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին :

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12
ԼԸ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ :
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին :

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 14
Խ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ :
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին :

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17.30ին

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7
Ս. Աստուածածին եկեղեցի (Նիս)
Կը քարոզէ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12
Ս. Փրկիչ եկեղեցի (Լա Սիոթա)
Կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 14
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի (Մարսէյլ - Փրատօ)
Կը քարոզէ՝
ՎԱԶԷ ՔՀՆՑ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 8
Տօն Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ՝ սոսկալի չարչարանացն եւ մտանելոյն ի վիրապն
Պատարագ՝ ժամը 10ին :

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, Հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. -

ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Մարտ 12ին :

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ :
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին :

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 8
Տօն է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապի
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց : Իսկ «Տէր ողորմեա»յէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի :

Պատարագը կը մատուցանէ
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)
ETE: JUILLET ET AOUT

- Directeurs diplômés BAFD
- Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA
- Assistants sanitaires

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 31 mars

Les Activités du Mois de Mars
du Centre Culturel Sahak-Mesrop de Marseille
Directeur : Khatchig YILMAZIAN

CONCERT

du Chœur Arménien de Marseille
SAHAK-MESROP
Vendredi 7 mars à 21 heures
à l'Abbaye Saint-Victor

Direction : Kh. YILMAZIAN
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian — Noubarig Derminassian

Au programme :
Komitas — Dikranian — Ganatchian — Aprikian — Ekmalian . . .

— P.A.F. : 20 euros —

Réservatons : Centre Culturel Sahak-Mesrop
☎ 04. 91. 77. 84. 70

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 7
VENDREDI
7 MARS
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.911 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.911

ԵՐԵՒԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԴԱՏՈՒՄՆԵՐԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մարտ 5ին նոր հանդիպում մը ունենալով լրագրողներու հետ, մանրամասնօրէն անդրադարձած է անցեալ շաբաթավերջի պատահարներուն: Ներկայացուցած է իր արժեւորումները, դատումները, յետագայ քայլեր:

Նախ ցաւ յայտնած է որ զոհեր տրըւեցան, ցաւակցած է անոնց ընտանիքներուն: Յետոյ անհրաժեշտ նկատած է արտակարգ վիճակի հռչակումը, առանց որուն կորուստները աւելի մեծ եւ հետեւանքները աւելի ծանր կ՚ըլլային:

Կատարուածին մասնակիցները ան երեք խումբի բաժնած է. կազմակերպիչներուն մէկ մասը բուռն յարձակողականութեամբ հրահրած է բախումները, ինչպէս Լ. Տէր Պետրոսեանի գլխաւոր համախոհներէն «Հայկական ժամանակ» թերթի խմբագիր Նիկոլ Փաշինեան. ուրիշ մաս մը փորձած են կիրքերը հանդարտեցնել, ինչպէս Դաւիթ Շահնազարեանը:

Մասնակիցներուն երկրորդ խումբը բաղկացած է, ըստ Նախագահին, ոստիկանութեան վրայ զէնքով, պայթուցիկներով յարձակողներէն, որոնք են հիմնական մեղաւորը զոհերուն եւ վիրաւորներուն: Երրորդ խումբն ալ կազմած են թալանողները:

«Լուրջ վնասուեց երկրի վարկանիշը» ըսած է Ռ. Քոչարեան, անհրաժեշտ նկատելով սթափ գնահատել պատահածը եւ միասին լծուիլ վերականգնելու թէ՛ երկրին վարկանիշը, թէ՛ ժողովուրդին նըկատմամբ աշխարհի վերաբերումը:

Ինչ կը վերաբերի արտակարգ վիճակին, առ այժմ անհրաժեշտ չի նկատեր անոր պայմանաժամը կրճատել: Նման բանի համար պէտք է համոզուած ըլլալ որ անկարգութիւնները չեն կրկնուիր. իսկ իրենք այդ համոզումը չունին: «Իսկ դա կարող է յաւելեալ սպառնալիքի բերել» ըսած է Նախագահը:

Անդրադառնալէ ետք Լեռնային Ղարաբաղի հրադադարը բռնաբարելով առիթէն օգտուելու ազրպէջանական փութկոտութեան, Ռ. Քոչարեան պատասխանած է Լ. Տէր Պետրոսեանի անձին, ունեցած ընթացքին մասին հարցումներու: Ըսած է թէ ակնկալելի էր որ երթար դէպքերու վայրը, փորձէր հանդարտեցնել ցուցարարները. բայց ատիկա ընէր առանց թիկնապահի, քանի որ այս վերջինը չէր կրնար ապօրինի արարքի մասնակցիլ: Ապա ըսած է թէ Լ. Տէր Պետրոսեան ապահովութեան պաշտօնեաներուն տեղեկացուցած է թէ կ՚ուզէ երթալ ու ժողովուրդը հանդարտեցնել, բայց պայմանով որ արտօնութիւն տրուի ընդհարումներու վայրէն բազմութիւնը Օփերայի հրապարակը տանելու եւ շարունակելու խոստացուած 15 օրուան հանրահաւաքը: Իրեն առաջարկուած է բազմութիւնը տանիլ «Դինամօ» մարզադաշտը, բայց Լ. Տէր Պետրոսեան մերժած է այդ տարբերակը:

Ռ. Քոչարեան մեկնաբանած է մինչեւ իր տունը գացած Կաթողիկոսի այցը մերժելու Լ. Տէր Պետրոսեանի կեցուածքն ալ: Ինք տեղեակ եղած է Գարեգին Բ.ի այդ մտադրութեան ու թերահաւատութիւն յայտնած: Յետոյ իմացած է մերժումին լուրը, մեծ զարմանքով. կ՚ենթադրէ թէ Լ. Տէր Պետրոսեան մըտածած է որ Կաթողիկոսը իշխանութիւններու խնդրանքով առած է այդ քայլը, յայտնելով թէ միայն Գարեգին Բ.ի նախաձեռնութիւնը եղած է ան:

Նախագահը պատասխանելով Մարտ 20էն ետք հանրահաւաքները շարունակելու Լ. Տէր Պետրոսեանի տրամադրութեան մասին հարցումներու, զինք կատարուածին պատասխանատու եւ այդ պատճառով ալ դատուելու արժանի նկատած է: Բացատրած է ապօրինի ցոյցը ցրուելու համար ինը օր սպասելու պատճառները: Համաձայն է որ աւելի կանուխ ցրուել, նուազ ծանր հետեւանք կ՚ունենար: Բայց ինք մտածած է սպասել քուէներու վերահաշուումի արդիւնքին, բողոքներու ներկայացման, Սահմանադրական ատեանի որոշումին: Մանաւանդ որ դէտերը, դեսպանները. պատուիրակութիւնները կը թելադրէին ուժի չդիմել խաղաղ ցուցարարներուն դէմ: «Բայց ո՞րն է հանդուրժողականութեան սահմանը: Երբ ասում էի թէ օրինակ իրենց երկրներում քանի՞ օր կը հանդուրժէին, ասում էին, թէ այդքան չէինք հանդուրժի, բայց ինձ խորհուրդ էին տալիս ուժ չկիրառել» ըսած է Նախագահը:

Մարտ 21էն ետք իր մօտեցումը աւելի խիստ կ՚ըլլայ, եթէ ցոյցերը շարունակուին:

***

ՆՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի ընդհարումներով ստեղծըւած կացութեան մտահոգութեամբ կը շարունակուին յայտարարութիւններ հըրապարակուիլ. Մարտ 5ին կային ԱԺՄ նախագահ ու նախագահութեան թեկնածու Վազգէն Մանուկեանի ու Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութեան յայտարարութիւնները: Վ. Մանուկեան Լ. Տէր Պետրոսեանը կ՚ամբաստանէր ժողովուրդին մէջ ատելութիւն սերմանելով, յատկապէս Ղարաբաղցիներու դէմ, ապա նաեւ իրեն հետ չմիաբանողներու: Ատոր հետ երկրին մէջ տիրող անարդարութիւններէ եւ անօրինականութիւններէ յորդած հանրութեան բաժակը առաջնորդուած էր կանխատեսելի բախումին: Երկու կողմին ընթացքին հետեւանք ստեղծուած անհանդուրժողութիւնը ութ զոհ խլելէ ետք պառակտած էր հանրութիւնը, «էապէս թուլացնելով պետութիւնը»:

Որպէս ելքի ճամբայ հարկաւոր կը նըկատէր յանցաւորները դատել, թունաւոր բեւեռները չէզոքացնել, ապահովելով ազատ ու պատասխանատու լրատուներ. նաեւ հանրային համաձայնութեամբ իշխանութիւնները առաջնորդել լայն բարեփոխումներով երկիրը առաջ տանելու. հարկաւոր կը նկատէր որ իշխանութիւնները ներկայի ողբերգութենէն դաս քաղեն, անդրադառնալով որ արդար դըժգոհութեան կուտակումը անպայման պայթումի կ՚առաջնորդէ եւ միայն ուժի միջոցով իշխանութիւն պահել անկարելի է:

***

Ընկերվարական կուսակցութեան միջազգային յարաբերութիւններու ազգային քարտուղար Փ. Մոսկովիչի ստորագրութեամբ հրապարակուած Մարտ 5ի հաղորդագրութեամբ մտահոգութիւն կը յայտնուէր Հայաստանեան վերջին դըրգացումներուն: Կ՚ըսուէր թէ կուսակցութիւնը կ՚ափսոսայ ընտրարշաւի օրերուն ստեղծուած անհանդուրժողութեան մըթնոլորտին եւ շինիչ երկխօսութեան կոչ կ՚ուղղէր քաղաքական բոլոր ուժերուն, երկիրը տագնապէն դուրս բերելու համար: Կը պահանջուէր որ արտակարգ վիճակին վերջ տրուի, բնականոն պայ-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆԻՆ ԴԱՍԸ

Հայոց պատմութեան վերջին մէկ դարուն մէջ Փետրուարը բողոքի, պոռթկումի, անհամաձայնութեան ու պահանջի խորհրդանիշ ըլլալու առնուազն երեք տուեալ ունի: 1921ին պոռթկումը ուղղուեցաւ խորհրդային տիրակալութեան, 1988ին՝ Արցախի պարտադրուած ճակատագրին, իսկ երէկ՝ նախագահական ընտրութեան յայտարարուած արդիւնքին:

Այս երրեակին առաջին դրուագը «ազգային արժանապատուութիւն» ու «արկածախնդրութիւն» որակումներուն միջեւ տատանելով, անցած է պատմութեան էջերուն մէջ. երկրորդը, «վերէն» թելադրուածի, «ծրագրուած»ի պնդումներով հանդերձ, վստահաբար երկար ատեն պիտի մնայ որպէս ազգային արժանաւորութեան, միասնութեան բացառիկ էջ մը. մանաւանդ որ նախաքայլը եղաւ շատ երկար ժամանակէ ի վեր Հայուն տարեգրութենէն բացակայած յաջողութեան մը. հայապատկան երկիր ու հող վերագրաւելու, վերադարձնելու արարքին: Իսկ նորագոյն, վերջին Փետրուարը, «արկածախնդրական»ին ամէնէն յարիր բնոյթով, ինքնին գրեթէ ոչինչ ունեցաւ դրականով մը տեղ գրաւելու համար նոյն տարեգրութեան մէջ:

Այս եզրակացութիւնը հիմնուած է Լ. Տէր Պետրոսեանի ոչ համոզիչ թեկնածութենէն մինչեւ ութ հոգիի մահով ընդմիջուած հոլովոյթին տուեալներուն վըրայ: Անոնց հասարակաց յայտարարը եղան անհեթեթը, կասկածայարոյցը, անբացատրելին: Թեկնածութեան անոր անակնկալը, իր ղեկավարութեան մինչեւ այսօր արձագանգող ժխտականներուն մասին լռութիւնը, միայն ներկայի իշխանութեան հասցէին թոյնով, մեղադրանքով շաղախուած ու ազգասիրական աժան լոզունգներով ակօսուած ընտրապայքարը հաւանօրէն տակաւին մարդոց միտքերուն մէջ պիտի պահեն շատ մը հարցականներ:

Անոնց ամէնէն ծանրակշիռը այն է սակայն թէ «գիտնական, խոհուն, զգացականը բացառած, հաւասարակշիռ» պետական դէմք հանդիսացած առաջին նախագահը ո՛ւրկէ ճարուած անլըրջութեամբ պնդեց, ընտրութենէն առաջ իսկ, թէ ի՛նք է յաղթականը: Նոյնպէս, ո՛ր դիրքէն ալ ըլլայ դիտողը, ի՞նչ կշիռ կը ներկայացնէ 21,5%ի արդիւնքով մը յաղթանակ յայտարարելու կեցուածքը: Տրամաբանութիւնը շրջանցող այս կեցուածքին ետին ո՛րն է իսկական մղիչը:

Ո՛վ չի գիտեր, կամ չի կրնար ենթադրել թէ Հայաստանի մէջ ալ ընտրութեան մը անբաժանելի ընկերակից են կեղծիք ու խարդախութիւն. վստահաբար, պէտք է բացառել 1991ինը: Եւ ո՛վ մոռցած է որ անկախ Հայաստանի մէջ այդ ընկերակցութեան աւանդութիւնը հաստատուեցաւ այսօրուան բողոքարկու նո՛յն Լ. Տէր Պետրոսեանին օրով, 1996ին, Վազգէն Մանուկեանի իրաւունքին կապտումով: Հաւաքական յիշողութիւնը կարծուածէն շատ, շատ աւելի երկարակեաց է ու շատ կանուխ է տակաւին պատմութեան մէջ թաղուած կարծելու համար այդ դրուագը: Ու այդ ենթախորքին վըրայ քուէներու 30%ի տարբերութեամբ հանդերձ «յաղթանակ»ի պնդումը անհեթեթի պատեանին տակ վախցնող վտանգաւորներ կը պարփակէ: Ութ հոգիի մահով ծայր առած անոնց շարանը արդէն հասաւ Ղարաբաղի վրայ ազրպէջանական յարձակումի փորձին. ան մտածել կու տայ որ ստեղծուած քաոսը ճիշդ այդ թիրախին ուղղուած նպատակներով ծըրագրուած չէ՞ր: Իսկ «պայքարը» շարունակելու Լ. Տէր Պետրոսեանի հաւաստումները միայն յոռեգոյնին սպասել կու տան: Երեւանէն հասած շատ իմակներու մէջ տեղ գտած է «երկիրը կործանելու» հեռանկարը, նոյն հասցէին վերագրուած:

Իսկապէս քարդ, վտանգով լեցուն փուլ մը կ՚ապրի Հայաստան: Լարուած կիրքերը, պատեհապաշտութիւնը, հրահրելու տրամադրութիւնները եւ անոնց ետին նշմարուած իրարմէ սոսկալի ենթադրութիւններ լաւատես ըլլալու մեծ ատաղձ չեն տար:

Այսուհանդերձ, ստեղծուած կացութիւնը ունի՛ դրական երեսակ մը: Ան նշմարուելու եւ այսօրուընէ իսկ ճիշդ քայլերու դիմելու պարտադրանք մը կը ներկայացնէ իշխանութեան: Կ՚ազդարարէ վերջ տալ ժողովուրդին հանդէպ արհամարհանքի աւանդութեան, անարդարութիւններու, կողմնակալութեան, ապօրինութիւններու: Ճիշդ է որ այդ բոլորը ներկայի պատասխանատուներուն մենաշնորհը չեն: Բայց առանց այլեւայլի իրենց կը վիճակի վերջ տալ անկախութեան տարեկից այդ վէրքերուն: Եթէ իշխանութիւնները կոյր ու խուլ ձեւանան անյետաձգելի ու անլռելի այդ ազդարարութեան, գրեթէ անկարելի պիտի ըլլայ մնայուն հանդարտութիւն, համակերպում, համերաշխութիւն, հետեւաբար փրկութիւն յուսալ:

Հարկ է անյապաղ ձեռնարկել մէկուկէս տասնամեակի ժխտականները զարմանելու գործին: Մտածել ո՛չ միայն որոշ խաւի մը, այլ՝ ամբողջին մասին. աշխատանք հայթայթելու, ընկերային հաւասարութեան, «դուրս»ին կապուած նկրտումները մէկ-մէկ անզօրացնելու մասին:

Կարճ է ժամանակը, շատ կարճ. իսկ պարտադրանքը՝ ծաւալուն, ծանր, դըժուար: Բայց Հայաստանի կայունութիւնը, մինչեւ իսկ գոյութիւնը, այդ գինով կը ներկայանան այսօր: Պէտք չէ մոռնալ մանաւանդ որ յաջողութեան այլընտրանք պիտի ըլլան ճակատագրականը, դատապարտելին ու կորուստներու ապարդիւն ափսոսանքը:

Ա. Թ.

ԱՌՆԷՏԻ ՏԱՐՈՒԱՑ ՋՈՒԿՆ

ՄԻ ԴՐՈՒԱԳ ՎԱՐՔԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԿԱՐԻԿԻ ՀԵՏ

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Կէսօրից յետոյ անծանօթ մէկը հեռաձայնեց, թէ ժողովուրդ է հաւաքւում Օփերայի հրապարակի վրայ եւ «տէր-տիրական չկայ»:

Այսքան մի բան: Պարզապէս ի գիտութիւն: Եւ չսպասեց որեւէ պատասխանի: Կամ հարցի: Ինչը ինքնին ծնունելու էր:

Ինչո՞ւ: Ո՞վ է հրաւիրել: Եւ ինչո՞ւ «տէր-տիրական չկայ»:

Եւ, վերջապէս, մարդիկ միշտ էլ ինքնաբերաբար գալիս էին հրապարակ, հաւաքւում էին փոքրիկ խմբերով: Զրուցում էին: Լուրեր էին տարածում: Լսում էին սիրայօժար քարոզիչների յորդորները, թէ «էս բոլորը Թուրքերի կազմակեպածն է»: Մի քիչ այն կողմ մէկ ուրիշը ցածրաձայն եւ յուզուած պատմում էր որ «Մոսկուան առիթ է ուզում ստեղծել որ Ադրբեջանցիների պէս մի Սումգայիթ էլ ինքը Երեւանի մէջ սարքի»:

Մի անգամ փորձեցի ճշդել, թէ ազատութեան համար ոտքի ելնելը օտարի դրդումով չի լինում, այն էլ Թուրքերի: Իսկ Մոսկուան արդէն մեր գլխին Սումգայիթը սարքեց: Մոսկուա՛ն... Եւ ադրբեջանցի խուժանը միայն հրաշալի գործիք էր: Եւ գործիք լինելը բնաւ արդարացում չէ: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս հրապարակով շրջող քարոզիչները լինելով ԿԳԲ-ի գործիք, որեւէ արդարացում չեն կարող ունենալ, երբ վրայ հասնի պատասխան տալու ժամը:

Եւ յանկարծ պարզուեց որ քարոզիչները ոչ թէ հատ ու կենտ են, այլ ունեն իրենց թիկնազօրը: Հազիւ թէ առանց ծանր միջադէպի աւարտուէր իմ ինքնավստահ բացատրութիւնը, եթէ թիկնազօրին չկանխէին խմբուած մարդիկ:

... Հեռաձայնից յետոյ գնացի հրապարակ: Գնացի ոտքով: Մինչեւ տեղ հասնելը փողոցի անցուդարձից կարելի էր կռահել, թէ արդեօք ի՞նչ անակնկալ է այս անգամ սպասւում Օփերայի հրապարակի վրայ:

Բանից պարզուեց որ թէեւ, իսկապէս, մարդկանց խմբեր կային, բայց բնաւ էլ «ժողովուրդ չէր հաւաքւում»:

Սովորականի պէս մօտեցայ խմբերից մէկին, կանգնեցի մի երկու քայլի վրայ: Չէի կամենում ուշադրութիւն գրաւել վրաս, բայց նաեւ խմբուած մարդկանց զրոյցից ուզում էի հասկանալ, թէ ինչո՛ւ են հաւաքուել:

Ի դէպ, այսօր մուտքը հրապարակ արգելուած չէր: Զինուորներ չկային: Չկային նաեւ հայ գեղեցկուհիները որոնք մեխակներ էին դնում զինուորների հրազէնների փողերի մէջ: Յիշելով այդ գեղեցկուհիների յայտնութիւնը, դարձեալ մտածեցի, թէ ամէն տեսակի ազգային, քրիստոնէական ու պապենական աւանդութիւններից զրկուած մեր հասարակութիւնը որքան պակաս է զգում զանազան ծէսերի... Այդ ծէսերը ներմուծւում էին կեանքի, նաեւ մահուան ոլորտների մէջ: Եւ բոլորովին դուրկ էին տրամաբանութիւնից: Երբեմն յայտնըւում էին գրականութիւնից, երբեմն հատ ու կտոր այն շարժապատկերներից որպիսիք երբեմնի հնարաւորութիւն էին ունեցել գրաքննչական մկրատումներից յետոյ ցուցադրըուել մայրաքաղաքային մէկ-երկու սրահների պաստառների վրայ: Արտասահմանեան արուեստանոցների մէջ ստեղծուած այդ շարժապատկերները սովորաբար չէին հասնում ո՛չ միւս քաղաքների եւ ո՛չ էլ յատկապէս շրջկենտրոնների հասարակութեան: Իսկ լեհական «Կոյուղի» ժապաւէնը ցուցադրուեց, եթէ յիշո՛ւմ էք, Կիեւեան փողոցի վրայ «Զուարթնոց» սրահի մէջ: Ցամենայն դէպս, այդ «սովետական ծէսերից» էր հարսանեկան շարասիւնը մինչեւ Սուրբ Սարգիս եկեղեցի (եթէ զոյգերը համարձակւում էին պսակուել բարեպաշտութեամբ) կամ մինչեւ ԶԱԳՍ գնալը՝ անպայման Լենինի հրապարակի վրայ Լենինի արձանի «հայեացքի դիմաց» պտտուել մէկ անգամ, այնուհետեւ մէկը դարձաւ երեք, եւ երեքն էլ՝ եօթն անգամ... Իսկ մահուան ոլորտի «սովետական ծէսերից» էր հանգուցեալին առանց կափարիչի դագաղով դուրս բերելը, իր ապրած տան դիմաց անպայման երեք անգամ պտտելը...

Ես բնաւ չեմ շեղւում հրապարակի վրայ մարդկանց խմբերից, քանի որ այսօր եւս մի ականջի տակ ծնւում էին ոչ միայն դիցաբանութիւններ, այլեւ ծիսակատարումի նորանոր տարբերակներ:

Եւ հրապարակ էին գալիս նորանոր խմբեր...

Բայց հարթակը պարապ էր: Զըրկային սովորական ու «հարազատ» դարձած դէմքերից եւ ոչ մէկը: Թէեւ «հարազատ», սակայն այդ դէմքերը անհասկանալի շրջանակներից էին յայտնւում: Եւ քանի որ բոլորն էլ խօսում էին մի եւ նոյն յանկերգով, ապա աւելի էր դժուարանում գուշակել կամ կռահել, թէ ով որտեղից է եկել եւ ում յանձնարարութեամբ: Ոմանք էլ — եւ դա տարօրինակ մի օրինաչափութեամբ անմիջապէս բացայայտւում էր — նրանք էին, ովքեր օգտւում էին յարմար առիթից՝ իրենց աստեղային ժամը ըմբոշխնելու նպատակով: Նրանց լսելը աւելի հետաքրքիր էր: Որովհետեւ մէկը խօսում էր ու խօսում, բայց առանց որեւէ միտք յայտնելու... Միւսը մանկութեան տարիներին իւրացրած ազգային պատմութեան հերոսական դրուագներից էր պատմում, որպիսիք կամ չէին եղել եւ կամ անճանաչելիօրէն իմաստափոխուած ու ձեւախախտըուած էին... Երրորդը ներկայացնում էր հասարակական կառուցուածքները նորոգելու իր ծրագրերը եւ գլխի էիր ընկնում որ մասամբ ծանօթ է «Ի. դարը եւ աշխարհը» ("Վէք XX ի Միր") մոսկովեան պարբերականի մէջ հրապարակուած նիւթերին... Իսկ չորրորդը փորձում էր համոզել, թէ Հայերի այրուբենը ըստեղծուել է շատ աւելի շուտ, քան ձեւաւորուել է ազգը...

Հարթակը պարապ էր... Ի հարկէ... Հարթակի տէր-տիրականները չկային, հարթակի վրայ իրենց ինքնահաստատումը որոնող մարդիկ չկային, հարթակը սպասողական վիճակի մէջ էր:

Մօտեցայ Տէրեան փողոցին նայող ծառուղու եզրին հաւաքուած փոքրիկ խմբին: Մէկ-երկուսը ծուռ ծուռ նայեցին եւ դա ինձ դուր չեկաւ: Միւսները ընդհանրապէս չուզեցին ինձ նկատել:

«Գուցէ ձեր ժողովը ծառուղու վրա՞յ կ'անէիք»,— ոչ մէկին չդիմելով, հարցրեցի ես:

Հիմա նրանք բոլորը շրջուեցին իմ կողմը եւ մինչեւ որեւէ մէկը կը փորձէր գրողի ծոցն ուղարկել ինձ, ասացի.

«Գերեզմանի վրայ էք կանգնել»:

Զայրացած ու շփոթուած նայեցին ոտքերի տակ:

Եւ համոզուեցին որ, իսկապէս, կանգնած են շիրմաքարի վրայ:

«Վա՜յ... էս ո՞ւմ են էստեղ թաղել»,— չկարողացաւ զսպել մէկը: Իսկ միւսը փորձեց կարդալ անխընամ շիրմաքարի վրայ փորագըրուածը:

Սպենդիարովի անունը երեւի քիչ բան յուշեց նրան:

«Գերեզման է,— ասացի ես:— Հայ ազգի հարցերն էք լուծում առանց ոտքի տակ նայելու»:

Նրանք կուլ տուեցին իմ դիտողութիւնը: Իսկ ես աւելի համարձակ՝ հարցրեցի.

«Առաջին անգա՞մ է եկել էք... Երեւում է... Բայց որքան գիտեմ այսօր որեւէ միջոցառում չի հրաւիրուած»:

«Ուղարկեցին՝ մենք էլ եկանք»:

Ես բարեկամաբար բռնեցի նըրանցից մէկի թեւը եւ խօսելով՝ հեռու տարայ շիրմաքարից դէպի ծառուղի: Միւսները եկան մեր յետեւից:

«Որտեղի՞ց էք եկել»:

«Գործից... Պարտկոմն ու դիրեկտորը ուղարկեցին»:

«Ուղարկեցին հրապարա՞կ»:

«Ուրիշ տեղ միտինգ կա՞յ»:

«Միտինգի՞ էք եկել».

«Բա էլ ինչի՞»:

«Բայց նախորդ անգամ...»

«Մեզ նոր են թոյլ տուել որ միտինգի գանք»:

«Առաջ թոյլ չէի՞ն տալիս»:

«Գործարանի դարպասը փակ էր ... Իսկ ովքեր առաւօտից են եկել միտինգի՝ աշխատավարձը պահել են»:

«Բայց այսօր ինչո՞ւ են ուղարկել»:

Զրուցակիցս կասկածանքով նայեց ինձ, յետոյ իր ընկերներին:

«Բա եկել ենք որ բողոքենք.. էսօր ուզում են ընկեր Դեմիրճեանին գործից հանել»:

«Գնացէք ձեր բանին,— խորհուրդ տուեցի ես,— դո՞ւք էք նրան գործի դրել որ հիմա էլ բողոքելու էք, թէ հանելու են»:

«Դիրեկտորն ու պարտկոմը...»

«Դուք գիտէք»,— ասացի ես:

Նրանց թողեցի եւ որոշեցի շրջել հրապարակով: Խումբ-խումբ հաւաքուած՝ ոմանք վիճում էին, ոմանք, զրուցում, ոմանք էլ մարգարէութիւններ էին լսում... Մի քանի անգամ մօտեցայ նրանց ու զգուշացրեցի որ ոչ մի միտինգ էլ չի լինելու, ի զուր ժամանակ են կորցընում... Եւ յանկարծ սեւեռուն մի հայեացք զգացի թիկունքիս եւ շրջուեցի:

— Բարեւ, Կարիկ, ե՞րբ ես եկել: Խմբագրատուն չերեւացիր:

Կարիկն ասաց որ երեւացել, բայց ինձ չի գտել: Մօտ մի ժամ զրուցել է Վահագն Դաւթեանի հետ: Բայց ուզում է աւելի լաւ հասկանալ, թէ ինչ է կատարւում, այս ի՛նչ յուզումներ են... Ամէն մէկը մի բան է ասում եւ դա միւսի բացատրութեան հետ որեւէ կապ չունի... Այնուհետեւ, յուզուած նկատեց, թէ ի՛նչ լաւ երեւոյթ է, երբ մարդիկ հրապարակ են դուրս եկել կենտրոնի քարտուղարին պաշտպանելու համար: Ուրեմն, սիրում են: Ուրեմն գո՜հ են... Իսկ ովքեր կարծում են թէ ցոյցերը վարչակարգի դէմ են, երեւի ուզում են ջուր պղտորել:

— Իսկապէ՞ս ուզում ես հասկանալ, թէ ինչ է կատարւում:

Նա կասկածեց, թէ արդեօք կը հասկանա՞յ... Արդէն մի քանի խմբի մօտ կանգնած լսել է մարդկանց խօսքն ու զրոյցը եւ վերջնականապէս խճճուել:

Հազիւ այս մի քանի խօսքն էինք փոխանակել որ մեզ շրջապատեցին: Չուզեցի կարեւորութիւն տալ... Մարդիկ ուզում են լսել՝ թող լսեն: Բայց քիչ անց մէկը փորձեց վիճաբանութեան մէջ մտնել ինձ հետ եւ այն էլ կուսակցապետի առիթով:

Գործարանների պարտկոմները ու դիրեկցիաները, անտարակոյս, մարդկանց հրապարակ ուղարկել էին «վերեւի» յանձնարարութեամբ: Իսկ Հայաստանի «վերեւը»՝ ինքը կուսակցապետն էր: Նոյն այն ինքնավստահ կուսակցապետը որ, ի վերջոյ, երեւաց հարթակի վրայ եւ հարցրեց. «Ղարաբաղը ջեբո՞ւմն է որ հանեմ ձեզ տամ»: Նոյն այն ինքնավստահ կուսակցապետը որ հայրաբար հետաքրքրուեց. «Էդ որ գործը թողել՝ եկել էք, չէ՞ք մտածում, թէ տունն ով է պահելու»: Հիմա այս նոյն ինքնավստահ կուսակցապետը յանձնարարել է հանրահաւաք կազմակերպել որպէսզի «ժողովուրդը իրենց պաշտպանի»: Եւ ամէնից տարօրինակը նրա այն կարծիքն էր, թէ ընդհարապէս «ժողովուրդը» որեւէ կամք կարող է ունենալ...

(Շար. 1)

ՋՈՒՂԱՅԻ ԽԱՉՔԱՐԵՐԻ ՓԱՌՔՆ ՈՒ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

ՓԱՌՔԸ

ԺԵ. - ԺԷ. դարեր: 1400ից 1600ական թուականներ: 200 տարի: Երկու դար: Նախիջեւանի Երնջակ գաւառի Ջուղա քաղաքը Հայաստանի հռչակաւոր քաղաքներից մէկն էր: Գտնւում էր հին աշխարհի նշանաւոր առեւտրական երթուղիներից մէկի վրայ: Արաքսի ափին գտնըւող քաղաքը տարանցիկ ապրանքների պահեստավայր էր: Առեւտրական փոխանակութիւնների կենտրոն: 1400ական թուականներին աննախադէպ ծաղկման ու բարգաւաճման է հասնում: Շուրջ 2 դար, 1400ականից 1600ական թուականները յարաճուն առեւտրի կենտրոն էր: Ժամանակի առեւտրատնտեսական յարաբերութիւններում իշխում էին Ջուղայի վաճառականներն ու արհեստաւորները: Ջուղայեցի արհեստաւորների մենաշնորհն էին ոսկերչութիւնը, դաջագործութիւնը, ասեղնագործութիւնը, քանդակագործութիւնը, բրուտագործութիւնն ու թանկագին քարերի մշակումը: Վերելքի մէջ էր ժողովրդական ճարտարապետութիւնը: Ծաղկում էին նկարչութիւնն ու մանրանկարչութիւնը, գորգարուեստն ու վիմագրութիւնը: Ջուղայի ժողովրդական ճարտարապետութեան նշանաւոր նմոյշն էր Արաքս գետի վրայ կառուցուած հոյակապ կամուրջը: Ճարտարապետական համայնապատկերի անբաժանելի մասն էին կազմում բերդը, վաճառատները, կարաւանատները, քաղաքային ծածկած շուկան եւ ի հարկէ եկեղեցիները: Ջուղայում ամէն երեկոյ ժամերգութեան էին կանչում տասնեակից աւել եկեղեցիների զանգերը: Համանուագը հնչում էր Արաքսի ձորով մէկ եւ արձագանգ էր գտնում հեռու-հեռուներում...

Ամենափրկիչ վանքը, Ս. Աստուածածին, Ս. Գէորգ, Ս. Մինաս, Ս. Յովհաննէս, Ս. Յակոբ, Ամե-

ԷԼԻԶԱԲԷԹ ԹԱԳՈՒՀԻՆ Ի՛ՆՉՊԷՍ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ՍԱՐՔՈԶԻՆԵՐԸ

Ըստ Պաքինկհամի պալատէն տրուած տեղեկութեան, Ֆրանսայի նախագահը նոր կնոջը հետ Մարտի վերջաւորութեան պետական այց մը պիտի կատարէ Բրիտանիա: Բրիտանացի լրագրող մը կը գրէ թէ Թագուհին դիւանագիտական ամբողջ իր հանճարը գործի մղելու պարտաւոր պիտի ըլլայ, ժպիտով ընդունելու համար իր հիւրերը: Քանի որ ըստ պալատի շրջանակներէն հասնող լուրերու, Սարքոզիներու այցը որոշ մտահոգութեան մը պատճառ է հոն: Կասկած չկայ որ Էլիզապէթ հիւրընկալի դերին մէջ պիտի չթերանայ, բայց ոմանք կը վախնան որ պալատը, որպէս բացառիկ շրջապատ, բեմայարդարումի ազդակի վերածուի Ֆրանսայի նախագահին յաջորդ վարդագոյն օփերային համար:

Մնաց որ թէկէն Սարքոզի շատ խանդավառութեամբ չէր խօսած Թագուհիին հետ յառաջիկայ հանդիպումին մասին: Ուրիշ տեղ մըն ալ ըսած է թէ պիտի ուզէր հետը տանիլ իր կիթառը, Թագուհիին երգելու համար երգը ուր կ'ըսուի. «Աշխարհը աւելի գեղեցիկ է երբ ինծի հետ ես, որովհետեւ Թագուհիս ես դուն»: Ըստ նոյն լրագրողին ստացած տեղեկութեան, Էլիզապէթ իր կարգին շատ խանդավառուած չէ Ն. Սարքոզիի ամուսնութեամբ ու որոշած է հարսնիքի նուէր չղրկել, ինչ որ արհամարհական կրնայ նկատուիլ, յատկապէս պաշտօնական այցի մը նախօրեակին: Պալատի մէկ բանբերը այս մասին յայտնած է թէ Թագուհին սովորութիւն չունի ամուսնութեան նուէր ընելու երբ անձնապէս չի ճանչնար զոյգը: Եւ տակաւին չէ որոշուած որ Սարքոզիներուն Լոնտոն այցին ինչ նուէր պիտի տրուի:

Այցին ամէնէն փափուկ պահը առաջին օրուան կէսօրուան ճաշի ժամն է. այդ ճաշը կ'ըլլայ Թագուհիին եւ իր հիւրերուն միջեւ, գլուխ գլխի, առանց պաշտօնական սեղանակիցներ ունենալու: Մնացեալը արարողակարգը կը վարէ ժամացոյցի ճշգրտութեամբ: Հապա՞ եթէ Գարլա խսկապէս մէջտեղ հանէ իր կիթառը... լրագրողը կը գրէ թէ Թագուհին գագաթնակէտին հասցուցած է հիւրընկալութեան արուեստը ու գիտէ նրբավարութեամբ տանիլ նոյնիսկ ամէնէն անպատշաճ նկատուած պարագաները:

ՔԱՂՀԱՆ

նասուրբ երրորդութիւն կամ Վերին կաթան, Անդրէորդի, Պոմբլոզի ժամ Տաւարածի... պատմութիւնը մեզ է հասցրել եկեղեցիների անունները եւ... կիսակործան աւերակները:

Ջուղայի փառաւոր անցեալի նիւթական մշակոյթի ամենակարեւոր ու արժէքաւոր յուշարձանն անշուշտ նրա հռչակաւոր խաչքարերն էին: Մի յուշարձանախումբ, որ իր ընդարձակութեամբ, բազմազանութեամբ եւ հազարաւոր խաչքարերի կատարողական արուեստով միակն էր աշխարհում: Այն մի պատմական ու ճարտարապետական, քանդակագործական արուեստի հիասքանչ թանգարան էր, գողտրիկ մի անկիւն:

Ահա այս խաչքարերի տակ էին հանգչում Ջուղա քաղաքը, նրա փառքն ու հռչակը արարած ջուղայեցիների աճիւնները:

Ջուղայի խաչքարերը տարածուած էին քաղաքի արեւմտեան կողմում, իրարից փոքրիկ ձորակներով բաժանուած երեք բլրակների վրայ ու նրանց շուրջը: Խաչքարերը լեռնալանջերի փլուզումներից ու հեղեղումներից պաշտպանելու համար որպէս պատուար լեռնալանջերին կառուցում են բարձր պատնէշներ:

Ամենավաղ խաչքարերը 9ից 15րդ դարերի խաչքարերն էին, որ գտնըւում էին երեք բլուրներից 2րդի վրայ: Դրանք փոքրածաւալ խաչքարեր են եղել: Ո՛չ շատ քանդակազարդ: Ո՛չ էլ շատ վիմագրուած:

15րդ դարից մինչեւ 16րդ դարի կէսերը խաչքարերի միջին շրջանն է: Սրանք հարուստ են հարթաքանդակներով, վիմագրութեամբ ու պատկերաքանդակներով: 3րդ ուշ շրջանի խաչքարերը ստեղծւում են 1550ից մինչեւ 1605ը: Սրանք հայ խաչագործութեան անկրկնելի յուշարձաններն էին: Այս խմբին բնորոշ էր մշակման կատարելութիւնն ու բազմազանութիւնը: Իրական ու երեւակայական զարդաձեւերը: Ասեղնագործ նրբութեան էր հասցըւած իւրաքանչիւր խաչքարը: Պատւած էին ժանեականման ու բազմաձեւ զարդաքանդակներով: Ունէին արտայայտիչ ու ուժական խորաքանդակներ ու բարձրաքանդակներ: Վիմագրութիւնը բոլորագիր էր:

1500ականների վերջերին Ջուղայեցիները մրցում էին մէկը միւսի հետ հանգուցեալի յիշատակը յաւերժացնելու համար՝ արտակարգ ու անկրկնելի խաչքար կանգնեցնելիս: Քանդակագործներից մեզ է հասել երկու Գրիգորի, Իսրայէլի ու Հայրապետի անունը: Հազարաւոր խաչքարեր քանդակողներից այս չորսի անուններն են դրոշմուել սերունդերի յիշողութեան համար: Խաչքարերի բարձրութիւնը 2ից 2.5 մեթր էր, առանց պատուանդանի, անմիջապէս կանգնեցուել էին հողի մէջ:

ՋՈՒՂԱՅԻ ԽԱՉՔԱՐԵՐԻ ՅՕՐԻՆՈՒԱԾՔԻ ՈՒ ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՅԱՏԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ջուղայի խաչքարի վրայ խաչի գրաւած կենտրոնական մասն աւելի խորաքանդակ է: Այստեղ մէկ խաչապատկերից բացի յաճախակի տեղաւորուած են 2-4 խորաններով խաչապատկերներ: Բազմաթիւ խաչքարերի քիւերին տեղաւորուած են եղել Քրիստոսի ու 4 աւետարանիչների, Աստուածամօր ու Քրիստոսի բարձրաքանդակներ:

Խաչքարերի ստորին մասերում քանդակուած էին արձանագրութիւններ, Ս. Գէորգի հեծեալ բարձրաքանդակը կամ էլ հանգուցեալի պատկերաքանդակը: Բացի մարդկային պատկերաքանդակներից, լայն տարածում են գտել Հայոց լեռնաշխարհի մի շարք կենդանիների ու թռչունների, բոյսերի ու թփերի քանդակները: Կենցաղային, երաժշտական, աշխատանքային եւ զանազան այլ իրերի ու գործիքների, զէնքերի, երկրաչափական ու բուսական տարատեսակ զարդամոտիվներ: Մարդկային դէմքերը, հագուստի մանրամասները առանձնակի վարպետութեամբ են կերտուած: Կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչներից մեծ մասամբ քանդակուած են ձիու, խոյի, առիւծի, ցուլի, սիրամարգի, սոխակի, աղաւնու եւ այլ թռչունների, բուսական աշխարհից՝ տերեւների, կենաց ծառի, վարդերի, ողկոյզների, զանազան ծառերի ու ծաղիկների, թփերի եւ այլ քանդակներ:

Խաչքարերը ունէին ուռուցիկ եւ բոլորագիր արձանագրութիւններ: Դիտողներն ուղղակի ապշում էին: «Ջուլֆայում նայեցինք Ջուղայի հանճարեղ խաչքարերը: Խաչքարերն ինձ ապշեցրին իրենց անկրկնելի գեղարուեստական արժէքով, մոտիվների զարմանահրաշ բազմազանութեամբ ու ռիթմով»: Մարտիրոս Սարեան.. («Գրառումներ իմ կեանքից», Եր. 1966, էջ 140):

ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

1605թ. Պարսից Շահ Աբասի կողմից քաղաքը հրդեհւում է ու կործանւում: Բնակչութիւնը բռնագաղթւում է: Սպահան քաղաքի մօտ՝ Զանդարուր գետի հարաւային կողմում գտնուող տարածքում ջուղայեցիները հիմնում են Նոր Ջուղան: Դարերի ընթացքում ստեղծըւած բազմաթիւ մշակութային արժէքները անվերադարձ ու անհետ կորստի են մատնւում: Մնում են խաչքարերը: 1648թ. ճանապարհորդ Ալեքսանդր Ռոդեսը անցնելով Ջուղայով արձանագրել է, որ այնտեղ կանգուն է եղել շուրջ 10 հազար լաւ պահպանուած խաչքար: 1903–1904 թթ. Օլուխանլու-Ջուլֆա երկաթուղու շինարարական աշխատանքներին զոհ է գնում 5.000ը: 1928–29թթ. 1937թ. Թիֆլիսում ռուսերէն հրատարակուած «Ջուլֆա քաղաքը» գրքի հեղինակ Ս. Տէր Աւետիսեանի հաշուումներով արձանագրուել է 3000 խաչքար: 1971-1973 թթ. Արգամ Այվազեանը առաջին բլրի վրայ հաշւում է 462 կանգուն եւ կոտրուած խաչքար, երկրորդ բլրի վրայ 1672, իսկ երրորդ բլրի վրայ 573 կանգուն եւ ընկած խաչքարեր: Ընդամէնը՝ 2707:

10.000 խաչքարից գերակշռող մասը ոչնչացուել է ԺԹ. դարի վերջերին եւ Ի. դարի սկզբներին: 2707ը հասաւ մինչեւ ԻԱ. դարի սկիզբը: Ալիեւ-որդու տիրապետութեան օրօք խաչքարերի հիմնայատակ կործանման պահը հասաւ: Ռազմաճակատում պարտուած զինուորներ իրենց չարութիւնն ու մաղձը թափեցին 2707 միաւոր յուշարձանների վրայ: Ջարդեցին, փշրեցին, հրասայլերի թրթուռների տակ փոշի ու աւազ դարձրին վերջին երեք հազար խաչքարերը: Խաչը պաշտողների լուռ ու անբողոք համաձայնութեամբ...

Կործանուեցին Ջուղայի խաչքարերի վերջին կանգուն մնացած յուշարձանախումբը. 800 տարուայ քաղաքակրթութեան վերջին մնացորդները...

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

Յ. Գ. Խաչքարերի ոչնչացման մասին պաշտօնական Երեւանի անյաջող ձեւակերպումը շփոթութեան մատնեց միջազգային լրատուական ծառայութիւններին: «Ջուղայի գերեզմանատուն» ձեւակերպումը: Ջուղայի գերեզմանատունը վաղուց էր դարձել համաշխարհային մշակոյթի անկրկնելի կոթողների մի անտառ: Հաղորդագրութեան մէջ չէր նշուած նոյնիսկ ոչնչացուած խաչքարերի թիւը: Իսկ եթէ ասենք որ, այդ 2707ից ոչ մէկը չի կրկնում միւսին, ապա պարզ կը դառնայ, որ մի քանի ժամում ոչնչացուեց 2707 միաւոր էլ չենք ասում, որ դրանք քրիստոնէական մշակոյթի եզակի յուշարձաններ էին:

Անտարբերութիւնը այն աստիճանի էր, որ Փարիզում կազմակերպուած ցոյցին ոչ մի հոգեւորական չէր մասնակցում: Ցոյցին նոյնիսկ չհրապարակուեց ոչնչացուած խաչքարերի քանակը: Ցոյցը ինչքան հրնարաւոր էր հեռացրել էին Ադրբեջանի դեսպանատան մերձակայքից: Հեռացրել էին նաեւ, կամ ծածկել խաչքարերի ոչնչացման մասին մինչեւ վերջ ճշմարտութիւնը ասելու իրողութիւնը... Ո՞վ էր դրդել: Ո՞ւմ էին խանգարում խաչքարերը: Մնաց հանելուկ...

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿՅԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԵՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԾԻԱԾԱՆ

– «Սառցէ լեռներ», – կարդաց Ստասովը մակագրութիւնը: – Բայց, Իվան Կոնստանտինովիչ, ինչքան յիշում եմ, ցուցահանդէսում ես չեմ տեսել ձեր այդ նկարը:

– Չէիք էլ կարող տեսնել, Վլադիմիր Վասիլեւիչ, որովհետեւ ես այն ոչ մի անգամ չեմ ցուցադրել: Այդ նկարը ես յատուկ թանգարանի համար եմ նկարել:

– Ինչքան ինձ յայտնի է, դուք երբեք չէք եղել Անթարքթիքայում: Ինչպէ՞ս կարողացաք առանց բնական դիտումներ կատարելու այսպէս յաջող պատկերել սառցալեռը:

– 1870 թուականին նշւում էր Անթարքթիքայի յայտնաբերման յիսնամեակը Պելինկսհաուզէնի եւ Լազարեւի կողմից: Չէի կարող ես՝ ծովային գլխաւոր շտապի ծովանկարիչս, շարձագանգել ռուս ծովագնացների անօրինակ սխրանքի այդ փառապանծ տարեթուին: Բնական դիտումներ, ի հարկէ, չէի կատարել. կարող էք դրա համար մեղադրել ինձ: Աշխատանքը նախաձեռնելիս, ես վերյիշեցի այն բոլորը, ինչ պատմել էր ինձ Միխայիլ Պետրովիչ Լազարեւը «Վոստակ» եւ «Միռնի» նաւերի նաւարկութեան մասին, նրանց հանդիպումների մասին հսկայական լողացող սառցաբեկորների հետ: Օգտակար եղան նաեւ արշաւախմբի մասնակից, նկարիչ Պաւէլ Միխայլովի նկարները, որոնք ես բախտ ունեցայ տեսնելու ծովակալութիւնում: Իսկ մնացածն էլ լրացրեց երեւակայութիւնս...

– Այսօր երկրորդ անգամ դուք ցնցող տպաւորութիւն էք գործում ինձ վրայ, Իվան Կոնստանտինովիչ: Եւ... մեղադրանքի ոչ մի խօսք չեմ գտնում... Ես մանրամասնօրէն ուսումնասիրեցի Պելինկսհաուզէնի երկհատորեակը, քանիցս զննեցի Միխայլովի քառասունվեց նկարներն էլ եւ տեսնում եմ, որ բնութեան այդ վիթխարի երեւոյթը դուք այնպէս կենդանի էք, այնպէս բնական էք պատկերել, ասես ինքներդ նաւարկած լինէք այդ «Վոստոկ» եւ «Միռնի» նաւերով:

Այդ գիշեր Ստասովը երկար ժամանակ չէր հեռանում տախտակամածից: Մտորում էր Այվազովսկու մասին, նրա մեծ, շռայլ հոգու մասին: Կատակ չէր. երկու տարի առաջ նա սեփական ծախսով շէնք էր կառուցել թանգարանի համար, որն առաջ տեղաւորուած էր հին մի մզկիթում: Եւ այսօր նկարիչը ոչնչով չյիշեցրեց այդ մասին: Ահա քեզ՝ Մարդ մեծատառով... Եւ ինչպիսի՜ նկարիչ...

ՈՒՇԱՑԱԾ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

Անցաւ չորս տարի: Այվազովսկին նորից ուղեւորուեց օտար երկրներ. այս անգամ՝ Եւրոպա: Միաժամանակ մնալով Նիսում՝ նա անցաւ Ֆլորենցիա:

Տաս տարիներ էին անցել այն ժամանակուանից, երբ նա վերջին անգամ եկաւ այստեղ: Քաղաքից քաղաք թափառեց սիրելի Շտերնբերգի հետ, այստեղ հանդիպեց եւ մտերմացաւ Գոգոլին: Իտալիան նրան համաշխարհային ճանաչում բերեց:

(Շար. 177)

(Շար. Ա. էջէն)

մաններ վերահաստատուին, մեծամասնութիւնն ու ընդդիմութիւնը առաջնորդելու համար երկխօսութեան եւ ընկերային հաշտութեան:

⁂

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԵՐԵՒԱՆ ԱՅՑԸ

Վատիկանի արտաքին գործերու նախարար կարդինալ Պէրթոնէի գլխաւորութեամբ պատուիրակութիւն մը հասած է Երեւան ու ընդունուած վարչապետ Ս. Սարգսեանի, Վ. Օսկանեանի կողմէ: Կարդինալը ըսած է թէ Հայաստանի համար պատասխանատու այս պահուն նպատակն է զօրակցութիւն յայտնել հայ ժողովուրդին: Վ. Օսկանեանի հետ հանդիպումին նիւթ եղած են գործակցութեան հարցերը, հայեւթուրք յարաբերութիւնները եւ Ղարաբաղի հակամարտութեան լուծումի հեռանկարները:

⁂

ՄԱՄՈՒԼ

«COURRIER INTERNATIONAL»

(6/12 mars)

ARMENIE :
DANS EREVAN A FEU ET A SANG

Շաբաթաթերթը կ'արձագանգէ ռուսական «Կոմերսանտ» թերթի թղթակցին յօդուածին կարգ մը հատուածներուն: Լրագրողուհին Օլգա Ալենովա կը նկարագրէ այն գիշերը, ուր ցուցարարները համախմբուած էին եւ ծանր միջադէպեր ալ պատահեցան, որոնց հետեւանքով 8 մեռեալ կար եւ 120էն 200 վիրաւոր, ցուցարարները կը բացագանչէին նաեւ լրագրողուհիին հասցէին.– «Ինչո՞ւ ձեր հեռատեսիլը ցոյց չի տար անցուդարձը: Հոս, հեռատեսիլը բան մը չըսեր որովհետեւ Քոչարեանը եւ Սերժիկը կ'արգիլեն, բայց ձեզի ոչ ոք կ'արգիլէ: Ինչո՞ւ ձեր Պուտինը զօրավիգ է այս աղտոտ մարդոց»: Եւ Օլգա Ալենովա մանրամասնօրէն կը ներկայացնէ այդ օրուան դէպքերը եւ ընդհանուր մթնոլորտը, ուր կատղած ամբոխ մը կարելի չէ զսպել: Կ'արձագանգէ նաեւ Նիկոլ Փաշինեանի միջամտութեան երբ առաւօտեան ժամը 3ին կը կարդայ Լ. Տէր Պետրոսեանի մէկ ուղերձը, ուր ան կը հրահանգէ իր կողմնակիցներուն որ հեռանան հրապարակէն: Ան կ'ըսէ. «Իշխանութիւնը վճռած է արիւն հոսեցնել եւ չենք կրնար վաւերացնել նման բան մը»:

ԳԱԶԱՅԻ ԳՕՏԻՆ ԵՒ 1915-Ը

Իսրայէլի Անգարայի դեսպանը Կ. Լեւի ասուլիսի մը զարմանքի մատնած է իր թուրք ունկնդիրները, երբ գանգատելէ ետք թուրք մամուլին միշտ Պաղեստինի նկարներ գործածելէն, զուգահեռ մը գծած է Գազայի գօտիին եւ 1915ին միջեւ: Ըսած է թէ Գազան հրթիռակոծելով իր երկիրը ինքնապաշտպանութիւն կ'ընէ. յետոյ այդ ինքնապաշտպանութիւնը նմանցուցած է Հայկական Ցեղասպանութեան ընթացքին տեղի ունեցածներուն: Անդրադարձած է Առաջին աշխարհամարտի տարիներուն Փոքր Ասիոյ մէջ ապրուած «ողբերգական դէպքեր»ուն, որոնց պատմական արդարացումներէն սորված է թէ աշխարհագրականօրէն սահմանափակ բնոյթ ունէին: Այլ խօսքով՝ Պոլսոյ, Իզմիրի, Հալէպի, Երուսաղէմի Հայերը չտուժեցին: Նոյն ձեւով այսօր մինչ Գազայի Պաղեստինցիները համասի ազդեցութեան ենթարկուելով վնաս կը կրեն, Արեւմտեան Շարիայի բնակիչները թիրախ չեն ըլլար, քանի որ խաղաղասէր են:

Այս գիտաւոր զուգահեռէն ետք, Կ. Լեւի չեշտած է թէ Թուրքիոյ նման Իսրայէլ եւս երբեք պիտի չհրաժարի իր քաղաքացիները պաշտպանելէ:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 9

Զ. Կիրակի Քառասնորդաց
«Գալստեան Կիրակի»

Գիշերային եւ Առաւօտեան Արեւագալի ժամերգութիւն, պատարագ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12

ԼԸ. օր Մեծ Պահոց

Հսկում՝ Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 14

Խ. օր Մեծ Պահոց

Հսկում՝ Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

⁂

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17.30ին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12

Ս. Փրկիչ եկեղեցի (Լա Սիոթա)

Կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 14

Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի
(Մարսէյլ – Փրատօ)

Կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 8

Տօն Ս. Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ՝ ասուպալի չարչարանացն եւ մտանելոյն ի վիրապն

Պատարագ՝ ժամը 10ին:

⁂

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան՝ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔի ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 5ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

ՉՈՐԵՔԱՇԲԹԻ, Մարտ 12ին:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին:

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 8

Տօն է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապի

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վարագոյրը բաց: Իսկ «Տէր ողորմեա»յէն անմիջապէս յետոյ վարագոյրը կը փակուի:

Պատարագը կը մատուցանէ
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH
(VOYAGE OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE)

Du 28 avril au 5 mai : Voyage tous âges en Arménie — prix: 1.300 euros
(avec l'option extension au Karabagh, retour le 9 mai, et supplément de 200 euros)

(Accompagnateur : Pasteur **Samuel SAHAGIAN**).

organisé par Solidarité Protestante France-Arménie (SPFA)

Pour s'inscrire, envoyer acompte de 200 euros à :
SPFA — 1 rue Cabanis, 75014 Paris
(Tél.: 01. 47. 35. 30. 23 ou 06. 83. 09. 08. 19)

(Programme détaillé sur demande)

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

DÉJEUNER

Au profit de leurs étudiants boursiers de la Maison d'Arménie

Invité d'honneur
Monsieur **Louis CARZOU**

le dimanche 16 mars à 13 heures
au YAN'S CLUB
5 avenue Reille — 75014 Paris

Réservations: tél. : 01.45.89.20.48 e-mail:**amismarienoubar@hotmail.fr**

Tout don serait apprécié pour lequel vous recevrez un reçu CERFA.

Merci de libeller tout chèque à l'ordre des Amis de la Fondation Marie Noubar
57 boulevard Jourdan — 75014 PARIS

ESPOIR POUR L'ARMÉNIE

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH
DU 6 AU 16 JUILLET

Logement en hôtel 3 étoiles en pension complete
Visite des sites historiques de l'Arménie et du Karabagh
— Lac Sevan, Khor Virab, Guéghard, Garni, etc... —

Prix 1550 euros
Serge Kurkdjian, tél. : 04 91 77 23 44
E-mail : serge@kurkdjian.org
www.espoirpourlarmenie.org

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԵՐՔՈՒՄՆԵՐ ԲԱՔՈՒԻ ՄՈԼՈՐԵՑՆՈՂ ԼՈՒՐԵՐՈՒՆ

Երեւանեան դէպքերուն ութ զոհերուն հետ ամէնէն ծանրակշիռ դրուագը Ղարաբաղի դէմ ազրպէջանական աննախընթաց, «նոր որակի» յարձակումն էր: Բան մը որ չէր կրնար անսպասելի նկատուիլ ներկայի իրավիճակին մէջ: Ո՞վ պիտի չուզէր օգտուիլ Հայաստանի ընկերային պառակտումի առիթէն: Նոյնիսկ այնքա՛ն նախատեսելի էր պատահարը, որ մարդ կը տարուի խորհելու որ կրնայի՞ն այդքանը հաշուած չըլլալ կայութեան պատասխանատու կողմերը:

Ազրպէջանցիները, որոնց լրասփիւռներուն ղազորդածով իսկ, չորս զոհ տուած են ու շատ մը վիրաւորներ, հրադադարը լրջօրէն բռնաբարելէ ետք տեղեկատուական ապակողմնորոշիչ գործունէութիւն տարին: Տարածեցին լուրեր, ըստ որոնց հայկական կողմը տասը զոհ ունեցած էր, եւլն.:

Թէ՛ Հայաստանէն, թէ՛ ԼՂՀ-էն յայտարարութիւններով հերքուեցաւ սխալ ու մոլորեցնող այդ տեղեկատուութիւնը:

ԼՂՀ արտաքին գործերու նախարարութիւնը Մարտ 5ին յայտարարեց հետեւեալը. կատարուածը ազրպէջանական հրետաձգական սպառնալիքներու քաղաքականութեան ուղղակի հետեւանքը կը նկատէ Ղարաբաղի իշխանութիւնները, չեշտելով որ անով Ղարաբաղի ու Ազրպէջանի հակամարտութեան գօտին յաւելեալ լարում կ'արձանագրէ, սպառնալով շրջանի ապահովութեան եւ կայունութեան: Ափսոսանք կը յայտնուի որ ազրպէջանական այս կեցուածքը կանոնաւոր կերպով արժանի յստակ հակազդեցութիւնը չէ գտած Մինսկի խումբի երկիրներէն: Տեղի ունեցածին ամբողջ պատասխանատուութիւնը կը վերագրուի Ազրպէջանին, միջազգային միջնորդներէ պահանջելով որ անաչառ հետաքննութեամբ պարզուին պարագաները եւ քաղաքական պաշտօնական արժեւորում տրուի անոնց: Կը պահանջուի նաեւ որ դէպքին վայրին վրայ դէտերու առաքելութիւն մը ղրկուի, որպէսզի կանխուին նման յետագայ քայլեր:

Հայաստանի պաշտպանութեան նախարարութիւնն ալ պաշտօնապէս հերքած է կարգ մը արտասահմանեան լրասփիւռներու ազրպէջանական աղբիւրներու հիմով տուած սխալ լուրերը թէ Մարտ 3-4ի նոյն բախումներուն ղարաբաղեան զինեալ ուժերը տասնեակ մը զոհ տուած են, եւլն.:

Նախարարութեան մամուլի գրասենեակը յայտարարած է թէ Լեռնային Ղարաբաղի բանակը ունի միայն երկու վիրաւոր. անոնցմէ մէկուն վիճակը ծանր է, բայց կեանքին վտանգ չի սպառնար:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ 8
SAMEDI
8 MARS
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տարի 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տարի 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·912 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21·912

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ-Ի ԵԼՈՅԹԸ

Մարտ 6ին Սահմանադրական դատարանը չարունակած է նախագահական ընտրութեան երկու թեկնածուներուն՝ Լ. Տէր Պետրոսեանի եւ Տ. Կարապետեանի կողմէ ընտրութիւնը չեղեալ յայտարարելու դիմումին քննարկումը: Ատեան ներկայացած է Լ. Տէր Պետրոսեան եւ ելոյթ ունեցած:

Պնդած է թէ վարչապետ Ս. Սարգսեանի թեկնածութիւնը ապօրինի եղած է, յետոյ ըսած թէ ռազմական եւ արտակարգ վիճակի պայմաններուն մէջ նախագահական ընտրութիւն չի կատարուիր: Իսկ ընտրութիւնը կ'ընդգրկէ այն ամբողջ հոլովոյթը որ կը սկսի թեկնածուներու առաջադրանքով ու կը վերջանայ բողոք յայտնելու ժամանակին աւարտով: Ատկէ զատ, ներկայիս դատին հարկաւոր վկաներուն մեծ մասը հսկողութեան տակ է, կամ ձերբակալուած: Այս պայմաններուն մէջ, Լ. Տէր Պետրոսեանի հայեցողութեամբ Սահմանադրական ատեանէն որեւէ որոշում, բացի ընտրութեան անվաւեր հռչակումէն, նոր իշխանութեան համար օրինաւորութեան բացակայութիւն պիտի նշանակէ եւ աւելի վտանգաւոր կ'ըլլայ թէ՛ երկրին ապագային, թէ՛ Սահմանադրական ատեանին հեղինակութեան համար:

Լ. Տէր Պետրոսեան յայտարարած է թէ ամբողջովին կը ձայնակցի Եւրոպական Միութեան նախորդ օրուան յայտարարութեան որով պահանջուած էր վերջ տալ արտակարգ վիճակին, ձերբակալուածները ազատ արձակել, տեղեկատուութեան հաւասար իրաւունքներ տալ լրասփիւռներուն եւ միջազգային անկախ հետաքննութեան ներկայացնել Մարտ 1ի պատահարները. նաեւ կողմերուն միջեւ երկխօսութիւն հաստատել: Լ. Տէր Պետրոսեան առաջարկած է որ այս պարագաները իր թղթածրարին կցուին որպէս իրենց ծրագիրը:

Կը սպասուէր որ կողմերու եզրափակիչ ելոյթներէն ետք ատեանը Մարտ 7ին վճիռ արձակէր, մերժելով երկու թեկնածուներուն դիմումը, այն պատճառաբանութեամբ որ անոնք իրենց դիմումը հարկ է ներկայացուցած ըլլային Նախ վարչական դատարանին եւ ոչ ուղղակի Սահմանադրական ատեանին:

***

ՀԵՏԱԽՈՒԶՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՈՒ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԻ ԴԷՄ

Մարտ 1ի երեւանեան դէպքերուն առնչութեամբ խորհրդարանը ջնջած էր չորս երեսփոխանի անձեռնմխելիութիւնը: Բայց կարելի չէ եղած անոնցմէ երկուքին ձերբակալութեան որոշումը գործադրել, քանի որ ապահովութեան ուժերը չեն գտած զիրենք: Գլխաւոր դատախազութիւնը հետախուզութիւն յայտարարած է Խաչատուր Սուքիասեանի եւ Սասուն Միքայէլեանի նկատմամբ:

Քանի մը տասնեակ ձերբակալուածները ամբաստանուած են զանգուածային անկարգութիւններու մասնակցութեամբ, օրէնքը անտեսող հրապարակային արարք կազմակերպելով, վերջ տալու պահանջին անհնազանդութեան կոչեր ընելով, իշխանութեան ներկայացուցիչներուն դէմ բռնութեան արարքներով:

ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Արտակարգ վիճակի պայմաններուն մէջ Երեւան վերադարձած է բնականոն առօրեային: Օրէ օր քաղաքին մէջ կը նուազի զինուորական ներկայութիւնը: Այսուհանդերձ, կարելի չէ ըսել թէ դէպքերու վերարծարծումի վտանգը ամբողջութեամբ չքացած է մարդոց մտքերուն մէջ:

Հայաստանի զինեալ ուժերու սպայակոյտի պետ Սէյրան Օհանեան Մարտ 6ին մամուլի ասուլիս մը տուած է եւ ըսած թէ համակարգող ուժերուն հետ տեսակցելէ ետք տեղեակ եղած է որ մայրաքաղաքին մէջ արտակարգ վիճակը խանգարող ոչ մէկ միջադէպ արձանագրուած է:

Ան անդրադարձած է նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի Մարտակերտի շրջանին մէջ հրադադարը բռնաբարելու ազրպէյճանական փորձին: Իր կարգին հերքած է Բաքուի տարածած տեղեկութիւնը թէ 12 հայ զինուոր զոհուած է: Յետոյ բացատրած է թէ ազրպէյճանական ուժերը իրենց մէկ ջոկատին տարեդարձը կը տօնէին այդ օրը, եւ հայկական կողմին ուղղուած կրակոցները թերեւս այդ մթնոլորտին արդիւնք էին եւ ոչ ղեկավարութենէն թելադրուած:

Ս. Օհանեան ըսած է թէ ազրպէյճանական կրակոցներու թիրախ եղած են Հայաստանի սահմանային տարբեր հատուածներ ալ՝ ինչպէս՝ Նոյեմբերեանը, Վարդենիսը, Վայքը, Արարատը:

Հրադադարի վերջին բռնաբարումին ՕԹԱՆ-ի խորհրդարանական վեհաժողովի նախագահութեան, նաեւ ԱՄՆ-ու արտաքին գործերու նախարարութեան կողմէ տրուած մեղմ արժեւորումները, Ազրպէյճանը չդատապարտելու անոնց ընթացքը հայկական որոշ շրջանակներու հակազդեցութիւնը արթնցուցած է: Արդարեւ, առնուազն ընդվզեցուցիչ է տեսնել որ պատերազմին վերսկսելու վտանգով յղի արարքը միայն «տհաճ պատահար» որակուած է մէկուն կողմէ, իսկ միւսին՝ մտահոգութեան պատճառ: Մանաւանդ որ ԱՄՆ-ու արտաքին գործերու նախարարութեան մտահոգութեան ընկերացած է շեշտումը թէ «Քոսովոյի անկախութիւնը բացարձակապէս նախադէպ չի կրնար նկատուիլ Լեռնային Ղարաբաղի համար»:

Նոյն բռնաբարումին առնչուած ազրպէյճանական լրատուութեան մէջ ուշագրաւ է «Ենի Մուսավաթ» թերթին գրածը. անդրադառնալով Լեռնային Ղարաբաղի մէջ ՓԹՔ-ի քիւրտ զինեալներ գտնուելու ազրպէյճանական պնդումներուն, ըսած է թէ Ազրպէյճան կրնայ Թուրքիոյ աջակցութեամբ շրջանին մէջ ռազմական լայնածիր գործողութիւններու ձեռնարկել: Ըստ նոյն աղբիւրին, այդ մասին ստացուած է ԱՄՆ-ու համաձայնութիւնը, Թուրքեւազրպէյճանական հրամանատարութիւն կազմակերպուած, հետախուզական աշխատանքի ձեռնարկուած:

ԼՂՀ արտաքին գործերու նախարարութիւնը Մարտ 7ին յայտարարած էր թէ Ղարաբաղի ու Ազրպէյճանի զինեալ ուժերը բաժնող գիծին վրայ, Մարտ 4ի ազրպէյճանական յարձակումին վայր Լեւոնարխ գիւղին շրջանին մէջ, ազրպէյճանական զինեալ կազմերու կուտակում կը նշմարուի:

***

ՔՈՉԱՐԵԱՆ – ՊՈՒՏԻՆ ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ ԶՐՈՅՑ

Նախագահ Քոչարեան Մարտ 6ին հե-

ռաձայնի խօսակցութիւն մը ունեցած է Ռուսաստանի նախագահին հետ: Վլ. Պուտին համոզում յայտնած է որ Հայաստանի իշխանութիւնները երկրին մէջ կը պահպանեն սահմանադրական կարգերը, նախագահական ընտրութեան կապուած զարգացումներու ստեղծած ապակայունութենէն ետք:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ Թալմուտական վարժարանի մը վրայ յարձակում մը գործուած է Մարտ 6ի իրիկունը Պաղեստինցիի մը կողմէ, որ ծպտուած էր որպէս կրօնաւոր: Վարժարան մտնելով կրակ բացած է, տեղն ու տեղը սպաննած գրադարանը գտնուող ութ ուսանողներ (15էն 16 տարեկան) եւ վիրաւորած ինը ուրիշներ որոնց երեքը շատ ծանր վիճակի մէջ են: Ահաբեկիչն ալ սպաննուած է ոստիկանի մը կողմէ: Այս գործողութիւնը ստանձնած է ցարդ անծանօթ խմբակ մը՝ «Քաթայէպ Ահրամ էլ Ժալիլ» (Գալիլիոյ ազատ մարդոց ջոկատներ) եւ պատասխան մը կը նկատուի Գազայի վրայ եղած իսրայէլեան յարձակումներուն, որոնց զոհ գացին 100է աւելի բնակիչներ, ներառեալ մանուկներ: Իսրայէլեան յարձակումները մեղմօրէն դատապարտուեցան, միաժամանակ անդրադառնալով Պաղեստինցիներու հրթիռներու արձակման, բայց այս արարքը անմիջապէս եւ խստօրէն դատապարտուեցաւ Ամերիկայէն Եւրոպա: Դատապարտեց նաեւ Մահմուտ Ապպաս: Իսրայէլ խորապէս ցնցուած է եւ նոր բանակցութիւններու յոյս չկայ:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ կրկնակ ռմբափորձեր գործուած են Մարտ 6ին, որոնց հետեւանքով 54 հոգի մեռած է եւ 123 հոգի ալ վիրաւորուած: Առաջին ռումբը մը պայթած էր առեւտրական թաղամասին

(Շար.ը Դ. էջ)

***

ՄՈՍԿՈՒԱ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ՓԱՓԱՔԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեսփոխան եւ ՀԱՊ-ի երկիրներու հիմնարկի ղեկավար Կ. Զատուլին անդրադառնալով հայաստանեան վերջին դէպքերուն, ըսած է թէ իր երկիրը չի փափաքիր գունաւոր յեղափոխութիւն մը Հայաստանի մէջ: Ան պետութեան ասպարէզ կարդալով ամբաստանած է Լ. Տէր Պետրոսեանի զօրակիցները, ըսելով թէ երեւանեան խռովութիւնները իշխանութիւնը թիրախ առնելու փորձ էին, դատելով հեռատեսիլի նկարներէն. «Ոչ մէկ երկրի կառավարութիւն կ'արտօնէ նման բան» շեշտած է ռուս երեսփոխանը:

Ան թելադրած է որ Ռուսաստանի Երեւանի դեսպանն ու ներքին գործերու նախարարութիւնը հակազդեն տեղի ունեցածին: Աւելցուցած է այսուհանդերձ թէ Ռուսաստան Հայաստանի ներկայի դէպքերուն դատաւորը չէ, բայց իրենց շահը կը պահանջէ որ ոչ մէկ գոյնի հայկական յեղափոխութիւն մը կատարուի: Զօրակցութիւն յայտնած է Հայկական իշխանութիւններու ձեռնարկած միջոցներուն:

ԿԻՊՐՈՍ

ՄԱՐԻՈՍ ԿԱՐՈՅԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Կիպրոսի խորհրդարանին նախագահ ընտրուած է 46 տարեկան Մարիոս Կարոյեան: Եղեռնէն վերապրած էրզրումցի ընտանիքի մը շառաւիղն է ան, այդ պաշտօնին առաջարկուած նորընտիր նախագահ Դ. Խրիստոֆիասի կողմէ: Բարձրագոյն կրթութիւն ստացած է Իտալիոյ մէջ. մասնագէտ է միջազգային յարաբերութիւններու եւ քաղաքական գիտութիւններու: Երկար տարիներ պաշտօն վարած է Կիպրոսի խորհրդարանի նախագահի գրասենեակին մէջ, եղած է Ժողովրդավարական կուսակցութեան անդամ:

Մ. Կարոյեան ամուսնացած է, երկու զաւկի հայր:

ՆՈՐ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵ՞Ր

Որքան ալ աջ ու ձախէն յայտարարուի, կրկնուի թէ Քոսովոյի անկախութիւնը չի կրնար նման այլ պարագաներու նախադէպ հանդիսանալ, միջազգային լրասփիւռները այդ քայլին հետեւելու տրամադրութիւններու արձագանգ կ'ըլլան: Առաջին նշուածները Վրաստանի ինքնավար շրջաններն են. Աբխազիան, նաեւ Հարաւային Օսէթիան: Առաջինը կը սպասուէր որ Մարտ 7ին իր անկախութեան ճանաչումին պահանջով միջազգային հանրութեան դիմէ: Դիմումներ կը յղուէին ՄԱԿ-ին, Եւրոպական Միութեան, Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.ին եւ աշխարհի բոլոր երկիրներուն այդ անկախութեան ճանաչումին համար:

Ատոր զուգահեռ, Մոսկուա Մարտ 6ին հաղորդած էր թէ չեղեալ կը յայտարարէ Աբխազիոյ հետ առեւտրական, տնտեսական, դրամական, հաղորդակցութեան եւ այլ բնոյթի կապերու արգելքը որ սահմանուած էր 1996 Յունուարին: Աբխազիան Սեւ ծովու ափին ինքնավար գօտի է, Սուխումի մայրաքաղաքով:

Ինչ կը վերաբերի Օսէթիաներուն, որոնց հարաւայինը եւս նման գօտի մըն է Վրաստանի մէջ, Ռուսաստանի սահմանին վրայ, միասնաբար Ռուսաստանին դիմած են, Հարաւային Օսէթիայի անկախութեան ճանաչումին խնդրանքով: Դիմումը ղրկուած է Ռուսաստանի խորհրդարանի նախագահ Բ. Գրիզլովին եւ Ռուսական Դաշնակցութեան խորհուրդի նախագահ Ս. Միրոնովին:

ԱՄՆ-ու հակազդեցութիւնը անմիջական եղած է Օսէթիոյ պարագային, Գ. Ռայս յայտարարած է թէ անկախութեան անոնց պահանջը երբեք պիտի չընդունուի: Կրկնած է նաեւ թէ Քոսովոյի պարագան եզակի էր, իւրայատուկ էր, եւլն.:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ-ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (343) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.–

ժամանակի քոհը — ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐ
Ո՞վ տէր պիտի կանգնի — Վ. ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

ԱՌՆԷՏԻ ՏԱՐՈՒԱՅ ՁՈՒԿՆ

ՄԻ ԴՐՈՒԱԳ ՎԱՐՔԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԿԱՐԻԿԻ ՀԵՏ

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Կարիկի հետ Օփերայի յետնամուտքի մօտ քաշուած շուրջ երկու ժամ տեւած զրոյցի ընթացքին իմ գլխի մէջ շարունակ պտտւում էին կուսակցապետի այդ տարօրինակ քայլի հետ կապուած հարցերը: «Ժողովուրդը» կարող էր կարծել, թէ այս երկրի մէջ ինչ որ հարց կարող է լուծում ունենալ իր միջամտութեամբ: Բայց քիչ թէ շատ բանիմաց մարդիկ, եւ իր իսկ պաշտօնի բերումով ամէնից աւելի բանիմաց կուսակցապետը, գիտէին, շատ լաւ գիտէին որ «ժողովուրդը» երբեք եւ ոչինչ չի որոշել եւ եղել է իր անունից խօսողների վերացական յենարանը: Իսկ նրա անունից՝ «Ի՛մ ժողովուրդ» էին ասում եւ «ժողովուրդի» գլուխը շոյում էին յատկապէս ծերացող բանաստեղծուհիներն ու «ազգի հայր» լինելու պատրաստուող միջին տարիքի բանաստեղծները... Բայց եթէ բանը եկել ու հասել է այստեղ, ուրեմն... իմ շունչը յուզմունքից բռնուեց, որովհետեւ եզրակացութիւնը շատ աւելի համարձակ էր, քան հնարաւոր էր ընդհանրապէս պատկերացնել: Ուրեմն... կոմունիստ ղեկավարները երեւի բոլորից շուտ են զգացել որ հողը փախչում է իրենց ոտքի տակից: Մտածելու բան էր նաեւ այն, թէ արդեօք Մոսկուա նստած կայսրութեան տէրերը նոյն զգացողութիւնը ունե՞ն...

Կարիկը համբերութեամբ լսում էր իմ պատմածը գոյապահպանական շարժումի մասին որ արդէն կարողացել էին շեղել ազատագրութեան իր ընթացքից եւ դարձնել աւելի համեստ պահանջի կամ, երբեմն, խնդրանքի արտայայտութիւն: Յատկապէս այն խորքով որն յագեցուած էր ազգամիջեան հնարաւոր ընդհարումներ ծնող եւ ամէն պահի ժայթքելու պատրաստ լաւայով:

Մեր զրոյցի աւարտին նա խոստովանեց որ շատ հարցեր մնացին անպատասխան, շատ հարցեր կան որոնց նկատմամբ ընդհանրապէս հակառակ կարծիքի է, եւ ընդհանուր առմամբ դժուար է պատկերացնել, թէ ինչպէս է աւարտուելու այս պատմութիւնը:

Քանի որ Տրետեակովեան պատկերասրահի հետ առնչուող խնդիրներով նա մեկնելու էր Մոսկուա, ուստի պայմանաւորուեցինք շարունակել մեր զրոյցը կամ աւուելիսը Մոսկուայից նրա վերադարձից յետոյ:

Յաջորդ օրը Վահագն Դաւթեանը ասաց որ Կարիկն էր եկել եւ ուզում էր անպայման ինձ հետ հանդիպել:

«Հանդիպեցի՛նք,— ասացի ես:— Կարծեմ այսօր մեկնելու էր»:

Գիտե՞ս թէ ինչ էր պատմում պատկերասրահի մասին, հարցրեց Վահագնը եւ գլուխը կախ՝ սրտանց ծիծաղեց: Բանից պարզւում է. պատկերասրահի կտաւներից մի քանիսը Կարիկի համոզմամբ պատճէններ են: «Հնարաւոր է,— ասացի,— թերեւս զգուշանում են հոգեկան հիւանդների յարձակումներից»: Վահագնը աւելի ուրախացաւ եւ չէր կարողանում ծիծաղը զսպել... Ծիծաղեց, ծիծաղեց ու սկսեց հազալ... Յետոյ ձեռքի ափը պարզելով՝ ասաց որ բնօրինակները գողացուել են: Եւ փոխարէնը կախել են պատճէնները: Երբ Կարիկն այդ մասին ասել է պատկերասրահից մէկ-երկուսին, նրանք գունատել են, շնորհակալութիւն են յայտնել պարոն Պասմաճեանին եւ խնդրել են այդ մասին ոչ ոքի չասել՝ աւելորդ աղմուկ չհանելու համար: Գուցէ, ենթադրել են այդ մէկ-երկուսը, գուցէ պարոն Պասմաճեանը սխալւում է: Ի վերջոյ մարդիկ սխալական են: Եւ մինչեւ վերջնականապէս ճշդելը, թէ իրո՞ք պատճէններ են կախուած բնօրինակների փոխարէն, ի հարկէ, հարկ չկայ այդ մասին որեւէ աղմուկ բարձրացնել:

«Մի շաբաթից վերադառնալու է,— ասացի,— երեւի աւելի ճիշդ տեղեկութիւններ կը բերի»:

«Տասը օրից,— ասաց Վահագնը:— Կը վերադառնայ, բայց քիչ է մնալու... Մի քանի բանաստեղծութիւն է թողնելու ամսագրի համար... Ժողովուրդը քարտուղարի համար միտինգ արե՞ց»:

«Արդէն լուրը հասա՞ւ»:

«Իսկ դու մինչեւ գնալդ չգիտէի՞ր,— զարմացաւ Վահագնը:— Լսիր, դրանք ուղեղ ունե՞ն՝ հարցնում եմ,— եւ ափով մի քանի անգամ հատու կտրատեց օդը:— Կարծում են կուսակցական միջոցառումներին դեռ հաւատացողներ կան»:

ԱՌԱՋԻՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՀԱՐԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

Նորէն լուր տարածուեց, թէ հանրահաւաք է լինելու:

Երեւանի մէջ իրենց դաշտային պաշարումն էին շարունակում սովետական բանակի զինուորները, որոնք նոյնիսկ գաղափար չունէին թէ որտեղ են իջեւանել: Ամէն անգամ տնից դուրս գալով՝ դէպի Գլխաւոր պողոտայ գնալիս փորձում էի խօսքի բռնուել տրամվայի կայանից քիչ հեռու, Վարդան Մամիկոնեանի արձանի դիմաց երեւի երկու հարիւր տարեկանից ոչ պակաս չինարի (platanus orientalis) շուքի տակ հաստատուած զինուորների հետ: Բայց ապարդիւն... Նրանք ոչ թէ խուսափում էին խօսք ու զրոյցից, այլ ընդհանրապէս չէին էլ նկատում փողոցի երբեմն շատ աշխոյժ եռուզեռը: Կանաչ վրանից քիչ այն կողմ դաշտային մի խոհանոց ունէին: Օրուայ մէջ որոշակի ժամերի զինուորական շրջիկ մի բեռնատար քաղաքի տարբեր վայրերի ռազմական խմբաւորումներին բերում էր սննդամթերք եւ խմելու ջուր: Դաշտային խոհանոցի ծխնելոյզից բարձրանում էր կապոյտ ծուխը, զինուած ժամապահը աչալուրջ հետեւում էր որ յանկարծ աւղարնակ վայրենիները չյարձակուեն իրենց վրայ:

Կանաչ համազգեստաւոր օտար զինուորների ներկայութիւնը այլեւս չէին նկատում քաղաքի բնակիչները: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս ժամանակին չէին նկատում կարմիր պաստառների վրայ ճերմակով գրուած բոցաշունչ կարգախօսները՝ «Տնտեսութիւնը պէտք է լինի տնտեսուած» կամ՝ «Երթեւեկութեան կանոնները պահպանելը սովետական մարդու պատուի գործն է», եւ դրանց մէջ ամէնից դիպուկը. որ տեղեկացնում էր, թէ «Լենինը ամէնից կենդանին է բոլոր կենդանիների մէջ»: Ռուսերէնից էին թարգմանել: Աւելորդ գլխացաւանքներից խուսափելու համար վաղուց ի վեր գերադասում էին բառացի թարգմանել այն ամէնը ինչ ուղղակի կապ ունէր աշխարհում միակ ճշմարիտ կոմունիստական գաղափարախօսութեան հետ: Կարգախօսը ուզում էր ներշնչել, թէ Լենինը դեռ ողջ է եւ 1917ին նրա կատարած պետական յեղաշրջումի հետեւանքներից մեզ փրկութիւն չի լինելու:

Ի դէպ, համաշխարհային աշխատաւորութեան առաջնորդի գրաւոր ժառանգութեան ծաւալուն հատորները թարգմանւում էին նոյն սկզբունքով՝ բառացի, ճշգրիտ պատճէնահանութեամբ: Ոչինչ որ հասկանալի չէր... Բարեբախտաբար, հասկանալի չէր... Բայց հարկ եղած դէպքում որեւէ անհրաժեշտ մէջբերում կատարելու համար հարկ էր լինում վերստին թարգմանել: Իսկ մէջբերումները ես հաճոյքով էի կատարում, քանի որ բոլոր դէպքերի համար էլ առատ «մտքեր» կային առաջնորդի աշխատութիւնների մէջ: Ընդ որում դրանք այնքա՛ն հակասական էին որ նոյն նիւթի առիթով եթէ կոմկուսի համագումարների զեկուցումների մէջ բերւում էին ա՛յս մտքերը, ինձ միշտ էլ յաջողւում էր ուրիշ մտքեր գտնել, որոնք հաստատում էին ճիշդ հակառակը:

... Մինչեւ Թումանեան փողոց հասնելս արդէն մի քանի ծանօթի էի հանդիպել: «Անի» հիւրանոցից անցնելով՝ թեքուեցինք դէպի ձախ եւ յուշանուէրների խանութի մօտ, տարակուսած, իրար երեսի նայեցինք: Օփերայի հրապարակը կարծես թէ պարապ էր: Անցանք դէպի լճակի մայթը ու երբ պէտք է մտնէինք ծառուղի, մեր դիմաց ելաւ ծանօթ միլպետն ու կիսաձայն ասաց որ գնանք դէպի Մատենադարան:

Երբ շրջանցեցի Օփերայի շէնքը՝ երեւոյթը նկատելիօրէն փոխուած էր: Մարդիկ մեծ խմբերով քայլում էին դէպի Մատենադարան:

Ի դէպ, Մատենադարանից առաջ փորձել էին հանրահաւաքները քաշել դէպի Թամանեան փողոցի սարալանջ, որտեղ շառաչելու էին ապագայ ջրվէժները. կարճ եւ հայերէնով ասած՝ կասկադը:

Այդ փորձը տապալուեց:

Այլապէս, գոնէ ինձ փոքր ինչ տարօրինակ էր թուալու ընդվզելու ելած դանդաղուածի հանրահաւաքը Հայաստանը սովետիզացիայի ենթարկելու պատմական անհրաժեշտութեանը նուիրուած յուշարձանի հովանու տակ:

Յուշարձանը շատ դիպուկ անուն որի հեղինակը այնուհետեւ նախագծել էր սարալանջով մէկ դէպի վեր տարածուող բետոնի ու գրանիտի մի շինութիւն: Յետոյ պարզուել էր որ այս նոր շինութեան չափողականութեանը անհամապատասխան է յուշարձանը: Եւ Երեւանը հերկող այդ ճարտարապետը որ սիրում էր իր «տեղծագործական» սոցիալիստական մոյուցքը հաստատել Փարիզի առանցքները ստեղծած Հոսմանի մըտայղացումներով, արդէն պատրաստւում էր քառակուսի հիմք ունեցող այս յուշարձանի չափերը խոշորացնել մէկ մեթրով... Ջրվէժների ծրագիրը յետագային էր ծնուել եւ հիմա երազանքը չէր համապատասխանում մոնումենտալ կառուցուածքի ծաւալներին:

Սայաթ Նովա փողոցից դէպի աջ դառնալիս՝ ես դարձեալ չարացած նայեցի բետոն-գրանիտէ այդ մանրութեանը որ դարձել էր հէնց քաղաքից ծայր առնող կանաչ անտառը ոչնչացնելու պատճառ: Այդ սարալանջը մի առանձին տրամադրութիւն էր հաղորդում մարդկանց որոնք գուցէ չէին էլ անդրադառնում, թէ Թամանեանի անունով փողոցը գրեթէ աննկատ դառնում է անտառ... Կանաչ մի անտառ որ տարուայ եղանակների հետ հրաշք գոյներով էր ծածկում ամբողջ տեսադաշտը:

Տարիներ առաջ, Լիբանանեան ուղեւորութեան ընթացքին Ռաֆայէլ Իսրայէլեանը առիթը բաց չէր թողնում բացատրելու, թէ ո՛րն է եղել Ալեքսանդր Թամանեանի յատակագծի հիմնական նպատակը: Պահպանել այն շինութիւնները որոնք կառուցուել են դեռեւս ԺԹ. դարասկզբին, այլ կերպ ասած՝ երեւանեան ոգին: Իսկ նորակառոյցները այնպէս տեղադրել, որպէս զի քաղաքը բոլոր կողմերից բաց լինի մեր բնաշխարհի դիմաց: Նա զայրանում էր որ Փոստի ու կից շինութեան միջեւ եղած կամարը կորցրել է թամանեանական մտայղացումի բուն նպատակը: Այդ կամարի տակից տեսարան էր բացուելու դէպի Արարատը... Կարելի է միայն պատկերացնել, թէ ինչպէս կենտրոնական հրապարակի վրայ կանգնած՝ շրջւում ես դէպի հարաւ եւ քանդակազարդ տուֆէ կամարի մէջ յառնում է բիբլիական մեծ լեռը: Ռաֆայէլ Իսրայէլեանը այդ մտայղացումն իրականացրեց իր «Զարենցի կամարով»: Իսկ Թամանեանի կամարի եւ Լերան միջեւ յայտնուեց մի անշնորհք բնակելի շինութիւն: Ամէնից տխուրն այն է որ այդ շինութիւնը հաւատարիմ համարուեց ոչ միայն Թամանեանի յատակագծին, այլեւ ներկայացուեց իբրեւ սովետական ճարտարապետական մտքի նուաճում:

... Պողոտայի գլխին մարդկանց խմբերը աւելի խիտ էին: Նրանք բարձրանում էին դէպի Մատենադարանի փոքրիկ հրապարակ տանող ոլորապտոյտ ճամբայով, բարձրանում էին աստիճաններով, գնում էին՝ ոմանք ինքնամփոփ, ոմանք հատ ու կենտ նախադասութիւններ փոխանակելով:

Հրապարակի վրայ հանդիպեցի մերոնցից մի քանիսին: Նրանց մէջ կային նաեւ բոլորովին նոր դէմքեր: Նոյնիսկ մէկն էլ որին տարիներ առաջ իբրեւ թողարկիչ՝ գործի էր վերցրել Վահագն Դաւթեանը... Նա՝ որ գլխարկը թեք դրած, հիւծուած ու նիհարակազմ եւ գրելու անհամարձակ փորձեր անող մէկն էր, իբրեւ այդպիսին, բացի ռոճիկից, նաեւ յաճախ էր խմբագրից ռուբլիանոց խնդրում՝ մի բաժակ խմելու համար: Վահագնը ռուբլիանոցի փոխարէն մի երեքնոց էր տալիս: Եւ, երբ աշխատասենեակում մնում էինք երկուսով, իմ, հաւանաբար, տարակուսած հայեացքին պատասխանում էր գլուխը կախ՝ իրեն բնորոշ ծիծաղով: «Դու էլ որ խմել սիրող լինէիր՝ կը հասկանայիր ինձ»,— ամէն անգամ ասում էր նա: Եւ ես նեղւում էի, թէ ինչո՛ւ խմել չեմ սիրում... Եւ մտածում էի որեւէ առիթով գործնական պատասխան տալ նրան:

Առ ժամանակ անց թողարկիչը այլեւս չերեւաց:

Երբեմն հանդիպում էի գրողների տան սրճարանում: Գոյապահպանական շարժման ընթացքին մի քանի անգամ ապարդիւն փորձեր արեցի, իբրեւ «երիտասարդ գրողի», նրան եւս ընդգրկել, քանի որ միանալու դէպքում իր հետ անպայման կը բերէր եւս մի քանի հոգու:

Վերջին փորձը եղաւ մէկ տարի առաջ:

(Շար. 2)

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՄԱՑԱՆՑԻ ՀԱՄԱՐ

Սփիւռքի մէջ շատեր կը կրկնեն թէ մեր երիտասարդները կը հեռանան հայութենէ: Հայերէն լեզուն նահանջ կ'արձանագրէ. արդեօ՞ք, մեր նախորդ սերունդները կրցա՞ն պէտք եղած ենթակառոյցները մեզի ժառանգ թողուլ, որպէսզի Սփիւռքը կարենայ բարգաւաճիլ: Հազուադէպ են այն ֆրանսահայերը որոնք կրցան իրենց զաւակներուն հայկական շունչ փոխանցել, անոնց հայերէն խօսիլ, կարդալ, գրել սորվեցնել: Բայց ասիկա բաւարա՞ր է, մեր սերունդը ի՞նչ ժառանգ պիտի ձգէ գալիք հայ երիտասարդութեան:

Տասնեակ մը տարի առաջ Ժընեւ կը գտնուէի. լուսահոգի Վարուժան Աթթարեանին հետ կը խորհրդակցէինք այդ նիւթերուն մասին: Տեսայ, որ իրարմէ անկախ, նոյն բանը նկատած էինք: Արդէ ֆրանսերէն–հայերէն եւ հայերէն-ֆրանսերէն բառարանի մը չգոյութիւնը: Ուստի որոշեցինք նման բառարանի մը պատրաստութեան ձեռնարկել, մանաւանդ ելեկտրոնային դրութեամբ, մեր երիտասարդներուն տրամադրութեան տակ դնելու համար: Այդ նպատակը իրագործելու համար երկու միութիւններ ըստեղծուեցան, նախ Զուիցերիա՝ «Մաշտոց բառարանի կաճառ» (Ժընեւ), յետոյ Ֆրանսա՝ «Մաշտոց բառարաններու կաճառ» (Փարիզ):

Այդ գաղափարը այսօր իրագործուած է արդէն, շնորհիւ Գրիգոր Շահինեանի և Յարութիւն Քիւրքճեանի, որոնք իրենց բառարանները, հրատարակուած՝ Պէյրութի «Շիրակ» հրատարակչատան կողմէ, սիրայօժար մեզի տրամադրեցին եւ մեր խումբը զանոնք ելեկտրոնայինի վերածեց: Մօտ ատենէն մամուլէն պիտի ներկայացուի անոնց հոլովակը (CD-ROM)՝

e-Lexique Machtotz

Սակայն չէինք գիտեր որ ուրիշ Հայեր ալ նոյն մտահոգութիւնը ունեցած են, Ատլանտեանէն անդին: Անոնց կարգին Սէրուժ Ուրիշեան՝ համակարգիչներու մասնագէտ, շրջանաւարտ Պըրքլիի համալսարանի համապատասխան ճիւղէն, որ ներկայիս կը զբաղի արուեստական իմացականութեամբ (intelligence artificielle): Շատեր տեսան համացանցի nayiri.com կայքին (site internet) վրայ հայերէն բացատրական բառարան մը որ 17.000 բառ կը պարունակէ: Ան օգտագործած է համակարգիչի իւնիքոտ (unicode) տառատեսակները (polices de caractères, անգլերէն՝ fonts): Ազատօրէն ամէն տեսակ համակարգիչի միջոցաւ (PC, Mac), կարելի է մերձենալ «Նայիրի»ին եւ առանց շփոթի կարդալ, գրել, ստուգել հայերէն բառերու ուղղագրութիւնը: Եթէ սխալ ուղղագրութեամբ բառ մը դրենք nayiri.com բառարան–ծրագիրը կը ներկայացնէ քանի մը փոփոխակներ զորս իր մէջ կը պարունակէ:

Հեռաձայնով կրցայ կապ հաստատել Սէրուժին հետ: Երկար խօսակցութիւն ունեցանք իրարու հետ: Ան յայտնեց իր բուն նպատակը, թէ ինչ կը հետապնդէր, այսինքն՝ հայերէն լեզուի ուղղագրութեան սրբագրիչ մը ստեղծելն էր (correcteur orthographique, անգլերէն՝ spellchecker). ինչ որ շատեր երկար ատենէ ի վեր կ'երազեն, ազատելու համար ուղղագրութեան բռնատիրութենէն: Թրքերէն, նոյնիսկ ադրբէջաներէն նման սրբագրիչներ գոյութիւն ունին. ինչո՞ւ մեր լեզուն զուրկ պիտի մնայ այդ միջոցէն: Այդ նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է մօտ 100.000 բառ մտցնել համակարգիչին մէջ ու քերականական օրէնքներու թւում (algorithme) գործածող ծրագիր մը կցել որ բոլոր բառերու բաղկացեալ (mots fléchis) ձեւերը, (օրինակ՝ գոյականներուն յոգնակին (le pluriel), հոլովումը (la déclinaison) կամ բայերուն խոնարհումը (la conjugaison) կարելի ըլլայ ճանչնալ: Ուրիշեան իր տան մէջ համակարգիչ մը զետեղած է որ ցրուիչի (fournisseur d'accès, անգլերէն՝ provider) պաշտօնը կը կատարէ: Ել–հասցէ՝

www.nayiri.com/search

Ուրիշեանի գլխաւոր կէտերը, զոր ինծի փոխանցեց իմակով, պիտի փորձեմ թարգմանաբար ներկայացնել.

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

Սէրուժ Ուրիշեան այս ծրագիրը սկսած է 2004ին, երբ ուսանողական աշխատանք՝ հայերէն լեզուի Գալիֆորնիոյ համալսարանի դասընթացքներուն: Հայր Անդրանիկ Կըռանեանի «Գործնական բառարան հայերէն լեզուի»ն (1970) օգտագործած է տեսողական ճանաչում (reconnaissance optique, OCR) կատարելով: Թուայնացումը (numérisation) աւարտած է Սեպտեմբեր 2005-ին, որմէ յետոյ համացանցի վրայ զետեղած է բառարանը, տարի մը, մինչեւ Յունիս, տրամադրելի ընելով համացանցի այցելուներուն (internautes): Ուրիշեանի «Նայիրի» ել-բառարանը, մէկ տարի դադարէ ետք դարձեալ, 2007էն ի վեր, կարելի է օգտագործել:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՆԱՅԻՐԻ ԱՆՈՒԱՆԱԾ Է ԻՐ ԵԼ–ԲԱՌԱՐԱՆԸ

Նայիրի անունը ընտրած է անոր համար որ Հայաստանի ամենահին անունն է ան եւ Վանայ ծովի ափերուն է որ ծնունդ առած է մեր մըշակոյթը:

ՀԵՌԱԿԱՅ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐ

«Նայիրի»ին նպատակն է ստեղծել անվճար օգտագործելի (gratuit, անգլերէն՝ free), ազատ բանիչով (logiciel libre, անգլ.՝ open-source) բառարան մը, մանաւանդ ուղղագրութեան սրբագրիչ (correcteur orthographique անգլ.՝ spellchecker) դրութեամբ: Ուրիշեան կը խորհի որ ազատ բանիչով մատչելի համակարգիչի ծրագիրներ շատ կարեւոր են շարունակելու ու զարգացնելու համար մեր լեզուն: Ներկայիս բառարանը մատչելի է համացանցի վրայ. յետագայի նպատակներէն մէկն է հեռարձակագրելի (téléchargeable, անգլ.՝ downloadable) փոփոխակ մը զետեղել իր կայքէջին վրայ:

ՈՒՐԻՇԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԻՍ 5 ԳԼԽԱՒՈՐ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ԿԸ ՀԵՏԱՊՆԴԷ

1) Ստեծել ձրի եւ ազատ բանիչով սրբագրիչ դրութիւն մը՝ Hunspell-ով որ կը գործածուի ընդհանրապէս բոլոր նոյնատիպ ծրագիրներուն համար, ինչպէս՝ OpenOffice.org, Mozilla, Firefox, ...

2) Յաւելեալ հայերէն-հայերէն եւ նոր ֆրանսերէն–հայերէն, հայերէնէ ֆրանսերէն, անգլերէն-հայերէն, հայերէն–անգլերէն բառարաններ զետեղել իրենց հեղինակներու արտօնութեամբ:

3) Ստեղծել ձրի ազատ բանիչով սրբագրիչ, Java–ով գրուած ու Source-forge.net-ի մէջ զետեղուած, որպէսզի ուրիշներ ալ կարենան օգտագործել եւ ամբողջացնել բառագիրքերը:

4) Ստեղծել ձրի ազատ բանիչով ճոխ պատկերագիր (Thick-client interface) բառարաններու համար:

5) Բառարան՝ ազատ բանիչով համացանցի միջերես (Web-interface) պատրաստուած Java լեզուով:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱՐԵԼԻ Է ՕԳՏԱԿԱՐ ԸԼԼԱԼ ԱՅՍ ՁԵՌՆԱՐԿԻՆ

Փափաքելի է որ համայն հայ համայնքը, ինչպէս նաեւ այն բոլորը, որոնք կը հետաքրքրուին հայ լեզուով, բերեն՝

1) արհեստական օժանդակութիւն Java լեզուի կամ Hunspell սրբագրիչ դրութեան տիրապետողներ,

2) լեզուաբանական օժանդակութիւն, հայերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուագէտներ,

3) նիւթական օժանդակութիւն, վարձատրելու համար համացանցի վրայ զետեղելու աշխատանքը (saisie informatique):

4) հայերէն բառարաններ, իրենց հեղինակներու արտօնութեամբ:

Հանրութիւնը պէտք է աջակցի համացանցի միջոցաւ, ստեղծելու համար հայերէն լեզուի բառարաններ եւ հայերէնի սրբագրիչ ծրագիր: Այս է մեր ակնկալութիւնը նոր հազարամեակի սեմին:

Մեր կողմէ կը գնահատենք երիտասարդ Սէրուժին աշխատանքը, յաջողութիւն մաղթելով ու յուսալով որ այլ երիտասարդ նուիրեալներ միանան այս ծրագիրներու իրագործման:

ՖԻԼԻՓ ՓԻԼԻՊՊՈՍԵԱՆ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ՈՒՇԱՑԱԾ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ֆլորենցիան Այվազովսկուն դիմաւորեց ինչպէս թանկագին հիւրին՝ երկար բաժանումից յետոյ:

Ցուցահանդէսում ներկայացնելու համար նա ընտրել էր իր վերջին նկարներից լաւագոյնները. տեսարաններ Սեւ ծովից, նաւաբեկութիւններ եւ մի մեծ կըտաւ՝ «Նէապոլիտանական ծովածոցը մառախլապատ առաւօտեան» խորագրով: Ցուցահանդէսը բացուեց Ֆլորենցիայի նուրբ արուեստների ակադեմիայի շէնքում: Հազարաւոր Ֆլորենցիացիներ այցելում էին մեծ ծովանկարչի նկարները տեսնելու ցանկութեամբ: Դեռ կային մարդիկ, ովքեր լաւ յիշում էին նրա առաջին յաջողութիւններն Իտալիայում:

Այվազովսկուն մատուցեցին սքանչելի մի ալբոմ՝ քաղաքի բազմաթիւ յարգարժան մարդկանց ստորագրութիւններով: Թերթերը նրա մասին գովասանական յօդուածներ տպագրեցին: Քաղաքում սկիզբ առան մեծ նկարչին նուիրուած տօնակատարութիւնները: Նուրբ արուեստների ակադեմիան նրան ընտրեց իր պատուաւոր անդամը: Ակադեմիայի փրոֆէսորները խնդրեցին Այվազովսկուն ինքնանկար նկարել Փիթթիի պատկերասրահի համար: Դա հազուագիւտ պատիւ էր:

Այվազովսկին մտքով տեղափոխուեց վաղ երիտասարդութեան օրերը, երբ Գոգոլի եւ Իվանովի հետ միասին Ուֆիցիի եւ Փիթթիի պատկերասրահներում սքանչանում էր արուեստի անմահ ըստեղծագործութիւններով: Յիշեց, ինչպէս Ֆլորենցիայից մեկնելուց առաջ, Գոգոլը, Իվանովն ու ինքը մի ամբողջ օր անցկացրին այն դահլիճում, որտեղ ցուցադրուած են աշխարհիս մեծագոյն նկարիչների գործերը: Այն ժամանակ կարո՞ղ էր մտածել նա, որ կ'անցնեն տարիներ եւ նրան կ'առաջարկեն ինքնանկար նկարել այս համաշխարհային ճանաչում վայելող պատկերասրահի համար:

Այվազովսկու ինքնանկարը կախեցին Լէոնարդո դա Վինչիի, Միքէլանճելոյի դիմանկարների կողքին: Հիմա արդէն Փիթթիում երկու ռուս նկարիչների դիմանկարներ էին կախուած՝ Օրէստ Ադամովիչ Կիպրենսկու եւ Իվան Կոնստանտինովիչ Այվազովսկու դիմանկարները:

Ֆլորենցիայի յատկացուած ժամանակը լրացաւ: Եւ անմիջապէս Այվազովսկին զգաց, որ մի բան նրան քաշում է դէպի Վենետիկ: Վաղուց է, ինչ սուրբ Ղազար կղզում չէր ապրում եղբայրը՝ Գաբրիէլը, բայց միեւնոյն է, պատանեկութեան սիրելի քաղաքը կանչում էր: Հիմա այնտեղ էր Թալիոնին...

Նուիրական զարդատուփից դուրս բերեց նրա միակ նամակը՝ ժամանակից խունացած երկձալ մի թերթիկ, գրեթէ ջնջուած ոսկեայ մակագրով մը՝ Մ. Թ.

«Պարոն Այվազովսկուն,

Ցնցողութիւնները, որ ես պահպանում եմ Վենետիկից, ինձ համար առանձնապէս թանկ են այն պատճառով, որ այդ քաղաքում ես բախտ ունեցայ ծանօթանալու Ձեզ հետ: Մի մոռացէք Ձեր խոստումը՝ տնելու ինձ այն առանձնակի անկիւնում, ուր կը հաստատուեմ, երբ հասնի իմ հանգստի ժամանակը: Ես ուզում եմ Ձեզ ասել իմ մեծագոյն հիացմունքի մասին Ձեր սքանչելի տաղանդից, եւ որ հպարտանում եմ արտիստ լինելու համար, քանզի կոչումն այդ ինձ իրաւունք է տալիս բարեկամաբար սեղմելու Ձեր ձեռքը:

Մարիա Թալիոնի

30 Սեպտեմբերի, 1842 թ.»

Այդ ժամանակուանից անցել էր երեսունմէկ տարի: Արդէն քառորդ դար է, ինչ նա չէր պարում: Վերջին ժամանակներս իր բեմական կեանքի աւարտի նախօրեակին մեծ պարուհին ելոյթ էր ունեցել միայն Լոնտոնում: Փարիզեան հասարակայնութեանը նա հրաժեշտ էր տուել 1844 թուականի ամրանը «Սիլֆիդա» պալէտով: Այդ ժամանակ «Սիլֆիդա»ն» արդէն փորձում էին պարել ուրիշ արտիստուհիներ. հունգար դեղեցկուհի Ֆաննի Էլսլէրը եւ նրբագեղ իտալուհի Ֆլորա Ֆաբրին: Բայց դիտողներն ասում էին՝ «այն չէ»: Ցիտուռնական թըղակականներին թերթերը գրեցին Թալիոնիի սիրելի աշակերտուհի էմմա Լիվրիի ողբերգական վախճանի մասին: Լիվրին մահացու այրուածքներ էր ստացել, նոր մի պալէտի փորձախաղի ժամանակ:

(Շար. 178)

Տէր եւ Տիկին Ժերար Օննսեան,
Տէր եւ Տիկին Արթին Մկրտիչեան,
Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մկրտիչեան,
զաւակները,

Փաւքալ, Սթեֆան եւ Սանտրին,
թոռները,

Լէա,
ծոռը,

եղբօր եւ քրոջ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ
ՍԱՐԳԻՍ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ-Ի
(Ծնեալ՝ Արսէնուհի ՍԱՐԱՖԵԱՆ)

մահը, որ պատահեցաւ իր բնակարանին մէջ, Մարտ 6ին, 99 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի Մարտ 10, ժամը 15·15ին Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին. –

6 rue du Père Komitas

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Շաւիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ: Փոխան ծաղիկի նուէրներ Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կամ Շէնին:

22 boulevard de la Plage
78410 Elisabethville

«ՅԱՌԱՋ».– Մեր ցաւակցութիւնները Օննսեան եւ Մկրտիչեան ընտանիքներուն:

(Շար. Ա. էջէն)

մէջ, որմէ ետք քամիքաղ մը պայթեցուցած է իր կրած ռումբը:

Հ. ԳԼԻՆԹԸՆԻ վերջին օրերու յաղթանակները (Օհայօ, Թեքսաս) պատճառ եղան որ Օպամայի յաղթական երթը խնդրոյ առարկայ ըլլայ: Հ. Գլինթըն այլեւս շատ խանդավառ է եւ այն համոզումն ունի որ Օգոստոսին ինք ալ կ՚ընտրուի եւ դէմ առ դէմ կը գտնուի Հանրապետական թեկնածու Ճոն Մըքքէյնի հետ:

ՍԱՐՔՈԶԻ երկար հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկառոյի (Մարտ 6), ուր կը յայտնէ թէ մեծ փոփոխութիւններ պիտի չըլլան կառավարութեան մէջ թաղապետական ընտրութիւններէն վերջ, կեանքի խստակեաց պայմաններ պիտի չըլլան: Գոհ է Ֆիյոնէն եւ իր գլխաւոր մտահոգութիւնն է ապրուստի մակարդակին բարձրացումը:

ԻՐԱՔԻ նախագահ Ճ. Թալապանիի Անգարա այցին նախօրեակին Հիւսիսային Իրաքի քրտական ինքնավար գօտիին խորհրդարանը քուէարկած է որոշում մը որով վերջ կը տրուի շրջանին թրքական խարխուլներուն գոյութեան: 1995ին հաստատուած այդ խարխուլներուն մէջ մինչեւ երկու հազար զինուոր և հրասայլերու զօրաբաժին մը կը գտնուի: Թուրքիոյ բանակի բարձրաստիճան պաշտօնատար մը յայտարարած է թէ տրուած որոշումը զիրենք չի հետաքրքրեր, թէ իրենք հոն կը մնան մինչեւ յետին ահաբեկիչին մաքրագործումը:

L'UCFAF organise deux voyages en Arménie

1 voyage touristique du 26 juillet au 10 août

soit 16 jours / 15 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes d'aéroport et visa en sus)
renseignements : E. Yazidjian au 01 42 87 95 98 (heures de bureau)

1 voyage randonnée du 14 au 25 juillet

soit 12 jours / 11 nuits au prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit de 7 jours randonnée en pension complète et 3 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes
(taxes d'aéroport et visa en sus)
renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

CONCERT

le 4 avril à 20h30
PETITE MESSE SOLENNELLE DE G. ROSSINI
Eglise Ste. Croix des Arméniens
13, rue du Perche — 75003 Paris
Métro : St. Paul ou Filles du Calvaire
QUATUOR VOCAL MONDETOUR
Geneviève Ellrodt-Lièvre (soprano)
Taline Ter Minassian (alto)
Jean-Robert Raviot (ténor)
Erwan Léon (baryton)
Vital Chauve (piano)
Françoise Menghini (harmonium)
Direction musicale et chef de chant : Catherine Cardin

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille
recherche
POUR UN POSTE D'ACCUEIL

une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine. Adresser candidature écrite à la :

MAJC
12-14, rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
Renseignements au : **04.91.66.45.33**
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12
ԼԸ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 14
Խ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Հսկումի ժամերգութիւններ ժամը 17·30ին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12
Ս. Փրկիչ եկեղեցի (Լա Սիոթա)
Կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 14
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի (Մարսէյլ – Փրատօ)
Կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆՑ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Վարժարանին մեծ դահլիճին մէջ
Կիրակի, Մարտ 16,
ժամը 10·30ին
պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի ննջեցեալ նախկին աշակերտներուն և իրենց դաստիարակ վարդապետներուն ու բոլոր ուսուցիչներուն հոգիներուն համար:
Կը պատարագէ՝
Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ
վարժարանի տեսուչ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
ժամը 12ին
Օրակարգ՝
– Բարոյական եւ ելմտական տեղեկագիր:

MESSE DE REQUIEM ET ASSEMBLEE GENERALE

L'UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

Dans le grand salon du Collège
Dimanche 16 mars
à 10 heures 30

Messe de réquiem à la mémoire des anciens élèves, de leurs éducateurs et de leurs parents disparus.
Officiant :
Rév. Père Haroutioun BEZDIKIAN
directeur du Collège

ASSEMBLEE GENARALE ANNUELLE
à 12 heures
Ordre du jour :
— Rapport moral et financier

Buffet campagnard en clôture.

26 rue Troyon — 92310 Sèvres

2 NUITS OFFERTES A L'HOTEL EUROPE****

A CHAQUE ACHAT
D'UN BILLET D'AVION
PARIS - EREVAN - PARIS

(sous conditions particulières, offre valable du 1er novembre au 23 mars 2008, sous réserve de disponibilités)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS

Saberatours
11 rue des Pyramides
75001 Paris
Tél. : 01 42 61 51 13

Sevan Voyages
48 Cours de la Liberté
69003 Lyon
Tél. : 04 78 60 13 66

Wasteels
67 La Canebière
13001 Marseille
Tél. : 04 95 09 30 60

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)
ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : **31 mars**

Date à retenir

SUR LE CHEMIN DE LA LIBERTE
Hommage à A. Aharonian
le vendredi 18 avril à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne de Marseille

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայդաս եւ Անկէն–Լէ–Պէն
կը ներկայացնեն
ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆը
Կիրակի, Ապրիլ 6, ժամը 15·30ին
ԱՆԿԷՆ–ԼԷ–ՊԷՆԻ ՔԱՂԻՆՈՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 9
DIMANCHE
9 MARS
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
Թիւ 343

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83րդ ՏԱՐԻ – Թիւ 21·913
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
83e ANNEE — N° 21·913

Ո՞Վ ՏԷՐ ՊԻՏԻ ԿԱՆԳՆԻ

Գրեց՝ **ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ**

Յոբելենական տարի էր 2007ը։ Ի շարս բազմաթիւ նշանաւոր ու աննշան տարելիցներու, բայց նաեւ անոնցմէ զերիվեր, «սեւ» տարելից մըն ալ նշուեցաւ. 1937ի ստալինեան մաքրագործումներուն 70ամեակը։

Եթէ 1915ը մեր յիշողութեան մէջ այնքան ծանր կը կշռէ, երբեւ մեր հաւաքական գոյութիւնը սասանող Աղէտ մը՝ իր բազմաճիւղ ու բազմապիսի երկարաձգումներով, նոյնքան ծանր պէտք է կշռէ այդ արձագանգներէն մէկը՝ 1937ը, որուն զոհերը՝ չարչարուած, բանտարկըւած, գնդակահարուած, Սիպերիոյ սառնամանիքներուն, թէ անոնց ճանապարհին մեռած, նոյնիսկ՝ սակաւաթիւ ազատողները, յաճախ Աղէտէն վերապրողներ էին, ուղղակի կամ անուղղակի կերպով անոր եռանէն ճողոպրած, Թրքական բռնատիրութենէն ազատելով համայնավար ամբողջատիրութեան ճանկերուն մէջ իյնալու համար։

Ու հոս կապ չունի, թէ 1915ի զոհերը արեւմտահայ էին (բայց կային նաեւ արեւելահայեր), իսկ 1937ի զոհերը՝ արեւելահայ (բայց կային նաեւ արեւմտահայեր)։ Երկու պարագաներուն ալ տուժողը հայ ժողովուրդն էր առանց որեւէ զատորոշումի։ Ով որ ուղղակի իր կամ իր պապերուն մորթին վրայ զգացած չէ, իր սրտին վրայ զգացած է, կամ պէտք է զգայ, որպէս հայ եւ որպէս մարդ արարած։

Եթէ 1915ի դեռ լրիւ չգրուած սեւագոյն էջերէն մէկը Թրքական պետութեան գործակից հայանուն մատնիչներուն եւ լրտեսներուն պատմութիւնն է, 1937ի դեռ լիովին չարձանագրուած նոյնքան սեւ էջ մըն է վարչակարգին հետ գործակցած, ամենատարբեր հանգամանքներով (լրտեսէն մինչեւ մատնիչը, «դատաւոր»էն մինչեւ դահիճը) դեր ունեցած հայանուն մարդոց պատմութիւնը։

Մինչ 1915ի էջը այս կամ այն ձեւով պատմութեան գիրկը անցաւ (որոշ մարդիկ անյայտացան, իսկ ուրիշներ պատմութեան գիրքերուն մէջ արձանագրուեցան՝ իրենց արդար ահաբեկումին բերումով), թէեւ արժանի է իր յայտնի ու անյայտ ծալքերով պատմուելու՝ խորագոյնս Թաղուելէ առաջ, 1937ի սեւ էջին այդ դրուագը տակաւին կոտտացնող վէրք մըն է, որուն դերակատարներուն շարքին էին (ո՜վ պատմութեան հեգնանք) նաեւ ... Աղէտէն ազատածներ։

1915ի մատնութեան ծնունդ տըւող օսմանեան վարչակարգը անհետացաւ ու միայն Հայու բեկորներ մնացին անոր երաւայաջորդ Թրքական հանրապետութեան բռնի լռութեան դատակնիքին տակ։ Անցեալը վերաչարադրուեցաւ ու մոռացութեան մատնուեցաւ, թերթի հաւաքածոներն ու արխիւները բծախընդիր մաղումի կամ փճացումի արժանացան, եւ միայն այդ սահմաններէն դուրս հրատարակուած կամ անոնցմէ դուրս մնացած գիրքեր ու թերթեր ցարդ վկայութիւններ կը պահպանեն։

Բայց 1937ի ահաւոր դէպքերը իրագործող վարչակարգը այնուհետեւ աւելի քան կէս դար գոյատեւեց։ Անցեալը չարադրուեցաւ ու վերաչարադրուեցաւ, իսկ ահաբեկումի ենթարկուած ժողովուրդը միայն կարողացաւ իրեն ընձեռուած նեղ «պատուհաններ»ը թիզ առ թիզ բանալ՝ անսահման ուշադրութեամբ, փորձելով քիչ մը աւելի լոյս սփռել այդ անցեալին վրայ։

Նման պարագաներու, յաճախ կը պատահի, որ գրաւոր թէ բանաւոր վկայութիւններու ճամբով աւելի բան լսուի կամ տարածայնուի տըւեալ երկրի սահմաններէն դուրս։ 1937ի Մեծ Սարսափին ընթացքին կամ անկէ ետք վիճակը տարբեր չեղաւ։ Այդ տարիներուն էր, որ Զօպանեանը «Յուդա Նայիրիները» (իմա՝ Նայիրի Զարեանը) կ'ամբաստանէր որպէս խորհրդահայ մտաւորականութեան ջարդի մեղսակիցներ[1]։

Սակայն, բնական է, որ հիմնական հրապարակումները, հիմնական բացայայտումները վերջին քըսանամեակին տեղի ունենային Հայրենիքի մէջ, ու այդ ընթացքն ալ շարունակուէր յետագային։

Նոյնքան բնական է, որ տակաւին շատ ուժեղ ընդդիմութիւն մը ըլլայ՝ հրապարակումներուն ու բացայայտումներուն մինչեւ վերջը հասնելու։ Ի վերջոյ, միայն 1937ը խնդրոյ առարկայ չէ, այլ ամբողջ վարչակարգը եւ բազմաթիւ անձերու դերակատարութեան չափն ու պայմանները։ Տուժածներուն եւ իրենց ընտանիքներուն կողքին, տուժողներուն հարազատներն ու բարեկամները կան, եւայլն, եւայլն։ Ներկայ է նաեւ «Ժամանակն էր մեղաւոր»ի հոգեբանութիւնը, որ տարբեր ընկերութիւններու տարբեր աղէտալի պահերու փորձած է հակադարձել յետին ճշմարտութեան որոնումին։ Ընդունինք, որ վերջինս, եթէ զգուշութեամբ յառաջ չտարուի, մերթ վհուկներու որսի վերածուելու եւ նոյնիսկ հասարակութեան ուշադրութիւնը շեղելու կամայ թէ ակամայ դերին կրնայ ծառայել։

Գալիֆորնիաբնակ գրագէտ Ստեփան Ալաջաջեանը այդ հոգեբանութեան մէկ օրինակը մէջբերած է՝ ներկայիս մաս առ մաս լոյս տեսնող ու խորհրդային տարիներուն նուիրըւած «Յորձանուտը» յուշագրութեան մէջ։ Հոն կը վկայակոչէ 1968ին Մոսկուայի մէջ հանդիպած ու 1930ականներուն «վերեւներից» հըրամանները գործադրող Հայաստանեան ջարդարար «տրոյկա»յին (երրեակ) անդամներէն մէկը։ Լսելէ ետք անմեղ «ժողովրդի թշնամի»ի մը ոչնչացման մասնակցութեան մանրամասնութիւնները, Ալաջաջեան կ'ընդմիջէ.–

«– Մի շարունակի՛ր, - խնդրեցի,- մարմինս փշաքաղուեց... Քստմնեցուցիչ պատմութիւն է, ստորագո՛յն, մորթապաշտի պատմութիւն...

– Հօ՛ նրա փոխարէն մենք չէինք կործելու։ Արդէն Սերյոժին [sic] տարան, գնդակահարեցին, դէ Ալեքն էլ մեռաւ... Միակ վկան էր, ու մեռաւ...

– Գնա՛ ի սէր Աստծո՛ւ... գնա՛, խոստովանահայր գտի՛ր...

Նրա փոխարէն ե՛ս էի խեղդւում։ Անմեղ մարդ էր կորել, իսկ մեղաւորը դեռ շնչում էր, խրտուիլակ էր մնացել ու շնչում էր, թոյն էր շնչում...

– Բայց ես թշնամանք չունեմ հրամայողների նկատմամբ։ Ժամանակն էր մեղաւորը, ու մեղաւորներ մեր այս քաղաքում էր [sic], այստեղ, իրավիճակը և ժամանակը այս քաղաքի ձեռքում էր, ժամանակները չեն պատժւում... Ժամանակի պատիժը նրա *վատ* յիշուելն է, վատ ժամանակներ էին, հաւատացէ՛ք...

Ես զուգաթափ հասայ հիւրանոց»[2]։

Եւ սակայն ժամանակին մեղքը կարելի չէ պարտկել՝ մեղաւորները մոռացութեան գիրկը նետելով։ Մանաւանդ՝ առօք-փառօք խախուտ պատուանդաններու վրայ բազմածները անոնց վրայ ձգելով։

Պարզ է որ այդ գործը չի յաջողիր մեղաւորները լուտանքներու տեղատարափի մը տակ թաղելով։ Մարդիկ սովոր են աչք ու ականջ գոցել, երբ նման «անձրեւներ» կը տեղան, որովհետեւ... հայհոյանքը փաստի սով կրնայ նշանակել։ Եւ նոյնիսկ եթէ ան արդարացի ըլլայ եւ հիմնաւորուած՝ հազար ու մէկ անհերքելի փաստերով, նախընտրելի է անկէ զերծ մնալ՝ հայհոյութին ստորնութեան աստիճանին չիջնելու համար, ու փաստերը կուտակել որպէսզի հանրային կարծիքը իր վճիռը արձակէ։

Փաստերու կուտակումի այդպիսի գործի մը ձեռնարկած է, օրինակ, 1937ի զոհերէն մէկուն՝ Գուրգէն Մահարիի որդին, բանասէր Գրիգոր Աճէմեանը, որ իր հօր գրական անտիպ ժառանգութիւնը ընթերցողին հասցնելու համբերատար ու մենակեաց գործին զուգահեռ, այդ ժառանգութեան բաժին նամակներու եւ փաստաթուղթերու, ինչպէս եւ այդ աղբիւրներու օժանդակութեամբ վերջերս փաստալից յօդուածով մը արձագանգած էր Գիտութիւններու Ակադեմիայի Մ. Աբեղեան գրականութեան հիմնարկի մէկ հրատարակումին «Գրական թերթ»ի մէջ, որ փորձած էր քննադատել 1937ի սեւ գործակիցներուն «աղտոտ լաթերուն» լուացումը։ Վերնագիրը՝ «Մակբէթը չի լուանում իր ձեռքերը», բաւական բան պէտք է յուշէ չէյքսփիրեան այդ հակահերոսին նոյնիսկ հարեւանցի կերպով ծանօթներուն։

Այդ յօդուածէն կ'ուզենք քաղել միտք մը, որ յատկապէս վրդովեցուցիչ է, բայց մաս կը կազմէ խորհրդահայ ժառանգութեան անաւարտ հաշուեյարդարին, որ դեռ երկար ժամանակ պիտի շարունակուի, որքան ատեն որ բարոյական արդարութեան լուծում մը չգտնըւի՝ սուգը վերջացնելու եւ, այսպէսով, թէ՛ անմեղ մեռելներուն վերջնական հանգիստ տալու եւ թէ ողջ ժառանգներուն անդորր պարգեւելու։ Վերջին հաշուով՝ նաեւ աւելի առողջ նախադրեալներու վրայ վերադաստիարակելու ընկերութեան հիմքերը։

Գրիգոր Աճէմեան վերստին յիշեցուցած է, որ 1937ի ոճիրներուն գործադիր մարմիններուն ու անձերուն կողքին, նաեւ եղան անձեր, որոնք բարոյական ահաբեկիչներու դերը ստանձնեցին ու, այսուհանդերձ, «Ժամանակն էր մեղաւոր»ի նոյն սկզբունքով եւ խորհրդային հասարակութեան կիսկատար «ձիւնհալ»ին շնորհիւ, իրենք զիրենք կըրցան ազատել վերջնական դատաստանէ, նոյնիսկ եթէ դրական դերակատարութիւն մը ունեցան իրենց կեանքին վերջին տարիներուն։ Մընացին, պիտի աւելցնէինք, կասկածելիներու ցանկին վրայ։ Ամէնէն կարկառուն դէմքերն էին Նայիրի Զարեանն ու Հրաչեայ Քոչարը.-

«Շատերի համար դա եղել է մի փորձութիւն, որով պէտք էր անցնել ստիպողաբար, ուզած թէ չուզած, իսկ ահա Ն. Զարեանի, Հ. Քոչարի

(Շար.ը Դ. էջ)

ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՋՈՀԸ

Սովետ Միութիւնը, որպէսզի ուղղորդէ մտաւորականի միտքը, հսկէ նրան, կանխարգելէ այլախոհութիւնը, ստեղծեց բազմաթիւ ստեղծագործական եւ գիտական միութիւններ: Ամէն մի «իրեն յարգող» միութիւն ունէր իր կուսկոմը, պրոֆկոմը, ինչպէս նաեւ «յատուկ բաժին», ուր նստում էր «հատուկ քաւոր մատնիչը», որին այն ժամանակներում անուանում էին «ագենտ», իսկ մեր ժամանակներում՝ «լրտու» (գէթ լաւ է որ ոչ «լրաբեր» կամ «աւետաբեր»):

Մէկ անգամ հեռուստատեսութեամբ իմ շատ սիրելի գրողներից մէկը ամենայն անկեղծութեամբ յայտարարեց, որ «ժամանակներն էին մեղաւոր եւ բոլորն էլ մատնում էին՝ չի կարելի մէկի'ն սարքել քաւութեան նոխազ»: Ափսոս չնչեց այդ անպիտան ժամանակի տեւողութիւնը: Պէտք է ենթադրել, որ նկատի ունէր միայն անհատի պաշտամունքի տարիները:

Դէ, ուրեմն, ես բաց կը թողնեմ, չեմ պատմի հա, թէ ինչպէս 1931 թ.ին խորհրդային գրողները միաձայնութեամբ, համերաշխօրէն Լեռ Կամսարի ոտն ու ձեռը կապելով, դրեցին դռհասեղանին, այլ կ'անցնեմ միանգամից 1956թ., երբ արդէն պաշտուող անհատը գամուած էր անարգանքի սիւնին:

Մի քանի համար եմ, գիտէ՞ք, ցաւում, որ իր ամբողջ կեանքում Լեռ Կամսարը չիմացաւ իր լաւն ու վատը, չհասկացաւ «ժամանակի պարտադրանքը» եւ չօգտուեց դրանից:

Չէ՛, ապրելու եւ յարմարուելու բանաձեւը, որը նոյնպէս արուեստ է, էդպէս էլ չսովորեց:

Չէ՛, էլ ո՛նց կը լինէր, պիտի հեծնէր իր «արդարութեան եւ ճշմարտութեան աւանակին» եւ յամառէր:

Ոնց բոլորը, մէկն էլ դու: Յետոյ կ'արդարանայիր՝ բրդելով ամէն ինչ ժամանակի չալակը:

Եւ ինչո՞ւ համար, եղբայր, ինչո՞ւ...

Է՞ս չի քո գրողի կարգավիճակը...

Ներողութեան, հա, ի՞նչ էի ուզում պատմել...

Վերադառնալով աքսորից՝ երգիծաբանը տեսնելով, որ փակ են իր առջեւ բոլոր հրատարակչութիւնների եւ խմբագրութիւնների դռները, որոշեց գոնէ կենսաթոշակը վերականգնել, որ գոյատեւէր: Դիմեց գրողների միութիւն, որն անմիջապէս ընդառաջեց իր յանձնարարականով:

Բայց դէ, հօ աչալուրջ «լրտուն» քնած չէր: Մինչ Լեռ Կամսարը իր ծերունական քայլերով գրողների միութիւնից կը հասնէր համապատասխան մարմիններին, Չեկայի եւ Կենտկոմի սեղաններին դրուեց 1918թ.-ին «Հորիզոն»ում լոյս տեսած երգիծաբանի մէկ փելիետոնը Լենինի մասին:

Ջուր էր այդքան չարչարուել «լրտուն»՝ քրքրելով արխիւները: Նա ընդամէնը կարող էր տալ Թումանեան 15/4 հասցէն, որտեղ ոչ թէ մէկ, այլ հարիւր մէկ այդպիսի պամֆլէտներ կարելի էր գտնել: Ափսո՛ս, շատ ափսոս, որ նա այդ չարեց: Խրուշչովեան հալոցքն էր, չէին սպանի երգիծաբանին, այլ կ'արտաքսէին երկրից:

Ձեզ եմ թողնում միայն երեւակայել, թէ որքան կը շահէր հայ ժողովուրդը եթէ մեր այլախոհը եւ յաւերժ ընդդիմախօսը յայտնուէր Արեւմուտքում՝ իր բոլշեւիկեան դարշանքը պատկերող «Կարմիր օրագրով»: Մի «լրտուի» ոչ պրոֆեսիոնալ աշխատանքի պատճառով տեսնում էք ինչ պատեհութիւնից զրկուեցինք:

Շատ են ականջիս շշնջացել մատնիչի անունը, բայց լրիւ անկեղծ եմ ասում, ոչ խոցուել եմ, ոչ էլ յուզուել: Եթէ «բոլորն էին այդպէս», ուրեմն՝ «բոլորի» հերն էլ անիծած:

Դարդս միայն այն է, որ նրանց ստեղծագործութիւններով եմ սնուել ու յղկուել, հիմա էլ որդիներիս եմ նրանցով կրթում ու դաստիարակում:

Ահա որն է սարսափելին, որն է ողբալին...

ՎԱՆՈՒՇԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Հայաստանի
Գրողների Միութեան
Վարչութեան,

Միութեան անդամ
Լեռ Կամսարից

Դ Ի Մ Ո Ւ Մ

Յարգելի ընկերնե՛ր,

Քառասունհինգ տարուայ ստաժով հայ գրող եմ ես, որից քսան տարին՝ ամենաբեղուն շրջանը իմ կեանքի, զոհ գնաց մի ցաւալի թիւրիմացութեան, որն ափսոսալու համար բառեր չեմ գտնում:

Քսան տարի ետ եմ մնացել: Ու այժմս, երբ կորուստը դարմանելու համար կամենում եմ քայլերս արագացնել՝ տեսնում եմ, որ ոտներիս մէջ ուժ չկայ: Ուժ չկայ ոչ նրա համար, որ 70ի մօտ հիւանդ մարդ եմ, այլ ուժ չկայ որովհետեւ ...քաղցած եմ:

Հայ գրական ասպարէզում «քաղցածութիւնը» անսովոր տերմին չէ, եւ շատ գրողներ են քաղցած մեռել: Բայց այդ այն ժամանակ, երբ գրողները չէն ունեցել իրենց մասին հոգացող մի կազմակերպութիւն: Իսկ ներկայումս, երբ գոյութիւն ունի հայկական կառավարութիւն, գրողների միութիւն եւ այլ բազմաթիւ կազմակերպութիւններ, որոնք աշխատում են քարից անգամ գրողներ քամել՝ ասում եմ, այժմս, թոյլ տալ, որ մի բազմամեայ գրական գործիչ սովամահ լինի՝ այդ արդէն թողնում եմ ձեզ երեւակայել, թէ որքան անթոյլատրելի է:

Իմ գրական գործունէութեան ողջ ընթացքին, ես աջ ձեռքով գրել եմ, ձախով պայքարել կեանքի համար: Իսկ այն դէպքում, երբ կարիքը վիզս փաթաթած օղակը աւելի է սեղմել, ես գրիչս տուել եմ ձախ ձեռքս եւ աջով պայքարել ու երազել այն ժամանակի մասին, երբ ինձ էլ կը յաջողէ երկու ձեռքերով գրասեղանիս առաջ նստել՝ մէկով թուղթը բռնել, որ չսահի, միւսով գրել ազատ:

Ես ծեր եմ արդէն եւ տրամվայում երիտասարդ ուղեւորները իրենց տեղն են առաջարկում ինձ, բայց ես գլխումս ունեմ ամբարած բազմաթիւ չասուած մտքեր, որոնց ափսոսում եմ հետս գերեզման տանել: Ուզում եմ քամել, մզել իմ էութիւնը ու մարդկութեան պիտանի մտքերս աշխարհին թողնել ու հետս գերեզման տանել միայն իմ մահկանացու մասը, որն ոչ ոքի հարկաւոր չէ:

Ահա, Հայաստանի գրողների յարգելի վարչութիւն, ձեզանից կը խնդրէի ստանալ ինձ ամէն կերպ, որ ես այս գերագանցապէս հասարակական իղձերս կատարած լինեմ:

Իսկ դրա համար շատ քիչ բան է հարկաւոր: Միջնորդել համապատասխան մարմինների առաջ, որ, ինչպէս միւս գրողներիս, ինձ էլ թոշակաւորեն ըստ իմ ստաժի եւ գրական արժանիքի, որ ապրեմ ու գրեմ:

Ուրիշ խօսքով մի քանի կաթիլ ձէթ մի մարող ճրագի մէջ:

Ու ես ամենեւին չեմ տարակուսում, որ դուք այդ կ'անէք, որի համար յայտնեմ պիտի իմ շնորհակալութիւնը ձեզ, անխառն երախտագիտութեամբ:

Խորին յարգանքներով՝
ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐ

ԿԱՐՄԻՐ ՕՐԵՐ ՕՐԱԳՐԻՑ

Ուրբաթ 20.– Մի խնդրեմ երեխա նայեցէք՝ սփրթնա՞ծ եմ: Չեկայից եմ գալիս այս րոպէիս: Կանչել էին առաջս դնելու երեսունութ տարի առաջ «Հորիզոն»ում գրած իմ մէկ փելիետոնը Լենինի մասին եւ բացատրութիւն պահանջելու:

Ես բոլորովին մոռացել էի դրա մասին: Երբ բացեց թերթն ու կարդաց յօդուածը՝ մազերս բիզ-բիզ կանգնեցին: Այնտեղ գահընկէց Նիկոլայ ցարը հետեւեալն է գրում իշխանութիւնը դրաւած Լենինին.

«Մինչեւ օրս ես մտահոգուած էի, թէ ինձանից յետոյ չի լինի մէկը, որ շարունակի իմ բռնակալ քաղաքականութիւնը: Այսօր, սակայն, տեսնում եմ, որ յանձին քեզ ես ունեմ իմ արժանաւոր ժառանգը:

Ես իմ ողջ կեանքում աշխատեցի երկրից արմատախիլ անել բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները, բոլոր տարբեր մտածողներին, բոլոր ինքնուրոյն մարդկանց, ջնջել խղճի, համոզմունքի եւ կրօնի ազատութիւնները եւ սակայն, այդ ինձ չյաջողուեց, որովհետեւ իմ բռնութեան միջոցները պրիմիտիվ էին, նախնական, իսկ պատիժներս՝ տնայնագործական: Երկու տարին մէկ մարդ էի կախում՝ այն էլ փտած պարանով, պարանը կը[...] րըւում էր եւ, ըստ ընկալեալ օրէն[...] քի, մահապարտն ազատւում էր[...] Երեք տարին մէկ մի տաժանակի[...] էի ուղարկում Սիբիր՝ ամենաշատ[...] տասը տարով: Է՛, երեք տարին մի[...] մարդ ուղարկելուց Սիբի՞ր կը տա[...] քանայ: Ի հարկէ ո՛չ: Բայց հրճ[...] ւանքով տեսնում եմ, որ դու պատիժը մեքենայացրել ու պուլեմէտով մի րոպէում հարիւր հազարաւոր մարդ ես փռում գետնին: Ցետոյ՝ այնքան շատ մարդ ես աքսորել Սիբիր, որ «բուզ» է բարձրանում այնտեղից, եւ աքսորականները, տաքութեանը չդիմանալով[...] բաց են արել Սիբիրի դուռն ու պատուհանը, որ այրեցեալ գօտուց մի փոքր զովութիւն ներս թափանցի...

Չէ՛, սիրելի՛ Լենին, դու իմ փրկ[...] տըռած մարդն ես: Ցարական բոլոր ժանտարմներն ու լրտեսները դնում եմ քո տրամադրութեան տակ՝ [...] կարիքներին գործածելու համար:

Կաթողին սեղմում եմ ձեռքդ[...] ցանկանում քեզ յաջողութիւն եւ... մեռնում»:

Կարդաց Չեկայի նախագահ[...] այս, ապա հարցական երեխս նա[...] յեց, ասել ուզելով.

– Այդ գրելուց յետոյ ինչպէ՞ս ես համարձակուել ողջ մնալ ամբողջ երեսունութ տարի:

Ապա հարցրեց.

– Զգո՞ւմ ես քեզ յանցաւոր:

– Շատ սաստիկ, – պատասխանեցի:

– Հապա ինչպէ՞ս է, որ դրանից յետոյ ապրում ես:

– Ապրում եմ, որովհետեւ [...]

եմ յանցաւոր: Այդպիսի յանցանք գործողը, երեսունութ տարի բոլշեւիկեան ռեժիմում ապրելով, չի կարող իր մեղքերը քաւել. ինձ նման յանցաւորը պէտք է հարիւր երեսունութ, երկու հարիւր երեսունութ տարի ապրի այս ռեժիմում, որ կարողանայ քաւել իր յանցանքը...

– Այսքան անտանելի՞ ես համարում մեր ռեժիմը, - հարցրեց:

– Այո՛, – պատասխանեցի:

– Այդ դէպքում դու երբեք չպիտի մեռնես, – ոտք գետին զարնելով՝ գոռաց Չեկայի նախագահը ու վեր կացաւ:

Տուն եմ գալիս սոսկալի ընկճըւած: Միշտ ինձ մխիթարել եմ այն յոյսով, թէ մի օր կը մեռնեմ, սրանց ձեռքից կ՚ազատուեմ: Ասացէ՛ք խնդրեմ, սրանից յետոյ ինչո՞վ մխիթարուեմ...

Յունուար 1956թ.

ՀՍՍՌ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՍՈՎԵՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆԿ. Շ. ԱՌՈՒՇԱՆԵԱՆԻՆ

Նամակ ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐԻՑ

Յարգելի ընկ. Առուշանեան,

Այն հանրապետութեան մէջ, որի նախագահն էք Դուք, ապրում է մի չաստ դժբախտ քաղաքացի:

Այդ ես եմ:

Արդեօք չէ՞ք ցանկանայ լսել նրա պատմութիւնը, որը հետեւեալն է:

Ուրեմն՝

Քսան տարի հալածուելուց յետոյ Գերագոյն դատարանի կողմից ճանաչւում եմ անմեղ, ռեաբիլիտացիայի եմ ենթարկւում եւ որպէս իմ նախկին բոլոր իրաւունքներում վերականգնուած մէկը՝ գնում եմ անհատական թոշակների յանձնաժողովի նախագահ ընկ. Բալաբէկ Մարտիրոսեանի մօտ (հետս ունենալով գրողների միութեան յանձնարարականը) եւ խնդրում վերականգնել նախկինում ստացածս կենսաթոշակը:

Այստեղ ընկ. Մարտիրոսեանը թէ՝

- Քո անհատական թոշակը չենք վերականգնում:

– Ինչո՞ւ, – հարցնում եմ:

– Որովհետեւ դու սրանից 40 տարի առաջ Լենինի մասին ֆելիետոն ես գրել:

– Ճիշդ է, – ասում եմ, – գրել եմ, բայց չէ որ Լենինն իր կենդանութեան ժամանակ ամնիստիա է տըւել բոլոր իր դէմ մեղանչածներին:

– Այո՛, – ասում է ընկ. Մամիկոնեանը, - ամնիստիա է տուել, բայց չի ասել, տարէք նրանց կենսաթոշակ տուէք, որ ապրեն:

Երբ նրա մօտից դուրս էի եկել՝ յանկարծ մտածեցի.

– Իսկ, հետաքրքիր է, Լենինն ասե՞լ է, որ նրանց կենսաթոշակը կտրէք, որ մեռնեն..

Անկարելի է որ ասէր: Ես 40 տարի առաջ Լենինին չէի ճանաչում, բայց յետագային, երբ ճանաչեցի՝ այժմ հաստատ կարող եմ պնդել, որ նա այդպիսի բան չէր ասի: Նա մեծ մարդ էր, սիրում էր հայ ժողովրդին եւ իր մասին գըրւած մի ինչ-որ ֆելիետոնի համար չէր վերցնի նրա միակ երգիծաբանին:

Հա՛: Այնուհետեւ, խօսակցութեան ժամանակ, ես երկար աշխատեցի համոզել ընկ. Բալաբէկին, թէ դրանից յետոյ Հայաստանի ղեկավարութիւնը այդ հանգամանքին տեղեակ լինելով հանդերձ ինձ արտասահմանից կանչեց Հայաստան աշխատակցելու այն ժամանակուայ կենտրոնական օրաթերթ «Խորհրդային Հայաստան»ին, որի մշտական աշխատակիցը դարձայ ամբողջ 15 տարի, պայքարեցի սովետական խորթ իդոլոգիայի դէմ ողջ կարողութեամբս եւ արժանացայ անհատական կենսաթոշակի:

Բայց զուր անցաւ ջանքերս, չհամոզուեց նախագահը եւ դուրս եկայ նրա մօտից:

Երբ փոր ու փոշման գնում էի փողոցով, երեւակայութեամբ բանտը վերադարձայ եւ երանի տուի այն օրուան:

Ասում եմ՝ այն ժամանակ, երբ փորձեցի հացադուլ յայտարարել՝ ինձ բռնի կերակրեցին: Իսկ այսօր, ազատութեան մէջ, երբ ցանկանում եմ ապրել՝ բռնի սովամահութեան են ենթարկում...

Մեռնելը ինձ համար դժուար բան չէ, ի հարկէ, կարելի է եւ մեռնել, մանաւանդ հիմա, երբ արդէն 70ի մօտ մարդ եմ, քայքայուած առողջութեամբ, անվերջ հալածանքից չչմած, կարիքի մէջ խեղդուած:

Ես հէ՛չ:

Ես աւելի շատ սովետական իշխանութեան մասին եմ մտածում:

Ձեզ յայտնի է, որ արտասահմանում դաշնակցութիւնը ապրում է բացառապէս մեր ղեկավարութեանը քննադատելով: Եթէ այդպիսի ծանր պայմաններում մեռնեմ՝ պիտի վեր կենայ եւ աշխարհով մէկ յայտարարի թէ՝ տեսէ՛ք, Լեռ Կամսարը իր ամբողջ կեանքի ընթացքում ծաղրեց մեր բոլոր սըրբութիւնները մենք նրան ներեցինք, իսկ սովետական կառավարութիւնը ընդամէնը մի ֆելիետոնի համար սովամահութեան ենթարկեց նրան:

Այստեղ, յարգելի ընկ. Առուշանեան, կարելի է վերջացնել նամակիս առաջին հատորը (առանց նրա երկրորդ հատորով սպառնալու Ձեզ) եւ վերջակէտ դնել:

Իմ խնդիրը վճռելիս՝ նայեցէք Ձեր յարմարութեանը:

Եթէ կը հաստատէք Գերագոյն դատարանի վճիռը իմ անմեղութեան մասին եւ կը վերադարձնէք ինձ իմ կենսաթոշակը՝ խորին շընորհակալութեամբ Ձեր երկու ձեռքերը կը սեղմեմ, իսկ եթէ կը գըտնէք, որ ոչ, իրօք որ ես իրաւունք չունեմ ապրելու, այն ժամանակ ի նկատի ունենալով, որ սովետական կոդեքստում սովամահութեան պատիժ նախատեսուած չէ՝ կը խնդրէի Ձեզ «ներմշն կարգով» իմ սովամահութիւնը գնդակահարութեամբ փոխարինէք:

Լաւ է միանգամից մեռնել, քան մեռնել ամէն օր 24 ժամ:

Ինքնըստինքեան, ուրեմն, հասկանալի է, թէ ինչ անհամբերութեամբ եմ սպասում Ձեր պատասխանին:

Խորին յարգանքներով՝
ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐ

1956թ. Մայիսի 10
Երեւան

ՀՍՍՌ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՍՈՎԵՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆԿ. Շ. ԱՌՈՒՇԱՆԵԱՆԻՆ

Երկրորդ նամակ՝
ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐԻՑ

Յարգելի ընկեր Առուշանեան.

Սրանից ուղիղ 22 օր առաջ մի խնդրանքով Ձեր դուռը բախեցի ու մինչեւ օրս դրան վրայ կանգնած պատասխանի եմ սպասում, բայց պատասխան չկայ:

Ես Ձեզանից զատ ուրիշ բազմաթիւ տեղեր պիտի դիմեմ: Երեւակայեցէք եթէ ամէն մէկի դրանը 22 օր կանգնեմ՝ ի՞նչ կը լինի իմ վիճակը:

Յետոյ նկատի ունեցէք նաեւ այն, որ երբ մի մարդ իր լինել-չլինելու խնդիրը յանձնում է մի ուրիշի հայեցողութեանը, ապրում է սպասողական, տագնապալի, դառնում է ոնահաւատ, հաւատում երազների, փոգտալուն զանազան իմաստներ վերագրում, քնում է խռովայոյզ ու յաճախ վատ երազներ տեսնում:

Պատմեմ մէկը դրանցից:

Անցեալ գիշեր երազումս ես մեռայ: Այո, երբ տեսայ ապրելու բոլոր ջանքերը զուր անցան՝ մեռայ:

Ու գնում եմ թաղման բիւրօ՝ Շահապունուց տեղ խնդրելու:

Բայց ճանապարհին մտածում եմ: Երբ պետական բոլոր հիմնարկները չուզեցին որ ես գէթ մի երկու տարի էլ ապրեմ, թաղման բիւրօն ինչո՞ւ պիտի ինձ յաւիտեան մեռնելու իրաւունք տայ: Զի տայ, ուրախացայ ես քայլերս արագացնելով: Մինչեւ դիմումիս վրայ մակագրելը ես երկար կ՚ապրեմ դեռ:

Բայց.. որքան մեծ եղաւ զարմանքս, երբ Շահապունին դիմումս կարդալուն պէս մակագրեց՝ այն էլ դրական իմաստով:

Ի՞նչ կարող էի անել: Օրդերը ձեռքիս, տխուր-տրտում քայլեցի դէպի գերեզմաննոց, սակայն մի թաքուն յոյս սրտումս, թէ գերեզմաննոցի դրանը կը կարդամ՝ «ըստուգման պատճառով գերեզմաննոցը փակ է» ու մի որոշ ժամանակ էլ կ՚ապրեմ:

Գերեզմաննոցի դրանը, սակայն, ոչինչ չէր գրուած: Ու ես հանդըստարան մտնելուց առաջ հետեւեալը մտածեցի:

– Հէ՛յ աշխարհ, - ասում եմ, - ինչո՞ւ ամէն բան էսպէս թարս ես ստեղծել: Այն հիմնարկները, որոնք ստեղծուած են կեանք տալու մարդկանց՝ անվերջ մերժում են, իսկ այն հիմնարկները, որոնք մահ են մատակարարում, այսպէս սիրալիր են վերաբերւում դէպի յաճախորդի կարիքները...

Իսկ որքան լաւ կը լինէր աշխարհը, եթէ ճիշդ դրա հակառակը՝ մահ տուող հիմնարկները անվերջ մերժէին մեռնողներին, իսկ կեանք տուողները անմիջապէս ընդունէին:

Այդ ժամանակ գիտէք ի՞նչ կը դառնար մարդկային ցեղը:

Կ՚անմահանար:

Այսինքն այն, ինչ մարդկութիւնը երազել անգամ չի համարձակւում ներկայիս:

Մի երկրորդ երազ էլ եմ տեսել՝ ընկեր Առուշանեան, բայց թողնում եմ երրորդ նամակիս պատմելու: Ես գիտեմ՝ Դուք դեռ երկար կ՚ուշացնէք դիմումիս պատասխանը, որովհետեւ հարցը ծանրակշիռ է:

Թէեւ ճշմարիտ է, 40 տարի առաջ գործած «յանցանքը» ներուած է Լենինի դեկրետով իր ժամանակին, ներուած է Հայաստանի կառավարութեան կողմից 1921 թուականին, այնուհետեւ ներուած է Գերագոյն դատարանի կողմից 1956 թուին, բայց կ՚երեւի մի «յանցանքին» երեք ներում քիչ է դեռ:

Միայն ընկեր Առուշանեան, եթէ պատահի այնպէս, որ Դուք կամենաք չորրորդ անգամ ներել ինձ, խնդրում եմ տակն աւելացնել՝ «ներումն վերջնական է եւ անբեկանելի»:

Թէ չէ ես այսքան բարի մարդիկ որտեղից ճարեմ, որ ինձ անվերջ ներեն:

Մնում նոյն յարգանքներով՝
Նոյն ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐ

1956թ. Յունիսի 2
Երեւան

ՎԵՐՋԱԲԱՆ՝ ԽՈՐՀՐԴԱԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

«Կարմիր Օրեր» գրքից

Գիշերս, երբ թոշակառու յանձնաժողովի նախագահ Բալաբէկ Մարտիրոսեանը պաշտօնապէս յայտնեց, թէ քառասուն տարի առաջ Լենինի մասին ֆելիետոն գրելու համար ինձ թոշակ չի կարող տալ՝ վեր կացայ, երկինք գնացի, ասացի գընամ նախապէս ինձ տեղ պատրաստեմ՝ գամ մեռնեմ, ազատուեմ սըրանց ձեռից:

Բարձրանում եմ երկինք եւ ի՞նչ եմ տեսնում. սոսկալի խուճապ: Վերին Երուսաղէմի զարնիզոնի նաչալնիկի հրամանով պատերազմական դրութիւն է յայտարարուած քաղաքում, ամէն ոք աշխատում է իրեն տուն գցել, փողոցները րոպէապէս ամայանում են, խանութները փակւում: Մի հրեշտակի հարցրի՝ ի՞նչ է պատահել, ասաց՝ վերջին դատաստանն է, ու առաջին հերթին դատուելու են այն բոլոր անպատենտ աստուածները, որոնք պաշտուել են մարդկութիւնից:

Եւ, իրօք, տեսնեմ դժոխքի կողմից գալիս է աստուածների էտապը՝ շրջապատուած սատանաների խիտ շղթայով:

Իսկ աստուածների շարքին վերջ չկար. գալիս, գալիս, գալիս են անհատնում շարքերով:

– Տէ՛ր աստուած, ասում եմ, - մի՞թէ մարդիկ այսքան աստուած են պաշտել: Կամ՝ այսքան աստուած պաշտելուց յետոյ մարդիկ ինչպէ՞ս են ժամանակ գտել ուրիշ բան էլ անելու...

Առջեւից գնում էին կաւէ աստուածները, նրանց ետեւից տոտեմները, պաշտուած նախահայրը, հին յունական աստուածները՝ Զեւսի գլխաւորութեամբ, ապա նրա տառացի թարգմանութիւնը՝ հայկական աստուածներն Արամազդի առաջնորդութեամբ, Եգիպտացոց Ապիս ցուլը՝ իր սրբազան պոչով, յետոյ՝ ո՛վ զարմանք... մեր Լենինը, մեր Ստալինը:

Ամէնից վերջը գալիս էր Իսրայէլի ժամանակաւոր Աստուած, Ահա-

☞

☞

բոնի չինած Ոսկէ Հորթը՝ երկու սատանայի օգնութեամբ: Շատ էր փոքր աստուածը, ու ետ մնալու պատճառով մի սատանայ քաշում էր նրա վզից կապած թոկը, միւսը՝ ետեւից հրում:

Ես յաջողեցի ինձ մի կերպ դատաստանական դահլիճ գցել եւ ապշած դիտում էի չուրջս, սպասելով ի՞նչ պիտի պատահի:

«Ահեղ» դատաւորի աթոռին նըստած էր նա ինքը՝ արարիչը բոլոր արարածների, ամենակալ, ամենակարող, միակ, կենտրոնական Աստուածը, որը միայն իրաւունք ունի մեծատառով գրուելու: Մի սերովբէ աջ կողմում, մի քերովբէ էլ՝ ձախում: Աչքերի մէջ բարկութեան շանթ ու կայծակներ: Մի կողմում տիեզերական դատախազը, միւսում՝ պաշտպանութիւնը:

Նախքան պրոցէսի սկսելը կարդացուեց պաշտպանութեան դիմումը, որով խնդրւում էր ազատ արձակել Ոսկէ Հորթին, որպէս 18ը չըլրացած անչափահասի: Դատական կազմը ընդունեց միջնորդութիւնը, եւ կապը Հորթի վզից արձակելով՝ բաց թողին անչափահաս աստծուն:

Պէտք էր տեսնել, թէ ուրախութիւնից ինչպէ՛ս էր այդ Հորթը տըրտինգ տալիս երկնքի բացերում... Առաջ կանչուեց Ապիս ցուլը:

- Ձեր անո՞ւնը, զբաղմո՞ւնքը, - հարցրեց ամենակարող Աստուածը:

Ապիսը նշանացի հասկացրեց, որ ինքը խօսել չի իմանում եւ իր պաշտպանին ցոյց տուեց:

Պաշտպանը յայտնեց, որ իր պաշտպանեալի անունը Ապիս է, իսկ զբաղմունքն է՝ կովերին բեղմնաւորելը:

- Ծօ անասո՛ւն, - պոռաց Աստուածը, - մի պոզերի՛դ նայիր, մի պոչի՛դ նայիր, դու այդ վիճակով ինչպէ՛ս յաջողեցիր դարերով պաշտըւել Եգիպտացիներից:

Սրա վրայ պաշտպանը վեր կացաւ ու՝

- Տէ՛ր Ամենակալ, - ասաց, - այս կենդանուն դու ես ստեղծել, եթէ վատ բան է պոզ եւ պոչ ունենալը, ինչո՞ւ ես տուել: Ստեղծել ու ծաղրել՝ դա վայել չէ խելքը գլխին Աստծուն: Իսկ ինչ վերաբերում է նրա պաշտամունքին, երեւակայեցէք, մինչեւ օրս էլ նա չի իմանում, որ ինքը պաշտուել է երբեւիցէ...

Դատավարութեանը, յունական Զեւսի եւ հայկական Արամազդի խմբակները, որպէս զուգահեռ աստուածութիւններ եւ միեւնոյն յանցանքում մեղադրուողներ՝ մի պաշտպան էին բռնել, որն աշխատում էր արդարացնել իր պաշտպանեալներին, մեղքը երկրի աշխարհագրական կառուցուածքի վըրայ բարդելով:

Նա ասում էր.

- Եթէ չլինէին Օլիմպոսն ու Մասիսը, եւ դրանց դաւանող ժողովուրդները ապրէին տափաստանում, այսօր ո՛չ Զեւս գոյութիւն կ'ունենար, ո՛չ Արամազդ:

Աստուած այս խօսքի վրայ կանչեց Լենինին ու Ստալինին ու՝

- Ձեր երկրի մակերեւոյթը ի՞նչ կազմութիւն ունի, - հարցրեց:

- Հարթ տափաստան է, - պատասխանեցին նրանք:

- Տեսնո՞ւմ ես, - դարձաւ Աստուած պաշտպանին, - Ռուսաստանը ոչ թէ սար, այլ մի պոպոք կոտրելու քար անգամ չունի եւ, սակայն, աշխարհի ամենադաժան աստուածներն է տուել, յանձինս Լենինի եւ Ստալինի: Վերջիններիս համեմատել կարելի է միայն Մողոքի հետ. նա այրում էր զոհերին իր շիկացած դըժ՚ում, իսկ սրանք անշնչացընում էին Սիբիրի սառնամանիքներում:

Պրոցէսի վերջում զանազան աստուածներ դատապարտուեցին տարբեր ժամանակներով չգոյութեան: Իսկ Լենինին ու Ստալինին Աստուած յանձնեց Գաբրիէլ հրեշտակապետին, որ տանի երկրորդ անգամ մեռցնի:

Դատարանից դուրս գալիս, Լենինը դարձաւ Ստալինին.

- Մենք այնպիսի մի աւանակ երկրում ենք ծնուել, որ ինչքան շատ մեռցնեն մեզ, այնքան աւելի ուժգին կը պաշտուենք...

Կրօնները, ուր պաշտւում են անշահախնդիր, գոյութիւն չունեցող աստուածները՝ դա արուեստ է արդէն, եւ տեղի է ունենում իսկական կոմէդիա:

Իսկ Լենինի, Ստալինի նման կեղծ - խմած աստուածների առկայութեամբ կոմեդիան ֆարսի է վերածւում:

1957թ.

Ո՞Վ ՏԷՐ ՊԻՏԻ ԿԱՆԳՆԻ

(Շար. Ա. էջէն)

եւ մի երկուսի համար "հասարակական" այդ պահանջը հնչել է որպէս մարտահրաւէր, որին ունկնդիր՝ նրանք գնացել են ամենաստոր քայլերի՝ զոհերին վերջնականապէս ոչնչացնելու, ճշմարիտ գրականութիւնը կեանքից դուրս յայտարարելու համար: Իրար հետ մրցակցելով, գրել են անթոյլատրելի յօդուածներ եւ ունեցել ելոյթներ, վստահ, որ պատասխան չի լինի, քանի որ հակառակ կողմը չի ունեցել այդ հնարաւորութիւնը: Դա քաղաքական հաշուեյարդար էր՝ յանուն շահախնդիր նպատակների եւ գրական աշխարհում բարձր դիրքերի» [3]:

Կ'արժէ յիշել նաեւ, որ Սփիւռքէն ձայն մը Պօղոս Սնապեանը, ստալինեան զոհերուն բազմիցս անդրադառնալէ ետք խորհրդային ժամանակաշրջանին, 1996ին «Բագին»ի մէջ գրած իր մէկ նշմարը կ'եզրափակէր հետեւեալ տողերով.

«Ինքն էր, հոս բոլորովին անծանօթ, հոն՝ վերապահութեամբ յիշատակուող Հրաչեայ Քոչարը, որ Նայիրի Զարեանի, Արտաշէս Ոսկերիչեանի եւ աղաւաղուած մէկ-երկու ուրիշ խառնուածքներու հետ հայ գրականութեան դահիճներուն էր, ռանդը հրահրող սանձազերծ զործօններէն մէկը եղաւ ամբողջ քսանամեակ մը, 1936էն մինչեւ 1956» [4]:

«Ժամանակն էր մեղաւոր»ի դիրքերէն մեկնող, այժմ հանգուցեալ Սիլվա Կապուտիկեանը, տարբեր կարծիք մը արտայայտած էր իր կեանքին վերջալոյսին.

«Ընդունուած է ասել՝ փաստերը անողոք են... Սակայն փաստերը անողոք են նաեւ այն պատճառով, որ երբեմն ծածկում են խորքային ճշմարտութիւնը: Իսկ ճշմարտութիւնը հետեւեալն է: Պահը եղել է ողջակի ճգնաժամային: Գրողների Միութեան այդ օրերի ղեկավարները Զարեանին, Քոչարին, նրանց ընկերներին հեռացրել էին կուսակցութիւնից, սպասւում էր մօտալուտ բանտարկութիւն: Միակ ելքն էր՝ հեռագրել Մոսկուա եւ իրենց նացիոնալիզմի մէջ մեղադրողներին մեղադրել նոյն այդ նացիոնալիզմի եւ ժողովրդի թշնամիներին հովանաւորելու մէջ... Միակ ելքը՝ զրպարտել զրպարտիչներին: Դաժա՛ն, ահաւո՛ր ժամանակներ...» [5]:

Իր յուշագրութեան մէջ, Ս. Կապուտիկեան խոստովանած է, որ ինք 1933-1938ի դէպքերուն մասին միայն մամուլէն ու մարդոց պատմածներէն գիտէ: Այդպէս ըլլալով հանդերձ, «ճշմարտութիւնը» շարադրելու իր փորձը բաւական մակերեսային է: Այո, յայտնի է, որ Ն. Զարեանի «մաքրագործուելու» կարգը եկած էր: Բայց - տխկա... 1938ին էր, երբ Զարենցն ու միւսները այլեւս բանտը մեռած, գնդակահարուած կամ Սիպերիոյ ճամբան բռնած էին: Իսկ մամուլի ու արխիւներու ցարդ հրատարակուած վկայութիւնները բաւական կ'երեւին, առնուազն այդ ժամանակներուն գաղափարական ահաբեկչութեան մեղսակիցներ նըկատելու համար Զարեանն ու Քոչարը:

Ս. Կապուտիկեան անդրադարձած է այն իրողութեան, որ Գրողներու Միութեան մուտքին, պատերու վըրայ փակցուած լուսանկարներու շարքէն կը պակսին Ն. Զարեանն ու Քոչարը: Առաջինին «չուրջը չարամըտօրէն խտացրած սեւը», կը գրէ ան, «իր ծիրի մէջ առաւ Ն. Զարեանի այդ տարիների մտերիմ ընկերոջը՝ Հրաչեայ Քոչարին» [6]*: Բայց մեզի կը թուի թէ սեւը «զրպարտութիւն» չէր, հակառակ բանաստեղծուհիին պնդումներուն:*

Պատմութեան ուրիշ հեգնանքով, այս երկու դէմքերուն անունով կը կոչուին այսօր զիրար շարունակող երեւանեան երկու փողոցներ: Գետնուղիի (մեթրոյի) վերջին կայարանի՝ «Բարեկամութիւն»էն սկսող Հրաչեայ Քոչար փողոցը, որուն սկզբնական բաժնին մէջ կը գտնուի ոչ այլ ինչ (Երրորդ հեգնանք), քան Հայաստանի Պատմութեան Արխիւներուն գլխաւոր շէնքը, կը շարունակուի Նայիրի Զարեան փողոցով: Եղիշէ Զարենցը, Ակսել Բակունցը, Գուրգէն Մահարին, Վահան Թոթովենցը կամ Զապէլ Եսայեանը նոյնպէս զիրենք յիշող փողոցներ ունին, որոնցմէ միայն առաջինը, որքան գիտենք, քաղաքին կեդրոնը: Ամէն պարագայի, չհարցնենք թէ ամէն մէկուն անունը կրող փողոցը ո՞ւր կը գտնուի՝ քաղաքի աչքառո՞ւ տեղ մը, թէ կորսուած թաղամասի մը ծայրը:

Իր յօդուածը կանխող աւելի կարճ գրութեան մը մէջ («Ամբողջ ձայնով...»), Գ. Աճէմեան հարց կու տար..

«Որքա՞ն բարոյական է միեւնոյն քաղաքում ունենալ զոհերի եւ դահիճների անուններով փողոցներ...» [7]:

Որքա՞ն: Ճիշդ չափը կարելի չէ որոշել: Բայց եթէ ստալինեան բռնարարքներուն «արժանացած» Երւանդ Քոչարը փողոց մը չունենար իր կառուցած Վարդան Մամիկոնեանի արձանին կողմերը, պիտի առաջարկէինք, որ այդ նոյն օրերուն պատեհապաշտ հաւատաքննիչի դժխեմ ճակատագրով միացած ու ապա փողոցով անմահացած Ն. Զարեան - Հ. Քոչար զոյգը իր տեղը զիջէր հայաստանեան գաղափարական սեղմումներուն ենթարկուած, 1960ական թուականներուն իրենց մտաւորական անկախութիւնը Երեւանի սրճարաններուն մէջ պահպանած վաղեմի բարեկամներուն՝ Կոստան Զարեանին ու Երուանդ Քոչարին: Փողոցներուն անունները պիտի փոխուէին՝ առանց փոխուելու...

(Այսքանը՝ յուշելու համար, որ Երեւանի մէջ թաղուած Կ. Զարեանը իր մահէն 25 տարի ետք դպրոցի մը անունին արժանացաւ, բայց ո՛չ՝ փողոցի մը):

Կ'արժէ հարցնել նաեւ, թէ որքանո՞վ բարոյական է, որ 16 տարիներէ ի վեր անկախ Հայաստանին մէջ, ուր Շառլ Ազնաւուրին նըւիրուած արձան մը անգամ կանգնեցաւ (Գիւմրի), իսկ այս տարի Ուիլիըմ Սարոյեանի նուիրուած արձան մը պիտի կանգնի, տակաւին 1937ի զոհերուն նուիրուած յուշաքար մը իսկ կառուցուած չըլլայ իրենց կառափնարանը հանդիսացած մայրաքաղաքին մէջ:

Հարցումը բաց է հայրենի ներկայ ու գալիք սերունդներուն համար. -

Ո՞վ տէր պիտի կանգնի 1937ին...:

Վ. Մ.

Նիւ Ճըրզի

---

1) *Այս տողերը կարդացած ենք ատենին, սակայն մէջբերումը յիշողութեամբ կ'ընենք, քանի որ աղբիւրը չենք կրցած գտնել:*

2) Նոր Կեանք (*Լոս Անճըլըս*), 2008 *Յունուար* 10:

3) Ազգ - Մշակոյթ, 2008 *Յունուար* 12:

4) *Պօղոս Սնապեան*, Կրկէսին մէջ, *հատոր երրորդ, Երեւան*, 2005, *էջ* 70:

5) *Սիլվա Կապուտիկեան, «Հրաչեայ Քոչարը եւ իր ժամանակը»*, Գրականագիտական Հանդէս, Ա., 2005, *էջ* 215:

6) Անդ, *էջ* 193:

7) Ազգ - Մշակոյթ, 2007 *Նոյեմբեր* 3:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 11
MARDI
11 MARS
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.914
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
83e ANNEE — N° 21.914

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՁԱԽԸ ԿԸ ՅԱՌԱՋԴԻՄԷ ԱՋԸ ԿԸ ՏՈԿԱՅ

Մասնաւոր անակնկալ մը չպատահեցաւ Թաղապետական եւ գանթոնալ ընտրութիւններուն եւ կարելի է ըսել որ ընդհանուր գիծերու մէջ, ձախը յառաջդիմեց եւ աջն ալ տոկաց: Ձախի ամէնէն փայլուն յաղթանակը տարած է Լիոնի քաղաքապետ Ժերար Գոլոն որու ցանկին վրայ լաւագոյն տեղը կը գրաւէր տոքթ. Գէորգ Քէփէնէկեան, որ նաեւ վարած էր քաղաքապետին ընտրապայքարը:

Այս առաջին շրջանին, վերընտրուած են աջէն՝ Ալէն Ժիւփէ (Պորտօ), Ժ.-Ֆ. Գոփէ (Մօ), Պ. Աքուայէ (Անըսի), Է. Պրէօն (Ֆրէժիւս), Ֆ. Գորնիւ-Ժանթիյ (Սէն-Տիզիէ), Ֆր. Պարուէն (Թրուա), Ս. Լըփէլթիէ (Պուրժ) եւ Հ. Ֆալքօ (Թուլոն): Ձախէն վերընտրուած են՝ Ժ.-Մ. Էյրօ (Նանթ), Ֆր. Ռեպսամէն (Տիժոն), Ֆր. Հոլանտ (Թիւլ), Մ.-Ֆ. Տըլանուա (Թուրքուէն), Մ. Վալս (Էվրի), Ժ.Լ. Ֆուսըրէ (Լը Ման), Մ. Տըլապր (Տէօնքէրք), Ժ. Սանթրօ (Փուաթիէ). Լօրան Ֆապիուս (Կրան-Քէվիյի): 14 նախարարներ ընտրուած են, ուրիշներ ալ նպաստաւոր համեմատականի մէջ են, բայց ոչ բոլորը: Կարգ մը քաղաքներ աջէն ձախին ձեռքը անցած են, ինչպէս Ռուան, Ռոտէզ, Ալանսոն, Շալոն-սիւր-Սոն եւ Լավալ: Վերընտրուած են Անտրէ Սանթինի (Իսի) եւ Ռընէ Ռուքէ (Ալֆորվիլ): Մարսէյլի 7րդ շրջանին մէջ, ընկերվարական տիկին Անտրիէօյօի ցանկը, ուր կը գտնուի Կարօ Յովսէփեան, նպաստաւոր համեմատականի վրայ է ձայներու 48,68%ով: Մարսէյլի 4րդ շրջանին մէջ Ժ.Գ. Կոտէն յաղթած է, բայց ինչ կը վերաբերի քաղաքապետութեան, դիրքը վտանգուած է, գրեթէ հաւասար ըլլալով Ժ.-Ն. Կէռինիի հետ: Վճռական օրն է Մարտ 16ի կիրակին: Սէն-Շամոնի մէջ, ընկերվարական Գիզիրեանի ցանկն ալ լաւ դիրքի վրայ է ձայներու 31,23%ով:

Աջէն եւ ձախէն անոնք որոնք համեմատականի մնացած են կը ջանան համոզել Պայրուի ՄՈՏԷՄ-ը որ միանայ՝ յաղթելու համար: Պայրու երկրորդ հասած է Փոյի ցանկին վրայ: Վտանգաւոր, չըսելու համար անյոյս պարագայ մը կը ներկայացնէ Ֆր. տ Փանաֆիէօ Պ. Տէլանոյէի դիմաց, Փարիզ: 8րդ Թաղամասին մէջ, Փ. Լըլուշ ցանկին գլուխը չէ, Բ. դիրքի վրայ կը մնայ քաղաքապետ Լըպէլէն եւք. վճիռը հոս ալ կը տրուի Մարտ 16ին, ինչպէս Ռ. Տաթիի եւ 9րդ Թաղամասի քաղաքապետին՝ Ժ. Պրաւոյի համար: Այս երկուքն ալ 49,5%ով եւ 49,23%ով գրեթէ ընտրուած էին:

Բացառութիւնները նկատի չառնելով, միայն Մարտ 16ին է որ կարելի պիտի ըլլայ վերջնական կարծիք մը ունենալ ընտրութեան բնոյթին մասին, արդէն իսկ ձախի յառաջդիմութիւնը կասկած չի վերցներ, ինչ որ տրամաբանական է իրաց ներկայ կացութեան մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈԼՈՄՊԻՈՅ նախագահը Ուռիպէ ներողութիւն խնդրեց Էքուաթորի նախագահէն եւ հաշտուեցաւ Վենեցուելայի նախագահին հետ: Այս հաշտութիւնը տեղի ունեցաւ Սէն-Տոմէնկ ուր կը գումարուէր լատին ամերիկեան 22 երկիրներու ներկայացուցիչներու ժողովը:

Քանի մը օր առաջ, Գոլոմպիոյ ուժերը սպաննած էին ՖԱՐՔ-ի երկրորդ ղեկավար մը՝ յանձին Իվան Ռիոսի:

ՍՊԱՆԻՈՅ երեսփոխանական ընտրութեան յաղթեց Ընկերվարական Զափաթերօ 350ի վրայ գրաւելով 168 աթոռ, աջին ձգելով 154 աթոռ: Այս արդիւնքով Զափաթերոյի դիրքը աւելի ամրապնդուած է: Ընտրութեան նախօրեակին սպաննուած էր ընկերվարական նախկին երեսփոխան մը եւ ընտրական բոլոր հաւաքոյթները ջնջուած էին:

ԵՐԵՒԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆ՝ «ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԸ ԱՅԼ ՈՐՈՇՈՒՄ ԿԱՅԱՑՆԵԼ ՉԷՐ ԿԱՐՈՂ»

Այս նախադասութեամբ կ'ամփոփուի Մարտ 8ի վճիռը Սահմանադրական ատեանին որուն դիմած էին Լ. Տէր Պետրոսեան եւ Տ. Կարապետեան, որպէսզի չեղեալ յայտարարուի Փետրուար 19ի նախագահական ընտրութիւնը:

Ատեանը որոշած է նաեւ գլխաւոր դատախազութեան տրամադրել ընտրական 12 դրասենեակի յանձնաժողովներու արձանագրութիւններուն մէջ փոփոխութեան եւ երեք ընտրական յանձնաժողովի վերահաշուումը մերժելու որոշումները: Ատոր զուգահեռ արձանագրուած է որ թեկնածուներու արձանագրութեան վէճերն ու զանոնք լուծելու իրաւասութիւնները այլ դատարաններու գործն են.

Եզրակացութիւնը այն է որ ընտրութեան արդիւնքներուն մասին միջազգային առաքելութեան մը նախնական գեկուցումին ընտրական խարդախութիւններու դիտարկումները բաւարար ապացոյց չեն կազմեր Կեդրոնական ընտրական յանձնաժողովի որոշումը անվաւեր հռչակելու համար:

Սահմանադրական ատեանը հաստատած է նաեւ թէ ընտրապայքարը հարկաւոր հսկողութիւնը չէ կրցած վայելել նոյն յանձնաժողովին կողմէ: Այս հիման վրայ դատարանը նոր որակի մօտեցում հարկաւոր կը նկատէ ընտրական հոլովոյթին առնչուած բողոքի համակարգին նկատմամբ հանրային վստահութիւնը աւելցնելու համար:

***

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ, ՊԱՌԱԿՏՈՒՄ ՄԻՆՉԵՒ Ո՞Ւ ՎԵՐՋ

Երեւանի մէջ արտակարգ վիճակը կը յարգուի, կեանքը երեւութապէս բնականոն ընթացքը կը պահպանէ, բայց անկարելի է չանդրադառնալ հակադրութիւններու սուր վիճակին: Ընկերային տրոհումի արտայայտութիւններ օրէ օր կը բազմանան, բեւեռացումները կը շեշտուին, եւ ասիկա՝ ոչ միայն Հայաստանի մէջ: Ախտը վարակած է Սփիւռքն ալ ու մեծ կեդրոններու մէջ «լեւոնական» կամ «սերժական» հանրագրութիւններ, ցոյցեր, հանրահաւաքներ տեղի կ'ունենան: Հայաստանի մէջ քոչարեանական իշխանութեան տասնամեակին անընդունելիները, անոնց ստեղծած ընդվզումի կացութիւնը եւ այդ բոլորին Լ. Տէր Պետրոսեանի գլխաւորած բողոքի շարժումին կողմէ շահարկումը յատկապէս ստեղծած է հայաստանցի – ղարաբաղցի հակադրութիւնը. օրէ օր մէկը միւսին համար աւելի ու աւելի անհանդուրժելի կը դառնայ, վերջին ծայր վտանգաւոր պայմաններ ստեղծելով թէ՛ Հայաստանի, թէ՛ Ղարաբաղի եւ թէ Սփիւռքին համար:

Կան բնականաբար ողջամիտ ձայներ որոնք գործը անդարմանելիին չհասցնելու կոչերով հանդէս կու գան, յիշեցնելով միասնութիւնը զոհելուն, պառակտումի կիրքերուն թունաւոր բնոյթը: Ասոնցմէ նշանակալից նախաձեռնութիւն մը ունեցած է Հայաստանի լուրջի առնըւելու արժանի բանաստեղծներէն Վիոլէթ Գրիգորեան. ծագումով պարսկահայ բանաստեղծուհին «Ղարաբաղցի՛ եմ» կոչով հանդէս եկած է, հակադրուելով պառակտումի տրամադրութիւններուն, դըրդումներուն:

Այս կացութեան մէջ ամէնէն զգուելի դերը կը կատարեն ստեղծուած տագնապը «դուրս»ի միջամտութեամբ լուծելու ձգտողներ: Հայկական ամէնէն տխուր ու ամէնէն ծանր հետեւանքներու փաստը տուած «աւանդական» կեցուածքով այսօր եւս անոնք ԱՄՆ-ը, Եւրոպան, ՄԱԿ-ը եւլն. միջամուխ ու դատաւոր ըլլալու կը հրաւիրեն: Բան մը որ ազգային արժանաւորութեան բացակայութեան փաստը տալէ ուրիշ բանի ալ չի ծառայեր. արդէն միջազգային շատ մը կազմակերպութիւններ առանց ատոր ալ իրենք իրենց ժողովրդավարութեան, կայունութեան, խաղաղութեան առաքելութիւններ տուած Երեւան կը փութացընեն իրենց դէտերը, միջնորդները:

Թէ ո՛ւր կրնան հասնիլ ու ինչի՛ ծառայել «դուրս»ին ուղղուած միջամտութեան հայկական կոչերը, գաղափար մը կրնայ տալ ԱՄՆ-ու մէջ շրջանառութեան դրուած այն կոչը որ կը շրջի կայքէջէ կայքէջ եւ կ'ըսէ թէ Հայաստանի մէջ ստեղծուած ահաբեկչական մթնոլորտը համեմատելի է Սատտամի Իրաքին հետ, եւլն.:

Հայաստանի յետընտրական կացութիւնը Օ. ԷՍ. Սէ. Ը.ի ընդհանուր քարտուղարին ուշադրութեան յանձնող Փետրուար 29ի դիմում մը ստորագրուած է «ծագումով հայ ֆրանսացի մտաւորականներ»ու կողմէ, ինչպէս կարելի է տեսնել համացանցի վրայ: Կը պահանջուի որ կազմակերպութիւնը հետաքըննութիւն մը բանայ իր դէտերուն տուած առաջին տեղեկագրին մասին որով նախագահական ընտրութեան հոլովոյթը ընդհանուր առմամբ բնականոն նկատուած էր:

Դիմումին նախաձեռնած են «Հայաստանի համար ժողովրդավարութիւն»ը եւ «Հայաստանի քաղաքական բանտարկեալներու Եւրոպայի պաշտպան յանձնախումբ»ը: Ստորագրողներու առաջին խմբակ մը կը բաղկանար քսան մտաւորականէ...

***

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՎԻՃԱԿԸ ԹԵԹԵՒՑԱԾ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի Մարտ 10ի հրամանագրով արտակարգ վիճակի հռչակման հրամանագրէն որոշ կէտեր ջնջըւած են: Այդ մասին տեղեկացուցած է Նախագահի մամուլի քարտուղար Վ. Սողոմոնեան: Ջնջուած կէտերը կը վերաբերին կուսակցութիւններու եւ հանրային կազմակերպութիւններու գործունէութեան առժամեայ կասեցումին, արտակարգ վիճակը խանգարած ու տեղւոյն վրայ չբնակող անձերը վտարելու որոշումին, լրասփիւռներու միայն պաշտօնական տեղեկութիւն հաղորդելու հրահանգին:

***

ՔՐԷԱԿԱՆ ՆԱԽԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Քննիչ յատուկ ծառայութիւնը կը շարունակէ Մարտ 1ի զանգուածային անկարգութիւններուն նախաքննութիւնը: Այդ շրջանակին մէջ 59 հոգի մեղադրըւած է: Յայտնուած է թէ Գուգարքի քրէական հետախուզութեան բաժնի պետ Մ. Մանուկեանը դաժանօրէն խոշտանգողներէն մէկը եղած է իր նախկին մէկ պաշտօնակիցը Ք. Էլազեան որ ձերբակալուած ու բանտարկուած է:

***

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ – ՎԼ. ՊՈՒՏԻՆ ԶՐՈՅՑԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան հեռաձայնի խօսակցութիւն մը ունեցած է Ռուսաստանի նախագահ Վլ. Պուտինի հետ, երկրին ներքաղաքական կացութեան նիւթով: Վլ. Պուտին իր զօրակցութիւնը արտայայտած է Հայաստանի իշխանութիւններուն եւ ժողովուրդին:

***

ԿԻՆԵՐՈՒ ԵՐԹԸ

Մարտ 8ին Կիներու օրուան առիթով երեք տասնեակ կիներ երթ մը կատարած են Երեւանի մէջ, իրենց յարգը ձօնելով Մարտ 1ի խռովութիւններու զոհերուն: Ոստիկանութիւնը փորձած է ցրըւել զիրենք, բայց առանց ուժի գործադրութեան: Երթը աւարտած է ցուցարարներու պատնէշներուն վայրը:

***

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՆԵՆ ԴԷՏԵՐԸ

Հայաստանին սիրայօժար խրատատուի դիրքով հանդէս եկածներէն Մինսկի խումբը որ արտակարգ դիտարկում մը պէտք է կատարէր Լեռնային Ղարաբաղի եւ Ազրպէյճանի զինեալ ուժերուն սահմանագիծին վրայ Մարտ 7ին, յետաձգած է առաքելութիւնը: Պատճառը Ազրպէյճանի կողմէ անոր անդամներուն ապահովութեան երաշխիքներուն ձգձգումը եղած է: Դիտարկումի դիմումը կատարած էր ԼՂՀ արտաքին նախարարութիւնը, Մարտ 4ի հրադադարի բռնաբարումէն ետք:

Ատոր փոխարէն նոյն խմբակը Հայաստանի ու Ազրպէյճանի ուղղուած հրահանգ մը հրապարակած է, որպէսզի «Ղարաբաղի մէջ հրադադարը յարգուի»:

***

ՓԱՐԻԶԻ ՑՈՅՑԸ

«Հայ ժողովրդավարներու հաւաքականութեան» մը կոչով մօտ հարիւր հոգի հաւաքուած է Մարտ 9ին Փարիզի Մարդկային իրաւունքներու հրապարակին վրայ, պահանջելու համար որ արտակարգ վիճակը վերնայ եւ ժողովրդավարութիւնը յարգուի Հայաստանի մէջ:

***

Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԿԸ ԳԱՆԳԱՏԻ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԷՆ

«Ուաշինկթըն Փոսթ»ի (Մարտ 5) մէջ լոյս տեսած էջով մը Լ. Տէր Պետրոսեան անդրադարձած է Հայաստանի յետընտրական պատահարներուն.ապա որպէս ընդդիմութեան ներկայացուցիչ, գար-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՌՆԷՏԻ ՏԱՐՈՒԱԾ ՁՈՒԿՆ

ՄԻ ԴՐՈՒԱԳ ՎԱՐՔԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԱՌԱՋԻՆ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՀԱՐԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Կուսակցապետը, ի վերջոյ, տեղի տալով գրողների յամառ պահանջներին, որոշեց ընդառաջել նրանց (չմոռնանք որ արդէն «նոր» ժամանակներ էին. յամենայն դէպս, որքան էլ տհաճութեամբ, անհրաժեշտ էր մտնել գորբաչեւեան «դեմոկրատիայի» խաղի մէջ)։ Իսկ գրողները պահանջում էին իրենց միութեան ղեկավարութեան նոր ընտրութիւն։ Դեմոկրատակա՛ն ընտրութիւն։ Գործող նախագահը վարչական ժողովից բացակայում էր։ Անշուշտ, բնաւ հաճելի բան չէր լսել անցած տասներկու տարիների անցուդարձի մասին գրական շրջանակի կարծիքը, որ աւելի շատ լինելու էր ոչ թէ անաչառ եւ սկզբունքային քննադատութիւն, այլ անձնական դժգոհութիւնների ու սրտնեղութիւնների հրավառութիւն։ Նրա բացակայութիւնը նպաստելու էր նաեւ, որպէսզի քննադատական խօսք չասուի կուսակցապետի հասցէին։

Ինչեւէ... Այս չէ կարեւորը։ Կարեւորն այն է որ տեղի ունեցաւ «դեմոկրատական ընտրութեան» հերթական մի աչքակապութիւն, ինչպէս բոլոր նախորդ «ընտրութիւններին»՝ 1934 թուականին սովետական գրողների միութիւնը ստեղծելուց յետոյ։ Որովհետեւ, այդ ե՞րբ եւ որտե՞ղ է մինիստրը ընտրուած եղել։

Նոյն օրը ինձ հեռաձայնեցին Մոսկուայից։ «Լիտերատուրնայա Գազետա» գրական շաբաթաթերթը խնդրում էր շտապ ուղարկել իմ տպաւորութիւնը մեր այդ «դեմոկրատական ընտրութիւններից»։

Անմիջապէս լուր տուեցի Ալվարդ Պետրոսեանին, խնդրելով որ մի քանի «ըմբոստ երիտասարդներով» հաւաքուեն մեր տանը։ Անպայման ուզում էի նկատի ունենալ նաեւ նրանց կարծիքը տեղի ունեցածի մասին եւ տեղեակ պահել որ միութենական մամուլի մէջ խայտառակ «ընտրութիւնը» ներկայացնելը մեր «այլոց» գործվանքով միշտ թաքցնող «հայրենասէրներին» անպայման մի նոր նիւթ է տալու իրենց նուիրուածութիւնը դրսեւորելու համար։

Ուշ երեկոյ էր, երբ հրաւիրուածները եկան։ Բայց ամէնից «մարտական» մեր երբեմնի Թողարկիչը չկար։ Եւ դա նոյնպէս հասկանալի էր։ Ես շատ էի հանդիպել այնպիսի «ըմբոստների», ովքեր «ըմբոստանում» էին միայն ու միայն փչող քամու շահեկան ուղղութեամբ։

Շաբաթաթերթը մեր գրական ժողովի մասին հրապարակումը լոյս ընծայեց երկու օր յետոյ, Ուրբաթ օրը՝ իմ ստորագրութեամբ։

Հետեւանքը ինձ համար տխուր եղաւ... Նախ այն պատճառով որ «դեմոկրատական ընտրութեամբ» գրական միութեան նախագահ՝ նշանակուած եւ ինձ համար շատ յարգելի մի անձնաւորութիւն ... աւելին, եթէ յիշում էք, հեռաւոր Դուբուլտի քաղաքում իմ ամուսնութեան կնքահայրը դարձած աւագ բարեկամս – հակառակորդ դառնալու չափ սրտնեղեց։ Ցաւալի էր այդ խզումը... Շատ ու շատ դէպքերի բերումով նա թիկունք էր կանգնել ինձ։ Վերջապէս, այդ նա էր ժամանակին համոզել գրողների միութեան ղեկավարութեանը, թէ ինձ անհեթեթ պատճառաբանութիւններով է, որ բնակարան չեն յատկացնում։ Բանն այն է որ ամուսնանալով՝ հօրս անից հեռանալը շարունակ ներկայացնում էին իբրեւ անպարկեշտ մի ցուցք «պետութիւնից եւս մի բնակարան կորզելու նպատակով»։ Բնականը համարւում էր այն որ ես պէտք էր իմ ընտանիքով ապրէի հօրս տանը. այն էլ, երբ ծնողներս վճռական հետեւողականութեամբ դէմ էին իմ ամուսնութեանը։

Տխուր լինելուս երկրորդ առիթն այն էր որ արագօրէն այնպիսի կարծիք էր տարածուել, թէ իմ հրապարակումը ընդամէնը անձնական վիրաւորանքի արտայայտութիւնն է... Պատճա՞ռը... Ի հարկէ, ինքս եմ ակնկալութիւն ունեցել եւ հիմա չարախօսում եմ։ Քանի որ վարչութեան քարտուղարների «ընտրութիւնը», աւելի աղմուկ չբարձրացնելու նպատակով, յետաձգել էին յաջորդ շաբաթ, ուստի, վստահութեամբ, թէ երազում եմ գոնէ այդպիսի մի պաշտօն ստանալ, հրատարակչութիւններից մէկի տնօրէնը խնդրեց հանդիպել ինձ։ Եւ երբ գնացի՝ նրա աշխատասենեակում էին նաեւ մեր արձակագիրներից երկու հոգի։ Նրանք երկուսն էլ առանձնապէս չէին համակրում ինձ։ Ես փորձեցի հաւատացնել որ նման նկրտումներ բնաւ չունեմ։ Եւ եթէ պէտք է գոյութիւն ունենայ գրականութիւնը եւ գրողին գաղափարական աքցանի մէջ պահող այդ կազմակերպութիւնը, ապա կ'ուզենայի գոնէ ղեկավարութեան իսկական ընտրութիւն։ Որպէս զի այդ ղեկավարները պատասխանատուութիւն ունենան ոչ թէ կուսկենտկոմի, այլ իրենց ընտրած գրողների նկատմամբ։ Ի՞նչ է... ուրեմն դէ՞մ եմ գրողների միութեանը... Ի հարկէ, դէմ եմ... Դէմ եմ ընդհանրապէս «ստեղծագործական» կոչուող բոլոր միութիւններին եւ ընկերութիւններին։ Այդ բոլորը պէտք է լուծարել, քանի որ բոլորն էլ իրենց ստեղծուելու օրերից եղել են գրականութիւնն ու արուեստը սպաննելու հզօր միջոց եւ այլն...

Մի խօսքով, ասացի, թէ ինձ համար միեւնոյն է, թէ ո՛ւմ կ'ընտրեն։ Բայց եթէ ընտրութիւն չի լինելու, ապա թող յայտարարուի, որ կոմկուսի կենտկոմը ինչպէս միշտ, հիմա էլ շարունակելու է նշանակել իր գրական մինիստրութեան ղեկավարներին։ Հակառակ պարագային ոչ միայն մեզ են խաբում, այլեւ ինքներս ենք սիրով դրաղւում ինքնախաբէութեամբ, թէ իսկապէս, դեմոկրատիան ոչ միայն բախում է մեր դուռը, այլեւ արդէն հաստատուել է իբրեւ իրականութիւն։

Եւ այս ամէնից յետոյ միայն պարզուեց որ նորէն ընտրութիւն չի լինելու, այլ նշանակելու են։ Եւ նշանակուողները, ինչպէս արդէն համաձայնեցուած է «վերեւի» հետ, լինելու են մեր զրոյցին մասնակից երկու գրողները։ Հրատարակչութեան տնօրէնը հանդէս էր գալիս իբրեւ միջնորդ՝ հերթական ինքնախաբէութեան հետ նախապէս ինձ հաշտեցնելու համար։

Այդ հանդիպումից յետոյ մըտքովս անցաւ անմիջապէս մի հեռագիր տալ գրական շաբաթաթերթին, որպէս զի «Դեմոկրատիա ենք խաղում» տոմսակիս պատումը շարունակութիւն ունենայ։ Բայց մտածեցի որ դա արդէն աւելորդ հետեւողականութիւն է լինելու։ Ի վերջոյ, մարդիկ ձգտել են գրական ղեկավարութեան։ Թէեւ տարօրինակ ձգտում է գրողի կողմից։ Քանի որ գրական ղեկավարութեան ինչ լինելը պէտք է որ ամէն գրող քաջատեղեակ լինի։ Ձգտողները եւ այն էլ գլխակորոյս ձգտողները միշտ էլ շարք են եղել։ Բայց ի՞նչ արած. ... Մեր իրականութեան մէջ օգտաշահ գործ է եղել որեւէ բան ղեկավարելը։ Կարելի է մատների վրայ հաշուել վարչութեան այն քարտուղարներին, ովքեր իրենց հնարաւորութիւնների շրջանակում կարողացել են մեղմել հարազատ կոմկուսի հետեւողական ահաբեկչութիւնը գրականութեան եւ արուեստի նկատմամբ։

... Մատենադարանի փոքր հրապարակի վրայ յայտնուած նոր դէմքերի մէջ ծանօթ էին միայն երբեմնի Թողարկիչն ու Ղազար Այվազեանի ձախաւեր աշխատութեան, պատմութեան հետ կախուած գիտութիւնների այն թեկնածուն, որի շահեկան յօդուածը 1978 թուականի Փետրուար ամսին լոյս տեսաւ «Լիտերատուրնայա Արմենիա» ամսագրի մէջ։ Դա Լենդրօշ կամ Լեւոն Տէր Պետրոսեանն էր։

Մինչ ձայնազօրի առաջ ելոյթներ էին ունենում ծանօթ եւ անծանօթ հռետորները, ես մի կողմ քաշուած, զրուցում էի վաղեմի բարեկամներիս հետ։ Ոմանք յորդորում էին ելոյթ ունենալ։ Բայց ես հրաժարուեցի՝ ասելով, թէ ելոյթ ունեցողներին հարկ չկայ կրկնել։ Բայց հրաժարուելուս պատճառը իմ այն վստահութիւնն էր, թէ թոյլ չեն տալու մօտենալ ձայնազօրին։ Եւ ճիշդ էլ արել եւ շարունակելու էին անել։ Քանի որ իմ եւ մեր մօտեցումները բոլորովին այլ էին, քան նրանցը, ում առիթներ էի ունեցել լսելու Օփերայի հրապարակի հանրահաւաքներին։ Ասելով՝ իմ եւ մեր, ես նկատի ունեմ Ծաղկաձորեան հանդիպումների կազմակերպիչներին։ Ու թէեւ արդէն Վազգէնն էր ձեռքը վերցրել շարժման ընթացքը եւ տանում էր մըտածուած, սահմանադրական ու հետեւողական ճամբայով, այն ճամբայով որի ոգեղենութիւնը տարիների մէջ նախապատրաստել էին «Գրական կամուրջներ»ը, բայց նրա այսօրուայ բացայայտ շրջապատում յայտնուել էին պատահական մարդիկ։ Պատահական ասելով նկատի ունեմ նրանց, ովքեր բնաւ որեւէ կապ չեն ունեցել Ծաղկաձորեան հաւաքոյթների հետ։

Հիմա մօտեցողները բազմապատկուել էին եւ յաճախ այնպիսի տպաւորութիւն էի ունենում, թէ հեռացել ենք մեր բուն նպատակից եւ տրուել ենք մի ընդհանուր հոսանքի, որտեղ աւելի շատ սադրողներն են վխտում, քան նուիրեալ մարտնչողներ կան։

«ՂԱՐԱԲԱՂ ԿՈՄԻՏԷ»Ի ԱՌԱՋԻՆ ՀՌՉԱԿԱԳԻՐԸ

Յաջորդ մեր ընթացքը դէպի Սարդարապատ էր։

...Երբ դուրս ելանք դէպի Էջմիածին տանող խճուղին՝ ինքնաշարժով ընթացքը բաւականին դըժուարացաւ։ Եւ արդէն ճամբաբաժան կամրջից թեքուելով դէպի ձախ պարզուեց որ շարունակելու ենք ոտքով գնալ։ Մինչեւ կամուրջ հասնելը ինքնաշարժների վիթխարի շարք էր գոյացել։ Բարեբախտաբար հարթավայր էր եւ խճուղիի երկու կողմն էլ, ճամբայից դուրս, մարդիկ կանգնեցրել էին ինքնաշարժները, իսկ Սարդարապատի կըրապատ ճամբան դարձել էր մի վիթխարի, անծայր ու անսահման թուացող, բայց շաժուող մի ժապաւէն։

Իմ երկու-երեք ուղեկիցների հետ միացանք այդ ընթացքին։ Ոմանք մօտենում էին հարցուփորձ անելու։ Տարակուսանքներ ունեցող մարդի՞կ էին, թէ՞ սադրիչներ ու լրտեսներ... Հաւանական էին երկու տեսակն էլ։ Եւ անհնար էր նրանց իրարից տարբերել։ Համբերութեամբ զրոյցի էի սկսում, փորձում էին ինչ որ հանգամանքներ պարզել ... Ընդ որում, այդ ինչ որ հանգամանքները ինձ համար էլ այնքան պարզ չէին։

Ովքե՞ր էին այս ընթացքը կազմակերպել։

Բանն այն է որ թէեւ արդէն տասը տարի շարունակ Սարդարապատի ճակատամարտի հերթական տարելիցը նշելիս, անպայման խուռն բազմութիւն էր լինում, բայց տօնական տրամադրութիւնը միշտ այնպիսին էր, ինչպէս եւ տասը տարի առաջ, երբ առաջին անգամ Պոլիտեխնիկ ինստիտուտի «Մեսրոպ Մաշտոց» ուսանողական միութեան նախաձեռնութեամբ եւ իմ մասնակցութեամբ հաստատեցինք այդ աւանդութեան հիմքը եւ այն ծածուկ նպատակով, որպէսզի որքան հնարաւոր է տօնակատարութիւնը մօտիկ լինի Մայիս 28ին։

Բայց այսօր բազմութիւնը լցւում էր Սարդարապատ ոչ թէ տօնակատարութեան, այլ շատ աւելի կարեւոր բանի համար։

Ես այն տպաւորութիւնն ունէի, թէ այսօր բացայայտւում է մեր ազգային ճշմարիտ դէմքը։ Ասում եմ՝ ճշմարիտ, քանի որ միշտ ապրել ենք (գոնէ ինքս եմ համոզուած եղել) փոփոխական դիմակներով։ Եւ այս փոփոխականութիւնը թելադրուած է եղել սոցիալիզմ ու կոմունիզմ կառուցող սովետական երկրի մէջ տեղի ունեցող անցուդարձից։ Իսկ այդ անցուդարձի ժամանակ արիւն է թափուել... Միլիոնաւոր, տասնեակ միլիոնաւոր մարդկանց արիւն։ Նրանք եղել են թէ՛ դահիճները եւ թէ՛ նոյն այդ դահիճների զոհերը։

Ուզում եմ ասել որ զոհուած դահիճը եթէ յետմահու «արդարացւել» է, ապա արդարացուել է իբրեւ դահիճ եւ նրան իր զոհի հետ նոյնացնելը նահատակների յիշատակի նկատմամբ վայրենի սրբապղծութիւն է։

Թւում էր, թէ այս եւ նման բազմաթիւ պարադոքսներ յատկանում են։

Ազգային մեր դէմքը այսօր առանց դիմակի է։ Եւ իմ համոզմունքը պայմանաւորւում է ազգի ոգեղենութեան բացառիկ մի արտայայտութեամբ։ Ի վերջոյ տեղի էին ունենում տնտեսական ու քաղաքական կարծես թէ արմատական փոփոխութիւններ։ Եւ դրանք, թէեւ լինելով առաջին ու անհաստատ քայլեր, անմիջականօրէն պայմա-

նաւորուած էին հոգեւոր-բարոյական ընդհանուր մակարդակի հետ:

Գուցէ տպաւորութիւնս խաբուսիկ էր: Գուցէ ինքս ինձ էի փորձում խաբել, բայց թւում էր թէ գոյապահպանական շարժումը որ ունէր շատ աւելի խոշոր ընդգրկում, քան «պարզ» էկոլոգիան էր, ինչ որ չափով մաքրել էր հոգեւոր աշխարհի տասնամեակների ընթացքին աղտոտուած տարածքը:

Ի դէպ, հէնց սկզբից խուսափեցի գործածել «էկոլոգիական» բառեզրը եւ շարժումն անուանեցի գոյապահպանական, քանի որ առանց ապաշխարութեան, առանց ազգային մշակոյթի ճշմարիտ արժէքները վերականգնելու եւ պահպանելու, առանց լեզուի գերակայութեան, անհնար է հասնել մարդու շրջապատի եւ նրա ապրած տարածքի մէջ այն մաքրութեան, առանց որի անհնար է խուսափել աղէտից:

Արեւկայ եւ տաք օր էր: Քայլում էինք զրուցելով: Ես նոյնպէս տարակուսանքներ ունէի: Փետրուար 20ին, երբ Օփերայի հրապարակը լեփ-լեցուն էր, նրանք, ովքեր իմ համոզմամբ պէտք է լինէին հարթակի վրայ, ամբողջ օրը սպասողական վիճակի մէջ էին: Նրանց հետ իմ օրն անցաւ ծաղկավաճառների ծառուղու վրայ:

Մատենադարանի դիմաց հրաւիրուած հանրահաւաքը աւելի խորացրեց իմ տարակուսանքները, երբ հանդիպեցի բաւականին գործնական ու աշխոյժ նոր դէմքերի:

.. Ճամբայի կէսը հազիւ էինք անցել երբ ձեռքից ձեռք ինձ հասաւ էջանոց մի թռուցիկ:

«Ղարաբաղ կոմիտէի» հռչակագիրն էր: Մի քանի տողերի մէջ յայտարարուած էր որ «Փետրուարեան կոմիտէն» լուծարւում է եւ պարտականութիւնները ստանձնում են եօթը հոգի:

Եւ երբ եօթը հոգու ցուցակի մէջ կարդացի Վազգէն Մանուկեանի անունը անսպասելի մի հանդարտութիւն պատեց ինձ:

Համաժողովրդական շարժումը փրկուելու եւ դառնալու էր ոչ միայն կազմակերպուած, այլեւ, յիրաւի, ազգային ոգեղէնութեան դէմք ունեցող շարժում:

Կ. Ա. Ս.

(Շար. 3)

La genèse de l'église d'Arménie

VOLUME I — (288 PAGES)

2007 SOURCES D'ARMENIE — LYON

MAXIME K. YEVADIAN

Վերջերս (Փետր. 13) հրաւիրուած էի ներկայ գտնուելու նոր լոյս տեսած հատորի մը շնորհահանդէսին, կազմակերպուած Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ խորհուրդին կողմէ, հեղինակ՝ Մաքսիմ Եւատեանի ներկայացումով:

«Ֆրէնկեան» սրահը լեցուն էր ընտիր հանդիսականներով, նախագահութեամբ Ֆրանսահայ թեմի առաջնորդ Նորվան արքեպիսկոպոսի:

Եւատեան փայլուն կերպով ներկայացուց իր հատորը, որ նախատեսուած է ունենալու երկու հատոր եւս, ամբողջացնելու համար իր աւարտաճառին ուսումնասիրութիւնը: Ներկայացումը կատարուեցաւ ակադեմական լրջութեամբ, համալսարանական դասախօսութեան յստակութեամբ:

Ներկայացումի ոճը եւ նիւթին մասնագիտական հանգամանքը դիւրամատչելի չթուեցաւ ներկաներէն շատերուն, որոնք «ցուցամոլական» գիծեր ուզեցին տեսնել երիտասարդ հեղինակին մօտ:

Հատորը ամբողջութեամբ աչքէ անցընելէ յետոյ է որ կ'անդրադառնամ որ կը գտնուինք լուրջ աշխատանքի մը դիմաց, գեղատիպ եւ պատկերազարդ հատորով ներկայացուած Ֆրանսախօս հասարակութեան: Այդ իմաստով հեղինակը իրաւունք ունի իր աշխատանքը ներկայացնելու որպէս ԱՌԱՋԻՆԸ իր տեսակին մէջ որ ամփոփած է պատմական բնագիրներ, տուած է անոնց Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, կատարած է անոնց ընթերցումը եւ յանգած եզրակացութիւններու:

Եւատեան ծանօթ է իր նիւթը շօշափող եւ զինք կանխող բոլոր հեղինակներուն ինչպէս յայտնի է տուած լրացուցիչ մատենագիտութեան ցանկէն:

Ինք առաջինը չէ որպէս հեղինակ իր եզրակացութիւններուն. թէեւ խոստովանեցաւ որ հայերէն լեզուին իր ծանօթութիւնը անբաւարար է, վստահաբար գիտէ թէ իրմէ առաջ Ալիշան, Օրմանեան եւ վերջերս, աւելի բանասիրական խոր ուսումնասիրութեամբ՝ Հ. Պօղոս Անանեան, ապացուցած են Հայաստանեայց եկեղեցւոյ առաքելական ծագումը, յիշած է երեք հեղինակներուն ալ գործերը Օրմանեան՝ «Ազգապատում», Ալիշան՝ «Արշալոյս քրիստոնէութեան Հայոց» եւ Անանեան՝ «Քրիստոնէութեան հետքեր Հայաստանի մէջ Ս. Գ. Լուսաւորչէ քարոզչութենէն առաջ»:

Եւատեանի ուսումնասիրութիւնը ունի ԵՐԵՔ բաժին: Շնորհահանդէսի օրը ան ներկայացուց միայն առաջին բաժինը որ ինքնին մէկուկէս ժամ ներկաներուն ուշադրութեան առակայ դարձաւ:

Հիմնականօրէն Հայոց պատմութեան հեթանոսական շրջանի քաղուածք մըն էր, ժամանակակից հզօրագոյն պետութիւններու համեմատական ներկայացումով:

Այդ շրջանի դերակատարները Արտաշէսեան հարստութեան թագաւորներն էին, հասցնելով մինչեւ Պարթեւական տիրապետութեան վերջին օրերը:

Ամբողջ երկրորդ գլուխը նուիրած է Հայկական Պանթէոնի աստուածներուն — Արամազդ, Անահիտ, Վահագն, Միհր, Տիր — պարսկական եւ յունական ազդեցութիւնները եւ իւրայատկութիւնները:

Երրորդ գլուխով կը ներկայացնէ Նոր Պատգամը որ Յիսուս Նազովրեցին քարոզեց, անդրադառնալով նաեւ նոյն շրջանին տարածուած հրէական հին վարդապետութիւններուն՝ Սադուկեցիներ, Փարիսեցիներ, Եսէնականներ, վերահաս կործանումի յայտնութեան քարոզիչներ: Առաջին բաժինը վերջացնելով Երուսաղէմէն սկսած քրիստոնէական վարդապետութեան ծաւալումով դէպի Անտիոք եւ Հռոմէական կայսրութեան տարածք:

Երկրորդ բաժինով, որ 133 էջ կը գրաւէ, հեղինակը սպառիչ աղբիւրներու ներկայացումով կու տայ Քրիստոնէութեան ծագումին պատմութիւնը Հայաստանի մէջ: Նախ եւ առաջ ակնարկելով Հայաստանի վերաբերեալ բոլոր յիշատակութիւններուն Ս. Գիրքին մէջ, ապա առաջին դարերու հեղինակներու եւ աւանդութիւններուն՝ սկսած Տերտուղիանոսէն, Եւսեբիոս Կեսարացիէն, Փաւստոս Բիւզանդէն հասնելու համար Կեղծ Աւետարաններու եւ այլ ժամանակակից գրութիւններու ընդմէջէն տալով քրիստոնէութեան ներկայութեան փաստերը Հայաստանի մէջ:

Պէտք է ըսել որ այս երկրորդ բաժինը պատրաստելու համար հեղինակը բաւական լուրջ ամփոփում կատարած է դարուն հեղինակներուն եւ գրութիւններուն մէջբերումներով եւ անոնց թարգմանութիւններով:

Երրորդ բաժինը, որուն 36 էջ նուիրած է, նախորդ զոյգ բաժիններով պատրաստուած նիւթերուն եզրակացութիւնը կարելի է համարել: Որպէս ընդհանուր վերնագիր ունի «Հայաստանի քրիստոնէութեան ծնունդն ու ծաղկումը»:

Ինչպէս ծնունդ առած են Թադէոսի եւ Բարդուղիմէոս առաքեալներու պաշտամունքը, ասորական ազդեցութիւններ եւ աղանդներ, Փոքր եւ Մեծ Հայքի նահատակներու առկայութիւնը — Ս. Մինաս Պոլիկտոս, Սեբաստիոյ 40 Մանուկները, եւն. քրիստոնեայ կոյսերու ձեւաւորումը եւ Խոսրովի հալածանքները:

Հեղինակը լուրջ աւարտաճառի մը պահանջած բոլոր տուեալներով ընդարձակ շրջան մը շօշափած է որ կը խոստանայ ամբողջացնել երկու այլ հատորներով: Նման ընդարձակ ուսումնասիրութեան մը պարագային եւ մանաւանդ հայ աղբինեգային եւ մանաւանդ հայ աղբիւրներու բնագիրները կարդալու անկարելիութեան հետեւանքով կան աննշան թերացումներ անուններու վերտառութեան եւ ընթերցումին, զուտ մասնագիտական հարցերու մէջ թերեւս կան առարկելի կէտեր, զորս կարելի է քննարկել յաջորդ երկու խոստացուած հատորներու լոյս տեսնալէն յետոյ:

Այս հատորը հրաշալի աշխատանք մըն է, գեղեցկօրէն ներկայացուած, ընդարձակ նիւթ պարունակող ապագայ ուսումնասէրներու, խտացումն ըլլալով հայերէնով եւ այլ լեզուներով լոյս տեսած բազմաթիւ գրութիւններու, ներկայացուած Ֆրանսերէնով, նոր լոյս կը սփռէ քրիստոնեայ Հայաստանի առաջին դարերու պատմութեան անդաստանէն ներս:

Հ. Յ. Պ.

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ՈՒՇԱՑԱԾ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

Թերթերը պատմում էին այդ առթիւ Թալիոնիի հոգեկան ծանր ապրումների մասին: Բեմին հրաժեշտ տալուց յետոյ նա մեկուսի, համարեա բանտարկեալի կեանք էր վարում Վենետիկի դաստակերտում կամ Գոմօ լճի ափին գտնուող իր առանձնատանը: Հիմա նա վաթսունինն տարեկան էր... Այվազովսկին էլ վաղուց դադարել էր պատանի լինելուց՝ նա բոլորում էր իր յիսունեօթ տարին...

Նկարիչը կանգնել է նամակը ձեռքին եւ աչքերի առաջ նորից սպիտակ շղարշէ ալիքներում թեւածող այն քնքոյշ կերպարանքն է Պետերբուրգի Մեծ Թատրոնի բեմում, կապտաւուն մշուշի մէջ ճախրող նրա դիւթիչ ստուերը...

Սպասաւորը նրան առաջնորդեց նոյն ռուսական սենեակը: Նոյն ձեւով պատերից կախուած էին Պուշկինի, Ժուկովսկու, Լերմոնտովի դիմանկարները, Վորոբիովի, Շչեդրինի, Լեբեդեւի բնանկարները: Իսկ իր ծովանկարները զարդարում էին համարեա բոլոր պատերը: Այվազովսկին չլսեց նրա ոտնաձայները, նա քայլում էր նոյնքան թեթեւ ու հեզասահ, ինչպէս անցած տարիներին եւ սովորականի նման սպիտակ էր հագել: Միայն մանրիկ կնճիռների բարակ ցանցը եւ քունքերին մաղուած թեթեւ սպիտակը մատնում էին տարիքը:

— Շնորհակալութիւն, որ կատարեցիք ձեր խոստումը... Միշտ հաւատացել եմ, որ մի օր կը հանդիպենք: Բոլոր այս տարիներին ես երբեք չեմ մոռացել ձեզ: Մամուլն ու իշխան Տրուբեցկոյը՝ Պետերբուրգից ուղարկած իր նամակներով, միշտ տեղեակ են պահել ինձ ձեր մասին...

Այվազովսկին համբուրեց իրեն մեկնուած քնքոյշ ձեռքը. զգացուեց վաղուց մոռացուած մի բուրմունք...

— Ինձ ուրախացնում էր ձեր տաղանդի անկոտրում ուժը, ձեր հոգու երիտասարդութիւնը: Մի բան էր միայն ինձ վիշտ պատճառում. որ ձեզ բաժին ընկաւ նոյնպիսի դժբախտութիւն, ինչպէս ինձ ...Բայց այդ վշտի մէջ ինձ մխիթարում էր այն գիտակցութիւնը, որ միայնակութիւնը որեւէ հետք չթողեց ձեր արուեստի վրայ: Ձեր հանճարը երկնեց նորանոր, աւելի ու աւելի հոյակապ ստեղծագործութիւններ... Ես կարծում եմ, որ դուք դարձեալ կ'իջեւանէք իմ տանը... իսկ երեկոյեան կը գնանք Թինթորեթթոյի մօտ:

— Այո, սիրելի Մարի, կը գնանք...

Դարձեալ, առաւօտեան զարթնելով, նրա առաջին հայեացքն ընկնում էր առաստաղի սպիտակ ծաղիկներին, եւ նա անմիջապէս վեր կենալով շտապում էր դէպի նկարակալը: Դարձեալ վերեւից լսւում էին դաշնամուրի խուլ հնչիւններ. Թալիոնին պարապում էր աշակերտուհիների հետ: Իսկ կէսօրին նրանք հանդիպում էին ճաշի սեղանի շուրջ, յետոյ նկարիչը նրա համար ջութակ էր նուագում: Քիչ անց ծերունի Էնրիքօն բերում էր կոնտոլն, ու նրանք թափառում էին Վենետիկի փողոցներով: Այվազովսկին խանդաղատանքով լի աչքերով նայում էր Թալիոնիի դէմքին, և նրան թւում էր, թէ գոյնզգոյն հովանոցի տակ պարուհու վրայ խաղացող արեւի ցոլքերն այն հեռաւոր երջանիկ օրերի ստուերներն են...

— Յիշո՞ւմ էք, Մարի, ինչ ասացիք այն ժամանակ այս թեւաւոր առիւծի մասին:

— Յիշում եմ, — Թալիոնին բարձրացրեց գլուխը, նայեց թեւաւոր առիւծին եւ արեւի դէմ աչքերը կկոցելով սկսեց դիտել երկնքի բարձրիկ, ոսկեծուփ գմբէթը: — Ես սիրում եմ երկինքը ձեր նկարներում: Դուք այն հասկանում եւ սիրում էք այնպէս, ինչպէս ծովը: Ինձ հարազատ են եւ ձեր գարնանային երկնքի ծիածանագոյն անսահմանութիւնը, ե՛ւ փրփրադէզ ծովի վրայ ծանրացած, մօտալուտ փոթորիկը գուժող դեղնակարմրաւուն մռայլ քուլաները, ե՛ւ ամպրոպաբեր ամպերի մուգ գորշաւուն խաւարը, որ աւելի ահազնաց է դառնում մերթ ընդ մերթ առկայծող կայծակի բոնկումներից, ե՛ւ գիշերային խաղաղ երկնքի մով կապոյտը... Ինձ թւում է, սիրելիս, որ դուք ինչ-որ հարազատ թելեր էք գտնում երկնքի անկեղծ գեղեցկութեան եւ ծովի սքանչելիքի միջեւ... Իսկ հիմա, ձեզ հետ միասին, ես ուզում եմ ըմբոշխնել այն երկինքը, որ այնպէս հոյակապ կերտել է մեր Թինթորեթթօն: Էնրիքօ՛, տար մեզ, խնդրում եմ, Սան Գասիանո եկեղեցին...

(Շար. 179)

Centre Culturel Saint-Mesrob

à Paris

Le jeudi 13 mars à 20 h 45
le Professeur
JEAN-MICHEL OUGHOURLIAN
neuropsychiatre et psychologue, ancien professeur de psychopathologie clinique à la Sorbonne et ancien chef du Service de psychiatrie à l'Hôpital Américain de Paris présentera son dernier ouvrage
« G E N E S E D U D E S I R ».

A partir de la théorie de René Girard, de l'Académie Française, avec lequel il a travaillé depuis plus de 30 ans, le Professeur Oughourlian explore les prolongements de cette théorie et son application à la psychologie. Il découvre la naissance du désir mimétique et de la rivalité dans le jardin d'Eden et propose une psychothérapie fondée sur la reconnaissance de ces mécanismes mimétiques, récemment vérifiés par la découverte des **neurones miroirs.**

au 10 bis, rue Thouin — 75005 PARIS
Métro : Cardinal Lemoine ou Monge

Signature et vente du livre
— Cocktail —

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

Recherche Directeur(trice) de maison de retraite

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur(trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arménienne.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante :
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77 rue la Fayette — 75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille
r e c h e r c h e
POUR UN POSTE D'ACCUEIL

une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine.

Adresser candidature écrite à la :
M A J C
12-14, rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
Renseignements au : **04.91.66.45.33**
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

25e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 25ՐԴ ՇԱՐՔ

(Ա․ Ծ Ր Ա Գ Ի Ր)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

● **Gourgen BORIAN**
LE FIANCE DE LA FORET
ԳՈՒՐԳԷՆ ԲՈՐԵԱՆ
ԱՆՏԱՌԻ ՓԵՍԱՑՈՒՆ (1969)

● **Mariam OHANIAN**
JE NE VEUX PAS DEVENIR FOLLE
ՄԱՐԻԱՄ ՕՀԱՆԵԱՆ
ԵՍ ՉԵՄ ՈՒԶՈՒՄ ԽԵՆԹԱՆԱԼ (1999)

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 16, ժամը 16ին
DIMANCHE 16 MARS, à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
Mc Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ

Date à retenir

SUR LE CHEMIN DE LA LIBERTE
Hommage à A. Aharonian
le **vendredi 18** avril à **20h30**
à la Maison de la Culture Arménienne de Marseille

***

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ ԻԲՐԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԼԵԶՈՒ»
կազմակերպութեամբ՝
Առնուվիլի
Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ
Մշակութային Յանձնախումբին
ՄԱՐՏ 28, ԺԱՄԸ 20ին
եկեղեցւոյ սրահը
5 avenue de la Concorde — Arnouville

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12
ԼԸ․ օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 14
Խ․ օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 15
ԽԱ․ օր Մեծի Պահոց
Յիշատակ Ղազարու յարութեան
Կիրակմուտի ժամերգութիւն՝ ժամը 17ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
Ծ Ա Ղ Կ Ա Զ Ա Ր Դ
Յիշատակ Գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ յաւանակաւ յԵրուսաղէմ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին:
Պատարագը՝ ժամը 10·30ին:
Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա․ ՔՀՆՅ․ ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա․ ՔՀՆՅ․ ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ
Կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ․ ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Երեկոյեան՝ Դռնբացէք *ժամը 16ին:*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Պատարագ՝ ժամը 11ին:
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ․ ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Յետ պատարագի ոստերու օրհնութիւն եւ Անդաստան:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(J U R A)
E T E : J U I L L E T E T A O U T

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : **31 mars**

2008Թ․ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 28–ԻՆ
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ տեղի կ'ունենայ

ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

բարձր հովանաւորութեամբ
Գ Ա Ր Ե Գ Ի Ն Բ.
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի,

իր հետ աղօթակից ունենալով Նուիրապետական Աթոռներու գահակալները, թեմական առաջնորդները եւ հաւատացեալ հայ ժողովուրդի աղօթասէր զաւակներու հոծ բազմութիւնը:

Նկատի ունենալով այդ օրուան կարեւորութիւնը հաւատացեալի կեանքին մէջ

Թեմիս Առաջնորդ
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ․ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Կ Ո Չ կ'ուղղէ
Ֆրանսահայ Թեմի բոլոր զաւակներուն
2008Թ․ Սեպտեմբեր 26էն մինչեւ Հոկտեմբեր 3
մասնակցելու
ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ՝ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ,
մեր աղօթքը բերելու
Ս Ո Ւ Ր Բ Մ Ի Ւ Ռ Ո Ն Ի Օ Ր Հ Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ուխտագնացութիւնը կը կազմակերպուի Ֆրանսահայոց Թեմի Առաջնորդարանին կողմէ:

Յաւելեալ տեղեկութեան համար դիմել տեղի ձեր հոգեւոր հովիւներուն եւ հոգաբարձուներուն, կամ Ֆրանսահայ Թեմի Առաջնորդարան՝ 01·43·59·67·03 թիւէն:

ESPOIR POUR L'ARMÉNIE

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH
DU 6 AU 16 JUILLET

Logement en hôtel 3 étoiles en pension complète
Visite des sites historiques de l'Arménie et du Karabagh
— Lac Sevan, Khor Virab, Guéghard, Garni, etc... —

Prix 1550 euros
Serge Kurkdjian, tél. : 04 91 77 23 44
E-mail : serge@kurkdjian.org
www.espoirpourlarmenie.org

(Շար․ Ա․ էջէն)

մանք յայտնած անոնց հանդէպ Արեւմուտքի լռութեան: Ամէնէն սարսափելին նկատած է Ս․ Սարգսեանի յաղթանակին Օ․ ԷՍ․ Սէ․ Ը․ի կողմէ վաւերացումը:

Պահանջած է, որպէս հայ ժողովուրդին անկախութիւնը Արեւմուտքէն ու յատկապէս ԱՄՆ–էն, որ աննախադէպ խստութ'ամբ դատապարտուին Մարտ 1ի պատահարները, կառավարութեան պատասխանատուութիւնը եւ ոչ ընդդիմութեան: Դատապարտումին պէտք է ընկերանայ խիստ ազդարարութիւն մը՝ ընդդիմութեան եւ անոր ղեկավարներուն կանոնաւոր հալածանքին առնչութեամբ: Պէտք է նաեւ պահանջուի որ լրատփւոններու դրուած սահմանափակումը վերնայ, ընտրութեան ընթացքը վերարժեւորումի նիւթ ըլլայ․ Լ․ Տէր Պետրոսեան վստահ է թէ այս վերջին պարագան կ'առաջնորդէ նոր ընտրութեան:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 12
MERCREDI
12 MARS
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.915 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21.915

ԵՐԵՒԱՆ

ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԻ ԺԱՄԸ

Մայրաքաղաքի պատկան իշխանութիւնները —ոստիկանութիւն, առողջապահութեան նախարարութիւն, քաղաքապետարան, դատական համակարգ— լծուած են նախագահութեան թեկնածու Լ. Տէր Պետրոսեանի նախաձեռնած բողոքի ցոյցերուն ու Մարտ 1–2ի խռովութիւններուն հետեւանքները ամփոփելու գործին: Այդ մասին յայտարարութիւններով, հարցազրոյցներով տեղեակ կը պահուի ժողովուրդը:

Բախումներու ընթացքին վիրաւորուածներէն 18 հոգի կը շարունակեն բուժուիլ զանազան հիւանդանոցներու մէջ: Անոնցմէ երեքը զինուորական են, երկուքը ոստիկան: Կան տակաւին վերակենդանացման բաժիններ գտնուողներ:

Խռովութիւնները, ըստ փոխ քաղաքապետ Կամօ Արէեանի, մօտ 64 միլիոն դրամի վնաս պատճառած են քաղաքին: Խօսքը պետական ստացուածքի, վարչական եւ հանրային տարածքներու, թաղապետական գոյքի կրած վնասին մասին է: Այս գումարին մէջ չեն ընդգրկուած հրկիզուած կառքերը, մասնաւոր հաստատութիւն տրուած վնասները:

Փոխ քաղաքապետը ըսած է որ յանձնարարուած է նորոգել մայթերը, նըստարանները, կանաչապատ գօտիները: Դրամական վնասը կը հատուցուի քաղաքապետարանի համապատասխան պիւտճէէն:

Ոստիկանութեան պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ ալ ըսուած է թէ կը շարունակուի հետախուզութիւնը երկու երեսփոխանի՝ Սասուն Միքայէլեանի ու Խաչատուր Սուքիասեանի, նաեւ «Հայկական ժամանակ» թերթի խմբագիր ու ցոյցերու վարիչ Նիկոլ Փաշինեանի դէմ: Անոնք ամբաստանուած են Օփերայի հրապարակին վրայ Լ. Տէր Պետրոսեանի եւ համախոհներուն կողմէ կարգ–կանոնը խանգարելու դրդելով, զանգուածային հրապարակային ապօրինի ձեռնարկներ կազմակերպելով, զէնք ու զինամթերք ձեռք ձգելու, պահելու յանցանքներով եւ Մարտ 1ին Երեւանի քաղաքապետարանին շրջակայքը պայթուցիկ նիւթերով եւ այլ միջոցներով գործուած սպանութիւններով, բռնութեամբ, հրկիզումներով, իշխանութեան ներկայացուցիչներուն զինեալ դիմադրութեամբ, եւլն.:

Նոյն բնոյթի ամբաստանութեամբ վարչական դատարանը տուգանքի ենթարկած է ֆրանսահայ Սարգիս Հացպանեանը: Ան դատապարտուած է նուազագոյն աշխատավարձքի յիսունապատիկին չափ տուգանք վճարելու: Ոստիկանութիւնը նման ամբաստանութեամբ վեց հոգիի դէմ եւս դիմում կատարած է նոյն դատարանին:

***

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԱՏԱԽԱԶԻՆ ՊԱՐԶԱԲԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

Մարտ 1ի երեւանեան դէպքերուն հընդօրեայ նախաքննութենէն ետք գլխաւոր դատախազ Աղուան Յովսէփեան յայտարարութեամբ մը հանդէս եկած է, ներկայացնելով կարգ մը տուեալները: Ըսած է թէ մեղադրուած եւ հսկողութեան տակ առնուած 53 հոգիէն զատ կան 16 ձերբակալուածներ: Բոլոր գործողութիւնները որոնք ուղղուած են երկրին սահմանադրական կարգերը խանգարելու, իշխանութիւնը բռնի ուժով իւրացնելու, զանգուածային անկարգութիւն կազմակերպելու, տեղի ունեցած են կազմակերպուած մարմնի մը ղեկավարութեամբ:

Հարցաքննուած 350 վկաները յստակօրէն յայտնած են թէ ե՛րբ, ո՛ւր, ի՛նչպէս պատրաստուած, դէպքի վայր բերուած են, տրուած՝ մահակներ, մետաղէ ձողեր: Նման խումբեր կազմակերպուած են տարբեր մարզերու մէջ ալ: Դատախազը հաւաստած է որ զանգուածային անկարգութիւններու միջամուխ բոլոր կառոյցները կը բացայայտուին:

Ան հերքած է զոհերու թիւին ոչ թէ 8, այլ 58 ըլլալու շշուկները, ըսած թէ երկիրը այնքան մեծ չէ որ զոհ մը գաղտնի պահել կարելի ըլլայ ու այդ մասին ոչ ոք չիմանայ: «Տուէք տուեալներ, եթէ ունիք, տուէք 9րդ զոհի անունը» շեշտած է Ա. Յովսէփեան:

Երկխօսութիւն մը միայն բանտարկեալներու ազատ արձակումէն ետք կարելի նկատելու Լ. Տէր Պետրոսեանի կեցուածքը դատախազը հակաիրաւական համարած է, ըսելով. «Ես չեմ պատրաստւում կալանքից ազատել այն անձին, ով նռնակ է գցել ժողովրդի վրայ»: Չէ բացառած կատարուածին մէջ դուրսի ոչ բարեկամական ուժերու միջամտութիւնը:

***

Լ. ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՐԿԱՅ

Արդարութեան նախարար Գէորգ Դանիէլեան Մարտ 10ին լուրերու ֆրանսական գործակալութեան (ԱՖՓ) հարցազրոյց մը տուած է Երեւանի նոյն խռովութիւններուն ու յետագայ զարգացումներուն մասին: Խօսելով Լ. Տէր Պետրոսեանի դէմ ձեռնարկելի հետախուզութեան մասին, նախարարը ըսած է թէ այսօր պատկան իշխանութիւններու տարած հետաքննութեամբ բաւարար փաստ ձեռք ձգուած է ոճրային ամբաստանութիւն ուղղելու անոր: Հետաքննութեան աւարտին յստակօրէն յայտնի կ'ըլլայ թէ որոշ ինչ ամբաստանութիւններ կ'ուղղուին իրեն: «Ան քաղաքական ոլորտէն անցած է ոճրայինին» ըսած է նախարար Գ. Դանիէլեան:

***

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լեռնային Ղարաբաղ –Ատրպէջան զինեալ ուժերու սահմանագիծին վրայ հրադադարի բռնաբարումին մտահոգութեամբ յայտարարութիւններ հրապարակած են ՌԱԿ–ը (Հայաստան) եւ Զուիցերիա – Հայաստան ընկերակցութիւնը:

Հայաստանի կացութեան մասին ալ Մարդկային իրաւունքներու միջազգային լիկան լուրջ մտահոգութիւն յայտնող բանաձեւ մը հրապարակած է. հոն արտակարգ վիճակի հռչակումը հիմնական ազատութիւններու եւ իրաւունքներու բռնաբարում կը նկատուի, ինչպէս նաեւ երկրին ժողովրդավարական հիմնարկներու գոյութեան սպառնալիք: Կը պահանջուի արտակարգ վիճակին անմիջական ջնջումը եւ ըստ կամս ձերբակալուածներու առանց պայմանի ազատ արձակումը:

***

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ – ՎԼ. ՊՈՒՏԻՆ ԶՐՈՅՑԸ

Ռուսաստանի նախագահը Մարտ 10ին հեռաձայնի խօսակցութիւն մը ունեցած է վարչապետ Ս. Սարգսեանի հետ: Նախագահ Ռ. Քոչարեանէն ետք անոր ալ յայտնած է երկրին ներքաղաքական կացութեան առընչութեամբ իր զօրակցութիւնը Հայաստանի ժողովուրդին ու իշխանութեան: Կարեւոր համարած է որ յետընտրական զարգացումները քաղաքական ճամբով ու ընդդիմութեան հետ երկխօսութեամբ կարգաւորուին: Վլ. Պուտին շեշտած է թէ հայ ժողովուրդին միասնականութիւնը, երկրին կայունութեան եւ ապահովութեան շահերը որքան կարեւոր են Հայաստանի ու Ռուսաստանի յարաբերութիւններուն առաւել ամրապնդման ու զարգացման համար:

Ռուսաստանի նախագահը կրկնած է Մոսկուա այցի Ս. Սարգսեանին ուղղըւած հրաւէրը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ընտրութեան Բ. շըրջանին համար, հակառակ իր տկար արդիւնքներուն, Պայրուի ՄՈՏԷՄԸ իրաւարարի դերին մէջ է: Աջ թէ ձախ հըրաւէրներ կը կարդան, որպէսզի անոր ձայները ապահովեն: Իւ. էՄ. Փէ.ն Ռաֆարէնի եւ Տէվէճեանի բերնով առաջարկեց ընդհանուր բանակցութիւն մը այդ ուղղութեամբ, բայց Պայրու մերժեց այդ «ընտրական խաղը» եւ կը թուի որ որոշուեցաւ համաձայնութիւններ կնքել տեղւոյնվրայ: Այդ նպատակով, օրինակ ՄՈՏԷՄ համաձայնեցաւ Մարսէյլի ընկերվարական Կէռինիին հետ: Փարիզ ալ Տըլանոյէ նման առաջարկ մը ըրաւ ՄՈՏԷՄ-ին, տեսակ մը «ինքնատիպ ընկերակցութիւն»: Այս հակասական դիրքերը այն տպաւորութիւնը թողուցին որ Պայրու տեսակէտ չունի, երբեմն ձախին հետ է, երբեմն աջին, բայց եւ այնպէս վճռական դեր ունի Մարտ 16ի համար: Խնդրոյ առարկայ քաղաքներն են Ստրազպուրկ, Թուլուզ, Մարսէյլ, եւլն.: Առաջին քուէարկութեան իսկ Համայնավար կուսակցութիւնը երկու քաղաք ձեռք ձգեց (Տիէփ եւ Վիէրզոն): Նէօյիի մէջ, աջ երկու թեկնածուներ են, որոնք պատճառ եղած են անփառունակ պատկերի մը, ուր քաղաքապետարանի ներկաները հայհոյած են երկու թեկնածուներուն, ըստ իրենց նախընտրութեան: Ֆրոմաթէն Իւ. էՄ. Փէ.ի հովանաւորութիւնը կը վայելէր, մինչ Թէօլէ ինքնագլուխ թեկնածու մըն էր եւ պարզուած պատկերը ողբալի եղած է: Հետաքրքրական է որ Սարքոզի երկուքն ալ ճաշի հըրաւիրած է Մարտ 10ին, Փերէսի ի պատիւ տուած ճաշին...:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նախագահը՝ Շիմոն Փերէս պետական այցելութիւն մը կը կատարէ Ֆրանսա, ուր Իսրայէլ նաեւ պատուոյ հիւրն է «Գիրքի ցուցահանդէս»ին և պօյքոթներ նախատեսուած են: Փերէս ժամանած էր Մարտ 10ին եւ ճաշի հիւրն էր Սարքոզիի, նոյն իրիկունը: Փերէս ներկայ եղած է նաեւ ռիւ տը լա Վիքթուարի սինակոկը ուր հոգեհանգիստ տեղի կ'ունենար Երուսաղէմի ոճրափորձին զոհերուն համար: Այս այցելութեան առթիւ Սարքոզի իր ելոյթին մէջ կրկնած է թէ այս տարի իսկ կը փափաքի որ Պաղեստինեան պետութիւն մը ծնունդ առնէ: Որպէս բարեկամ Իսրայէլի, ըսած է նաեւ որ հարկ է վերջ տալ գաղթատիրական գործեկալերպին եւ ճշդելով որ ով որ դէմ ըլլայ Իսրայէլի գոյութեան, իր ճամբուն վրայ Ֆրանսան կը գտնէ: Փերէս ցաւ յայտնած է ծրագրուած պօյքոթին համար գիրքի ցուցահանդէսին, յայտարարելով թէ ան որ

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

ԱՆԳԱՐԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ՊՈՒՐԿԱԶ ՔԱՂԱՔԻՆ

Պուլկարիոյ Պուրկազ քաղաքն ալ կը կրէ Ցեղասպանութեան ճանաչումի քայլին այլեւս դասական դարձած հետեւանքները: Եւրոպական Միութեան հովանաւորութեամբ Մարտ 9ին ստորագրուելիք 32 միլիոն եւրոյի համաձայնագիր մը կէս ճամբան մնացած է, թրքական կողմին բացակայութեան պատճառով: Պուրկազի Թուրք հիւպատոսը այդ բացակայութիւնը բացատրած է Ցեղասպանութեան ճանաչումի որոշումով: Աւելցուցած է թէ «վարկաբեկող» այդ որոշումը հարկ է վերաքննուի, հակառակ պարագային Անգարա պիտի խզէ Պուրկազ քաղաքին հետ ընկերային, մշակութային, տնտեսական բոլոր կապերը:

Պուրկազի քաղաքապետութիւնը Փետրուար 28ին ճանչցած էր 1915ի իրողութիւնը, Ապրիլ 24ը Յիշատակի օր հռչակած. նոյն ատեն հրաւիրած էր Պուլկարիոյ խորհրդարանը որ նման քայլ մըն ալ ինք առնէ: Այդ քայլը, հակառակ փորձերու, կարելի չէ եղած մինչեւ այսօր ալ առնել, որովհետեւ համախոհական կառավարութեան երեք կուսակցութիւններէն մէկը թրքական է ու ամէն անգամուն խստիւ կը հակառակի նման ճանաչումի:

Ճանաչումի հարց քննութեան նիւթ է նաեւ Սոֆիայի քաղաքապետութեան մէջ:

«ԷՕՐՈՎԻԶԻՈՆ 2008»ԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՍԻՐՈՒՇՕ

Հեռատեսիլ դիտողներու քուէներով ընտրուած է «Էօրովիզիոն 2008»ին մասնակցելիք երգը: Երգչուհի Սիրուշօ կը մասնակցի «Քելէ քելէ»ով որուն բառերուն հեղինակը ինքն է, երաժշտութիւնը՝ Յարութ Տէր Յովակիմեանին: Սիրուշօ Մայիս 20ին երգը կը ներկայացնէ առաջին զտումին:

Հայաստան երրորդ անգամ կը մասնակցի «Էօրովիզիոն»ին: Մրցումը տեղի կ'ունենայ Սերպիոյ մէջ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԺՈՂՈՎ

Մարտ 6–7ին Մայր Աթոռի մէջ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին նախագահութեամբ գումարուած է Գերագոյն հոգեւոր խորհուրդի ժողովը: Օրակարգը անցնելէ առաջ ժողովականները մտահոգութեամբ անդրադարձած են Հայաստանի ներքաղաքական ներկային. յետոյ 2007ի գործունէութեան մասին զեկուցում կատարուած է ու նիւթական հաշուետուութիւն ներկայացուած:

Ժողովը որոշած է Սեպտեմբեր 28ի Միւռոնօրհնութեան կազմակերպիչ յատուկ յանձնախումբ կազմել, ատենապետութեամբ՝ ԱՄՆ–ու Արեւմտեան թեմի առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեանի: Այս վերջինը ներկայացուցած է համահայկական եկեղեցասիրաց կազմակերպութեան աշխատանքները. անոր առաջին պատգամաւորական ժողովը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 9–14 Մայր Աթոռի մէջ:

Ժողովը քննած է նաեւ թեմական կանոնադրութեան նախագիծին եւ անոր մասին թեմերէն ստացուած առաջարկներուն վերաբերող հարցեր:

ԱՌՆԷՏԻ ՏԱՐՈՒԱՑ ՁՈՒԿՆ
ՄԻ ԴՐՈՒԱԳ ՎԱՐՔԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

«ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ» ՕԴԱԿԱՅԱՆԻ ԶԱՐԴԸ

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

«Գրական կամուրջներ» հաղորդաշարը, բնական է, այլեւս իմաստ չունէր շարունակել: Բայց այդքանով իմ ժամանակը բնաւ չէր թեթեւացել: Խմբագրատնից տուն գալու փոխարէն հանդիպում էի ծանօթ ու անծանօթ մարդկանց: Նրանք բոլորն էլ ինչ որ բան էին ուզում անել, ինչ որ բան էին ուզում իմանալ, ինչ որ բան էին ուզում թելադրել:

Լինում էին նաեւ տարօրինակ սադրանքներ:

Մի անգամ, օրինակ, Օփերայի հրապարակում ինձ մօտեցան երկու ռուսախօս կին: Նրանք ներկայացան իբրեւ Բաքուից փախստականներ: Կիսառուսերէն, փորձելով ինչ որ կերպ նաեւ Հայերէն բացատրուել, նրանք ինձ խնդրում էին իրենց հետ ինչ որ տեղ գնալ եւ ինչ որ բան կանխել: Սոսկալի շտապեցնում էին: Ես նայեցի շուրջս՝ հետաքրքրուելով, թէ ով կայ ինքնաշարժով: Կանայք իրար բերանից խօսքեր փախցնելով՝ ասացին որ իրենք ինքնաշարժով են եւ ինքնաշարժն էլ վարորդով ու եւս մի ուղեւորով ինձ է սպասում Սայաթ Նովա փողոցի վրայ: «Գնանք»,— համաձայնեցի ես: Ալբերտ Յովհաննիսեանը թեւքս բռնեց եւ ինձ քաշեց մի կողմ: «Ո՞ւր ես գնում»,— խիստ, բայց շատ ցածր ձայնով հարցրեց նա: «Չգիտեմ»: «Դէ՛հ որ չգիտես՝ տեղից չշարժուես: Դրանց հետ ես կը գնամ»,— եւ առանց այլ եւ այլի, մօտեցաւ կանանց ու հարցրեց. «Որտե՞ղ է ինքնաշարժը»: «Բայց մենք իրեն ենք ուզում,— բողոքեցին կանայք:— Մեզ ասել են որ միայն նա կարող է...» առանց ականջ դնելու, Ալբերտը քայլեց դէպի փողոց: Կանայք շտապեցին նրա յետեւից: Իսկ ես շարունակեցի ծայր առած վիճաբանութիւնը: Քիչ յետոյ հեւիհեւ մօտեցաւ Ալբերտը: Ես հարցական հայեացքով նրան նայեցի: «Ինձնից առաջ ընկան,— ասաց Ալբերտը:— Ինքնաշարժ նստեցին ու մինչեւ կը հասնէի, փախան»:

Որ այդ կանայք փախստականներ էինք՝ կասկած չկար: Բայց ո՞վ էր նրանց ուղարկել եւ ի՞նչ խնդրով էին մօտեցել ինձ՝ այնպէս էլ անյայտ մնաց: Յետագային, յատկապէս Սովետական միութեան Գերագոյն խորհրդի դեպուտատների նախընտրական շրջանին մի քանի դէպքեր էլ եղան... Բայց առաջ չանցնեմ... Առանց այն էլ երբեմն ստիպուած եմ լինում երբեմն յետ նայել:

... Յունիսի վերջերն էին: Անահիտը ասաց որ արտերկրացի մի կին է շարունակ հեռաձայնում եւ ինձ հարցնում: Անպայման ուզում է հանդիպել: Թող հրապարակ գայ կամ խմբագրատուն յուշեցի ես:

Յետոյ պարզուեց որ Արարատեան թեմի առաջնորդական տեղապահ Գարեգին սրբազանն է նաեւ հեռաձայնել: Լաւ, ասացի, յառաջիկայ շաբաթ մի օր պայմանաւորուիր: «Ո՞ր օրը»,— հարցրեց Անահիտը: «Որ օրը յարմար լինի»:

Յարմար օրը եղել էր հէնց յաջորդ շաբաթուայ սկզբին՝ Երեքշաբթի:

1988 Թուականի Յուլիս 5, Երեքշաբթի...

Պայմանաւորուած ժամին «Արմենիա» հիւրանոցի մուտքի մօտ լինելու համար Անահիտի հետ դուրս ելանք եօթն անց կէսին ու դեռ մի տասը րոպէ շուտ արդէն տեղ էինք հասել: Գրեթէ մեզ հետ միաժամանակ հիւրանոցի դիմաց կանգնեց մի «Վոլգա» ինքնաշարժ: Գարեգին սրբազանն էր՝ արտերկրացի տիկնոջ հետ: Իրար ներկայանալուց յետոյ Լուիզ Սիմոն-Մանուկեանը առաջարկեց մի տեղ նստել՝ զրուցելու: Նա բազմաթիւ հարցեր ունէր եւ յայտնի էր որ այս երեկոյ մինչեւ ուշ գիշեր փորձելու եմ նորէն ու նորէն ինչ որ բաներ բացատրել որոնք մեծ դժուարութեամբ են ընկալում կամ բնաւ չեն հասկանում յատկապէս նրանք, ովքեր պատրաստ են օգտակար լինել Հայաստանին:

Բանն այն է որ, ինչպէս արդէն բազմիցս համոզուել էի, շատերը ամէնից առաջ չեն պատկերացնում, թէ ինչու ենք ընդվզել իշխանութիւնների, յատկապէս Մոսկուայի դէմ, երբ ժամանակին Սանկտ Պետերբուրգն է փրկել Հայերին Պարսիկների գերութիւնից եւ ապա Թուրքերի եղեռնագործութիւնից: Եւ Մոսկուան կարող է շատ վիրաւորուել Հայերի անշնորհակալ այս կեցուածքից ու մեզ զրկելով իր հովանաւորութիւնից՝ թողնել բախտի քմահաճոյքին:

Դեռ մտմտում էինք, թէ արդեօ՞ք մտնենք «Արմենիա»յի բար, թէ՞ գնանք մէկ ուրիշ, աւելի մեկուսի մի տեղ, իսկ ես արդէն սկսել էի բացատրել որ պաշտպանում ենք Գորբաչովի բարի ցանկութիւնները եւ մեր հակառակութիւնը նրանց հետ է, ովքեր դէմ են տէրութեան ղեկավարի քաղաքականութեանը: Իմ այս յորդորը ինչ որ չափով հանդստացրեց Լուիզին: Ուրիշ կերպ բացատրել ոչ միայն անհնար էր, այլեւ չէր կարելի... Որովհետեւ արդէն յայտնի էր՝ ազատութեան եւ անկախութեան պահանջը դժուարութեամբ է ընկալւում բոլոր նրանց կողմից, ովքեր Հայաստանի հաւատարիմներն են ու իրենց այդ հաւատարմութիւնը ներկայացնում են իշխանութիւնների, բայց երբե՛ք ազգային արժէքների նկատմամբ: Չնայած ազգային գերագոյն արժէքները մարդու ազատութիւնն ու տէրութեան անկախութիւնը անպայման քրիստոնէական արժէքներ են: Ազգային քաղաքական, տնտեսական, մշակութային ինքնուրոյնութիւնը հաստատող եւ բարոյականութեան կողմնորոշումներին հաւատարիմ ընթացք որդեգրելու մասին իմ համոզմունքը, յատկապէս դեպուտատական ընտրարշաւի շրջանում, եղել է ելոյթներիս հիմնական նիւթը... Քիչ յետոյ, երբ հասնենք իրադարձութիւններով հագեցած 1989ին, հանգամանօրէն եւ հաճոյքով կը մանաւորեցնեմ իմ համոզմունքը: Յատկապէս որ, երբ թերթում եմ գրաւոր ու ձայնագրուած իմ նկատառումները, առաւել եւս համոզւում եմ, թէ որպիսի խոշոր վիհ կայ ոչ հեռաւոր այդ անցեալի եւ մեր այս ժամանակների միջեւ: Եթէ 21րդ դարը մեզ համար սկսուեց 1988ին, ապա 21րդ դարում դարձեալ յայտնուեցինք այն խաւարամիտ ժամանակների մէջ, երբ, ասենք, օտար տէրութիւնների հովանաւորութեամբ մի տէրութիւն էլ անձամբ ինքը ունենալու համար Իսրայէլ Օրիի բանագնացութիւնները սկսեցին գնահատել իբրեւ հայ ժողովրդի «հեռատես կողմնորոշման իմաստուն դրսեւորում»:

... Ես արդէն վստահ էի, թէ մեր երկար ու ձիգ զրոյցը շատ աւելի հանգիստ է ընթանալու: Եւ մեր հայրենակցուհու հայրենասիրական զգացումները բնաւ չեն վիրաւորուելու: Որոշելով գնալ քաղաքի մէջ սնկերի պէս բուսնող եւ աժան ու հրաշալի սպասարկութիւն ունեցող ճաշարաններից կամ սրճարաններից մէկը, մենք մօտենում էինք սրբազանի ինքնաշարժին, երբ երկու կին լացակումած կտրեցին մեր դիմաց... Աստուա՛ծ իմ... Դարձեալ կանայք, դարձեալ տագնապած ու լացակումած... «Դու այստեղ հանգիստ կանգնած ես, իսկ մեր ջահելներին կոտորեցին... Գնա՛ Օփերա...»,— գրեթէ ճչաց մէկը: Ես փորձեցի հանգստացնել նրանց: Նաեւ փորձեցի առանց վիրաւորելու՝ հրաժեշտ տալ, նկատելով որ եթէ ինչ-ինչ հարցեր կան, ապա պէտք է դիմել «Ղարաբաղ կոմիտէ»ին: Կանայք իրար ընդհատելով՝ ասացին որ հարթակից են «մեր ջահելներին ուղարկել կոտորուելու»: «Ո՞վ... Որտե՞ղ...»— շփոթուած ու կարկամած հարցրեցի ես: «Էդ մէկը... Հիմա էլ հարթակի վրայ է», ասացին կանայք ու կցկտուր բացատրեցին որ ինձ գտնելու համար հեռաձայնել են տուն եւ աղջիկս ասել է, թէ ժամը 8ին «Արմենիա»յի դիմաց ժամադրութիւն ունեմ, ուրեմն, եթէ շատ շտապ է ու կարեւոր, կարող են ինձ այնտեղ գտնել:

Ես մօտեցայ մայթեզրին որեւէ ինքնաշարժ պահելու նպատակով: Այդ օրերին, իսկապէս որ մի աներեւակայելի ու աներեւոյթ կապ կար մարդկանց միջեւ: Ինքնաշարժերի տէրերը յաճախ իրենք էին փողոցում հասնում եւ առաջարկում տանել ուր հարկաւոր է: Բայց մինչեւ որեւէ ինքնաշարժ կը մօտենար, Գարեգին սրբազանը նստեց ղեկի դիմաց: «Ո՞ւր պիտի երթանք... որոշուեցա՞ւ...»— հարցրեց անցուդարձից գլուխ չհանած Լուիզ Սիմոնը եւ Անահիտի հետ նստեց ինքնաշարժ: Երեք րոպէ անց արդէն Թումանեան փողոցի վրայ էինք: Ինքնաշարժը մօտիկ մի տեղ կանգնեցնելով, բոլորս քայլեցինք դէպի կենտրոնական ծառուղի՝ լճակի մօտ:

Հրապարակի վրայ հաւաքուած մարդիկ մոլեգնել էին: Հէնց առաջին հայեացքից յայտնի էր որ իսկապէս կատարուել է սոսկալի մի բան: «Ջահելներին կոտորեցին»— ականջիս մէջ չէր լռում կանանց ձայնը: Փորձեցի ամբոխը ճեղքելով մօտենալ հարթակին, բայց անհնար էր: Միշտ անմիջապէս միջանցք սարքող մարդիկ հիմա այնպէս էին գազազած որ ոչինչ չէին ուզում հասկացնել եւ ոչինչ չէին ուզում հասկանալ: Մի երկուսը նոյնիսկ բացայայտ թշնամանքով ոտքից գլուխ չափեցին ինձ... Թշնամանքով ու ատելութեամբ...

Խնդրեցի որ ուղեկիցներս սպասեն ինձ, իսկ ես շրջանցելով պուրակը պողոտայի կողմով, մօտեցայ Օփերայի շէնքի յետնամուտքին որ պաշտպանում էին մի քանի միլիցիոներ: Նրանցից մէկը առաջ գալով՝ ուզում էր կալանել ինձ, բայց միւսները ճանաչելով՝ թոյլ տուեցին որ ներս մտնեմ:

Մի պահ միայն երկմտեցի... Նախ մտնեմ՝ վարչական ընդարձակ սենեակ եւ տեսնեմ — արդեօ՞ք ո՞վ կայ կուսակցական ղեկավարներից եւ նրանից որեւէ բան հասկանամ, թէ ինչ է տեղի ունեցել, թէ՞ դուրս գամ հարթակ եւ տեսնեմ՝ ո՛վ է այսօրուայ «ցերեմոնմայսթերը»՝ ծիսակատարողը, ինչպէս մտքումս կնքել էի այն կոմիտէականներին ովքեր շատ էին սիրում տիրութիւն անել հարթակին ու ձայնագօրին:

«Միայն թէ Վազգէնը չլինի»...

Հէնց այդ էլ ինձ հանեց երկընտրանքից: Ոտքերս տարան դէպի հարթակ... եւ հարթակ դուրս գալու համար, բնական է, նախ յայտնուեցի վիթխարի նախասրահի մէջ:

Թէեւ դուրսը դեռ լոյս էր, բայց մայր մտնող արեւի ճառագայթները ժլատօրէն էին լուսաւորում նախասրահը: Երբ մօտեցայ խոշոր, կամարակապ ելքի դրանը, իմ դիմաց բացուեց մի այնպիսի տեսարան որ առաջին հայեացքից թուաց բորբոքուած երեւակայութեան արգինք:

Նախասրահի քարէ յատակին, պատի տակ ծայրէ ի ծայր քով քովի պառկած էին մարդիկ: Մօտեցայ... Երիտասարդներ էին, կանայք, աղջիկներ... Վրաները ինչ որ ծածկոցներ էին փռուած... տնքում էին... հեծկլտոցներ լսեցի ... նաեւ լալիս էին... Ջահել աղջիկներից մէկը նկատեց ինձ: Աչքերը սրբելով ոտքի ելաւ: Բարձրացրեց շրջազգեստի փէշը մինչեւ կուրծքը. «Տեսէ՛ք... ի՛նչ արեցին»: Մէջքի վրայ արիւնոտ շերտեր կային... մարմնի վրայ՝ կապոյտներ... ծեծուած էր: Դաժանօրէն ծեծուած էր: Նա ամօթխած ժպտաց ինձ, իջեցրեց փէշը եւ գլուխը դնելով ուսիս՝ ոռնալով հեկեկաց: «Ինձ էլ նայէք... ինձ էլ...» գոչեցին այս ու այն կողմից: Եւ ես յայտնուեցի շապիկները իջեցրած ու փէշերը բարձրացրած երիտասարդների ու կանանց շրջանակի մէջ: Նրանք անպայման ուզում էին որ տեսնեմ նաեւ իրենց խոշտանգուած մարմինները: Յիշեցի որ փոքրութեանս, երբ որեւէ տեղս վնասւում էր, ասենք՝ մատս էր մնում դրան տակ ու ճզմւում, կամ մատիտ սրելու փորձեր անելիս կտրում էի մաշկս, լալուց առաջ շտապում էի ցոյց տալ մօրս, տատիս, ինձնից աւագ զարմիկներիս: Եւ երբ նրանք կարեկցում էին, նոր միայն ձայնս գլուխս գցած՝ լալիս էի: Իսկ այս երիտասարդները իրենց խոշտանգուած մարմինները ցոյց տալով՝ սփոփւում էին թէ՛ ցաւը եւ թէ՛, առաւել եւս, նուաստացումի պատճառած վիրաւորանքը: Ի վերջոյ, զանազանութիւն կայ երբ մատդ է մնացել դրան տակ ու ցաւ պատճառել եւ երբ անգթաբար ծեծել են քեզ եւ ցաւից աւելի նուաստացումն է տառապանք պատճառում...

Մէկ-երկուսն էլ, որոնք արդէն յաղթահարել էին նուաստացումի հետեւանքով ստացած հոգեկան ցնցումը, փորձում էին պատասխանել իմ հարցերին:

Կցկտուր հարց ու պատասխանից այնքանը իմացայ որ լուր է եկել, թէ բանակ են ոտքի հանել Զուարթնոց օդակայանի գործադուլաւորներին սաստելու: Լուրը հրապարակ հասնելուն պէս՝ գործադուլաւորներին սատարելու նպատակով կամաւորներ են ուղարկուել հրապարակից: Ո՞վ է լուրը բերել... Ո՞վ է ուղարկել... Եւ ամէնից կարեւորը՝ այդ ինչպէ՞ս են խմբեր ուղարկել օդակայան... բացատրեցին որ պողոտայի վրայ աւտոբուսներ են եղել: Քանի՞ հատ: Ի՞նչ աւտոբուսներ... ո՞ւմ աւտոբուսները... քաղաքայի՞ն փոխադրականներ, թէ միլիցիայի, կամ բանակի... աւտոբուսներ, սովորական աւտոբուսներ... օդակայան հասնելով՝ գործադուլաւորների հետ հրապարակից օգնութեան հասած երիտասարդները փորձել են դիմադրել զինուորներին: Բայց սովետական

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Հանրապետութեան Նախագահի վերջին ընտրութեան, Երեւանի մէջ տեղի ունեցած ցաւալի եւ վտանգաւոր անցքերը ուրախալի է որ զսպուեցան ի վերջոյ, ու կարգ ու կանոնը վերահաստատուեցաւ:

Երեւակայենք, եւ փոխադրենք մտովի, Փարիզ 2007ի Նախագահական ընտրութեան, ինչ որ պատահեցաւ Երեւան:

Տիկ. Սեկոլէն Ռուայալ, թէեւ ձայներով ոչ հեռու Նիքոլա Սարքոզիէն, պարտուեցաւ, երկրորդը Հանրապետութեան Նախագահ ընտրուեցաւ:

Բայց տիկ. Ռուայալ, վճռած ըլլալով անպայման տիրանալ նախագահական աթոռին, ահա իր համակիրները փողոց կ'իջնեն, եօթը-ութ օրուան չարունակական ցոյցերով, տակնուվրայ ընելով ամբողջ քաղաքը, Շան զ'Էլիզէի վրայ գտնուող խանութները կը խորտակեն եւ կը թալանեն, ինքնաշարժներ կը հրկիզեն, ինչպէս Երեւան Մաշտոցի վրայ ու Գրիգոր Լուսաւորիչ փողոցը: Ցուցարարները կը պոռան. «Nicolas va-t-en, Ségolène présidente»: Չէ՞ որ Երեւանի մէջ բացագանչեցին. «Սերժի՛կ հեռացիր, Լեւո՛ն նախագահ»:

Ընտրութեան յաղթականը, Սերժ Սարգսեան, իրաւամբ կ'ըսէ որ ոչ մէկ երկրի մէջ 9 օր չարունակ ապօրինի ցոյցեր կարելի է արտօնել:

Առածը կ'ըսէ. «Ձուկը գլխէն կը հոտի»:

Ի՞նչ շահեցաւ Լ. Տէր Պետրոսեան չընդունելով ընտրութեան արդիւնքը:

Երկիրը վերջին ծայր տուժեց ու կը տուժէ: Սփիւռքահայը իր լումաները հայրենիք բերելով մասնակցութիւն կ'ունենայ երկրին վերելքին ու յառաջդիմութեան: Դարմանելու համար կատարուածը, քանի՞ տարի եւ քանի՞ միլիառ դրամ պէտք պիտի ըլլայ:

Լ. Տէր Պետրոսեան, իր անցեալի գործունէութեան բոլոր պսակումները՝ (Մատենադարանի գիտաշխատող, docteur honoris causa de l'Université de Paris, Ղարաբաղ կոմիտէի նախագահ, վերանկախացած Հայաստանի հանրապետութեան նախագահ), եօթը օրուան մէջ փճացուց, աւրեց, սրբեց: Եւ մտածել որ պատմութիւնը կրնայ իր մասին մի միայն այս բախտախնդրական արիւնոտ օրերը յիշել: Մե՛ղք:

Եւ երբ լուրերը կը հասնին Երեւանէն, ի՞նչ կը կարդանք «Յառաջ»ի Մարտի 4 համարին մէջ: Լեհաստանի նախագահը զօրակցութիւն յայտնած է «ռազմավարական իր դաշնակից» Ատրպէջանին, Ղարաբաղի հարցին նկատմամբ: Ըսած է թէ կը բաժնէ Ատրպէջանի հողային ամբողջականութեան սկզբունքը եւ Բաքուի տեսակէտը, թէ Լեռնային Ղարաբաղը ատրպէջանական տարածք է:

Կեցցեն ժէոփոլիթիքը եւ նաւթի տակառները:

ԺԱԶ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Մարսէյլ

հայրենիքի պաշտպանները կապարէ միջուկ ունեցող ռետինէ մահակներով եւ նոյնիսկ կրակ բանալով ներխուժել են օդակայանի սրահ: Վիրաւորներին ու ծեծուածներին յետ են բերել Օփերա: Ովքե՞ր... ինչպէ՞ս...

Այս հարցերին պատասխան ստանալու համար շտապեցի հարթակ, որի վրայ ձեռքերը կրծքին խաչած յետ ու առաջ էր ճեմում Լեւոնը: Հրապարակի վրայ մարդկային բազմութիւնը մոլեգնել էր: Ինչ որ պահանջներ էին ներկայացնում ականջ խլացնող վանկարկումներով: Եւ այդ աղմուկի, ժխորի մէջ առանձնանում էր «Ա՛-մօ՛թ... Ա՛-մօ՛թ...» վանկարկումը: Ես ընկրկեցի Լեւոնի ոչ միայն բռնապարտական կեցուածքի, այլեւ անխռով նոյնիսկ, իմ համոզմամբ, գուցէ անտարբեր կեցուածքի առաջ:

Նրա այդ հանդարտ ու, այո՛, անտարբեր երեւոյթը շփոթեցրեց ինձ: Եւ ծանր հոգեցնցումի մէջ ամէն բան թուաց իսկապէս irrealist՝ անիրական, մղձաւանջային երազի պէս...

Հայեացքս ընկաւ Սամուէլին... Շահմուրադեան Սամուէլին... Նա անօգնական տարածեց ձեռքերը...

Կ. Ա. Ս.

(Շար. 4)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄՈՆՐԷԱԼԻ հայ կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Փետրուար 19ին տեղի ունեցած է Հայաստանի եւ հայութեան մասին՝ Հիւսիսային Ամերիկայի համալսարաններէ ներս ներկայացուած ու պաշտպանուած թեզերու ուսումնասիրութեան նուիրուած գրքոյկի ներկայացումը, հեղինակին Կարօ Չիչէքեանի կողմէ: Ուսումնասիրութիւնը բաղկացած է երկու բաժիններէ: Առաջին բաժինով ներկայացուած են թեզերու ընդհանուր յատկութիւնները, իսկ երկրորդ բաժինը ցանկն է թեզերուն, ուսումնասիրուած նիւթերու համեմատ: 319 թեզեր կան որոնց 87%ը տոքթորայի աւարտաճառեր են եւ 13%ը մագիստրոսի: Չիչէքեան իր պրպտումներով գտած է որ գանատական համալսարաններէ ներս պաշտպանուած հայկական նիւթով առաջին թեզը գրուած է 1932ին, իսկ Միացեալ Նահանգներու մէջ հայութեան կամ Հայաստանի մասին առաջին թեզը պաշտպանուած եւ արձանագրուած է 1919ին (Շիքակօ): Չիչէքեան սահիկներով ներկայացուցած է թեզերու մասին ընդհանուր տեղեկութիւններ եւ դիտել տուած է որ նման ցանկ մը կարելիութիւններ կ'ընձայէ նոր ուսումնասիրութիւններու չձեռնարկածներու, օգտուելով նախապէս կատարուած ուսումնասիրութիւններէն: Ձեռնարկը վարած է Վրէժ-Արմէն Արթինեան, իսկ գործը ներկայացուցած է Գառնիկ քհնյ. Գոյունեան, որու քաջալերանքով լոյս տեսած է հատորը Առաջնորդարանի «Բան եւ գիր» մատենաշարէն:

⁂

ԱՅՆՃԱՐԻ Հայ Կաթողիկէ սրահին մէջ, Փետր. 22ին, տեղւոյն հայութիւնը Վարդանանց, Փետրուարեան ապստամբութեան եւ Արցախեան ազատամարտի խորհուրդները պատգամող ձեռնարկով մը արժեւորած է հաւատքի, ազատատենչութեան եւ պահանջատիրութեան իր ուխտը: Այնճարի ՀՅԴ կազմակերպական յանձնախումբին անունով ձեռնարկին բացումը կատարած է Լուսիկ Տէր Գալուստեան, որ վեր առած է վերոնշեալ պատմակերտ երեք հանգրուաններուն յղած պատգամին անժամանցելիութիւնը: Բացման խօսքին յաջորդած է գեղարուեստական յայտագիր մը, որմէ ետք խօսք առած է պատուելի Սեպուհ Թերզեան: Ան մէջբերումներ կատարած է Եղիշէ պատմիչէն եւ Ղազար Փարպեցիէն: Օրուան երկրորդ բանախօսը եղած է «Ազդակ»ի տնօրէն եւ գլխաւոր խմբագիր Շահան Գանտահարեան, որ իր հաստատումը հիմնաւորած է յայտնելով թէ «Հայութեան ազատագրական պայքարի իւրաքանչիւր պատմակերտ հանգրուան անպայման բաժին մը ունի Վարդանանց գաղափարախօսութեան հաւատամքէն»: Իր խօսքը եզրափակած է կոչ ուղղելով ամենայն հարազատութեամբ հաւատարիմ մնալու Փետրուարեան խորհուրդներուն: Ձեռնարկը վերջ գտած է ազգային «Յառաջ-Գ. Կիւլպէնկեան» գոլէժի աշակերտութեան կողմէ, Ժագ Ս. Յակոբեանի Ղարաբաղի ազատամարտիկներուն նուիրուած «Տղերք» քերթուածի խմբային մեկնաբանութեամբ:

⁂

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր-Մելքոնեան սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Լիբանանի Հ.Յ.Դ. Երիտասարդական միութեան, Փետրուար 26ին տեղի ունեցած է երեկոյթ մը նուիրուած Արցախի ազատագրական պայքարի 20ամեակին: Երգերու փառատօնին իրենց մասնակցութիւնը բերած են լիբանանահայ երգիչներ Վիգէն Տիչչէքէնեան, Հրաչ Կայծակեան, Մանուկ Մինասեան եւ Շաքէ Պաղտասարեան: Բացման խօսքը արտասանած է ՀՅԴ Լ.Ե.Մ.-ի անունով Սագօ Մարտիրոսեան, որ նշած է թէ պատմութեան բոլոր հանգրուաններուն արձանագրուած ձեռքբերումներուն եւ յաջողութիւններուն կողքին կանգնած է երիտասարդութիւնը: Ապա, բեմը յանձնուած է երգիչներուն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ

Պաշտօնական ամսագիր
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ
Կաթողիկոսութեան Հայոց
Թիւ 12, Դեկտեմբեր 2007

Անթիլիաս, Լիբանան

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԵՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ՈՒՇԱՑԱԾ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

Եւ ահա, նրանք կանգնած են Թինթորէթթոյի՝ նրա ամենասիրած ստեղծագործութեան առջեւ: Սան Գասիանոյի «Խաչելութիւնը» շատ աւելի փառահեղ ու վեհասքանչ է քան Սքուոլա տի Սան Ռոքոյում նրա կերտած «Խաչելութիւնը»: Ողբերգական դէպքը մարմնաւորուած է մի քանի խոշոր կերպարանքների մէջ, որոնք երկինք են դիմում հողի նեղ շերտի վրայ կանգնած, շրջապատուած բազմաթիւ նիզակներով: Իսկ երկրի վրայ կատարուող ահաւոր ողբերգութեան վրայ անսահման ովկիանոսի նման փռուել է երկինքը՝ ոսկեայ ու բոսորագոյն ամպերով...

— Մի՞թէ այս գեղանկարչական հրաշքը չի գերազանցում այն ամէնն, ինչ ստեղծել է նոյնիսկ Վերոնէզը:

— Այո, Մարի, գերազանցում է... ինչպիսի՛ կոմպոզիցիա:

Այդ երեկոյ նրանք տնից դուրս չեկան: Յաջորդ օրն Այվազովսկին պէտք է մեկնէր: Թալիոնին նստել էր նրա սենեակում եւ դիտում էր, թէ ինչպէս է նա խնամքով ջոկում և ճամպրուկում դասաւորում իր ալբոմներն ու գրառումների թերթիկները:

— Մէկ էլ ե՞րբ կը տեսնուենք, Մարի,

— Հնարաւոր է, եկող ամառ գամ Պետերբուրգ, աղջկաս մօտ... Չէ՞ որ հիմա ես այնտեղ շատ հարազատներ ունեմ. ոչ միայն դուստրս ու իր ամուսինը, այլեւ թոռներ: Իմ զարմիկը, որը նոյնպէս Ռուսի հետ է ամուսնացել, արդէն թոռներ ունի: Եւ նրանք բոլորը Պետերբուրգում են...

— Այդ դէպքում ինչո՞ւ այսքան ժամանակ Պետերբուրգ չէիք գալիս:

— Հիմա արդէն կարող եմ այդ հարցին պատասխանել: Ես վախենում էի ձեզ հետ հանդիպելուց... Այժմ արդէն ծեր եմ եւ կարող եմ Ռուսաստան գալ եւ առանց ահի տեսնել ձեզ...

Այվազովսկին գունատուեց, բիւրեղապակեայ վրձնամանը բռնած նրա ձեռքը դողաց.

— Ուրեմն...

— Այո, բարեկամս, ես սիրել եմ ձեզ, բայց աշխատել եմ միշտ այդ զգացումը խեղդել իմ մէջ: Տարիքի հսկայական տարբերութիւնը խանգարել է ինձ դառնալ ձեր կինը. այն ժամանակ դուք ընդամէնը քսանհինգ տարեկան էիք, ես՝ երեսունութ... Իսկ ես... այնպէս էի դա ցանկանում: Եւ այնպէս կարօտում էի ձեզ, երբ գնացիք Վենետիկից: Երբեմն ինձ թւում էր, թէ ես անուղղելի սխալ գործեցի:

— Այո, Մարի, դա սարսափելի սխալ է եղել: Եթէ միայն ես այն ժամանակ իմանայի՛...

ՎՈԼԳԱ, ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԴՈՒ ԳԵՏ

Շոգենաւն անցաւ Սամարայի դոներով եւ սկսուեցին Ժիգուլիները: Արեւը դեռ մայր չէր մտել, բայց արդէն թաքնւում էր բլուրների կապոյտ գագաթների յետեւում: Վոլգեան ճանապարհորդութեան երրորդն օրն էր: Այսօր նա ամբողջ ժամանակն անցկացրեց տախտակամածին, հայեացքը կողքից սահող Վոլգայի ափերին յառած: Տեղ-տեղ սրանք կանաչի էին տալիս, բայց գերակշռողը դարչնագոյնն էր. արեւն արդէն հասցրել էր խանձել խոտը: Միայն իրիկնադէմին երկինքը թօթափեց իր մանուշակագոյն երանգները: Ցածրիկ ափերի սահուն ուրուագծերին փոխարինելու էին գալիս ծուռումուռ թփերով ծածկուած բլրախորշեր: Այսօր նա նամակ գրեց Ստասովին. «... Վոլգայով հիացած եմ. Ռիբինսկից մինչեւ Սամարա նաւեցինք գերազանց եղանակով»:

Սա նրա առաջին նաւարկութիւնը չէ Վոլգայով: 1881 թուականին նա նկարեց «Վոլգան Վետլիանկայի մօտ» հսկայական կտաւը, որը կերտեց ամբողջապէս կլանուած ճանապարհորդական յիշողութիւններով՝ նպատակ ունենալով վերարտադրել վոլգեան ջրերի թափանցիկութիւնն ու հաճելի զովը, օդի թարմութիւնն ու մաքրութիւնը հանդարտահոս գետի լայնշի հարթութեան վրայ: Նկարում պատկերուած է արեւածագը վաղորդեան ժամին: Գետի վրայ թեւածող մշուշը կամաց-կամաց բարձրանում է դէպի ջինջ երկինքն ու սպիտակ թեթեւ ամպիկներ կազմում այնտեղ: Գետի վրայով լողում է հարթայատակ մեծ մի առագաստանաւ: Նրա առագաստը դիտողի աչքից ծածկում է արեւը, որը սակայն համարձակօրէն թափանցում է հաստ կտաւի միջով: Աջ կողմում ժայռոտ ափն է, իսկ հեռւում տարտամօրէն ուրուագծւում են Վետլիանկայի տներն ու եկեղեցիները:

(Շար. 180)

Centre Culturel Saint-Mesrob

à Paris

Le jeudi 13 mars à 20 h 45
le Professeur
JEAN-MICHEL OUGHOURLIAN
neuropsychiatre et psychologue,
ancien professeur
de psychopathologie clinique
à la Sorbonne
et ancien chef du Service de psychiatrie
à l'Hôpital Américain de Paris
présentera son dernier ouvrage
« GENESE DU DESIR ».

A partir de la théorie de René Girard, de l'Académie Française, avec lequel il a travaillé depuis plus de 30 ans, le Professeur Oughourlian explore les prolongements de cette théorie et son application à la psychologie. Il découvre la naissance du désir mimétique et de la rivalité dans le jardin d'Eden et propose une psychothérapie fondée sur la reconnaissance de ces mécanismes mimétiques, récemment vérifiés par la découverte des **neurones miroirs.**

au 10 bis, rue Thouin — 75005 PARIS
Métro : Cardinal Lemoine ou Monge

Signature et vente du livre
— Cocktail —

(Շար. Ա. էջէն)

կ'որոշէ այդ պօյքոթը ինքզինք կը պատժէ:

ՄԵՏԷՖ–ը (գործատիրութիւն) եւ Իւ. Ի. ԷՄ. ԷՄ–ը (մետաղագործութիւն), Մարտ 10ին ջանացին մեղմացնել իրենց տարակարծութիւնները եւ հաշտութեան ճամբայ մը գտնել: Ծանօթ է որ Լօրանս Փարիզօ վճռած էր արմատական մաքրագործում մը ընել մանաւանդ ի լուր Տ. Կօթիէ – Սովանեաքի ստացած մէկուկէս միլիոն եւրոյի հատուցման եւ մետաղագործութեան նոր նախագահն ալ ընդունած էր վերաքննել հարցը: Ցետագային սակայն, ինչ կը վերաբերի այն 19 միլիոն եւրոյին, զոր Կօթիէ – Սովանեաք «բաժնած» է հոս ու հոն, մետաղագործութեան պատասխանատուները յայտարարած էին որ Լ. Փարիզօ տեղեակ էր ամառուընէ առաջ, ինչ որ ենթական կ'ուրանար եւ սպառնալիք կ'որակէր նման վերագրումներ ընողները: Ի վերջոյ, երկու կողմերն ալ կը փորձեն փրկել իրենց վարկը:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ ալ–Քախտան աւստրիացի երկու զբօսաշրջիկ առեւանգած է, որոնք կը շրջագայէին Սահարայի Թունուզեան մասը: Ալ–Քախտայի հիւսիս–ափրիկեան ճիւղն է որ յայտարարած է թէ զանոնք կը պահէ Փետր. 28էն ի վեր: Ենթակաները, անապատի սիրահար խորհրդական մըն են եւ իր կինը: Ալ–Քախտա յետագային պիտի հաղորդէր պատանդներու ազատ արձակման պայմանները:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ ոչ մէկ տրամադրութիւն ունի Աբխազիոյ անկախութիւնը ճանչնալու: Այդ մասին յայտնած է Ռուսաստանի պատրաստակամութեան առընչութեամբ: Արտաքին գործերու նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը ըսած է թէ «Աբխազիոյ անջատողական շարժումին զօրավիգ չեն»: Ադրբեջանական լրատուութիւններ լուրը տալով կը շեշտէին թէ Մոսկուա թիկունք է այդ շարժումին:

Հ. ԳԼԻՆԹԸՆ փոխ նախագահի պաշտօն առաջարկած է Օպամայի, իր ընտրութեան պարագային, բայց ենթական մերժած է ինչ որ «Թունաւոր նուէր մը» կը նկատէ:

ՊԱՂՏԱՏԻ սիւննի թաղամասին մէջ, Մարտ 10ին, ամերիկացի հինգ զինուորներ սպաննուած են անձնասպանական ոճրափորձի մը ատեն: Միւս կողմէ, Թակարդ կառքի մը պայթումէն երեք հոգի մեռած են եւ 30 ուրիշներ ալ վիրաւորուած Քիւրտիստանի մէջ:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ խորհրդարանին նիստը, որ նախատեսուած էր Մարտ 11ին, նախագահական ընտրութեան համար, 16րդ անգամ ըլլալով յետաձգուած է, որեւէ համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 12
ԼԸ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 14
Խ. օր Մեծ Պահոց
Հսկում՝ Խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութեամբ:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 15
ԽԱ. օր Մեծի Պահոց
Յիշատակ Ղազարու յարութեան
Կիրակմուտի ժամերգութիւն՝ ժամը 17ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Պատարագ՝ ժամը 11ին:
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Ցետ պատարագի ոստերու օրհնութիւն եւ Անդաստան:

25e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 25րդ ՇԱՐՔ

(Ա. ՏՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

- **Gourgen BORIAN**
  LE FIANCE DE LA FORET
  ԳՈՒՐԳԷՆ ԲՈՐԵԱՆ
  ԱՆՏԱՌԻ ՓԵՍԱՑՈՒՆ (1969)
- **Mariam OHANIAN**
  JE NE VEUX PAS DEVENIR FOLLE
  ՄԱՐԻԱՄ ՕՀԱՆԵԱՆ
  ԵՍ ՉԵՄ ՈՒԶՈՒՄ ԽԵՆԹԱՆԱԼ (1999)

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 16, ժամը 16ին
DIMANCHE 16 MARS, à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
Mc Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ

Date à retenir

SUR LE CHEMIN DE LA LIBERTE
Hommage à A. Aharonian
le **vendredi 18 avril à 20h30**
à la Maison de la Culture Arménienne de Marseille

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Յիշատակ Գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ յաւանակաւ յԵրուսաղէմ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին:
Պատարագը՝ ժամը 10.30ին:
Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.15ին,
Դռնբացէք՝ ժամը 16.30ին:

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ
Կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Երեկոյեան՝ Դռնբացէք ժամը 16ին:

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : **31 mars**

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Վարժարանին մեծ դահլիճին մէջ
Կիրակի, Մարտ 16,
ժամը 10.30ին
պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի ննջեցեալ նախկին աշակերտներուն և իրենց դաստիարակ վարդապետներուն ու բոլոր ուսուցիչներուն հոգիներուն համար:
Կը պատարագէ՝
Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ
վարժարանի տեսուչ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
ժամը 12ին
Օրակարգ՝
– Բարոյական եւ ելմտական տեղեկագիր:

MESSE DE REQUIEM ET ASSEMBLEE GENERALE

L'UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

Dans le grand salon du Collège
Dimanche 16 mars
à 10 heures 30

Messe de réquiem à la mémoire des anciens élèves, de leurs éducateurs et de leurs parents disparus.
Officiant :
Rév. Père Haroutioun BEZDIKIAN
directeur du Collège

ASSEMBLEE GENARALE ANNUELLE
à 12 heures
Ordre du jour :
— Rapport moral et financier

Buffet campagnard en clôture.

26 rue Troyon — 92310 Sèvres

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 13
JEUDI
13 MARS
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար․ 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար․ 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·916 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21·916

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ՄԻԱՅՆ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Լ․ Տէր Պետրոսեան Մարտ 11ին մամուլի ասուլիս մը տուած է իր տան մէջ, ներկայացնելու համար Սահմանադրական դատարանի որոշումին նկատմամբ իր կեցուածքը:

Նախագահական ընտրութեան յայտարարուած արդիւնքը վաւերացնելով ատեանը «ական դրած» է նախագահ Ս. Սարգսեանի օրինականութեան տակ, ըստ Լ. Տէր Պետրոսեանի: Ան քննադատած է որ դատարանը չէ յստակացուցած Ս. Սարգսեանի թեկնածութեան ապօրինի ըլլալուն իր պնդումը եւ արտակարգ վիճակի օրինականութեան խնդիրը: «Սա նշանակում է մէկ բան․ Սահմանադրական դատարանը իրաւական փակուղու առջեւ չկանգնելու, կամ անյարմար վիճակի մէջ չընկնելու համար խուսափեց անդրադառնալ անցած ընտրութիւնների օրինականութիւնը կասկածի տակ դնող ամենաառարկելի հիմքերին» ըսած է պարտուած թեկնածուն:

Ինչ կը վերաբերի արտակարգ վիճակին վերնալէն ետք ալ ցոյցերը շարունակելու իր մտադրութեան, զոր յայտնած էր Մարտ 1ի դէպքերէն ետք, Լ. Տէր Պետրոսեան ըսած է թէ ծրագրած է Մարտ 21ին հանրահաւաք մը կազմակերպել Ազատութեան հրապարակին վրայ, բայց քաղաքապետը արդէն մերժած է արտօնութիւն տալ:

Երկխօսութեան մասին ալ աւելի մեղմ դիրքէ յայտնուած է Լ. Տէր Պետրոսեան. ըսած է թէ համաձայն է գաղափարին, այն պայմանով որ երկխօսութեան օրակարգը ըլլայ Եւրոպական Միութեան առաջարկածը: Ապա թուած է իրենց 4 պայմանները. արտակարգ վիճակի ջնջում, ձերբակալեալներու ազատ արձակում, լրատուամիջոցներու ազատութիւն եւ պատահածին մասին միջազգային անկախ հետաքննութիւն:

Լ. Տէր Պետրոսեան հարկաւոր կը նկատէ որ արտակարգ վիճակը պահպանուի մինչեւ Ապրիլ 9, երբ նորընտիր նախագահը կը ստանձնէ իր պաշտօնը:

⁂

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ազգային ապահովութեան ծառայութիւնը ձերբակալած է Լ. Տէր Պետրոսեանի նախընտրական կեդրոնի պետ, արտաքին գործերու նախկին նախարար Ալեքսանդր Արզումանեանը եւ ՀՀՇ-ի վարչութեան նախագահ, Երեւանի Կեդրոն շրջանի նախկին թաղապետ Արարատ Զուրաբեանը:

ԱՄՆ-ու Երեւանի գործավար Ճ. Փէնիկթըն մամուլի ասուլիսի մը պատասխանելով Լ. Տէր Պետրոսեանի ձերբակալութեան հաւանականութեան մասին հարցումի մը, ըսած է թէ նման բան կասկածի մեղմացնող ազդակ պիտի չըլլայ:

⁂

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԲՆԱԿԱՆՈՆ ԸՆԹԱՑՔԸ

Աշխատանքի ու ընկերային հարցերու նախարար Աղւան Վարդանեան շարք մը միջազգային կազմակերպութիւններու Երեւանի ներկայացուցիչներուն հետ հանդիպում մը ունեցած է Մարտ 11ին: Անդրադառնալով Մարտ 1-2ի դէպքերուն, զանոնք կանխող բնօրեայ ցոյցերուն, նախարարը ըսած է թէ ցաւալի է որ տակաւին Հայաստանի մէջ չէ ձեւաւորուած այնպիսի մշակոյթ, որ ընտրութեան պարտեալը շնորհաւորէ յաղթականը եւ իշխանութիւն ու ընդդիմութիւն գործեն քաղաքական միասնական համակարգի մը մէջ:

Ա. Վարդանեան անդրադարձած է նաեւ Հայաստանեան իրավիճակը օգտագործելու Ատրպէյճանի փութկոտութեան, այդ ընթացքը համարելով միջազգային իրաւունքի տեսակէտէն սադրիչ քայլեր:

«Կառավարութիւնը շարունակում է իր բնականոն գործունէութիւնը» հաւաստած է նախարար Ա. Վարդանեան. ապա աւելցուցած թէ վճռական են բարեփոխումները շարունակելու, դժգոհութեան պատճառ խնդիրները յաջորդաբար լուծելու եւ միջազգային բոլոր պարտաւորութիւնները կատարելու:

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Մարտ 9ին, թաղապետական ընտրութեան Ա. շրջանին իսկ, Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի Միշէլ Օմասի (Իւ. ԷՄ. Փէ.) ցանկը մկրտուած՝ «Վստահութիւն եւ գործունէութիւն Արնուվիլի համար» յաղթած է ձայներու 60,30%ով: 27 աթոռներէն հինգը կը գրաւեն ծագումով Հայեր: Անոնք են Ալիս Ռուստիքեան, Անիթա Սինան-Մենէճեան, Սեպասթիէն Հարեան, Սեդրակ Այտըն եւ Քրիսթէլ Հիսարլեան:

⁂

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆ ՄԵԿՆԱԾ

Ցանուն Արամ Ա. Կաթողիկոսին եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, Մարտ 1ի խռովութեան առընչութեամբ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան զօրակցութիւնը յայտնելու համար Երեւան մեկնած է պատուիրակութիւն մը: Անոր մաս կը կազմեն Սեպուհ Արք. Սարգիսեան, Նարեկ Եպիսկ. Ալեէմէզեան: Անոնք հանդիպում կ'ունենան նաեւ զոհերուն ընտանիքներուն եւ վիրաւորներուն հետ:

⁂

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՕԹԱՆ ՆԻՍՏԸ

Պաշտպանութեան նախարարութեան պատուիրակութիւնը Մարտ 10ին մեկնած է Պրիւսէլ, մասնակցելու ՕԹԱՆ-ի կեդրոնատեղին գումարուելիք Հայաստան – ՕԹԱՆ ռազմաքաղաքական ղեկավար կոմիտէի նիստին: Պատուիրակութիւնը բաղկացած է պաշտպանութեան նախարարի տեղակալ Արա Նազարեանէն, միջազգային ռազմական գործակցութեան վարչութեան պետ գնդապետ Դաւիթ Տոնոյեանէ եւ ՕԹԱՆ-ի հետ գործակցութեան բաժնի պետի տեղակալ Արամ Մեսրոպեանէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ընտրութեան Բ. շրջանին համար թեկնածուներու արձանագրութեան ժամկէտը վերջ գտաւ Մարտ 11, ժամը 18ին: Այս առթիւ կրկին հաստատուեցաւ թէ հակառակ անոր որ տկար արդիւնքներ ձեռք ձգած էր, Պայրուի կուսակցութիւնը վճռական դեր կը խաղայ: ՄՈՏԷՄ-ը ձախի ցանկերուն միացաւ Լիլ, Մոնփըլիէ, Շարթր, Փուասի, Օպանեը, Մըլէօն, Սեւր եւ Մարսէյլ, եւ աջին՝ Թուլուզ, Մէս, Փէրիկէօ, Նըվէր, Գոլոմպ, Սէն-Մօր տէ Ֆոսէ: Կան նաեւ քաղաքներ ուր չի քաշուիր եւ իր ցանկը կը պահէ ինչպէս Փօ, Փարիզ (5րդ, 7րդ եւ 14րդ թաղամասեր), Նանսի, Սէն Թ'էթիէն եւ Սէն-Նազէր: Արդիւնքներուն համար, շատ բան կախում ունի ձեռնպահութենէն:

ԹՈՒԼՈՆԻ մէջ, Մարտ 11ին, Նիքոլա Սարքոզի ամբոխավար ելոյթ մը ունեցաւ հրապուրելու համար աջը, նախքան թաղապետական ընտրութեան բ. շրջանը: Ծանօթ թեմաներն էին գաղթողները, համարկումը եւ ինքնութիւնը: Աջը հրապուրելու գլխաւոր նպատակը կը վերաբերէր մերձաւոր քաղաքի մը՝ Մարսէյլի, ուր Կօտէն նեղ կացութեան մատնուած է: Ցայտնեց նաեւ թէ վճռած է պահպանել բարենորոգումներու ծրագիրը ու ճշդեց, ինչ որ առնուազն հակասական է, որ «նախագահը չի խառնուիր թաղապետական ընտրութիւններուն»:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ կառավարիչը՝ Էլիոթ Շփիցըր, որ նաեւ նահանգին ընդհանուր դատախազն է, նեղ կացութեան մատնած է Հ. Գլինթընը, երբ յայտնած է որ օգտագործած է պոռնկութեան միջազգային ցանց մը: Հարցը ալ աւելի աղմուկ հանած է քանի Շփիցըր «պարոն մաքրակրօն»ի համբաւ մը կը վայելէր: Ինքնութիւնը ճշդուած է որպէս «թիւ 9 յաճախորդը» Ուաշինկթընի մէկ պանդոկին: Շփիցըր կարեւոր քաղաքական նեցուկ մըն էր Հ. Գլինթընի համար, որ մերժած է պատասխանել այդ մասին իրեն եղած հարցումներուն:

ԱԼ-ՔԱՒՏԱՅԻ այն խումբը, որ առեւանգած էր աւստրիացի երկու զբօսաշրջիկներ Թունուզի մէջ, պատանդներուն հետ Մալի անցած է: Աւստրիական իշխանութիւնները առեւանգողներէն ուղերձ մը ստացած են, ուր կը սպառնան ծանր հետեւանքներու դիմել, եթէ որեւէ զինուորական միջամտութիւն ըլլայ:

ԻՐԱՔԻ հարաւային մէկ քաղաքը 10 հոգի սպաննուած են եւ 26 ուրիշներ ալ վիրաւորուած իրաքեան ուժերու եւ շիի քաղաքագործքին միջեւ տեղի ունեցած բախումներու ընթացքին:

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ մէջ «Մոնտ»ի մէկ թղթակիցը՝ Սեսիլ Հէնիօն ծանօրէն վիրաւորուած է ձեռքերէն: Էրպիլի մէջ (իրաքեան Քիւրտիստան) պատահած է դէպքը, յարձակումը գործող անձն ալ ձերբակալուած է, ըստ «Մոնտ»ի տեղեկութեան: Ճշդուած է որ յարձակողը պանդոկին մէկ պաշտօնեան էր:

ՆՈՐ ՖԻԼՄԵՐՈՒ կարգին է Ստեֆան Գազանճեանի «Մոտերն լով»ը, որ տեսակ մը երաժշտական շարժանկար է, որու անդրադարձած է մամուլը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՋՕՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԱԽԱԼՑԽԱՑԻ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ

Թուրքիոյ հանրապետութեան նախագահը Ա. Կիւլ Մարտ 10ին ընդունած է Ախալցխայէն 1944ին վտարուած Թուրքերու շառաւիղներուն պատուիրակութիւնը: Անոր նախագահը խնդրած է որ Անգարա իրենց օժանդակէ վերադառնալու հարցին մէջ: Այդ վերադարձը փափաքող Թուրքերու թիւը 190 հազար է, կ'ըսուի եւ անոնք զուրկ են հարկաւոր նիւթական միջոցներէն:

Պատուիրակութեան նախագահը որ Մոսկուայէն վերադարձած է Վրաստան, ըսած է թէ շրջանին մէջ 80-90 պարպըւած գիւղեր կան եւ թէ իրենց նպատակը ոչ ոք իր բնակարանէն զրկել է:

Ա. Կիւլ խոստացած է օժանդակել, հաւաստելով որ անյապաղ համակարգումի մարմին մը պիտի կազմուի: Ուզած է որ ամէն ամիս զինք տեղեակ պահեն տարուող գործունէութեան:

Վրաստանի խորհրդարանը 2007 Յուլիսին ընդունած օրէնքով մը համաձայն գտնուած էր այդ Թուրքերուն վերադարձին: Եւրոպական յանձնախումբն ալ Վրաստանի անդամակցութեան պայման դրած էր այդ վերադարձը: Թիֆլիս կ'ամբաստանուի օրէնքին գործադրութեան ընթացքին մէջ դանդաղ շարժելով:

Ծանօթ է որ հայաբնակ այդ շրջանին որքա՛ն արդար մտահոգութիւն կը պատճառէ տասնեակ հազարաւոր Թուրքերու վերադարձի հեռանկարը:

ՄԱՄՈՒԼ

«ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԹԱՅՄԶ»Ի ԴԱՏՈՒՄՆԵՐԸ

Հայաստանի ներկայ կացութեան նիւթով Մարտ 7ի խմբագրականին մէջ թերթը նախ կ'անդրադառնայ նախագահ Պուշի եւ արեւմուտքի այլ ղեկավարներու վիճակած դերին. հարկ է յստակօրէն ըսել Հայաստանի կառավարութեան թէ անընդունելի է այսօրուան ընթացքը եւ ան կը վտանգէ յետագայ յարաբերութիւնները:

Ականատեսներ պատմեր են իրենց մէկ գործակիցին թէ Մարտ 1ի առաւօտը ինչպէ՛ս իշխանութիւնները զէնք ու ռումբեր ղետեղած են քնացող ցուցարարներուն մօտ, յետոյ զանոնք ամբաստանած՝ պետական հարուած պատրաստելով: Լրատուամիջոցներուն դրուած սահմանափակումը, Ազատութեան եւ Ամերիկայի ձայնը ձայնասփիւռի կայաններուն կասեցումը հակազդեցութեան պատճառ եղեր է Ուաշինկթընի անկախ գործակալութիւններուն մօտ:

Թերթը այսուհանդերձ կը գրէ թէ Հայաստանի դէպքերը չեն կրնար նկատուիլ ժողովրդավար անմեղ առաքինութեան եւ չարագործ բռնակալութեան մը հակադրութիւնը: Այսօրուան պարտուած թեկնածուն ինք եւս 90ական թուականներուն հրասայլեր ղրկած էր ընտրութեան ապօրինութիւններու դէմ բողոքի ելած ցուցարարներուն վրայ:

Լ. Տէր Պետրոսեանի յաղթանակած ըլլալու պնդումն ալ շատ հաւատք չէ ներշնչած: Իսկ ցոյցերուն հետեւանքներուն առաջին պատասխանատու կը համարուին ղեկավարները որոնց Սպիտակ Տունը պէտք է բողոք ներկայացնէ:

ԱՌՆԷՏԻ ՏԱՐՈՒԱՅ ՋՈՒԿՆ

ՄԻ ԴՐՈՒԱԳ ՎԱՐՔԱԳՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

«ՋՈՒԱՐԹՆՈՑ» ՕՁԱԿԱՑԱՆԻ ՋԱՐԴԸ

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Քանի որ առանց չուրջը նկատելու եւ իր մտասեւեռումների մէջ խորասուզուած Լեւոնի ուշադրութիւնը հնարաւոր չէր այլ կերպ գրաւել, կանգնեցի նրա ընթացքին հակառակ եւ բռնելով օձիքը՝ ուղղեցի, թէ ի՞նչ է կատարւում, ինչո՞ւ որեւէ խօսք չի ասում մոլեգնած բազմութեանը եւ որտե՞ղ է Վազգէնը ... Նա մի ձեռքը դեռ կրծքին սեղմած՝ միւսի ափով ցոյց տուեց ձայնագօրը, առաջարկելով, եթէ բան ունեմ ասելու՝ ասա՛: Եւ օձիքն ազատելով՝ չքուեց:

Ի՞նչ... Ես նոյնպէս մոլեգնեցի: Իսկ ի՞նչ էր անում այստեղ գա՛ն... Որտեղի՞ց ես յայտնուել... Ես ի՞նչ կարող եմ ասել, երբ ամբողջ անցուդարձի մէջ ներկան դու ես եղել: Նա իմ կողմը շպրտեց արհամարհական մի խօսք «Փարիսեցի» եւ չքուեց... Ի՞նչ... Նորէն գռեհիկ եւ ես ինքս ինձ գտայ մանկութեան տարիների թաղի մէջ ժամանակին քաղաքը կրկնացնող նշանաւոր Կրիվոյ փողոցում: «Ես քո մայրի՛կը...» եւ սրտանց յարձակուելի քիթ մուռը ջարդելու համար: Փողոցը ժամանակին ինձ սովորեցրել, նոյնիսկ կարողացել էր դաստիարակել այնպէս, որ ոչ ոք երբեւէ յանդգնութիւն չունենայ դիպչել իմ արժանապատուութեանը: Այս դաստիարակութեանը աւելացրած նաեւ օփերայի նախասրահում, յատակին գալարուող տղաների ու աղջիկների նուաստացումը տեսնելը, աւելացրած նաեւ նրա՝ բռնապարտեան արհամարհանքը բազմութեան նկատմամբ: Այդ պահին նա որեւէ կերպ չէր տարբերւում կուսկենտկոմի քարտուղարից որ վերջապէս, բարեհաճելով հարթակ, ժողովրդի կողքին կանգնելու փոխարէն, պարզապէս ծաղրեց ոչ միայն ընդվզումը («էս որ էստեղ կանգնել էք՝ ձեր տունն ո՞վ է պահելու», «Ջերո՞ւմս է որ հանեմ տամ»), այլեւ վերածնուող ոգեղէնութիւնը:

Անմիջապէս զգաց որ պատրաստ եմ հէնց հարթակի վրայ իր հախիցը գալ. եւ խոյս տուեց ճեմասրահ ու անհետացաւ թանձրացող մթան մէջ:

Ես հետեւեցի նրան, բայց կորցնելով՝ ընտիր հայհոյանքների տարափ տեղաց այդ ձախաւեր մարդու հասցէին: Ինչ որ ձեռքեր որսացին ինձ, ինչ որ մարդիկ փորձեցին հանգստացնել... Անօգնականութիւնը ինձ խեղդում էր...

Անհնար էր մոռանալ այդ չարաբաստիկ երեկոն: Բայց այնուամենայնիւ ստիպուած եղայ անդրադառնալ դրան: Մի քանի տարի անց միայն, երբ Գարսկաստանից ու Միացեալ Նահանգներից եկած երկու երեք հոգու հետ ինձ ծանօթացնելու նպատակով իր տուն հրաւիրեց Մատենադարանի պատճէնահան մեքենայի վարպետ Արշակը, սեղանի չուրջ մեր տեղացիներից մէկը ակնարկեց, թէ ես Լեւոնի մօնթն (կամակատարը, փոքրաւորը) եմ: Մինչ այդ անակնկալից կը ժողովէի մտքերս, Արշակը միջամտեց, պատմելով Յուլիսի 5ի երեկոյի մասին, երբ, բացի ճեմասրահի ծեծուածներից հիւանդանոցում մեռնում էր լուսանկարիչ Խաչիկ Զաքարեանը որին գնդակահարել էին սովետական զինուորները:

Քանի որ առաջին անգամ լինելով՝ բարձրաձայն յիշատակուեց միջադէպը, տուն գալով՝ մերոնց բաւականին ուշացումով խոստովանեցի իմ մէջ արթնացած երբեմնի կրիվոյցի լակոտի մասին: Աղջիկներս ժպտացին... Եւ Լիլիթն ասաց որ աչքերիս դիմաց ամէն բան այնքան սեւացած է եղել որ իրեն անգամ չեմ նկատել: «Դու է՞լ էիր այնտեղ», չփոթուած հարցրեցի ես՝ յիշելով հայհոյանքներս: «Միշտ էլ եղել ենք... Հերթով...— խոստովանեց Նուարդը: — Մի օր ես, միւս օրը՝ Լիլիթը... Հօ մենակ չէի՞նք թողնելու»:

Այսպիսով, տարիներ անց միայն իմացայ որ նրանք հերթով թիկնապահութիւն են արել ինձ: Եւ արդարացայ, բացատրելով որ այլ կերպ չէի կարող վարուել: Որ պարզապէս շատ վատ է ինձ դաստիարակել Կրիվոյ փողոցը, թէեւ համեմատաբար եղել եմ այդ նշանաւոր թաղի թերեւս ամէնից «կուլտուրական» երեխան ու պատանին ... Մէկը որ Ջութակի պատեանը թեւի տակ նաեւ երաժշտական դպրոց էր գնում եւ նրան թաղեցի տղերքը ոչ միայն բնաւ չէին ծաղրում, այլ հակառակը՝ նրանով հպարտանում էին:

ԾԱՂՐԱԾՈՒՆԵՐ ԵՒ ՄՈՆԹԵՐ

Քծնողներ եւ կամակատարներ եղել են միշտ: Ստորաքարշներ եւ արժանապատուութիւնից զուրկ մարդիկ՝ նոյնպէս...

Բայց մոռացել ենք մոռացել ծաղրածուներին ու մոնթերին:

Ուրեմն՝ ծաղրածուները... Կարծում ենք, թէ նրանք լինում են միայն կրկէսում:

Իսկ մոնթերը... Այո, ի հարկէ, հոգեւորականների դասում:

Բայց կրկէսից առաջ՝ ծաղրածուներ ունեցել են բոլոր արքայական պալատները թէ՛ Արեւելքի եւ թէ՛ Արեւմուտքի մէջ:

Ծաղրածուները շատ հետաքրքիր երեւոյթ են բոլոր պետական համակարգերում: Ռուսական դիմակափոխուած կայսրութեան՝ Սովետական Միութեան մէջ եւս առատ էին պալատական ծաղրածուները: Նրանք ճիշդ այնպէս, ինչպէս իրենց հնագոյն նախնիները, գերագոյնից տրուած իրաւունքն ունէին քննադատել, բացայայտել իշխանաւորների արատները, ծաղրել նրանց, երբեմն էլ չխնայել համակարգը, բայց այն դէպքում միայն, երբ մենակ են իրար հետ:

Քննադատութիւն եւ բացայայտումներ կարող էին անպատիժ կատարել ծաղրածու դառնալով... Դա գերագոյնի թոյլատրած ընդդիմութիւնն էր: Սովետական իրականութեան մէջ այդօրինակ թոյլատրուած ընդդիմութեան մէջ էին գրողներ, արուեստի աշխատողներ, լրագրողներ... Նրանց յանձնարարում էին դառնալ նաեւ «այլախոհ»: Ուղարկում էին Արեւմուտք իսկական այլախոհների յետեւից:

Իսկ մոնթերը յայտնուել են մեր անաստուած աշխարհիկ իրականութեան մէջ եւ ներկայացնում են բարձրաստիճան պաշտօնեայի մերձաւոր շրջապատը: Գլխաւորի համար որեւէ նշանակութիւն չունեն իրեն զինուորագրուած մոնթերի մտային կամ մասնագիտական կարողութիւնները: Նախապայմանը հաւատարմութիւնն է: Եւ անպայման յաւակնութիւններ չունենալը: Մոնթը ի սկզբանէ շատ լաւ գիտէ կամ նրան սովորեցրել են ճանաչել իր տեղը: Մոնթի համար գոյութիւն չունեն բարոյական կողմնորոշումներ: Նա ինքն իրեն իրաւունք չի վերապահում հակառակուել տիրոջը: Եւ շատ կարեւոր մի հանգամանք եւս՝ մոնթը իր տիրոջ «աթոռին» աչք չունի կամ պէտք չէ, որ ունենայ: Մոնթերը ներկայացնում են ոչ թէ համախոհների խումբ, այլ շնագայլերի վոհմակ: Նրանց հաւատարմութիւնը ոչ թէ ինչ-ինչ համոզմունքներով կամ ինչ-ինչ մընայուն արժէքների նկատմամբ ունեցած վերաբերմունքով է պայմանաւորուած, այլ իսկապէս որ վոհմակային միակ հնարաւոր գոյութեամբ: Այս երեւոյթը եթէ չի ծըլարձակուել, ապա գոնէ խորը արմատներ է արձակել անցեալ տասնամեակների ընթացքին եւ, ինչ խօսք՝ ինտերնացիոնալ-կոմունիզմի արգաւանդ հողի վրայ: Այս իմաստով նոյնպէս դա միեւնոյն ձողի երկու ծայրերից մէկն է. միւս ծայրը, անշուշտ, նացիոնալ-սոցիալիզմն է:

Երբ առաջնորդը տապալւում է՝ մոնթերը գահավիժում են նրա հետ մէկտեղ: Եւ քանի որ յաւակնութիւններ չեն ունեցել, ապա գոհանում են իրենց ձեռք բերածով եւ սպասում են լաւ օրերի:

Քանի որ մոնթերը ոչ թէ համոզմունքներով, այլ վոհմակային բընազդներով են միաւորւում, ապա պարզ է, որ դրանք անհատականութիւն չունեցող մարդիկ են, աւելի ճիշդ գորշ միջակութիւններ, որոնք իրար գտել են փոքր-ինչ աւելի յանդուգն միջակութեան, բայց շատ աւելի շնական առաջնորդողի հովանու տակ...

Տարբեր անուններ ունեն այդ վոհմակները: Եւ այդ անունները իրենք են ընտրել... Կլան, թիմ, խըմբակ...

Ամէնից վտանգաւորն այն է որ հասարակութիւնը շատ արագ ճանաչելով քծնողին ու կամակատարին, չի կարողանում ժամանակին ճանաչել ծաղրածուին եւ մոնթին: Եւ այդ ժամանակը երբեմն այնքան տեւական է լինում որ ծաղրածուն ու մոնթը դառնում են միթոս: Իսկ միթոսները ոչ միշտ է հնարաւոր ենթարկել կազմախօսական հերձումի եւ ոչ բոլորն են ընդունակ հերձելու գործին:

Խաւարամտութիւն յաղթահարելու եւ թարախակալած առասպելներ հերձելու գործը թէեւ երբեք ձախողման չի ենթարկուել, բայց նշտար ձեռք վերցնողը միշտ եղել է հիւանդի ուռուցքից ցայտող արեամբ ու թարախով աղտոտուելու հեռանկարի դիմաց:

Նալբանդեանի այս պատկերը յիշելով՝ ես ուսերս երեւի վեր քաշեցի:

ՄԻ ՑԱՒԱԼԻ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ԼՈՒՐ

Յաջորդ օրը սովորականից ուշ գնացի խմբագրատուն: Փակուեցի իմ աշխատասենեակի մէջ: Ի՞նչ պէտք է անել... Հեռաձայնեմ Վազգէնի՞ն: Ի՞նչ ասելու: Որ իր քով հաւաքուել են ինչ որ բախտախընդիրնե՞ր... Բայց ի վերջոյ սա հապճեպ եզրակացութիւն է: Եւ աւելի շուտ՝ վիրաւորուած ինքնասիրութիւնից եկող կարծիք... Հասկնալի է որ Վազգէնը գործում է մտածուած եւ հետեւողականօրէն: Մերոնցից ընդամէնը երեք հոգի էին «բացայայտուել»՝ ներմուծուելով «Ղարաբաղ կոմիտէ»ի մէջ: Ինքը՝ Վազգէնը, որ յանձն էր առել կոմիտէն գլխաւորելու ոչ միայն ծանր, այլեւ պատասխանատու, շա՛տ պատասխանատու գործը. այնուհետեւ Բաբիկն ու Դաւիթը ... Եթէ հնարաւոր լինէր մարդը մարդուն գումարել, ապա նրանց գումարը կարող էր լինել մի Վազգէն: Բայց ո՛չ ամբողջական... Հարկ կը լինէր գումարել նաեւ Լիւդվիգին, Հայկին, Եսայուն... Միւսներին...

Բայց միւսները քօղարկուածներն էին: Թէեւ Ծաղկաձորեան հաւաքների մասնակիցները անուն առ անուն յայտնի էին քաղաքական ոստիկանութեանը՝ ԿԳԲ-ին, սակայն յիշենք որ Հենրիկ Իգիթեանը այնպէս էլ ժամանակին չկարողացաւ իր անսահման «այլախոհութեամբ» քօղարկուած՝ նրանց առանձնացնել եւ կանգնեցնել պատի տակ:

Բայց եւ այնպէս, ի հարկէ, չէր կարելի բոլորին դնել հարուածի տակ: Անհրաժեշտ էր պահեստի երկրորդ հերթ, ինչպէս Ֆրանսացիներն են ասում échelon ունենալ: Եւ այդ դասական մօտեցումի անհրաժեշտութիւնը երեւաց մէկ եւ կէս տարի յետոյ:

Բախտախնդիրները եւ չկազմակերպուած նուիրեալները կոմիտէի անդամների թիւը հասցրել էին տասնմէկ հոգու: «Աստուածավախ» Խաչիկը կազմի մէջ չէր մըտնում, թէեւ ինչպէս Գոյապահպանական շարժման ընթացքին, հիմա էլ նա մնացել էր իբրեւ փողոցային կազմակերպիչ:

Գլուխս ձեռքերի մէջ առած՝ այսպէս նստել էի, երբ մտաւ Վահագն Դաւթեանը: Անտրամադիր էր, մռայլուած... Նստեց իմ դիմաց, ոտքը ոտքին դրեց եւ հարցըրեց.

— Տեսա՞ր, ոնց վերջացաւ...

— Տեսայ,— հոգոց հանեցի ես: — Առաջին զոհն էլ տուեցինք:

— Ի՞նչ ես կարծում,— հետաքրքրուեց Վահագնը: — Ո՞ւմ էր խանգարում...

— Ինչ որ բաներ ինձ բոլորովին դիւր չեն գալիս: Կարծում եմ որ ներդրուած մարդիկ կան... Բայց հնարաւոր է որ դա նեղմիտ պատուհանութիւն է... Ինչ էլ որ լինի՝ մտածում եմ հեռու մնալ... — Եւ համառօտակի պատմեցի նախորդ օրուայ անցուդարձը:

Նա կարմրատակեց. ուրեմն գործը հասել է մինչեւ ռետինէ մահակներին եւ նոյնիսկ կրակոցի եւ անզէն մարդո՞ւ սպանելու... «Նրա զէնքը իր լուսանկարչական գործիքն էր»,— ասացի ես:

Այնպէս որ լուսանկարիչը խանգարում էր: Եւ նրան գնդակահարելը եղել էր ուղիղ նշանառութեամբ եւ ոչ թէ կոյր փամփուշտով:

— Ես լուսանկարիչին նկատի չունէի...— ասաց Վահագնը:

— Հապա ո՞ւմ:

— Այս առաւօտ երկու խօսք գրեցի ... Կարիկին երբեք չեն գտնի...

.. Քո յոյսը աւելի շատ էր... Լուրը հասնելուն պէս չասացի՞ որ գլուխը կերած կը լինեն:

— Ո՞ւմ էր խանգարում,— հառաչեց Վահագնը:

— Քեզ էր ասել, չէ՞, պատկերասրահի պատճէնահանուած կտաւների մասին... Պէտք է խնայէի՞ն ... Ջե՞ս կարծում որ մեր պատկերասրահում էլ կարող են պատճէններ յայտնաբերել:

— Մերոնք այդպիսի բան չէին անի,— խորը հաւատով ասաց Վահագնը:

— Որովհետեւ Հայ են չէ՞,— ծաղրեցի ես:— Մի՞թէ Հայը կարող է

ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ ՆԻՍՏ ՄԸՆ ԱԼ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Փետրուար 27 – Մարտ 1 Ժընեւի մէջ շուրջ երկու տասնեակ Հայ եւ Թուրք պատմաբաններ ու քաղաքական մեկնաբաններ երկխօսութիւն ունեցած են, երկու ազգերը հակադրող նիւթերուն մասին: Մասնակիցներուն մեծ մասը ԱՄՆ-էն եղած է, նաեւ Պոլիսէն, Երեւանէն, Փարիզէն, Գերմանիայէն, Բրիտանիայէն, Միջին-Արեւելքէն, Զուիցերիայէն:

Նիստերը տեղի ունեցած են դռնփակ, Միջազգային բարձրագոյն ուսումներու հիմնարկին մէջ: Միայն Փետր. 28ին հրապարակային երեկոյթ մը կազմակերպուած է «Յիշողութեան քաղաքականութիւնները կը տանին դէպի հաշտութիւն» թեմայով:

Ձեռնարկին կազմակերպիչը եղած է Ժընեւեան ոչ կառավարական կազմակերպութիւն «Սիմերա» որ հիմնուած է Վիգէն Զատրեանի եւ կնոջը Գարին Պախմանի կողմէ: Անոնք հիմնադիրն են նաեւ Երեւանի «Կովկասեան լրասփիւռներ» հիմնարկին:

Ա. Գ.

Հայրեն դաւաճանել կամ սպաննել... Ո՞ւմ ենք խաբում...

— Մեզ, — ասաց Վահագնը: Եւ նեարդային ծիծաղեց. յետոյ ծխախոտի ծխից խեղդուած՝ սկսեց հազալ: — Կիրակի օրը Ալեքսան Մատվէյչէին հանդիպեցի... Ասացի՛... Ամէն բան ասացի... Ինչ որ պէտքն էր՝ ասացի...

— Ափսոս Կարիկը... Մենք դեռ խօսելու շատ բան ունէինք, — ասացի ես, Վահագնին պարզելով այս առաւօտ Պասմաճեանի յիշատակին նուիրուած խօսքի ձեռագիրը:

— Թերթին եմ տալու... — Վահագնը ոտքի ելաւ, բացեց դուռը, բայց նորէն գոցեց եւ ինձ դառնալով՝ ասաց. — Աւելի մի՛ մօտեցիր, բայց փախչել Թող մտքովդ չանցնի: Եւ ընդհանրապէս՝ ո՞ւր ենք փախչելու ինքներս մեզնից:

Կ. Ա. Ս.

(Շար. 5 եւ Վերջ)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԵՐԿՐՈՐԴ ԼԻՍԷ ՄԸ

Եթէ կառուցումի ժամանակացոյցը անակնկալ արգելքներու չըբախի, եթէ գաղութին ուղղուած մասնակցութեան կոչը ատենին ու հարկաւոր ձեւով լսելի ըլլայ, Ֆըրանսահայութիւնը մինչեւ տարեվերջ պիտի ունենայ երկրորդ լիսէ մը. «Նուպար Կիւլպէնկեան լիսէ»ն: Ան սկսած է կառուցուիլ Դպրոցասէրի կողքին, անոր հողին վրայ, ուրախալի աւարտը ըլլալով տասնամեակներու փափաքին, ջանքերուն, խոչընդոտներուն ու հարցերուն:

Փարիզի Գ. Կիւլպէնկեան մշակութային կեդրոնին մէջ Մարտ 6ի երեկոյթը աւետիսը լսելի դարձնելու նպատակով կազմակերպուած էր: Հայ դպրոցով հետաքրքրուած, անոր անմիջական կապով միացած շուրջ հարիւր ներկաներու Դպրոցասէր տիկնանց նախագահուհի Ժ. Վարդանեանի ուղղած ողջոյնի խօսքէն ետք, նոյն կազմէն Լիանա Ճանճեան չեշտեց հաւաքականութեան մը մէջ երիտասարդներուն սեւեռելու պարտքը, որպէս ապագայ պատրաստող արարք, նոյն ատեն հրաւիրեց լայն մասնակցութեան: Բացատրեց թէ Դպրոցասէրը մանկապարտէզի, նախակրթարանի ու երկրորդականի բաժիններով այսօր 260 աշակերտ ունի, ինչ որ լիովին կ'արդարացնէ լիսէի բաժինը:

Վարժարանին տնօրէն Հ. Սարգըսեանի շնորհակալութիւններէն ու հայկական դպրոցի կարեւորութիւնը չեշտող հայերէն ելոյթէն ետք, ճարտարապետ Զաւէն Մուրատեան սահիկներու շարքով մը բաւական երկարատեւ բացատրութիւններ տուաւ ծրագրուած կառոյցին մասին:

Ան երկու բաժինէ պիտի բաղկանայ. լիսէն ու մշակութային կեդրոնը: 6617 քառ. մեթր հողամասին վրայ բարձրանալիք շէնքը չորս յարկ պիտի ըլլայ, վերջին երկուքը լիսէին յատկացուած, մնացածը մշակութային կեդրոնին: Լիսէն պիտի ունենայ ութ դասարան եւ չորս աշխատանոց: Առաջին քարը դետեղուած է 2006 Դեկտեմբերին:

Արդէն կատարուած են գետինը պատրաստելու, մուտքի յարկին տախտակամածը զետեղելու եւ յարակից աշխատանքները: Ծրագրըւած է ամիսը յարկ մը բարձրացնել, չորս ամիս ալ աւարտական գործերին յատկացնել:

Երկու միլիոն եւրօ նախատեսուած պիւտճէին 60%ը պիտի յատկացնէ Կիւլպէնկեան հիմնարկը, մասնակցութիւն պիտի բերէ «Հայաստան» հիմնադրամն ալ, ինչպէս նաեւ Իլ տը Ֆրանսի, Սէն Սէն Տընիի, Հօ տը Սէնի քաղաքապետութիւնները. արդէն այս խումբին աջակցութիւնը ունենալու նըպատակով ծրագրին մէջ առնուած է մշակութային կեդրոնի բաժինը, քանի որ օրէնքը չի թոյլատրեր քաղաքապետական պիւտճէ մը յատկացում ընել սեփական վարժարանի մը: Ինչ կը վերաբերի Հիմնադրամին, ինչպէս բացատրեց Ժ. Մէնգիւճեան 1995ի որոշումին շնորհիւ կ'ըլլայ մասնակցութիւնը: Այդ տարին որոշուած էր գեղչել վարչարարական ծախքերը եւ խընայուած գումարէն հաւաքուածին 5%ը յատկացնել դպրոցական գործունէութեան: Այսօրուան կացութեամբ պէտք է լրացնել ընդհանուր պիւտճէին բաց մնացած 16%ը:

Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկի հայկական բաժնի տնօրէնը Զաւէն Եկաւեան բացատրեց Կիւլպէնկեանի մասնակցութեան պարագան. ըստ թէ Նուպար Կիւլպէնկեանի կտակին համաձայն, իր գոհարեղէններուն վաճառքէն գոյացած գումարն է որ պիտի ծառայէ լիսէի շէնքին կառուցումին եւ ոչ թէ ուղղակի հիմնարկին պիւտճէէն կատարելի յատկացում մը: Ինք եւս չեշտեց առանց դպրոցի ապագայ ծրագրելու անկարելիութիւնը:

Կիւլպէնկեան հիմնարկի հայ գաղութներու բաժնի վարիչ Մարթէն Եսայեանի հայերէն երկու խօսքով փակուեցաւ երեկոյթը, բաժակ մը գինիի շուրջ երկարաձգելով զրոյցի մասը:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆԸ ԳՐՈՂԻՆ

ՀԱԼԷՊԻ «Ն. Աղբալեան» սրահին մէջ, Փետր. 23ին, երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Զուլալ Գազանճեանի քերթուածներու նոր հատորին ներկայացման, հովանաւորութեամբ Շահան եպսկ. Սարգիսեանի և բանաստեղծին ներկայութեամբ: Հատորը՝ «Քերթուածներ» լոյս տեսած է առաջնորդին նախաձեռնութեամբ, մեկենասութեամբ տէր և տիկին Գաբրիէլ եւ Անժէլ Զէմպէրճեանի և խմբագրութեամբ Մարուշ Երամեանի: Երեկոյթին բացման խօսքը արտասանած է տիկին Մարուշ Երամեան որ անդրադարձած է բանաստեղծին վաստակին: Օր. Նանոր Ինճէճիկեան կարդացած է հատորէն բանաստեղծութիւն մը, ապա, խօսք առած են Թորոս Թորանեան և Սալբի Գասպարեան, պատմելով իրենց հանդիպումներուն յուշերը, որմէ ետք խօսք առած տիկ. Վարդի Քէշիշեան որ իր ուրախութիւնը յայտնած է այս հատորին հրատարակութեան առթիւ, նշելով թէ Զ. Գազանճեանի գործերը դժուար գտնելի են եւ այս հատորը առիթ կը հանդիսանայ Հալէպի գրասէր հասարակութեան լաւագոյնս ճանչնալու բանաստեղծը: Բանաստեղծը եւ Վարդան Փայալեան արտասանած են երկու կտոր հատորէն, հուսկ Շահան եպսկ. շնորհաւորած է բանաստեղծը հատորին լոյս ընծայման առթիւ, լոյս յայտնելով որ Զ. Գազանճեանի Հալէպ այցելութիւնը խթան հանդիսանայ նոր ստեղծագործութիւններու: Հանդիսութեան աւարտին, հատորը տրամադրուած է ներկաներուն: Այս երեկոյթին առթիւ, Հալէպի «Գանձասար» պարբերականը, անդրադարձած է նաեւ Զուլալ Գազանճեանի կենսագրական գիծերուն և ցարդ հրատարակած գործերուն՝ «Կեանքը քոյրըս» (Փարիզ 1964), «Արեւածաղկի մը նման» (Փարիզ 1975), «Ծարունակելի» (Վենետիկ, 1988), «Նորատուտ» (Վենետիկ 1992), «Բանաստեղծութիւններ» (Երեւան 1996), «Հատընտիր հայ հին բանաստեղծութենէն» (2 հատոր, Վենետիկ, 1998):

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ՎՈԼԳԱ, ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԴՈՒ ԳԵՏ

Բայց այս ճանապարհորդութիւնը առանձնապէս բերկրալից է: Բերկրալից այն պատճառով, որ Այվազովսկին ճանապարհորդում է ոչ թէ մենակ, այլ ջահել կնոջ հետ: Ընդամէնը երկու տարի է, ինչ նրանք ամուսնացել են. նկարիչը դեռ չի ընտելացել երջանկութեանը: Եւ թւում է, այդպէս էլ չի ընտելանայ: Հիմա... ճակատագիրն ասես վարձահատոյց է լինում այն ամէնի համար, ինչ վերապրել է կեանքում, այն հոյակապ, բայց տանջալից սիրոյ համար՝ Թալիոնիի նկատմամբ, փոխադարձ անհամաձայնութեամբ մթագնուած համատեղ կեանքի համար՝ առաջին կնոջ հետ... Երբ նրանք բաժանուեցին, նա արդէն երիտասարդ չէր, հասած աղջիկների հայր էր: Իրիկնային միայնակ զբօսանքների ժամանակ՝ Թէոդոսիայում, նա յիշում էր Թալիոնիին, Ճուլիա Եակովլեւնային, երեխաներին: Երկու անգամ սէր էր բաժին ընկել նրա կեանքում, բայց այն իր հոգում միայն դառն հետքեր էր թողել, հրապուրել ենթադրեալ ուրախութեամբ, որն իրականում գոյութիւն չունէր... Միայն լաւ օրերի յիշողութիւններն էին, որ այդպէս էլ հատուկենտ կը մնային, եթէ...

Մի անգամ, այդպիսի տրամադրութեամբ համակուած, նա կառքով զբօսնում էր Թէոդոսիայում, երբ հանդիպեց մահուան մի թափօրի: Հանելով գլխարկը, Իվան Կոնստանտինովիչը իջաւ կառքից եւ անցորդներին հարցրեց, թէ ո՞ւմ են թաղում:

— Վաճառական Սարգսեանին, — եղաւ պատասխանը:

Նա ճանաչում էր Սարգսեանին: Մի քանի անգամ եկել էր իր մօտ: Երբ թափօրը հեռացաւ իրեն, Այվազովսկին տեսաւ դագաղի յետեւից գնացող այրուն: Դեռատի հայուհին ապշեցուցիչ գեղեցիկ էր: Թուաց, թէ ինքը՝ ողբացեալ տիրամայրն է քայլում թաղման երգասացութեան հնչիւնների տակ:

Մի քանի ժամանակ անց, մի երեկոյ, նա եկաւ լողափ, որը միշտ ամայի էր այդ ժամերին:

Աշնանային սառը ծովի խորքում բոցավառուել էր վերջալոյսը և ծիրանի շողեր էր նետում կապտագոյն ալիքների վրայ: Երկնքի կրակէ ֆոնի վրայ գծագրւում էր կանացի քնքոյշ, սեւազգեստ մի կերպարանք: Նա կանգնել էր դէմքով դէպի ծովը եւ նայում էր նրա խորատաշունչ ընդարձակութեանը: Սառը քամին ծածանում էր նրա գլխարկի սեւ քօղը: Դա Սարգսեանի այրին էր: Միառժամանակ անց, նկարիչը նորից տեսաւ նրան եկեղեցուց դուրս գալիս, իրեն ծանօթ մի հասակով կնոջ հետ: Ցեռագայում հանդիպելով այդ կնոջը, Այվազովսկին սկսեց հարցուփորձ անել Սարգսեանի այրու մասին եւ իմացաւ, որ նա Թէոդոսիացի Բուռնազեանի ընտանիքից է, ամուսնացել է շատ երիտասարդ, կարճ ժամանակ ապրել ամուսնու հետ եւ հիմա, նրա մահից յետոյ, վարում է առանձնացած կեանք, տնից դուրս է գալիս միայն եկեղեցի, մէկ-մէկ էլ ծովափ գնալու համար, երբ այնտեղ այլեւս մարդ չի լինում:

Մի տարի յետոյ Աննա Բուռնազեանը դարձաւ նրա կինը: Եւ թէեւ տարիները անխնայ արծաթել էին նկարչի գլուխն ու փարթամ այտամօրուսները, իսկ ճակատը ակօսել կնճիռները, նա սիրահարուած էր կնոջը եւ երբեմն ինքն իրեն կրկնում էր «Հաճի Աբրեկի» տողերը.

Բայց ձեան տակով էլ երբեմնակի
Հոսում է ջուրը խռամբ լի...

Այո, նա իրօք երջանիկ էր Աննայի հետ. ինչքա՜ն քնքուշ տակտ, նրբանըկատութիւն, հոգեկան ջերմութիւն կար այդ երիտասարդ, ոչինչ չսովորած կնոջ մէջ: Եւ ինչպէ՛ս նա յարգում էր իր արուեստը եւ հասկանում այն, չնայած ոչ թանգարաններ էր յաճախել, ոչ էլ գրքեր կարդացել գեղանկարչութեան մասին: Հիմա նկարիչն ամէն տեղ կնոջը տանում էր իր հետ, որպէսզի ցոյց տայ աշխարհի գեղեցկութիւնը: Ահա, հիմա էլ նրանք միասին են եկել Վոլգայով զբօսնելու: Եւ ինչպէ՛ս է նա նրա ժամանակը պահպանում: Նոյնիսկ այստեղ՝ շոգենաւում, փրկում է որոշ շատախօս ուղեւորներից, երբ տեսնում է, որ ամուսինն ուզում է ինչ-որ բանի վրայ մտորել կամ ճեպանկարներ անել ալբոմում: Նա այժմ կանգնեցրել է եռանդով դէպի ամուսինը շտապող սիմբիրսկցի կալուածատիրոջն ու զրոյցի բռնուել հետը, չթողնելով որ չնչարգելութեամբ տառապող հաստամարմինը մօտենայ նրան: Նա սիրալիր ժպտալով ինչ-որ բան է ասում զրուցակցին, եւ սա յարգալից մի խոնարհումով յետ է գնում... Իսկ Աննան մօտենում է նաւեզրին կանգնած նկարչին եւ հեզ ու հաւակացող կանգնում կողքին: Իվան Կոնստանտինովիչը երկարում է ձեռքն ու ափի մէջ առնելով նրա քնքոյշ, բարալիկ մատները նորից ու նորից շշնջում է իր սիրելի բանաստեղծի տողերը:

...Կայմերի վրայ վառուեցին լոյսերը. մեռնում էր օրը: Երկար ու ձիգ հրադաշտերի վրայ կախուել էին ոսկով ցողուած բոցավառ ամպեր: Աղջամուղջը սողեսող յարձակւում էր նրանց վրայ եւ մէկը միւսի յետեւից հանգցնում: Կանաչ ու կապոյտ ստուերները պարուրում էին գետ ու բեկբեկւում ջրի ծփանքներում: Գետն ամայացաւ: Միայն ափին, ինչ-որ տեղ գիւղակի վրայ, բարակ ծուխ էր ոլորւում, կամ զուգէ աւազի վրայ շուռ տրուած նաւակի մօտ ձկնորսական խարո՞յկ էր վառւում:

(Շար. 181)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻ
ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆԸ
ՋԵՐՄ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ

Տիկին Սօնա Պետրոսեանի որ երկրորդ անգամ ըլլալով գրադարանիս կը նուիրէ հայերէն եւ ֆրանսերէն ընտիր գիրքեր:

Maison des Etudiants Arméniens (MEA)
57 boulevard Jourdan — 75014 Paris

A l'occasion de la journée de la Francophonie :
Chahan Chahnour,
littérature arménienne ou française ?
Stéphane CERMAKIAN
Master 2 en littérature (INALCO),
Résident de la MEA
Lundi 17 mars à 21 heures

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 15

Խմ. օր Մեծի Պահոց
Յիշատակ Ղազարու յարութեան
Կիրակմուտի ժամերգութիւն՝ ժամը 17ին:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Պատարագ՝ ժամը 11ին:
Կը պատարագէ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ
Յետ պատարագի ոստերու օրհնութիւն եւ Անդաստան:

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
Ծ Ա Ղ Կ Ա Զ Ա Ր Դ
Յիշատակ Գալստեան Քրիստոսի
Աստուծոյ մերոյ յաւանակաւ
յԵրուսաղէմ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին:
Պատարագը՝ ժամը 10·30ին:
Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16ին:

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·15ին,
Դռնբացէք՝ ժամը 16·30ին:

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
Պատարագ եւ Դռնբացէքի արարողութիւն:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 10ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ
Կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Երեկոյեան՝ Դռնբացէք *ժամը 16ին:*

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 17ին:

L'UCFAF organise deux voyages en Arménie

1 voyage touristique du 26 juillet au 10 août

soit 16 jours / 15 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes d'aéroport et visa en sus) renseignements : E. Yazidjian au 01 42 87 95 98 (heures de bureau)

1 voyage randonnée du 14 au 25 juillet

soit 12 jours / 11 nuits au prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit de 7 jours randonnée en pension complète et 3 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes (taxes d'aéroport et visa en sus) renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Լ Ի Ո Ն

Այս տարի Կապոյտ Խաչը 80 տարեկան է: Կեդրոնական Ֆրանսայի Տէսինի, Կրընոպլի, Լիոն-Վիլէօրպանի, Սէն Մօրիսի, Վալանսի եւ Վիէնի մասնաճիւղերը կը կազմակերպեն հանդիսութիւններու շարք մը՝ յարգելու կանացի այս մեծ կազմակերպութեան 80րդ տարեդարձը:

Գաղութիս հետ առաջին հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Երկուշաբթի Մարտ 24, ժամը 10·30ին, հիմնադիրներուն յարգանքի յիշատակութեամբ: Լիոնի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ եւ հոգեճաշ՝ «Կ. Մանուկեան» սրահին մէջ:

Հրաւիրուած են ողբացեալ ընկերուհիներուն ընտանիքները, ընկերուհիները եւ համակիր անհատներ եւ կազմակերպութիւններ:

Ճաշին մասնակցելու համար արձանագրուիլ՝
– Տէսինի Մշակոյթի Տուն.– 04·74·53·43·80
– Տէսինի Մշակոյթի Տուն.– 04·78·49·42·97
– Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տուն.– 04·78·26·28·71

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances — Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

ապահովագրական ձեր հարցերուն համար մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE NOUBAR

DÉJEUNER

Au profit de leurs étudiants boursiers de la Maison d'Arménie

Invité d'honneur
Monsieur **Louis CARZOU**

le dimanche 16 mars à 13 heures
au YAN'S CLUB
5 avenue Reille — 75014 Paris

Réservations : tél. : 01.45.89.20.48 — e-mail:**amismarienoubar@hotmail.fr**

Tout don serait apprécié pour lequel vous recevrez un reçu CERFA.

Merci de libeller tout chèque à l'ordre des Amis de la Fondation Marie Noubar
57 boulevard Jourdan — 75014 PARIS

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : **31 mars**

ESPOIR POUR L'ARMÉNIE

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH
DU 6 AU 16 JUILLET

Logement en hôtel 3 étoiles en pension complète
Visite des sites historiques de l'Arménie et du Karabagh
— Lac Sevan, Khor Virab, Guéghard, Garni, etc... —

Prix 1550 euros

Serge Kurkdjian, tél. : 04 91 77 23 44
E-mail : serge@kurkdjian.org
www.espoirpourlarmenie.org

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայդաս եւ Անկէն-լէ-Պէն
կը ներկայացնեն
ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆը
կիրակի, Ապրիլ 6, ժամը 15·30ին
ԱՆԿԷՆ-ԼԷ-ՊԷՆԻ ՔԱԶԻՆՈՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

Date à retenir

SUR LE CHEMIN DE LA LIBERTE
Hommage à A. Aharonian
le **vendredi 18 avril à 20h30**
à la Maison de la Culture Arménienne de Marseille

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 14
VENDREDI
14 MARS
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.917 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 83e ANNEE — N° 21.917

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ՃԱՆԱՉՈՒՄԻ ԴԻՄՈՒՄ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆՐՈՒԹԵԱՆ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Ազգային ժողովի խմբակցութիւններուն կողմէ անկախութեան ճանաչումի դիմում մը յղուած է միջազգային հանրութեան: Դիմումը մեկնած է Քոսովոյի անկախութեան հռչակագրին ստեղծած նախընթացէն:

Դիմումը կ'ըսէ.

«Քոսովոյի խորհրդարանի կողմից 2008թ. փետրուարի 17ին ընդունուած անկախութեան հռչակագրի վերաբերեալ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան Ազգային ժողովի խմբակցութիւնները.

– պաշտպանելով ազատ ինքնորոշման իրաւունքը,

– ողջունելով միջազգային հանրութեան կեցուածքը Քոսովոյի բնակչութեան մեծամասնութեան մարդկային եւ քաղաքացիական իրաւունքների յարգման հարցում,

– Արձանագրելով, որ Լեռնային Ղարաբաղի տեղաբնիկ հայ բնակչութեան նկատմամբ Ադրբեջանի իշխանութիւնները տասնամեակներ շարունակ հետեւողականօրէն իրականացրել են խտրականութեան, քաղաքացիական իրաւունքների սահմանափակման, էթնիք զտումների եւ բռնատեղահանման քաղաքականութիւն, ինչի աղէտալի հետեւանքները հնարաւոր է եղել կանխել բացառապէս կազմակերպուած ինքնապաշտպանութեան միջոցով,

– գտնելով, որ այդ կերպ խորհրդային Միութեան իրական փլուզման պահից Ադրբեջանը կորցրել էր Լեռնային Ղարաբաղի նկատմամբ պետական իշխանութիւն իրականացնելու իրաւական եւ բարոյական բոլոր հիմքերը,

– ափսոսանք յայտնելով հակամարտութեան ընթացքում եւ յատկապէս զինուած դիմակայութեան փուլում մարդկային կորուստների եւ զրկանքների առթիւ,

– յուսալով, որ բանակցութիւնների միջոցով կարելի է հասնել կողմերի համար փոխընդունելի այնպիսի լուծման, որը կ'երաշխաւորի Լեռնային Ղարաբաղի ազատ ինքնորոշման փաստի միջազգային ճանաչումը,

աշխարհի երկրների խորհրդարաններին կոչ ենք անում հետեւողական լինել ազգերի ինքնորոշման իրաւունքի հիման վրայ կազմակերպուած պետութիւնների ճանաչման հարցում՝ ձեռնպահ մնալով երկակի ստանդարտներից:

ԼՂՀ ԱԺ «Ժողովրդավարութիւն» խմբակցութեան անունից՝
ՎԱՀՐԱՄ ԱԹԱՆԷՍԵԱՆ

«Հայրենիք» խմբակցութեան անունից՝
ԱՐԹՈՒՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

«Հ.Յ.Դ. – Շարժում-88» խմբակցութեան անունից՝ ԱՐՄԷՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ք. Ստեփանակերտ
12 Մարտի 2008թ.»

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Վարչապետ ու նորընտիր նախագահ Ս. Սարգսեան Մարտ 12ին հանդիպում ունեցած է Երեւանի պետական համալսարանի տնտեսագիտական բաժնին ուսանողներուն հետ, պատասխանած անոնց հարցումներուն որոնց կարեւոր մէկ մասը շօշափած է ներքաղաքական վերջին անցքերը: Ինչ կը վերաբերի Լ. Տէր Պետրոսեանի ձերբակալութեան նիւթին, Ս. Սարգսեան ըսած է. «Բոլոր այն խօսակցութիւնները որ Լ. Տէր Պետրոսեանին այսօր կամ վաղը ձերբակալելու են, իրականութեան չեն համապատասխանում: Ճիշդ այնպէս, ինչպէս իրականութեանը չի համապատասխանում այն, որ ոչ մէկը "ռիսք" չի անի նրան ձերբակալելու»: Ապա հաւաստած է որ ձերբակալուածներուն դատը բաց ու թափանցիկ պիտի ըլլայ, որպէսզի հանրութիւնը տեսնէ թէ ո՛վ կազմակերպած է եւ ո՛վ կիրարկած խռովութիւնը:

Պատասխանելով Արթիւր Բաղդասարեանը Ազգային ապահովութեան խորհուրդի քարտուղար նշանակելու մասին հարցումին, մինչ Ռ. Քոչարեան զինք «կրկնակի դաւաճան» նկատած էր, վարչապետը ըսած է, թէ Ա. Բաղդասարեանի նկատմամբ ինք տարբեր վերաբերում ունի:

Անդրադառնալով Ղարաբաղի հարցին, Ս. Սարգսեան ըսած է. «միակողմանի որեւէ զիջում չի լինելու, աւելի սկզբունքային են լինելու եւ անելու են այն, ինչ բխելու է ժողովրդի շահերից»: Իսկ Մարտ 4ին հրադադարին բռնաբարումը պատահական չէր ըստ վարչապետին. «կան ապացոյցներ որ դա նախատեսուած գործողութիւն էր, բայց ում հետ, դա ժամանակը ցոյց կը տայ» ըսած է Ս. Սարգսեան:

***

ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԶԷ ԿՐԱԿԱԾ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

Ոստիկանութեան լրատու վարչութեան պետ Սայաթ Շիրինեան հերքած է Մարտ 1–2ի պատահարներուն ժողովուրդին դէմ զէնք գործածուած ըլլալու պնդումները: Մարտ 12ի մամուլի ասուլիսին ըսած է թէ ստեղծուած իրավիճակին մէջ ոստիկանները իրաւունք ունէին զէնք գործածելու, բայց այն տեսերիզները որոնք ժողովուրդին վրայ ոստիկաններու կրակոցներ ցոյց կու տան «շատ կոպիտ մոնթաժ»ի արդիւնք են, քաղաքացիները մոլորութեան մատնելու յայտնի նպատակով կատարուած:

Ոստիկանութեան զօրքերու հրամանատարի առաջին տեղակալ Գ. Պետրոսեան ալ արհեստագիտական բացատրութիւններով լրացուցած է ըսուածը:

***

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ Ս. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ ԳՏՆՈՒԱԾ ՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Մարտ 12ին Աբովեան քաղաքին մէջ գտնուած ու ձերբակալուած է երեսփոխան Սասուն Միքայէլեան որ հետախուզութեան մէջ էր Մարտ 1ի դէպքերուն առընչութեամբ: Ան ներկայացուած է Յատուկ քննիչ ծառայութեան ուր ամբաստանուած է պետական իշխանութեան խլրացումով, սպանութեան յանգած զանգուածային անկարգութիւններու կազմակերպութեամբ:

Սասուն Միքայէլեան մէկն է այն չորս երեսփոխաններէն որոնց անձեռնմխելիութիւնը ջնջած էր Ազգային ժողովը, Մարտ 4ի արտակարգ նիստին, գլխաւոր դատախազին դիմումով: Սակայն չորսէն միայն երկուքը կարելի եղած էր ձերբակալել, Ս. Միքայէլեան եւ Խաչատուր Սուքիասեան անդտանելի ըլլալով:

***

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԵՐԵՒԱՆԻՆ ԴԱՍ ՏՈՒՈՂՆԵՐԷՆ ՄԷԿՈՒՆ

ԱՄՆ-ու արտաքին գործերու տեղակալ ու Մինսկի խումբին նախագահներէն Մ. Պրայզա Հայաստանի արտաքին նախարարութեան արդար հակազդեցութեան թիրախ եղած է, Մարտ 1ի երեւանեան խռովութիւններուն առընչութեամբ անհեթեթ իր արժեւորումին պատճառով: Փոքր երկրի մը մէջ մեծ երկրի մը ներկայացուցիչին ամէն կեցուածք արտօնելի ընող ինքնավստահութեամբ ան յայտարարած էր «Ասոսիէյթըտ Փրէս»ին թէ ընդդիմութեան ուղղուած Երեւանի յետընտրական հակազդեցութիւնները շատ բիրտ ու կոպիտ եղած են. նաեւ խոր մտահոգութիւն յայտնած էր Լ. Տէր Պետրոսեանի համախոհներուն զանգուածային ձերբակալութեան: Ըսած էր տակաւին. «Ընդվզեցնող է որ Հայաստանի կառավարութիւնը ոչ միայն սահմանափակումներ պարտադրած է անկախ լրաբերներուն եւ պահպանած արտակարգ վիճակը, այլեւ զարկ տուած է ընդդիմութեան պետերուն ձերբակալութիւններուն: Անհրաժեշտ է որ ընդդիմադիր դէմքերու ձերբակալութեան վերջ տրուի»:

Արտաքին գործերու նախարարութիւնը Մարտ 12 թուակիր յայտարարութեամբ մը հակադարձած է ամերիկացի դիւանագէտին խօսքերուն: Հոն ըսուած է. «Շշմած ենք տեսնելով որ Մ. Պրայզա Երեւան այցին պաշտօնական եւ ոչ պաշտօնական դէմքերու հետ տեսակցութիւններէ ետք, նման կողմնակալ յայտարարութիւններ կ'ընէ: Նման կեցուածք չի կրնար մեզի օգնական ըլլալ որ ներկայի հարցերը լուծենք»:

***

ԽՈՇՏԱՆԳՈՒԱԾ ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՊԱՍՏԱՆԱԾ

Տաւուշի Քոլագիր գիւղին սահմանին վրայ Մարտ 9ի երեկոյեան ադրբեջանցի զինուոր մը ձերբակալուած է: Ան գիտակցաբար անցած է սահմանը, ինչպէս ըսած է: Իր արարքը բացատրած է վերադասներուն անմարդկային վերաբերումով: Հակառակ հիւանդ ըլլալուն, չեն թոյլատրած որ հիւանդանոց երթայ ու խոշտանգած են զինքը: Ինք ալ զէնքը ձգելով իրենց բանակավայրը, փախուստի դիմած է:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ԶԻՆԱՓՈՐՁ

Ռուս ղեկավար Վ. Կորմիլցեւ Նովոստի գործակալութեան յայտնած է թէ Հայաստան եւ Ռուսաստան կը պատրաստուին զարնանային զինափորձեր կատարել. անոնք չորս հանգրուան պիտի ունենան, ընդգրկեն ռազմական օդուժը, օդային պաշտպանութեան համակարգեր, զինուորական փոխադրամիջոցներ:

Վերջին օրերուն հրադադարին բռնաբարման փորձին չորս ադրբեջանցի զինուորի կորուստէն ետք այս զինափորձերը որոշ քննադատութիւններու պատճառ եղած են. սակայն ապահովութիւն տրուած է որ անոնք ուղղուած չեն Ադրբեջանի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻ վերջին վերապրող մարտիկը Լազար Փոնթիչելլի մեռաւ Մարտ 12ին եւ իր մահով կ'անհետանայ վերջին վկան «մեծ պատերազմին»: Ծնած էր Իտալիա 1897ին եւ նախ մերժած էր որ իր յուղարկաւորութիւնը ազգային բնոյթ առնէ, բայց ի վերջոյ համակերպած էր այն համոզումով որ նման նախաձեռնութիւն մը կը մեծարէ պատւոյ դաշտին վրայ ինկած միլիոնաւոր զինուորներ: Իր մահը, արդարեւ, մեծ պատիւներու կ'արժանանայ, մինչ Ցուլւարին մեռած ուրիշ վերապրող մը, 107 տարեկանին, ոչ մէկ արձագանգի արժանացաւ: Փոնթիչելլի «ազգային մեծարանք»ի պիտի արժանանայ Ենվալիտ, Ն. Սարքոզիի ներկայութեան:

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻ չէ ծածկած իր բարկու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ Կ'ԱՒԱՐՏԻ ԱՌՈՒՄԻ՛ՏԱՐԸ

Կ'երթայինք Տիգրոն, կ'երթայինք Բիւզանդիոն, խնդրելու, պաղատելու որ արքայ ու կայսր հասնին, օգնեն հարթելու մեր կնճիռները:

Դիմեցինք հիւսիս, դիմեցինք արեւմուտք, աղաչելով որ գան ու մեր տունն ու պարտէզը մեզի վերադարձնեն:

Արքան իր առնելիքը առաւ, կայսրը իրենը. մեր կնճիռները հազարով աւելցան:

Հիւսիսը «խաբեց», արեւմուտքը «դաւեց», տունէն ու պարտէզէն ետք ժողովուրդն ալ վրայ տուինք:

Այսօր Տիգրոնը Եւրոպա եկած է, Բիւզանդիոնը՝ Ամերիկա գաղթած:

Մենք՝ ղեկավար, ընդդիմադիր, մտաւորական, ռամիկ, կը շարունակենք դիմել մէկուն ու միւսին, նոյն աղաչանք-պաղատանքով: Նորութիւնը՝ բարձրաձայն գանգատն է անոնց ցոյց տուած արհամարհանքին. մէկ ալ նշմարուելու մարմաջը:

Այսօր ի՞նչպէս կ'աւարտի արդեօք առումի՛տարը, երբ կնճիռները՝ կնճիռ, պարտէզէն թաշկինակ մը, տունէն հաւաբուն մը մնացած է:

Թ. ԱՐՓԻ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՇՈՂՈՔՈՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՎՐԴՈՎԷ ՀՐԵԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ

Ցեղասպանութեան հրեայ ծանօթ մասնագէտներ՝ Ե. Օրոն, Ի. Չարնի եւ Է. Ռիխմթէր նամակ մը ղրկած են Իսրայէլի արտաքին գործերու նախարար Ց. Լիվնիին, վրդովում յայտնելով Իսրայէլի Անգարայի դեսպան Կ. Լեւիի զուգահեռին, որով նոյն բնոյթով վերաբերած էր իր երկրին Գազայի մէջ վարած քաղաքականութեան եւ Հայկական Ցեղասպանութեան («Ցառաջ» – Մարտ 7):

«Դեսպան Լեւի անարգելու ստիճան կը սխալի, եթէ կը ժխտէ Հայկական Ցեղասպանութիւնը: Անոր յայտարարութիւնը վերջին ծայր վիրաւորական է եւ կործանարար: Անոր առաքելութիւնը Իսրայէլը արժանաւորապէս ներկայացնելն է եւ ոչ թէ պատմական իրականութիւններու վերաքննութիւնը: Ժխտողական նման հրապարակային յայտարարութիւններով Լեւի ճամբայ կը բանայ անտեսումին, կամ ժխտումին ցեղասպանական բոլոր սպառնալիքներուն, որոնց մէկ մասը թիրախ առած է Իսրայէլը» գրած են անոնք: Այդ առիթով ալ շեշտած որ 1915ը հետեւանք էր ժամանակի Թուրք կառավարութեան մտադրուած, ծրագրուած քաղաքականութեան եւ ան լիովին յարիր է ՄԱԿ-ի ընդունած ցեղասպանութեան պայմանադրին յօդուածներուն: Եզրակացուցած են թէ Իսրայէլի համար Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները որքան կենսական արժէք ալ ունենան, չարժեր հրապարակային շողոքորթ յայտարարութիւններով մասնակցիլ ժխտումի քաղաքականութեան:

ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ՆՊԱՏԱԿՆ Է «ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ՄԱՐՏԻ 1-ԻՆ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԵՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ»(*)

ԱՐՄԷՆ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Հայաստանում տեղի ունեցած վերջին իրադարձութիւնների խոր վերլուծութիւնը դեռեւս առջեւում է, բայց, այդուհանդերձ, մենք իրաւունք ունենք արդէն այսօր որոշ եզրայանգումներ անելու: Կը ցանկանայինք նախ եւ առաջ անդրադառնալ Հայաստանի նախագահի նախկին թեկնածու Լեւոն Տէր Պետրոսեանի արած մի վերջնագրային յայտարարութեանը: Այսպէս. 2008թ. Մարտի 5ին Հայաստանի Սահմանադրական դատարանի նիստում նա պահանջեց կազմակերպել, ոչ աւել ոչ պակաս, «Մարտի մէկի իրադարձութիւնների միջազգային հետաքննութիւն»:

Փորձենք հասկանալ, թէ ի՞նչ կարող է նշանակել «Մարտի մէկի իրադարձութիւնների միջազգային հետաքննութիւնը»: Մենք արդէն վարժուել ենք, որ Հայաստանի Հանրապետութեան առաջին նախագահը բաւականին հեշտութեամբ է գործածում տերմիններ ու հասկացութիւններ, որոնց իրական բովանդակութիւնը չի պարզաբանւում: Մինչդեռ, որեւէ իրադարձութեան «միջազգային հետաքննութիւն» հասկացութիւնն ունի միանգամայն կոնկրետ բովանդակութիւն եւ իրագործման կանոնակարգուած ընթացակարգեր:

Նախ՝ դա նշանակում է, որ ՄԱԿ-ի Անվտանգութեան խորհուրդը, որն էլ արտօնում է այդօրինակ «միջազգային հետաքննութիւնները», պէտք է ընդունի, որ տուեալ իրադարձութիւնը այս կամ այն պետութեան կողմից իր միջազգային պարտաւորութիւնների խախտում է եւ այն անվտանգութեան սպառնալիք է ստեղծում տարածաշրջանում — աշխարհում:

Երկրորդ՝ ՄԱԿ-ի հովանու ներքոյ պէտք է ստեղծուի միջազգային յատուկ քննչական մարմին՝ ինքնիշխան պետութիւնում աշխատանքի արտակարգ լիազօրութիւններով օժտուած մի յանձնաժողով:

Երրորդ՝ այդպիսի քննչական յանձնաժողովի գործունէութիւնը ենթադրում է, նախ եւ առաջ, անսահմանափակ լիազօրութիւնների տրամադրում՝ «Մարտի 1ի» գործի անխտիր բոլոր նիւթերը մանրակրկիտ ուսումնասիրելու համար, ներառեալ Հայաստանի ցանկացած քաղաքացու, այդ թւում՝ պաշտօնեաների, ոստիկանութեան, ազգային անվտանգութեան ծառայութեան և զինուած ուժերի սպաների, ինչպէս նաև պետութեան բարձրագոյն ղեկավարների հարցաքննութիւնների ենթարկելը: Ընդ որում, վերջիններս ցուցմունքներ տալուց հրաժարուելու իրաւունք չեն ունենայ:

Չորրորդ՝ ինչպէս ցոյց է տալիս միջազգային հարուստ փորձը, բազմազգ քննչական խմբի մասնագէտները (քննիչներ, դատախազներ, բժշկագէտներ, յատուկ ծառայութիւնների աշխատակիցներ, թարգմանիչներ եւ այլն), ի հեճուկս իրենց տրուած մանդատի, ներկայացնում ու պաշտպանում են իրենց իսկ պետութիւնների շահերը, այսինքն՝ կատարում նրանց քաղաքական պատուէրը: Առհասարակ, հէ՛նց դրա համար էլ ստեղծւում են այդօրինակ յանձնաժողովները: Բնա՛կան է՛, դրանց աշխատանքը, որքան կանոն, ձգձգւում է այնքան ժամանակ, որքան պահանջւում է քաղաքական պատուէրը մինչեւ վերջ կատարելու համար: Յիշենք, թէ ինչպէս էր 1991ից մինչեւ 1998 թուականը ԻՒՆՍՔՈՄ-ը («Միաւորուած ազգերի կազմակերպութեան յատուկ յանձնաժողովը») զբաղուած, մասնաւորապէս, Իրաքում գոյութիւն չունեցող միջուկային զէնքի չարունակական որոնումներով, ու թէ ինչպէս նրա աշխատանքի ողջ ընթացքն օգտագործուեց Իրաքի դէմ ամէն տեսակի ճնշումների, նրա անկախութիւնը սահմանափակող ու պետական մեքենան խափանող նորանոր պատժամիջոցների սահմանման ու պահպանման համար:

Ի հարկէ, Հայաստանի Հանրապետութեան առաջին նախագահն, առաջարկելով կազմակերպել «Մարտի մէկի իրադարձութիւնների միջազգային հետաքննութիւն», կարող է եւ չիմանալ այդ. տարրական ճշմարտութիւնները, որոնք միջազգային իրաւագէտների եւ ազգային անվտանգութեան գծով մասնագէտների ուսումնասիրութեան առարկան են: Բայց այդ դէպքում մենք իրաւունք ունենք եզրակացնելու, որ Լ. Տէր Պետրոսեանն անտեղեակ եւ անգէտ է այն հարցերում, որոնց մասին ինքն իրեն թոյլ է տալիս հրապարակայնօրէն արտայայտուելու: Իսկ եթէ նա գիտի, թէ ինչի մասին է խօսքը, եւ, այդուամենայնիւ, շարունակում է պնդել իր առաջարկը, ապա հիմնաւորուած կասկածներ են առաջանում անկախ Հայաստանի բուն գաղափարին նրա նուիրուածութեան վերաբերեալ: Առանձնակի մտաւոր ջանքեր չեն պահանջւում՝ պատկերացնելու համար մեր արտայայտած դատողութիւններին Լ. Տէր Պետրոսեանի ու իր կողմնակիցների արձագանքը. «Իշխանութիւնները վախենում են միջազգային հետաքննութիւնից, ինչն ապացուցում է ընդդիմութեան իրաւացիութիւնը» եւ այլն: Բայց եկէք առանց հիստերիայի զննենք ՀՀ նախկին նախագահի առաջարկի իրականացման հնարաւոր հետեւանքներն ու էութիւնը: —

Գաղտնիք չէ, որ միջազգային կազմակերպութիւններում, որոնց հովանու ներքոյ ստեղծւում են միջազգային քննչական յանձնաժողովները, առաջին ջութակը նուագում են ԱՄՆ-ը եւ իր դաշնակիցները: Եթէ մի պահ պայմանականօրէն պատկերացնենք, թէ նմանօրինակ քննչական մարմին է ստեղծուել Հայաստանի սոյն թուականի Մարտի 1ի իրադարձութիւնների առընչութեամբ, ապա դժուար չէ կռահել, որ միջազգային քննչական խմբում կը գերակշռեն հէնց արեւմտեան երկրների ներկայացուցիչները, որոնք իրենց իւրայատուկ աշխարհաքաղաքական շահերն ու խնդիրներն ունեն տարածաշրջանում: Քննչական խմբի անդամներն օժտուած կը լինեն իրաւաբանական անձեռնմխելիութեամբ Հայաստանի ողջ տարածքում՝ համաձայն Արտօնութիւնների եւ անձեռնմխելիութեան մասին Միացեալ ազգերի պայմանագրութեան: Միեւնոյն ժամանակ նրանք ակտիւօրէն կը զբաղուեն լրտեսական գործունէութեամբ, ինչպէս դա արել են, օրինակ, հէնց ԻՒՆՍՔՈՄ-ի ղեկավարներն ու անդամները եւ յետագայում նոյնիսկ հրապարակայնօրէն յայտարարել այդ մասին: Այսպէս, «Ուաշինգթըն փոստ» — «Պոստըն գլոպ» թերթերը, անանուն աղբիւրներ յիշատակելով, յայտնել են, որ ԻՒՆՍՔՈՄ-ի ղեկավար Ռիչարդ Պաթլերը համագործակցում էր ամերիկեան ԿՀՎ-ի հետ, մասնաւորապէս, նպատակ ունենալով էլեկտրոնային լրտեսութիւն հաստատել Իրաքի ռազմական հաղորդումների վրայ: Այդ տեղեկութիւնը հաստատեց ԻՒՆՍՔՈՄ-ի նախկին անդամ Ռոդ Պարթոնը՝ 2005թ. Փետրուարին աւստրալիական հեռուստատեսութիւնով ելոյթ ունենալիս: Հաւաքուած տեղեկատուութիւնը օգտագործուեց Իրաքի դէմ ռմբահարումների գերճշգրիտ ուղղորդման համար:

Որպէսզի աւելի լիարժէք պատկերացնէք, թէ ինչ լիազօրութիւններ են ընձեռւում նմանօրինակ քննչական խմբերին, մի քանի պարբերութիւն մէջբերենք ՄԱԿ-ի Անվտանգութեան խորհրդի թիւ 1595 բանաձեւից, որով հիմնադրուեց «ՄԱԿ-ի միջազգային անկախ քննչական յանձնաժողովը»՝ 2005թ. Լիբանանի նախկին վարչապետ Ռաֆիք Հարիրիի սպանութեան հետաքննութեան գործում «լիբանանեան իշխանութիւններին օժանդակութիւն ցուցաբերելու» նպատակով:

ՄԱԿ-ի Անվտանգութեան խորհուրդը որոշում է, որ սեփական պարտականութիւնների արդիւնաւէտ կատարումն ապահովելու համար Յանձնաժողովը պէտք է.

— Լիակատար օժանդակութիւն ստանայ լիբանանեան իշխանութիւնների կողմից, ներառեալ լիակատար հնարաւորութիւն՝ օգտուելու նրանց ունեցած բոլոր այն փաստաթղթերից, վկայութիւններից ու ֆիզիքական տուեալներից — ապացոյցներից, որոնք Յանձնաժողովը կը համարի հետաքննութեանն առընչուող.

— Լիազօրութիւններ ունենայ՝ հաւաքելու այդ ահաբեկչական գործողութեան հետ կապուած ցանկացած լրացուցիչ տուեալներ ու ապացոյցներ, ինչպէս փաստաթղթային, այնպէս էլ ֆիզիքական, ինչպէս նաեւ հարցաքննութիւններ անցկացնելու Լիբանանի բոլոր այն պաշտօնատար եւ այլ անձանց հետ, որոնց Յանձնաժողովը կը համարի հետաքննութեանն առընչուող.

— Օգտուի Լիբանանի ողջ տարածքում տեղաշարժելու ազատութիւնից, ներառեալ ազատ ելումուտը բոլոր այն վայրեր ու օբյեկտներ, որոնք Յանձնաժողովը կը համարի հետաքննութեանն առընչուող.

— Ստանայ ծառայութիւններ, որոնք անհրաժեշտ են իր գործառոյթների կատարման համար, ինչպէս նաեւ ապահովուի ոչ միայն տարածքներով, անձնակազմով ու գոյքով, այլեւ արտօնութիւններով եւ անձեռնմխելիութիւններով, որոնց իրաւունքը նա ունի, համաձայն «Արտօնութիւնների եւ անձեռնմխելիութեան մասին Միացեալ ազգերի պայմանագրութեան»:

2006թ. Փետրուարին արդէն որոշում ընդունուեց Լիբանանի հարցերով Յատուկ դատարանի ստեղծման մասին, իսկ 2007թ. Դեկտեմբերին Լա Հէյը համաձայնուեց դառնալ Ռ. Հարիրիի սպանութեան գործով դատավարութեան անցկացման վայրը:

Իսկ այժմ՝ Լ. Տէր Պետրոսեանի առաջարկի ենթադրեալ իրականացման հետեւանքների մասին:

Այդպիսի մարմնի ստեղծման բուն գործընթացը՝ ՄԱԿ-ի Անվտանգութեան խորհրդի օրակարգ տանել, առաջարկը մտցնելը, այդ միջազգային ատեանում Հայաստանի ներքին խնդրի քննարկումն ու բարձրաձայնումը, մանդատի վերաբերեալ վէճերը եւ այլն, արդէն իսկ սաստիկ հարուած կը լինի Հայաստանի Հանրապետութեան ինքնիշխանութեանն ու հեղինակութեանը:

Հայաստանում այդօրինակ խմբի աշխատանքի ընթացքն, իր հերթին, կործանիչ ազդեցութիւն կ'ունենայ Հայաստանի ազգային անվտանգութեան ողջ համակարգի համար, որը, ինչպէս ցոյց տուեցին վերջին իրադարձութիւնները, լուրջ թերութիւններ ունի եւ դեռեւս ձեւաւորման փուլում է: Փաստօրէն, նախկին նախագահն առաջարկում է յանձնել Հայաստանի ինքնիշխանութեան կարեւորագոյն մասը՝ նրա արդարադատութեան համակարգը, միջազգային այն ուժերի վերահսկողութեանը, որոնք բացարձակապէս շահագրգռուած չեն հայկական պետութեան ամրապնդման գործում: Եթէ հաշուի առնենք նաեւ հայադրբեջանական հակամարտութեան գործօնը, որը ցանկացած պահի կարող է փոխարկուել Հայաստանի դէմ նոր յարձակումի, ապա միջազգային այդօրինակ յանձնաժողովի ստեղծումով հայկական անկախ պետականութիւնը, ինչպէս ասում են, կ'երգի կարապի իր երգը: Ըստ երեւոյթին, զուր չէր Լ. Տէր Պետրոսեանը 2008թ. փետրուարի 22ի իր միտինգում ներշնչում ունկնդիրներին, թէ «ազատութիւնն այնպիսի արժէք է, որը վեր է անգամ անկախութիւնից, անգամ բոլոր յաղթանակներից, անգամ պետականութիւնից: Ո՞ւմ է պէտք այն պետութիւնը, այն իշխանութիւնը, այն անկախութիւնը, այն յաղթանակը, որը մարդուն չի տալիս ազատութիւն»:

Համադրելով Լ. Տէր Պետրոսեանի այս անիշխանական հայեցակարգն Հայաստանի ազատագրուած տարածքը Ադրբեջանին յանձնելու եւ այնտեղ միջազգային «խաղաղարարներ» մտցնելու նրա սեւեռուն գաղափարի, Արեւմուտքին ուղղուած՝ Հայաստանի ներքին գործերին անպատկառօրէն միջամտելու նրա շարունակուող կոչերի, ինչպէս նաեւ «Մարտի մէկի իրադարձութիւնների միջազգային հետաքննութեան» վերաբերեալ նրա վերջին առաջարկի հետ, կարելի է ամենայն վստահութեամբ եզրակացնել. Լ. Տէր Պետրոսեանն Հայաստանում ներկայացնում եւ լոբբինգաւորում է համաշխարհային քաղաքականութեան որոշակի հեղինակների շահերը, որոնք ընդհանուր ոչինչ չունեն հայկական պետականութեան եւ հայ ժողովրդի շահերի հետ: Ըստ երեւոյթին, Լ. Տէր Պետրոսեանի նախընտրական եւ յետընտրական ողջ ծրագրի մեխը Մարտի 5ին նրա հնչեցրած «իրադարձութիւնների միջազգային հետաքննութիւնն» էր Հայաստանում, ինչի համար էլ հէ՛նց հրահրուեցին սոյն թուականի Մարտի 1ի անկարգութիւնները:

Այդ գործութենական, բայց միանգամայն ճանաչելի հեղինակների ծրագրերի իրականացումը մենք յստակ տեսնում ենք Իրաքում, որտեղ, բազմաթիւ վերլուծաբանների կարծիքով, պետականութեան կորուստն ու երկրի փլուզումը լոկ ժամանակի հարց է: Պէտք է նաեւ ընդունել, որ Իրաքում տեղի ունեցած իրադարձութիւնները նախորոշուեցին հէնց վերոյիշեալ ԻՒՆՍՔՈՄ յանձնաժողովի աշխատանքով: Բայց, եթէ Սադդամ Հիւսէյնի վարչակարգն իսկապէս յանցաւոր էր եւ արժանի միջազգային հանրութեան դատապարտմանը, ապա մեր դէպքում խօսքը վերաբերում է ՀՀ առաջին նախագահի յաւակնութիւններին եւ վնասարար գործունէութեանը, որն անձամբ փորձում է նոյնպիսի կործանիչ հարուածի տակ դնել վերստեղծուած հայկական պետակա-

նութիւնը, որն իր քսան տարուց էլ պակաս կենսաժամանակահատուածում անցաւ գոյութեան համար մղուած պատերազմի ու տնտեսական շրջափակման միջով, որն այժմ էլ ենթակայ է տեղեկատուական ու հոգեբանական հզօրագոյն գրոհների եւ Թուրք-ադրբեջանական նոր ներխուժման սպառնալիքի: Հետաքրքրական է նաեւ ընդգծել, որ իր նախագահութեան շրջանում Լ. Տէր Պետրոսեանն երբեք «միջազգային հետաքննութեան» հարց չի բարձրացրել, օրինակ, Սումգայիթում, Բաքւում, Կիրովաբադում, Գետաշէնում, Մարաղայում եւ հայաբնակ այլ վայրերում ադրբեջանական իշխանութիւնների կազմակերպած հայկական ջարդերի ու կոտորածի առընչութեամբ:

Վերը նկարագրուածը՝ «Մարտի մէկի իրադարձութիւնների միջազգային հետաքննութեան» Լ. Տէր Պետրոսեանի պահանջի ընդամէնը մի քանի հնարաւոր հետեւանքներն են, որոնք, յուսով ենք, երբեք չեն իրականանայ Հայաստանի պարագայում. հայ ժողովուրդը նման բան թոյլ չի տայ:

Միեւնոյն ժամանակ Հայաստանի իշխանութիւնները պէտք է ընդունեն, որ բազմաթիւ այլ սխալների հետ մէկտեղ (ընկերային եւ քաղաքային քաղաքականութեան, հասարակայնութեան ձայնը լսելու անկարողութեան եւ այլ հարցերում), թոյլ տուեցին նաեւ ռազմավարական սխալ. այն է՝ իրենց թողտուութեամբ (իսկ երբեմն էլ՝ հովանաւորութեամբ) Հայաստանում, դրսից ցուցաբերուող աջակցութեան շնորհիւ արմատներ գցեց ու ինքնակազմակերպուեց հզօր հինգերորդ զօրասիւն՝ Լ. Տէր Պետրոսեանի եւ ՀՀՇ-ի գլխաւորութեամբ: Բուժել այդ հիւանդութիւնն առանց ցաւի, աւա՛ղ, արդէն անհնար է, պահը կորսուած է: Բայց «հիւանդ ատամի» հեռացնելն, ամէն դէպքում պարտադիր է:

Ա. Ա.
Քաղաքական գիտութիւնների դոկտոր,
Ռազմավարական հետազօտութիւնների «Արարատ» կենտրոնի տնօրէն
www.hayq.org
www.ararat-center.org

(*) Յօդուածը առաջին անգամ լոյս տեսած է «Ռազմավարական մշակոյթի հիմնադրամ»ի կայքէջին վրայ, Մարտ 6ին (Մոսկուա):

1914-ԷՆ ԵՏՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՆՉՔԵՐԸ ԻՒՐԱՑՆՈՂՆԵՐԸ ԸՍՏ ԹՐՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐՈՂՈՒՀԻԻՆ

«Մարմարա» օրաթերթը (Մարտ 3) կ՚արձագանգէր «Թարաֆ» թերթին մէջ նախորդ օրը լոյս տեսած հետաքրքրական գրութեան մը. ան ստորագրուած էր Այշէ Հիւրի կողմէ, նիւթ կ՚ընէր ատենի իշխանութեան կողմէ «լքեալ գոյք» պիտակուած հայկական ինչքերուն իւրացումը:

Տունճալ շրջանին շատ վայրերու մէջ քննիչ յատուկ յանձնախումբեր կազմուած են: Իթթիհատական Ահմէտ Ռըզա Պէյ առարկած է «լքեալ գոյք» որակումին, ըսելով որ Հայերը յօժար կամքով լքած չեն զանոնք: Բայց ոչ ոք կարեւորութիւն տուած է անոր առարկութեան:

Ա. Հիւր կ՚ըսէ թէ պաշտօնական տեսակէտը ամէն առիթով կը պնդէ թէ պետութիւնը Հայերու ստացուածքը պաշտպանելու ձեւեր սահմանած էր, բայց իրականութեան մէջ ոչինչ պաշտպանուած է. արդէն Հայերը շատ կարճ ժամանակի մէջ տեղահանուելով, ոչ մէկ դիմումի ատեն ունեցած էին: Հայերու ձգածին տէր կը դառնային Թուրք, քիւրտ, չէրքէզ երեւելիներ, կամ Պալքաններէն բերուած գաղթականներ: Նպատակը մահմետական դրամատէր դասակարգ մը ստեղծելն էր. այդ պատճառով հայապատկան ստացուածքը կը ծախուէր շատ ցած գիներով, երբեմն ալ ձրի կը տրուէր:

Ա. Հիւր կ՚ամբաստանէ Ազգային պայքարի դէմքերն ալ, որոնք պնդելով հանդերձ թէ իրենք օսմանցիներու շարունակութիւնը չեն, ոչինչ ըրած են կացութիւնը սրբագրելու համար:

Շրջանի ազգային պաշտպանութեան նախարար Ֆ. Չաքմաք խորհրդարանի 1921 Յունուար 22ի դռնփակ նիստին շեշտած է թէ երկրին մէջ տակաւին 800 հազար քրիստոնեայ կայ ու ինք վրդոված է անոնց տնտեսական դիրքէն: Կողմնակից յայտնուած է որ զինուորական ծառայութեան գումար պահանջուի այդ քրիստոնեաներէն, անոնք տարուին ճամբու, կամուրջի, փապուղիի կառուցումի մէջ աշխատելու: «Մեր նպատակը զանոնք ջախջախելն է» ըսած է ան ու իր խօսքերը արժանացած են խանդավառ ծափերու:

Ա. Հիւր կը պատմէ տակաւին թէ Հայերու դէմ գործուած ոճիրներով ամբաստանուածներ, կախաղան հանուածներ յետոյ ազգային նահատակ հռչակուած են եւ անոնց ընտանիքները բաժին ստացած են հայապատկան հարստութենէն: Ցնցիչ օրինակ կը նկատէ Թուրքիոյ ամէնէն կարեւոր շէնքին՝ նախագահական ապարանքին Հայէ մը գրաւուած հողի վրայ կառուցուած ըլլալու պարագան:

Հայերէ գրաւուածին արժէքին մասին գաղափար յայտնել կարելի չէ, կալուածային տոմարները պրպտողներուն համար փակ ըլլալով: 2005ին գատաստրի տնօրէնութիւնը ուզած էր հին կալուածաթուղթերը Թրքերէնի վերածել ու փոխանցել պետական դիւանին, բայց Ազգային ապահովութեան պատերազմական բաժինը արգելք եղած էր, նման բան ազգային շահերու ներհակ գտնելով:

Այս պայմաններուն մէջ լրագրողուհին պարտադիր կը նկատէ դիմել օտար աղբիւրներու եւ կու տայ կարգ մը թիւեր: Յետոյ կ՚անդրադառնայ Թալաթի կողմէ մինչեւ իսկ բնաջնջուած Հայերուն ամերիկեան ապահովագրական ընկերութիւններու մօտ ձգած գումարները պահանջելու արարքին: Դեսպան Մորկընթաու իր յուշերուն մէջ պատմած է թէ Թալաթ ըսած է իր համախոհներուն. «Երանի թէ ամերիկեան ընկերութիւններէն ուղէիք ապահովագրութեան տէր Հայերու լման ցանկը: Քանի որ բոլորն ալ մեռան, ժառանգորդներ ալ չունին, անոնց ամբողջ ստացուածքը պետութեան կը մնայ»:

Ա. Հիւր Սեպտ. 6-7ը, 1963ին Յոյներու արտաքսումը, 1974ին փոքրամասնութեան վագըֆներուն կալուածներուն ապօրինի իւրացումը, եւլն. կը նկատէ նոյն քաղաքականութեան շարունակութիւնը: Եւ հիմնուելով վագըֆներու նոր օրէնքին վրայ, շնորհաւորելի կը գտնէ Թուրքիոյ իշխանութեան վրայ գտնուող ԱԳ կուսակցութիւնը. ան հակառակ վարչապետ Էրտողանի ժխտող եւ Հայերը վարկաբեկող արտայայտութիւններուն, կը թելադրէ յոյսերը բոլորովին չկորսնցնել:

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Ներկայիս պատիւ ունինք հաղորդելու, որ Միլանոյի «Հայ տուն»ի անդամական ընդհանուր ժողովը կայացաւ 2008 Փետրուար 24ին որու ընթացքին վարչութիւնը կատարեց իր անցեալ գործունէութեան բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը: Ժողովը գնահատանքով արձանագրեց անցեալ տարիներու ընթացքին կատարուած աշխատանքները, ձեռնարկեց նոր վարչութեան ընտրութեան: Նորընտիր վարչութիւնը իր 2008 Մարտ 3ի նիստին մէջ կազմեց իր դիւանը բաղկացեալ հետեւեալ անդամներէն.

տիկ. Արմինէ Սրապեան
պատուոյ նախագահուհի

տիկ. Մարինա Մաւեան
ատենապետ

պր. Կրեկորիօ Շեխիկեան
ատենադպիր

պր. Ճիորճիօ Պէքտեմիրեան
գանձապահ

պր. Յովիկ Մորատեսեան
փոխ ատենապետ

տիկ. Նէնսի Իստանպուլեան
խորհրդական

տիկ. Անի Մարտիրոսեան
խորհրդական

պր. Սամուէլ Գէորգեան
խորհրդական

Այս վարչութեան մաս կը կազմեն որպէս օժանդակ խորհրդականներ, Թալին Զարմանեան, Ալեքսան Ալեքսանեան, Սուզաննա Քիւչիւքեան եւ Վահան Մալոյեան:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ
«ՀԱՅ ՏՈՒՆ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ՎՈԼԳԱ, ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԴՈՒ ԳԵՏ

Երրորդ կարգի տախտակամածից երգի ձայն լսուեց.

– «Վոլգա՝ մայր իմ յորդայորդ, ասում են որ…», – ձգեց ուժեղ, թանձր մի թենոր:

«Սամարայի տակ աւազակներն են կատակում…», – վրայ բերեցին մի քանի ձայներ:

– Տես, ինչքան լաւ է ստացւում նրանց մօտ, – ցնցուեց Այվազովսկին: Ինձ թւում է, թէ ահա-ահա լսուելու է աւազակների սուլոցն ու յայտնուելու են Ստենկայի նախշազարդուած նաւակները… Վոլգան ինձ համար ե՛ւ Ռազինի հպարտ ազատախումբն է, ե՛ւ Նեկրասովի պոէզիան, ե՛ւ Ռեպինի բուռլակները… Վոլգեան ռոմանտիզմ. ինչքա՜ն ուժ կայ այդ խօսքի մէջ:

Արդէն բոլորովին մթնել էր, բլուրները դարձան աղօտ ուրուականներ, գետն սկսեց ապրել գիշերային իր խորհրդաւոր կեանքով: Միայն վառ լուսաւորուած նաւասրճարանի կողմից, ինչպէս ներդաշնակ նուագախմբում սխալ հնչող նոտա, լսւում էին հարբած ձայներ. այնտեղ քէֆ էր անում սիմբիրսկցի կալուածատէրը՝ սպաների ու դաճի գործարանի տիրոջ հետ, որը նոր էր շոգենաւ բարձրացել:

Յաջորդ օրը սիմբիրսկցի կալուածատէրն ու բաժակակիցները առաւօտեանից շրջապատեցին նկարիչն եւ նրա երիտասարդ կնոջը: Գործարանատէրն իր խեցգետնի անշարժ աչքերը չէր կտրում Աննա Նիկիտիչնայից: Իվան Կոնստանտինովիչի այնքան լաւ տրամադրութիւնն ընկաւ:

Շոգենաւը երկար շրջանցեց առափնեայ աւազոտ ծանծաղուտը, մինչեւ որ մօտեցաւ փոքրիկ նաւամատոյցին: Երբ կամրջակներն ամրացրին, Այվազովսկին ուշադրութիւն դարձրեց, որ սակաւաթիւ ուղեւորների հետ նաւ են մտնում երեք զառամեալ ծերունիներ՝ խունացած սքեմներով եւ սրագագաթ փեղոյրներով: Նրանք խեղճ-խեղճ քայլում էին կամրջակի վրայով, երկարաքղանցք փիլոնների մէջ իրար խառնելով թոյլ ոտքերն ու յենուելով բազրիքին, իսկ կորացած մէջքերի վրայ տանում էին հին պարկեր:

– Սրանք, ըստ երեւոյթին, մօտակայ մենաստաններից մէկի ճգնաւորներն են, – նկատեց Այվազովսկին: – Գուցէ եւ առաջին անգամ են շոգենաւ նստում: Ա՛յ, նրանց մօտ, անտառամիջեան այդ վանքերում, իսկական խաղաղութիւն կը տիրի:

– Այնպէ՛ս կ՚ուզենայի այդպիսի մի տեղում լինել, – եւ Աննան հարցական նայեց ամուսնուն: – Թէ՛ այս հարբեցող-ընկերակցութիւնից կ՚ազատուէինք եւ թէ՛ այնտեղ դուք կը կարողանայիք հանգիստ նկարել… Յետոյ նորից կը նստենք նաւ եւ կը շարունակենք մեր ճանապարհը:

– Հոյակապ միտք է, – Այվազովսկին համբուրեց կնոջ ձեռքը: – բայց այդ դէպքում պէտք է ծանօթանալ այս ծերունիների հետ եւ իմանալ, թէ որտեղ են իջնում:

Ծերունիներն իջնում էին մի ժամ յետոյ, փոքրիկ մի նաւակայանում: Նրանք վերադառնում էին մօտակայ վանքից: Այվազովսկին կարգադրեց նաւից իջեցնել իրենց իրերն ու բառնալ նախապատմական այն սայլին, որ վարձել տուեց նաւակայանում: Նրա մէջ տեղաւորուեցին նաեւ ինքը, կինը եւ ճգնաւորները: Եռաձի սայլը շարժուեց:

– Աստուած ուղարկեց ձեզ, – շորացած շրթունքների միջից մրմնջաց ծերունիներից մէկը: – Մինչեւ մեր մենաստանը տասնհինգ վերստ ճանապարհ է: Մենք երկու օրից էլ տեղ չէինք հասնի:

Վանքը կորել էր անտառի խլութեան մէջ: Ժամփեզրեայ կողնակներից անմիջապէս յետոյ սկիզբ էին առնում խիտ թաւուտներն իրենց խորհրդաւոր զով լռութեամբ: Խաչմերուկներում տնկուած էին ժամանակից սեւացած խաչեր, իսկ սիւներից կախ էին տրուած սրբապատկերներ, որոնցից նայում էին հեզ ու մռայլ կերպարանքներ: Շուտով հնչեց զանգակի կերկերուն ղօղանջը: Խտաշունչ, հողմակործան ծառերով աճած անտառը սեղմ օղակել էր փոքրիկ վանքը: Սոճուց շինուած հին մատուռը՝ միակ մի գմբէթով, ինչպէս եւ խուցերը ներփակուած էին բարձր փայտէ ցանկապատերի մէջ: Բակն ամբողջապէս աճած էր չհնձած խոտով: Խոտերի մէջ, դէպի մատուռն ու ջրհորը տանող նեղլիկ արահետներ էին բաց արել: Մատուռի բաց դռներից լսւում էին ինչ-որ ծերունական ձայներ, եւ խնկի հոտ էր գալիս: Երբ Այվազովսկին ու կինը մտան, սեւազգեստ ճգնաւորները, որոնց փիլոնների վրայ սպիտակ խաչեր ու գանգեր կային կարուած, չշարժուեցին անգամ. աստուածատուր, ջերմեռանդ աղօթք էր: Միայն մի քանի մոմ էր վառւում, վանքն աղքատիկ էր: Եւ այդ թրթռուն կիսախաւարում, թւում էր, թէ շարժւում են իրենք՝ բիբլիական սրբերը:

(Շար. 182)

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ
Յիշատակ Գալստեան Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ յաւանակաւ յԵրուսաղէմ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին :
Պատարագը՝ ժամը 10·30ին :
Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ Ա· ՔՀՆՅ· ՊԱԼԸԳԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16ին :

⁂

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·15ին,
Դռնբացէք՝ ժամը 16·30ին :

⁂

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16

Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Դռնբացէք՝ ժամը 17ին :

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16

Պատարագ եւ Դռնբացէքի արարողութիւն :
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 10ին :

⁂

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16
ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆՅ· ՀէՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ
Կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Երեկոյեան՝ Դռնբացէք ժամը 16ին :

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 16

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՍՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 17ին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Վարժարանին մեծ դահլիճին մէջ
Կիրակի, Մարտ 16,
Ժամը 10·30ին
պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի ննջեցեալ նախկին աշակերտներուն և իրենց դաստիարակ վարդապետներուն ու բոլոր ուսուցիչներուն հոգիներուն համար :
Կը պատարագէ՝
Հ· ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ· ՊԶՏԻԿԵԱՆ
վարժարանի տեսուչ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
ժամը 12ին
Օրակարգ՝
– Բարոյական եւ նիւթական տեղեկագիր :

MESSE DE REQUIEM ET ASSEMBLEE GENERALE

L'UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

Dans le grand salon du Collège
Dimanche 16 mars
à 10 heures 30

Messe de réquiem à la mémoire des anciens élèves, de leurs éducateurs et de leurs parents disparus.
Officiant :
Rév. Père Haroutioun BEZDIKIAN
directeur du Collège

ASSEMBLEE GENARALE ANNUELLE
à 12 heures
Ordre du jour :
— Rapport moral et financier

Buffet campagnard en clôture.

26 rue Troyon — 92310 Sèvres

(Շար· Ա· էջէն)

թիւնը Մարտ 12ի նախարարաց խորհուրդին առեն, երբ շնորհաւորելէ ետք այն նախարարները որոնք ընտրուած են Ա· շրջանէն խմ, խիստ կերպով քըննադատած է Ի· ԷՄ· Փէ·ն որ օրերէ ի վեր «կը մուրայ» Պայրուի կուսակցութեան գինակցութիւնը : Սարքոզի հինէն արդէն չէ ծածկած իր հակակրութիւնը Պայրուի նկատմամբ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ կառավարիչը Է· Շփիցըր ստիպուեցաւ հրաժարիլ հրապարակումէն ետք իր կեանքին գաղտնի մնացած մանրամասնութիւններուն : Ենթական, որ անցեալին պատերազմ յայտարարած էր պոռնկութեան դէմ, իրականին մէջ մընայուն յաճախորդ մըն էր պոռնկութեան ցանցի մը : Ցարդ, կարեւոր նեցուկ մըն էր Հիլարի Գլինթընի :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ջնջած են Զինատանը մարդկային իրաւունքները բռնաբարող երկիրներու իրենց ցանկէն : Սուրիա, Սուտան եւ Ուզբեկիստան կը մնան սակայն այն երկիրներու կարգին, ուր իշխանութիւնը 2007ին մնացած է զեկավարներոն ձեռքը, որոնք ոչ մէկ հաշիւ ունին տալիք :

ԻՍՐԱՅԷԼ վճռած է խստութեամբ վարուիլ Համասին հետ, բայց եւ այնպէս, Պուշի համաձայնութեամբ, լիազօրութիւն տուած է Եգիպտոսի որպէսզի գաղտնօրէն բանակցի Համասի հետ երկար հրադադար մը ապահովելու համար : Արդէն, լռելեայն հրադադար մը կը գործադրուէր Մարտ 7էն ի վեր, որ խախտեցաւ քանի մը օր ետք եւ Մարտ 12ին իսկ փոխադարձ յարձակումները վերսկսած էին : Համասը իր պայմանները դրած է հրադադարի մը համար : Ասոնք են խրայէլեան գործողութիւններու դադրեցումը Գազայի մէջ, տնտեսական շրջափակումին ալ դադրեցումը եւ սահմանին բացումը Գազայի շուրջ :

ՍՈՒՐԻԱ մերժած է Լիբանանը հրաւիրել Դամասկոսի արաբական վեհաժողովին, հակառակ անոր որ Լիբանանը գըլխաւոր հարցը պիտի ըլլայ օրակարգին : Ժողովը կը գումարուի Մարտ 29ին, բայց հարցերէն մէկն ալ այն է որ հրաւիրուելու պարագային ո՞վ պիտի կամ կրնայ ներկայացնել Լիբանանը, քանի ցարդ նախագահ ալ չունի : Բայց, հաւանաբար այս կէտը չէ միայն որ պատճառ կը դառնայ Սուրիոյ կողմէ չհրաւիրուելուն, այլ այն իրողութիւնը որ Դամասկոս չէ համակերպած իր զինուորական նահանջին Լիբանանէն, Հարիրիի սպանութենէն ետք :

ՄԻՍԻՍԻՓԻԻ նահանգին մէջ ալ Պարաք Օպամա յաղթած է Հ· Գլինթընի դէմ եւ ընդհանուր ձեւով, ըստ խօսփթըր Փրէսի Օպամա 1598 պատգամաւոր ապահոված է արդէն Հ· Գլինթընի 1487ին դէմ : Յաղթողը պէտք է 2025 պատգամաւոր ունենայ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՁԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant «Les Dimantaires»
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաւկթախաղ, վիճակահանութիւն :
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
– 01· 45· 93· 00· 25
– 06· 64· 38· 00· 25

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսի–լէ–Մուլինոյի «Տիրուհի Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Աննիկ Օնոսեանին, իր ամուսնոյն, եղբայրներուն, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մկրտիչեանին եւ իրենց զաւկին, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մկրտիչեանի եւ զաւակներուն, Մկրտիչեան ընտանիքներուն, Օնոսեան ընտանիքներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց մօր, մեծ–մօր, ընկերուհի՝ Արսինէ Մկրտիչեանի մահուան առթիւ :

□

ԼԻՈՆ

Այս տարի Կապոյտ Խաչը 80 տարեկան է : Կեդրոնական Ֆրանսայի Տէսինի, Կրընոպլի, Լիոն–Վիլէօրպանի, Սէն Մօրիսի, Վալանսի եւ Վիէնի մասնաճիւղերը կը կազմակերպեն հանդիսութիւններու շարք մը՝ յարգելու կանացի այս մեծ կազմակերպութեան 80րդ տարեդարձը :

Գաղութիս հետ առաջին հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Երկուշաբթի Մարտ 24, ժամը 10·30ին, հիմնադիրներուն յարգանքի յիշատակութեամբ : Լիոնի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ եւ հոգեճաշ՝ «Կ· Մանուկեան» սրահին մէջ :

Հրաւիրուած են ողբացեալ ընկերուհիներուն ընտանիքները, ընկերուհիները եւ համակիր անհատներ եւ կազմակերպութիւններ :

Ճաշին մասնակցելու համար արձանագրուիլ՝
– Տէսինի Մշակոյթի Տուն·– 04·74·53·43·80
– Տէսինի Մշակոյթի Տուն·– 04·78·49·42·97
– Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տուն·– 04·78·26·28·71

Maison des Etudiants Arméniens (MEA)
57 boulevard Jourdan — 75014 Paris

A l'occasion de la journée de la Francophonie :
Chahan Chahnour,
littérature arménienne ou française ?
Stéphane CERMAKIAN
Master 2 en littérature (INALCO),
Résident de la MEA
Lundi 17 mars à 21 heures

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ARMAVIA

Communiqué de Presse

La compagnie arménienne **Armavia** opérera chaque samedi, avec un avion de type Airbus A319, **un vol direct EREVAN — MARSEILLE — EREVAN du 5 juillet au 27 Septembre 2008.**

Voici les numéros des vols et les horaires :
EREVAN — MARSEILLE : U8 111 12h15/14h20
MARSEILLE — EREVAN : U8 112 15h50/23h15

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de **Robert GUEDIGUIAN,** réalisateur

Jeudi 20 mars à 20 heures
SOIREE SERGE AVEDIKIAN
LE PULL-OVER ROUGE
Un film de Michel Drach, 1979
D'après l'œuvre de Gilles Perrault
Avec **Serge Avédikian** et **Georges Beller**
Une des affaires criminelles les plus révoltantes du 20ème siècle

Directeur des programmes : ARTO PEHLIVANIAN
P.A.F. : 5 euros — **Réduit : 3 euros**

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

25e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 25ՐԴ ՇԱՐՔ

(Ա· ՇՐԱԳԻՐ)

կազմակերպութեամբ՝
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

■

● **Gourgen BORIAN**
LE FIANCE DE LA FORET
ԳՈՒՐԳԷՆ ԲՈՐԵԱՆ
ԱՆՏԱՌԻ ՓԵՍԱՑՈՒՆ (1969)

● **Mariam OHANIAN**
JE NE VEUX PAS DEVENIR FOLLE
ՄԱՐԻԱՄ ՕՀԱՆԵԱՆ
ԵՍ ՉԵՄ ՈՒԶՈՒՄ ԽԵՆԹԱՆԱԼ (1999)

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՐՏ 16, ժամը 16ին
DIMANCHE 16 MARS, à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 Եւրօ

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 15-16
SAMEDI-DIMANCHE
15-16 MARS
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·918 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21·918

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԻԺՆԵ՞Ր

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Մարտ 13ին մամուլի նոր ասուլիսով մը անդրադարձած է ընդդիմութեան ցոյցերով ու Մարտ 1-ի խռովութեամբ ստեղծուած կացութեան: Հարթելի ամէնէն կարեւոր խնդիրներէն է Ղարաբաղի հակամարտութեան բանակցութիւններու հոլովոյին շարունակութեան ապահովումը. ինք Մարտ 14ին Վիէննայի մէջ այդ նպատակով հանդիպում կ'ունենար Մինսկի խումբի նախագահներուն հետ: Անոնք, ըստ նախարարին, կ'աշխատին կարելի եղածին չափ շուտ հանդիպում կազմակերպել Ս. Սարգսեանի ու Ի. Ալիեւի միջեւ:

Ղարաբաղի հարցին առընչուած քուէարկութիւն մըն ալ կրնայ տեղի ունենալ ՄԱԿ-ի մէջ. Բաքու կը պնդէ որ Ղարաբաղն ու շրջանի միւս հակամարտութիւնները միասնաբար ձեռք առնելու մասին որոշում տրուի: Մարտ 15ին Վիէննայի մէջ Ազրպէյճանի այդ նախաձեռնութիւնն ալ պիտի քուէարկուի: Մինչդեռ Հայաստանի տեսակէտը այն է որ բանակցութիւններու կարելիութիւնները չեն սպառած. իսկ ՄԱԿ-ի կողմէ Բաքուի տեսակէտին իւրացումը միմիայն խորհրդատուական իմաստ կրնայ ունենալ:

Ինչ կը վերաբերի իշխանութիւն – ընդդիմութիւն երկխօսութեան, որ «մեծ»երէն մեծ մասին խրատներուն գլխաւորը կ'ըլլայ, ըստ Վ. Օսկանեանի անհրաժեշտ է. բայց ատոր ճիշդ պահը «կորսուած է»: Եթէ այդ պահը ճիշդ գործածուէր, նոյնիսկ կրնար դրական վարկանիշ ապահովել Հայաստանի: «Ես պնդելու եմ, որ պահը կար այս ամէնէն դրականով դուրս գալու: Ու չնայած դրան, մենք չենք կարող բաժանուած մնալ, երկխօսութիւնը օրակարգում պէտք է լինի: Այստեղ շատ բան կախուած է Լ. Տէր Պետրոսեանից» ըսած է նախարարը:

Ան խօսած է նաեւ Հայաստանի հանդէպ պատիժներու հաւանականութեան մասին: Չէ բացառած օրինակ որ կասեցուի «Հազարամեակի մարտահրաւէրներ – Հայաստան» ծրագիրը, կամ Միացեալ Նահանգներու օժանդակութիւնը. Շեշտած է թէ Հայաստան երկընտրանքի մը առջեւ է. երկրին ապահովութիւնը, կայունութիւնը եւ միւս կողմէն՝ ժողովրդավարական արժէքներն ու յառաջընթացը: Ի վերջոյ, ամէն արժեւորում, –յորդոր, կոչ, մեղադրանք, ծրագրի կասեցում–, ուղղուած է Հայաստանին եւ ոչ՝ Հայաստանի կառավարութեան:

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԿԱՑԻՆԻ ԿՈԹԵՐԸ» ՍԿՍԱԾ ԵՆ ԳՈՐԾԵԼ...

Ոչ մէկ կասկածի տեղ կը ձգէ իրողութիւնը թէ ընդդիմութեան յետընտրական ինօրեայ ցոյցերն ու անոնց արիւնալի աւարտը լրջօրէն ցնցեցին Հայաստանը: Ցնցումը առընչուեցաւ թէ՛ ներքաղաքական կացութեան, թէ՛ արտաքին ոլորտին: Ներսը կար արդար դժգոհութիւններու տասնամեայ կուտակումին ու Լ. Տէր Պետրոսեանի նախաձեռնած շարժումին հրահրած կիրքերով պայթումի մը վտանգը. իսկ դուրսը՝ մէկդի ձգած ժողովրդավարութեան թութակային յանկերգներ, որոնք մեծերու կողմէ փոքրերուն մատ թափ տալու սնամէջ գործիք են միայն, յայտնուեցան տկարութեան փաստէն օգտուելու ախորժակներ:

Արտակարգ վիճակի հռչակումը, նաեւ այլեւս ապօրինի քայլ չառնելու Լ. Տէր Պետրոսեանի յայտարարութիւնը ներսին կապուած վախերը առայժմ որոշ չափով մեղմելու ազդակ են: Բայց դուրսի ախորժակները օրէ օր աւելի կը լայննան: Այնպէս կը թուի որ Հայաստանը ենթակայ, կամակոր երկրի մը վերածելու առիթը փախցնել չուզող շատեր կան: Ու անոնց ամէն մէկը ունի պարտադրելիք մը, պահանջելիք մը:

Այս շատերուն գլխաւորն է բնականաբար Ազրպէյճանը, որ հրադադարի բռնաբարման աննախընթաց արարքներով առաջին օրէն յայտնեց մտադրութիւնը: Ոչ միայն գրաւեալ տարածքներու, այլեւ ԼՂՀ հիւսիսային սահմանները գրեթէ ամէն օր կրակոցներու թիրախ կ'ըլլան: Այս անմիջականին քով կայ դիւանագիտական ախորժակներու բազմերես ճակատը: Եւրոպայի, ԱՄՆ-ու քաղաքական զանազան կազմաւորումներէն, նախարարութիւններէ ներկայացուցիչներ կ'երթան Երեւան, ամէնէն անհեթեթ պահանջներով ու սպառալիքներով: Կը պատգամեն վերջ տալ արտակարգ վիճակին, մինչ քաղաքացիական բախումներու սպառնալիքը դրան ետին է, ազատ արձակել ձերբակալուածները որոնք արդէն «քաղաքական բանտարկեալ»ի պատուանունին արժանացած են, երբ ութ զոհերուն հողակոյտը չէ չորցած տակաւին:

Այս ոչ անակնկալ կացութեան մէջ առաջին օրէն սկսած են գործել մեր աւանդական «կացինի կոթ»երն ալ: Աստուած գիտէ՝ համոզումո՞վ, շահերո՞վ, թէ պարզապէս արեւմտեան արժէքներ իւրացուցածի յաւակնութեամբ գործի վրայ տեսնուելու ձգտողներ են անոնք: Իրենց թեւերը ոտթռած կը թխավարեն հոսանքն ի վար: Տեղ մը քամնով, տեղ մը հափարով ցոյց կ'ըլլեն, ուրիշ տեղ մը յայտարարութիւններ կը հրապարակեն, իսկ աւելի սարսափելին՝ կը դիմեն միջազգային քաղաքական կառոյցներու, գանգատելու համար Հայաստանի անցուդարձէն եւ միջամտութիւն խնդրելու:

Այս խումբերը կը բաղկանան անհատներէ, կազմակերպութիւններէ, որոնք փոխանակ միջազգային դռներ բախելու եւ հաշիւ հարցնելու, կը խաղան հեռուէ սուրբին զօրութեան ապաւինողի խաղը: Մինչդեռ շատ աւելի տրամաբանական պիտի չըլլա՞ր հարց տալ արեւմուտքի «մեծ»երուն թէ ինչպէս Երեւանի խրատ տալու մրցումի ելած են, փոխանակ երկու խօսք ուղղելու Բաքուի ռազմատենչ քայլերուն. կամ ինչո՛ւ նոյն փութկոտութիւնը չէին ցոյց տուած երբ քանի տարի առաջ Սումգայիթի, Բաքուի, Կիրովապատի մէջ Հայեր կը կոտորուէին: Այս «մեծ»երէն ո՞ր մէկը ժողովրդավար պիտի կարենար մնալ ու արտակարգ վիճակ չյայտարարել, եթէ իր մայրաքաղաքը տասը օր ցոյցերով տակնուվրայ ըլլար, վրադիրք ալ ութ զոհ տրուէր, մէկդի ձգելով մնացած թերեւս աւելի ծանր ժխտականները, սկսած ղարաբաղեան նոր պատերազմի մը վտանգէն:

«Կացինի կոթ»ի նորագոյն արարքով մը հանդէս եկած են ԱՄՆ-ու հայկական երկու կազմաւորում. «Ցանուէն ժողովրդավար Հայաստանի» եւ ՍԴՀԿ-եան Հայ-ամերիկեան խորհուրդը: Միասնաբար ԱՄՆ-ու արտաքին նախարարութեան յանձնած են աւելի քան տասը հազար Ամերիկահայերու ստորագրութեամբ պահանջներու ցանկ մը ուր կայ մինչեւ իսկ նախագահական ընտրութիւնը չեղեալ յայտարարելու, նորը կազմակերպելու կէտը: «Ժողովրդավարութիւն – ժողովրդավարութիւն» խաղին այս արարին տուն տուող ձգտումը դժուար չէ կռահել, եթէ նկատի առնուի միայն այն որ այդ տասը հազարէն ոչ ոք վրդովուած, կամ բողոքած էր արտասահմանի Հայաստանցին ընտրելու իրաւունքէն զրկող կարգադրութեան դէմ:

Բայց ճիշդ է որ կացինները չարժման կ'անցնին, երբ անտառ կամ պուրակ ոչնչացնելու խնդիր կը ծագի:

Ա. Թ.

***

ԹԵՐԹԵՐԸ ԿՐԿԻՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԵՆ

Արտակարգ վիճակ յայտարարելու նախագահ Ռ. Քոչարեանի Մարտ 1ի հրամանագրէն ետք կարգ մը թերթեր ու այլ լրատուներ դադրեցուցած էին իրենց գործունէութիւնը: Այդ հրամանագրէն լրատու միջոցներու պարտադրուած սահմանափակումը ջնջող նոր հրամանագրով, Մարտ 14էն սկսած էին կրկին լոյս տեսնել «Առաւօտ», «168 ժամ», «Հայք» եւ «Հայկական ժամանակ» թերթերը:

***

ԱՄՆ-ՈՒ ՊԱՏԺԷԼՈՒ ՓՈՒԹԿՈՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՄՆ-ու Քոնկրէսին Հայկական հարցերու խումբին նախագահներ Ճ. Նոլընպէրկ եւ Ներկայացուցիչներու ժողովէն Ա. Շիֆ Մարտ 12ին հարցապնդած են արտաքին գործերու նախարար Գ. Ռայսը, Հայաստանի եւ Ազրպէյճանի զինուորական օժանդակութեան անհաւասար քանակին եւ Ղարաբաղի վրայ ազրպէյճանական վերջին յարձակումներուն նիւթով: Ուզած են գիտնալ թէ հրադադարի ամենալուրջ այդ բռնաբարումին դէմ ի՛նչ տեսակի հակազդեցութիւն կը նախատեսէ նախարարուհին: Այս վերջինը գոհացած է պատասխանելով թէ «Ուաշինկթըն շատ մտահոգ է»:

Ճ. Նոլընպէրկ կոչ ըրած է որ Բաքուի օժանդակութիւնը առկախուի, քանի որ ան կը սպառնայ ոչ միայն Ղարաբաղի, այլեւ Հայաստանի:

Ա. Շիֆ եւս մտահոգութիւն յայտնած է Սպիտակ տան առաջարկած օժանդակութեան անհաւասարակշիռ չափերուն առընչութեամբ: Գ. Ռայս իրեն պատասխանած է թէ առկա Հայաստանի մէջ յայտարարուած արտակարգ վիճակին պատճառով է: Շիֆ իրեն յիշեցուցած է որ առաջարկին պահուն այդ վիճակը հաստատուած չէր Հայաստանի մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՆ-ու արտաքին գործերու նախարարութեան Մարդկային իրաւունքներու 2007ի տեղեկագրին մէջ 51 էջ գրաւած է Թուրքիան: Ըսուածը այն է որ խոշտանգումները կը շարունակուին, բայց այնպիսի ձեւերով որ կատարուածէն հետք չմնայ. փոքրամասնութիւնները որոնց թիւը մօտ 11 միլիոն կը նկատուի, –Հայ, յոյն, հրեայ, օրթոտոքս, քիւրտ, ալեւի, եզիտի, ասորի, չէրքէզ, լազ, գնչու, եւլն.– չեն կրնար լիովին գործածել մշակութային, կրօնական, լեզուական իրենց իրաւունքները: Քննադատուած են տակաւին անչափահասներու վաստակին չահարկումը, պաշտօնական դիրքի տէրերուն արդարութենէն խուսափումը, սենտիքաներու գործունէութեան դրուած արգելքները:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ Շ. Փերէս, Մարտ 13ին, բացումը կը կատարէր Գիրքի ցուցահանդէսին, որու պատուոյ հիւրն է Իսրայէլ: Նաեւ Իսրայէլի գոյութեան 60ամեակն է: Արաբական եւ այլ բազմաթիւ երկիրներ պոյքոթի կ'ենթարկեն ցուցահանդէսը, ինչպէս Լիբանան, Սաուտի Արաբիա, Պարսկաստան, պաղեստինցի, ալժերացի, մարոքցի եւ եգիպտացի հրատարակիչներ, դատապարտելով մանաւանդ Իսրայէլի քաղաքականութիւնը Պաղեստինցիներու նկատմամբ: Ն. Սարքոզի Պրիւսէլ գացած ըլլալով, մշակոյթի նախարարուհին կ'ընկերանար Փերէսի:

•

ՆԷՕՑԻԻ աջի երկու թեկնածուներ, ան որ Իւ. Էմ. Փէ.ի հովանաւորութիւնն ունի (Ժան-Քրիսթոֆ Ֆրոմանթէն) եւ ան որ ինքնագլուխ կը գործէ (Առնօ Թէօլէ) սուր պայքարի մէջ են եւ առաջինը անուանարկութեան դատի դիմած է երկրորդին դէմ նաեւ անոր երկու ցանկակիցներուն: Կը պնդէ որ շատ ճոխ թղթածրար մը ունի Թէօլէի դէմ, ուր հաւաքուած են անոր բոլոր հայհոյանքներն ու անուանարկումները, ինչ որ «զզուելի» կը գտնէ: Պալքանի ալ կ'ամբաստանէ Ֆրոմանթէնը որ Թէօլէի մէկ ցանկակիցին «աղտոտ հրեայ» պոռացած է: Պալքանիի թշնամիներէն է մանաւանդ Տէվէճեան, որ Թէօլէի համար «հրձիգ հրշէջ մըն է»:

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ամերիկեան ուժերու հրամանատարը Ուիլըմ Ֆալըն հրաժարած է իր պաշտօնէն, դէմ ըլլալով Պուշի քաղաքականութեան, գլխաւորաբար Իրաք եւ Աֆղանիստանի: Ծովակալը միայն տարի մը մնացած կ'ըլլայ այդ պաշտօնին վրայ: Իր դիրքը Իրանի մէջ երրորդ գործողութեան մը վարկածին դէմ է եւ այդ դիրքը հրապարակային բնոյթ ունեցած ըլլալով դժգոհ ձգած է պաշտպանութեան նախարարութիւնը եւ Սպիտակ տունը: Իր պաշտօնը ստանձնած է իր կցորդը՝ զօր. Մարթին Տըմփէյ:

ՊԵԼՈՌՈՒՍԻՈՅ ու ԱՄՆ-ու միջեւ մթնոլորտը շատ լարուած է եւ Միացեալ Նահանգներու դեսպանն ալ ստիպուած եղած է հեռանալու Մինսկէն իշխանութիւններու «խնդրանքին» ընթացք տալով: Պելոռուսիա նախապէս կանչած էր Ուաշինկթընի իր դեսպանը: Նախագահ Լուկաշենկօ այս ձեւով կը բողոքէ ամերիկեան պատժական նոր միջոցներուն դէմ քարիւղի պելոռուսական Պելնեքթեխիմ խումբին դէմ: Ուաշինկթընի հա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ ԱՆԹԻԼԻԱՍՈՒՄ

(ՅԱՊԱՂՈՒՄՈՎ)

ԱԶԱՏ ԲՈԶՈՅԵԱՆ
Պատմական գիտութիւնների տոքթոր

Հայոց բազմադարեան պատմութեան մէջ իր ուրոյն տեղն ունի կիլիկեան Հայաստանը, որը դուրս լինելով Հայոց լեռնաշխարհի սահմաններից ԺԱ. դարի վերջին դարձաւ Հայոց պետականութեան վերականգնման հիմնական օջախը: Հայոց պետականութիւնը տարածաշրջանում գոյատեւեց մինչեւ 1375 թուական, իսկ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսական աթոռը ազգային-եկեղեցական ժողովի որոշմամբ 1441թ. կրկին վերադարձաւ Մեծ Հայքի տարածք, Մայր աթոռ Ս. Էջմիածին: Սսում շարունակեցին իրենց գործունէութիւնը Կիլիկիայի կաթողիկոսները, որոնց պատմամշակութային առաքելութիւնը տարածւում էր տարածաշրջանի Հայոց եկեղեցու մի շարք թեմերի վրայ: Օսմանեան կայսրութեան տիրապետութեան տարիներին աւելի նեղացան Կիլիկիայի կաթողիկոսութեանը պատկանող թեմերի սահմանները եւ ԺԹ. դարի վերջին, ինչպէս հաւաստում է Մաղաքիա արք. Օրմանեանը, այն սահմանափակւում էր 13-15 վիճակի մէջ, որոնք գտնւում էին պատմական Կիլիկիայի տարածքում: ԺԹ. դարի վերջի եւ Ի. դարի սկզբի մեր ժողովրդի գլխին եկած արհաւիրքներից յետոյ, Կիլիկիայի նուիրապետական աթոռը կորցրեց նաեւ այդ տարածքների մեծագոյն մասը, բացի Հալէպի թեմից, ուր եւ ապաստան էր գտել Սահակ Ա. Խապայեան կաթողիկոսը: Խորհրդային յեղափոխութիւնից ու Առաջին համաշխարհային պատերազմի աւարտից յետոյ նուազեց Կ.Պոլսի պատրիարքութեան եւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսարանի խնամակալութեան հնարաւորութիւնները Ֆրանսիական հոգատարութեան տակ անցած Հայոց եկեղեցու թեմերի վրայ: Ամենայն Հայոց կաթողիկոսներ Գէորգ Ե. Սուրէնեանց եւ Խորէն Ա. Մուրադբեկեանի աջակցութեամբ ու Կիլիկիոյ կաթողիկոսներ Սահակ Ա. Խապայեանի եւ Բաբգէն Ա. Կիւլեսէրեանի ջանքերի գնով, 1920-ական թթ. Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքութիւնը Եղիշէ արք. Դուրեանի օրօք Կիլիկիայի կաթողիկոսութեան տնօրինութեանը յանձնեց Սիրիայի, Լիբանանի եւ Կիպրոսի վիճակները, որոնց կառավարումը դժուարացել էր, քանի որ Սուրբ երկրի Հայոց պատրիարքութիւնն անցել էր անգլիական հոգատարութեան տակ: Այս հիմքի վրայ էլ Պէյրութի արուարձան Անթիլիասում հաստատուեց Կիլիկիոյ աթոռը, որն սկսեց հոգալ Մեծ եղեռնից յետոյ Ֆրանսիական հոգատարութեան տակ յայտնուած գաղթականութեան հոգեւոր եւ եկեղեցական հոգսերը, յետագայում վերանուանուելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւն: Այս կաթողիկոսարանի դերը Մերձաւոր արեւելքում նշանակալիօրէն բարձրացաւ սառը պատերազմի տարիներին, իսկ 1958–1688թթ. Անթիլիասը հակոտնեայ դիրք գրաւեց Ամենայն Հայոց կաթողիկոսարան՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի նկատմամբ: Խորհրդային պետութեան անկումից եւ Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումից յետոյ, երկու աթոռների գահակալները կրկին վերականգնեցին նուիրապետական աթոռների միջեւ բարեկամական փոխյարաբերութիւնները, սակայն եկեղեցու ամբողջականութեանը վերաբերող որոշ էական խնդիրներ իրենց լուծումը դեռեւս չեն ստացել:

ԺԱ. դարից սկսած Կիլիկիայում հաստատուած հայ ազգաբնակչութիւնը Կիլիկիայում ոչ միայն վերականգնեց Հայոց պետականութիւնը, այլ նաեւ հսկայական ճիգեր թափեց նոր մակարդակի բարձրացնելու Հայոց ազգային մշակոյթը: Կիլիկիայում զարկ տրուեց ռազմական եւ քաղաքացիական կառոյցների, վանական համալիրների եւ եկեղեցիների շինարարութեանը: Մեծ թափով զարգացան հայ հոգեւոր մշակոյթն ու մատենագրութիւնը, գեղարուեստն ու արհեստները: Տարածաշրջանում հայ մարդու մշակութային եւ քաղաքական առաքելութեան հետազօտութեանն էր նուիրուած գիտաժողովը որը 2008 Յունուարի 14-17ին կազմակերպել էր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանը Երեւանի Մաշտոց Մատենադարանի հետ համատեղ Անթիլիասում եւ Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնադրամի աջակցութեամբ: Հայաստանից եւ աշխարհի տարբեր երկրներից հրաւիրուել էր շուրջ 70 մասնակից:

Կիլիկիայի պատմութեանն ու մշակոյթին նուիրուած գիտաժողովներ տեղի են ունեցել նաեւ նախկինում: Յիշարժան է 1993թ. Փարիզում տեղի ունեցած եւ Լեւոն Ե. Լուսինեան թագաւորի մահուան 600ամեակին նուիրուած գիտաժողովը, որն ուղեկցւում էր Սորպոնի համալսարանի դասախօս Արմէն Մութաֆեանի կազմակերպած ցուցադրութեամբ: Յատկանշական է, որ այն բացեցին Ֆրանսիայի նախագահ Ֆրանսուա Միթերանը, Հայաստանի երրորդ հանրապետութեան առաջին նախագահ Լեւոն Տէր Պետրոսեանը եւ այն ժամանակուայ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Գարեգին Բ. Սարգիսեանը: Նոյն թուականին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Նիւ Նորքի եպիսկոպոսարանը Գարեգին Բ. Սարգսեանի նախագահութեամբ եւ Մեսրոպ արք. Աշճեանի ջանքերով կազմակերպեց թեմայի քննարկմանը նուիրուած եւս մէկ գիտաժողով: Պատմական Հայաստանի տարբեր նահանգներին նուիրուած գիտաժողովների շարք ձեռնարկած փրոֆ. Ռիչըրտ Յովհաննիսեանը 2001թ. աշնանը Գալիֆորնիայի համալսարանում (Լոս Անճըլըս) տեղի ունեցած գիտաժողովը նուիրեց Կիլիկիայի պատմութեանն ու մշակոյթին: Առանձին յիշատակման արժանի է նաեւ միջնադարեան կիլիկեան Հայաստանի եւ յարակից խնդիրներին վերաբերող գիտաժողովների շարքը, որոնց մէջ յիշարժան է 2007թ. Յունիսին Մոնփըլիէի համալսարանում փրոֆ. Ժերար Տէտէեանի կազմակերպած գիտաժողովը, որը նուիրուած էր Մերձաւոր արեւելքում կաթողիկէ, բիւզանդական եւ Հայոց եկեղեցիների միջեւ ԺԱ.-ԺԴ. դարերի ընթացքում տեղի ունեցած փոխյարաբերութիւնների վերարծարծմանը: Վերջին տարիներին նկատւում է Կիլիկիայի Հայոց պատմութեանն ու մշակոյթին նուիրուած գիտական գրականութեան նոր հոսք. հրատարակուել են Արմէն Մութաֆեանի, Ժերար Տէտէեանի, Վահէ Թաշճեանի, Լեւոն Տէր Պետրոսեանի, Իզապել Օժէի եւ այլոց հարցի պատմութեանը նուիրուած արժէքաւոր մենագրութիւնները:

Մեզ հետաքրքրող միջազգային գիտաժողովը տեղի էր ունենում Անթիլիասի մայրավանքում, Արամ Ա. կաթողիկոսի հովանաւորութեամբ եւ նախագահութեամբ: Գիտաժողովի վարչական կազմակերպիչ Նարեկ եպսկ. Ալեէմէզեանը բացման խօսքում բարի գալուստ մաղթելով հրաւիրեալներին, ներկայացրեց գիտաժողովի նիւթ հանդիսացող հիմնական թեմաները. «Հայկական Կիլիկիոյ պատմութիւնը, աստուածաբանութիւնը, դիւանագիտութիւնը, միջնադարեան հայ համալսարանները, ազգագրութիւնը, գրականութիւնը, տնտեսութիւնը, արուեստը, ինչպէս նաեւ կիլիկեան սուրբ մասունքները, որոնք Հայկական ցեղասպանութեան դժուար պայմաններուն մէջ հասած են Անթիլիաս»:

Բացման նիստի գլխաւոր բանախօսը Արամ Ա. կաթողիկոսն էր, որն հայրապետական պատգամով, ուղենիշ գծեց ողջ գիտաժողովի համար: Նա անգլերէն լեզուով ընդհանուր վերլուծում կատարեց Հայկական Կիլիկիայի, հայութեան կեանքի մէջ ունեցած արժէքի ու մեր ժողովուրդի պատմութեանը բերած նպաստին, իրատեսօրէն դիտելով Հայկ. Կիլիկիան իր միջկրօնական, միջազգային ու բազմամշակոյթ իրավիճակով, նա ընդգծեց. «Կիլիկեան շրջանը հարստացուցիչ եղաւ մեր ժողովուրդի կեանքին ու պատմութեան համար ամէն իմաստով: Անիկա կազմակերպուած առաջին Սփիւռքը եղաւ մեր ժողովուրդին: Ընթացք մը, որ այնքան ալ դիւրին ու հեզասահ պիտի չըլլար: Կիլիկիոյ մէջ է որ քրիստոնէութիւնը հանդիպեցաւ իսլամութեան եւ փոխադարձաբար: Հայկական Կիլիկիոյ մէջ ծաղկեցաւ մշակոյթ մը, որ իր իւրայատկութեամբ կրնայ իրաւամբ կոչուիլ Կիլիկեան մշակոյթ: Անիկա կը յատկանշուի այն պատմութեամբ յատկապէս, որ լայն բացուած է արտաքին աշխարհին: Նոր շրջապատը եւ նոր իրականութիւնը, բնականօրէն պատճառ պիտի դառնար մեր մշակոյթին վերանորոգման: Ուրիշը ընդունիլ, սակայն առանց կորսնցնելու իր ինքնութիւնը. այս երեւոյթն է որ Կիլիկիան դարձուց իւրայատուկ հայաշխարհ մեր ժողովուրդին համար: Միջ-եկեղեցական կեանքը եւս եղաւ հարստացուցիչ եւ երկխօսութեան ճամբով մեր եկեղեցին Կիլիկեան շրջանին, հաւատարիմ մնալով հանդերձ իր աստուածաբանութեան ու դաւանանքին, երկխօսութեան մէջ մտաւ, նոր հորիզոններ բանալով մեր ազգային եկեղեցւոյ դիմաց»: Այսպէս նորին սրբութիւնն անդրադարձաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ներկայ առաքելութեանը:

Գիտաժողովի ընթացքում հնչեց 40 զեկուցում, որոնք կազմակերպիչները փորձել էին դասակարգել ըստ թեմաների եւ բաշխել համապատասխան նիստերի (շուրջ 20) վրայ: Ի հարկէ, այս բաժանումների մէջ կարելի էր նկատել որոշ թեմատիկ անհամապատասխանութիւններ, որոնք սակայն ոչնչով ազդեցին հաւաքի լիահունչ կայացման վրայ: Գիտաժողովի առաջին օրուայ հինգ նիստերը նուիրուած էին Հայկական Կիլիկիայի պատմութեան, դիւանագիտութեան եւ Հայ միջնադարեան համալսարաններին առընչուող զանազան խնդիրների լուսաբանմանը: «Պատմութիւն» խորագիրը կրող առաջին երեք նիստերին հնչեցին հետեւեալ զեկուցումները. «Կիլիկեան պետութեան սկզբնաւորման խնդրին» անդրադարձաւ Էդուարդ Բաղդասարեանը (Երեւան): Արմէն Մութաֆեանի (Փարիզ) զեկուցումը նուիրուած էր խաչակրութեան շրջանի Ֆրանքեւհայկական պետական փոխյարաբերութիւններին, իսկ Թամար Պոյաճեանի (Լոս Անճըլըս) զեկուցումն անուանուած էր. «Մոնղոլներն ըստ միջնադարեան հայկական երեք աղբիւրներու»: Գէորգ Տէր Վարդանեանը (Երեւան) զեկուցեց «Յակոբ Սսեցու ժամանակագրութեան պատմագիտական արժէքը» թեմայով, իսկ Լիբանանում Հայաստանի դեսպան Վահան Տէր Ղեւոնդեանը՝ «Գրիգոր Դ. Տղայ կաթողիկոսի դերը Կիլիկիա-Եգիպտոս յարաբերութիւններում»: Յաջորդ նիստն անուանուած էր «Դիւանագիտութիւն»: Այստեղ՝ «Արեւմտեան դիւանագիտութիւն Կիլիկիոյ մէջ [12րդ—15րդ դարեր]» զեկուցմամբ հանդէս եկաւ Ժան-Գլօտ Ուազէնը (Փարիզ): Նոյն նիստի յաջորդ երկու զեկուցումները նուիրուած էին Ի. դարի պատմութեան խնդիրներին. Վահէ Թաշճեանը (Պէրլին) ներկայացրեց «Կիլիկեան պահելու Ֆրանսական ռազմավարութիւնը եւ անոր հոլովոյթը» զեկուցումը, իսկ Քնարիկ Աւագեանը (Երեւան)՝ «Կիլիկահայութիւնը ԱՄՆ-ում եւ նրանց նպաստը բնօրրանին» հաղորդումը: Յաջորդ նիստը կրում էր «Հայ միջնադարեան համալսարաններ» ընդհանուր խորագիրը: «Կիլիկիայի հայ միջնադարեան համալսարանները եւ գրչութեան կենտրոնները [ընդհանրական]» անուամբ ընդհանուր զեկուցմամբ հանդէս եկաւ Արփենիկ Ղազարոսեանը (Երեւան): Յասմիկ Բադալեանը (Երեւան) աւելի մասնաւորելով նիւթը, խօսեց «Սկեւռայի գիտամշակութային եւ ուսումնական կենտրոնի պատմութիւնը [12րդ—14րդ դարեր]» նիւթի շուրջ, ծանրանալով ԺԲ.-ԺԴ. դարերի գործունէութեան վրայ: Նիստի վերջին զեկուցման հեղինակ Ութելլա Վարդանեանի (Երեւան) թեման էր «Կիլիկիայի բժշկական դպրոցը եւ նրա գիտական ժառանգութիւնը»:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԶՐՈՅՑ ՏԵՒՈՂ ԱՆՑԵԱԼԻ ՀԵՏ

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Երբ մեր շուրջը կը դարգանան շփոթներ, անտեղեակութենէ բխող թափահարումներ, անհեռանկար գործունէութիւն եւ երեւելիութեան ծարաւ հայթայթող շատախօսութիւն, տարրական իմաստութիւնը կը թելադրէ երթալ դէպի ետ, ճանչնալ ազգը եւ գտնալ անոր անցած ուղին, զրոյցի նստիլ անցեալին հետ, դադրիլ անգիտութիւնը յառաջդիմութիւն եւ նորարարութիւն համարելէ:

Այս զրոյցը կարելի եւ օգտակար կ'ըլլայ, եթէ բաւարար ողջմտութիւն ունենանք երբեմն քրքրելու հին համարուած եւ մոռցուած գիրքեր ու թուղթեր, որոնք, բնականօրէն, հայ ազգի պարագային, հայերէն են: Հատուկտոր թարգմանութիւններով բաւարարուիլ կ'առաջնորդէ կարգախօսներու եւ հրավառութիւններու, որոնք կ'ու-

նենան յարդի բոցի կեանք…, ոչ կը նպաստեն կացութիւններու ըմբռնումին եւ ոչ ալ իմաստուն կողմնորոշումներու որդեգրման:

Ցեղասպանութիւն եղբը կը կրկնենք ամէնուրեք: Բայց ո՞վ կը խօսի այսօր Կիլիկիոյ աղէտի կամ Ատանայի ջարդի մասին: Հարցախոյզ մը եթէ ընենք անցեալ տարուան բոլոր ճառախօսներուն մօտ, գիտնալու համար թէ քանի՛ անձեր յիշած են Կիլիկիոյ աղէտը եւ քանի անձեր տեղեակ են պատմութեան այդ էջին, կը լուսաբանուինք, կացութիւն կ'ըմբռնենք, ինքնագոհութիւններէ եւ մրցակցութիւններէ անդին, քաղաքական վերաբերում կը սկսինք ունենալ:

Ճիշդ է որ 1915ի Մեծ ոճիրը իր ահաւորութեան ներքեւ ճզմեց անցեալի նմանօրինակ իրադարձութիւններ, 1895–1896ի ջարդերը եւ Ատանայի կոտորածը, բայց զանոնք չյիշել քաղաքական սխալ է, նոյնինքն Ցեղասպանութիւնը հասկնալու եւ բացատրելու համար, աւելի ճիշդ՝ անոնք նախերգանքն էին գալիքին: Անվարան պէտք է ըսել եւ կրկնել, որ եթէ միջազգային համայնքը, օրին, նուազ շահախնդրուած ըլլար, Ցեղասպանութիւնը կը կանխուէր: Այլ խօսքով, երէկուան եւ այսօրուան իրաւարարները եւ դատաւորները պէտք է որ ընդունին իրենց յանցանքի բաժինը եւ ըստ այնմ վճիռ կայացնեն, որ չըլլայ արդարութեան դաւեշտ՝ սոսկ Ցեղասպանութեան ճանաչումով:

1909 Մայիս 25ին, այդ օրերու ՏԱՐԱԶ թերթին մէջ լոյս տեսած է ԿՈՉ մը, ուղղուած համայն հայութեան, Արիւնաղանգ Կիլիկիայի համար, ստորագրուած՝ «Աղօթաբար վշտակիր առաջնորդ Հայոց Ատանայի Մուշեղ եպիսկոպոս»: Եկեղեցականը կը յիշեցնէ որ 1896ի «իր կազմակերպած ջարդերով Հայաստանը սպանդանոցի մը վերածելէ վերջ, Ապրիլ 1-14էն ի վեր ամենասոսկալի հարուածը կու տայ Կիլիկիոյ սրտին»: Մուշեղ եպիսկոպոս, դար մը առաջ, մէկ բան լաւ հասկցած էր, ժամանակակիցներէն առաջ, մեր սովորական կախարդի աշկերտներու քաղաքական ծեքծեքումներէն եւ յեզուագարութիւններէն առաջ — զորս կը կոչենք միջազգային դիւանագիտութիւն կամ տիպլեֆբիֆ: Ան կ'ըսէր. «Եւ մենք ամենասուր փորձառութիւնը ունեցանք թէ Թուրքիան, վարչական ինչ փոփոխութիւններ ալ կրէ, ըլլայ միապետական թէ սահմանադրական, հայաջինջ սկզբունքը իր քաղաքական դաւանանքին, իր այլամերժ ծրագիրներուն հիմնակէտը պիտի կազմէ»: Համայն հայութեան ուղղուած «Ատանայի վշտակիր առաջնորդ»ին կոչը կը յուզէ նաեւ այսօր:

Հայաստանի Հանրապետութեան վերանկախացումէն ի վեր, անցեալը անգիտանալով տեսական քաղաքականութեան կը հետեւին կարգ մը Հայեր, Մոսկուայէն մինչեւ Ուաշինկթըն, անցնելով Երեւանէն, «բարիդրացիական յարաբերութիւններու» մշակման կարգախօսով: Ատանայի «վշտակիր» առաջնորդը ո՛չ սուանի պէս վկայականներ ունէր, ոչ ալ դրամատուներու մէջ մեծ գումարներ, բայց հասկցած էր: Պէտք է յիշել երբեմն յաւակնոտ հրապարակ իջած ինքնակոչ «հայ-թուրք հաշտեցման յանձնախումբ»ը, որուն մաս կազմեցին թուրք քաղաքական գործիչներ, հայ ինքնակոչիկներու հետ ժողովներ գումարեց: Հայաստանի Հանրապետութեան իշխանութիւնները անդադար յայտարարեցին որ պատրաստ են առանց նախապայմաններու Թուրքիոյ հետ դիւանագիտական կապ հաստատելու: Բայց դեռ ոչ ոք գիտցաւ յստակօրէն թէ նախապայմաններ կա՞ն մէկ կամ միւս կողմէ, ո՞վ կրցաւ սահմանել Թուրքիոյ բացայայտ կամ թաքուն նախապայմանները: Աւելին. աջէն ձախէն յայտարարութիւններ եղան եւ կ'ըլլան որ արգելք չեն Թուրքիոյ Եւրոմիութեան անդամակցութեան, բայց ոչ ոք կ'ըսէ թէ ո՞ր հեռանկարային ակնկալութեամբ:

Հայեր, Քիւրտեր, Յոյներ, բայց նաեւ Եւրոպան եւ ընդհանրապէս միջազգային համայնքը, նոյնիսկ երբ չեն խօսիր զանազան շահախնդրութիւններով, լաւ գիտեն Թուրքիոյ գաղտնիք չեղող անմիջական, մօտաւոր եւ հեռաւոր նպատակները, տնտեսական, քաղաքական եւ ծաւալապաշտական: Պճեղ մը յիշողութիւն օգտակար է քիթին ծայրէն անդին տեսնելու: 1996ին, Սթրազպուրկի մէջ, երբ Հայաստանի Հանրապետութեան Ազգային ժողովի նախագահը Միջխորհրդարանական ժողովին կը յիշեցնէ Հայոց ցեղասպանութիւնը ճանչնալու անհրաժեշտութիւնը, Թուրք դիւանագէտը, միջանցքին մէջ դիտել կու տայ թէ «ի՞նչ կարիք այս հարցերը արծարծելու»…

Եւրոմիութիւն մուտքով, Թուրքիա միաժամանակ կ'իրականացնէ երկու նպատակներ. կ'ամրապնդէ իր սահմաններու անխախտելիութիւնը եւ կը վերագտնէ Ջարդերու եւ Ցեղասպանութեան հետեւանքով իր կորսուած յարգելիութեան կուսութիւնը: Հայկական պետութիւնը եւ Հայեր մեղսակի՞ց պիտի ըլլան այս նպատակներու յաջողութեան: Եւրոմիութեան անդամները իրենք պէտք է մտահոգուին ծանրակշիռ այլ հետեւանքներով: Տարբեր առիթներով, Թուրք պետութեան աւագ գործիչները, ինչպէս Սիւլէյման Տեմիրէլ, արտայայտուեցան որ Ատրիատիկէն մինչեւ Չինաստան Թուրքիա է: Մոռցա՞ն, մոռցա՞նք…

Պարզ է. Թուրք քաղաքական մտածողութեան համար հայութեան եւ Հայաստանի վերամիաւորումը անընդունելի է: Թուրքերը Վանի մէջ տօնեցին քաղաքի ազատագրումը, եւ մենք ուշադրութիւն չդարձուցինք, մոռցանք: Միջազգային ընտանիքը վաւերաբար հաշտուած է Հայաստանի շրջափակման հետ — որ, ի դէպ, կը համարուի պատերազմական արարք —, ծունկի բերելու համար Հայաստանը Արցախի հարցով եւ պարտադրելու համար անցեալի չարիքներու վերջնական անհատոյց հաշուեփակը: Կար ժամանակ, երբ Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքական գործիչներէն Սուրէն Զոլեան, գիտակցելով միտքերու վտանգաւոր հոլովոյթին, կ'ըսէր թէ Ցեղասպանութեան ճանաչումը նախապայման է բարիդրացիական յարաբերութիւններու հաստատման, չէր գործածեր առանց նախապայմաններու տեսակ մը քաղաքական դատարկաբանութիւնը: Թուրքիոյ համար արդէն յաջողութիւն է այն որ Հայաստան եւ միջազգային ընտանիք կը կեդրոնանան միայն Ցեղասպանութեան ճանաչման վրայ, զանց առնելով այդ ոճիրին պատճառները եւ հետեւանքները, չեն ըսեր թէ ցեղասպանութիւն գործուեցաւ հողի համար եւ որ Ցեղասպանութեան ճանաչումը առանց բռնագրաւուած Հայաստանի հարցի լուծման, մանուկներու համար կազմակերպուած խամաճիկներու ներկայացում է:

Մուշեղ եպիսկոպոս, Ատանայի «վշտակիր» առաջնորդը, հեռատես եւ արդիական, աւելի քան երբեք ժամանակակից, 1909ին գրած էր, կրկնենք. «… եւ մենք ամենատխուր փորձառութիւնը ունեցանք, թէ Թուրքիան, վարչական ինչ փոփոխութիւն ալ որ կրէ, ըլլայ միապետական թէ սահմանադրական, հայաջինջ սկզբունքը իր քաղաքական դաւանանքին, իր այլամերժ ծրագիրներուն հիմնակէտը պիտի կազմէ»…

Եւ դժբախտաբար մեզի, ան չսխալեցաւ: Կացութենէն ոչինչ փոխուած է այսօր, եւ կրակի հետ կը խաղան բոլոր կախարդի աշկերտները, մտնելով Թրքական խաղին մէջ…: Հրանդ Տինք իր կեանքով վճարեց: Ատրիականէն Չինաստան ձգուող երազի ճամբուն վրայ, հայութիւն եւ Հայաստան քիմքի մէջ բուսած ոսկոր են: Ինչո՞ւ չենք ներշնչուիր «վշտակիր» առաջնորդին փորձէն եւ ողջմտութենէն:

Յ. Պ.

ԱՍԿԷ ԱՆԿԷ

ԳԻՏԷԻ՞Ր ԹԷ

• Աշխարհի մեծագոյն տարածութիւնը ունեցող երկիրներն են՝ թիւնը ունեցող երկիրներն են՝ Ռուսաստան, Գանատա, Չինաստան:

◆ Աշխարհի ամէնէն մարդաշատ երկիրներն են
Չինաստան՝ 1 298 847 624,
Հնդկաստան՝ 1 065 070 607.
Միացեալ Նահանգներ՝ 300 027 571

■ Նոր Զելանտան առաջին երկիրն է, ուր կիները արտօնութիւն ստացան քուէարկելու (1896):

• Ըստ գիտնականներու, Ք. ա. 13 միլիառ տարի առաջ, մեծ պայթումի մը պատճառով (Պիկ պանկ) գոյացած է տիեզերքը:

◆ Գիտնականներ ուսումնասիրութիւններով յայտնաբերած են, թէ 250 միլիառ տարի Ք. ա. աշխարհը բաղկացած էր մէկ ցամաքամասէ:

■ 50 միլիառ տարի Ք. ա. Աւստրալիան կը բաժնուի մայր ցամաքամասէն եւ կը հանդիսանայ առանձին ցամաքամաս:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿՅԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԵՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ՎՈԼԳԱ, ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԴՈՒ ԳԵՏ

Մենաստանում այդ ժամին ուխտաւորներ չկային: Այցելուների համար նախատեսուած տնակն ամբողջովին տրամադրեցին Այվազովսկուն: Ճաշը մատուցում էին վանքի խոհանոցից: Իսկ մենաստանում սնունդն աղքատիկ էր. սեւ հաց, սնկապուր, բանջարեղէն եւ միայն ուտիս օրերին՝ ձուկ: Ճիշդ է, վերակացուն կարգադրեց հիւրերին թէյի հետ մատուցել նաեւ փեթակի մեղր: Ամէն օր, ճաշից յետոյ, ծերունիներից մէկը դուրս էր գալիս վանքի շրջակայքն ու սեղանի մնացորդներով կերակրում անտառի թռչուններին, սկիւռներին ու նապաստակներին, որոնք միանգամայն աներկիւղ մօտենում էին իրենց կերակրողին: Շուտով թռչուններն ու գազանիկները դադարեցին վախենալ նաեւ Իւան Կոնստանտինովիչից ու նրա կնոջից եւ հաճոյքով ուտում էին նրանց ձեռքից:

Անտառամիջեան այս խաղաղ մենաստանում, բարձր եղեւնիների սոսափիւնի տակ անչափ հաճելի էր աշխատելը: Վանքը գտնւում էր խիտ ծառերով աճած լերան կատարին, որտեղից երեւում էր հեռւում կապտին տուող գետի փողփողուն ժապաւէնը, իր ծանծաղուտներով, կղզեակներով ու գետախորշերով, ջրառատ մարգագետինների կանաչ քծերով: Այդ բոլորի վրայ պայծառ փայլում էր երկինքը՝ ամրան խոնջանքով լի, եւ նրա մէջ լող էին տալիս փոքրիկ թեթեւ ծուէններ: Երբեմն այդ ծուէնները կիտւելով կազմում էին խոշոր ամպեր, եւ այն ժամանակ Վոլգայի վրայ կախւում էին ամառային կարճատեւ անձրեւի թեք գծերը:

Այվազովսկին կնոջ հետ մի շաբաթ ապրեց Ժիգուլիների խաղաղ գրկում: Այս վայրերից եւ նրանց մարդկանցից բաժանուելուց յետոյ երկար ժամանակ նրանք վերյիշում էին լոյս ու անդորրով լի երանելի օրերը: Ի յիշատակ նկարիչը նկարեց իր «Վոլգան Ժիգուլեւեան լեռների մօտ» կտաւը: Գետափնեայ պահակախմբի նման, ամառային օրուայ տարտամ մշուշում, վեր են խոյանում վեհաշուք Ժիգուլիները: Հզօր գետը տիրաբար հոսում է թեք ափերի միջով: Խաղաղ է նրա մակերեսը, ինչպէս խաղաղ է վերեւում ջինջ երկինքը, որ պարզ անդրադարձել է Վոլգայի հայելում:

ՄԱՍՆ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

ՍԵՒ ԾՈՎԸ

Այդ ձմեռ Պետերբուրգում Իվան Կոնստանտինովիչը սովորականից յաճախ էր երեկոները Դմիտրի Վասիլեւիչ Գրիգորովիչի տանն անցկացնում: Այսօր, ահա նրա մօտ հաւաքուել էր բարեկամների նեղ շրջանակը: Այվազովսկին երկու փոքր ծովանկար բերեց, որոնցից մէկը նուիրեց տան տիրոջը, միւսը՝ Մայկովին: Արեւի մեղմ շողանքի տակ կապտին է տալիս ծովը Եալթայի ափերին, հեռւում փողփողում են ձկնորսական նաւակների արծաթ առագաստները:

— Ընծայապարտ արեցիք դուք մեզ, Իվան Կոնստանտինովիչ, — յուզուած ասաց Գրիգորովիչը:

— Ես այսօր կ'աշխատեմ բանաստեղծութեամբ վարձահատոյց լինել Իվան Կոնստանտինովիչին, չնայած գիտեմ, որ իմ տողերը սոսկ թոյլ մրմունջ կը լինեն նրա վրձնի հզօր ձայնի կողքին, — ասաց Մայկովը:

— Այո, այո, բանաստեղծութի՛ւն, բանաստեղծութի՛ւն ենք խնդրում… — ծափ տուեց ռուս յայտնի գրող Դանիլեւսկին:

Մայկովը բարձրացաւ տեղից, դէմքով շրջուեց դէպի Այվազովսկին ու սկսեց.

Իմ երգը չեն գնահատում
Նոյնիսկ բառորդ մի չերվոնեց,
Դրա դիմաց տալիս ես դու
Քո արեւից կտոր մի մեծ…
Երբ երգերս ներարկէին
Մարդկանց սրտին նոյնպիսի լոյս,
Ինչպէս որ դու՝ անափ հեռուին,
Այս ջրերին փոթորկայոյզ,
Բոլոր, բոլոր այս նաւերին՝
Իրենց կրակ առագաստով
Կոհակների հայելու մէջ,
Եւ այս օդում շնչող անվերջ
Այսքան թեթեւ ու ջերմ այսքան
Ողջ տարածւում այս անսահման, —
Այնժամ երգս գին կ'ունենար,
Ու ես հպարտ ինձ կը զգայի
Եւ կ'երգէի, միշտ կ'երգէի
Եւ իմ սիրտն էլ՝ պաղ ու խոռվ
Իմ արեւով կը տաքանար,
Ինչպէս հիմա քո արեւով:

Նկարիչը խանդաղատանքով գրկեց Մայկովին:

Քիչ յետոյ Այվազովսկին նկատեց, որ Գրիգորովիչը նայում է ժամացոյցին:

— Դուք որեւէ մէկին սպասո՞ւմ էք, — ուզեց տեղեկանալ նա:

— Այո, պէտք է գայ Դոստոեւսկին: Խոստացաւ «Կարամազով եղբայրներ»ից նոր գլուխներ կարդալ:

(Շար. 183)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Սոնա Կիւմիւշկերտանեան 100 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր մօր՝ Սիրանոյշ Կեվրեկեանի մահուան տասնեւորդ տարելիցին առթիւ (1998, Մարտ):

(Շար. Ա. էջէն)

մար Բելոռուսիա «Եւրոպայի վերջին մենատիրութիւնն է» եւ նախապէս ալ պատժական միջոցներ ձեռք առած էր:

ԱՌԱՋԻՆ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԷՆ վերապրած Ֆրանսացի վերջին մարտիկին մահէն ետք, ուր վեթերաններ ողջ կը մնան աշխարհի մէջ: Երիցագոյնը Անգլիացի մըն է 111 տարեկան, կան նաեւ երկու ուրիշ Անգլիացիներ 109 եւ 106 տարեկան: Ամերիկացի մը կայ 106 տարեկան, աւստրօ-հունգարական բանակի վեթերան մը 107 տարեկան եւ Թուրք մը 109 տարեկան:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը՝ Անկելա Մերքէլ բոլորովին դէմ արտայայտուած է Ուկրանիոյ եւ Վրաստանի անդամակցութեան ՕԹԱՆ-ի, այն պատճառաբանութեամբ որ անոնց բնակիչները զօրավիգ չեն նման նախաձեռնութեան մը:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ, Մարտ 13ին, Սարքոզի պէչ-աղէկ կրցաւ համոզել եւրոպացիները, որ զօրավիգ ըլլան Միջերկրականեան Միութեան իր ծրագրին, բայց ընդհանուր վերապահութիւն մը կը տիրէր: Ինչ կը վերաբերի Հարաւի 25 երկիրներուն, ցարդ Լիբանան, Սուրիա եւ Թուրքիա չեն արտայայտուած: Այս վերջինին վախն այն է որ այս ծրագիրը կը ձգտի փոխարինելու իր անդամակցութիւնը Եւրոպական Միութեան: Դեսպան Ալէն Լըռուա Անգարա գացած է որպէսզի ի դերեւ ելլէ այդ կասկածամտութիւնը:

ՄՈՒՍՈՒԼԻ քաղդէացի արքեպիսկոպոսը՝ Ֆարաժ Ռահօ սպաննուած է իր առեւանգումէն ետք: Ալ-Քաիտա զինք առեւանգած էր երկու շաբաթ առաջ եւ Մարտ 13ին ալ իր դիակը գտնուած է Պաղտատի 370 քմ. հիւսիսը: Մահուան պարագաները ծանօթ չեն, բայց ծանրօրէն վիրաւորուած է իր առեւանգումին աւեն, Փետր. 29ին: Իրաքի քրիստոնեաները կ'արտագաղթեն որքան որ կրնան:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԵՎԷՃԵԱՆ գլխաւոր յանցաւորը կը նկատուի Իւ. ԷՄ. Փէ.ի ձախողութեանց՝ Թաղապետական ընտրութիւններու մէջ եւ Բ. շրջանէն առաջ իսկ յարձակումներու թիրախ էր: Պալքանի ամոլը վճռած է արդէն ձեռքէն առնել Օ-տը-Սէնի Ընդհանուր խորհուրդի նախագահի իր աթոռը: Ամէնէն բուռն յարձակումներն ընողը Տիկին Պալքանին է, որու համաձայն Տէվէճեան ոչ միայն Ընդհանուր խորհուրդի գլուխը այլեւ որպէս ընդհանոր քարտուղար Իւ. ԷՄ. Փէ.ի, անկարող անձ մըն է: Տէվէճեան չի վախնար եւ կը պնդէ որ ոչ ոք կրնայ զինքը հեռացնել:

2 NUITS OFFERTES A L'HOTEL EUROPE****

A CHAQUE ACHAT D'UN BILLET D'AVION

PARIS - EREVAN - PARIS

(sous conditions particulières, offre valable du 1er novembre au 23 mars 2008, sous réserve de disponibilités)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS

Saberatours	Sevan Voyages	Wasteels
11 rue des Pyramides	48 Cours de la Liberté	67 La Canebière
75001 Paris	69003 Lyon	13001 Marseille
Tél. : 01 42 61 51 13	Tél. : 04 78 60 13 66	Tél. : 04 95 09 30 60

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի «Արշակ Ջամալեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Տիկին Արաքսի Գպուռտեանի մահուան առթիւ.— Պ. Նորպէր Արթինեան եւ մայրը՝ 100 եւրօ, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Գամպուրեան 50, Տիկին Արաքսի Պօյաճեան 55, Տիկին Աննա Սահակեան 60, Տիկին եւ Օր. Շամոյեան 100, Օր. Տընիզ եւ Մառլէն Լէյլէկեան 50, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Ղազարոսեան 80, Տիկին Սաթօ Փանոսեան 50:

□

ԼԻՈՆ

Այս տարի Կապոյտ Խաչը 80 տարեկան է: Կեդրոնական Ֆրանսայի Տէսինի, Կրընոպլի, Լիոն-Վիլէօրպանի, Սէն Մօրիսի, Վալանսի եւ Վիէնի մասնաճիւղերը կը կազմակերպեն հանդիսութիւններու շարք մը՝ յարգելու կանացի այս մեծ կազմակերպութեան 80րդ տարեդարձը:

Գաղութիս հետ առաջին հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Երկուշաբթի Մարտ 24, ժամը 10.30ին, հիմնադիրներուն յարգանքի յիշատակութեամբ: Լիոնի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ եւ հոգեճաշ՝ «Կ. Մանուկեան» սրահին մէջ:

Հրաւիրուած են ողբացեալ ընկերուհիներուն ընտանիքները, ընկերուհիները եւ համակիր անհատներ եւ կազմակերպութիւններ:

Ճաշին մասնակցելու համար արձանագրուիլ՝

– Տէսինի Մշակոյթի Տուն.— 04.74.53.43.80

– Տէսինի Մշակոյթի Տուն.— 04.78.49.42.97

– Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տուն.— 04.78.26.28.71

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ
ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ
ԻԲՐԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԼԵԶՈՒ»
կազմակերպութեամբ՝
Առնուվիլի
Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ
Մշակութային Յանձնախումբին
ՄԱՐՏ 28, ԺԱՄԸ 20ին
եկեղեցւոյ սրահը
5 avenue de la Concorde — Arnouville

□

ՀայԴաս եւ Անկէն-լէ-Պէն
կը ներկայացնեն
ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆը
Կիրակի, Ապրիլ 6, ժամը 15.30ին
ԱՆԿԷՆ-ԼԷ-ՊԷՆԻ ՔԱԶԻՆՈՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 18
ՅԻՇԱՏԱԿ ՏԱՍՆ ԿՈՒՍԱՆԱՑ
Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16.30ին:

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
ՅԻՇԱՏԱԿ ԸՆԹՐԵԱՑ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Սկիզբ Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8ին,
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթրեաց Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին,
Խաւարում՝ ժամը 19.30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
ՅԻՇԱՏԱԿ ԹԱՂՄԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԶԱՏԿԻ
Սկիզբ Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան՝ ժամը 16ին, որուն կը հետեւի Ճրագալոյցի պատարագ եւ նախատօնակ:

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 18
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին:
Կարգ ապաշխարութեան՝ ժամը 10ին,
Պատարագ՝ ժամը 11ին,
Կարգ Ոտնլուայի՝ ժամը 17ին:
Հսկում, Խաւարում եւ գիշերային ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թափօր Թաղման: Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան՝ ժամը 17.30ին:

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10.30-ին:
Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին,
Խաւարում՝ ժամը 20ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թաղում՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 18ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Կարգ Ոտնլուայի՝ ժամը 17ին,
Կարգ Խաւարման՝ ժամը 19ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թաղման կարգ՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ընթերցուածք եւ Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 16.30ին:

***

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 16.30ին,
Խաւարում՝ ժամը 20ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թափօր Թաղման՝ ժամը 18ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16.30ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 17.30ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 18
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին:

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9.30ին,
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին,
Կարգ Զարչարանաց՝ ժամը 19.30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ճրագալոյցի ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Վերջին Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին,
Կարգ Խաւարման՝ ժամը 19.30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թաղման կարգ եւ Թափօր՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ընթերցուածք Մարգարէից՝ ժամը 16.30ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 17.15ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian»

Sous le parrainage de **Robert GUEDIGUIAN, réalisateur**

Jeudi 20 mars à 20 heures
SOIREE SERGE AVEDIKIAN
LE PULL-OVER ROUGE
Un film de Michel Drach, 1979
D'après l'œuvre de Gilles Perrault
Avec **Serge Avédikian** et **Georges Beller**
Une des affaires criminelles les plus révoltantes du 20ème siècle

Directeur des programmes : ARTO PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant **«Les Dimantaires»**
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաւկթախաղ, վիճակահանութիւն:
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
– 01. 45. 93. 00. 25
– 06. 64. 38. 00. 25

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 18

MARDI
18 MARS
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.919 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.919

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԵՒ ԳԱՆԹՈՆԱԼ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՁԱԽԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

ԿՈՏԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԳԼՈՒԽԸ ԿԸ ՄՆԱՅ

ԲԱՅՑ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՔԱՂԱՔՆԵՐ ՁԱԽԻՆ ՁԵՌՔԸ Կ'ԱՆՑՆԻՆ

Ձախի յաղթանակը ոչ միայն թաղապետական այլ մանաւանդ գանթոնալ ընտրութեան մէջ, բացայայտ քննադատութիւնն է կառավարութեան մղած քաղաքականութեան եւ աջին տուած մխիթարական բացատրութիւնները բան չեն փոխեր: Եթէ նոյնիսկ ձեռնպահութիւնը լայն համեմատութիւններու հասած էր (34,5%), այդ երեւոյթն ալ չի բաւեր արդարացնելու համար Իւ. Էմ. Փէ.ի պարտութիւնը, ի վերջոյ ձեռնպահութիւնն ալ միայն անտարբերութեան նշան չէ, այլ նաեւ տեսակէտ է:

Ծանօթ քաղաքներ անցան աջէն ձախին ձեռքը. ասոնց գլխաւորն է Թուլուզ, որ աւանդութեամբ աջին ձեռքն էր եւ Մարտ 16ին անցաւ ընկերվարական Փիէր Գոհէնի ձեռքը: Նոյն ճակատագրին ենթարկուած են այլ քաղաքներու կարգին Սթրազպուրկ, Ռուէն, Ամիէն, Գան, Փէրիկօ: Կոտէն ծայրը ծայրին փրկեց Մարսէյլը, քանի մինչեւ վերջնական արդիւնքները բուռեցաւ նոյնիսկ թէ ընտրական երրորդ շրջանին մէջ Կէռինի կը յաղթէր Միւզըլիէի, բայց յետագային ճշդուեցաւ, թէ Միւզըլիէ կը յաղթէր ձայներու 51,43%ով: Մարսէյլի ընտրական 7րդ շրջանին մէջ սպասուած և փայլուն յաղթանակ մը կը տանէր Ս. Անտրիէօյի ցանկը (ուր է Կարօ Յովսէփեան) ձայներու 54,08%ով եւ թաղապետական խորհուրդին մէջ ալ յաւելեալ աթոռ մը կը շահէր (13՝ 12ի տեղ): Լա Փրովանս օրաթերթը կ'արձագանգէր անշուշտ արդիւնքներուն, ճղելով նաեւ թէ 13–14րդ թաղամասերու քաղաքապետին՝ Կարօ Յովսէփեանի վերընտրութիւնը Ուրբաթ օր (Մարտ 21ին) կասկած չէր վերցներ: Ըսենք նաեւ թէ Սէն-Շամոնի մէջ ալ յաղթած է ընկերվարական ցանկը զոր կը գլխաւորէր Գիզիրեան:

Առանց մանրամասնօրէն անդրադառնալու իւրաքանչիւր պարագայի, արձագանգենք նախընտրաբար պարզուած ընդհանուր պատկերին: Այս Բ. շրջանին պարտուած նախարարներն են Կզավիէ Տարքոս (Փէրիկէօ), Քրիսթին Լակարտ (Փարիզ, 12րդ թաղամաս), Քրիսթին Ալպանէլ (Փարիզ, 4րդ թաղամաս), Ռամա Եատէ (Գոլոմպ): Պէրթրան Տըլանոյէ լայն յաղթանակ մը տարած է Փարիզ եւ քաղաքին ղեկավարութիւնը իր ձեռքը կը մնայ գալիք վեց տարիներուն: Մինչեւ վերջին վայրկեանները կը հաղորդուէր թէ Թիպէրի պարտուած է 5րդ թաղամասին մէջ, բայց վերջին պահուն քանի մը ձայներու տարբերութեամբ կը յաղթէր (45% ընդդէմ 44,1%ի): 8րդ թաղամասին մէջ Լըլուշ կը պարտուէր ուրիշ աջէ մը՝ Լըպէլ, նախկին քաղաքապետը: 9րդ թաղամասին մէջ, Պրասօ կը յաղթէր ձայներու 63,03%ով, աջի թեկնածուն Տէլֆին Պիւրքլի կը ստանար ձայներու միայն 36,07%ը: Այլեւս, Փարիզի թաղապետական խորհուրդը ապահոված էր բացարձակ մեծամասնութիւն մը: Կ'ունենար միայն մէկ ներկայացուցիչ ՄՈՏԷՄ-էն: Արդէն այս վերջինը բաւական ձախող արդիւնքներու դէմ յանդիման գտնըւեցաւ, սկսելով իր պարագլուխէն՝ Ֆր. Պայրուէն, որ չկրցաւ տիրանալ Փոյի քաղաքապետութեան: Հոն արդէն, այս Բ. շրջանին եռակողմ թեկնածութիւններ կային եւ 342 ձայնով է որ Պայրու կորսնցուց եւ քաղաքը անցաւ ընկերվարական թեկնածուին ձեռքը:

***

Ֆիյոն փորձեց արդարացնել կատարուածը, պնդելով միշտ որ ընտրութիւնը տեղական բնոյթ ունէր, բայց եւ այնպէս արդիւնքը յստակ էր: Քուէարկութիւնը չի բացատրուիր, ինչպէս կ'ըսէ Ֆիյոն, ժողովուրդի մը անհամբերութեամբ, որովհետեւ ան կ'ուզէր որ աւելի արագ իրագործուին բարենորոգումները: Ինչ որ ալ ըսուի պարզուած պատկերը դժգոհութեան արտայայտութիւն մըն է իշխանութեան դէմ, աւելի քան ազդարարութիւն մը: Եւ չի բաւեր միշտ յիշել ու վերյիշել որ Սարքոզի ընտրուած էր լայն մեծամասնութեամբ: Այդ քուէները տըւողներէն շատեր այսօր կը զղջան հաւանաբար: Կը մնայ սակայն, որ Ընկերվարական կուսակցութիւնն ալ չգինովնայ այս յաղթանակէն եւ գիտակցօրէն շարժի ու գործէ, վերջ տալով իր պառակտուած դիմագիծին:

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ

Թրքահայոց պատրիարք Մեսրոպ արք. Մութաֆեան վահանագեղձի (թիրոյիտ) գործողութեան մը ենթարկուած է, երկրորդ անգամ ըլլալով: Անցեալ տարի եւս նման միջամտութեան մը ենթարկուած էր: Ներկայիս ան քաղաքին ամերիկեան հիւանդանոցին կորիզային բուժման բաժնին մէջ կը շարունակէ դարմանուիլ:

ԻՐԱՆԻ ՀԱՅ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ

Իրանի երեսփոխանական ընտրութեան որ աւարտած է պահպանողականներու յաղթանակով, հայ համայնքը երկու երեսփոխան ունեցած է: Գէորգ Վարդան եւ Ռոպէր Բեկլարեան:

Արեւմուտքը, յատկապէս ԱՄՆ քննադատած են ընտրութիւնը, զանոնք նկատելով ո՛չ արդար, ո՛չ ալ ազատ: Անտէր մնացած 19 աթոռի տէրերը որոշելու համար Բ. փուլ մը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 19ին կամ 25ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Բեկանիչ ատեանի դատախազը, Մարտ 14ին դիմում մը յանձնած է Սահմանադրական ատեանին, արգիլելու համար իշխանութեան գլուխ գտնըւող կուսակցութիւնը որ «կը գործէ աշխարհական դրութեան դէմ»: Այս նախաձեռնութիւնը հետեւանք է այն որոշումին, որ տրուեցաւ Խորհրդարանին կողմէ՝ արտօնելու համար լաչակ կրել համալսարաններու մէջ:

ԹԻՊԷԹԻ մայրաքաղաքին Լասայի մէջ համեմատական հարդարտութիւն մը կը տիրէր շաբաթավերջին, բայց Չինացիներու զսպումի արարքները 80 մեռեալ պատճառած էին ըստ թիպէթեան աղբիւրներու (10՝ ըստ Չինացիներու): Օրեր շարունակ ցոյցերը տարածուած էին այլ գաւառներու մէջ ալ եւ զօրակցութեան ցոյցեր ալ եղած էին արտասահման, ինչպէս Փարիզ, Չինաստանի դեսպանատան դէմ: Հնդկաստան, ուր ապաստանած է Տալայ Լամա, կը վստահեցնէ որ ցոյցերուն համար ոչ մէկ հրահանգ տուած է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԱԿ-Ի ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ ԸՆԴՈՒՆԱԾ Է ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՆԻՒԹՈՎ ԱԴՐՊԷՋԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

ՄԱԿ-ի ընդհանուր ժողովը Մարտ 14-ին օրակարգի առած ու քուէարկութեան դրած է Ղարաբաղի մասին Բաքուի առաջարկած բանաձեւը: Անով կը պահանջուէր որ հայկական ուժերը դուրս բերուին գրաւեալ շրջաններէն, վերահաստատուի Ատրպէյճանի հողային ամբողջականութեան սկզբունքը:

Հաւկնալի է որ Հայաստանի ընդդիմութեան ցոյցերով, անոնց ծանրակշիռ հետեւանքներով ստեղծուած փափուկ վիճակը շահագործելու ադրբէջանական մտադրութիւնը ռազմականէն ետք կը փորձէ դիւանագիտական միջազգային շրջանակները իր կողքին լծել:

Երեւանի կողմէ ամլացնող եւ խանգարող որակուած բանաձեւը կը շեշտէ. «ադրբեջանական տարածք Լեռնային Ղարաբաղի հայ եւ ադրբեջանցի համայնքներում հարկ է երաշխաւորել կեանքի բնականոն, հաւասար եւ ապահով պայմաններ, որպէսզի ունենան ինքնավարութեան իրապէս ժողովրդավար համակարգ մը»:

Տարազում մը որ առ ոչինչ համարելով պատերազմին արդիւնքը, կը ձգտի ադրբէջանական տեսակէտը պարտադրել միջազգային հանրութեան. թէ՛ հողերու վերադարձ ապահովել առանց նըւազագոյն փոխադարձութեան, թէ՛ փակել Ղարաբաղի կարգավիճակի բանակցութիւններու ճամբան:

Բանաձեւը ընդունուած է 39 թեր, 7 դէմ քուէով, 100 ձեռնպահութեամբ: Դէմ քուէարկողներէն եղած են Հայաստանի հետ Ֆրանսա, ԱՄՆ, Ռուսաստան, Հնդկաստան: Թեր քուէարկողները Իսլամական խորհրդաժողովի, կամ Վրաստան – Ուկրանիա – Ատրպէյճան դաշինքի երկիրներն են: Եւրոպական Միութեան անդամ ոչ մէկ երկիր թեր քուէարկած է: Ուշագրաւ է յատկապէս Մինսկի խումբին նախագահող երեք երկիրներուն ալ դէմ քուէն:

Այսուհանդերձ բանաձեւը ընդունուած է: Ատրպէյճանի արտաքին գործերու փոխ նախարարը յայտնած է թէ քուէարկութեամբ լուրջ յղում մը կատարուած է Երեւանի: Վ. Օսկանեանի մեկնաբանութեամբ ան ուղերձ մըն է Ատրպէյճանին, որպէսզի հասկնայ թէ միջազգային հանրութեան տրամադրութիւնը բնաւ իր նկատումներուն ուղղութեան չի հետեւիր: Ռուսաստանի արտաքին գործերու նախարարութենէն կատարուած յայտարարութեամբ մը ըսուած է թէ բանաձեւը միայն ադրբէջանական շահերը կը պաշտպանէ:

Ատրպէյճանի արտաքին գործերու նախարարութենէն յայտնած են թէ զարմանալի կը նկատեն Փարիզի, Մոսկուայի ու Ուաշինկթընի կեցուածքը եւ թէ վերաքննութեան կ'ենթարկեն այս երկիրներուն հետ իրենց յարաբերութիւնները:

Քուէարկուած բանաձեւը իրաւական որեւէ ուժ չի ներկայացներ, այլ խօսքով՝ պարտադրիչ ոչ մէկ բնոյթ ունի:

***

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

«Ժառանգութիւն» կուսակցութեան ղեկավար Րաֆֆի Յովհաննէսեան Լ. Տէր Պետրոսեանի ընդդիմադիր շարժումին մասնակից դառնալէ ետք, շարունակած էր հանրութեան ուշադրութիւնը գրաւելու ջանքը, Ղարաբաղի անկախութեան ճանաչումին վերաբերեալ օրինագիծ մը ներկայացնելով խորհրդարանին: Մարտ 15ի նիստին խորհրդարանը երեսուն օրով յետաձգած է այդ օրինագիծը օրակարգի բերելու նիւթը: Յետաձգումը պատճառաբանուած է անով որ օրինագիծին հեղինակը բացակայ է ատեանէն: Ր. Յովհաննէսեան ԱՄՆ կը գտնուի, քանի մը համալսարանի մէջ դասախօսութիւններու ծրագրով մը:

Այս օրինագիծը եւս իշխանութեան հակադրուելու քայլ մըն է, քանի որ թէ՛ վարչապետ Ս. Սարգսեան, թէ՛ Վ. Օսկանեան զանազան առիթներով յայտնած են, կրկնած, թէ նման ճանաչում նպատակայարմար չեն գտներ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԻ ՆԻՒԹՈՎ

Եւրոպական խորհրդարանը Մարտ 14ին բանաձեւ մը քուէարկած է, Հայաստանի կացութեան մասին: Հոն մտահոգութիւն կը յայտնուի վերջին դէպքերուն, արագօրէն հետաքննութեան մը կազմակերպում կը պահանջուի, նաեւ եւրոպական օժանդակութիւն կ'առաջարկուի այդ հետաքննութեան:

Եւրոպական յանձնախումբին կողմէ ելոյթ ունենալով Լ. Միշէլ յայտնած է թէ Դրացնութեան եւրոպական քաղաքականութեան առումով Հայաստանի հաշուեկշիռը տարուէ տարի աւելի դրական կ'ըլլայ. աւելցուցած է որ եւրոպական գործակցութեան կողմէ Հայաստանի տրամադրուած պիւտճէին մէկ երրորդը կը յատկացուի երկրին արդարութեան համակարգի բարեփոխումին:

Բանաձեւին առիթով Եւրոպական ժողովրդական կուսակցութեան (քրիստոնեայ-դեմոկրատ) կողմէ յաւելուած մը առաջարկուած եւ ընդունուած է: Հոն տեղ տրուած է Հարաւային Կովկասի մէջ Թուրքիոյ շրջափակումով ստեղծուած դժուար կացութեան, այդ շրջափակումին Հայաստանի տնտեսութեան եւ շրջանի կայունութեան ներկայացուցած սպառնալիքին: Ատկէ զատ, նշուած են Հայաստանի ներքին վրդովումէն օգտուած ադրբէջանական վերջին յարձակումները, անոնց պատճառած զոհերը. կոչ ուղղուած է կողմերուն որ վերադառնան բանակցութեան սեղանին:

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

Վարչապետ Ս. Սարգսեան Մարտ 13-ին հեռատեսիլի յայտագրով մը պատասխանելով ունկնդիրներէ ուղղուած հարցումներու, շօշափած է բազմաթիւ նիւթեր: Ըսած է թէ Ռուսաստանի համար նախատեսուած օրինակով՝ իր նախագահութեան շրջանին Ռ. Քոչարեանի վարչապետութեան հեռանկար մը գոյութիւն չունի: Ապա խօսելով Մարտ 1–2ի երեւանեան իրադարձութիւններուն մասին, ըսած է թէ երկրին մէջ կացութիւնը լարուած է, շատ-շատեր հակադրուած են իրարու եւ ատոր պատճառը միայն ընտրութիւնը չէ, այլեւ գոյութիւն ունեցող խնդիրները, աղքատութիւնը: Աւելցուցած է թէ ինք իր խղճին հետ համերաշխ է, բայց խնդիրը հանգիստ չէ այս պատճառներով:

Հարցումներէն մէկը վերաբերած է Լ. Տէր Պետրոսեանի ու անոր համախոհնե–

(Շար.ը Դ. էջ)

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ ԱՆԹԻԼԻԱՍՈՒՄ

(ՅԱՊԱՂՈՒՄՈՎ)

ԱԶԱՏ ԲՈԶՈՅԵԱՆ
Պատմական գիտութիւնների տոքթոր

(Բ. եւ Վերջին մաս)

Յունուարի 15ի նիստերը նուիրուած էին ազգագրութեանը, գրականութեանն ու տնտեսութեանը: Գիտաժողովի առաջին երկու նիստերում քննարկւում էին Կիլիկիայի բարբառին եւ ազգագրութեանը անդրադարձող նիւթերը: Հետաքրքրութեամբ լսուեցին Վազգէն Համբարձումեանի (Երեւան) «Կիլիկեան բարբառի ուսումնասիրութեան ձեռքբերումները եւ արդի խնդիրները», Վերժինէ Սվազլեանի (Երեւան) «Ազատագրական պայքարի արտացոլացումը կիլիկեան բանահիւսութեան մէջ» եւ Յակոբ Չոլաքեանի «Ազգագրութիւն Լաւոդիկէի, անոր մերձակայ հայաբնակ գիւղերուն եւ Պէյլանի գաւառակին» զեկուցումները: Ընդմիջումից յետոյ ելոյթ ունեցան Վահրամ Թաթիկեանը (Երեւան) «Կիլիկեան Հայաստանի գորգերը եւ կարպետները» թեմայով եւ ժամին Տում Թրակուեր (Մինխէն, Կրաց) «Ասպետութիւնը կիլիկեան Հայաստանի մէջ» զեկուցումով: Վերջին ելոյթի հեղինակը անդրադարձաւ կիլիկեան ձիարուծարանի բնագրի ընկալման ճանապարհներին, բանաձեւելով հայկական ասպետութեան բնութագիրը: Յաջորդ նիստը նուիրուած էր Կիլիկիայի գրական - մշակութային աւանդին: Երեւանի Մաշտոց Մատենադարանի տնօրէն Հրաչեայ Թամրազեանը զեկուցեց «Ս. Գրիգոր Նարեկացին եւ Կիլիկեան բանաստեղծական արուեստի դպրոցը» թեմայով, իսկ Գրիգոր Պըլտեանը (Փարիզ) հանդէս եկաւ «Դէպք եւ գրականութիւն՝ Կիլիկիոյ աղէտին առթիւ» գրականագիտական հրապարակումով: Արխիւային եւ հայագիտական ժառանգութեան հարցերին էր նուիրուած Վահան վրդ. Օհանեանի (Վենետիկ) «Հայր Ղեւոնդ Ալիշան եւ Սիսուանը» զեկուցումը: Ի. դարասկզբի Կիլիկիայի հասարակական կեանքի մի շարք խնդիրների լուսաբանմանն էր ուղղորդուած Ռէյմոն Յարութիւն Գէորգեանի (Փարիզ) «Կիլիկիոյ ընկերատնտեսական փոփոխութիւնները 20րդ դարու սկզբնաւորութեան» նիւթը, իսկ Նիքոլաս Քուրէաս (Նիկոսիա) ներկայացրեց «Կիլիկիոյ եւ Կիպրոսի վաճառականական կապերը — 1270-1310» բանախօսութիւնը: Կիլիկեան Հայաստանի դրամական ժառանգութեանը վերաբերող մի կարեւորագոյն խնդրի անդրադարձաւ իր զեկուցումով Լեւոն Սարեանը (ԱՄՆ), ներկայացնելով «Կիլիկեան Հայաստանի Կոստանդին Ա.ի (1298-1299) եռակի արծաթ դրամ մը» զեկուցումը:

Գիտաժողովի երրորդ օրուան նուիրուած նիստերը կազմակերպիչների մտայղացմամբ պիտի վերաբերէին իմաստասիրութեանն, աստուածաբանութեանն, իրաւունքին եւ սրբերի մասունքներին, սակայն պարզուեց, որ «Իրաւունք» նիստում ընթերցուած զեկուցումներն աւելի համապատասխանում էին աղբիւրագիտութեանը եւ պատմութեանը: Մեծ ուշադրութեամբ լսուեց Սեդա Տատոյեանի (Լոս Անճըլըս) զեկուցումը նուիրուած «Կիլիկիա՝ իմաստասիրական աւանդը արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ» թեմային: Հմուտ շրջայց կատարեց Լեւոն վրդ. Զէքիեանը հանդէս գալով «Կիլիկեան աստուածաբանութեան մէջ համաքրիստոնէական նոր հորիզոններ — Շնորհալիի եւ Լամբրոնացիի կողեոնիկեան յեղաշրջումը» զեկուցումով: Հայոց ծիսական գրականութեան անկիւնաքարային խնդիրներից մէկին էր վերաբերում Հ. Շարլ Ռընուի «Հայկական "Ճաշոց"ը կիլիկեան շրջանին» զեկուցումը: Պարականոն գրքերի հետազօտութեան խնդիր էր իր առջեւ դրել Թամար Տասնապետեանը (Պէյրութ) «Ս. Ներսէս Լամբրոնացիի վերափոխման ներբողին պարականոն աղբիւրներուն ուսումնասիրութիւնը» հրապարակումով, իսկ Փիթըր Քաուի (Լոս Անճըլըս) «Թագաւորութեան աստուածաբանութիւնը 13րդ դարու Հայկական Կիլիկիոյ մէջ» զեկուցումով ի մի հաւաքեց բարձրագոյն իշխանութեան մասին կիլիկեան սկզբնաղբիւրների վկայութիւնները: Յաջորդ՝ «Իրաւունք» նիստում ելոյթ ունեցան Ազատ Բոզոյեանը (Երեւան) «Կիլիկիայի Հայոց կաթողիկոսարանը եւ պետութիւնը 12-14րդ դարերում» նիւթով եւ Արմէն Տէր Ստեփանեանը (Երեւան) «Գահացանկերը Կիլիկիայի պատմութեան սկզբնաղբիւր» զեկուցումով: Օրուայ վերջի երկու նիստերը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան պատմութեան համար նշանակալի էին մի քանի իմաստներով: Զեկուցումները վերաբերում էին Սիսի կիլիկեան կաթողիկոսարանում պահպանուող Սուրբ Մասունքներին, որոնք հրաշքով փրկուել եւ փոխադրուել են Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի Գանձատուն երջանկայիշատակ Սահակ Բ. Խապայեան կաթողիկոսի եւ մի խումբ քաջարի միաբանների ջանքով: Նիստերից առաջինում ելոյթ ունեցան Տիգրան Գույումճեանը (Ֆրեզնօ, Փարիզ), անդրադառնալով «Կիլիկիա» թանգարանի հաւաքածոյի կարեւորութեանը ծիսական մետաղագործութեան պատմութեան համար եւ Աննա Պալեանը (Աթէնք) «Հայ եւ Յոյն ուղղափառ եկեղեցիներու ծիսական արծաթագործութիւնը օսմանեան շրջանին» զեկուցումով: Նիստի աւարտին, Արամ Ա. վեհափառը յատուկ գնահատական խօսք ուղղեց Սիլվիա Աճէմեանին, որ կարեւոր դեր է ունեցել «Կիլիկիա» թանգարանի կազմակերպական աշխատանքներին, ինչպէս նաեւ Սսից բերուած սրբութիւնների դասաւորման ու ներկայացման գործում: Յաջորդ նիստում լսուեցին հետեւեալ երկու զեկուցումները. Գայեանէ Էլիազեանը եւ Սուսաննա Բարսեղեանը (երկուսն էլ Երեւանից) զեկուցեցին «Գործակցութիւն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան եւ Մատենադարանի միջեւ՝ "Կիլիկիա" թանգարանի եւ Բերիոյ Թեմի ձեռագրային ժառանգութեան վերականգնման աշխատանքներ» թեմայով, իսկ «Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան մատենադարանին հնատիպ գիրքերը» զեկուցումը ներկայացրեց Միհրան Մինասեանը (Հալէպ), որը ստանձնել է այդ կարեւոր հաւաքածոյի գիտական նկարագրութիւնը:

Գիտաժողովի վերջին՝ չորրորդ օրուայ նիստերը ամբողջութեամբ յատկացուած էին կիլիկեան Հայաստանի մէջ ծաղկած արուեստներին: Առաջին նիստում հանդէս եկած Լեւոն Չուգասզեանը (Երեւան) ներկայացրեց «Կիլիկեան ձեռագիրներու եւ մանրանկարչութեան ընդհանուր ներածական եւ Միջերկրական ծովի աւազանի արուեստը եւ Թորոս Ռոսլինի զարդագրերը» զեկուցումը, իսկ Լիլիթ Զաքարեանը (Երեւան)՝ «Տուչչո՞ թէ Ռոսլին (մանրանկարի մը պատկերագրական վերլուծութիւն)» հաղորդումը: Յաջորդ նիստում իր բանախօսութիւնն ընթերցեցին Ճան Գարդուէլը «Թորոս Ռոսլին եւ Երուսաղէմ» թեմայով եւ Սիլվիա Աճէմեանը «Կիլիկեան ձեռագիրները Հալէպի մէջ» վերնագրով: Միջօրէից յետոյ առաջին նիստում հանդէս եկաւ Վալենթինօ Փաչէն (Իտալիա), որը ներկայացրեց «Արուեստի կապեր Իտալիոյ եւ Կիլիկիոյ միջեւ բիւզանդական աշխարհի շրջագծին մէջ» զեկուցումը: Նոյն նիստին հանդէս եկաւ նաեւ Վարդուհի Բամպակեանը (Միլան)՝ «Կիլիկեան շրջանի հայկական պատմական ժանեակ մը» զեկուցումով: Վերջին նիստում ելոյթ ունեցաւ Միշէլ Պաչին (Իտալիա) «Ֆամակուսթայի հայ եկեղեցւոյ ցարդ չհրատարակուած 14րդ դարու որմնանկարները» հետաքրքրական զեկուցումով:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսի նախագահութեամբ ընթացող վերջին նիստը յատկացուած էր գիտաժողովի ամփոփմանը եւ ներկայ հայագէտների ապագայում իրականացուելիք ծրագրերի քննարկմանը, Հրաչեայ Թամրազեանի ու միւս ելոյթ ունեցողների կողմից շեշտուեց նիստերի եւ քննարկումների գիտական բարձր մակարդակը: Վեհափառ հայրապետը, որ ներկայ եղաւ գրեթէ բոլոր նիստերին, իսկ իւրաքանչիւր նիստի աւարտին եզրափակեց այն, փակման նիստին իր տեսակէտներն ու կարծիքը հաղորդեց հայրապետական պատգամով: Գնահատեց բոլորի մասնակցութիւնը: Ապա, հայրապետական բարձր գնահատանք յայտնեց Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան Հայկական բաժանմունքին եւ նրա տնօրէն ՀՀ ԳԱԱ պատուակալ տոքթ. Զաւէն Եկաւեանին: Իր խօսքի վերջում Արամ Ա. կաթողիկոսը շեշտեց կիլիկեան թագաւորութեան անկումից յետոյ բացուող մութ շրջանի ուսումնասիրութիւնը, մինչեւ 20րդ դարը ներառեալ հետազօտելու հեռանկարներն ու անհրաժեշտութիւնը: Բոլոր մասնակիցներին եւ իր գործակիցներին շնորհակալութեան խօսք ուղղեց նաեւ կազմակերպիչ յանձնախմբի վարիչ Նարեկ եպսկ. Ալեէմէզեանը:

Գիտաժողովի երրորդ օրը (Յունուարի 16) ներկաներն իրենց յարգանքի տուրքը մատուցեցին մեծանուն հայագէտ, կաթողիկոս Գարեգին Ա. Յովսէփեանի շիրիմին, այցելելով «Զարեհեան յուշարձան-դամբարան», ուր միաբանութեան անդամների ներկայութեամբ եւ Արամ Ա. կաթողիկոսի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ յատուկ հոգեհանգստեան արարողութիւն: Նկարագրուած չորս օրերը, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան պատմութեան համար աննախադէպ էին: Յատկապէս պիտի նշել գիտաժողովի ջերմ մթնոլորտը եւ քննարկումների գիտական յագեցուածութիւնը:

ԿՈՒԲԱ - ԷՔՈՒԱԹՈՐ - ՎԵՆԵՑՈՒԷԼԱ - ԳՈԼՈՄԲԻԱ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ

ԱԲՕ ՊԷԼԵԱՆ

Վերջին շաբաթներուն քաղաքական կարեւոր դէպքեր տեղի ունեցան Լատին Ամերիկայի մէջ, գրաւելով աշխարհի ուշադրութիւնը ու յայնօրէն մեկնաբանուեցան միջազգային քաղաքական շրջանակներու կողմէ:

Կուպայի նախագահ Ֆիտէլ Գասթրօ մօտ կէս դար իշխելէ ետք, ներկայացուց իր հրաժարականը եւ ինչպէս կը սպասուէր, անոր յաջորդեց իր եղբայրը՝ Ռաուլ Գասթրօ, հանրապետութեան Ազգային Ժողովի ութ հարիւր պատգամաւորներու որոշումով: Պետական շատ կարեւոր հարցերու պարագային նորընտիր «նախագահը» պիտի դիմէ Ֆ. Գասթրոյի կարծիքին եւ տեսակէտին: Սա կը նշանակէ, որ բան մը չէ փոխուած եւ ժողովրդավարական կարգեր հաստատելու ջանքերը կը մնան լոկ ցանկութիւն Կուպայի բարի ժողովուրդին համար, որ լուռ-մունջիկ եւ մեծ համբերութեամբ կը սպասէ այդ գեղեցիկ օրուան, իր ազատ կամքը արտայայտելու իրաւունքին:

Ինչպէս ծանօթ է, Գոլոմպիայի զինեալ ըմբոստները (Ֆարք) Յունուար ամսուան ընթացքին ազատ արձակեցին քաղաքական հանրածանօթ երկու կիներ. Գլարա Ռոխասը եւ Գոնսուէլօ Կոնսալէսը, Վենեցուէլայի նախագահ Հիւկօ Շաւէզի միջնորդութեամբ: Վերջերս վերոյիշեալները ազատ արձակեցին նաեւ չորս այլ կարեւոր անձնաւորութիւններ, որոնք առեւանգուած էին վեց տարի առաջ: Անոնց ազատագրումը մեծ ցնծութիւն պատճառեց իրենց հարազատներուն եւ ողջ հասարակութեան, յոյսեր ներշնչեց որ հասկացողութեան մթնոլորտ մը ստեղծուած է կողմերուն միջեւ եւ բազմահազար անմեղ մարդիկ կը վերագտնեն իրենց ազատութիւնը:

Դժբախտաբար, մարդոց ուրախութիւնը երկար չտեւեց եւ կացութիւնը շիկացաւ, երբ Գոլոմպիա յայտարարեց եւ ցոյց տուաւ Ռաուլ Ռէյէսի դիակը: Ան ՖԱՐՔ-ի զինեալ ուժերու ընդհանուր փոխ հրամանատարն էր եւ սպաննուած էքուաթորի հողամասին վրայ: Էքուաթոր անմիջապէս դատապարտեց Գոլոմպիայի ստնձգութիւնները իր սահմաններէն ներս եւ ամբաստանեց նախագահ Ալվարօ Ուրիպէն:

Այս իրողութեան առջեւ, Վենեցուէլայի նախագահ Հ. Շաւէզ իր զօրակցութիւնը յայտնեց Էքուաթորին: Գոլոմպիա իր կարգին բացայայտեց որ ունի փաստացի տուեալներ թէ Վենեցուէլա երեք հարիւր միլիոն տոլարի նիւթական աջակցութիւն կատարած է Գոլոմպիայի ըմբոստ զինեալներուն: Սոյն յայտարարութիւնները զայրացուցին նախագահ Շաւէզը, որ բուռն ռազմաշունչ յայտարարութիւններ: Ան ետ կանչեց իրենց դեսպանը Գոլոմպիայի իշխանութեան մօտէն, խր-

ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆԻ ԵՐԳԵՑԻԿ ՀԱՄՈՅԹԸ ՊԱԽԻ ԵՒ ՎԻՎԱԼՏԻԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՄԵԿՆԱԲԱՆ

Համաշխարհային երաժշտական մշակոյթի այս երկու հսկաների ստեղծագործութիւններն էր ընտրել Հերմինէ Երիցեանը երգեցիկ համոյթի Փետր. 17ի համերգի համար, որը տեղի ունեցաւ Սօ քաղաքի ԺԳ. դարի Սէն Ժան–Պաթիսթ եկեղեցում: Եկեղեցին ճարտարապետական մի գողտրիկ յուշարձան է, որի ներքին եռասրահի բաժանող որմնակամարները ապահովում են բացառիկ ձայնականութիւն:

Երգեցիկ համոյթի կատարմամբ այս եկեղեցում էր հնչել Մոցարթի «Ռեքուիէմը» (24·01·2003), Կոմիտասի, Եկմալեանի, Խաչատրեանի, Ալեքսանդր Յարութիւնեանի, Ռոմանոս Մելիքեանի երգեցիկ ստեղծագործութիւնները:

Պախի երգեցիկ ստեղծագործութիւններից ընտրուած էին նրա հոգեւոր քանթաթներից երկուսը:

1723 Մայիսին Ժ.-Ս. Պախը պաշտօնի է կոչւում Սուրբ Թովմաս եկեղեցում եւ ընտանիքի հետ տեղափոխւում է Լայփցիկ: Մինչեւ իր կեանքի վերջը ապրում եւ ստեղծագործում է Լայփցիկում: Որպէս Սուրբ Թովմաս եկեղեցու երգեցողութեան դպրոցի կանթոր, Պախը պարտաւոր էր դպրոցի ուժերով սպասարկել քաղաքի գլխաւոր եկեղեցիներին, պատասխանատուութիւն կրել եկեղեցական երաժշտութեան վիճակի եւ որակի համար: Լայփցիկի ղեկավարների ժլատութիւնն ու պնդաճակատութիւնը Պախը ի վիճակի չէր յաղթահարել: «Ըմբոստ» կանթորի դէմ ոտքի է ելնում ամբողջ աստիճանաւոր իշխանութիւնը, որը փորձառու էր դաւերի, բանսարկութիւնների եւ խառնակչութիւնների մէջ: Քաղաքապետարանի արձանագրութիւնների մէջ նշւում են երաժշտի «մեղսագործութիւնները»: Նրան ի ցոյց են դնում, որ նա ինքնագլուխ աշակերտների երգչախումբը ուղարկել է գաւառ: Մեկնել էր առանց արձակուրդ վերցնելու: Որոշում են, որ «քանթորը անուղղելի է» եւ իբրեւ պատիժ պէտք իջեցնել նրա աշխատավարձը եւ տեղափոխել ցածր դասարանները:

Լայփցիկում Պախը գրում է հոգեւոր քանթաթների տարուայ հինգ շրջաններ (համարեայ 300 ստեղծագործութիւն): Երգեցիկ նուագարանային կարեւոր ստեղծագործութիւնը, որով Պախը առաջին անգամ հանդէս եկաւ Լայփցիկում 1723ին, սքանչելի «Մանյիֆիքա»ն էր, հնգաձայն երգչախմբի, մենակատարների եւ նուագախմբի համար գրուած: Հերմինէ Երիցեանի երգեցիկ համոյթը Պախի այս գործը երգեց յօրինողի ստեղծագործական ոգուն հարազատ Պախի հոգեւոր երաժշտութեան խտացունչ գեղեցկութիւնը հաղորդեց ունկնդրին, երաժշտական ու երգեցիկ կատարելութեամբ վերծանեց մեղեդիների ներքին խոր իմաստը:

N. 2, N. 5, N. 9 մեներգերը կատարեցին սոփրանօ Տոմինիք Հոլպէքը, Մարի-Հելէն Գոսփէնը ալթօ, եւ պաս Եուսուֆ Սամանթարը:

Թիւ 3 մեներգը մեկնաբանեց Հերմինէ Երիցեանը, հոգեւոր խոր վերապրումով:

Համերգի առաջին մասում հնչեց նաեւ Պախի «Քանթաթ BWV 82»ը: Այս քանթաթի մենակատարն էր պաս Անտրէ Գիլքեօր: Ելոյթը պսակուեց անակնկալ յաջողութեամբ: Երգեցիկ «Թակարդներով» լեցուն այս քանթաթը երգիչը մեներգեց ոչ միայն երաժշտական անուրանալի ձիրքով, այլեւ մեկնաբանման ինքնուրոյն երանգներ յայտնաբերելով:

Վիվալտիի «Կլորիա»ն հնչեց համերգի 2րդ մասում, երգեցիկ համոյթի կողմից, բուռն ոգեւորութեամբ: «Կլորիա»ն երգեցիկ ուժականութիւն, սրընթաց փոփոխուող կշռոյթների, մեղմ ձայնաներից ուժգինի անցնելու մի համադրութիւն է: Երգեցիկ համոյթը եւ մենակատարները անթերի հնչեցրին գործի այս իւրայատկութիւնները եւ արժանացան ունկնդրի անվերապահ համակրանքին:

Պախ եւ Վիվալտի: Եղել են գրեթէ ժամանակակիցներ: Ապրել են գրեթէ նոյնչափ: Երկուսն էլ թողել են ստեղծագործական մեծ ժառանգութիւն: Երկուսն էլ ստեղծագործել են կրքոտ ու անսահման նուիրումով: Վիվալտին Իտալացի էր, Պախը՝ Գերմանացի: Երկուսի յետմահու փառքը մարդկութեան հոգեւոր ժառանգութեան սեփականութիւնն է: Այդ թւում նաեւ հայ երաժիշտների:

Սէն Ժան-Պաթիսթ եկեղեցում տեղի ունեցած համերգը դրա ապացոյցն էր...

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

գեց դիւանագիտական յարաբերութիւնները եւ զօրաշարժի ենթարկեց բանակը դէպի Գոլոմպիայի սահմանը:

Բռնկած կացութեան առջեւ, Ա. Մ. Նահանգներու նախագահ Ճորճ Պուշ զօրակցութիւն յայտնեց նախագահ Ուուիպէի եւ Ռէյէսի սպանութիւնը որակեց յաջողութիւն մը ահաբեկչութեան դէմ:

Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահ Նիքոլա Սարքոզի, որ տենդագին աշխատանք կը տանի ազատագրելու Ինկրիտ Պէթանքուրը, կոչ ուղղեց ապստամբներուն, որ ազատ արձակեն Պէթանքուրը, որ կը գտնուի առողջական մտահոգիչ վիճակի մէջ:

ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԻՐՋ ՏԱԳՆԱՊԻՆ

Մարտ 7ին Տոմինիքանայի հանրապետութեան մէջ կայացած վեհաժողովը լաւ առիթ մը եղաւ հակամարտ կողմերուն: Վերոյիշեալ երեք հանրապետութեան նախագահները դէմ առ դէմ արտայայտեցին իրենց ամբաստանութիւնները, դժգոհութիւնները եւ քննադատութիւնները եւ ի վերջոյ նախագահ Ուուիպէ ընդունեցաւ իր սխալը, թէ բռնաբարած էր էքուաթորի սահմանները: Ան ոտքի կանգնեցաւ եւ գնաց նախագահ Ռ. Քորրէայի մօտ, ձեռքը երկարեց անոր: Վեհաժողովի նախագահ Լէոնէլ Ֆէրնանտէս բոլոր կողմերուն հաշտութիւն առաջարկեց եւ ունեցաւ դրական արդիւնք. բոլոր ղեկավարներուն ծափահարութիւններուն տակ նախագահներ՝ Ուուիպէ, Քորրէա, Շաւէզ, եւ Օրթեկա ողջագուրուեցան, հաշտուեցան, վերջ տալին ստեղծուած լուրջ տագնապին: Անոնք խոստացան ասկէ ետք միջամուխ չըլլալ իրարու գործին:

Անտարակոյս, դրական եւ գեղեցիկ այս երեւոյթը պատմական օր մը կը հանդիսանայ Լատին Ամերիկայի երկիրներուն համար: Հոն տիրող հանդուրժողական ոգին նորանոր յոյսեր կը ներշնչէ բազմահազար Գոլոմպիացիներու, որոնք անհամբեր կը սպասեն իրենց հարազատներու ազատագրման: Կը պահանջուի որ զինեալ ըմբոստները վերջ դնեն իրենց անմարդկային առեւանգումներու եւ ազատ արձակեն անմեղ քաղաքացիները, որոնք կը տառապին երկար տարիներէ ի վեր:

Շատ կը ցանկանայինք եւ կը խնդրէինք Հայաստանի մեր ղեկավարներէն որ հետեւին լատին ամերիկացիներու օրինակին եւ հաշտուին իրարու հետ, ի սէր մեր ժողովուրդին եւ հայրենիքին:

Ա. Պ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱՌ ԲԱՌԻ ՔՈՎ

ԶԱՀՐԱՏ

Երեւան «Նայիրի» – 2007

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊՏՈՅՏ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԼԻՍՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Գ. հատոր

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

Պոլիս 2008

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

ՍԵՒ ԾՈՎԸ

– Ի՞նչպէս թէ, միթէ վէպն աւարտուած չէ: Դմիտրի Վասիլեւիչ, դո՞ւք չէիք ինձ ասում, թէ Ֆիոդոր Միխայլովիչը Նոյեմբերին լրիւ աւարտել է վէպը, – զարմացաւ Դանիլեւսկին:

– Ոչ, Գրիգորի Պետրովիչ, – առարկեց Գրիգորովիչը: – Ջէ՞ որ վէպը մտայղացուած է որպէս դիլոգիա: Նրա առաջին մասը Ֆիոդոր Միխայլովիչն իրօք աւարտեց աշնան վերջին: Իսկ հիմա երկրորդն է նախաձեռնել: Առաջին գլուխները նա խոստացաւ այսօր կարդալ մեզ համար:

Դոստոեւսկին զարմացրեց Այվազովսկուն իր հիւանդագին տեսքով: Սաստիկ ծերացած դէմքի վրայ գորշակապտաւուն ստուերներ էին գոյացել: Ծնչառութիւնը ընդհատ էր, դժուարին...

– Տեսայ, տեսայ, Զորեքշաբթի օրը տեսայ ձեր ցուցահանդէսը, Իվան Կոնստանտինովիչ: – Դոստոեւսկին ողջագուրուեց Այվազովսկու հետ: – Հիմա ես տնից դուրս չեմ գալիս, աշխատում եմ: Իսկ Ապոլոն Նիկոլաեւիչն, ահա, այնուամենայնիւ ինձ քարշ տուեց տեսնելու ձեր նոր նկարները: Եւ ես շնորհակալ եմ նրանից դրա համար:

Դոստոեւսկի նստեց ու սեղանի անջատուեց շրջապատից, փոքրիկ գդալով խառնելով թէյը, որ նրա առաջ էր դրել տանտէրը: Յետոյ աչքերը աշխուժացան, եւ նա նորից շուռ եկաւ Այվազովսկուն.

– Հիմա, Իվան Կոնստանտինովիչ, իմ աշխատասենեակում ձեր դիմանկարն է կախուած: Նայում եմ ծովի մեծ երգչին ու գրում կեանքի, ծովի, նրա խորխորատների մասին... –Եւ այստեղ էլ, առանց դադար տալու դիմեց Գրիգորովիչին, – Դմիտրի Վասիլեւիչ, ներեցէք, ես չբերեցի իմ խոստացածը: Երեք գլուխ գրել էի, բայց այսօր ոչնչացրի... Զստացուեց: Վատ էր ստացւում ու վերջ...

– Միթէ ձեր գրածը կարող է վատ ստացուել, – տարակուսանքով գլուխը շարժեց Մայկովը:

Դոստոեւսկին սեղմեց բռունցքները. Նրա դէմքն աւելի էր տժգունել:

– Այո, այո, վատ է ստացւում: Լաւ գրելու համար տառապե՛լ է պէտք, բարեկամս, տառապե՛լ: Իսկ ես հիմա շրջապատուած եմ բարեկեցութեամբ եւ նոյնիսկ առանձին հակումներ եմ ցուցաբերում դէպի նրբակերտ իրերը. բոհեմական ապակի, բիւրեղապակի եւ այլն... պէտք է սրտից արիւն կաթի գրելիս: Պէտք է բոպիկ ոտքերով սուր քարերի վրայով քայլել ճշմարտացիութեան հասնելու համար: Հարկ է պատռել կամ այրել այն, ինչ դիւրութեամբ է ձեռք բերւում:

Այդ գիշեր Այվազովսկին երկար ժամանակ չկարողացաւ քնել: Դոստոեւսկու խօսքերը ծանրացել էին սրտի վրայ, եւ նա զգում էր, թէ ինչպէս րոպէ առ րոպէ ներսում աճում է անհանգստութիւնը: Եթէ մէկ ուրիշը լինէր բարեկեցիկ կեանքի նկրտումներն այդպէս դատապարտող, նա միայն ձեռք թափ կը տար: Բայց Ֆիոդոր Միխայլովիչը դիպել էր ամենագլխաւորին. ինչպէ՞ս գրել, ինչպէ՞ս նկարել: Այդպէս էլ՝ հոգում աճող մի տագնապ, նկարիչը քուն մտաւ...

Յաջորդ առաւօտեան, մի անգամ ընդմիշտ հաստատուած սովորութեան համաձայն, Այվազովսկին մտաւ արուեստանոց: Նկարակալի վրայ ձիգ քաշուած էր մաքուր կտաւը, որ նա պատրաստել էր դեռեւս երէկ: Պատրաստել էր, որպէսզի կատարի Ալեքսանդրա Վասիլեւնա Հայնէ – Սամոյլովայի տուած խոստումը՝ նկարելու Այու-Դաղը, որ տիկինը վաղուց ցանկանում էր ունենալ: Բայց միայն այն մտքից, որ ահա մաքուր կտաւի վրայ յայտնուելու են թեթեւ, եթերային մշուշն ու կապտականաչ ծովը, նա յանկարծ համակուեց այնպիսի մի զգացողութեամբ, որ խիստ մօտիկ էր զզուանքին...

Նկարիչը նոյնիսկ վախեցաւ: Երէկուայ անհանգստութիւնը նոր ուժով գլուխ բարձրացրեց նրա մէջ... Ականջներում շօշափելիօրէն հնչեցին Մայկովի տողերը, եւ նա զգաց, թէ ինչպէս ամօթից կարմրում են դէմքը, վիզը... Տակաւին երէկ նա իրեն երջանիկ էր զգում այդ բանաստեղծութեամբ եւ Դոստոեւսկու գովասանքով: Բայց տես թէ ինքը՝ Ֆիոդոր Միխայլովիչը ինչպիսի տառապանքների է գնում: Եւ նրան հաւասարեցրեց իրեն: Ասում է. «Նայում եմ ծովի երգչին եւ գրում կեանքի ծովի մասին»: Ինչպէ՞ս գետինը չմտաւ ամօթից...

Զսպասելով գարնանը, Այվազովսկին մեկնեց Թէոդոսիա: Ինչպէս մի ժամանակ, երբ պատրաստւում էր նկարել «Իններորդ ալիքը», նա այժմ ժամերով անշարժ նստում էր արուեստանոցում, առանց ձեռքը վրձին առնելու եւ մտորում, մտորում...

(Շար. 184)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԻՊՐՈՍ.– Ոմն 100 եւրօ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Ոտնլուայ՝ ժամը 18ին,
Համապատարագ՝ ժամը 19ին,
Խաւարում՝ ժամը 21ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Երեկոյեան ժամերգութիւն, Թաղումն Քրիստոսի՝ ժամը 18ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Մարգարէական ընթերցումներ՝ ժամը 17ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 18ին։

(Շար. Ա. էջէն)

րուն հետ քաղաքական երկխօսութեան կարելիութեան։ Վարչապետը բացատրած է որ հանրութեան մէջ այսօր տեղ գտած բեւեռացումը պէտք է յաղթահարուի եւ ինք երբեք դէմ չէ եղած որեւէ երկխօսութեան. «բայց բոլորիս էլ պարզ է, հասկանալի է որ երկխօսութիւնը միշտ հասցէական է լինում՝ ով ում հետ. եթէ Լեւոն Տէր Պետրոսեանը շարունակելու է պնդել, որ ինքը 65 տոկոսով ընտրուած նախագահ է, չի ընդունելու Սահմանադրական դատարանի որոշումը, ինձ էլ համարելու է բանդիտ, մոնղոլ-թաթար, ինչ երկխօսութեան մասին կարող է խօսք լինել։ Իսկ եթէ մօտեցումները կը լինեն այլ, իմ մօտեցումներն էլ կը լինեն այլ»։

Խօսելով իր պաշտօնի ստանձնումէն (Ապրիլ 9) ետք կազմուելիք համախոհական կառավարութեան մասին, ըսած է թէ Հ.Յ.Դ. եւս մաս կը կազմէ անոր։

Մարտ 21էն, արտակարգ վիճակի պայմանաժամը աւարտելէ ետք անկարգութիւններու կրկնութեան առընչուած մտահոգութեան մը Ս. Սարգսեան պատասխանած է թէ կրկնութեան դէմ երաշխիք են երկրին օրէնքներն ու Սահմանադրութիւնը, նաեւ պետական պաշտօնեաներու վճռականութիւնը։ Վստահեցուցած է որ իշխանութիւնները վճռած են պանդուածային անկարգութիւն չարտօնել։ Իսկ եթէ ընդդիմութիւնը յամառի իր կեցուածքին մէջ, «սա արդէն շատ վատ հետեւանքների կը բերի»։

***

ԶԷՆՔ ՈՒ ԶԻՆԱՄԹԵՐՔ ԳՏՆՈՒԱԾ

Մարտ 13ին երեսփոխան Սասուն Միքայէլեանի պատկանող Վանատուր ճաշարանին կից գտնուող ձկնաբուծական լճակէն գտնուած են նռնակներ, պայթուցիկներ, գնդացիրի 11 արկղ փամփուշտ, ներարկիչներ, հրազէն, եւլն.։ Ս. Միքայէլեան որ խորհրդարանական անձեռնմխելիութեան ջնջումէն ետք փախուստի դիմած, նախորդ օրը ձերբակալուած էր Աբովեանի մէջ։

Կատարուած լրատուութեան մը վրայ ոստիկանութիւնը խուզարկած ու զէնք-զինամթերք գտած է նաեւ Հրազդանի կիրճէն։ Իսակովի խճուղիին մօտ յայտնաբերուած են ատրճանակ, նռնակ, պայթուցիկներ, փամփուշտներ, կողմնացոյցներ, եւլն.։ Գտածոն յանձնուած է փորձաքննութեան ու հետաքննութեան ձեռնարկուած։

***

«ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ» ՊԱՀԱՆՋԸ

«Ժառանգութիւն» կուսակցութիւնը (Նախագահ Ր. Յովհաննէսեան) վարչական դատարան դիմած է, պահանջելով որ անվաւեր հռչակուի արտակարգ վիճակ հաստատող նախագահական հրամանագիրը։ Պահանջը հիմնուած է այն պնդումին վրայ թէ հրամանագիրը ապօրինի է եւ կացութեան անյարիր։ Չէ ըսուած թէ քանի՛ զոհ պէտք է տրուէր, որպէսզի ընդունելի ըլլար արտակարգ վիճակի հրամանագիր մը։

Le Centre Culturel Saint-Mesrob

à Paris

au 10 bis, rue Thouin — 75005 PARIS
Métro : Cardinal Lemoine ou Monge

présente l'exposition de peintures de
FERDI ZIPCI

ARMENIE-MARINE

Du 10 au 22 mars

10 bis rue Thouin — 75005 Paris
Métro : Cardinal-Lemoine ou Monge
RER : Luxembourg

ouvert t.l.j. de 14h à 19h en présence de l'artiste et sur rdv.
tél. : 06 61 47 29 92

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մարտ 22, ժամը 16ին ընտրելու պատգամաւոր ընկերուհիները, սովորական հաւաքատեղին։

□

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Էլէն Բիւզանդ» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Վրէժ Նէտիլեանէ 100 եւրօ Ժիրայր Կարապետեանի մահուան քառասունքին առիթով։

□

Լ Ի Ո Ն

Այս տարի Կապոյտ Խաչը 80 տարեկան է։ Կեդրոնական Ֆրանսայի Տէսինի, Կրընոպլի, Լիոն-Վիլէօրպանի, Սէն Մօրիսի, Վալանսի եւ Վիէնի մասնաճիւղերը կը կազմակերպեն հանդիսութիւններու շարք մը՝ յարգելու կանացի այս մեծ կազմակերպութեան 80րդ տարեդարձը։

Գաղութիս հետ առաջին հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Երկուշաբթի Մարտ 24, ժամը 10.30ին, հիմնադիրներուն յարգանքի յիշատակութեամբ։ Լիոնի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ եւ հոգեճաշ՝ «Կ. Մանուկեան» սրահին մէջ։

Հրաւիրուած են ողբացեալ ընկերուհիներուն ընտանիքները, ընկերուհիները եւ համակիր անհատներ եւ կազմակերպութիւններ։

Ճաշին մասնակցելու համար արձանագրուիլ՝

– Տէսինի Մշակոյթի Տուն.– 04.74.53.43.80
– Տէսինի Մշակոյթի Տուն.– 04.78.49.42.97
– Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տուն.– 04.78.26.28.71

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant **«Les Dimantaires»**
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաւկթախաղ, վիճակահանութիւն։
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
– 01. 45. 93. 00. 25
– 06. 64. 38. 00. 25

Date à retenir

SUR LE CHEMIN DE LA LIBERTE
Hommage à A. Aharonian
le **vendredi 18** avril à **20h30**
à la Maison de la Culture Arménienne de Marseille

Ա Ւ Ա Գ Շ Ա Բ Ա Թ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 18
ՅԻՇԱՏԱԿ ՏԱՍՆ ԿՈՒՍԱՆԱՑ
Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16.30ին։

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
ՅԻՇԱՏԱԿ ԸՆԹՐԵԱՑ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Սկիզբ Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8ին,
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթրեաց Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին,
Խաւարում՝ ժամը 19.30ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
ՅԻՇԱՏԱԿ ԹԱՂՄԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԶԱՏԿԻ
Սկիզբ Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան՝ ժամը 16ին, որուն կը հետեւի Ճրագալոյցի պատարագ եւ Նախատօնակ։

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 18
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 17ին։

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին։
Կարգ ապաշխարութեան՝ ժամը 10ին,
Պատարագ՝ ժամը 11ին,
Կարգ Ոտնլուայի՝ ժամը 17ին։
Հսկում, Խաւարում եւ գիշերային ժամերգութիւն՝ ժամը 17.30ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թափօր Թաղման։ Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան՝ ժամը 17.30ին։

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10.30-ին։
Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին,
Խաւարում՝ ժամը 20ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թաղում՝ ժամը 17ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 18ին։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Կարգ Ոտնլուայի՝ ժամը 17ին,
Կարգ Խաւարման՝ ժամը 19ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թաղման կարգ՝ ժամը 17ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ընթերցուածք եւ Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 16.30ին։

***

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 16.30ին,
Խաւարում՝ ժամը 20ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թափօր Թաղման՝ ժամը 18ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16.30ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 17.30ին։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԱՒԱԳ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 18
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին։

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9.30ին,
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին,
Կարգ Չարչարանաց՝ ժամը 19.30ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ճրագալոյցի ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Վերջին Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին,
Կարգ Խաւարման՝ ժամը 19.30ին։

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թաղման կարգ եւ Թափօր՝ ժամը 17ին։

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ընթերցուածք Մարգարէից՝ ժամը 16.30ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 17.15ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»

Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**,
réalisateur

Jeudi 20 mars à 20 heures
SOIREE SERGE AVEDIKIAN
LE PULL-OVER ROUGE
Un film de Michel Drach, 1979
D'après l'œuvre de Gilles Perrault
Avec **Serge Avédikian** et **Georges Beller**
Une des affaires criminelles les plus révoltantes du 20ème siècle

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

P.A.F. : 5 euros — Réduit : 3 euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Métro: République

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille
recherche
POUR UN POSTE D'ACCUEIL

une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine. Adresser candidature écrite à la :

MAJC
12-14, rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
Renseignements au : **04.91.66.45.33**
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 19
MERCREDI
19 MARS
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.920

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

83e ANNEE — N° 21.920

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՉԻ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒԻՐ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՎԻՃԱԿԸ ԵՐԿԱՐԱՁԳԵԼ

Մարտ 17ին մամուլի ասուլիս մը տալով նախագահի մամուլի քարտուղար Վ. Սողոմոնեան ըսած է թէ նախագահը մտադիր չէ արտակարգ վիճակը երկարաձգելու. ան առանց օրինազանցումի կը յարգուի ամբողջովին եւ իշխանութիւնները գոհ են հանրութեան ընկալումի առթիճանէն:

Խօսելով լրասփիւռներու գործունէութեան արտակարգ վիճակով բերուած սահմանափակումներուն արթնցուցած հակազդեցութեան մասին, քարտուղարը անհասկնալի նկատած է ներսի, նաեւ դուրսի յայտարարութիւնները. ազմուկը թէ Հայաստանի մէջ խօսքի ազատութիւնը վտանգուած է, եւլն.: Շեշտած է թէ հարցը կը վերաբերէր առժամեայ սահմանափակումներու եւ «ակնյայտ ժամանակաւոր մի քանը վերացնելու կոչերն առնուազն տարօրինակ են»:

Վ. Սողոմոնեան անդրադարձած է Մինսկի խումբի ամերիկացի նախագահ Մ. Պրայզայի յայտարարութեան թէ Հայաստանի մէջ ժողովրդավարութիւնը հարուած կրած է, եւլն.: Ըսած է թէ զարմացած է լսուածին, քաջ տեղեակ ըլլալով ամերիկացի դիւանագէտին ու նախագահ Ռ. Քոչարեանի հանդիպումին: Շեշտելով թէ եղածը խումբ մը պաշտպանել, կամ ուրիշ խումբի մը դէմ ըլլալ չէր, այլ՝ հայկական ժողովրդավարութիւնը պաշտպանել ամբոխավարութենէն: Մօտեցում որ բազմաթիւ անգամ ցոյց տրուած է ԱՄՆ–ու կողմէ ալ, ահաբեկչութեան դէմ պայքարի տարիներուն:

«Այսօրուայ պայմաններում առաջնայինը՝ ժողովրդավարութիւնն ու ժողովուրդին պաշտպանելն է՝ երկրի անվտանգութիւնը» ըսած է Վ. Սողոմոնեան, յուսալով որ աշխարհ ըմբռնումով կը մօտենայ այս խորղութեան:

***

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՏ 21ԻՆ

Ն Ըստ Երեւանէ հասած լուրերու, Լ. Տէր Պետրոսեանի կողմնակիցները բողոքի խրատեսակ ձեւ մը կը պատրաստեն Մարտ 21ի համար երբ աւարտած կ՚ըլլայ արտակարգ վիճակի պայմանաժամը: «Լուռ բողոքի երթ» կը կատարուի Միասնիկեան հրապարակէն մինչեւ Ազատութեան հրապարակը, ժամը 17–19: Բողոքը ուղղուած պիտի ըլլայ Մարտ 1ին ու յետագայ օրերուն իշխանութեան առած քայլերուն դէմ:

Կազմակերպիչները մասնակիցներուն կը յորդորեն երթեւեկը չխանգարել, կուսակումներէ խուսափել, ոստիկանութեան հաշուեհիւթիւնը չգրաւելու համար: Թելադրուած է հաւեւ սեւ հագուիլ, սեւ ժապաւէն կապել, Մարտ 1ի զոհերուն յիշատակին:

***

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ – Ա. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

Վարչապետ ու նորընտիր նախագահ Ս. Սարգսեան եւ «Օրինաց երկիր»ի նախագահ Ա. Պաղտասարեան յօդուած մը ստորագրած են «Ուաշինկթըն Փոսթ»ի մէջ, Հայաստանի կայունութեան նիւթով: Ըսած են թէ նախագահական ընտրութեան մրցակիցներ ըլլալով հանդերձ, տագնապին վերջ տալու նպատա-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐԿՕԶԻ հակայարձակման կ՚անցնի եւ իր կուսակցութեան ծանր պարտութենէն ետք թաղապետական եւ գաւառական ընտրութիւններուն, որոշած է կարգ մը փոփոխութիւններ ընել, սկսելով Էլիզէէն: Այսպէս, առաջին ճամբու դրուողն է Տավիտ Մարթինոն, որու պաշտօնն ալ (Էլիզէի բանբեր) կը ջնջուի: Ենթական, որ հրաժարեցաւ նաեւ Նէօյիի քաղաքապետական թեկնածութենէն, պաշտպանեալն էր Սարքոզիի երկրորդ կնոջ՝ Սեսիլիայի եւ այժմ տեղ մը կը փնտռուի Մարթինոնի համար: Նախ մտածուած էր Նիւ Եորք ղրկել որպէս ընդհանուր հիւպատոս, բայց արտաքին նախարարու-

(Շար.ը Դ. էջ)

կով միաբանած են եւ դաշինք կնքած՝ ժողովրդավարական կերպով եւ փոխադարձ զիջումի ոգիով աշխատելու: Աւելցուցած են թէ իրենց նախընտրութիւնը թափանցիկ կառավարութիւն մը ունենալն է եւ կաշառակերութեան դէմ պայքարը:

***

ԶԲՕՍԱՇՐՋԱԿԱՆ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ

Ընդդիմութեան խնօրեայ ցոյցերն ու Մարտ 1–2ի անցքերը, անոնց մասին անճիշդ տեղեկատուութիւնը, յատկապէս համացանցի վրայ, որոշ մտավախութիւններու ծնունդ տուած են զբօսաշրջական խումբերու կազմակերպիչներուն մօտ: Այս մասին տեղեկացուցած է առեւտուրի եւ տնտեսական զարգացման նախարարը Ն. Երիցեան:

Ան ըսած է թէ անցեալ տարի աւելի քան կէս միլիոն այցելու ունեցած է երկիրը եւ հակառակ ներկայի կացութեան կ՚ակնկալուի որ 2008ին այդ թիւը 600 հազարի բարձրանայ:

Զբօսաշրջութիւնը այն գլխաւոր մարզն է որուն մէջ տարուած ճիշդ քաղաքականութիւնը լուրջ արդիւնք կրնայ ապահովել երկրին տնտեսութեան:

***

ԼՂՀ

ԿՐԱԿՈՑՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Լեռնային Ղարաբաղի բանակի բանբերը տեղեկացուցած է որ Ազրբէջան կը շարունակէ ռմբակոծել հրադադարը, Ղարաբաղ – Ազրբէջան սահմանագիծին տարբեր հատուածներուն վրայ: Այսուհանդերձ կացութիւնը կայուն է եւ ղարաբաղեան զօրաբաժիններու ամբողջական հսկողութեան տակ:

***

ԱՒԵԼԻ ԱՇԽՈՅԺ ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Նախագահ Բ. Սահակեան Մարտ 15ին արտաքին գործերու նախարարութիւն այցելելով յայտնած է թէ աւելի լուրջ աշխատանք ունին կատարելիք արտասահմանի մէջ. թէ՛ հակամարտութեան կարգաւորման, թէ՛ փոխադարձ յարաբերութիւններու խորացումին, ամրապնդումին, ինչպէս նաեւ հանրապետութեան միջազգային վարկը աւելի բարձրացնելու առումով: Պետութիւնը կը նախատեսէ լուրջ ծրագիրներ իրականացնել, յատկապէս լայնցնել ԼՂՀ արտասահմանեան ներկայացուցչութիւններու թիւը եւ նոր որակ բերել անոնց աշխատանքին:

Բ. Սահակեանի ու արտաքին գործերու նախարարութեան պաշտօնատարներու հանդիպումին քննարկուած է ԼՂՀ արտաքին քաղաքականութիւնը եւ ներքին կեանքին առնչուած հարցերու լայն շրջանակ մը:

***

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

ԼՂՀ վիճակագրութեան վարչութենէն տրուած տեղեկութեան համաձայն 2008 Յունուար 1ին երկրի բնակչութեան թիւը 138.834 հոգի եղած է. 71.800 կին, 67.000 այր, 15.500 18 տարեկանէն վար, 34.585 թոշակառու եւ 10.207 հաշմանդամ: Արցախի բնակչութիւնը 4,3%ը կը կազմէ Հայաստանի բնակչութեան:

Կեանքի միջին տեւողութիւնը կիներու համար 76,2, այրերու համար 71,8 տարի է. գործազուրկ է բնակչութեան 5,1%ը, 92%ը կիներն կը կազմեն: Միջին աշխատավարձը 68.400 դրամ է (145 եւրօ), 21% աւելցած անցեալ տարուան համեմատութեամբ: Պաշտօնեաներու միջին աշխատավարձը 77 հազար դրամ է (160 եւրօ):

Քաշաթաղի պատասխանատու Է. Ղեւոնդեան ըսած է թէ շրջանի բնակչութիւնը 5–6 տարի թիւի անկում արձանագրելէ ետք, 2007ին 200 հոգի աւելցած է: Կան հոն հաստատուողներ որոնց 30%ը նախապէս մեկնածներ են:

Քաշաթաղի բնակչութիւնը 8552 հոգի է, կան բազմազաւակ 64 ընտանիքներ, հինգ ու աւելի զաւկի տէր: Հոն կ՚ապրի ընտանիք մը որ ունի 15 զաւակ:

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՐԱՒԱՐԿԸ ՂԱՐԱԲԱՂՆ Է

Տասը մեկնաբանութիւն կարելի չէր. ոչ իսկ երկու. գիտակցաբար, կամ անգիտակցաբար Հայաստանը անկայունացնելուն առաջին հետեւանքը կ՚ըլլար կրակը նետել Ղարաբաղը: Ան որ աւելի խոցելին էր, սպառնալիքներու գլխաւոր թիրախը:

Անկախութեան սկիզբի օրերէն շատ բան, նոյնիսկ եթէ ոչ ծրագրուած կերպով, քայլ առ քայլ մօտեցուց անկայունացումին: Աթոռ ու գահ չփոխած մտայնութիւնը տիրեց իշխանութեան դիրքերու տէրերէն շատերուն. աւելի, քան՝ երկրին ներկային անհամար հարցերուն լուծումի ջանքը, վաղուան պատրաստըւելու եւ վաղը պատրաստելու մտահոգութիւնը: Այդ մտայնութիւնը ամէնէն հետեւողական լարը եղաւ որմէ կառչեցան գրեթէ բոլոր մեծերն ու միջակները:

Ու տարուէ տարի Հայաստանի ժողովուրդը դրուեցաւ ճորտի կացութեան մէջ. վերածուեցաւ գրեթէ միայն այն ազդակին որ անհրաժեշտ էր ճորտատէրերու գոյութեան, պահպանութեան, պարարտացումին: Հետեւանքը ոչ միայն առաջին խզումը եղաւ ժողովուրդին ու իշխանութիւններու, այլեւ սուր հակադրութիւնը հատուածներու վերածուած ժողովուրդին որ ամէն բանէ աւելի արլամերժ է այսօր. այլը պատճառ կարծուած ղարաբաղցին է, տարբեր կարծիքի տէր դրացին, ընկերը, ազգականը: Ու ստեղծուած պայմանները վառօդի, թոյնի խառնուրդ մը ստեղծեցին վերիններուն ճորտ կարծածներէն:

Մէկուկէս տասնամեակի այս ենթախորքին վրայ վառած լուցկին եղան ընդդիմութեան ցոյցերը. այլընտրանքի մը օդի ու ջուրի չափ կարօտ բազմութիւնները անոնց համոզիչ ըլլալ–չըլլալուն հարցադրումը պիտի չընէին, ոչ ալ հետեւանքներու մասին մտածելու հեռատեսութիւնը ունենային: Իսկ նախաձեռնողներուն համար էականը այս երկու կէտն էր:

Այսօր ութ աւելորդ ու ըմբոստացնող զոհերէն ետք, ականատես կ՚ըլլանք բուն հետեւանքներուն. Ղարաբաղի դէմ ծրագրուած գործունէութիւն մը խնդրոյ առարկայ է. յստակ ու աղաղակող: Ազրբէջան նախ զէնքի ճամբով փորձեց. հայկական դիրքերուն վրայ կատարուած յարձակումի փորձը առանց այլեւայլի «աննախադէպ» որակուեցաւ բոլոր կողմերէն: Պաշտօնական Երեւանը եւ Ազատութեան հրապարակի «երդուեալ»ները խորհեցա՞ն արդեօք թէ ինչ կ՚ըլլար եթէ ազրբէջանցի չորս զոհերը սահմանին ա՛յս կողմը ինկած ըլլային ու խուճապը տիրէր հոն:

Զէնքով փորձի ձախողութենէն ետք օրակարգի եկաւ դիւանագիտականը: ՄԱԿ–ը քուէարկեց ազրբէջանական թեզին հիման վրայ շարադրուած բանաձեւը: Գրաւեալ հողերէն պէտք է հայերը ելլեն, որպէսզի Ղարաբաղի «ինքնավարութիւն»ը ընթանայ «ժողովրդավար» սկզբունքով: Ճիշդ է որ բանաձեւը պարտադիր բնոյթի չէ ու նման բանաձեւերու ճախ մատեան մը ունի միջազգային այդ կազմակերպութիւնը: Բայց կարեւորը իրողութիւնն է որ կը յայտնուի քայլ առ քայլ. Ղարաբաղի հարցը ազրբէջանական տեսակէտին վրայ ձեւուած կաղապարով լուծելու ծրագիրն ու տրամադրութիւնը ամէն ժամանակէ աւելի շօշափելի է: Իսկ այդ կաղապարը շատ արժէք չէր կրնար ունենալ եթէ աթոռակալներու արհամարհանքին ցեցը քսան տարի տաշջուան միասնութենէն ծակծըկած քուրջ մը ձգած չըլլար: Եթէ այդ քուրջն ալ «երդուեալի յեղափոխութեան» կայծով մխացող խլեակի մը չվերածուէր:

Ուաշինկթըն հարկաւոր կը նկատէ որ Հայաստան ու ԱՄՆ միասին աշխատին, վերականգնելու համար ժողովրդավարութեան զարգացումը. այդ հարկը չեշտած է արտաքին գործերու օգնականի տեղակալ ու Ղարաբաղի կնճիռին լուծում բերելու կոչուած Մինսկի խումբին ամերիկացի նախագահը՝ Մ. Պրայզա: Երեւանի ութ զոհերը «ողբերգութիւն» են, իր որակումով, իսկ ժողովրդավարութիւնը «լուրջ հարուած կրած». այլ խօսքով՝ պահը հասունցած է այդ չքնաղ ժողովրդավարութեան սիրոյն միասին աշխատելու. չէ՞ որ ուրիշ երկիր չի կրնար այդ հարցով օգնել. վկա՛յ Իրաքը ուր ժողովրդավարութիւնը այնքան արմատացած է որ երկրին մէջ քար քարի վրայ չէ մնացած ու ամէն օր ժողովրդավարութեան սէրէն հարիւրաւորներ կրակը կը նետուին:

Ղարաբաղի հարցը միակողմանի զիջումով լուծելու ազրբէջանաթրքեւամերիկեան վճռականութիւնը, հայկական կողմէն ընդառաջումի պատրաստակամութիւնը շատ լաւ բան չեն խոստանար: Իսկ եթէ անդարմանելին պատահի ու Ղարաբաղը կրկին մատնուի հուրի ու սուրի, ո՛չ աթոռ ու գահ չփոխածներու խումբը, ո՛չ ընդդիմութիւն խաղալով մընացած կայունութիւնն ալ խախտողներու ճակատը արդարացում պիտի ունենայ: Ո՛չ իսկ դիմացինը ամբաստանելու որեւէ տուեալ: Եւ աւելի տարսափելին այն է որ պատերազմի յաղթանակին ու Ղարաբաղի 16 տարուան կայուն զարգացումին առ ոչինչ համարումով առաջին թիզ հողին զիջումը ախորժակները պիտի երկարէ մինչեւ Երեւան:

Այդ պարագային ո՞վ պիտի կասեցնէ այդ ախորժակները: Ճորտատէրերու «աթոռ–գրպան» կուսակցութի՞ւնը, թէ «երդուեալ»ի յեղափոխականները:

Ա. Թ.

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԱԳԱԳԻ ՆԱՍԻՊԵԱՆ–ԷՔՄԷՔՃԵԱՆ

Յունուար, 2008։

Սբ. Յովհաննու Կարապետի տօնին առիթով, Մելգոնեանցիներ, ի սփիւռս աշխարհի, սրբազան աւանդութեամբ մը, կը խոնարհին իրենց պաշտելի բարերարներուն՝ Գրիգոր ու Կարապետ Մելգոնեան եղբայրներու յիշատակին առջեւ ու կ'ուխտեն հաւատարիմ մնալ անոնց ոգիին ու գործին։

Այս տարի եւս, աւանդական հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենայ Նիկոսիոյ Սբ. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, ուր Տէր Մոմիկ քահանայ Հապէշեան յաւուր պատշաճի մի քանի խօսքով վեր կ'առնէ գործը ազգային մեծ բարերարներուն։ Սովորութիւն էր անցեալին որ Մելգոնեանի աւարտական դասարանի սան սանուհիները հաղորդութիւն առնէին ու վերանորոգէին իրենց ուխտը Մելգոնեանի ոգիին։ «Բանակը ճաշակ կ'առնէ այս գիշեր», ըսեր էր Մելգոնեանցի ընկերուհի մը մի քանի տարիներ առաջ, մէջբերելով Թէքէեանի ծանօթ տողը։ Հիմա... չկան աշակերտները ու չկայ այդ աւանդութիւնը։

Հոգեհանգիստէն ետք, «Այլանճայի կիմնազիոն» ցուցատախտակին առջեւէն անցնելով կ'ուղղուինք Մելգոնեանի հողատարածք, դէպի Բարերարներու դամբանը, ծաղկեփունջերով։ Մելգոնեանցիներու ու բարեկամներու բաւական մեծ թիւ մը եկած է հոս, հաւաքաբար խոնարհելու զոյգ եղբայրներու յիշատակին առջեւ։

Անձի մը յիշողութեան կորուստը մահ կը նշանակէ։ Կը մխիթարուիմ որ անտարբերութեան այս օրերուն տակաւին մեր հաւաքական յիշողութիւնը չէ կորսուած բոլորովին։

Լուռ է ամէն կողմ։ Զոյգ շէնքերը Մելգոնեանի՝ մեծակառոյց ու վեհաշուք, անշշունջ կը նային իրենց հիմնադիրներուն արձաններուն։ Ո՛չ հայ աղջիկներու ու տղոց եռուզեռը, ո՛չ անոնց ուրախ կամ տխուր բացագանչութիւնն ու պոռչտուքը, ոչ ալ մայրենի անոյշ լեզուով ճվլտոցը կայ հիմա։

Խոնաւցած են շատերու աչքերը։ Անսահմանօրէն տխուր ու ցաւած ըլլալու են նաեւ հոգիները բարերարներուն։

Մելգոնեանի վաստակաշատ ուսուցիչ պրն. Սեպուհ Աբգարեանի առաջնորդութեամբ կ'աշխատինք երգել Տէրունական աղօթքը, Ի վերին Երուսաղէմը եւ... Մելգոնեանի քայլերգը։ Պրն. Աբգարեան կը փղձկի։

«Փառք ու պատի՛ւ յաւիտեան,
Լուսոյ անշէջ վառարան՝
Կրթարանին Մելգոնեան՝
փառք ու պատի՛ւ յաւիտեան...»

Կը հեռանանք դամբանէն ծանր տրամադրութեամբ։ Մի քանի հոգի կը հետեւինք պրն. Աբգարեանին, որ կ'ուղղուի դէպի եաեւի շրջաբակին արձանները։ Արձաններէն ոմանք սրբապղծուած են ու փորձեր եղած՝ զանոնք մաքրելու։

Մովսէս Խորենացիի աչքերուն մէջ բիբեր չինուած են, սեւով ներկուած։ Կոմիտասի ձախ ականջին մէջ վարդագոյն ձիւթ մնացած է, իսկ բերանին վրայ՝ ճերմակ ներկ։ Անդրանիկի աջ ականջը կարմիրի ներկուած է, իսկ Թէքէեանի աջ ականջը՝ կապոյտի։ Փորձեր եղած են ներկերը մաքրելու։

Գեղագէտի բծախնդրութեամբ ու հարազատ Մելգոնեանցիի զգացումով ու գուրգուրանքով, պրն. Աբգարեան կ'աշխատի մաքրել ներկերն ու ձիւթը եւ դիտել կու տայ որ նախապէս եղած սրբագրումի փորձերուն հետեւանքով Անդրանիկի եւ Թէքէեանի արձանները կորսնցուցած են իրենց համաչափութիւնը։

Ճմլուած է սիրտս։ Շշմած ու անզգայացած եմ։ Այլանճայի կիմնազիոնի աշակերտները ազատօրէն, ըստ կամս խաղացած են այս արձաններուն հետ։ Շա՞տ զգացական եմ։ Կարելի է մտածել թէ արձաններու սրբապղծումը պարզապէս աշակերտական չարաճճիութիւն է։ Թէ՝ Մելգոնեանը փոխ տրուած է Այլանճայի կիմնազիոնին միայն, մի քանի տարուան համար...

Վերջը՞... վերջը՞ սակայն..

Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս հողատարածքը։ Որո՞ւն կամ ո՞ր օտարներուն ձեռքը պիտի անցնի ան։ Բայց հողատարածք չէ՛ աւելա, սովորական դաշտ կամ արտ... այլ սրբավայր... նշխա՛ր մը մեր պատմութենէն ու վկայութի՛ւնը մեր պատմութեան։

Հո՛ս անցուցած է մաս մը իր կեանքէն բարերար Կարապետ Մելգոնեան, որ միս–մինակ մնացած շատ հայ որբերու համար եղած է «միակ հայրիկը» զոր երբեւիցէ ճանչցած են (Թ. Տէվլէթեան, «Ողջոյն, կեանք», 2007, էջ 298)։

Հո՛ս, Լիմասոլի ճամբուն վրայ կը գտնուի հայ որբերուն ձեռքերով տնկուած պուրակը։ Հիմա, Մելգոնեանի փակումէն ի վեր, ամէն անգամ որ անցնիմ այս տեղէն, չեմ կրնար չշշնջել..

«Մեռելներուս որպէս խաչ
Ես այս ծառը տնկեցի...»։

Հո՛ս մարմին առած է մեր ամէնէն վեհօրէն նպատակասլաց բարերարութիւններէն մէկը, Մելգոնեան կրթական հաստատութիւնը՝ մեր Ցեղասպանութեան ազնուագոյն վրէժը։

«Իմ դպրոցս պէտք է մեր վրէժը լուծէ»... այդ որբ ձագուկներէն «պէտք է պատրաստենք մեր նոր մեծերը» ("Յուշարար", Մայիս 15, 1982, էջ 5)։

Թուրքը հայութիւնը բնաջնջելու իր մտածուած ծրագիրը սկսեր էր մեր մտաւորականներուն, մեր բառ ու բանի նուիրեալներուն ոչնչացումով։ 1911 Հոկտեմբերին իսկ, Երիտ-Թուրքերու մէկ գաղտնի ժողովին, որոշում կայացեր էր թէ Կայսրութեան փոքրամասնութիւնները կրնային «պահել իրենց կրօնքը, բայց ո՛չ իրենց լեզուն» (Վ. Տատրեան, «Warrant For Genocide», 1999, էջ 96)։ Ուրեմն ժողովուրդ մը ոչնչացնելու ու չքացնելու հզօրագոյն միջոցը զայն զրկել էր մայրենի լեզուէն։ Ցեղին բնազդական իմաստութեամբ ու հեռատեսութեամբ, բարերար Մելգոնեան ու իր խորհրդատուները եզրակացուցեր էին թէ գոյատեւումի, վերապրումի հզօրագոյն երաշխիքը պիտի ըլլար, ուրեմն, հա՛յ դպրոցի մէջ պատրաստել նոր սերունդ մը որ ըլլայ տէրը մեր լեզուին ու մշակոյթին։ Եթէ թշնամին փորձեր էր հայութիւնը զրկել իր մարդուժէն, իրենց դպրոցն ալ պիտի փորձէր հայութիւնը յաւերժացնել հայկական մարդուժ պատրաստելով հայ դպրոցին մէջ։

Հո՛ս, այս հողատարածքին վրայ իրագործուած է մեր ժամանակի մեծագոյն բարերարութիւններէն մէկը, շուրջ 600.000 անգլ. հնչուն ոսկիի իշխանական նուիրատուութիւն մը, որուն շնորհիւ «Մելգոնեանը պիտի կարենար շարունակել իր գոյութիւնը անարգել»։ Արդարեւ, այդ շրջանին պետական միջոցներ ունեցողներ իսկ նման գումար չէին տրամադրեր այդպիսի կրթական հաստատութիւններու (Թ. Տէվլէթեան, "Ողջոյն, կեանք", 2007, էջ 298–299)։ Եւ բարերարին բացայայտ փափաքն էր որ իր դպրոցը տեւէր «դարէ դար»։

Անգին գրութեան մը մէջ, «Յիշատակարան Մելգոնեան կրթական հաստատութիւններու անդրանիկ հիմնարկութեան», ստորագրուած՝ Աղեքսանդրիա, 1924 Յունուար 29-ին, բարերարը ըսած է.

«Կը փափաքիմ որ Մելգոնեան կրթական այս հաստատութիւնները տեւեն դարէ դար, եւ ըլլան լուսաւորութեան վառարաններ, տալու համար հայ ազգին, հայ հայրենիքին եւ մարդկութեան օգտակար եւ պարկեշտ նկարագրով անդամներ» (ցուցադրուած «Կիպրահայ անցեալը լուսանկարներով» ցուցահանդէսին, Նոյեմբեր 29, 1991-ին, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Նիկոսիոյ կեդրոնին մէջ)։

Ա՛յս տեսիլքով Մելգոնեան կրթական հաստատութիւնը ծնունդ առաւ հո՛ս, հայութեան համար, հա՛յ ազգին զաւակներուն համար, տեւելու՝ «դարէ դար»։ Քայլերգին բառերը պերճախօս են։ Մելգոնեանը պիտի ըլլար անմահ լուսոյ տաճար, լուսոյ անշէջ վառարան ու պիտի ունենար փառք, պատիւ յաւիտեան։

Արդարեւ, Մելգոնեանը եղա՛ւ լուսոյ տաճար։ Հո՛ս, գերազանցապէս հայաշունչ այս սրբավայրին մէջ ապրած, քալած, շնչած ու դաստիարակուած են մեր մշակոյթի ամէնէն մեծերէն՝ Օշական, Թէքէեան, անմահ Կոմիտասի տաղանդաշատ աշակերտ Կանաչեան եւ այլ նուիրեալներ...։ Եւ այս տաճարին մէջ ելոյթ ունեցած են Գարեգին կաթողիկոս Յովսէփեան, Արշակ Չօպանեան, Սիլվա Կապուտիկեան, Վահագն Դաւթեան, Վահագն Տատրեան, Գոհար Գասպարեան, Լուսինէ Զաքարեան եւ ուրիշներ։

Հիմա, ի՞նչ պիտի ըլլայ ճակատագիրը այս սրբավայրին։ Որո՞նց պիտի յանձնուի այս մասունքը մեր պատմութեան։ Մասունք որ եղաւ Տուն մեր որբերուն, տաճար լոյսի ու խորհրդանիշ կոթող՝ ամրակուռ տոկունութեանը դարերէն որդեգրուած մեր ժողովուրդին, որ կըրցաւ, հո՛ս, բարձրագոռ հնչեցնել հայ երգն ու հայ լեզուն՝ յաղթական։

Անվարան կարելի է ըսել թէ տասնամեակներ շարունակ Մելգոնեանը պատիւո՛վ կատարեց իր ազգանուէր առաքելութիւնը՝ մարդուժ հայթայթելով հայութեան, մասնաւորաբար սփիւռքին։ Միայն պզտիկ Կիպրոսի պարագային որքա՛ն կրթական մշակներ տուաւ ան մեր հայկական վարժարաններուն։ Տըւաւ հայ թերթի խմբագիր, բանաստեղծ, մտաւորական, յուշագրութեանց հեղինակ, երաժիշտ-խմբավար ու մեր հայ նկարիչներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը։ Ազատ ասպարէզներու մէջ՝ ամերիկեան NASA-ի («National Aeronotical and Space Administration») հրթիռ պատրաստող «Draper» ընկերութեան պատասխանատուներէն մէկը Մելգոնեանցի է (Նազարէթ Պետրոսեան)։ Միացեալ ազգերու կազմակերպութեան փոխ ընդհանուր քարտուղարը, Կիպրոսի միակ Ֆինանսական թերթին երկու խմբագիրները, «Dale Carnegie» դասընթացքներուն Կիպրոսի եւ Միջին Արեւելքի պատասխանատուն եւ տակաւին շատ ուրիշներ եղած են ու են՝ Մելգոնեանցիներ։

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՐԱՔԻ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԺՈՒԱՐ ԱՌՕՐԵԱՆ

Բրիտանացի ծանօթ լրագրող Ռ. Ֆիսք «Ինտիփէնտընթ»ի մէջ նիւթ ըրած է Իրաքի քրիստոնեաններուն դժուար առօրեան։

Ան գրած է. «Եթէ ապստամբ ես, շուկայի բազմութեան մէջ կրնաս մահապարտ դառնալ. եթէ Ամերիկացի ես, կրնաս սխալ գիւղի մը մէջ սխալ տուն մը ռմբակոծել, իսկ եթէ վարձկան ես, կրնաս 40 փամփուշտ տեղալ երեք անմեղ աղջըկներու՝ Ալիսի (14), Գարունի (20) եւ Նորայի (21) այրի մօր Մարօ Աւանէսեանի (48) վրայ, սպաննել զինք "պատահաբար" ու յետոյ ներողութիւն խնդրել»։

Որբացած քոյրերուն հոգատարութիւնը ստանձնած են անոնց երկու մօրաքոյրերը. անոնք փորձած են Ամմանի ճամբով աղջիկները Հիւսիսային Իռլանտա իրենց մօրեղբօրը քով ղրկել, բայց յորդանանեան իշխանութիւնները անհասկնալի պատճառաբանութիւններով զանոնք Պաղտատ վերադարձուցած են, հակառակ իրենց մօրեղբօր ղրկած այցագրերուն։ Անոնց մայրը սպաննուած է եկեղեցիէն դարձին, իսկ հայրը մահացած սրտի տագնապէ մը, 2004ին։

Լրագրողը մէջբերած է Իրաքի հայ առաջնորդ Աւագ արք. Ասատուրեանի խօսքերը թէ երիտասարդները ամէն օր մահուան եւ առեւանգումի սպառնալիքի դէմ յանդիման են։ Ան խոստովանած է որ 28 տարուան հովուական իր գործունէութեան ամենադժուար շրջանը ամերիկեան ներխուժումի վերջին չորս տարին եղած է։

Իրեն ձայնակից յայտնուած է Պաղտատի անգլիական եկեղեցւոյ հովիւ Է. Ուայթ. «Քրիստոնեաները խոյս կու տան երկրէն։ Պաղտատի շրջակայքը որ ժամանակին քրիստոնէական կարեւոր կեդրոններ ունեցած է, հիմա ամբողջովին պարպուած է քրիստոնեաներէ» ըսած է ան։

Եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդին տուեալներով, երկրին եւ շրջանին մէջ կայունութիւն եւ խաղաղութիւն հաստատելու արեւմուտեան քաղաքականութիւնը ամբողջովին ձախողած է եւ գաղթողներու 40 տոկոսը քրիստոնեաները կը կազմեն։

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայիս սրտի մեծ ուրախութեամբ կը հաղորդենք, որ Ճեմարանի առաջին շրջանաւարտներէն՝ բժշկուհի Ատրինէ Գարագաշեան 200.000 (երկու հարիւր հազար) ամերիկեան տոլարի իշխանական նուիրատուութիւն մը կատարած է Համազգայինի Կեդրոնական վարչութեան Համազգայինի Մ. եւ Հ. Արսլանեան Ճեմարանի կալուածին վրայ մարզամշակութային կառոյցի մը շինութեան նպատակով:

Առաջին անգամը չէ, որ բժ. Ատրինէ Գարագաշեան ի շարս այլ միջոցներու նաեւ նիւթական նուիրատուութիւններու ճամբով իր սէրն ու գուրգուրանքը կ'արտայայտէ Համազգայինի կրթական հաստատութիւններուն հանդէպ: Տարիներու ընթացքին ան իր յատկացուցած յաճախակի նպաստներով օժանդակած է Լիբանանի եւ Մարսէյլի մեր ճեմարաններու զանազան ձեռնարկներու իրականացման:

Նկատի ունենալով վերոյիշեալները Կեդրոնական վարչութիւնը որոշեց նոր կառոյցը կոչել «Ատրինէ Գարագաշեան մարզամշակութային սրահ»:

Համոզուած ենք, որ այս նոր կառոյցը աւելի եւս պիտի արդիւնաւորէ սփիւռքեան դժուարագոյն պայմաններու մէջ հայ յանձնառու մարդու պատրաստութեան համար Ճեմարանի տնօրէնութեան եւ ուսուցչական կազմին կողմէ թափուող ամէնօրեայ ճիգը:

Կեդրոնական վարչութիւնը իր խոր գնահատանքը կ'արձանագրէ բժ. Ատրինէ Գարագաշեանի այս սրտաբուխ եւ օրինակելի նուիրատուութեան համար:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Պէյրութ
Մարտ 7, 2008

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱՍԷՐ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԵՐՐՈՐԴ ԺՈՂՈՎԸ ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ ՄԷՋ

(Մարտ 8-9)

Սոյն թուականի Մարտ 8-9ին Հոլանտայի Ամսթերտամ քաղաքին մէջ, հիւրընկալութեամբ Հոլանտայի Հայոց հոգեւոր հովիւին եւ Ազգային եկեղեցական հոգաբարձութեան, գումարուեցաւ Համազգային հայ եկեղեցասէր երիտասարդաց կազմակերպութեան Եւրոպայի ներկայացուցչական երրորդ ժողովը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին հետեւեալ թեմերն ու հովուութիւնները. Ֆրանսայի թեմը իր երեք շրջաններով՝ Փարիզ, Մարսէյլ եւ Վալանս, Դամասկոսի, Վիէննայի, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ թեմերը, Հունգարիոյ, Չեխիոյ, Սլովաքիոյ հովուութիւնները, Իտալիոյ հովուութիւնը, Հոլանտան՝ Ամսթերտամ եւ Ալմելօ համայնքներով, Պելժիոյ եւ Շուէտի համայնքները:

Մարտ 8ին ՀՀԵԵԿ-ի Եւրոպայի ներկայացուցչական ժողովի անդամները Ալմելոյի եկեղեցւոյ սրահին մէջ հանդիպում մը ունեցան տեղի հայ համայնքի եւ երիտասարդներու հետ, ապա տեղի ունեցաւ ժողովի առաջին նիստը: Բարի գալստեան խօսք արտասանեց Հոլանտայի Հայոց հոգեւոր հովիւ Տ. Տաթեւ վարդապետ Յակոբեան: Ներկաներուն իրենց օրհնութիւնները յղեցին ՀՀԵԵԿ տեսուչ եւ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւմտեան թեմի առաջնորդ Տ. Յովնան արքեպիսկոպոս Տէրտէրեանը եւ Դամասկոսի թեմի առաջնորդ Արմաշ եպիսկոպոս Նալպանտեանը, Աստուծոյ օգնականութիւնը հայցելով կարեւոր այս գումարումին յաջողութեանց համար: Իր հերթին Յովնան արք. մասնաւոր կերպով անդրադարձաւ Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի կողմէ հաստատուած սոյն նախաձեռնութեանը, որպէս հիմնական առաքելութիւն մը Մայր աթոռ Սուրբ Էջմիածնի հովանաւորութեան ներքոյ: Այնուհետեւ, ան իր խօսքին մէջ յստակօրէն շեշտեց այն միտքը, որ պարտ ենք գործնականացնել վեհափառի հրահանգը ի գին ամէն զոհողութեան. «ՀՀԵԵԿ-ի նպատակն ու ծրագիրը մտայղացումն է Հայոց հայրապետի, որ կը միտի առաւել ամրացնել հայ երիտասարդութեան մէջ Աստծոյ սէրը, նուիրումը՝ Հայաստանեայց Առաքելական մեր մայր սուրբ եկեղեցւոյ հանդէպ: Հետեւաբար, պարտ ենք նուիրական այս ծրագիրը դարձնել մեր կեանքի նպատակն ու առաքելութիւնը»:

Մարտ 9ին Ամսթերտամի եկեղեցւոյ սրահին մէջ շարունակուեցաւ ՀՀԵԵԿ-ի Եւրոպայի ներկայացուցչական ժողովի երկրորդ նիստը, որուն նախագահեց ՀՀԵԵԿ տեսուչ Յովնան արք. Տէրտէրեան: Ժողովին իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ Դամասկոսի թեմի առաջնորդ Արմաշ եպսկ. Նալպանտեանը, Իտալիոյ Հայոց հոգեւոր հովիւ եւ Եւրոպայի ՀՀԵԵԿ պատասխանատու Առէն վրդ. Շահէնեանը, Հունգարիոյ, Չեխիոյ եւ Սլովաքիոյ հոգեւոր հովիւ Բարսեղ վրդ. Փիլաւչեանը:

Կիրակի, Մարտ 9ին, առաւօտեան ժամը 13ին, Ալմելոյի եւ Ամսթերտամի եկեղեցիներու մէջ տեղի ունեցաւ պատարագ. Ամսթերտամի մէջ պատարագիչն էր Յովնան արք. Տէրտէրեան, իսկ Ալմելօ՝ Արմաշ եպսկ. Նալպանտեանը: Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցաւ ՀՀԵԵԿ Եւրոպայի ներկայացուցչական մարմնի երիտասարդներու ուխտադրութեան արարողութիւնը: Երիտասարդներն ուխտեցին մնալ հաւատարիմ զաւակները Հայ Առաքելական սուրբ եկեղեցւոյ եւ նուիրումով ծառայել այն առաքելութեան, որուն կոչուած են:

ՀՀԵԵԿ-ի Եւրոպայի ներկայացուցչական երրորդ ժողովը պաշտօնապէս փակուեցաւ պատարագով:

ԴԻՒԱՆ ՀՀԵԵԿ-Ի
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ
ՄԱՐՄՆԻ

ԴՈՂԱԹԻՒ ԴՈՂԱԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Յակոբ Տէր Մելքոնեան սրահին մէջ, Փետրուար 28ին իրիկունը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. վարչութեան տեղի ունեցած է Արտաշէս Տէր Խաչատուրեանի յիշատակին նուիրուած հանդիսութիւն մը ու «Մարդը եւ գործը» հատորին ներկայացումը: Լիբանանի եւ Հայաստանի փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, ներկաները դիտած են ժապաւէն մը, որ կ'անդրադառնար Ա. Տէր Խաչատուրեանի գործունէութեան եւ իրագործումներուն: Ապա, Համազգայինի Շրջ. վարչութեան խօսքը փոխանցած է Յակոբ Հանտեան որ նշած է թէ Ա. Տէր Խաչատուրեանի հիմնական եւ եզակի յատկանիշը կը կայանար անոր գրահաւաքի եւ գրապահի հանգամանքին մէջ, որ իւրայատուկ երեւոյթ մը ըլլալու կողքին դժուար աշխատանք մըն էր, բայց ազգային օգտաշատ: Օրուան բանախօսը եղած է «Մարդը եւ գործը» հատորին հեղինակը՝ Կարօ Յովհաննէսեան: Ան շեշտած է որ Ա. Տէր Խաչատուրեան իր կեանքին ընթացքին իր առաջին գործէն մինչեւ վերջին գործը նոյն նիւթին մասին գրած է եւ խօսած է. հայ մշակութային գանձերու պահպանում, մամուլ, մատենագիտութիւն, հընատիպ գիրք, հայկական աւանդութիւններու պահպանում: Այս բոլորը եղած են իր ալֆան եւ օմեկան: Խօսք առած է նաեւ Ա. Տէր Խաչատուրեանի զաւակը՝ Տարօն Տէր Խաչատուրեան, որ դիտել տուած է որ այս գործին հրատարակութիւնը կը միտի մէկ ծաւալի մէջ ունենալ ընդհանրական ակնարկ մը Ա. Տէր Խաչատուրեանի հիմնական գործերուն եւ տաղձին մասին: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, գինեձօնի աւարտին, իր սրտի խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Գեղամ եպսկ., որ կարդացած է նաեւ Արամ Ա. կաթողիկոսի կոնդակը: Հուսկ, առաջնորդը Տէր Խաչատուրեան ընտանիքին յանձնած է Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի շքանշանը, իբրեւ գնահատանք ենթակային նուիրեալ գործունէութեան:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

ՍԵՒ ԾՈՎԸ

Երեւակայութիւնն ու յիշողութիւնը խոնարհաբար յարութիւն էին տալիս բոլոր երբեւէ տեսած ծովային փոթորիկներին ու ալեբախութիւններին: Զգիտես ինչու ամենաշատը յիշում էր չարագուշակ, մռայլ ամպերն ու նրանց միջով դուրս սողացող լուսինը, որ ժամանակին այնպիսի ոգեւորութեամբ նկարեց իր «Ծովը» կտաւում: Երկար ժամանակ նրան նոյնիսկ թւում էր, թէ դա իր լաւագոյն ստեղծագործութիւնն է: Բայց հիմա նկարիչն սկսում է հասկանալ, որ ե՛ւ «Ծովը», ե՛ւ նրանից յետոյ ստեղծուած «Հիւսիսային ծովը», դեռեւս տուրք էին ռոմանտիզմին, որ խորապէս արմատաւորուել էր նրա մէջ Վորոբիովին եւ Բրիւլովին աշակերտելիս: Եւ լուսային էֆեկտները, ե՛ւ ծովի թափանցիկ ջրերի փայլատակումը՝ արեւի ճառագայթների տակ, ե՛ւ լուսնի արահետները մեղմ ծըփացող ծովի մակերեսին, – այդ բոլորը գուցէ այն ժամանակ լաւ էր, թարմ... բայց հիմա, երբ այդ լուսային էֆեկտներն օգտագործել ես հազարաւոր կըտաւների վրայ, անխուսափելիօրէն կըրկնում ես ինքդ քեզ, եւ ինչո՞ւ թաքցնել՝ ընկնում հնամոլութեան գիրկը: Գուցէ ժամանակը եկել է, որ հեռանաս բեմից, ինչպէս վարւում են իրենց եւ իրենց արւեստը յարգող դերասանները: Եւ հարկ է դադարել նկարելուց, ցուցադրուելուց... Սակայն միայն այդ մտքից նրա մէջ ամէն մի բջիջը սկսում էր բողոքել: Ոչ, ոչ, թէեւ վաթսուներեքը բոլորած, իւրաքանչիւր նոր օր աւելի նշանակալից ու գեղեցիկ է թւում, քան երբէք: Եւ քանի որ այդքան սուր է կեանքի ընկալումը, չի կարելի հրաժարուել նրանում մասնակցութիւն ունենալուց: Իսկ ինչո՞վ, եթէ ոչ գեղանկարչութեամբ, կարելի է մասնակցել կեանքին: Արդէն քանիերորդ անգամ նրա մէջ թաքուն ափսոսանք է ծնւում, որ վաղ դադարեց ջանադրաբար ուսումնասիրել բնութիւնը, ամբողջապէս ապաւինելով իր տեսողական յիշողութեանը: Գուցէ այն փորձով հանդերձ, որին այժմ տիրապետում է, նրան անհրաժեշտ է նորի՞ց վերադառնալ պլեներային աշխատանքին: Հիմա, երբ օժտուած է հարուստ գիտելիքներով եւ դիտողական տպաւորութիւնների մէջ ընտրութիւն կատարելու հմտութեամբ, այլեւս չի կրկնուի այն, ինչ նրա հետ պատահեց հեռու պատանեկութեան տարիներին, նէապոլիտանական ծովածոցի ափին, երբ մի անյաջողութիւնից յետոյ, վճռապէս հրաժարուեց բաց օդում աշխատելուց:

Հիմա Այվազովսկին նորից ամբողջ օրը ափին էր լինում: Հիմա զբօսանքի դուրս գալիս նա ոչ միայն ալբոմն էր վերցնում, այլեւ էտիւդարանը: Եւ օրէց օր աւելի խորն էր զգում այն բերկրանքը, որ նրան պատճառում էր շփումը ամենասովորական, ոչնչով աչքի չընկնող իրականութեան հետ, իրականութիւն, որն այնպէս յուզում էր իրեն հէնց նրանով, որ գոյութիւն ունէր եւ այժմ նշանակալից էր դարձել իր իսկ պոէտական մտայղացմամբ: Վերջապէս եկաւ այն օրը, երբ նկարիչը պիտի ձեռնամուխ լինէր իր ամենապոէտական ստեղծագործութեանը՝ «Թէոդոսիա»յին:

...Սովորական ծով, սովորական օր: Բայց լայնատարած ծովախորշը դէպի ափ ձգտող ալեբախութեամբ եւ նոյն այդ՝ ափ հասնող ալիքով գերում է դիտողին իր վեհասքանչ գեղեցկութեամբ: Պայծառ գաղջ օրը, ջրի երկնագոյն – փիրուզեայ յոլքը, հեռւում խարիսխ գցած նաւերի ուրուագծերը, հորիզոնում կուտակուած մշուշապատ ամպերը, ափին հանգստացող ձկնորսները – այդ ամէնից երանաւէտ մի անդորր է բուրում: Առօրեայ կեանքը պատկերող կտաւը լի է պոէտականութեամբ ու խոհերով: Նրանում ամէն ինչը շօշափելի է, նիւթեղէն. ե՛ւ ափը, ե՛ւ ջուրը, ե՛ւ անգամ լոյսով ողողուած օրը:

Այվազովսկին գոհ էր իր նոր ստեղծագործութեամբ: Նաեւ ստուգեց, թէ ինչպիսի տպաւորութիւն է այն թողնում ուրիշների վրայ, ամէն անգամ համոզուելով, որ միայն քացօթեայ աշխատանքը կարող է վերափոխել նրա գեղանկարչութիւնը: Եւ թէեւ «Թէոդոսիա»ն ուրախացնում էր նրան, այնուամենայնիւ նկարիչը լիապէս բաւարարուած չէր զգում իրեն: Նրան թւում էր, որ դեռ էլի գտնւում է ջրի կապտափիրուզագոյն երանգների գերութեան, նախկին նկարելակերպի ազդեցութեան տակ:

Հիմա նա սիրում էր գորշ օրերը: Ոչ թէ նրանք, երբ չարագուշակ ամպերը թանձր պարուրում են երկինքը, եւ ալիքները բարձրանալով թափով խփւում եւ փշըրւում են ափերին, այլ երբ ծովը նոր-նոր կանխագուշակում է փոթորկի գալը, եւ նրա երեսը թեթեւ ծփում է միայն: Նման դիտարկումներն աւելի աւելի էին գերում Այվազովսկուն: Այլեւս նա գոհացում չէր ստանում այն աշխատանքից, որ կատարում էր ծովափին: Նկարիչը հասկացաւ, որ փոթորկի սկիզբը լաւագոյն կերպով կարելի էր հետամտել բաց ծովում եւ ոչ մի երեւակայութիւն չի կարող փոխարինել անմիջական դիտարկումներին: Նա նոյնիսկ որոշեց ապագայ նկարի անւանումը՝ «Սեւ ծովի վրայ փոթորիկ է ելնում...»:

(Շար. 185)

Տոքթ. Վարուժան Գէորգեան, ամուսինը,

Տոքթ. եւ Տիկին Վարուժան Գէորգեան,

Տիկին Լորանս Գէորգեան–Պէրթիէ, զաւակները,

Էմմա, Օրէլի, Զոէ, Թրիսթան, Լորա, Լարա եւ Ժերոմ, թոռները,

Տիկին Ժոզիան Պլանշար, քոյրը,

Կիլերունի, Իսքէնտէր, Վիրալի ընտանիքները

եւ իր բոլոր բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն

ՏԻԿԻՆ ՍԹԵԼԼԱ ԳԷՈՐԳԵԱՆ-Ի

(ծնեալ՝ ՊԼԱՆՇԱՐ)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 13ին 73 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Չորեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 15ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցին

15 rue Jean Goujon — 75008 Paris

---

114 bis avenue de Versailles
75016 Paris

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Տոքթ. Վարուժան Գէորգեանի եւ ընտանիքին:

M. le Docteur Marcel Kevorkian,
son époux,

M. le Docteur et Mme Jean-Philippe Kevorkian,
Mme Laurence Kevorkian-Berthier,
ses enfants,

Emma, Aurélie, Zoé, Tristan, Laura, Lara et Jérôme,
ses petits-enfants,

Mme Josiane Blanchard,
sa sœur,

Les Familles Guigérouni, Iskender, Virally

et tous ses amis
ont la douleur de vous faire part du décès de

Mme Stella KEVORKIAN

(née **BLANCHARD**)

survenu le 13 mars 2008, dans sa 73e année.

La cérémonie religieuse sera célébrée le mercredi 19 mars 2008 à 15 heures, en l'église apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste; 15 rue Jean-Goujon 75008 Paris.

---

114 bis avenue de Versailles
75016 Paris

Fondation Léa et Napoléon Bullukian

Subvention 2008

offre aux associations arméniennes de bienfaisance

ENVOYER UN DOSSIER AVANT LE 16 MAI 2008.

Fondation Léa et Napoléon BULLUKIAN :
26 Place Bellecour — 69002 LYON

Chaque dossier doit impérativement comporter un descriptif détaillé du projet, un budget, un BIB, les statuts, la composition du Bureau et du Conseil d'Administration. Tout dossier incomplet ne sera pas traité.

(Շար. Ա. էջէն)

թիւնը առարկած է որ նման անփորձ (չըսելու համար ձախաւեր) անձի մը կարելի չէ նման պաշտօն մը տալ, մտածուած է նաեւ Լոս Անճըլըսի մասին, բայց այդ ալ լաւ ընդունելութիւն չէ գտած: Ներկայիս, Էլիզէի հաղորդակցութեան պատասխանատուներն են Գլօտ Կէան եւ Ժան–Տավիտ Լեվիթ: Պաշտօնազրկուած է մշակոյթի խորհրդականը՝ Ժորժ–Մարք Պէնամու, որ Հռոմ կը ղրկուի (վիլլա Մետիչիս):

ԼԱԶԱՐ ՓՈՆԹԻՉԵԼԼԻԻ, Ա. աշխարհամարտի վերջին վերապրողը որ մեռաւ 110 տարեկանին, յուղարկաւորութիւնը հանդիսաւոր մեծարանքի արժանացաւ Մարտ 17ին, նախ Էնվալիտ Սէն–Լուի եկեղեցւոյ մէջ, ապա աւելի լայն շրջանակի մը ներկայութեան: Ներկայ եղած են Սարքոզի, Շիրաք, Ֆիյոն եւ բազմաթիւ նախարարներ: Յուշատախտակի մը բացումն ալ տեղի ունեցած է ձօնուած 1914ի բոլոր մարտիկներուն եւ խօսք առած է, այդ առթիւ Սարքոզի՝ ալ ... չեշտած է թէ վերջին վերապրողը գնաց միանալու ամէնէն սարսափելի պատերազմներէն մէկուն առաջին մեռնողին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Բեկանիչ ատեանին նախագահին՝ Ապտուրահման Եալչընքայայի դիմումը Սահմանադրականին ատեանին, արգիլել տալու համար իշխանութեան գլուխը գտնուող կուսակցութիւնը, բաւական բողոքներու դուռ բացած է մինչեւ Պրիւսէլ: Առաջին դատապարտողը եղած է Էրտողան, որ առնուած քայլը «հակաժողովրդավար» որակած է, մինչ գէշ ընդունելութիւն մըն ալ գտած է Պրիւսէլ, ուր Եւրոպական ընդլայնման հարցերու պատասխանատու Օլի Ռէհն յայտարարած է.– «Եւրոպական բնականոն ժողովրդավարութեան մը մէջ, քաղաքական հարցերը կը ծեծուին եւ կը լուծուին խորհրդարանը, ոչ՝ դատարաններու առջեւ»:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ կ'ամբաստանէ Տալայ–Լաման որ գրգռած է Թիպէթի մայրաքա-

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

ՃԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant **«Les Diamantaires»**
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաւկթախաղ, վիճակահանութիւն:
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
– 01 · 45 · 93 · 00 · 25
– 06 · 64 · 38 · 00 · 25

ղաքին բնակիչները նպատակ ունենալով ձախողեցնել Ողիմպիականները, որոնք տեղի պէտք է ունենան քանի մը ամիսէն: Եւ Փեքին կը ճշդէ նոյնիսկ թէ իր ժողովրդական բանակը Լասա գացած է ժողովուրդ պաշտպանելու համար: Ֆրանսայի մէջ շատեր, մասնաւորաբար թէ փիլիսոփայ, նաեւ ընկերվարականներ, կոչ կ'ընեն որ Ֆրանսա ալ պոյքոթի ենթարկէ Ողիմպիականը, բայց կառավարութիւնը նման տրամադրութիւն չունի:

ՔԵՐՊԵԼԱ (Իրաք), շիի քաղաքին մէջ, անձնասպանական ոճրախորհ մը գործուած է Մարտ 17ին եւ 43 հոգի մեռած են, ճիշդ այն ատեն, երբ ԱՄՆ-ու փոխ-նախագահը Տիք Չէնէ Պաղտատ կ'այցելէր եւ իր գոհունակութիւնը կը յայտնէր այն բարելաւումներուն մասին, որոնք տեղի ունեցած են երկրին մէջ իր վերջին այցելութենէն (2007 Մայիս) ի վեր:

ՀԱՆԿԵԼԱ ՄԵՐՔԷԼ շատ ջերմ ընդունելութեան մը արժանացած է Թել–Ավիվ ուր ժամանած է Մարտ 16ին: Յաջորդ օրը գացած է Եատ Վաշէմի մեմորիալը, նուիրուած վեց միլիոն հրեայ զոհերուն եւ Մարտ 18ին ալ ելոյթ կ'ունենար Քնեսէթին (խորհրդարան) առջեւ: «Բարի գալուստ» մաղթած ատեն, Օլմերթ շեշ-

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
ՅԻՇԱՏԱԿ ԸՆԹՐԵԱՑ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Սկիզբ Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8ին,
Կարգ Ապաշխարողաց եւ Ընթրեաց Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին,
Խաւարում՝ ժամը 19·30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
ՅԻՇԱՏԱԿ ԹԱՂՄԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԶԱՏԿԻ

Սկիզբ Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան՝ ժամը 16ին, որուն կը հետեւի Ճրագալոյցի պատարագ եւ նախատօնակ:

* * *

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին:
Կարգ ապաշխարութեան՝ ժամը 10ին,
Պատարագ՝ ժամը 11ին,
Կարգ Ոտնլուայի՝ ժամը 17ին:
Հսկում, Խաւարում եւ գիշերային ժամերգութիւն՝ ժամը 17·30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թափօր Թաղման: Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան՝ ժամը 17·30ին:

* * *

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10·30–ին:
Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին,
Խաւարում՝ ժամը 20ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թաղում՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 18ին:

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ԼԻՈՆ

Այս տարի Կապոյտ Խաչը 80 տարեկան է: Կեդրոնական Ֆրանսայի Ցէսինի, Կրընոպլի, Լիոն–Վիլըէօրպանի, Սէն Մօրիսի, Վալանսի եւ Վիէնի մասնաճիւղերը կը կազմակերպեն հանդիսութիւններու շարք մը՝ յարգելու կանացի այս մեծ կազմակերպութեան 80րդ տարեդարձը:

Գաղութիս հետ առաջին հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Երկուշաբթի Մարտ 24, ժամը 10·30ին, հիմնադիրներուն յարգանքի յիշատակութեամբ: Լիոնի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ եւ հոգեճաշ՝ «Կ. Մանուկեան» սրահին մէջ:

Հրաւիրուած են ողբացեալ ընկերուհիներուն ընտանիքները, ընկերուհիները եւ համակիր անհատներ եւ կազմակերպութիւններ:

Ճաշին մասնակցելու համար արձանագրուիլ՝
– Ցէսինի Մշակոյթի Տուն.– 04·74·53·43·80
– Ցէսինի Մշակոյթի Տուն.– 04·78·49·42·97
– Վիլըէօրպանի Մշակոյթի Տուն.– 04·78·26·28·71

տած է այն «յատուկ յարաբերութիւն»ը որ Իսրայէլ ունի Գերմանիոյ հետ: Եատ Վաշէմի առջեւ, Գերմանիոյ վարչապետը անդրադարձած է նաեւ այն պատասխանատուութեան զոր Գերմանիա ունի Հրեայ պետութեան հանդէպ:

ՇԱԲԱԹ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Կարգ Ոտնլուայի՝ ժամը 17ին,
Կարգ Խաւարման՝ ժամը 19ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թաղման կարգ՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ընթերցուածք եւ Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 16·30ին:

* * *

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ոտնլուայ՝ ժամը 16·30ին,
Խաւարում՝ ժամը 20ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թափօր Թաղման՝ ժամը 18ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 17·30ին:

* * *

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9·30ին,
Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Ոտնլուայ՝ ժամը 16ին,
Կարգ Զարչարանաց՝ ժամը 19·30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ճրագալոյցի ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

* * *

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Վերջին Ընթրեաց պատարագ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Ոտնլուայ՝ ժամը 17ին,
Կարգ Խաւարման՝ ժամը 19·30ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թաղման կարգ եւ Թափօր՝ ժամը 17ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ընթերցուածք Մարգարէից՝ ժամը 16·30ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 17·15ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Մարտ 20
Ոտնլուայ՝ ժամը 18ին,
Համապատարագ՝ ժամը 19ին,
Խաւարում՝ ժամը 21ին:

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Երեկոյեան ժամերգութիւն, Թաղում Քրիստոսի՝ ժամը 18ին:

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Մարգարէական ընթերցումներ՝ ժամը 17ին,

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 20
JEUDI
20 MARS
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.921
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
83e ANNEE — N° 21.921

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԼՐԱՑՈՒՄ ՑՈՅՑԵՐՈՒ, ԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔԻՆ ՄԷՋ

Մարտ 17ին հրաւիրուած արտակարգ նիստին Ազգային Ժողովը երկու ընթերցումով ընդունած է ժողովներու, հանրահաւաքներու, երթ եւ ցոյցերու մասին օրէնքին եւ այս հարցերուն առնչուած վարչական օրինազանցութիւններու օրէնսգրքին մէջ փոփոխութիւններն ու լրացումները: Օրինագիծը պատրաստուած էր, բացի «Ժառանգութենէն», խորհրդարանի չորս խմբակցութիւններու աւելի քան 60 երեսփոխաններուն կողմէ: Նշուած օրէնքին ու օրէնսգրքին մէջ փոփոխութեան եւ լրացումի հարկը կը բացատրուի Մարտ 1ի դէպքերուն առիթով յայտնուած օրէնսդրական ոչ յստակ չափանիշները բարելաւելու անհրաժեշտութեամբ:

Նոր շարադրուած ձեւով օրէնքը կ'ըսէ. – «Զանգուածային միջոցառումները լիազօր մարմնի կողմից կարող են արգելուել, եթէ ըստ հաւաստի տուեալների դրանք ուղղուած են սահմանադրական կարգը բռնի տապալելուն, ազգային, ռասսայական, կրօնական ատելութիւն բորբոքելուն, բռնութիւն կամ պատերազմ քարոզելուն, կամ կարող են յանգեցնել պետական անվտանգութեան, հանրային կարգի, հանրութեան առողջութեան եւ բարոյականութեան խաթարմանը, այլոց սահմանադրական իրաւունքների եւ ազատութիւնների եւ յանցագործութիւնների յանգեցնելու դէպքերը»:

Ինչ կը վերաբերի «հաւաստի» համարելու չափանիշին, ատոր պայման դրուած է «ոստիկանութեան, կամ Ազգային անվտանգութեան ծառայութեան պաշտօնական եզրակացութիւնը»:

Օրէնքի այլ փոփոխութիւն մը կը շեշտէ թէ այն պարագային երբ զանգուածային հրապարակային նախաձեռնութիւնը կը վերածուի զանգուածային անկարգութեան, պատճառելով մարդկային զոհեր, նոր չարագործութիւններու կանխումին նպատակով պատկան մարմինը կրնայ առժամապէս արգիլել այդ նախաձեռնութիւնը, մինչեւ որ կատարուածին հանգամանքներն ու յանցաւորները բացայայտուին: Օրէնքը ընդունուած է 90 թեր, 6 դէմ քուէով:

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մարտ 18ին ստորագրած է փոփոխութեան եւ լրացումներու օրէնքը: Ան կը սկսի կիրարկուիլ պաշտօնապէս հրապարակուելուն յաջորդ օրը, փոխանակ նախորդ տարբերակով նախատեսուած տասնօրեայ միջանկեալ ժամանակին: Այս առաջարկը ըրած է Հանրապետական խմբակցութենէն երեսփոխան Ա. Դաւթեան:

Հասկնալի է որ Մարտ 1ի նման ցոյցերու, բախումներու պարագային նոր ընդունուած օրէնքը բաւական ազատ շարժելու լիազօրութիւն պիտի տայ իշխանութիւններու: Արդէն դժուար չէ նշմարել թէ արտակարգ վիճակի պայմանաժամին աւարտէն առաջ անոր աճապարանքով ներկայացումն ու քուէարկումը մեկնած է Մարտ 20էն ետք նոր ցոյցերու հեռանկարին մտահոգութենէն: Նոյն ատեն սպասելի է որ տեղական ընդդիմութիւնը, նաեւ միջազգային մարմիններ «ժողովրդավարութեան», «մարդկային իրաւունքներ»ու, «խօսքի ազատութեան» իրենց զինանոցը անգամ մը եւս գործի լծեն, քննադատելու համար Հայաստանի իշխանութիւնները, յորդորեն տագնապը խաղաղ միջոցներով լուծել, եւլն.:

Արդէն Լ. Տէր Պետրոսեանի կողմնակիցները յայտարարած են որ խորհրդարանին կատարած օրէնսդրական փոփոխութիւնները կոպտօրէն կը բռնաբարեն մարդկային իրաւունքներն ու ազատութիւնները:

* * *

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգային Ժողովի «Ժառանգութիւն» խմբակցութիւնը Մարտ 18 թուակիր յայտարարութիւն մը հրապարակած է: Հոն կը քննադատուի նախորդ օրը «Ժողովներ, ցոյցեր, երթեր, հանրահաւաքներ կազմակերպելու օրէնք»ին մէջ փոփոխութիւն կատարելու որոշումը որ կը շեշտէ լարուած քաղաքական վիճակը, կը հակասէ միջազգային չափանիշներուն եւ ոտնահարում կը նկատուի խօսքի ազատութեան, տեղեկատուութիւն ստանալու եւ տարածելու իրաւունքին:

Խմբակցութիւնը կ'ըսէ նաեւ թէ Մարտ 1ի դէպքերուն բացայայտումին մէջ չի վստահիր իրաւապահ մարմիններուն: Այդ պատճառով կը պահանջէ որ միջազգային փորձագէտներ հրաւիրուին ու անոնց յանձնուի քննութիւնը: Կոչ կ'ուղղէ ձերբակալեալները ազատ արձակելու եւ երկխօսութեան ձեռնարկելու, որպէսզի ներքաղաքական ճգնաժամը հարթելու ուղիներ փնտռուին:

* * *

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՊԱՇՏՕՆԸ ԿԸ ՍՏԱՆՁՆԷ ԱՊՐԻԼ 9-ԻՆ

Ազգային Ժողովի Մարտ 18ի նիստին 85 թեր, 5 դէմ եւ 1 ձեռնպահ քուէով որոշուած է որ նախագահական պաշտօնի ստանձնումի յատուկ նիստը տեղի ունենայ Ապրիլ 9 Չորեքշաբթի օր ժամը 14ին Օփերայի սրահին մէջ: Դէմ քուէարկած են «Ժառանգութեան» անդամները եւ անկախ երեսփոխան Վ. Դալլաքեան:

* * *

ՆՈՐ ԶԻՆԱՆՈՑ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆՈՒԱԾ

Մարտ 17ին ոստիկանութիւնը ահազանգ ստացած է որ «Վալենսիա» պանդոկին կից պարտէզին մէջ զէնք ու զինամթերք կայ: Կատարուած խուզարկութիւնը նշուած վայրին մէջ երեւան բերած է ատրճանակ, ինքնաձիգ սարք, արցունքաբեր, նռնակ, ական, փամփուշտ, եւլն.: Գտնուածները տարուած են փորձաքննութեան եւ հետաքննութեան ձեռնարկուած է:

* * *

ՖՐԱՆՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ՝ ՄԱՐՏ 20

Ֆրանսախօսութեան միջազգային օրուան առիթով Մարտ 20ին Հայաստանի Ֆրանսական համալսարանին լեզուաբանական, Վ. Բրիւսով համալսարանին մէջ Երեւանի պետական համալսարանին մէջ տեղի կ'ունենան մրցումներ: Ֆրանսայի դեսպանատան մէջ կը ցուցադրուին ֆրանսական ֆիլմեր, եւլն.:

Ֆրանսախօս 55 երկիրներու քով կան 13 երկիրներ, ինչպէս Հայաստանը, որոնք դէտի կարգավիճակով են:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՕԶԻ նախարարական փոփոխութիւններ չըրաւ այլ բարեփոխումներու դիմեց վեց նոր ենթանախարարներ նշանակեց եւ ձեռնարկեց նոր տեղափոխումներու: Նոր նշանակուած ենթանախարարներն են.– Իվ Ժեկօ (անդրծովեան հողամասեր՝ Էսթրոզիի տեղ, որ կ'ուզէ միայն Նիսի քաղաքապետ մնալ), Քրիսթիան Պլան (մայրաքաղաքի շրջանի զարգացում), Հիւպէր Ֆալքօ (հողամասի կարգաւորում), Նատին Մորանօ (ընտանիք, Կզաւիէ Պերթրանի կողքին), Ալէն Ժուայանտրէ (համագործակցութիւն եւ ֆրանսախօսութիւն), Ան-Մարի Իտրաք (արտաքին առեւտուր): Կան նաեւ տեղափոխումներ, ինչպէս ըսինք: Այսպէս Լօրան Վօքիէ որ բանբերն էր կառավարութեան, պիտի զբաղի աշխատանքով, Լիւք Շաթէլ կը դառնայ կառավարութեան բանբերը, Էրիք Պեսոն կ'ընդլայնէ իր հանգամանքը ստանձնելով նաեւ թուայնային ճարտարարուեստը, Ժան-Մարի Պոքէլ կը ստանձնէ պաշտպանութեան եւ նախկին ռազմիկներու ենթանախարարութիւնը (նախապէս ֆրանսախօսութեան ենթանախարար), Ալէն Մարլէքս հողամասերու հաւաքականութիւններուն տէր կը դառնայ: Ընդհանուր ձեւով հիմնական ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ եւ ձախը կը քննադատէ որոշ հեգնանքով: Ընկերվարական կուսակցութեան համար, Սարքոզի չէ հասկցած ժողովուրդին ուզածը՝ Մարտ 16ին:

ՄԻԹՐՈՎԻՑԱՅԻ (Քոսովօ) սերպ բնակչութիւնը նոր միջադէպերու առիթ տուած է ՄԱԿ-ի ոստիկաններուն հետ, քանի Սերպերը կը մերժեն ենթարկուիլ անկախ Քոսովոյի իշխանութեան: ՄԱԿ-ի 67 ոստիկաններ (27ը լեհ եւ 20ը ֆրանսացի) վիրաւորուած են: Շաբաթավերջի այս միջադէպէն ետք (Մարտ 15/16), նոր բախումներ տեղի ունեցած են Մարտ 17ին եւ 18ին եւ աւելի քան 160 նոր վիրաւորներ եղած են ՄԱԿ-ի ոստիկաններուն, զինուորներուն եւ ցուցարարներուն մէջ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ կառավարիչ՝ Է. Սփիցըրի հրաժարումէն ետք, իր տեղը անցած է առաջին անգամ ըլլալով կոյր սեւամորթ մը՝ Տէվիտ Փէթըրսըն, 53 տարեկան, որ պաշտօնի գլուխ կը մնայ մինչեւ շրջանին վերջը (2010ի աւարտին):

ՓԵՐՓԻՆԵԱՆԻ ընտրական մէկ գրասենեակին մէջ երեւան եկած ծիծաղելի խարդախութիւնը պատճառ եղած է որ ենթական՝ Ժորժ Կառսիա քննութեան տակ առնուի: Ծանօթ է որ, Մարտ 16ին Ժ. Կառսիա որ ընտրական գրասենեակին նախագահն էր ու Իւ. Էմ. Փէ.ի ցանկէն Մանիւ Կառսիայի եղբայրը, բազմաթիւ պահարաններ պահած է գրպանները եւ գուլպաներուն մէջ, բոլորն ալ Իւ. Էմ. Փէ.ի թեկնածուին (Ալտուի) ի նպաստ: Ընտրեալը հերքած է «ընտրական որեւէ կարգադրութիւն» ի նպաստ իր քուէներու յաւելումին, բայց եւ այնպէս հարցը չէ փակուած եւ ձախը կը պահանջէ որ ընտրութիւնը ջնջուի:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ արաբական բաժնին մէջ, Մարտ 18ին ծայրայեղ աջ ռաբունի մը դաշունահարուած է, քիչ մը աւելի լարելով իսրայէլեան ծայրայեղ աջի եւ Պաղեստինցիներու լարուած մթնոլորտը, ութ ուսանողներու սպանութենէն ետք: Կրօնաւորը թեթեւօրէն վիրաւորուած է: Մաս կը կազմէ Աթերէթ Գոհանիմ կազմակերպութեան, որուն նպատակն է «հրէացնել» Երուսաղէմի արաբական թաղամասերը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ կ'ընդդիմանայ ԱՄՆ-ու անունի մը պատճառաւ: Արդարեւ Յունաստան կ'ուզէ արգիլել Մակեդոնիոյ Եուկոսլաւ նախկին հանրապետութեան անդամակցութիւնը ՕԹԱՆ-ի այդ անունով, քանի Յունաստան չուզեր որ Մեծն Աղեքսանդրի ծննդավայրը Մակեդոնիա անունը գործածէ եւ ուրեմն պատրաստ է իր վէթօն դնելու ՕԹԱՆ-ի Պուքրէշի վեհաժողովին (Ապրիլ 2-4): Սկիւպի (մայրաքաղաքը) պաշտպանութեան նախարարը պոռթկացեր է ըսելով թէ «մեր տարրական իրաւունքն է որոշել թէ ի՞նչպէս կ'ուզենք կոչուիլ» եւ այդ պատճառաւ կը մերժեն Աթէնքի առաջարկած «հիւսիսային Մակեդոնիա», «Նոր Մակեդոնիա», «բարձր Մակեդոնիա» անուանումները:

ՏԱԼԱՅ ԼԱՄԱՆ յայտարարած է Մարտ 18ին որ պատրաստ է հրաժարելու կրօնական առաջնորդի իր հանգամանքէն եթէ բռնութիւնները շարունակուին Թիպէթի մէջ: Այս կեցութիւնը պատճառ է որ բազմանան Փեքինի ողիմպիականները պօյքոթի ենթարկելու կոչերը: Չինաստանի համար, ինչ որ կը պատահի Տալայ Լամայի գրգռութեանց հետեւանքն է:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ, քաղաքական հինգ կուսակցութիւններ յաջողած են ի վերջոյ համաձայնութեան գալ կառավարութիւն մը կազմելու համար: Նոր նախարարապետը Իվ Լըթերմ պաշտօնին գլուխը կ'անցնի Մարտ 20ին:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նախընտրած թեկնածուն է ԱՄՆ-ու համար՝ հանրապետական Ճոն ՄըքՔէյն, որ այս օրերուն ալ Իսրայէլ կ'այցելէ: Իր բոլոր ելոյթներուն մէջ, Ամերիկացին տեւականօրէն կը կրկնէ որ համակարծիք է Իսրայէլի հետ բոլոր հարցերու շուրջ: Աւելին, ինչ կը վերաբերի Պարսկաստանի, ոչ միայն դէմ է անոր հիւլէական ծրագիրներու զարգացման, այլեւ կ'ուզէ որ Իսրայէլ «յատուկ կարգավիճակ» մը վայելէ պայքարելու համար Միջին Արեւելքի հիւլէական ծրագրի բազմացման դէմ: Սկզբունքով, իսրայէլացի քաղաքական ուժէ դէմք չի կրնար դիրք բռնել Սպիտակ Տան թեկնածուի մը ի նպաստ, բայց «Մաարիվ» օրաթերթը արձագանգած է կառավարութեան աղբիւրներու, ըստ որոնց Օպամա լաւ նախագահ մը չի կրնար ըլլալ Իսրայէլի համար:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը յայտարարած է Մարտ 17ին որ պաշտպանութեան նախարարը Ֆաթմիր Մեդիու հրաժարած է իբրեւ հետեւանք ռազմանիւթերու պահեստանոցի պայթումին, որ 11 հոգիի մահուան պատճառ եղած էր:

ԿՐԹԱԿԱՆ մարզին մէջ նոր գործադուլ մը եւ ցոյցեր տեղի ունեցան Ֆրանսայի մէջ Մարտ 18ին: Ինչպէս միշտ, ցուցարարներու թիւը կը տարբերի ըստ աղբիւրներու, ինչպէս նաեւ բանթողներու (24% ըստ նախարարութեան, 54%՝ սենտիքաներու): Բողոքը կը վերաբերի 11 հազար պաշտօնի ջնջումին վարժարաններու եւ լիսէներու մէջ: Նախարարութեան արդարացումն այն է որ նուազած է աշակերտներու թիւը:

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԲԱՐԵՐԱՐՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱԳԱՊԻ ՆԱՍԻՊԵԱՆ–ԷՔՄԷՔՃԵԱՆ

Բայց ինչո՞ւ փակուեցաւ Մելգոնեանը: Աշակերտներու թիւի, որակի կամ պիւտճէի պատճառաբանութիւնները համոզիչ չեն թուած երբե՛ք: Ոչ ոք տակաւին հասկցած է թէ հիմնական ի՞նչ պատճառներով գոցուեցաւ լոյսի այս տաճարը: Ու միշտ կը հարցուի՝ եթէ թերութիւններ կային, կամ սխալներ գործուեցան, ինչո՞ւ ժամանակին չսրբագրուեցան անոնք: Անհրաժեշտ առաջնորդութիւնը ինչո՞ւ չտրուեցաւ:

Հայաստանի ամէնէն հեղինակաւոր թերթերէն մէկուն՝ «Ազգ»ի աշխատակից Կարինէ Դանիէլեանի 2007 Ապրիլին գրած յօդուածին նիւթը Մելգոնեանն է: Համաձայն այս գրութեան, անոնք որոնց մերձաւորներէն ոեւէ մէկուն բախտ վիճակուեր է ուսանիլ այս կրթարանին մէջ, միայն երախտագիտութեամբ ու ծայր աստիճանի ափսոսանքով կու տան անոր անունը թէ ինչո՞ւ փակուեցաւ համբաւաւոր վարժարանը: Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Կեդրոնական վարչական ժողովի անդամ Գարօ Աւլանեանի եւ Կրթական տնօրէն Արթուն Համալեանի հետ իր տեսակցութիւնները հիմ ընդունելով, յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ Երեւանի Նոր Նորք շրջանին մէջ ձեռք ձգուած հողամասին վրայ շինուելիք համալիրին՝ որպէս «փոխ–հատուցում» Մելգոնեանի փակման: Գարօ Այանեան փակումին իբրեւ պատճառ յիշած է այն հանգամանքը թէ «Հ.Բ.Ը.Մ.-ի կատարած ծախքերը չեն արդարացուել ոչ ուսման արդիւնաւէտութեամբ, ոչ աշակերտների քանակով»: Իսկ Արթուն Համալեանի բացատրութեամբ նոր համալիրը պիտի ըլլայ Սփիւռքի ուսանողներուն համար, որոնք բարձրագոյն մակարդակով «1 կամ 2 դասընթաց»ի հետեւելով պիտի կարենան Հայաստանի համապատասխան համալսարաններուն մէջ ուսանիլ: «Մեր նպատակն է ստեղծել մի համալիր, ուր կու գան բազմաթիւ ուսանողներ Սփիւռքից», եւ շփում կ'ունենան Հայրենիքի եւ Սփիւռքի տարբեր շրջաններու ուսանողներուն հետ:

Հետաքրքրական է յօդուածագիրին եզրակացութիւնը. թէ՝ շփումի հնարաւորութիւնը նոյնն էր Կիպրոսի Մելգոնեանի մէջ եւ թէ բնաւ ալ «պէտք չէ հին հեծանիւը ջարդել», նմանը շինելու համար: Թէ՝ Հայաստանի մէջ արդէն կան շուրջ 1400 դպրոցներ եւ թէ Բարեգործականի կրնար ասոնցմէ մէկը կամ 7, 2007):

Դիպուկ յօդուած մը արդարեւ որուն տուեալները, սակայն, շատ ճիշդ չեն: Հայաստանի մէջ բացուելիք համալիրը «1 կամ 2 դասընթաց»ով չի կրնար երբեք նմանը ըլլալ Կիպրոսի Մելգոնեանին: Բայց կայ նաեւ ուրիշ հիմնական պարագայ մը:

1915էն սփիւռքահայութիւնն է որ հայրենազրկուեցաւ, հետեւաբար Սփիւռքն է, բարոյապէս, ժառանգորդը Արեւմտահայաստանին եւ Սփիւռքն է որ առաւելաբար տէր պէտք է կանգնի եղերաբախտ նահատակներու լեզուին, մշակոյթին եւ ազգային իտէալներուն.

Իսկ արեւմտահայերէնը հարստութիւն մըն է որ պէտք չէ անտեսուի կամ լքուի: Յանձնառու բանաստեղծ–մտաւորական Սիլվա Կապուտիկեան «Անփոխարինելի գանձարան» կը նկատէ գրաբարը ու կ'աւելցնէ թէ «ոչ պակաս հարստութիւն է նաեւ արեւմտահայերէնը» («Լեզուն մեր հոգեւոր հարստութիւնն է», "Ծաղիկ", Հոկտեմբեր 25, 2007, էջ 6):

Ո՞վ պիտի պահպանէ արեւմտահայերէնը, եթէ ոչ մեր սփիւռքահայ երկրորդական վարժարաններուն մէջ պատրաստուած սերունդը:

Եւրոպայի Խորհուրդի Նախարարներու յանձնախումբն ալ 2006 Սեպտեմբեր 27 որդեգրեց Շրջանային կամ փոքրամասնութեան լեզուներու եւրոպական հիմնաթուղթին գործադրութեան որոշումը Կիպրոսի մէջ եւ յատկապէս յանձնարարեց որ կիպրական իշխանութիւնը. «իբրեւ առաջնահերթութիւն».

«... միջոցներ ձեռք առնէ ապահովելու հայերէն լեզուով եւ հայերէնի ուսուցումը երկրորդական ուսման մակարդակով».

Յստակ է, որ մարդկային իրաւունքներու մտահոգութեամբ, այս յանձնարարութիւնն ալ անհրաժեշտ կը դարձնէ Մելգոնեանի վերականգնումը Կիպրոսի մէջ, եթէ հայերէնը պիտի չվտանգուի Կղզիին մէջ մասնաւորաբար, եւ Եւրոպայի ու Միջին արեւելքի մէջ, ընդհանրապէս:

Բայց կայ նաեւ շատ լուրջ ուրիշ պատճառ մը որ Մելգոնեանը մնայ Կիպրոսի մէջ: Ամէն տեղ ալ մայրենի լեզուները նահանջ կ'արձանագրեն համաշխարհայնացումի համահարթեցնող մամլիչին ներքեւ: Ու թէեւ բացայայտ անտարբերութիւն կայ նաեւ Սփիւռքի մէջ մեր մայրենի լեզուին նկատմամբ, շատ մտաւորականներու կարծիքն է որ մեր Հայրենիքին մէջ հայերէնի նահանջը հասած է լուրջ համեմատութիւններու, ներկայիս: Թէ՝ հայ լեզուն վերածուած է «... նոր բաբելոնականութեան մը, բարբառայինի եւ ռուսականի կողքին, արեւմտեան բառապաշարի ներխուժումով» (Պ. Աղպաշեան, «2007ը՝ հայ լեզուի տարի», "Հասկ", 2007 Նոյեմբեր, էջ 934):

Կիպրոսի մէջ վերակազմակերպուած Մելգոնեանը կրնայ եւ պէտք է հոգայ Կիպրոսի, Միջին արեւելքի եւ Եւրոպայի ու Սփիւռքի հայութեան մարդուժի պակասը: Որքա՜ն պէտք ունինք հայ ուսուցիչներու, խմբագիրներու, ազգային գործիչներու որոնք լեցուած ըլլան մեր լեզուին ու մշակոյթին սիրով, իմացութեամբ ու պաշտամունքով: Նաեւ ըլլան լաւատեղեակ՝ տեղական լեզուներուն ու պայմաններուն: Մելգոնեան բարերարներու հոգիները պիտի չխայտայի՞ն եթէ այս օրերուն հայ պատանիներ գային հոս՝ Մելգոնեան, դժուարութեանց մէջ տուայտող Միջին արեւելքի երկիրներէն ու մանաւանդ Իրաքէն: Օտար բանակներու այս երկիրը ներխուժումէն ի վեր շուրջ 3000 հայեր արտագաղթած են: Եղած են նաեւ տասնեակներով մահեր ու գերի բռնուողներ (Center for Armenian Information & Advice. **Armenian Voice [London]**, Թիւ 52, էջ 6):

Սփիւռքը, որեւէ ատենէ աւելի այսօր պէտք ունի Մելգոնեանին (տեսնել Ս. Տէվլէթեան, Հարցազրոյց, "Փարոս", Փետրուար 2007, էջ 18): Այնքան տկարացած է մեր հետաքրքրութիւնը մեր լեզուին, մշակոյթին ու մեր ազգային արժէքներուն նկատմամբ եւ այնքան աղօտած ու խաթարուած՝ մեր ինքնութիւնը որ եթէ ոեւէ միութիւն կամ ոեւէ ղեկավար նպատակադրէ ստանձնել հայօրէն զգացող, հայօրէն մտածող ու հայօրէն ապրող հայ մարդուժ պատրաստելու առաքելութիւնը, իրագործած պիտի ըլլայ մեծագոյն բարերարութիւնը մեր ժողովուրդին համար: Մենք պէտք ունինք այսօր ոչ թէ մէկ Մելգոնեանի, այլ Մելգոնեանի նման մի քանի գիշերօթիկ երկրորդական վարժարաններու՝ հայեցի համապարփակ կրթութեան մը համար: Որովհետեւ, երկրորդական վարժարանի տարիներուն է որ պատանին կը կազմաւորուի ֆիզիքապէս, մտքով ու հոգիով: Հո՛ս, երկրորդական վարժարանին մէջ է որ պիտի այեկոծուի ան ընթերցումով Րաֆֆիի վէպերուն, զմայլի Միսաք Մեծարենցի աննման բարութեան, վերանայ Թէքէեանի «Աղօթք վաղուան սէրին առջեւ» համամարդկային ոգիով գրուած քերթուածով ու փոթորկի Զարենցի մրրկաշունչ տաղերով: Հո՛ս, երկրորդական վարժարանին մէջ է որ պատանին պիտի ունենայ մեր տոհմիկ արժէքներէն այնպիսի անջնջելի զգացողութիւններ ու տպաւորութիւններ որոնք պիտի ընկերանան իրեն, կեանքի ամբողջ տեւողութեան: Ո՛չ նախակրթարանը, ո՛չ համալսարանը եւ ոչ ալ հետազօտական կեդրոնը կրնան երբեւիցէ փոխարինել հայաշունչ, հայրենաշունչ ու իր մշակութային գործունէութիւններով եռուն հայ գիշերօթիկ երկրորդական վարժարանը: Եւ հո՛ս է որ պիտի պատրաստուի վաղուան հայ ուսուցիչը որ իր կարգին կարենայ յետագային հայ արժէքներով բոցավառել հայ պատանիին սիրտն ու միտքը:

Մելգոնեան բարերարներու օրուան առիթով, աղօթքի ջերմեռանդութեամբ կը մաղթեմ որ Կիպրոսի մէջ վերաբացուի Մելգոնեանը, վերակազմակերպուած՝ գալիք սերունդներու հայ աղջիկներուն ու հայ տղոց համար: Մինչ այդ չեմ կրնար չշշնջել՝

«Մեռելներուս որպէս խաչ
Ես այս ծառը տնկեցի...»

նաեւ՝ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Նիկոսիոյ Տիկնանց օժանդակ մարմնի ժրաջան ատենապետուհի տիկ. Վարդուհի Դաւիթեանին սրտագին մաղթանքը, որ «այս դպրոցը վերաբանայ իր դուռները հայ աշակերտներու ճռուողիւնին»:

Լիմասոլ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ՊՈԼՍՈՅ ՓԸԹԻ ՇԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԷՋ

Կոմիտաս աւելի երաժշտագէտ էր քան թէ հոգեւորական ու այդ շրջանի հոգեւորականութեան համար ասիկա ներելի չէր: Գաղտնիք չէ որ Կոմիտաս շատ պիտի տառապէր ու գլուխը հոս ու հոն պիտի զարնէր գտնելու համար իր երաժիշտի յատկութիւնները հասկնալու պատրաստ միջավայր մը: Ի պատիւ Պոլսոյ, պէտք է ըսել որ Կոմիտաս դարձեալ միայն Պոլսոյ մէջ էր որ պիտի գտնէր իր այդ կարօտալի մթնոլորտը: Բայց մինչեւ որ Պոլիս եկաւ, Կոմիտաս վարդապետ տառապանքի օրեր ապրեցաւ մանաւանդ Էջմիածնի մէջ, ուր վերադառնալ կը ստիպուէր ամէն անգամ որ դուրսը իր առջեւ դռները կը փակուէին:

Այդ օրերուն էր որ Կոմիտաս վարդապետ կորսնցուց հզօր պաշտպան մը, որ Խրիմեան Հայրիկն էր: Խրիմեան Հայրիկը իւրայատուկ ներհայեցքով կրցած էր տեսնել Կոմիտասին արժէքը, բայց ան ալ հրաժեշտ առաւ կեանքէն ու Կոմիտաս վարդապետը թողուց իր բախտին հետ գլուխ գլխի:

Այդ օրերուն Կոմիտաս փոքրիկ մխիթարութիւն մը ունեցաւ անակնկալ նուէր մը ստանալով: Այդ նուէրը դաշնակ մըն էր: Մեծ երազի մը իրականացումը Կոմիտասին համար:

Յովհաննէս եպիսկոպոս Շիրակունի անուն կղերական մը, որ մեծ վստահութիւն ունէր Կոմիտասի երաժշտութեան վրայ, հազար ռուպլիի նուիրատուութիւն մը ըրաւ որպէսզի դաշնակ մը ապահովուի Կոմիտաս վարդապետին համար: Ասիկա արեւ մըն էր որ կը ծագէր: Որքան ժամանակէ ի վեր Կոմիտաս կ'ուզէր ունենալ իր սեփական դաշնակը, որպէսզի անոր վրայ իր ուզածին պէս ու ազատօրէն իրագործէր իր յօրինումները: Հիմա այլեւս ունէր այդ կարելիութիւնը:

Բայց դաշնակը միայն մխիթարութիւն մըն էր: Կոմիտաս երջանիկ չէր: 1905ին Կոմիտաս դարձեալ Էջմիածնի մէջ կը զգար որ ծուղակի մէջ ինկած, երկաթներու ետին բանտարկուած է: Այս շրջանին Մարգարիտ Բաբայեանին ղրկուած նամակներուն մէջ շարունակ կը պատմէ Էջմիածնի մէջ ապրած իր դժգոհութիւնները, իր երաժշտական դասերուն դէմ եղած քննադատութիւնները, եւ կ'արտայայտէ իր կարօտը հանդիսականներու լայն շրջանակի մը առջեւ համերգ սարքելու ուղղութեամբ: Ցարդ միայն Փարիզի մէջ էր որ գտած էր երաժշտասիրութեան այդ մթնոլորտը, փառաւոր յաղթանակ մը տարած էր փարիզեան իր համերգով, բայց այդ ալ անցողակի եղած էր, չէին ուզած զինքը պահել Լոյս քաղաքին մէջ: Կոմիտաս կը խեղդուէր Էջմիածնի մէջ, կ'ուզէր դուրս գալ:

Տարօրինակ էր որ Մայր Աթոռը Կոմիտասին Պատարագն անգամ տպել չէր ուզած: Ահաւոր անտարբերութիւն մը կը տիրէր Կոմիտասի արժէքին նկատմամբ: Մատթէոս Բ. Իզմիրլեան կաթողիկոսը իր նախորդներուն հովանաւորութիւնն ալ չըրցաւ ունենալ Կոմիտասին տաղանդին մասին: Կոմիտաս կ'ուզէր երաժշտական դպրոց մը բանալ, բայց կաթողիկոսը կը պատասխանէր որ դրամ չկար:

1909 Սեպտեմբեր 5ին Կոմիտաս վարդապետ կաթողիկոսին գրեց յուսահատական նամակ մը, ուր կ'ըսէր որ քսան տարիէ ի վեր վարդապետ էր ու միայն ցաւ ու ծուղակ տեսած էր իր դիմաց: Կ'ուզէր հեռու երթալ չլսելու համար, կ'ուզէր աչքերը փակել չտեսնելու համար:

1910ին Կոմիտաս վարդապետին

բախտը կարծես փոխուեցաւ քիչ մը: Վարդապետը Պոլիս եկաւ Կարապետ Պարտիզպանեանի մը հրաւէրին ընդառաջելով: Ասիկա ճակատագրական քայլ էր Կոմիտասին համար թէ՛ արուեստի տեսակէտէ, թէ՛ անձնական կեանքի ճակատագրի տեսակէտէ: Ճիշդ էր որ Կոմիտաս կը վախնար Թուրքիա գալէ, կը մտածէր որ ասիկա վտանգաւոր քայլ կ'ըլլար, բայց միաժամանակ կը զգար որ հոս աշխատելու միջավայր պիտի գտնէր: 1910ի Սեպտեմբերին Պոլիս եկաւ ու Բանկալթը փողոցի մէջ տուն մը վարձեց: Շէնքը կը պատկանէր Գարակէօզեան մեծահարուստ ընտանիքին: Նոյն շէնքին մէջ իրեն դրացի էր նկարիչ Թէրլէմէզեան, որուն հետ պիտի կապուէր անխառն բարեկամութեամբ: Անմիջապէս գործի լծուեցաւ ու կազմեց Գուսան երգչախումբը 300 անդամներով: Համերգը պիտի սարքուէր Փըթի Շան թատրոնին մէջ, բայց վերջին վայրկեանին, 1910 Դեկտեմբեր 4-ին, օրուան Պոլսոյ պատրիարքը արգիլեց համերգը, դիտել տալով որ հոգեւորականի մը վայել չէ երգչախումբ վարել, բեմ ելլել, եկեղեցական երգ հնչեցնել թատրոնի մը սրահին մէջ:

Ասիկա անօրինակ հարուած մըն էր Կոմիտաս վարդապետին համար, որ այնքան լաւ մարզած էր երգչախումբը, որ այնքան լաւ յարաբերութիւններ հաստատած էր իր երգչախումբին բոլոր երգիչներուն հետ, որոնց համար համակրանքով կը գործածէր «Քէրթէնքէլէ» բառը: Այս համերգը պէտք է սարքուէր անպայման, ամէն գնով:

Կոմիտաս վարդապետ այն ատեն առաւ համարձակ քայլ մը, զոր կրնանք պատմական նկատել: Վարդապետը համարձակութիւնը ունեցաւ անտես առնելու Պատրիարքարանի կողմէ դրուած արգելքը ու հակառակ այդ արգելքին, համերգը սարքեց ճիշդ նախատեսուած ձեւով: Արդիւնքը փառաւոր էր, ռումբ մըն էր որ կը պայթէր հայ երաժշտութեան երկնակամարին վրայ: Ասիկա հայ հոգեւոր ու ժողովրդական երաժշտութեան մեծ յաղթանակն էր, անկիւնադարձ մը Կոմիտասեան երաժշտութեան երթին համար:

Ռ. Հ.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ազգային Լեւոն եւ Սոֆիա գոլէժին մէջ, Փետրուար 29ին, նշուած է Արցախեան պահանջատիրութեան 20ամեակը: Բանախօսած է Համազգայինի Մելանքթոն եւ Հայկ Արսլանեան ճեմարանի գործադիր տնօրէնը՝ Տիգրան Ճինպաշեան: Վարժարանին աշակերտական խորհուրդին կողմէ բացման խօսքը արտասանած է Շադիկ Հայոյեան: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, խօսք առած է օրուան բանախօսը, որ անդրադարձած է Հայոց պատմութեան նշանակալից երեք իրադարձութիւններուն՝ Վարդանանց հերոսամարտ, 1918ի Հայաստանի Հանրապետութեան կերտում եւ Արցախեան պահանջատիրութիւն: Ան ներկայացուցած է Արցախեան պայքարի զարգացման հանգրուանները եւ հաստատած է որ միայն պայքարն է որ կրնայ իրաւունք ապահովել: Գոլէժին մէջ, արցախեան շաբաթը երկարած է հինգ օրերու վրայ:

□

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Մարտ 2ին, կազմակերպութեամբ Գանատայի Հ.Յ.Դ. Երիտասարդական միութեան Կեդրոնական վարչութեան, տեղի ունեցած է Արցախեան շարժման քսանամեակը: Օրուան հանդիսավարին բացման խօսքէն ետք, ցուցադրուած է կարճ տեսերիզ մը նուիրուած շարժման ընթացքին նահատակուած հերոսներուն: Երիտասարդական խօսքը փոխանցած է ՀՅԴ ԳԵՄ Լեւոն Շանթ մասնաճիւղի անդամ Հրայր Գարակէօզեան: Հանդիսութեան գլխաւոր բանախօսն էր յատկապէս հրաւիրուած, Արցախի Արտաքին նախարարը Գէորգի Պետրոսեան, որ չէ կրցած ներկայ ըլլալ Հայաստանի մէջ տիրող բարդ վիճակին պատճառով: Խօսք առած է ՀՅԴ Գանատայի Կեդրոնական կոմիտէի անդամ Մհեր Գարագաշեան, որ սեղմ գիծերով ներկայացուցած է Արցախեան հարցին պատմական զարգացումը: Աւարտին, Հայաստան Մարտ 1ին տեղի ունեցած իրադարձութիւններու մասին արտայայտուած է ՀՅԴ Բիւրոյի անդամ Յակոբ Տէր Խաչատուրեան:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Տէմիրճեան սրահին մէջ, Փետր. 10ին տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը Հայաստանի արտակարգ եւ լիազօր դեսպան Արման Յակոբեանի կողմէ, որուն նիւթն էր. «Հայեր եւ Ասորիներ — 3000 տարի դրացնութիւն»: Յայտագրին բացումը կատարած է ՀԲԸՄ-ի ատենապետ Արմէն Պչաքճեան, ներկայացնելով դեսպանը եւ անոր տարած գործունէութիւնը: Ապա, Արման Յակոբեան խօսած է իր նիւթին մասին: Նշած է որ Հայերը երկար տարիներ սերտ յարաբերութիւն ունեցած են Ասորիներու հետ հակառակ այն իրողութեան որ անոնք կը խօսէին տարբեր լեզուներ: 1915ին, Հայերու կողքին 300 հազար Ասորիներ ալ ենթարկուած են կոտորածի: Ընդգծած է որ Ասորիները կը հանդիսանան Արամայեցիներու շառաւիղը, որ ծնունդ առած է սեմական արմատներէ: Յետդասախօսութեան եղած է հարց պատասխանի բաժին մը:

□

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր Մելքոնեան սրահին մէջ, Փետր. 29ին, «Հայկական է պատուական է» տարուան առիթով, տեղի ունեցած է միջդպրոցական պարի փառատօն մը կազմակերպութեամբ Համազգայինի «Քնար» պարախումբի միաւորին: Բացման խօսքը արտասանած է Համազգայինի Շրջ. վարչութեան «Քնար» պարախումբի միաւորին անունով Համազգայինի «Լեւոն Շանթ» մշակոյթի տնօրէն Րաֆֆի Տէմիրճեան, որ նշած է թէ հանդիսութիւնը նուիրուած է նախկին համազգայնական ու միաւորին մէջ վարչական գործեր ու պաշտօններ ստանձնած Զօհրապ Թորիկեանի յիշատակին: Հաստատած է որ փառատօնը մրցանք մը չէ, այլ առիթ մըն է համախմբելու հայկական վարժարաններու պարային ներկայացումները ստեղծելու համար մշակութային առողջ մթնոլորտը: Ապա, բեմ բարձրացած են մասնակից վարժարաններու աշակերտները իրենց պարերով: Խօսք առած է նաեւ թեմին առաջնորդը՝ Գեղամ եպսկ. Խաչերեան, որ իր գնահատանքը յայտնած է նախաձեռնութեան համար, որ ստեղծած է հայկական պատուական մթնոլորտ մը: Մեծարած է նաեւ Զօհրապ Թորիկեանի յիշատակը:

□

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան Սանուց միութեան «Արման Զարդար» սրահին մէջ, Փետր. 29ին գրական-գեղարուեստական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Զահրատի մահուան տարելիցին առթիւ, որուն մասնակցած է Հայաստանէն ծանօթ արուեստագէտ Արամ Կոստանեան, որ ներկայացուցած է խնամեալ յայտագիր մը: Բացման խօսքը արտասանած է յանուն Մխիթարեան Սանուց միութեան Արթիւր Կազար: Ապա, արտայայտուած է Արամ Կոստանեան որ արձագանգած է ծանօթ անձերու կարծիքներուն Զարհատի մասին եւ կարդացած է բանաստեղծութիւններ ողբացեալ բանաստեղծէն: Աւարտին տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը:

□

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Յակոբ Տէր Մելքոնեան սրահին մէջ, Փետր. 28ին, տեղի ունեցած է Վարդան Յովհաննէսեանի «Է սթորի աֆ փիփըլ ին ուոր էնտ փիս» ժապաւէնին առաջին ցուցադրութիւնը, որու ներկայ եղած են Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան գոլէժի, հայ կաթողիկէ Մեսրոպեան բարձրագոյն վարժարանի եւ հայ աւետարանական Շամլեան-Թաթիկեան երկրորդական վարժարանի բարձրագոյն կարգերու աշակերտները, որոնք մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւած են ժապաւէնի ցուցադրութեան: Ցուցադրութեան աւարտին «Արցախ Ֆոնտ»ին կողմէ Զաքար Քէշիշեան տեղեկութիւններ փոխանցած է ժապաւէնին պատրաստութեան եւ նուաճած հեղինակութեան եւ մրցանակներուն մասին: Ապա, բեմ հրաւիրուած են ժապաւէնին բեմադիր Վարդան Յովհաննէսեան ու Արցախեան ազատամարտին մասնակցած Անահիտ Վարդանեանը եւ Կարէն Մարգարեանը, որոնք պատասխանած են աշակերտներուն բազմաթիւ հարցումներուն: Յաջորդական օրերուն ցուցադրութիւնը շարունակուած է այլ դպրոցներու աշակերտներուն համար:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

ՍԵՒ ԾՈՎԸ

Այվազովսկին յատուկ նաեւ վարձեց իր համար եւ ամպամած օրերին, երբ զգացւում էր մօտալուտ փոթորիկը, սկսեց դուրս գալ բաց ծով:

1885 թուականի հոկտեմբերի սկզբին Տրետեակովի պատկերասրահում հաւաքուել էին Պետերբուրգի եւ Մոսկուայի նկարիչները: Սրահից սրահ անցնելով նրանք ուշադրութեամբ դիտում էին Պաւէլ Միխայլովիչի հաւաքածուն: Ի վերջոյ նկարիչները մտան այն ցուցասրահը, որտեղ կախուած էր Այվազովսկու նոր աշխատանքը: Նկարի անուանումը կարճ էր՝ «Սեւ ծով»: Նկարիչներն այն տեսել էին երեք տարի առաջ Գեղարուեստի ակադեմիայում բացուած Այվազովսկու անհատական ցուցահանդէսում: Դեռ այն ժամանակ նկարը բազում մեկնաբանութիւնների տեղիք տուեց: Բայց ահա անցաւ ժամանակ, առաջին ոգեւորութիւնները հանդարտուեցին, եւ շատերն սկսեցին հաշտուել այն մտքի հետ, որ Այվազովսկին սկսել է այլ կերպ նկարել:

Սակայն, ահա նկարիչները, որ հէնց նոր բարձր-բարձր մտքեր էին փոխանակում այս կամ այն նկարի վերաբերեալ, «Սեւ ծով»ի առաջ յանկարծ լռեցին: Եւ այդ ճնշող լռութեան մէջ Իվան Նիկոլաեւիչ Կրամսկոյը բարձրաձայն գոչեց.

— Աստծոյ ոգին է թեւածում անդունդի վրայ...

Ոչ ոք չզարմացաւ Կրամսկոյի բիբլիական արտայայտութիւնը լսելով: Նկարն իրօք մտքեր էր առաջացնում բնութեան մէջ նախաստեղծ գոյի մասին: Իսկ Կրամսկոյը, եռանդագին մի շարժումով ցոյց տալով դէպի պատկերասրահի բազմաթիւ դահլիճները, յանկարծ ոչ թէ սովորական ասաց, այլ խորին համոզմամբ ու կրքով յայտարարեց.

— Նոյնիսկ այստեղ՝ այս հաւաքածուի մէջ, ես ցնցուած եմ այս նկարի խոր իմաստով եւ վսեմ պոէտականութեամբ...

Կողքին կանգնած Տրետեակովը անսպասելիօրէն դիպաւ Կրամսկոյի թեւին, հայեացքով մատնացոյց անելով շուրջը հաւաքուած գեղանկարչութեան, արձանագործութեան եւ քանդակագործութեան ուսումնարանի սաներին, որ հետաքրքրութեամբ լի շրջապատել էին նրանց: Պաւէլ Միխայլովիչը չէր սիրում հիացական բարձրաձայն արտայայտութիւնները, մանաւանդ բազմութեան մէջ:

— Գնանք ինձ մօտ, պարոնայք, — դիմեց նա նկարիչներին:

Տրետեակովի աշխատասենեակում խօսակցութիւնը նկարից անցաւ Այվազովսկուն: Շիշկինը, որն ամբողջ ժամանակ լուռ էր, յանկարծ խօսեց իր անկիւնից:

—Այո, ինչ խօսք, ես իմ զարգացման համար շատ բանով պարտական եմ Իվան Կոնստանտինովիչին... Յիշում եմ, երբ դեռ պատանի էի եւ առաջին անգամ գաւառից եկել էի Մոսկուա, ծանօթներից մէկի խորհրդով գնացի գեղանկարչութեան, քանդակագործութեան ուսումնարան, որտեղ այդ ժամանակ բացուած էին Այվազովսկու եւ Լագորիոյի ցուցահանդէսները: Եւ պիտի ասեմ ձեզ, որ այդ ժամանակ ես առաջին անգամ էի իսկական նկար տեսնում: Այվազովսկու նկարներից ցուցադրուած էր «Իններորդ ալիքը»: Ինչպէ՞ս էի ցնցուած: Այդ ժամանակ էլ իմ մէջ միտք առաջացաւ, որ եթէ ծովերն այդպէս լաւ են ստացւում նկարի վրայ, ապա ինչո՞վ են նրանցից պակաս մեր անտառներն ու դաշտերը: Այնպէս որ, մեզանից՝ մեր բնանկարիչներից, շատերը այս կամ այն չափով սկիզբ են առնում Այվազովսկուց:

— Ահա դուք, Իվան Իվանովիչ, — սովորականի նման չփոթուելով սկսեց Սավրասովը, — յիշեցէք Այվազովսկու ցուցահանդէսը քանդակագործութեան եւ արձանագործութեան ուսումնարանում: Իսկ դրանից առաջ, 1851 թուականի աշակերտական ցուցահանդէսում էլ ներկայացուած էր «Կրեմլի տեսարանը», իմ անդրանիկ աշխատանքը: Այդ ժամանակ ես ջանադրաբար ուսումնասիրում էի Շչեդրինին, Լեբեդեւին, Շտերնբերգին, արտանկարում էի Այվազովսկու նկարները: «Կրեմլի տեսարանը» յաջողութիւն ունեցաւ, չնայած այնտեղ շատ-շատ էին ռոմանտիկական թեթեւ էֆէկտները: Ուզում եմ ասել, դուք միանգամայն տեղին նկատեցիք, որ շատերը սկիզբ առան Այվազովսկուց...

— Այո, այո, Բոգոլիւբովն էլ շատ բան վերցրեց նրանից, — նորից խօսակցութեանը խառնուեց Կրամսկոյը,— Ջրի թափանցիկութիւնը պատկերելու հմտութիւնը, օրինակ, գալիս է Այվազովսկուց: Մի անգամ նա ինձ ուղղակի խոստովանեց, որ Ակադեմիայում սովորելու տարիներին մեծապէս զգացել է Այվազովսկու ծովանկարների ազդեցութիւն, որովհետեւ այն ժամանակ մեր բնանկարիչներից եւ ոչ մէկը չէր տիրապետում գոյների նման հնչեղութեան:

— Փոխարէնը յետոյ ինչպէս հարկն է «շնորհակա՛լ եղաւ» Իվան Կոնստանտինովիչից, այնպէս չէ՞, ամէնուրեք նրա նկարները՝ վատ գոյների համար անուանելով սկուտեղներ, — կծեց Տրետեակովը:

(Շար. 186)

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

«Լ Ո Յ Ս
Ե Ւ Ճ Շ Մ Ա Ր Տ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն
Ե Ւ Ա Զ Ա Տ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն»
Գրական – Գեղարուեստական
երեկոյթներու շարք

Հինգշաբթի, Մարտ 27,
ժամը 20ին

Մ Ա Յ Ր Ա Ր Ա Ք Ս Ի
Ա Փ Ե Ր Ո Վ . . .

ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԸ
ԵՒ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՆՈՒՄՆԵՐԸ
ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆի

– Մուտքը ազատ է –

10 bis rue Thouin — Paris 5e
Métro : Cardinal Lemoine, Monge

Date à retenir

SUR LE CHEMIN DE LA LIBERTE
Hommage à A. Aharonian
le **vendredi 18** avril à **20h30**
à la Maison de la Culture Arménienne
de Marseille

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայդատ եւ Անկէն–լէ–Պէն
կը ներկայացնեն
ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆը
Կիրակի, Ապրիլ 6, ժամը 15·30ին
ԱՆԿԷՆ–ԼԷ–ՊԷՆԻ ՔԱԶԻՆՈՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ
կը կազմակերպէ
Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ ՄԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ ԻԲՐԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԼԵԶՈՒ

Նիւթը կը ներկայացնեն՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ (INALCO)
ԺԱՆ ՍԻՊԻԼ – Ֆրանսերէնի եւ Ֆրանսայի
լեզուներու ընդհանուր
պատուիրակ

մասնակցութեամբ՝
երիտասարդ տաղանդ,
թաւջութակահարուհի
ՄԵԼԱՆԻ ՊԱՏԱԼ–ի

Ուրբաթ, Մարտ 28, ժամը 20ին
Եկեղեցւոյ սրահը
5 avenue de la Concorde
95400 Arnouville-lès-Gonesse
RER D : Villiers-le-Bel — Gonesse — Arnouville, եկեղեցիէն 5 վայրկեան, քալելով,
(Գնացքի ուղղակի գիծ – Ալֆորվիլ, կառ տը Լիոն, Շաթըլէ–լէ–Հալ...) :
Հեռ. – 06·61·79·56·05
01·39·85·78·72

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Երեկոյեան ժամերգութիւն, Թաղումն Քրիստոսի՝ ժամը 18ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Մարգարէական ընթերցումներ՝ ժամը 17ին,

Ա Ւ Ա Գ Շ Ա Բ Ա Թ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
ՅԻՇԱՏԱԿ ԹԱՂՄԱՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ ԶԱՏԿԻ
Սկիզբ Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան՝ ժամը 16ին, որուն կը հետեւի ճրագալոյցի պատարագ եւ նախատօնակ :

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թափօր Թաղման : Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան՝ ժամը 17·30ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ճրագալոյց, Մարգարէական Թուղթերու ընթերցում՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17·15ին :

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թաղում՝ ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ընթերցուածք՝ ժամը 17ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 18ին :

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թաղման կարգ՝ ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ընթերցուածք եւ ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 16·30ին :

***

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 16·30ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 17·30ին :

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ – ԼԻՈՆ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թափօր Թաղման՝ ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ճրագալոյցի ժամերգութիւն՝ ժամը 16ին,
Ընթերցուածք՝ ժամը 16·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 17ին :
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՒԱԳ ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 21
Թաղման կարգ եւ Թափօր՝ ժամը 17ին :

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ, Մարտ 22
Ընթերցուածք Մարգարէից՝ ժամը 16·30ին,
Ճրագալոյցի պատարագ՝ ժամը 17·15ին :
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS
DE BELLEFONTAINE
(J U R A)
ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : **31 mars**

2008Թ. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 28–ԻՆ
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ տեղի կ'ունենայ

ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

բարձր հովանաւորութեամբ
Գ Ա Ր Ե Գ Ի Ն Բ.
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի,
իր հետ աղօթակից ունենալով Նուիրապետական Աթոռներու գահակալները, թեմական առաջնորդները եւ հաւատացեալ հայ ժողովուրդի աղօթասէր զաւակներու հոծ բազմութիւնը :
Նկատի ունենալով այդ օրուան կարեւորութիւնը հաւատացեալի կեանքին մէջ

Թեմիս Առաջնորդ
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Կ Ո Չ կ'ուղղէ
Ֆրանսահայ Թեմի բոլոր զաւակներուն
2008Թ. Սեպտեմբեր 26էն մինչեւ Հոկտեմբեր 3
մասնակցելու
ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ՝ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ,
մեր աղօթքը բերելու
Ս Ո Ւ Ր Բ Մ Ի Ւ Ռ Ո Ն Ի Օ Ր Հ Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ուխտագնացութիւնը կը կազմակերպուի Ֆրանսահայոց Թեմի Առաջնորդարանին կողմէ :
Յաւելեալ տեղեկութեան համար դիմել տեղի ձեր հոգեւոր հովիւներուն և հոգաբարձուներուն, կամ Ֆրանսահայ Թեմի Առաջնորդարան՝ 01·43·59·67·03 թիւին :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant **«Les Diamantaires»**
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաւկթախաղ, վիճակահանութիւն :
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
– 01· 45· 93· 00· 25
– 06· 64· 38· 00· 25

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

Լ Ի Ո Ն

Այս տարի Կապոյտ Խաչը 80 տարեկան է : Կեդրոնական Ֆրանսայի Տէսինի, Կրընոպլի, Լիոն–Վիլէօրպանի, Սէն Մօրիսի, Վալանսի եւ Վիէնի մասնաճիւղերը կը կազմակերպեն հանդիսութիւններու շարք մը՝ յարգելու կանացի այս մեծ կազմակերպութեան 80րդ տարեդարձը :
Գաղութիս հետ առաջին հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Երկուշաբթի Մարտ 24, ժամը 10·30ին, հիմնադիրներուն յարգանքի յիշատակութեամբ : Լիոնի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ եւ հոգեճաշ՝ «Կ. Մանուկեան» սրահին մէջ :
Հրաւիրուած են ողբացեալ ընկերուհիներուն ընտանիքները, ընկերուհիները եւ համակիր անհատներ եւ կազմակերպութիւններ :
Ճաշին մասնակցելու համար արձանագրուիլ՝
– Տէսինի Մշակոյթի Տուն.–
04·74·53·43·80
– Տէսինի Մշակոյթի Տուն.–
04·78·49·42·97
– Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տուն.–
04·78·26·28·71

CITE INTERNATIONALE
UNIVERSITAIRE DE PARIS
Maison des Etudiants Arméniens -
Fondation Marie Nubar
Հայ Ուսանողներու Տուն –
Մարի Նուպար Հիմնարկութիւն
57 boulevard Jourdan — 75014 Paris

"Les mercredis de la MEA"

Erevan, la construction d'une capitale
à l'époque soviétique
Taline TER-MINASSIAN
Maître de conférences
à l'Université Jean Monnet de St-Etienne
— Mercredi 26 mars/21h

Un état de la recherche
historiographique
sur le génocide arménien
Haroutioun KEVORKIAN
Historien, professeur à l'Institut français
de géopolitique
(Université Paris-VIII-Saint-Denis)
conservateur
de la Bibliothèque Nubar à Paris
— Mercredi 2 avril/21h

Les réfugiés arméniens
et le droit international
pendant l'entre-deux-guerres
Dzovinar KEVONIAN
Maître de Conférences
à l'Université Paris X
Directrice-Adjointe du dépt. d'histoire
— Mercredi 9 avril/21h

La magie de l'écrit
Claude MUTAFIAN
Historien, Maître de Conférences
à l'Université ParisXIII-Nord
— Mercredi 14 mai/21h

La Troisième République d'Arménie
Claire MOURADIAN
Historienne, Directrice de recherches
au CNRS
— Mercredi 28 mai/21h

Un état de la musicologie arménienne
Aram KEROVPYAN
Musicologue
— Mercredi 4 juin/21h

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 21
VENDREDI
21 MARS
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jbaratch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.922
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
83e ANNEE — N° 21.922

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՐԵՒԱՆ ԵՒ ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ ՄԱԿ-Ի ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԻՆ ՄԱՍԻՆ

Մարտ 1ի երեւանեան դէպքերէն քաջալերուած, հրադադարը բռնաբարելու փորձին զուգահեռ մըն էր Մարտ 14ին ՄԱԿ-ի ընդհանուր ժողովին կողմէ ընդունուած ադրբեջանական բանաձեւը: Մեկնակէտը այն համոզումը եղած էր թէ Հայաստան այլ, ներքին հարց ունի կարգադրելիք, տկարացած է, ուստի չի կրնար Ղարաբաղով զբաղիլ:

Հայաստանի արտաքին գործերու նախարարը պատասխանելով «Արմէնփրէս»ի հարցումներուն, «ոչ անհրաժեշտ եւ ժամանակավրէպ» համարած է ՄԱԿ-ի քուէարկութիւնը, արդիւնքը: Աւելցուցած է թէ չի կարծեր որ բանակցութեան հոլովոյթին վրայ ազդեցութիւն կ'ունենայ, եթէ Ադրբեջան ինքզինք, կամ ուրիշները խաբելու քաղաքականութիւն չի տանիր: Իսկ եթէ Ադրբեջանցիները կը հաւատան թէ միջազգային հանրութիւնը կրնայ աջակցիլ իրենց միակողմանի պահանջներուն, լուրջ խնդիրներ կրնան ծագիլ բանակցութեան ընթացքի մէջ: «Ադրբեջանի համար մի բան պէտք է յստակ լինի. բանաձեւերի ոչ մի քանակութիւն չի կարող Լեռնային Ղարաբաղին տիպել շեղուել ինքնորոշման իր ուղուց» ըսած է Վ. Օսկանեան:

Նախարարը կը խորհի թէ բանակցութեան նկատմամբ Բաքուի մօտեցումին լրջութիւնը կարելի է պարզել ՕԹԱՆ-ի վեհաժողովի շրջանակին մէջ Հայաստանի նորընտիր նախագահին ադրբեջանցի իր պաշտօնակիցին հետ հաւանական հանդիպումին: Ս. Սարգսեան կրնայ ուղղակի հարց տալ Ի. Ալիեւի թէ ինչպէս կը հաւատա՞ն այդ բանաձեւին բովանդակութեան եւ իրօք ա՞ն կ'ըլլայ իրենց ուղեցոյցը. եթէ պատասխանը դրական ըլլայ, խօսելու բան չի մնար ու լաւ է ժամանակ չվատնել:

Վ. Օսկանեան յիշեցուցած է նաեւ թէ բանաձեւերով հակամարտութիւն լուծելու ոչ մէկ օրինակ կայ:

ՄԱԿ-ի ընդհանուր ժողովը 1948ին ալ Պաղեստինի մասին բանաձեւ քուէարկած է, բայց ներկան վկայ, ան ոչինչ լուծած է:

Միակ փաստաթուղթը որ կրնայ Ղարաբաղի կնճիռը հարթել, այն է որ կը ստորագրուի Հայաստանի, Լեռնային Ղարաբաղի ու Ադրբեջանի կողմէ:

Վ. Օսկանեան Ազգային ժողովի Մարտ 19ի նիստին խօսելով Ադրբեջանի կողմէ ՄԱԿ-ի ընդհ. ժողովին յղուած բանաձեւին մասին, ըսած է թէ այդ երկիրը ամէն բան կ'ընէ Մինսկի խումբին տարած բանակցային հոլովոյթը խանգարելու համար: Արդէն քանի մը տարիէ ի վեր կը ջանար Ղարաբաղին հարցին կարգաւորման ընթացքը ՄԱԿ փոխադրել, իսկ վերջին բանաձեւը այդ ջանքերուն արդիւնք է:

Նախարարը շարունակած է թէ նոյն բանաձեւը միայն խորհրդատուական բնոյթի ըլլալով հանդերձ Հայաստան այդ պարագային պէտք է դաս քաղէ:

Ինչ կը վերաբերի Քոսովոյի անկախութիւնը ճանչնալու հարցին, ատոր վերաբերեալ իր կեցուածքը Հայաստան կ'արտայայտէ իրեն ամէնէն յարմար դատած պահուն:

ԼՂՀ արտաքին գործերու նախարար Գէորգի Պետրոսեան ալ նոյն բանաձեւին մասին հարցումներու թիրախ եղած է («Ազատ Արցախ», Մարտ 18): Ըսած է թէ բաւական արտառոց բան էր ՄԱԿ-ի քուէարկութիւնը երբ Մինսկի խումբը յայտնած էր որ կարելի չէ միակողմանի առաջարկ ներկայացնել այդ ատեանին: Իր արժեւորումը այն է որ Ադրբեջան յստակ ազդանշան ստացաւ թէ միակողմանի ճնշումի ձեւերը ընդունելի չեն: Ադրբեջան այդ բանաձեւով փորձեց նաեւ իր ժողովուրդին ապացուցանել որ այդ ձեւով ալ կրնայ հանրութեան ներկայանալ: Բայց նոյն ատեն այդ ընթացքով ցոյց տուաւ թէ դէմ է խաղաղ լուծումի մը, թէ կը նախընտրէ ճնշումի միջոցով նպատակին հասնիլ:

Դատելով Ադրբեջանի ընթացքէն –շարունակական սադրանքներ, շրջափակում, տեղեկատուական պատերազմ–, Գ. Պետրոսեան կը հետեւցնէ թէ այդ երկիրը խուճապի մէջ է: Ատոր արդիւնք է ՄԱԿ-ի բանաձեւն ալ որ իրականութեան մէջ պարտութիւն է, որքան ալ Բաքու ջանայ համոզել իր ժողովուրդը թէ ան բարոյական յաղթանակ է: Այսուհանդերձ, ան ազդեցութիւն կ'ունենայ, բայց հայկական կողմին հարցը անոր հակադարձ քայլ պատրաստել չէ, այլ անշեղ ընթանալ սեփական ճամբով:

Զրոյցին վերջին մասին մէջ Գ. Պետրոսեան կ'ըսէ թէ Ադրբեջանը այդ քայլերու մղած է Հայաստանի ներքաղաքական կացութիւնը եւ Ղարաբաղին համար Քոսովոյի նախընթաց ըլլալու հեռանկարը:

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՍՓԻՒՌՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 19ին խորհրդարանին մէջ կառավարութեան ուղղուած հարցումներու պատասխանելով վարչապետ Ս. Սարգսեան ըսած է թէ նոր կառավարութեան կազմին մէջ նախատեսուած է Սփիւռքի նախարարութիւն մը: Իսկ արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան տեղեկացուցած է թէ երկքաղաքացիութեան մասին օրէնքին փաստաթուղթերը արդէն տեղ գտած են նախարարութեան կայքէջին վրայ, նաեւ ղրկուած դեսպանատուներուն, որպէսզի տեղւոյն հայութիւնը կարենայ տեղեակ ըլլալ Հայաստանի քաղաքացիութիւն ստանալու պայմաններուն ու հետեւելի ընթացքին:

Նոյն նիստին «Ժառանգութիւն» կուսակցութեան կողմէ Ս. Սարգսեանի հարց տրուած է թէ կը խորհի՞ նախագահութեան պաշտօնը ստանձնելէ ետք ընդհանուր ներում յայտարարելու առաջարկով դիմել Ազգային ժողովին: Վարչապետը ըսած է թէ հանրութեան կողմէ գնահատանք գտնելու մտադրութեամբ քայլեր առնելու չի պատրաստուիր, այլ միայն երկրին զարգացումին նախանձախնդրութեամբ: Իսկ ԱՄՆ-ու կողմէ «քաղաքական բանտարկեալ» նկատուած դատապարտեալներու ներումին մասին Ս. Սարգսեան ըսած է. «Ես չեմ ճանաչում Հայաստանում քաղաքական բանտարկեալներ այսօրուայ դրութեամբ եւ ձեզ համար բարձրագոյն ատեանը եթէ ճանաչել է, դա ձեր խնդիրն է»:

* * *

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ՝ «ՀԻՄԱ ԸՆՏԱՆԻՔԻՑ ՀՐԱԺԱՐՈՒԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՉԷ»

Պէյրութի «Ազդակ»ին (Մարտ 20) տրուած հարցազրոյցի մը նախարար Վ. Օսկանեան ակնարկելով Հայաստանի վերջին իրադարձութիւններուն Սփիւռքին պատճառած ցնցումին ու հիասթափութեան, ըսած է թէ տեղի ունեցածը արտերկրի հայութեան համար եւս մարտահրաւէր մըն է և հարկ է թէ' անոր, թէ' Հայաստանի համար վստահութեան ձեւաւորման եղանակներ գտնել, մշտական պարտաւորութիւնները խրախուսել, համակարգային փոփոխութիւններու մղելու եւ աջակցելու նպատակով:

Ատոր հետ, բացատրած է, տմանց առաջարկածին պէս Հայաստանը «պօյքոթ-ել»ու ընթացքը: «Ես հասկանում եմ հիասթափութիւնը, սակայն չեմ հասկանում ակնկալիքները, կամ հակազդեցութիւնները: Սա այն պահն է երբ մենք Հայաստանում Սփիւռքի կարիքն ունենք. մենք հիասթափուած ենք կատարուածից եւ պատրաստ ենք աշխատելու միասին, Հայաստանն այս ճգնաժամից դուրս բերելու համար: Հիմա ընտրանիքից հրաժարուելու ժամանակը չէ» ըսած է Վ. Օսկանեան:

* * *

ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ

Գլխաւոր դատախազութիւնը Մարտ 19ին կայքէջին վրայ զետեղելով հրապարակած է Մարտ 1ի դէպքերուն առընչութեամբ բանտարկուածներու ցանկը: 106 անունէ կը բաղկանայ ան: Կը շարունակուի որոնումը երեսփոխան – գործարար Խ. Սուքիասեանի, լրագրող Ն. Փաշինեանի, նաեւ Արմէն Վարդանեանի եւ Լենդրուշ Տոնոյեանի:

Բանտարկուածներէն երեսփոխան Սամուէն Միքայէլեանի քեռորդին՝ Սօս Գէորգեանի պատկանող գումէն ալ ապահովութեան պաշտօնեաները զինամթերք գտած են:

* * *

Հ.Յ.Դ. Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Հ.Յ.Դ. Հայաստանի Գերագոյն մարմինը Մարտ 19ի յայտարարութեամբ անդրադարձած է յետընտրական կացութեան, անոր հետեւանքներուն –փոխադարձ անհանդուրժողութիւն, պառակտումի երեւոյթ, երկրին վարկին անկումը, Հայաստանի ու Ղարաբաղի ուղղուած սպառնալիքներ–, ու ըրած հաստատումներ: Անոնց գլխաւորը այն է որ կացութեան վատթարացումը հայկական երկու պետութիւններուն անկախութիւնն ու ապահովութիւնը թիրախ կը դարձնէ ռազմաքաղաքական սպառնալիքներու, նաեւ՝ անյետաձգելի է խորացնել ժողովրդավարական բարեփոխումներու հոլովոյթը, վերահաստատել ներազգային համերաշխութիւնը, առաջքը առնել արտագաղթի նոր ալիքի մը:

Այս վիճակին միակ լուծում կը նկատուի խորհրդարանական բոլոր ուժերուն ընդգրկումով ազգային համաձայնութեան կառավարութեան մը կազմութիւնը: Ատոր համար պէտք է ստորադասել հատուածական – կուսակցական շահը, յանուն՝ հայրենիքին եւ հայութեան առջեւ կանգնած ազգային –պետական նպատակներու իրականացման:

Անհրաժեշտ կը նկատուի նաեւ երկիրը բնականոն հուն վերադարձնելու, ներկայի խնդիրները լուծելու, յետընտրական լարուած վիճակը առողջացնելու ծրագիր մշակել: Ատոր կրնայ նպաստել նախագահին կից կազմուելիք «Հասարակական խորհուրդ» մը: Ան պէտք է բաղկանայ ժողովուրդին վստահութիւնը շահած անձերէ, հանրային կազմակերպութիւններէ եւ արտախորհրդարանական ուժերու ներկայացուցիչներէ:

* * *

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խումբ մը մտաւորականներ Երեւանի դէպքերէն 19 օր ետք յայտարարութեամբ մը ողջունած են երկխօսութեան ձեռնարկելու Ս. Սարգսեանի ջանքերը և կոչ ըրած՝ այդ ընթացքը շարունակելու, խորացնելու:

«Մեր երկիր չի դիմանայ նոր ցնցումների, վերջնականապէս կը թուլանան մեր դիրքերը միջազգային ասպարէզում, մանաւանդ Արցախի հիմնախնդրում: Այսօր մեր երկիրը խաղաղ մթնոլորտի, ճշմարիտ հայրենասիրութեան եւ նուիրուածութեան մեծ կարիք ունի» ըսած են անոնք:

ՊՈԼԻՍ

ՏԻՆՔ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ԿԸ ԴԻՄԷ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՏԵԱՆԻՆ

Հ. Տինքի ընտանիքը որոշած է դիմել Մարդկային իրաւունքներու եւրոպական ատեանին. որոշումը արդիւնք է այն հաստատումին թէ ոճիրէն առաջ ու յետոյ իրենց պարտականութեան մէջ թերացած պաշտօնատարներու թղթածրարները հարկաւոր ուշադրութեամբ ձեռք չեն առնուիր տեղական ատեաններու կողմէ: Ընտանիքին փաստաբաններէն Ֆէթհիյէ Չէթին ըսած է թէ այդ անձնաւորութիւններուն առընչուած իրենց բոլոր դիմումները տեղ չեն հասնիր, առարկութիւնները կը մերժուին, ուստի պարտաւոր եղած են դիմումը ուղղելու եւրոպական ատեանին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ վրայ ամերիկեան յարձակման 5րդ տարեդարձին առթիւ Ճ. Պուշ կը շարունակէ հպարտանալ եւ կը յայտարարէ.– «Ոչ կը ցաւիմ, ոչ ալ կը զղջամ»: Այսօր, մեռած իրաքցի քաղաքացիներուն թիւը վաթսուն հազարէն մէկ միլիոնի միջեւ կը նկատուի, ըստ աղբիւրներու: Մնաց որ ամերիկեան յարձակման դրդապատճառ եղած զանգուածային բնաջնջումի զէնքերը երբեք չգտնուեցան...: Իրաքցին կը խոստովանի, որ (Ֆիկառօ, Մարտ 20) «Սատամի օրով սովորութիւն ունէինք մէկ հոգիէ վախնալու, այսօր 100 տարբեր անձերէ պէտք է կասկածինք»: Ցարդ, Իրաքի պատերազմը, որ 50էն 60 միլիառ տոլար պէտք է արժէր ԱՄՆ-ու, արժած է 440 միլիառ տոլար եւ 2008ի աւարտին պիտի հասնի 600 միլիառի:

ԿԻՊՐՈՍԻ վերամիացման նոր յոյսեր ծագած են նոր նախագահին ընտրութեան առթիւ: Թրքական կողմի նախագահին հետ հանդիպում մը ունենալէ առաջ Տեմեթրիոս Քրիսթոֆիաս յայտարարած է.– «Ժամ առաջ իրագործելի լուծում մը կ'ուզենք»: Կողմերու միջեւ տարակարծութիւններ կը մնան, բայց եւ այնպէս խօսակցութիւնները կը վերսկսին:

ԺԱՌԼԱ ՊՐԻՒՆԻ-ՍԱՐՔՈԶԻ յօդուած մը ստորագրած է Մոնտի (Մարտ 20) վիճարկումի էջին մէջ ուր դաս մըն ալ կու տայ լրագրական բարոյագիտութեան մասին: Նիւթը կը վերաբերի այն ԷՍ.ԷՄ.ԷՍ.ին զոր Սարքոզի ղրկած կ'ըլլար իր նախորդ կնոջ, նոր ամուսնութենէն քանի մը օր առաջ եւ ուր կ'ըսէր «Եթէ վերադառնաս, ամէն բան կը ջնջեմ» եւ որուն արձագանգած էր Նուվէլ Օպսէրվաթէօրի աշխատակիցը՝ Էրի Ռուեթէ: Լրագրողը ներողութիւն խնդրած էր, Սարքոզին ալ ետ առած իր ներկայացուցած բողոքը: Կառլա Պրիւնիի յօդուածը կրկին հրապարակ կը նետէ հարցը եւ մամուլը յաջորդ օրն իսկ ելեկտրականով (Լիպէրասիոն) կամ յօդուածներով կ'անդրադառնայ հարցին: Կառլա Պրիւնի կ'ուզէ որ մամուլը չչարաշահէ իր ազատութիւնը հիմնուելով շշուկներու վրայ:

ՎԱՆՑՆՈՂ ՕՐԵՐՈՒՆ ԳՐՈՒԱԾՆԵՐԷՆ

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Հայաստանի նախագահական ընտրութիւններուն վաղորդայնէն մինչեւ ութ կեանք արժած խռովութիւնները, ճակատագրական ըլլալու ամէն յատկանիշ ունեցող օրեր եղան: Ամէն պահ կրնար անդարմանելիին հասցնող վերջին քայլը ըլլալ: Մէկ կողմէն կար պոռթկումի ենթախորք մէկուկէս տասնամեակը իր արհամարհանքով, անարդարութեամբ, անհեռատես ինքնագոհութեամբ: Միւս կողմէն՝ քուէատուփով չյաջողածը այդ ենթախորքին վրայ փողոցով ձեռք ձգելու փութկոտութիւնը: Ու այս երկուքին հետ արեւելքցիի սաքարիւն խառնուածքը որուն համար օրէնք, կանոն, թիւ ու նման մանրուքներ արհամարհելին կը սահմանեն միայն:

Այսօր երկու բեւեռներուն սթափ տրամաբանելու կարող ամէնէն կրակոտ հետեւորդներն ալ, «ինչպէս» պաղարիւնով դատողը, մէկ բանի հաւատալ կ'ուզեն. թէ ընդդիմութիւնը չի շարունակեր վտանգին ընդառաջել, իսկ իշխանութիւնը անդրադարձած է իր ծանրակշիռ թերացումներուն եւ յետագայ հինգ տարուան քաղաքականութիւնը կը ծրագրուի զանոնք բացառելու վճռակամութեամբ: Առանց այս երկու նախապայմանին, Ղարաբաղի վրայ ատրպէյճանական նոր յարձակումն ալստոյգ է, նախատեսելի ու աննախատեսելի հետեւանքներով, Հայաստանի վարկաբեկումն ու խոցելի դառնալու հաւանականութիւնն ալ: Արդէն, աջէն ու ձախէն ժողովրդավարութեան, երկխօսութեան, արդարութեան խրատատուներ կը բուսնին ամէն անկիւնի մէջ. ամերիկացի, եւրոպացի, հայ, չինացի, ռուս, աշխարհական, կրօնաւոր եւ դեռ ինչ որ կ'ուզէք: Հայաստանի քաղաքական առօրեային մէջ ակներեւ է այն լայն բաժինը զոր ղեկավարութիւնը վերջին 15-20 օրուան ընթացքին պարտադրաբար կը յատկացնէ ընդունելու, «այո-ոչ» ըսելու, երաշխիքներ տալու, համոզելու միջազգային կազմակերպութիւններու մեծ, փոքր, միջին, աւելի փոքր, աւելի մեծ ներկայացուցիչներու: Մարդիկ, որոնք Երեւան կ'երթան ազդարարելու, պահանջելու, ի հարկին նաեւ սպառնալու համար, տրամաբանութիւն բուածը մէկդի ձգած:

Այդ օրերու հայաստանեան թերթերը իրենց ճոխ լրատուութեամբ, հետաքրքրական մեկնաբանութիւններով, մանաւանդ հակումներ մատնող էջերով, ընթերցումի հետաքրքրական նիւթ կը հայթայթեն. միակ պայմանը զգացականէն չտարուիլն է, պաղարիւնը կարենալ պահելը:

Այդ մամուլի մէջ կան բնականաբար գգուշութեան հրաւիրող գրութիւններ. անոնք ընդհանուր առմամբ ազդարարութիւններ են, ըսելու համար թէ անձնականին, արկածախնդրականին ճամբուն վրայ նստած է անդարմանելին: Ուստի հարկ է սթափ ըլլալ, սահման դնել գիտնալ կիրքերուն ալ, չահերուն ալ, չահարկումի ախորժակներուն ալ: Ազդարարութեան ամէնէն հաստատակշռուածներն են թէ՛ մէկ, թէ՛ միւս կողմին ուղղուածները:

Այս խումբի գրութիւններուն օրինակ մըն է Յ. Աւետիքեանի («Ազգ», Փետր. 28) խմբագրականը. խորագրուած՝ «Քաղաքական Փոլքլոր, ոչ Փոլքլորային հետեւանքներով»: Լեւոն Տէր Պետրոսեանի ցոյցերուն մրցակցելու միտումով վարչապետ Ս. Սարգսեանի կազմակերպածին ձախորդ բնոյթը չեչտելով, խմբագիրը կը զգուշացնէ. «Անվտանգութեան ուժերի զսպողական գործողութիւնները կարող են վերածուել անզուսպ արարքների, վերահսկողութիւնից դուրս բերելով ողջ իրավիճակը, որն արդէն լարուած է»: Եւ ըսել որ «կարող են»ը երկու օր ետք վերածուեցաւ բիրտ իրականութեան:

Գրութիւնը աւարտած է ազդարարութեան ոճի յայտնի ու արդար խստացումով. «Մեր երկրում տիրող իրավիճակից իրաւացիօրէն դժգոհ եւ իրենց բողոքն անկեղծօրէն բարձրաձայնող ցուցարարներին պէտք չէ ամբոխի վերածել: Ամբոխը, այն էլ խելագարուած ամբոխը, վերահսկելի չէ, նոյնիսկ իր առաջնորդների համար: Գալիս է մի պահ, երբ նման բազմութիւններն իրենց առաջնորդից պահանջում են ոչ թէ այն, ինչ նա է ուզում, այլ այն՝ ինչ իրե՛նք են ուզում: Դա արդէն խաղ չէ, ոչ էլ փոլքլոր: Ամենեւին: Մանաւանդ զինադադարի մէջ գտնուող մեր նրման երկրներում»: Առաջին հերթին Լ. Տէր Պետրոսեանի ուղղուած այս կոչին տեղ չհասնիլը երկու օր ետք տեսանք թէ ի՛նչ արժեց «խելագարուած ամբոխ»ին:

Ստեղծուած կացութեան չկարենալ, կամ չուզել անդրադառնալուն մասին է նոյն թիւին մէջ Արա Մարտիրոսեանի գրութիւնն ալ. «Մենք այսօր ունենք պառակտուած եւ միմիանց դէմ տրամադրուած ժողովուրդ, որն այլ բան, քան պետականութեան կորստի, բերել չի կարող» ըսելէ ետք, կը զարմանայ որ մէկ երկու հոգիէ զատ ոչ ոք չի տեսներ հայ մարդոց հոգիներուն մէջ գործուած աւերը ու հասկնալի դառնութեամբ հարց կու տայ. «Մի՞թէ մենք այնքան յոգնած ազգ ենք դարձել, որ արդէն արժանի ենք պատմութեան աղբարկը նետուելու...»:

Բնական է որ կիրքերու այդ աստիճան լարուած կացութեան մէջ չէր կրնար մէկդի մնալ տգեղ վերագրումներու, ցեխարձակումներու բանակը: Անոնք յատկապէս տեղ գտած են ամէնէն հակադիր կեցուածքով թերթերու մէջ: Ըսուածին օրինակները առատօրէն ունին «Հայոց աշխարհ»ը և «Հայք»ը: Առաջինին Փետր. 26ի թիւին մէջ «Բարոյական թաղման արարողութիւն, "հանգուցեալը" Լ. Տէր Պետրոսեանն էր». խորագիրով Կիմա Եղիազարեան նկարագրած է անկախութեան առաջին նախագահ ու երրորդը եւս ըլլալու թեկնածուին դէմ ձեռնարկուած բողոքի ցոյցերը: Նկարագրութիւնը ցուցարարներու լոզունգներ, պաստառներու արձանագրութիւններ մէջբերած է առատօրէն. «Լեւոն՝ օտարերկրեայ կամակատար», «Ո՛չ Լեւոնի աղանդին», «Լեւոն՝ ազգային միաբանութիւն», եւլն.: Կամ ցուցարարներու հակազդեցութիւններ, ինչպէս. «... Ուզածն ի՞նչ է: Քաղաքացիական բախումներ հրահրե՞լ: Չի ստացուի: Ինչպէս Թուրքին նման է վարւում, չրնդունելով պարտութիւնը, ուզում է արիւն թափել» եւլն.:

Միւս բեւեռի լեւոնական «Հայք»ն ալ յաջորդ օրը առաջին էջին ճակատը ցոյցի լուսանկարի մը ընկերացած տողերը խորագրած է «Եօթ օր որ ցնցեց աւազակապետութեան հիմքերը»: Հոս ալ անդրադարձ կայ նախորդ օրուան զոյգ ցոյցին, ածանագոյն կաղապարներով, ինչպէս. «Աւազակապետութեան պարագլուխները վերջնականապէս հասկացան որ ոտքի կանգնած ժողովրդին հնարաւոր չէ ստիպել կրկին ծնկի իջնել» եւլն.:

«Հայք»ի Մարտ 1ի թիւին վարկաբեկումի թիրախը Արթիւր Պաղտասարեանը եղած է, Ս. Սարգսեանի հետ համախոհութեան եկած ըլլալով: Գեղամ Նազարեան «Օրինաց երկրի ապօրինի զաւակը» կը նկատէ զինք, ըսելով որ ան կը գործէ ընդդէմ սեփական ժողովուրդին եւ յանուն իր անձնական, աւելի ճիշդ՝ «աւազակապետութեան շահերի». ու «նա մի երկու լումայ աւելի վաստակելու համար պատրաստ է ոտնատակ տալ ցանկացած սրբութիւն, ցանկացած արժէք»:

Պէտք չէ կարծել որ այդ վտանգով լեցուն օրերու մամուլը ազդարարութիւններու ու փոխադարձ վարկաբեկումներու տեղ տուած է միայն. կան ներկային առընչուած հետաքրքրական չեչտումներ ալ: Ատոնցմէ է օրինակ. «168 ժամ»ի (Մարտ 1-3) մէկ արձագանգը. կը վերաբերի Ղարաբաղի հարցին մէջ Լ. Տէր Պետրոսեանի զիջումի տրամադրութեան որ հաւանօրէն առանձինը կը բաւէր անընդունելի ընելու անոր թեկնածութիւնը: Ի հարկին զիջումը քաղաքական մեծ հմտութիւն պատճառող ամէնէն դժուար քայլերէն է այդ ասպարէզի մարդուն համար: Բայց ո՞ւր տեսնուած է որ դրպանի մանրուքի պէս դիւրութեամբ ամէն առիթի յայտարարուի նման պատրաստակամութիւն:

Պատճառաբանելով շրջափակման խեղդող ազդեցութիւնը, Ատրպէյճանի արագաքայլ զարգացումը, Լ. Տէր Պետրոսեան կ'ըսէ. «Պէտք է գնալ լուրջ զիջումների, պայմանով որ միւս կողմն ալ դրան պատրաստ լինի: Հայաստանը Ադրբեջանին է զիջում որոշ տարածքներ, բայց միւս տարածքները մընում են Ղարաբաղցիների ձեռքին, մինչեւ Լեռնային Ղարաբաղի կարգավիճակի վերջնական յստակացումը: Ի՞նչ է ստանում Հայաստանը: Անվտանգութեան միջազգային երաշխիքներ, բաց ճանապարհներ դէպի Ադրբեջան, Թուրքիա, դէպի բոլոր երկրները: Ստանում է տընտեսութեան զարգացման հնարաւորութիւն, ընդ որում ոչ միայն սեփական, այլեւ՝ Ղարաբաղի»: «Պրոֆիլ» թերթին տրուած նոյն հարցազրոյցին, նախկին նախագահը պատասխանած է Քոսովոյի անկախութեան Ղարաբաղի համար նախընթացի բնոյթին մասին հարցումին ալ, ԱՄՆ-էն, Եւրոպայէն յաճախ տրուած վճիռէն ընդօրինակուած մօտեցումով. «Քոսովօն եւ Ղարաբաղը անհամեմատելի են իրենց նշանակութեամբ ,կշռով». պատճա՞ռը. «Եթէ Ղարաբաղը ունենար նոյնիսկ ոչ թէ 2 միլիոն, ինչպէս՝ Ալպանացիները Քոսովոյում, այլ գոնէ 300 հազար հայ բնակիչ, որեւէ զիջման մասին խօսք անգամ չէր լինի»:

Ազատութեան հրապարակի ցոյցերուն առընչուած չահեկան տրւեալ է հոն ծածանած խարայէլեան դրօշակին երեւոյթը. «Ազգ»ը (Փետր. 29) տեղ տուած է Հայաստանի հրեայ համայնքին ղեկավար Ռիմա Վարժապետեանի հակազդեցութեան. ան ըսած է թէ ուղղակի ապշած են «այդ արարքին, որուն հետ ոչ մէկ կապ ունին»: «Դա ընդդատեայ գործ է, ո՞վ է իրեն իրաւունք վերապահել մէկ այլ պետութեան դրօշակի ներքոյ հանրահաւաք անել» հարց տուած է, աւելցնելով ալ, որ իրենց համայնքին անդամները ոչ մէկ կապ ունին ընդդիմութեան ու անոր հանրահաւաքներուն հետ: Մանաւանդ որ Ռ. Վարժապետեան շնորհաւորած է Ս. Սարգսեանի ընտրութիւնը որուն աջակցած են, «գնահատելով վերջին տարիներին Հայաստանի զարգացման համար նրա ունեցած ներդրումը»:

Այս շրջագայութիւնը կարելի չէ փակել, առանց դուրսի արձագանգին. այս մասը լրջագոյն ներկային ալ ծիծաղելիի երանգը խառնելու հայկական տաղանդին հերթական յաջողութիւնն է: «Դուրս»ը հոս կը նշանակէ Սփիւռք առաւել արտագաղթած հայաստանցիներու խառնուրդ մը եւ պնակալէզութենէն մինչեւ քաղաքական յաւակնութիւններու մակերեսային, յաճախ ապսպրուած, խախուտ հարթակ մը:

Կրընայլէն Ի. Մարտիրոսեան ("Հայք" Փետր. 27) դիմած է Լ. Տէր Պետրոսեանին սրտանց շնորհաւորելու համար «յաղթանակի առիթով»: Համոզուած է ու վստահ որ «այն ինչ յայտարարում են այս աւազակապետերն ու իրենց հլու հնազանդ կամակատար կեդրոնական ընտրական յանձնախումբը, ոչինչ չի նշանակում»: Ինչո՞ւ չէ, մարդ կրնայ իր անձնական դէտերը եւ չափանիշերը ունենալ Երեւանի անցքերուն մասին, նստելով հանդերձ Ֆրանսա: Բայց անկէ հետեւեալ զուգահեռը. «Դուք Հայաստանի հանրապետութեան Շառլ տը Կօլն էք»...: Նոյն նժարով երջանիկ Շառլ տը Կօլ մը, քանի որ Լոնտոն եւլն. ապաստանելու պէտք չունի, որովհետեւ «սրանք հոգեվարքի մէջ են ու իրենց վերջին նիգերն են գործադրում, սակայն իրենց սահմանափակ ուղեղներով ու մտածողութեամբ չեն գիտակցում որ երբեք չեն կարող կոտրել ժողովրդի իրական ընդվզումը»: Ապա ափսոսանք, ցաւ որ «այս օրհասական պահին ձեր կողքին չեմ»: «Աստուած պահեր է» պիտի ըսէր մամիկս, եթէ պահ մը հաւատար որ դիմումի հասցէն կրնայ լուրջ վերաբերիլ իր նախկին նախարարին վերջին ծայր հանդամանալից յաբալէզային քաղաքականութեան:

Լացնող զաւեշտի այս փակագիծէն ետք, կ'արժէ անդրադառնալ Լոսի անցուդարձին ալ: Լուրերու հաղորդումներ արդէն տեղեկացուցին հոն կազմակերպուած բազմամարդ հանրահաւաքներուն, հանրագրութիւններուն, ԱՄՆ-ու իշխանութիւններու եղած դիմումներու. բոլորին ետին կար «աւազակապետութիւնը» պախարակելու, Լ. Տէր Պետրոսեանի զօրակցելու նպատակը:

«Ժամանակ Երեւան» օրաթերթը (Փետր. 27) «Միասին՝ երկու բըռունցքով» խորագրուած էջով մը նկարագրականը կ'ընէր Փետր. 24ի ցոյցին, «15.000 եւ աւելի ամերիկահայերով»:

Այդ «ամերիկահայերը» իրենց նախագահը կը կոչէին Լ. Տէր Պետրոսեանը, զօրակցութեան ամպագոռ արտայայտութիւններով: Առաջին ելոյթը ունեցած էր «ազատամարտիկ» Հ. Թումասեան: Ան ալ ինքն մէկը որ պայծառ ապագային համար կեանք գոհածներու եղբայրը ըլլալ կը դաւանի, նստած՝ ԱՄՆ-ու տաք անկիւնը: Շատ մը պոռոտկանչերէ, կոչերէ ետք որոնց հեղինակներուն մէջ փոքր չէ հայաստանցիներու տոկոսը, խօսք առած է «Քաջ Նազար» հեռատեսիլի ժամուն տնօրէնը Յովհ. Բալայեան: Ցաւ տանելու, յաղթելու վճռակամութենէն ետք ցնցող յայտարարութիւն մը ըրած է նորօրեայ Նազարը. «Ինձ պարգեւատրել են "Մովսէս Խորենացի" մետալով, բայց ես չեմ կարող կրել այն, որը ստացել եմ մի

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՄԵՐԳԸ Ս. ՎԻԿԹՈՐԻ ՄԷՋ

Ի՞նչ բան կրնար մեզ երջանկացնել Ուրբաթ երեկոյեան մը, Թօթափելու համար ամբողջ շաբթուան յոգնութիւնը: Մեր ընտրութիւնը եղաւ Մարտ 7 Ուրբաթ երեկոյեան ներկայ ըլլալու Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի համերգին որ տեղի ունեցաւ Մարսէյլի պատմական Սէն Վիքթոր եկեղեցւոյ մէջ: Մեր ընտրութեան մէջ չէինք սխալած, երկու կարեւոր պատճառներով: Նախ այս առիթէն օգտուելով յիշենք թէ Սէն Վիքթոր որ կառուցուած է Ե. դարուն Ժան Գասիէնի կողմէ, Գ. դարու նահատակուած Սէն Վիքթորի դամբանին վրայ, Մարսէյլի մէջ կը ներկայացնէ պատմական մեծ արժէք եւ օժտուած է բացառիկ հնչականութեամբ: Եւ ապա աւելի քան երեսուն տարիներէ ի վեր Սփիւռքի բոլորին ծանօթ դժուարին պայմաններուն դէմ դնելով իր գոյութիւնը յարատեւող Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբն էր որ հանդէս կու գար եկեղեցական եւ աշխարհիկ հարուստ յայտագրով մը, առաջին նօթերէն իսկ մեր սրտերը գրաւելու: Այդ փառահեղ եկեղեցին լեցուած էր ծայրէ ի ծայր, հայ թէ ֆրանսացի երաժշտասէր հասարակութեամբ, հոգեւորական եւ քաղաքական դէմքերով ի բացառեալ առաքելական եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները:

Յայտագրին առաջին մասը կազմուած էր Կոմիտաս, Եկմալեան եւ Յարութիւնեանի գործերէն. մէկ խօսքով՝ հայ հոգեւոր արուեստի հնչիւն յուշարձաններէն: Յուշարձաններ, որոնք ունին ինքնորոյն արուեստ՝ երաժշտական բովանդակութեամբ եւ առանձնայատկութիւններով եւ կը դրսեւորեն զանազան ժամանակներու ընթացքին գործող երաժիշտ հեղինակներու ստեղծագործական մտայղացումը: Այս բաժնին մէջ, Հայրապետական մաղթանք, Սուրբ-սուրբ, Հոգի Աստուած, Ցամենայնի, Ամէն հայր սուրբ, Տէր ողորմեայի կողքին ուշագրաւ էր Ալ. Յարութիւնեանի «Ռեքուէմ»ը իր երաժշտական խորունկ բովանդակութեամբ, երանգաւորումներու այլազանութեամբ: Էմմիեանի մշակումով «Որ կազմեցեր»ը Աւագ Հինգշաբթիի օրհնութեան պատկերներէն մին է, կը թուի թէ ունի մեղեդիական բաւական բարդ լեզու, զարդախաղերու առատութիւն, որ մեկնաբանուեցաւ Անի Քոնքէի կողմէ – a capella - եւ այնպիսի խոր յուզումով, հաղորդական արտայայտչականութեամբ ու յատկապէս դարերէ մեզի հասած հայ երգի հարազատութեամբ եւ պարզութեամբ որ մեզ պահ մը տեղափոխեց Գեղարդի ժայռափոր խուցերը:

Կարճ դադարէ մը վերջ ունկնդրեցինք Կոմիտասի «Ել, ել, ել»ը, Ալթունեանի «Ատանայի ողբ»ը Խաչիկ Ելմազեանի երգչախումբի փոխադրումով, Գրիգորեանի «Կիլիկիա»ն, Կոմիտասի «Հորովել»ը, Տիգրանեանի «Անոյշ»ի վերջին մասէն պատկերներ, Կանաչեան-Ափրիկեանէն «Նանոր»ը եւ Յարութիւնեանի «Հայկական քանթաթ»ը:

Ինչպէս միշտ, սակայն այս անգամ առաւել եւս, Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը այն տպաւորութիւնը թողուց ներկայ հասարակութեան վրայ թէ արհեստավարժ խումբ մըն է: Ան երեք տասնեակ տարիներու ընթացքին օրէ օր արձանագրեց աչքառու յաջողութիւններ յայտագրերու այլազանութեան (հայ յօրինողներու կողքին առնելով Մոցարթ, Պախ, Բըրամս, Պրամս, Վերտի, Պուքսթըհուտ եւ այլք), ձայներու ներդաշնակութեան, երանգաւորումներու ճիշդ գործածութեան, ձայներու մաքրութեան ոլորտին մէջ եւ գրաւեց իր ինքնորոյն տեղը Մարսէյլի եւ շրջանի երաժշտական կեանքէն ներս: Լուրջ եւ բծախնդիր աշխատանքի արդիւնքը եղան յստակայս եւ երկարատեւ ծափահարութիւնները որու ընդառաջելով յայտագրէն դուրս խումբը երգեց Կէօզէլեանի «Երգ բարեկամութեան»ը:

Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբի այս բացառիկ զարգացման եւ նուաճումներուն ամենամեծ դերակատարն է անկասկած խումբի հիմնադիր-ղեկավար Խաչիկ Ելմազեանը, որ իրօք մասնագէտ մըն է հայ երգի: Ան շատ լաւ կը զգայ հայ հոգեւոր երգի ոգին եւ խորութիւնը եւ զայն ամենայն հեշտութեամբ կը փոխանցէ իր հաւատարիմ զինուորներուն այսինքն երգիչ-երգչուհիներուն, որոնք կանոնաւոր կերպով երեսուն տարի շարունակ, հակառակ իրենց առօրեայ կեանքի դժուարութիւններուն, կը ծառայեն հայ երգի ծանօթացման եւ տարածման աշխատանքին: Արդեօ՞ք աւելորդ է ըսել թէ շնորհիւ խումբին եւ Խ. Ելմազեանի լուրջ եւ բծախնդիր գործին, Մարսիլահայ երաժշտական կեանքը ստացաւ աշխուժութիւն այս ընթացքին:

Համերգի երկրորդ բաժնի յաջողութեան մէջ մեծ դեր ունեցան նաեւ մեներգիչները: Նախ Անդրանիկ Մինասեան բոլորին կողմէ սիրուած իր ջերմ ձայնով մեկնաբանեց Կոմիտասի «Հորովել»ը: Զափազանցութիւն չըլլար եթէ ըսենք թէ ան հայրենի հողէն դուրս ծնած ըլլալով հանդերձ, շատ լաւ կը զգայ, կ՚ապրի եւ կ՚ապրեցնէ յատկապէս ժողովրդական հայ երգը:

Անի Քոնքէն ունի լաւ տեղաւորուած, հնչող ձայն եւ վերջին տարիներուն արձանագրելով մեծ յառաջդիմութիւն դարձած է օգտակար տարրը խումբին եւ հայ գաղութին համար: Եւ երբ երգեց յուզումով, զգայնութեամբ, նրբերանգներու հարազատութեամբ՝ «Անոյշ»ի վերջին պատկերները, տուաւ ըսուածին ապացոյցը, խլելով երկարատեւ ծափահարութիւն եւ «պրաւօ»ներ:

Պարիթօն Նուպարիկ Տէր Մինասեան մեղմ, քնքոյշ եւ յուզական ձայնով երգեց «Ատանայի ողբ»ը. տամկացուց մեր աչքերը բայց սրտանց գնահատուեցաւ բոլորէն:

Մարսէյլի ազգային երաժշտանոցի դաշնակի ուսուցչուհի եւ Սահակ Մեսրոպ երգչախումբի դաշնակահարուհի Ժիւլիէթ Ելմազեան, որ խումբի հիմնադրութենէն մինչեւ օրս կ՚աշխատի անձնուիրաբար, ունեցաւ յայն բաժին մը Սէն Վիքթորի այս համերգին յաջողութեան մէջ: Ան, համայնքի կողմէ միշտ գնահատուած իր լուրջ եւ խոհուն կեցուածքով, այս անգամ եւս խուսափելով աւելորդ շարժում եւ արտաքին ձեւակերպութիւններէ, թեւ թիկունք եղաւ խումբին եւ յստակօրէն աւելցուց անոր փայլը:

Խումբի գործունէութեան տարիներէ ի վեր հաւատարմօրէն հետեւող մը ըլլալով, մենք մեզ հպարտ կը զգանք Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբով եւ կը մաղթենք նորանոր նուաճումներ:

ԱՆԻ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

մարդուց՝ Ռ. Քոչարեանից, ով կեղծիքի եւ խաբեբայութեան սերմնացան է»: Ապա խիզախ որոշումը թէ ետ կու տայ մետալը, եւլն.: Ու իր յօժար կամքով ոչխար համարուած 15 հազարին կատարուած յայտարարութիւն մը թէ ուղերձ կը յղեն ԱՄՆ-ու արտաքին գործերու նախարարութեան որ հետեւի Հայաստանի մէջ ժողովրդավարութեան սկզբունքներու յարգանքին, չճանչնայ նախագահական ընտրութեան արդիւնքը, դատապարտէ իշխանութիւնները, ծեծէ իշխանաւորները, պատժէ զանոնք, եւլն., եւլն.: Եւ ըսել որ Լոսի հայաստանցիներու համայնքը ծագում առաւ, ուռճացաւ գլխաւորաբար Լ. Տէր Պետրոսեանի նախագահութեան տարիներու մութ ու ցուրտին: Հեռավար հայրենասիրութիւնը կ՚երեւի նոր արժէք է մեր ներկայի կապիկութիւններուն մէջ:

Այս բոլորին որպէս աղ ու պղպեղ, փոքր քաղուածք մը նոյն օրերու խորագիրներէն.

«Մուզիկանտ չզբաղուել պոլիտիկա», «Ինչպէս զոմպիացնել ամբոխին», «Ի՞նչ կ՚անէր Կոնֆուցիոսը Թատերական հրապարակի միթինկի հետ» («Հայոց աշխարհ»), «Պետութիւնն Ազատութեան հրապարակն է» («Զորրորդ իշխանութիւն»), «Համ նալին, համ մեխին» («168 ժամ»), «Ընդդիմութիւնը ընտրել է "Նահանջ երգով" մարտավարութիւնը», «Մարտ 1. մեր ամօթի գարնանամուտը» («Հայաստանի զրուցակից»), «Հայկական "Ռէյխստագ"» («Իրաւունք»), «Փոքրիկ մարդու մեծ տապալումը» («Հայք»), «Ես ամաչում եմ ամէն ինչի համար» («Ժամանակ Երեւան»), եւլն.:

Ա. Թ.

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

ՍԵՒ ԾՈՎԸ

– Գուցէ ես էլ մեղք ունեմ այդտեղ,– հառաչելով վրայ բերեց Կրամսկոյը, – ձեր կշտամբանքը, Պաւէլ Միխայլովիչ, իմ պարտէզն էլ է քար գցում... Դուք, հաւանաբար, նկատի ունէք 1875 թուականի այն դէպքը, երբ ինձ խնդրեցիք դիտել Ակադեմիայում ցուցադրուած Այվազովսկու նկարները, եւ ես նրանցից ոչ մէկը չյանձնարարեցի գնել... Եւ գրեցի ձեզ, որ այդպիսի մաքուր ու վառ գոյներ, ինչպէս Այվազովսկու նկարներում կան, ես չեմ տեսել նոյնիսկ քիմիական ներկատների ցուցափեղկերում: Ինչ կայ որ, հիմա էլ ես պատրաստ եմ կրկնելու, որ նա շատ աննշան բաներ էլ է ստեղծում, բայց նրա հազարաւոր նկարների մէջ կան ֆենոմենալ գործեր, ինչպէս օրինակ «Սեւ ծովը», որը գտնւում է ձեզ մօտ... – Կրամսկոյը նորից տաքացաւ, ինչպէս տաքացել էր պատկերասրահում: Ցուզմունքից նա նոյնիսկ սկսեց թեթեւակի սլսլացնել: – Դա մեծագոյն ստեղծագործութիւններից մէկն է, որ ինձ երբեւէ վիճակուել է տեսնել: Նրանում ոչինչ չկայ բացի երկնքից ու ջրից, բայց այդ ջուրը –դա անսահման մի ովկէանոս է, ոչ-փոթորկոտ, բայց օրօրուող, խըստաշունչ ու անծայրածիր, իսկ երկինքն՝ է՛լ աւելի անծայրածիր:

Կրամսկոյի ոգեշունչ ճառից յետոյ բոլորը լռել էին:

– Ես երկար ժամանակ խորհում էի, թէ վերջ ի վերջոյ ո՞րն է «Սեւ ծովի» գաղտնիքը, – մտախոհ գոչեց Շիշկինը, – եւ ինձ յատկապէս զարմանք պատճառեց ալիքների պատկերումը. այստեղ՝ ասեմ ձեզ, նրանց ամենախոր ծալքերն իսկ այնպիսի հմտութեամբ են պատկերուած, որ ուղղակի կորցնում ես քեզ... Այնպիսի բնականութեամբ են իրար յաջորդում, որ մնում ես ապշած: Նրանց բաշերը դեռեւս փոքրիկ-փոքրիկ են, բայց սպասէք մի քիչ՝ եւ ահա ծովը կը մոլեգնի...

– Իսկ ես՝ ահա թէ ինչի մասին էի մըտածում, – լռութիւնից օգտուեց Սավրասովը, – ինչպէ՞ս է, որ երկինքն այդպիսին է Իվան Կոնստանտինովիչի նկարներում. արդէն նկատած կը լինէք, որ այն ծածկուած է ամպերի մի քանի շերտերով, որոնք եւ, ինչպէս դուք ասացիք, Իվան Նիկոլաեւիչ, ընդգծում են նրա խորութիւնն ու անսահմանութիւնը... Հապա ջրի գունաշարը, որպիսի՜ հոյակապ ներդաշնակութիւն: Այդ բոլորը նրանից է, որ Իվան Կոնստանտինովիչը ծովի պոէտ է եւ բնութիւնը զգում է այնպէս, ինչպէս ոչ ոք... Նաեւ նրանից, որ նա դիմեց պլեներային գեղանկարչութեանը, որը, աղաւնեակս, այնպիսի հնարաւորութիւններ է քեզ ընձեռում, որ գլուխդ կը կորցնես:

– Պարոնայք, – կամաց շշնջաց Տրետյակովը, – ես անչափ ուրախ եմ ե՛ւ ռուսական գեղանկարչութեան, ե՛ւ Այվազովսկու, ե՛ւ անձամբ ինձ համար, որ իմ պատկերասրահի հաւաքածուում ունեմ նրա «Սեւ ծովը»: Այդ բոլորի մէջ, սակայն, ես տեսնում եմ ձեր ծառայութիւնը. գեղանկարչութեան ձեր նոր ըմբռնմամբ դուք նրան ստիպեցիք մտորելու նոր ուղիներ փնտռելու արուեստում: Իսկ մի մոռացէք, որ նա եօթանասունին մօտ է: Հիմա նա պատկանում է նոր գեղանկարչութեանը, չնայած պերեդվիժնիկ չէ:

– Պերեդվիժնիկ(*), չէ, բայց «պոդվիժնիկ(**) է,–սրամտեց Կամսկոյը:– Այվազովսկին իրաւունք ունի պատմութեան ուշադրութեան արժանանալու: Նա առաջին մեծութեան աստղ է ոչ միայն մեզանում, այլեւ արուեստի պատմութեան մէջ՝ առհասարակ:

Դուրս գալով պատկերասրահից, ընկերները չցրուեցին: Նեղ նրբանցքով նրանք ուղեւորուեցին դէպի Մոսկուա գետը, դեռ երկար զրուցելով Այվազովսկու մասին:

ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ ՊԵՐԵԴՎԻԺՆԻԿՆԵՐԻ ՄՕՏ

Այվազովսկին ըժգոհում էր... ի՞նչ են դրանք անընդհատ կրկնում, թէ ահա մարդը գնալով ջահէլանում է, տարիքը ոչ մի իշխանութիւն չունի նրա վրայ... եւ այլն, եւ այլն: Նման գովեստները նոյնիսկ վիրաւորական են հնչում: Եթէ գովում են այն բանի համար, որ եօթանասուն տարեկան հասակում ձեռքը չի թուլացել, ապա դա՝ այնքան էլ մի հաճելի բան չէ, – կը նշանակի մարդիկ հաշւում են իր տարիքը: Իսկ նրան՝ ամենեւին չի զբաղեցնում այդ միտքը, թէեւ թւում է, որ դա ամենաշատը, իրեն պէտք է հետաքրքրի: Նա մտածում է ոչ թէ անցած, այլ այն տարիների մասին, որ դեռ պէտք է ապրի կեանքում: Իսկ նա երկար պիտի ապրի: Բա՛ն են գտել զարմանալու: Չէ՞ որ աշխատել է պէտք... Եւ թէեւ գիշերս մինչեւ ուշ ժամանակ նստած էր Դմիտրի Վասիլեւիչ Գրիգորովիչի տանը, այսօր վեր կացաւ իր սովորական ժամին ու անցաւ գործի: Եւ այնպէս լա՛ւ էր աշխատելը այս նոր, տակաւին Պետերբուրգում սկսած կտաւի վրայ, որն անուանել էր «Ափին զարկուող ալիքը»:

(Շար. 187)

(*) ԺԹ. դարու Բ. կէսին ռուս իրապաշտներու դպրոցի անդամ:

(**) Մենակեաց, փտութեան ճուխ-եալ:

Տիկին Սիւզան Վարդանեան–Նոանեան,
Պ. Էտուար Վարդանեան–Նոանեան,
Տիկին Մատլէն Վարդանեան–Նոանեան
խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին՝

ԶԱՐԵՀ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-ՆՈԱՆԵԱՆ-Ի

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 18ին, 62 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի Մարտ 25, ժամը 15ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցին
15 rue Jean Goujon — 75008 Paris

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այս նկատել։

«ՅԱՌԱՋ». — Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Մատլէն Վարդանեան–Նոանեանի եւ ընտանիքին։

---

une EXPO PHOTO
et une CONFERENCE
sur le thème
Après TOKYO, OSAKA, EREVAN

«Arménie Terre d'accueil»

par
Takuji SHIMMURA
Reporteur Photographe

Le Jeudi 27 mars à 20h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille

avec la participation
du PROF. ROBERT DERMERGUERIAN

Les Malakans, rejetés par la Russie, l'Azerbaïdjan et la Géorgie se fixent en Arménie en 1830

— Entrée libre —

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

«ԼՈՅՍ
ԵՒ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ»
Գրական – Գեղարուեստական երեկոյթներու շարք

Հինգշաբթի, Մարտ 27,
ժամը 20ին

ՄԱՅՐ ԱՐԱՔՍԻ
ԱՓԵՐՈՎ...

ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԸ
ԵՒ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՆՈՒՄՆԵՐԸ
ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆի

– Մուտքը ազատ է –

10 bis rue Thouin — Paris 5e
Métro : Cardinal Lemoine, Monge

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23
ԶԱՏԻԿ
Պատարագ՝ ժամը 11ին։
Կը պատարագէ
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24
ՄԵՌԵԼՈՑ
Պատարագ՝ ժամը 11ին։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԼԻՈՆ

Այս տարի Կապոյտ Խաչը 80 տարեկան է։ Կեդրոնական Ֆրանսայի Տէսինի, Կրընոպլի, Լիոն–Վիլէօրպանի, Սէն Մօրիսի, Վալանսի եւ Վիէնի մասնաճիւղերը կը կազմակերպեն հանդիսութիւններու շարք մը՝ յարգելու կանացի այս մեծ կազմակերպութեան 80րդ տարեդարձը։

Գաղութիս հետ առաջին հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Երկուշաբթի Մարտ 24, ժամը 10.30ին, հիմնադիրներուն յարգանքի յիշատակութեամբ։ Լիոնի Սուրբ Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգիստ եւ հոգեճաշ՝ «Կ. Մանուկեան» սրահին մէջ։

Հրաւիրուած են ողբացեալ ընկերուհիներուն ընտանիքները, ընկերուհիները եւ համակիր անհատներ եւ կազմակերպութիւններ։

Ճաշին մասնակցելու համար արձանագրուիլ՝
– Տէսինի Մշակոյթի Տուն.– 04.74.53.43.80
– Տէսինի Մշակոյթի Տուն.– 04.78.49.42.97
– Վիլէօրպանի Մշակոյթի Տուն.– 04.78.26.28.71

CONCERT

le 4 avril à 20h30
PETITE MESSE SOLENNELLE DE G. ROSSINI
Eglise Ste. Croix des Arméniens
13, rue du Perche — 75003 Paris
Métro : St. Paul ou Filles du Calvaire
QUATUOR VOCAL MONDETOUR
Geneviève Ellrodt-Lièvre (soprano)
Taline Ter Minassian (alto)
Jean-Robert Raviot (ténor)
Erwan Léon (baryton)
Vital Chauve (piano)
Françoise Menghini (harmonium)
Direction musicale et chef de chant :
Catherine Cardin

ԶԱՏԻԿ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23
ԶԱՏԻԿ
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ
Ֆրանսայի Հայոց Թեմին

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24
Բ. օր Զատկի
ՅԻՇԱՏԱԿ Է ՄԵՌԵԼՈՑ
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին։
Յաւարտ պատարագին՝ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ «ՎԱՍՆ ՀԱՄՕՐԷՆ ՆՆՋԵՑԵԼՈՑ»։

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10.15ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Պաշտօն Հոգեհանգստեան վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 11.45ին։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23
Ժամերգութիւն՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին։
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 12ին։

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23
Պատարագ՝ ժամը 10ին,

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Ջկնի սրբոյ պատարագի կատարի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ յաւարտ պատարագի։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ
Կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս «ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պրն. Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24
Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9.45ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
մասնակցութեամբ «ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ» երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Պրն. Խաչիկ Եըլմազեանի։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE
(JURA)
ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : **31 mars**

2008Թ. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 28–ԻՆ
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ տեղի կ'ունենայ

ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

բարձր հովանաւորութեամբ
ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի,

իր հետ աղօթակից ունենալով նուիրապետական Աթոռներու գահակալները, թեմական առաջնորդները եւ հաւատացեալ հայ ժողովուրդի աղօթասէր զաւակներու հոծ բազմութիւնը։

Նկատի ունենալով այդ օրուան կարեւորութիւնը հաւատացեալի կեանքին մէջ

Թեմիս Առաջնորդ
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
ԿՈՉ կ'ուղղէ
Ֆրանսահայ Թեմի բոլոր զաւակներուն
2008Թ. Սեպտեմբեր 26էն մինչեւ Հոկտեմբեր 3
մասնակցելու
ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ՝ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ,
մեր աղօթքը բերելու
ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ

Ուխտագնացութիւնը կը կազմակերպուի Ֆրանսահայոց Թեմի Առաջնորդարանին կողմէ։

Յաւելեալ տեղեկութեան համար դիմել տեղի ձեր Հոգեւոր հովիւներուն և հոգաբարձուներուն, կամ Ֆրանսահայ Թեմի Առաջնորդարան՝ 01.43.59.67.03 Թիւէն։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Մարտ 23, ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant **«Les Diamantaires»**
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, հաւկթախաղ, վիճակահանութիւն։
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝
– 01. 45. 93. 00. 25
– 06. 64. 38. 00. 25

Date à retenir

SUR LE CHEMIN DE LA LIBERTE
Hommage à A. Aharonian
le **vendredi 18** avril à **20h30**
à la Maison de la Culture Arménienne de Marseille

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 22-23
SAMEDI-DIMANCHE
22-23 MARS
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jbaratch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.923 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.923

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ «ՂԱՐԱԲԱՂԸ ԱՒԵԼԻ ՀԻՄՆԱՒՈՐ ԵՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻ ԱՆԿԱԽ ԸԼԼԱԼՈՒ, ՔԱՆ ՔՈՍՈՎՈՆ»

Նախագահ Ռ. Քոչարեան արտակարգ վիճակի վերջին օրը, Մարտ 20ին, մամուլի ասուլիսով մը անդրադարձած է հայութիւնը յուզող երկու գլխաւոր հարցերուն. առաջինը Ղարաբաղն է, երկրորդը Հայաստանի ներքաղաքական կացութիւնը:

Անդրադառնալով Մինսկի խումբին միջնորդութեան առաքելութեան վերջ տալու Բաքուի ձգտումին որ ակներեւ դարձաւ վերջերս, ան ըսած է թէ բանակցային հոլովոյթի լաւագոյն ձեւաչափն է այդ խումբը, բայց եթէ Ազրպէյճան կը մերժէ զայն ընդունիլ, չի նշանակեր թէ հայկական կողմը անպայման կառչած կը մնայ անոր: Եթէ Բաքու չի փափաքիր բանակցիլ, պէտք է յայտնէ թէ ի՞նչպէս կը տեսնէ ապագան եւ կարելի քայլերու պատասխանատուութիւնը ո՛վ պիտի կրէ: Ռ. Քոչարեանի տպաւորութիւնը այն է որ Քոսովոյի անկախութիւնը լուրջ մտահոգութիւն պատճառած է իրենց եւ կը փորձեն այդ նախադէպին կարելի ընդօրինակումին արգելք ըլլալ:

Նախագահը համոզում յայտնած է որ Ղարաբաղը Քոսովոյէն շատ աւելի մեծ եւ հիմնաւոր իրաւունքներ ունի անկախ ըլլալու: Այսուհանդերձ, եթէ Ազրպէյճան չհրաժարի ներկայի իր ոճէն, «մեր քայլը պէտք է լինի Ղարաբաղի անկախութեան ճանաչումը եւ ԼՂՀ-ի հետ համապատասխան պայմանագրերի կնքումը՝ փոխադարձ աջակցութեան, համատեղ պաշտպանութեան կազմակերպման եւ այլ հարցերի շուրջ» ըսած է Ռ. Քոչարեան: Ապա ինք ալ յայտնած է թէ հրադադարի վերջին բռնաբարումները, Ղարաբաղի վերաբերեալ ՄԱԿ-ի օրակարգին տարուած ու քուէարկուած բանաձեւը, Մինսկի խումբը անզօրացնելու ջանքերը հայկական կողմին ամրութեան աստիճանը ստուգելու նպատակով էին: «Ես կասկած չունեմ որ եթէ լինէր համոզմունք որ Հայաստան եւ Ղարաբաղը թուլացած են եւ հնարաւոր է յաջողութեան հասնել, ապա Ազրպէյճանը յաջողութեան հասնելու փորձ անպայման կ'անէր» եզրակացուցած է Ռ. Քոչարեան:

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՎԻՃԱԿԻՆ ՄԱՍԻՆ

Նոյն ասուլիսին խօսելով արտակարգ վիճակին նոյն օրուան աւարտին մասին, Նախագահը ըսած է թէ 20 օրուան ընթացքին որեւէ սահմանազանցութիւն արձանագրուած չէ, բանակը եւ ոստիկանութիւնը զուսպ մնացած են, բնակչութեան լուրջ մեծամասնութիւնն ալ ըմբռնում ցուցաբերած տիրող պայմաններուն: Ինչ կը վերաբերի Մարտ 1ի խռովարարութեան, հետաքննութեան առաջին արդիւնքներէն յայտնի եղած է թէ անոնք կազմակերպուած բնոյթ ունեցած են: Հետեւցուցած է թէ յատուկ քայլեր պէտք են, որպէսզի հանրային որոշ կազմակերպութիւններու քաղաքականութեան մէջ ներգրաւումը բացառուի: Օրինակ տուած է «Ոգու փորձութիւն» վեթերաններու կազմակերպութիւնը որ ամբողջովին ներքաշուած էր անկարգութիւններու մէջ եւ «Երկրապահ»ը որուն որոշ անդամները նոյնպէս մասնակից էին կատարուածին:

Ստեղծուած կացութիւնը այնպէս էր որ ըստ Ռ. Քոչարեանի, արտակարգ վիճակը ապահովեց աւելի մեծ կորուստներէ խուսափիլ: Այսօր խնդիրը կացութեան վերջնական կայունացումն է եւ որոշ ժամանակի մը համար նպատակայարմար չի դատեր հանրահաւաքներ, երթեր կազմակերպել: Մարտ 21էն չարտօնուած հանրահաւաքներու պարագային իրաւապահ մարմիններու արձագանգը աւելի խիստ պիտի ըլլայ:

Նախագահը անդրադարձած է նաեւ ցոյցերու, հանրահաւաքներու օրէնքին մէջ կատարուած փոփոխութեան. Մարտ 1ի դէպքերը առիթ եղած են պարզելու թէ որոշ յօդուածներ նախատեսուած չէն. օրինակ, երբ կոչ կ'ուղղուի զինուորներուն որ դասալիք ըլլան, կամ ոստիկանութեան, որ անցնի ցուցարարներու կողմը, այլ երկրի մը մէջ անոնց հեղինակները, ցոյցի կազմակերպիչները մինչեւ 5 տարուան բանտարկութեան կը դատապարտուէին:

«Մինչեւ այն դէպքերը չէինք մտածում որ կարող են Հայաստանում յայտնուել մարդիկ, ում համար պետութիւնը կազմալուծելու պատուէրը կարող է դառնալ կեանքի նպատակ» ըսած է Ռ. Քոչարեան, շեշտելով համապատասխան եզրակացութիւններու անհրաժեշտութիւնը: Բայց շատ աւելի կարեւոր հետեւութիւն է այն որ կառավարութեան գործունէութիւնը պէտք է աւելի արդիւնաւէտ, աւելի թափանցիկ եւ ժողովուրդին համար աւելի ընկալելի ըլլայ:

Արտակարգ վիճակը երկարաձգելու որեւէ գործօն չէ նշմարած նախագահը: Թէեւ ըստ Երեւանէն հասած լուրերու, Մարտ 21ին երկու նախաձեռնութիւն ծրագրուած էր. մէկը «բողոքի լուռ շղթայ» մը պիտի ըլլար, Միասնիկեան հրապարակէն մինչեւ Ազատութեան հրապարակ շարք կազմելու, միւսը նոյն հրապարակին վրայ Մարտ 1ի զոհերուն յիշատակին մոմավառութիւն – հաւաք մը: Երկուքին ալ ալ նախաձեռնողն էին «մի շարք հասարակական կազմակերպութիւններ» որոնք ընդդիմադիր ճակատի ներկայացուցիչներ էին:

* * *

«ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՐԱԶԵԿՄԱՆ ԽՈՒՄԲ»

Գլխաւոր դատախազ Ա. Յովսէփեանի հրամանով ստեղծուած է «Հանրային իրազեկման խումբ» մը: Անոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ Մարտ 1ի դէպքերուն առընչութեամբ ձեռնարկուած րէական հետաքննութեան մասին ստոյգ, անաչառ տեղեկատուութիւն կատարել հանրութեան: Խումբին մէջ ընդգրկուած են նոյն նախաքննութեան հսկողութեան խումբէն Յ. Ղարախանեան, գլխաւոր դատախազի մամուլի քարտուղարուհի Ս. Տուզեան, դատախազութեան աշխատակազմէն Տ. Տոնոյեան, Ց. Կարապետեան:

ՊՈԼԻՍ

«ԱԿՕՍ»Ի ՍՊԱՌՆԱՑՈՂԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Շիշլիի պատժական ատեանը երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտած է այն երիտասարդը որ Հ. Տինքի սպանութենէն 12 օր ետք ցեղապաշտ սպառնալիքներու իմակներ ղրկած էր «Ակօս»ին: Ջաֆէր Ֆիլիզ հայ համայնքին հայհոյած ու գրած էր. «Մի՛ մոռնաք, մենք տակաւին շատ Զաթլըներ, Սամասթներ ունինք»: Ատեանը մերժած է զեղչել պատիժը եւ յետաձգել զայն:

Տինք ընտանիքին փաստաբանուհին Ֆ. Չէթին գոհունակութեամբ դիմաւորած է վճիռը:

Նոյն ատեանը անցեալ Հոկտեմբերին ալ երկու տարուան բանտարկութեան դատապարտած էր «Ակօս»ին սպառնացող ուրիշ երիտասարդ մը: Սակայն անոր պատիժը յետաձգուած էր, այն նկատումով որ ենթական քրէական անցեալի տէր չէր ու զղջում յայտնած էր բրածին:

* * *

Հ. Տինքի սպանութեան մէջ կարեւոր դեր կատարած «էրկէնէքոն» խմբաւորումը որ վերջերս յայտնաբերուած էր եւ որուն մէջ կային բանակէն դէմքեր, ուշադրութեան կեդրոնական տեղը կը գրաւէ: Իշխանութեան կողմէ անոր բացայայտումը բաւական անհաճոյ եղած է ազգայնական – բանակի ճակատին եւ ԱԶ կուսակցութիւնը փակելու պահանջով կատարուած դիմումը այդ բացայայտումին փոխադարձութիւն կը նկատուի:

Մարտ 20ին «էրկէնէքոն»ի հետաքննութեան շրջանակին մէջ հսկողութեան տակ առնուած են Բանուորական կուսակցութեան նախագահ, յայտնի ժխտող Տ. Փէրինչէք, ծանօթ լրագրող Ի. Սելչուք եւ Պոլսոյ համալսարանին նախկին տեսուչը Ք. Ալէմտարօղլու: Նոյն ատեն խուզարկութիւն կատարուած է Բանուորական կուսակցութեան Պոլսոյ եւ Անգարայի կեդրոններուն մէջ:

* * *

Հ. Տինքի սպանութեան մէջ անփութութեամբ ամբաստանուած երեք ժանտարմ իրենց կարգին ամբաստանած են իրենց վերադասները. անոնք Տրապիզոնի դատարանին մէջ ըսած են թէ Հ. Տինքի սպանութեան ծրագրին տեղեակ պահած են քաղաքին ժանտարմի պատասխանատուներէն զնդապետ մը, հազարապետ մը եւ հարիւրապետ մը, սակայն անոնք ոչ մէկ քայլի դիմած են:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ներքին նախարարուհին յայտարարած է, որ թաղապետական ընտրութիւններու արդիւնքներուն համաձայն ձախը քսան հազար բնակիչէ աւելի ունեցող 44 քաղաքներ շահած է: Գանթոնալ ընտրութիւններուն ձախի դիրքը ալ աւելի ամրապնդուած է: Ութ յաւելեալ նահանգներու տէր է եւ ընդհանուր ձեւով 58 նահանգի գլուխն է, աջն ալ՝

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՔՈՒԻ ՍԱԴՐԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Արեւմտեան Ամերիկայի հայկական միացեալ մարմինը հաղորդագրութեամբ մը հակազդած է Ազրպէյճանի հիւպատոսին յայտարարութիւններուն որոնք հայութիւնը պառակտելու նպատակը կը հետապնդեն: Հիւպատոսը խեղաթիւրած է Հայաստանի վերջին պատահարներուն մասին յայտնուած կարծիքներ ու տպաւորութիւն ստեղծել փորձած թէ Հայերը վճռակամ չեն իրենց իրաւունքներուն համար պայքարելու, եւլն.:

Ամերիկահայ մարմինը կ'ըսէ թէ ի դերեւ հանելու համար ազրպէյճանական ջանքերը, նախ կը դիմեն Գոնկրէսի անդամներուն, պահանջելու համար որ Ազրպէյճանի զինուորական օժանդակութիւնը կասեցուի այնքան ատեն որ այդ երկիրը կը շարունակէ իր սպառնալիքները եւ յանձնառու չըլլար խաղաղ ճամբով լուծում գտնելու Ղարաբաղի հակամարտութեան:

ԲԱՔՈՒ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ԴԷՄ

Բաքուէն հասնող լուրերը կ'արդարացնեն Վ. Օսկանեանի դատումը թէ Ազրպէյճան հետեւողական կերպով դիւանագիտական աշխատանք կը տանի, Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման հոլովոյթէն անջատելու համար Մինսկի խումբը:

Խորհրդարանին մէջ ներկայացուած կուսակցութիւնները, Մարտ 19ին, «Նոր Ազրպէյճան»ի նախաձեռնութեամբ քննարկած են ՄԱԿ-ի ընդհանուր ժողովին ընդունուած ազրպէյճանական բանաձեւին քուէարկութեան Մինսկի խումբի երկիրներուն բռնած ընթացքը: Քուէարկութեան արդիւնքը Ազրպէյճանի դիւանագիտութեան յաղթանակը համարուած է. նոյն ատեն սակայն շեշտուած է թէ Մինսկի խումբի երկիրներուն դէմ քուէները հակազդեցութիւն ստեղծած են ազրպէյճանական հանրութեան մօտ. անըմբռնելի գտնուած է գրաւողն ու գրաւումի ենթարկուողը նոյնացնել: Ըսուած է որ Ֆրանսայի, Ռուսաստանի, ԱՄՆ-ու դէմ քուէները հակասութեան մը ցուցանիշ են, քանի որ ուղղուած են Ազրպէյճանի ամբողջականութիւնը հաստատող փաստաթուղթի մը:

Կը մտահոգեն յատկապէս Ֆրանսայի ու Ռուսաստանի քուէները, որովհետեւ այդ երկիրները այլ պետութիւններ ալ մղած են դէմ քուէարկելու:

«Մայր Հայրենիք» կուսակցութեան նախագահը շեշտած է թէ Մինսկի խումբի 13 անդամներէն միայն Թուրքիան ու Ազրպէյճանը բանաձեւին թեր քուէ գործածած են, ինչ որ այդ խումբի նախագահներուն իսկական բնոյթը երեւան կը բերէ: Նոյն կուսակցապետը ըսած է որ կացութիւնը կը պահանջէ որ Մինսկի խումբին միջնորդական առաքելութեան վերջ տրուի:

Նոյն ժողովին ըսուած է որ ոչ միայն խորհրդարանը ներկայացուած կուսակցութիւնները, այլեւ միւսներն ալ եւս մաս կազմեն համազգային նման հարցերու քննարկումին ու հետապնդումին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ուրբաթ, Մարտ 21, ժամը 11էն 16, «Յառաջ»ի թաղամասի ելեկտրական հոսանքը դադրեցաւ եւ թերթը հրատարակուեցաւ մեծ յապաղումով եւ կարելի չեղաւ թղթատարին յանձնել: Այդ իսկ պատճառաւ, թերթին առաքումը տեղի ունեցաւ միայն Երեքշաբթի օր: Կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն ներողամիտ ըլլալ մեր կամքէն անկախ այս յապաղումին համար:

**

ԶԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի օր (Երեքշաբթի Մարտ 25ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Մարտ 26:

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՄՈՍԿՈՒԱ ԱՅՑԸ

Նորընտիր նախագահ, վարչապետ Ս. Սարգսեան Մարտ 25ին աշխատանքի այցով Մոսկուա կը մեկնի: Հոն հանդիպումներ կ'ունենայ նախագահ Վլ. Պուտինի, նորընտիր նախագահ Դ. Մեդվեդեւի, վարչապետ Վ. Զուբկովի հետ: Նախատեսուած է լայն շրջանակով քննարկել երկկողմ հետաքրքրութեան շատ մը հարցեր:

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵՒՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

Սկսինք ՄԵԾ ՄԱՆԹԱՇԷՆ, որու Ս. Աստուածածին եկեղեցին, վերջերս նոր զանգակատունով մը ճոխացած՝ բանուկ է: Ներկայ վիճակով 1884ի կառոյց է: Կան հին եկեղեցիի աւերակներ, գերեզմաննոցներ եւ մօտակայ բարձունքի մը վրայ՝ ուրարտական բերդի մնացորդ:

ԳԵՂԱԴԻՐ յաջորդ գիւղն է որ կը գտնուի 2035 մեթր բարձրութեան վրայ, ունի 500էն աւելի բնակչութիւն, մեծ մասով գաղթած Կարսի շրջանէն 1828-1830 տարիներուն: Մասնաւոր հնութիւններ չեն յայտնուած գիւղի տարածքին:

ՀՆԱԲԵՐԴԸ ընդհակառակն, որ յաջորդ գիւղն է, բաւական հարուստ հնութիւններ ունեցող գիւղ մըն է, հակառակ իր 2115 մ. բարձրութեան:

Մօտաւորապէս 1700 բնակիչ ունեցած է, երբ հոն կը գործէին Երեւանի Թելի եւ մետաքսի գործարաններու մասնաճիւղեր. հիմա դժուար է գիտնալ, ընդհանրապէս, Հայաստանի գիւղերու եւ նաեւ քաղաքներու բնակչութեան վերաբերող ճշգրիտ թիւեր. անկախութենէն ի վեր տեղաշարժերն ու գաղթերը տակնուվրայ ըրած են վիճակագրական պաշտօնական տուեալները: Խոյէն, Ալաշկերտէն եւ Մուշի գիւղերէն 1829-30 տարիներուն գաղթականներ ալ եկած են մինչեւ հոս:

Դէպի հարաւ, մօտաւորապէս երկու քիլոմեթր, կը գտնուի Գըրքտէկիրմէն կոչուած հնավայրը, ուր կան Ք.ա. Ը.-Է. դարերու ամրոցի աւերակներ: «Թուխ-մանուկ» կոչուած կանգուն մատուռը պէտք է որ Ե.-Է. դարու շինութիւն ըլլայ: Ե. դարի ուրիշ եկեղեցի մըն ալ, այլ հնութիւններու հետ: Այս ամէնը ցոյց կու տան որ Հնաբերդ նախաուրարտական եւ ուրարտական շրջաններէն եղած է կարեւոր բնակավայր: Թորամանեան ալ այցելած է այս պատմական գիւղը եւ անդրադարձած որ հին գերեզմանատան մէջ, կարգ մը դամբաններու վրայ բնակիչները հին պալատի մը զանազան մասերը տեղաւորած են. սիւն մը, խոյակ մը, քառաթեւ խաչի բեկոր կամ խաղողի եւ տերեւի զարդաքանդակ...: Նոյն երեւոյթին հանդիպած եմ նաեւ հիւսիսային Սուրիոյ կարգ մը իսլամական գերեզմաններուն մէջ, յատկապէս, Մլեհ իշխանի բերդին մօտ, Կուրիս կոչուած:

Թորամանեան. բարձրացած է հոն ուր ես քաջութիւնը չունեցայ երթալու սաստիկ ցուրտին պատճառով. «Հսկայական սարի գլխին շինուած մեծ ամրոցը, մարդկային արտակարգ ուժի եւ չարատանջ աշխատութեան մէջ ունեցած տոկունութեան մի պերճախօս ապացոյց է» (Թոր. Բ, էջ 247):

Ալիշան հպանցիկ կերպով այս գիւղը կը յիշէ առանց խորանալու:

«Այն բերդակիր մեծ սարը արեւելքից, հիւսիսից եւ հարաւից չորջապատուած է եղեր չորս կարգ կիկլոպեան քարերով, անշաղախ շինուած պարիսպներով. հիւսիս արեւելեան սարալանջերուն վրայ նոյնիսկ մի հինգերորդ պարիսպի հետքեր կան սատորոտի մօտ: ... Այս երեք ամրակառոյց պարիսպներու արտաքին երկուքին դռները քանդուած են... Ներքին դրան բացուածքը չորս եւ կէս մեթր լայնութիւն ունի, եւ դրան երկու կողմը պարիսպը 2.80 մեթր լայնութիւն կամ թանձրութիւն ունի» (նոյն, էջ 247):

Ինչ որ կը թուի նկարագրութենէն, հետաքրքրական ամրոցի մը առջեւ կը գտնուինք, 400 մ. երկարութեամբ եւ նոյնքան լայնքով, ուր կը տեսնուին բազմաթիւ հիմեր, բնակարանային, որձաքարով, բազմաթիւ բաժանումներով:

Արագութեամբ կ'անցնիմ Գեղաձոր գիւղէն ուր մասնաւոր հնութիւն չկայ. ԾԱՂԿԱՀՈՎԻՏ կը մտնեմ, 2138 մ. բարձրութեան վրայ ուր արժէ պահ մը կանգ առնել. բնակչութիւնը 80ական թուականներուն 1250 հոգի էր, որոնց նախնիքները գաղթած են Անիի շրջանի գիւղերէն 1850ական թուականներուն: Գիւղի հիւսիս-արեւելքին կը գտնուի ուրարտական ամրոց մը շրջապատուած՝ հին բնակավայրի աւերակներով, թերեւս հին քաղաքատեղի, ուր կան դամբարաններ եւ Ժ.-ԺԳ. դարերէն մնացած գերեզմաննոց:

«Նախքան ամրոց բարձրանալը – կը գրէ Թորամանեան – ընդարձակ տարածութեան վրայ կը տեսնուին հասարակ ժողովրդի բնակարանների հիմերը եւ ամրոցը շինուած բարձր սարի շուրջ: ... Շրջապատուած է տեղ-տեղ երեք նաեւ տեղ տեղ չորս շարք պարիսպներով... հսկայական ժայռերի կուտակումներով կազմած են: ... Բերդի միջի տարածութիւնը թէեւ փոքր է, սակայն մեծ մասը շինութիւններով խտացած է երեւում» (նոյն, էջ 248):

Գիւղի մերձակայ լեռներու վրայ գտնուած են նաեւ չորս մեծ մարդաբնակ քարայրներ. ներկայիս միայն հովիւները կ'օգտուին:

ՅԻՊԷ – Արագածի հիւսիսային օղակն ալ վերջացուցիր. այնքան հետաքրքրական տեղեկութիւններ կու տայիր մեր սքանչելի լերան մասին որ չուզեցի հարցումներովս խանգարել քեզ: Արագածի արեւելեան լանջերը նկարագրելէ առաջ քանի մը չարաճճի հարցումներ կ'ուզեմ ընել քեզի որ այս անկիւնները կարծեմ Ազգային ժողովի երեսփոխաններէն եւ նախարարներէն աւելի լաւ կը ճանչնաս: Հայ ժողովուրդի այս հարազատ զաւակները որոնք սուլթաններու հարստահարութիւններէն եւ բռնութիւններէն թողած իրենց հազարամեայ բարեբեր լեռներն ու դաշտերը Մեծ Հայքի, եկած ապաստան գտած են արեւելեան իրենց եղբայրներուն մօտ, շէնցուցած 2000 մ. այս ձիւնապատ բարձունքները, աւելի երջանիկ եւ խաղաղ ապրելու հեռանկարներով, իսկապէս երջանի՞կ են:

ԵՒՍ. – Երբ տեսնես գիւղերուն, անոնց ճամբաներուն եւ ենթակառոյցներուն ողբալի վիճակը եւ համատարած աղքատութիւնը. չեմ կարծեր որ այդքան ալ երջանիկ ըլլան: Հիները իրենց պատմած պիտի ըլլան Ալաշկերտի, Մուշի կամ Սասունի լեռներուն ու դաշտերուն հարստութեան եւ գեղեցկութեան մասին: Վրան եթէ աւելցնենք երկրորդ աշխարհամարտի «Հայրենական պատերազմ» կոչուած ցեղասպանութեան նմանող սպանդը որ այս գիւղերուն մէջ երիտասարդ չձգեց եւ սովետական տարիներու գուլակներն ու աքսորները որ աւերներ գործեցին յատկապէս գիւղերուն մէջ... կրնաս երեւակայել թէ որքա՛ն երջանիկ են:

ՅԻՊԷ – ...Իսկ 16 տարիներու անկախութեան պտուղնե՞րը...

ԵՒՍ. – Սովետական շրջանին իրենց ձեռք ձգած 70ամեայ առաւելութիւններն ալ մոռցնել տուաւ: Լ. Տ. Պետրոսեան հողերը սեփականաշնորհեց գիւղացիներուն. լա՞ւ ըրաւ. անոնց միջոցը տրուեցա՞ւ աշխատցնելու այդ հողերը. արդեօք շատ աճապարանք չկա՞ր այդ սեփականաշնորհումին մէջ. որքան որ նպատակը բարի ըլլար, հարկ էր գիւղացին պատրաստել գործածելու իր անկախութիւնը որուն յիշատակը սասնամեակներէ ի վեր մոռցած էր ան. խանդավառ զգացումներու եւ անփորձութեան զոհերը դարձեալ գիւղացիները եղան: Իրմէ վերջ բոլորովին մոռցուեցան գիւղերն ալ գիւղացիներն ալ եւ սկսաւ ԷԼԻՏԱՐՆԵՐՈՒ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆԸ... Հիւսիսային պողոտայ, Ծաղկաձոր, փրփրիկ ատողեր, գազինօ, զապարէ, համպուրկեր, Մագ-Տօնալտ... որուն արդիւնքը եղաւ գիւղերը պարպել եւ քաղաքի «գլօշարները» օրէ-օր աւելցնել... եւ առանց ամչնալու հրապարակները աղմկել որ եթէ նորէն ընտրուին դրախտի պլտի վերածեն գիւղ եւ քաղաք...:

ՅԻՊԷ – Բայց չէ՞ որ 10 տարի է, ընտրուած կամ ոչ, իրենց ձեռքն է իշխանութիւնը, ինչո՞ւ այդ տարիներուն դժոխքի վերածեցին երկիրը բնակչութեան կէսը գաղթականութեան մատնելով, հիմա ո՞ր միամիտը կը հաւատայ այդ խոստումներուն...:

ԵՒՍ. – Այլեւս հաւատքի հարց չէ. այնքան փճացուցին երկիրը բարոյապէս որ մարդիկ միայն ՇԱՀ կը փնտռեն... դրամ տո՛ւր-քուէ կ'առնես, պաշտօն տո՛ւր-քուէ կու տամ, ցորեն բաժնէ՛-քուէ ա՛ռ...:

ՅԻՊԷ – Արդեօք կաշառքը բանի կը ծառայէ՞. քանի այնքան յայտնի են կեղծարարութիւնները...:

ԵՒՍ. – Եւրոպացի դէտերուն «արդարութեան զգացումները» հովիւորելու համար են...:

ՅԻՊԷ – Կը կարծե՞ս որ կացութիւնը կրնայ փոխուիլ.

ԵՒՍ. – Հրապարակին վրայ որոշ խմորումներ կան. հեղինակաւոր մարդիկ անցեալի սխալներէն դաս առած, բարելաւումներ կը խոստանան. վստահաբար անկեղծ են. յաջողելու պարագային խոստումներէն կարեւոր մաս մը հաւանաբար ջանան գործադրել. ժողովուրդին մէջ իմաստուն առակ մը շրջան կ'ընէ այս օրերուս «Ընտրենք չարիքներուն փոքրագոյնը». ներկայի ղեկավարներուն ինչ ըլլալը տեսանք:

(Շար. 13)

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ԱՐՄԷՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Մարտ 13, Հինգշաբթի երեկոյ, Շոայի Փարիզի յուշարանին մէջ, ցեղասպանութեան ծանօթ մասնագէտ Իվ Թէրնոն իր վերջին գործը կը ներկայացնէր. «20րդ դարուն պատերազմներ ու ցեղասպանութիւններ», լոյս տեսած անցեալ տարի(*):

Լսարանը շուրջ 80-100 հոգիէ բաղկացած էր, որոնց մէջ Հայերուն տոկոսը շատ մեծ չէր: Բեմին վրայ, Թէրնոնի քովը նստած էր Ժորժ Պէննուսան, «Շոայի պատմութեան հանդէս»ին գլխաւոր խմբագիրը, որ ժամը 19ին սկսաւ հակիրճ մէկ ներկայացումը ընել իր հիւրին: Քանի մը կէտեր շեշտեց. ըստ իր մասնագիտութեան Թէրնոն առաջին փուլին նացիական բժշկութեան մասին աշխատութիւններ հրատարակած էր. յետոյ Ժերար Շալեանի հետ Հայոց ցեղասպանութեամբ հետաքրքրուեցաւ, ու վերջապէս իր ուշադրութիւնը դարձուց դէպի ցեղասպանութեան ընդհանուր գաղափարը: Պէննուսան աւելցուց որ Թէրնոնի գիրքը 20րդ դարու երեք ցեղասպանութիւններուն շուրջ կառուցուած է. Հայերունը, Հրեաներունը ու Ռուանտայինը, սակայն գիրքը նշուած դէպքերուն պատմութիւնը չէ, այլ փորձ մը՝ իրենց ճամբով ցեղասպանութեան գաղափարը վերլուծելու: Իր կարեւոր եզրակացութիւններէն մէկը, պատերազմին ու զանգուածային բռնութեան աւրնչութեան գոյութիւնն է:

Յետոյ խօսք առաւ Թէրնոն ու մօտաւորապէս մէկ ժամուան մէջ իր ուսումնասիրութեան արդիւնքները փայլուն ու համոզիչ ձեւով ներկայացուց: 19րդ դարէն ի վեր, իրաւունքը կամաց-կամաց պատերազմին մէջ ընդգրկուեցաւ, ու քանի մը գաղափարներ իրենց սահմանումը ստացան, ինչպէս՝ «պատերազմական ոճիր», «խաղաղութեան դէմ ոճիր», ու վերջապէս «մարդկութեան դէմ ոճիր»: Այս երրորդը Նիւրընպէրկի առիթով հաստատուեցաւ: Ամէն անգամ հողը պատրաստողը պատերազմ մը կ'ըլլայ, ինչպէս Պալքանեան պատերազմներուն սարսափները ցոյց կու տան: Նման սահմանումներ բաւարար չէին. իրաւունքը պետութիւններուն գերիշխանութեան կողմէն խոչընդոտուած էր ու անձնական պատիժները յանցաւորին յանձնումի խնդիրին պատճառով սահմանափակուած կը մնային:

1944ին, այս զարգացումը նոր թափ մը ստացաւ, երբ Ռաֆայէլ Լեմքին «ցեղասպանութիւն» բառը հնարեց: Չորս տարի յետոյ, ՄԱԿ-ը այս գաղափարը որդեգրեց ու աւելի ճշգրիտ ձեւով զայն սահմանեց. ֆիզիքական ոչնչացումի կ'ենթարկուի որոշ խումբ մը (ազգային, կրօնական, ազգագրական կամ ցեղային), ու կ'անհետանայ, ոճրային մտադրութեան մը հետեւանքով: Ուրացումը ցեղասպանութեան անբաժանելի մէկ մասը կը կազմէ: Թէրնոն կ'աւելցնէ թէ անիմաստ է ցեղասպանութեան մը ճշգրիտ պատճառ փնտռել, որովհետեւ այդ միտքը կամաց-կամաց կը հասունանայ, մինչեւ որ պատերազմէ մը օգտուելով բռնութիւնը պայթի: Այդ

խումբը իբր սպառնալիք ու դաւադրութեան մը հեղինակ կը ներկայացուէր, հետեւաբար պատերազմը ներքին եւ արտաքին թշնամիին կապը ստեղծելու առիթը կու տայ. այսպէս, խնդիրը զուտ արդար ինքնապաշտպանութեան բնոյթ կ՚առնէ։

Երլոյթին վերջին մասը 20րդ դարուն երեք անվիճելի ցեղասպանութիւններուն նուիրուած էր։ Երեքն ալ պատերազմներու հետ կապուած էին։ Հայոց ցեղասպանութեան մասին պնդեց որ արդէն 1908էն սկսեալ ան խմորումի մէջ էր, Պալքաններու մէջ օսմանեան պարտութիւններուն հետեւանքով։ Ոչնչացումը տարբեր ձեւերով իրագործուեցաւ զանազան վիլայէթներու մէջ, ըստ ռազմաճակատէն անոնց հեռաւորութեան։

Շոային տրամաբանութիւնը ուրիշ էր, սակայն այս պարագային ալ պատերազմը կեդրոնական կէտն էր։ Հոս նոր տարր մը լոյսին կու գայ. կենսաբանական ցեղապաշտութիւնը։ Սկիզբը, կազի սենեակներուն զոհերը Հրեաները չէին, այլ մտային հիւանդները. յետոյ, 1941ին, Հրեաները կէթթօներու մէջ տեղաւորուեցան, սակայն նպատակը դեռ ոչնչացումը չէր։ Վճռական դէպքը 1941 Յունիս 22ին Սովետական միութեան վրայ գերմանական յարձակումը եղաւ։ Թշնամի դարձաւ բոլշեւիկը, որ որակուած էր հրեայ-բոլշեւիկ ու այդ տարուան վերջը աներեւակայելի դաժանութեամբ Հրեաները իբր այդ միլիոններով կոտորուեցան, մասնաւորապէս գրաւուած երկիրներու մէջ, ինչպէս՝ Էստոնիայի կամ Լիթուանիոյ, տեղական ժողովուրդներուն մասնակցութեամբ։ Ասիկա Շոային սկիզբը եղաւ, ուր կարեւոր է նշել որ Հիթլերի կողմէ բացէ ի բաց հրահանգ չկար, մեքենան ինքնաբերաբար աշխատեցաւ։

Ռուանտային վրայ Թէրնոն քիչ մը աւելի ծանրացաւ, որովհետեւ նուազ ծանօթ դէպք մըն է։ Տեղեկութեան պակասին մէկ պատճառ, ֆրանսական իշխանութիւններուն մեղսակցութիւնն է։ Այս ցեղասպանութիւնն ալ իր ռազմական տրամաբանութիւնը ունի, ու պելժ գաղթարարութեան կողմէ ստեղծուած իրավիճակին հետեւանքն է։ Ռուանտայի ժողովուրդը երկու մասի բաժնելը, Հութուներու եւ Թութսիներու զանազանումը բոլորովին արհեստական էր ու ազգագրական ոչ մէկ հիմ ունէր։ Քաղաքացիական պատերազմը 1990 Հոկտեմբերին սկսաւ ու Թութսիներուն ոչնչացման առիթ տուաւ։ Վճռական դէպքը նախագահին սպանութիւնը եղաւ, սակայն մինչեւ հիմա անոր օդանաւին խորտակումին հեղինակները յայտնի չեն։

Երեկոյթին վերջին բաժինը հարց ու պատասխանի նուիրուած էր։ Ինչպէս միշտ, հարցումներէն ոմանք հետաքրքրական էին, ոմանք ալ բոլորովին անտեղի։ Վիճելի կէտերէն մէկը կրօնքի շուրջ էր։ Առարկողներէն մէկը պնդեց որ Գերմանիոյ մէջ հրէութեան սահմանումը կրօնական բնոյթի էր։ Թէրնոն այս մեկնաբանութիւնը բացարձակապէս ժխտեց, իսկ Պէնսուսան աւելցուց որ Վարշաւայի կէթթոյին մէջ կաթողիկէ եկեղեցի մը կար, քրիստոնեայ Հրեաներու համար։ Տարբեր խնդիր մը բարձրացաւ երբ մէկը, Հաննա Արէնտի տեսութիւնը որդեգրելով, ըսաւ որ Հրեաներուն միջոցով իսկական նպատակը ամբողջ մարդկութիւնն էր։ Պէնսուսան պարզապէս պատասխանեց թէ այսպէս կամ այնպէս, զոհերը Հրեաները եղան։ Ան եզրափակիչ խօսքը աւելի կանուխ ըսած էր արդէն. այդ բոլորին ծագումը առաջին համաշխարհային պատերազմն էր։

Պարզ է որ այնքան ընդարձակ ու կարեւոր նիւթի մը համար երկու ժամը շատ քիչ էր, ու քանի մը ուրիշ շատ կարեւոր հարցեր արծարծելու ժամանակ չմնաց։ Կ՚ուզէի աւարտել այս հարցերէն քաղուածք մը ներկայացնելով.

– ՅԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՐՑԸ

Ծանօթ է որ յաղթողը միշտ իրաւունք ունի։ Օրինակ, Տրէստէնի ու Հիրոշիմայի քանդումները ուղղակի «մարդկութեան դէմ ոճիր»ներ եղան, սակայն իրագործողներէն ոչ մէկը, Չըրչիլ կամ Թրումըն երբեք չմեղադրուեցան, քանի որ յաղթական կողմն էին…

– ԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ԿՈՏՈՐԱԾՆԵՐԸ

Մինչեւ 19րդ դարը, եւրոպական մեծ պետութիւնները զանուածային միջոցներով ամբողջ ժողովուրդներ ոչնչացուցին, իրենց հողերուն ու հարստութեան տիրանալու համար։ Օրինակ, Հիւսիսային Ամերիկայի բնիկները իսկական ցեղասպանութեան մը ենթարկուեցան, առանց որեւէ ռազմական կացութեան։ Նման ոճիր մը երբեք չդատապարտուեցաւ։ Գաղութային այս ցեղասպանութիւնները 20րդ դարուն ցեղասպանութիւններէն բոլորովին կը տարբերին, ուրիշ տրամաբանութեան մը կը համապատասխանեն։

– ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ԿԵՑՈՒԱԾՔԸ

Ռուանտայի դէպքին կաթողիկէ եկեղեցիին մասնակցութիւնը Թէրնոնի կողմէն չեշտուեցաւ։ Միւս երկու դէպքերուն մէջ ալ Հռոմը անմեղ չմնաց։ Շոային պարագային ակնյայտ է, քանի որ Նացիները եկեղեցիին դարաւոր երազը կատարելու վրայ էին. «տիրասպան ժողովուրդ»ին ոչնչացումը։ Հայոց պարագային նուազ յստակ է, սակայն յիշեցնենք որ այդ ժամանակուան պապը միայն երկու նամակներ ուղղեց Երիտթուրքերուն, շատ տկար բովանդակութեամբ, եւ որոշ առաջնորդներ կը քարոզէին Հայերուն նուազագոյն օգնութիւն մը բերել, որպէսզի վերապրողները կաթողիկէ դառնան։

– ՀԱՅ-ՀՐԵԱՅ «ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ»

Այդ նոյն երեկոյեան, Իսրայէլի նախագահ Շիմոն Փէրէս Փարիզի Գիրքի ցուցահանդէսը կ՚այցելէր. ներկաներուն յիշեցուցի որ նոյն անձը Անգարայի մէջ ընդունելութեան մը առիթով պնդած էր որ Հայերուն ջարդերը «ցեղասպանութիւն» որակողներուն միակ նպատակը Շոային արժէքը նուազեցնելն է։ Իսրայէլի պետութեան այս թըրքամէտ քաղաքականութիւնը իր պատճառները ունի. մահմետական աշխարհին մէջ Թուրքիան իր միակ դաշնակիցն է։ Բարոյականութիւնը անկիւն մը ձգենք, քանի որ քաղաքականութեան հետ որեւէ կապ չունի, բայց պարզապէս ցաւով նկատենք որ այս կեցուածքը Հայերէ ոմանց հրէատեացութիւնը կը զարգացնէ ու անոր զէնք կու տայ։

Այս տեսանկիւնէն նման երեկոյթներ շատ դրական են։ Յուսանք որ աւելնան ու աւելի մեծ բազմութիւններ հետաքրքրեն։

Ա. Մ.

(*) Yves Ternon, **Guerres et génocides au XXème siècle,** Paris, Odile Jacob, 2007.

ԺԱՆՍԷՄԻ ՆԿԱՐՆԵՐԸ ԻՎ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ 40-ՐԴ ՍՐԱՀՈՒՄ

Իվ տը Ֆրանսի յոբելենական 40րդ սրահին (Պուր լա Ռէն) մասնակցելու են 120 նկարիչ եւ 30 քանդակագործ։ Ժանսէմը պատւոյ հրաւիրեալ նկարիչների տասնեակի մէջ է վերջին տասը տարիներին։ Օ տը Սէնի «Էքսփրես» եռամսեայ ամսագրի վերջին համարում Ալիքս Սէն Մարթէնը այսպէս է ներկայացնում նկարչին իր կարճ յանձնարարական խօսքում։ «Ժան Ժանսէմը չդադարեց նկարագրել մարդկային հոգին արտայայտչապաշտական նրբերանգներով։ 70–80ական թուականներին նկարչին հետաքրքրում են հնամաշ չքաղգեստներ, դիմակահանդէսների դիմակները կամ թափօրները»։

Անդրադառնալով Ժանսէմի վերջին տարիների ստեղծագործութիւններին, Ա. Սէն Մարթէնը ընդգծում է նկարչի ստեղծագործական կտրուկ շրջադարձի մասին մի երեւոյթ, որը նկարչի գեղարուեստական ու արտայայտչական որոնումների հիմնախորքում է եղել։ Նկարիչը տարիներով նախապատրաստել է իրեն ստեղծագործական անցումին։ «Այս վերջին տարիներին, արձագանգելով Ռոպէր Անթէլմի "Մարդկային ցեղը"ին, Ժանսէմը յօրինում է իր գեղանկարչական գործի ամենաբիրտ մասը, կտաւների մի շարք, վերնագրուած՝ "Ջարդեր", ներկայացնելով Հայոց ցեղասպանութեան սարսափն ու խրողութիւնը»։

Այս կարճ յանձնարարական խօսքի վերջին բառերը պատկանում են Ժանսէմին, որ Ցեղասպանութեան նկարչի ըմբռնումն է հրամցնում ընթերցողին. «Մարդկային ենթախորք՝ ողբերգական ու ցաւցնող»։ Էջում տեղ է գրաւել Ժանսէմի լուսանկարը, ստեղծագործական մտորումի մէջ իր արուեստանոցում, նկարակալով ու իր կտաւներով շրջապատուած։

15 օր ցուցադրուելու են Ժանսէմի ստեղծագործութիւններր նուիրուած Հայոց ցեղասպանութեանը։

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ ՊԵՐԵԴՎԻԺՆԻԿՆԵՐԻ ՄՕՏ

Իսկ նախաճաշից յետոյ նրան երկտող բերեցին Բրիւլովից, որը դանակի նման կտրեց նրան ներքին կենտրոնացուածութիւնը, առանց որի նկարիչը չի կարող աշխատել… – Մարդ վերցնի ու պատասխանի Բրիւլովին թէ՝ Պաւէլ Ալեքսանդրովիչ, շնորհակալ եմ, ի հարկէ, բայց ես ոչ մի կերպ չեմ կարող ․ ընդունել ձեր հրաւէրը։ Ներեցէք, սիրելիս… Ոչ, ի հարկէ, նա այդպիսի բան չի գրի։ Պաւէլ Ալեքսանդրովիչը շատ ազնուահոգի մարդ է, արուեստի անկեղծ երկրպագու, բնանկարիչ եւ գերազանց երաժիշտ, իսկ որ գլխաւորն է՝ Կարլ Պաւլովիչ Բրիւլովի հօրեղբօր որդին։

Ուրիշ պարագաներում նա կը մերժէր Պաւէլ Ալեքսանդրովիչին եւ դեռ կը հասցնէր մինչեւ կէսօր մի քանի ժամ աշխատել, բայց զգում է, որ սովորական ճաշկերոյթ չի լինելու… Սիրտը վկայում է, որ այդ բոլորը Կրամսկոյի եւ նրա ընկերների կազմակերպած բանն է։ Օրերս Ակադեմիայում բացուած ցուցահանդէսը բազում խօսակցութիւնների տեղիք էր տուել, եւ հիմա Կրամսկոյը առիթ էր փնտռում զրուցելու այդ մասին. ճիշդ է, անհանգստանալու մի առանձին պատճառ չունի. Տրետիակովը նրան յայտնեց Կրամսկոյի շոյիչ խօսքերը «Սեւ ծովի» վերաբերեալ, եւ Դմիտրի Վասիլեւիչն ասում էր, որ երէկ դարձեալ հանդիպել է Կրամսկոյին ցուցահանդէսում, եւ սա շարունակում է հիանալ ու կրկնել ամէն անգամ. «Ահա, մարդը գնալով ջահէլանում է։ Ահա քեզ նկարիչ, ինչպիսի՞ նախանձելի կազմակերպուածութիւն»։ Ճիշդ է, Դմիտրի Վասիլեւիչը սկզբում ծամծմում էր, բայց յետոյ, այնուամենայնիւ, մնացածն էլ ասաց. «Ի հարկէ ասել էր Կրամսկոյը, – Այվազովսկին շատ աննշան բաներ էլ է նկարում, բայց դրանց կողքին երբեմն այնպիսի գործեր է ստեղծում, որ սքանչելի են, սքանչելի այդ բառի ամբողջ իմաստով…»։ Առաւօտեան աշխատանքն սկսելուց առաջ, նա իրեն ստիպեց մոռանալ Գրիգորովիչի տանը տեղի ունեցած այս խօսակցութիւնը, բայց հիմա ամէն ինչ նրա մէջ ալեկոծուեց նորից… Ի վերջոյ, վիրաւորական է։ Երիցս վիրաւորական նաեւ այն պատճառով, որ այդ պարսաւանքն անում էին այնպիսի մարդիկ, որոնց ինքը յարգում է որպէս նկարիչների, և որոնց հետ շատ ընդհանուր բաներ ունի… Դէհ, ի՞նչ արած, հիմա նա նրանց հետ կը խօսի բացէ ի բաց։ Ժամանակն է, այո այո, վաղուց ժամանակն է փէշերը թափ տալու եւ հաւաքելու այն քարերը, որ ճանապարհին ընկած խանգարում են համատեղ ընթանալ։ Չէ՞ որ նրանց բոլորի նպատակն էլ նոյնն է։ Նոյնիսկ Բոգոլիուբովը, նա էլ հիմա մօտիկ է իրեն։ Աստուած նրանց ու նրանց բոլոր ասեկոսների հետ, որ իբր Բոգոլիուբովն ասել է. «Ես ամիսներով, նոյնիսկ տարիներով էի մի նկարը նկարում, իսկ նրա համար բաւական էր երբեմն երեք-չորս ժամ, որպէսզի լցնէր կտաւն ու տեղն ու տեղը վաճառէր հազար եւ դեռ աւելի ռուբլով»։ Այդպէ՞ս էր, թէ ոչ, Ալեքսէյ Պետրովիչն իր մասին ասե՞լ էր այդ բանը, թէ դըրանք բոլորը բամբասկոտ մարդկանց սովորական չափազանցութիւններ էին, կարեւոր չէր հիմա։ Երէկ նա Դմիտրի Վասիլեւիչից մանրամասնութիւններ իմացաւ Բոգոլիուբովի Սարատովում կազմակերպելիք թանգարանի մասին եւ մտովին խոնարհուեց նրա առաջ։

Երբ Այվազովսկին եկաւ Բրիւլովենց տուն, հիւրերն արդէն հաւաքուել էին։ Ինչպէս նա ենթադրում էր, Պաւէլ Ալեքսանդրովիչի մօտ հիմա հաւաքւում էին «Ընկերութեան» անդամները։ Շուրջն ուրախ, աղմկաշատ էր. Բնանկարիչ Էֆիմ Էֆիմովիչ Վոլկովը պատմում էր Բրիւլովի հետ արտասահմանում կատարած իր ուղեւորութի մասին։ Այվազովսկին, ծիծաղելով, հիանում էր Պաւէլ Ալեքսանդրովիչով. միւսների հետ միասին նա էլ լիաթոք հռհռում էր, ասես այդ զուարճալի պատմութիւնն ամենեւին իր արտառոց ցրուածութեանը չէր վերաբերում։

Բայցյանկարծ, ինչ-որ բան յիշելով, Պաւէլ Ալեքսանդրովիչը բոլէարար լըռջացաւ եւ դիմեց Այվազովսկուն.

– Իվան Կոնստանտինովիչ, իսկ ի՞նչ էք նուագելու այսօր, Գլինկա՞, թէ Մոցարթ։ Եկէք աւելի լաւ է Գլինկա… Չէ՞ որ դուք ճանաչում էիք նրան։ Պարոնայք, ձեզ յայտնի՞ է, որ Իվան Կոնստանտինովիչը ջութակ է նուագել իրեն՝ Գլինկայի համար։ Հասկանո՞ւմ էք՝ անձամբ իրեն՝ Գլինկայի համար։

Եւ տեղնուտեղը Պաւէլ Ալեքսանտրովիչը սկսեց կիսաձայն երգել «Կասկածանք» սիրերգը։

(Շար. 188)

ԶԱՏԻԿ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23

ԶԱՏԻԿ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ
ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Սկիզբ ժամերգութեանց *ժամը* 8ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30ին,
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Առաջնորդ
Ֆրանսայի Հայոց Թեմին

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24

Բ. օր Զատկի

ՅԻՇԱՏԱԿ Է ՄԵՌԵԼՈՑ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 9ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30ին:
Յաւարտ պատարագին՝ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
«ՎԱՍՆ ՀԱՄՕՐԷՆ ՆՆՋԵՑԵԼՈՑ»:

⁂

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 10·15ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10ին,
Պաշտօն Հոգեհանգստեան վասն համօրէն ննջեցելոց՝ *ժամը* 11·45ին:

⁂

ՎԱՌԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23

Ժամերգութիւն՝ *ժամը* 9ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24

Պատարագ՝ *ժամը* 10·30ին:
Հոգեհանգիստ՝ *ժամը* 12ին:

⁂

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23

Պատարագ՝ *ժամը* 10ին,

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24

Պատարագ՝ *ժամը* 10ին,
Զկնի սրբոյ պատարագի կատարի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ *ժամը* 9ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10·30ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9·30ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10ին,
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ յաւարտ պատարագի:

⁂

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23

Ժամերգութիւն՝ *ժամը* 8·30ին,
Պատարագ՝ *ժամը* 10ին:
Կը պատարագէ
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ
Հոգեւոր հովիւ
Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ
Կը քարոզէ՝
ԴԱՒԻԹ ԱՐՔ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ
Բազմաձայն երգեցողութիւնները կը կատարուին եկեղեցւոյս «ԿՈՄԻՏԱՍ» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պրն. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24

Պատարագ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 10ին:
Կը պատարագէ՝
ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՑ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

⁂

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
մասնակցութեամբ «ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ» երգչախումբի, ղեկավարութեամբ Պրն. Խաչիկ Ելմազեանի:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24

Պատարագ՝ *ժամը* 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Յաւարտ պատարագի Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13 rue du Perche 75003 Paris

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 23

ԶԱՏԻԿ

Պատարագ՝ *ժամը* 11ին:
Կը պատարագէ
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Մարտ 24

ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ՝ *ժամը* 11ին:

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ
կը կազմակերպէ
ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ ԻԲՐԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԼԵԶՈՒ

Նիւթը կը ներկայացնեն՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ (INALCO)
ԺԱՆ ՍԻՊԻԼ – Ֆրանսերէնի եւ Ֆրանսայի լեզուներու ընդհանուր պատուիրակ

մասնակցութեամբ՝
երիտասարդ տաղանդ,
թաւջութակահարուհի
ՄԵԼԱՆԻ ՊԱՏԱԼ–*ի*

Ուրբաթ, Մարտ 28, ժամը 20ին
Եկեղեցւոյ սրահը
5 avenue de la Concorde
95400 Arnouville-lès-Gonesse
RER D : Villiers-le-Bel — Gonesse — Arnouville, *եկեղեցիէն* 5 *վայրկեան, քալելով,*
(Գնացքի ուղղակի գիծ – Այֆորվիլ, կառ տը Լիոն, Շաթըլէ–լէ–Հալ...):
Հեռ. – 06·61·79·56·05
01·39·85·78·72

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

«ԼՈՅՍ
ԵՒ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ»
Գրական – Գեղարուեստական
երեկոյթներու շարք

Հինգշաբթի, Մարտ 27,
ժամը 20ին

ՄԱՅՐ ԱՐԱՔՍԻ
ԱՓԵՐՈՎ...

ՌԱՓԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԸ
ԵՒ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՆՈՒՄՆԵՐԸ
ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆ*ի*

– Մուտքը ազատ է –

10 bis rue Thouin — Paris 5e
Métro : Cardinal Lemoine, Monge

une EXPO PHOTO
et une CONFERENCE
sur le thème
Après TOKYO, OSAKA, EREVAN

«Arménie Terre d'accueil»

par
Takuji SHIMMURA
Reporteur Photographe
Le Jeudi 27 mars à 20h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
avec la participation
du PROF. ROBERT DERMERGUERIAN
Les Malakans, rejetés par la Russie, l'Azerbaïdjan et la Géorgie se fixent en Arménie en 1830
— Entrée libre —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Իսիի «Տիրուհի Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իրմէ յաւէտ բաժնուած խաչուհիներու յիշատակին, Կիրակի, Մարտ 30ին, *Իսիի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին՝* 6 *ավընիւ Պուրկէն:*

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք հոգեճաշ եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ:

Ժամը 15ին *կը գումարուի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը, նոյն վայրին մէջ:*

l'U.C.F.A.F. et la J.A.F.
vous invitent
le **Samedi 29 mars à 20 heures**
à une
CONFERENCE - DEBAT
de **Gilbert DALGALIAN** - **Psycholinguiste**

FAVORISER LES LANGUES MINORITAIRES
VALORISER LES CULTURES
PROMOUVOIR L'EDUCATION BILINGUE PRECOCE

Gilbert Dalgalian dédicacera son dernier livre : **«Reconstruire l'éducation ou le désir d'apprendre»** coédité par le F.S.U. et les éditions du Temps.

au Centre Culturel U.C.F.A.F.-J.A.F.
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
Métro République
— Entrée libre —

CITE INTERNATIONALE
UNIVERSITAIRE DE PARIS
Maison des Etudiants Arméniens - Fondation Marie Nubar
Հայ Ուսանողներու Տուն – Մարի Նուպար Հիմնարկութիւն
57 boulevard Jourdan — 75014 Paris

"Les mercredis de la MEA"

Erevan, la construction d'une capitale à l'époque soviétique
Taline TER-MINASSIAN
Maître de conférences
à l'Université Jean Monnet de St-Etienne
— Mercredi 26 mars/21h

Un état de la recherche historiographique sur le génocide arménien
Haroutioun KEVORKIAN
Historien, professeur à l'Institut français de géopolitique
(Université Paris-VIII-Saint-Denis)
conservateur
de la Bibliothèque Nubar à Paris
— Mercredi 2 avril/21h

Les réfugiés arméniens et le droit international pendant l'entre-deux-guerres
Dzovinar KEVONIAN
Maître de Conférences
à l'Université Paris X
Directrice-Adjointe du dépt. d'histoire
— Mercredi 9 avril/21h

La magie de l'écrit
Claude MUTAFIAN
Historien, Maître de Conférences
à l'Université ParisXIII-Nord
— Mercredi 14 mai/21h

La Troisième République d'Arménie
Claire MOURADIAN
Historienne, Directrice de recherches au CNRS
— Mercredi 28 mai/21h

Un état de la musicologie arménienne
Aram KEROVPYAN
Musicologue
— Mercredi 4 juin/21h

(Շար. Ա. էջէն)

43ի: Յատկանշական է Հոլանտի դիրքը, որ Գոսէզի ընդհանուր խորհուրդի գըլուխն անցնելով վերջ կը դնէ Շիրաքի տիրապետութեան (1983էն *ի վեր):*

ՉԻՆԱՍՏԱՆ բոլորովին կը մերժէ Տալայ–Լամայի երկխօսութեան հրաւէրը եւ ա՛լ աւելի զօրք կը ղրկէ Թիպէթ: Փեքինի համար Տալայ–Լաման անջատողական ղեկավար մըն է եւ դիրքն ալ երկդիմի:

ԱԼ–ՔԱՒՏԱՅԻ պետը Ուսամա Պէն Լատէն նոր ուղերձ մը ղրկած է, որուն մէջ կ՚ամբաստանէ Պապը որ մաս ունի Մոհամէտի ծաղրանկարներու տարածման մէջ եւ նոր սպառնալիքներ կ՚ընէ, ըստ Ռոյթըրս գործակալութեան: Ազդարարութիւն մըն ալ կու տայ Եւրոպայի, ըսելով.– «Նոր խաչակրութիւն մը պիտի ըլլայ, ուր Վատիկանի պապը նշանակալից դեր մը ունի:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ խորհրդարանին նախագահուհի ընտրուած է Ֆահմիտա Միրզա, որ Փաքիստանցի Ժողովուրդին կուսակցութեան երեսփոխան է (նախկին վարչապետ Պէնազիր Պութթոյի կուսակցութիւնը): Առաջին կինն է որ կ՚ընտրուի այդ աթոռին: Ստացած է 249 *ձայն* 342*ի վրայ:*

ԽՐՈՒԱԹԻԱ, Հունգարիա եւ Պուլկարիա յայտարարած են որ կը ճանչնան Քոսովոն: Խրուաթիոյ մէջ սակայն փոխ վարչապետը որ սերպ փոքրամասնութիւնը կը ներկայացնէր, անմիջապէս հրաժարած է իր բողոքը արտայայտելու համար: Սերպիոյ մէջ ալ, արտաքին նախարարը յայտարարած է որ այն պետութիւնները որոնք կը ճանչնան Քոսովոյի անկախութիւնը «չեն կրնար լաւ յարաբերութիւններ ունենալ» իր երկրին հետ:

2 NUITS OFFERTES A L'HOTEL EUROPE****

A CHAQUE ACHAT D'UN BILLET D'AVION

PARIS - EREVAN - PARIS

(sous conditions particulières, offre valable du 1er novembre au 23 mars 2008, sous réserve de disponibilités)

RENSEIGNEMENTS & INSCRIPTIONS

Saberatours	Sevan Voyages	Wasteels
11 rue des Pyramides	48 Cours de la Liberté	67 La Canebière
75001 Paris	69003 Lyon	13001 Marseille
Tél. : 01 42 61 51 13	Tél. : 04 78 60 13 66	Tél. : 04 95 09 30 60

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 26
MERCREDI
26 MARS
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris

Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70

Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ

Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)

270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ

C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.924

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

83e ANNEE — N° 21.924

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ, Մարտ 24ին, տեղի ունեցաւ Ողիմպիականի բոցին արարողութիւնը, որ պատճառ եղաւ միջադէպերու: Ըստ աւանդութեան բոցը վառած են արեւի ճառագայթներով, բայց նոյն պահուն, հակառակ ապահովութեան բացառիկ միջոցներուն, «Առանց սահմանի թղթակիցներ»ու երեք անդամներ, որոնց մէջ նախագահը՝ Ռոպէր Մենար, դրօշ մը ի ձեռին, փորձած են խանգարել Խաղերու չինացի պատասխանատուին ելոյթը: Դրօշին վրայ արձանագրուած էր «Պոյքոթի ենթարկել այն երկիրը որ ոտնակոխ կ'ընէ Մարդկային իրաւունքները»: Երեք Ֆրանսացիները ձերբակալուած, ապա ազատ արձակուած են, բայց պիտի դատուին Յունաստան այն մեղադրանքով որ անարգած են Ողիմպիականներու ոգին: Սարքոզի հեռաձայնով յանձնարարած է չինացի իր պաշտօնակցին աւելի զուսպ ըլլալ, մինչ Մարդկային իրաւանց ենթանախարարը՝ Ռամա Եատէ յայտարարած է որ սիրով կ'ընդունի Տալայ–Լաման Ֆրանսա: Ընդհանուր ձեւով վէճերը կը շարունակուին պոյքոթի մասին, ոմանք կ'ուզեն ընդհանուր պոյքոթ մը, ուրիշներ կը նախընտրեն մասնակի պոյքոթ մը, այսինքն սահմանափակուած՝ բացման արարողութեամբ: Ամէն պարագայի մէջ, բոցը ճամբայ ելաւ եւ 137 հազար քմ. ունի կտրելիք մինչեւ Չինաստան: Փարիզէն կ'անցնի Ապրիլ 7-ին:

ԻՐԱՔԻ մէջ չորս նոր մեռեալներով Ամերիկացիք 4000 զինուոր կորսնցուցած են հինգ տարիներու երկայնքին: Կան նաեւ երեսուն հազար վիրաւորներ: Ինչ կը վերաբերի իրաքցի զոհերուն, թիւը անորոշ կը մնայ ու կը կարծուի որ 80 հազարէն 650 հազարի միջեւ է: Նոր ոճրափորձ մը Մարտ 24ին 55 մեռեալ պատճառած էր:

ԱՄՆ–ու փոխ նախագահ Տ. Շէնէ Մարտ 24ին հսկողութեան խստագոյն պայմաններու տակ արագ այց մը կատարած է Անգարա: Հանդիպումներ ունեցած է Հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին ու սպայակոյտի նախագահին հետ: Օրակարգի նիւթեր եղած են Հիւսիսային Իրաքի առընչուած տեղեկութիւններ փոխանակելու ձեւերը, Աֆղանիստան Թուրք զինուոր ղրկելու հարցը, օդային պաշտպանութեան հրթիռներու համակարգ հաստատելու Ուաշինկթընի ծրագիրը, Իրանի ատոմական ծրագիրը հակակշռելու համար Թուրքիոյ օժանդակութիւնը: Շէնէի այցը բողոքի ցոյցերու տեղի տուած է Անգարայի մէջ:

ՔՐՏԱԿԱՆ ամանորի –Նեվրուզ– նշումներուն (Մարտ 21) Թուրքիոյ հարաւ–արեւելեան շրջանին մէջ ընդհարումներ տեղի ունեցած են ցուցարարներու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ. երկու հոգի սպաննուած է: Կան բազմաթիւ վիրաւորներ. 60 հոգի հսկողութեան տակ առնուած է: Յաջորդ օրերուն ալ տեւած են լարուած վիճակը եւ ցոյցերը. յատկապէս Վանի, Հաքքեարիի, Շէմտինլիի, Սղերդի մէջ:

«ԷՐԿԷՆԷՔՈՆ» ազգայնամոլ գաղտնի կազմակերպութեան հետաքննութեան ընթացքին Մարտ 20ին հսկողութեան տակ առնուածներէն լրագրող Ի. Սելչուք եւ Պոլսոյ համալսարանին նախկին տեսուչը Ք. Ալէմտարօղլու ազատ ձգուած, իսկ Բանուորական կուսակցութեան ղեկավար ու յայտնի ժխտող Տ. Փէրինչէք բան-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՉՈՐՍ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՄԱԽՈՀՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐԸ

Կառավարութեան մասնակից չորս կուսակցութեան – Հանրապետական, Բարգաւաճ Հայաստան, Օրինաց երկիր, ՀՅԴ – ներկայացուցիչները Մարտ 21ին քաղաքական համախոհութեան համաձայնագիր մը ստորագրած են: Համաձայնութեան մէջ ճշդուած են նպատակները, գործունէութեան սկզբունքները, հիմնական ծրագրային առաջնահերթութիւնները, անդամ կուսակցութիւններու պարտաւորութիւնները, կազմակերպման կարգը, գործունէութեան պայմանաժամը:

Համաձայնագիրը ստորագրած են Ս. Սարգսեան, Գ. Ծառուկեան, Ա. Պաղտասարեան եւ Ա. Ռուստամեան:

***

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ Դ. ՄԵԴՎԵԴԵՒԻ ՀԵՏ

Նորընտիր նախագահ Ս. Սարգսեան Մոսկուայի մէջ Մարտ 24ին հանդիպում մը ունեցած է Ռուսաստանի նորընտիր նախագահ Դ. Մեդվեդեւի հետ. ան յոյս յայտնած է որ Ս. Սարգսեանի ղեկավարութեան տարիներուն ալ վերջին շրջանին ամուր հիմերու վրայ դրուած հայեւռուս յարաբերութիւնները կը շարունակեն զարգանալ: Ս. Սարգսեան վստահեցուցած է որ երկու երկիրներու գործակցութիւնը կը շարունակուի ռազմավարական գործընկերութեան նոյն ոգիով:

Երկու նախագահները քննարկած են փոխյարաբերութիւններու վերաբերող հարցերու լայն շրջանակ մը. անդրադարձ եղած է Հայաստանի յետընտրական զարգացումներուն ու ներքաղաքական կացութեան: Ս. Սարգսեան շնորհակալութիւն յայտնած է Ռուսաստանի իշխանութիւններուն, Հայաստանի այդ դժուար օրերուն ցոյց տրուած ըմբռնումին եւ դժուարութիւններու յաղթահարման աջակցութեան:

Օրակարգի վրայ եղած է Ղարաբաղի կնճիռին կարգաւորման բանակցութեան հոլովոյթն ալ: Ս. Սարգսեան շեշտած է որ Հայաստան պատրաստ է Մինսկի խումբի շրջանակին մէջ բանակցութիւնները շարունակելու եւ որպէս Հայաստանի նորընտիր նախագահ բանակցելու ադրբեջանական կողմին հետ:

Ս. Սարգսեան հանդիպումներ ունեցած է նաեւ Մոսկուայի քաղաքապետին, նախագահ Պուտինի եւ վարչապետին հետ:

***

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԷՆ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ԱԿՆԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ԱՄՆ–ու իշխանութիւնները վերջերս կասեցուցած էին «Հազարամեակի մարտահրաւէրներ» ծրագրին կիրարկումը Հայաստանի մէջ. այդ ծրագիրը դրամական միջոցներ կ'ապահովէր զանազան մարզերու: Հայաստանի Կեդրոնական դրամատան նախագահ Տ. Սարգսեան այդ կասեցումն ալ կը խորհի փոխարինել Ռուսաստանի հետ յարաբերութիւններու շնորհիւ: Ռուսական թերթի մը տուած հարցազրոյցին ան յայտարարած է. «Ի հարկէ, այդ ծրագիրը շատ կ'օգնէր երկրին. սակայն աւելի մեծ չափով յոյս կը դնենք մեր սեփական տնտեսական ներուժին վրայ: Հայաստան պիտի յառաջդիմէ շուկայական տնտեսութեան բարեփոխումներով»:

Աւելցուցած է թէ Հայաստանի ու Ռուսաստանի կառավարութիւններուն համար նախընտրելին նոր ոլորտներն են, ինչպէս գիտարարութիւնը, բարձր արհեստագիտութիւնները: Իսկ ատիկա կը խթանէ կարեւոր այդ մարզերը:

***

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՏ 21-Ի ԵՒ 22–Ի ՑՈՅՑԵՐԸ

Ինչպէս յայտարարուած էր, ընդդիմութիւնը Մարտ 21ին ձեռնարկած է նոր հանրահաւաքի մը: Քանի մը տասնեակ հոգի փորձած են մոմեր վառել Առնօ Բաբաջանեանի արձանին մօտը, ի յիշատակ Մարտ 1ի զոհերուն, սակայն ոստիկանութիւնը որ Ազատութեան հրապարակը շրջափակած էր, թոյլ չէ տուած: Ժամը 17ի շուրջ Լ. Տէր Պետրոսեանի կողմնակիցներ, մօտ 2000 հոգի, Հիւսիսային պողոտայէն ուղղուած են Միասնիկեան հրապարակը: Հանրապետութեան հրապարակին մօտը քանի մը հարիւր հոգի սուգի շղթայ կազմած են, կրելով զոհերու լուսանկարներ եւ վառած մոմեր:

Ոստիկանները փակած են Շահումեանի ու Միասնիկեանի հրապարակները, այնպէս որ ցուցարարները ուղղուած են դէպի Մաշտոցի պողոտայ: Ճամբան ոստիկանական կառքեր յայտնուած եւ ազդարարած են որ ցոյցը ապօրինի է, կոչ ըրած են ցրուելու: Ապա ոստիկանութիւնը արգելք եղած է երթին շարունակութեան: Ոստիկանութեան պատնէշը ճեղքելու փորձերը ապարդիւն եղած են: Տեղ–տեղ բախումներ տեղի ունեցած են ցուցարարներու եւ ոստիկաններու միջեւ, քանի մը հոգի ձերբակալուած է, ոմանք ալ խոյս տուած են:

Մարտ 22ին քանի մը տասնեակ հոգի նոր փորձ մը ըրած են, հաւաքուելով Հիւսիսային պողոտային վրայ: Ոստիկանութիւնը իրենց կոչ ըրած է ցրուելու եւ հաւաքոյթը միթինկի չվերածելու: Ոստիկանութեան հետ լեզուակռիւէ մը ետք շուրջ հարիւր հոգի յառաջացած են դէպի Հանրապետութեան հրապարակը ուր ոստիկանութիւնը յայտարարած է թէ երթը արտօնուած չէ. երբ հրաման տրըւած է մահակաւոր ոստիկաններուն որ վայրը «մաքրեն», մարդիկ առանձին խմբակներով ցրուած են:

***

ԼՂՀ

ԵԹԷ ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՄԻՋՈՒԻՆ

Դեսպան Վլ. Կազիմիրով որ անցեալին ղարաբաղեան բանակցութիւններուն Ռուսաստանի ներկայացուցիչն էր, պատասխանելով «Նոյեան տապան»ի հարցումներուն, մեկնաբանած է Մինսկի խումբէն հրաժարելու Բաքուի փորձերը:

Մինսկի խումբին միջնորդութեան վերջ տալու ադրբեջանական սպառնալիքը, ըստ ռուս դեսպանին, Բաքուի յայտնի ոճն է: Բայց հարցը այն է որ կողմերէն ոչ մէկը իրաւասու է առանց միւսներուն համաձայնութեան միջնորդ փոխելու: Ատոր համար հարկաւոր են նաեւ միջազգային մարմիններու որոշումներ: Անկէ զատ, այնքան ալ դիւրին չէ կողմերուն դիրքերը իրարու մօտեցնելու համար աշխատելու տրամադիր կամաւորներ գըտնել: Իսկ եթէ Ադրբեջան յամառի ու յստակ դառնայ որ բուն նպատակը բանակցութեան հոլովոյթին վերջ տալ է, հաւանական կ'ըլլայ կամ նոր միջնորդ ճարելու ընտրանքը, միջազգային կառոյցներու հաւանութեամբ, կամ բանակցութիւնները երկար ատեն մը համար կ'ընդմիջուին, լարուած վիճակը կը չէզոքուի:

***

ՓՈԹՈՐԻԿԻ ԱՒԵՐՆԵՐ

Զմրան սաստիկ ցուրտերէն ետք, Արցախը շաբաթավերջին ուժեղ փոթորիկներու ենթարկուած է: Առաջին տուեալներով, Ստեփանակերտէն զատ տուժած են Ասկերանի, Հադրութի, Մարտունիի բնակավայրերը: Վնասուած են գլխաւորաբար տանիքներ ու ելեկտրալարեր: Կան նաեւ կազի խողովակներու վնասներ: Բարեբախտաբար մարդկային զոհ չէ տրուած:

Նախագահ Բ. Սահակեանի հրաւիրած խորհրդակցական հանդիպումէն ետք որոշուած է յատուկ կեդրոն մը ստեղծել, վարչապետ Ա. Յարութիւնեանի գլխաւորութեամբ: Կազմուած են մասնագիտական ջոկատներ որոնք կը զբաղին վնասները դարմանելու գործով:

ՄԱՀ ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

Մարտ 20ին, Երեւանի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է ծանօթ ճարտարապետ, արուեստաբան, Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիայի անդամ Վարազդատ Յարութիւնեան: Ծնած էր Վան 1909 Նոյեմբերին եւ մինչեւ վերջ ապրած է իր ծննդավայրին կարօտով: Գաղթի ճամբան բռնելով, ընտանիքին հետ ի վերջոյ հասած է Հայաստան, անցնելով Վրաստանէն ուր կատարած է իր նախնական ուսումը: Երեւան փոխադրուելէն ետք 1931ին կ'ընդունուի Երեւանի պոլիտեխնիկական հիմնարկի ճարտարապետական բաժինը, ուրկէ կը վկայուի 1937ին:

Վարազդատ Յարութիւնեան ճարտարապետութեան տոքթոր էր, արուեստաբան, փրոֆէսէօր, Գիտութիւններու ազգային ակադեմիայի անդամ, մանկավարժ: Հեղինակ է տարբեր լեզուներով հրատարակուած 800 յօդուածներու, մօտ 40 հատորներ հրատարակած է նըւիրուած հայկական եւ համաշխարհային ճարտարապետութեան զանազան հարցերու վերաբերեալ: Իր հիմնական աշխատանքները նուիրուած են հայկական միջնադարեան եւ ժամանակակից ճարտարապետութեան, հայկական յուշարձաններու վերանորոգման հարցերուն, ծանօթ հայ ճարտարապետներու կեանքին ու գործունէութեան: 12 տարի նախագահած է Ճարտարապետներու միութեան, անդամ եղած է Հայրենիք–Սփիւռք մշակութային կապերու նախագահութեան, արտասահմանեան մշակութային կապերու ընկերակցութեան, Գիտելիք ընկերութեան նախագահութեան, հիմնադիր նախագահը Վասպուրական հայրենակցական միութեան: Հուսկ եղած է Հայաստանի Յուշարձաններու պահպանութեան հայկական ընկերակցութեան նախագահ եւ հոն մեծ վաստակ ունեցած է պահպանութեան գործի մէջ: Բազմաթիւ կենսագրական հատորներ ալ լոյս տեսած են իր մասին, ուր մանրամասնօրէն վեր առնուած է իր երկարամեայ գործունէութիւնը:

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵՒՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՅԻՊԷ — Կը ներես որ պահ մը շեղեցուցի քեզ մեր ուխտագնացութենէն. Արագածի արեւելեան օղակը արդեօ՞ք համախօսական նոյն հաքրքրութիւնները ունի՞:

ԵՒՍ. — Զարմանալիօրէն այս արեւելեան մասի երկրորդ օղակը շատ աւելի ճոխ է, քան առաջինը: Ես այս գաղտնիքը կապած եմ Արարատի ներկայութեան հետ: Առաջին օղակի գիւղերէն Արարատը անտեսանելի է, մինչ երկրորդէն յստակ տեսանելի. եւ ինչպէս ըսի ԱՐԱՐԱՏի ձգողական ուժը մեծ եղած է մեր հոգիներուն մէջ:

Ընդամէնը չորս կարեւոր գիւղեր են. Նիգաւան, Ծաղկաշէն, Արագած, Արայի:

ՆԻԳԱՒԱՆ կը գտնուի 2040 մ. բարձրութեան վրայ, ունի մօտաւորապէս 650 բնակիչ, որոնց նախնիքները եկած են Կարնոյ, Մուշի, Սասունի գիւղերէն: Ունի Ս. Սահակի նուիրուած ԺԹ. դարու եկեղեցին եւ շրջակայքը հին գերեզմաննոց եւ կիկլոպեան ամրոցի մը աւերակներ:

ԾԱՂԿԱՇԷՆ փոքր գիւղ մըն է 500 բնակչութեամբ, Ալաշկերտի, Մուշի, Սասունի շրջաններէն հոն ապաստանած Պասկեւիչի նահանջող բանակներուն հետ: Ունի 1881 Թ.էն անշուք եկեղեցի մը եւ շրջակայքը հին ամրոցի մը աւերակներ:

ԱՐԱԳԱԾ համեմատաբար մեծ գիւղ է շուրջ 2000 բնակիչներով, դարձեալ նախնիները գաղթած Արեւմտեան Հայաստանէն: Գիւղի եկեղեցին նուիրուած է Ս. Աստուածածնի, ԺԹ. դարէն է. եղած նաեւ դրչութեան կեդրոն. 2005 մ. բարձր է եւ շուրջը կը հանդիպինք Ուրարտական ամրոցի եւ պահակակէտերու աւերակներու:

ԱՐԱՅԻ գիւղը վերջին կարեւոր կեդրոնն է այս օղակին. ամենափոքրն է 330 բնակիչներով, հակառակ որ միւսներէն ցած է (1830 մ.): Ներկայ եկեղեցին ԺԹ. դարէն է, կը կոչուի Ս. Աստուածածին եւ կանգուն է: Մէկ երկու քմ. աւելի հեռու կան ԺԳ. դարու հնութիւններ եւ դէպի հարաւ՝ 1213 թուականը կրող կարաւանատուն մը, Զաքարեաններու կողմէն կառուցուած:

ՅԻՊԷ — Ուրտեղէ՞ն պիտի սկսիս Արագածի երկրորդ շրջապտոյտդ:

ԵՒՍ. — Մօտաւորապէս այնտեղէն ուսկից սկսայ առաջինը. կը մեկնիմ Արտաշաւան գիւղէն, ուր հրաշափառօրէն թառած է մեր պատմական ՍԱՂՄՈՍԱՎԱՆՔԸ, պիտի անցնիմ Յովհաննավանքով, Աշտարակ, Օշական, Թալին, Արթիկ եւ այլն, շրջան ընելով Ապարանէն կրկին հասնիմ Արտաշաւան:

ՅԻՊԷ — Եթէ բանաստեղծ ըլլայի եւ Զարենցի մը տաղանդը ունենայի, բացարիկ ձերբերուած մըն ալ ԱՐԱԳԱԾԻՆ նը նուիրէի...

ԻՄ ՀՈՅԱԿԱՊ ԱՐԱԳԱԾԻՆ
ՔԱՌԱԳԱԳԱԹ ԳՄԲԷԹՆԵՐԷՆ
ԱՂՕԹՔ ԵՒ ԽՈՒՆԿ ԿԸ
ԲԱՐՁՐԱՆԱՆ
ԴԱՐԵՐ ԱՄԲՈՂՋ ՀԱՅՈՑ
ԵՐԿՐԷՆ... եւ այլն

ԵՒՍ. — Շարունակէ. ինչո՞ւ կանգ առիր, լաւ սկսած էիր:

ՅԻՊԷ — Կը շատուանեմ եթէ Զարենց ըլլայի: Արագածի խորհուրդի մասին գրելը սովորական մահկանացուի գործը չէ. սպասենք որ նոր Զարենց մը աշխարհ գայ եւ անմահացնէ մեր շրթներուն վրայ Արագածի սրբութիւնը:

ԵՒՍ. — ԱՐՏԱՇԱՒԱՆ կը գտնուի Երեւան–Սպիտակ մայրուղիին վրայ, Աշտարակէն 9քմ. դէպի հիւսիս, տեղաւորուած 1611 մ. բարձր սարաւանդի մը վրայ: Ատենին մօտ 500 բնակիչ ունեցած է: Ներկայիս կրնայ քիչ մը աւելցած ըլլալ, մայրուղիին պատճառով որ ընդհանուր առումով լաւ վիճակի մէջ է:

Գիւղի ձորին մէջ գտնուող Է. դարու եկեղեցիին աւերակները ամբողջովին վերականգնած սիրուն մատուռ մը դուրս եկած է, տեսանելի նաեւ գիւղամէջէն:

Մինչ ԺԲ.-ԺԳ. դարերու երկրորդ եկեղեցին, ընկուզենիներու մէջ, կը մնայ աւերակ, բայց յաճախուած որպէս ուխտատեղի:

Մէկ երկու քիլոմեթր դէպի արեւելք, Քասախ գետի ձորագլուխին վրայ կանգնած է ՍԱՂՄՈՍԱՎԱՆՔԸ: Դէպի հարաւ Արարատն է, դիմացը Արայի լեռը եւ արեւմտեան կողմը Արագածը, իսկ վանքը Հայաստանի ամէնէն տպաւորիչ եւ ահարկու ձորագլուխին կանգնած հըրաշակերտ համալիր մըն է վերանորոգուած, ամրացած եւ կրկին յանձնուած հաւատացեալներու որպէս ուխտատեղի - եկեղեցի:

Սիմէոն Երեւանցին կ'աւանդէ որ Սաղմոսավանքը հիմնած է Ս. Գր. Լուսաւորիչ Դ. դարուն: Կը բաղկանայ Ս. Սիոն եկեղեցիէն, գաւիթէն, գրատունէն եւ աւելի փոքր Ս. Աստուածածին եկեղեցիէն. ունեցած է օժանդակ շինութիւններ եւ գերեզմաննոց:

Ս. Սիոն գլխաւոր եկեղեցին շինել տուած է, 1215 թուին, Վաչէ Վաչուտեան Իշխանաց իշխանը: Գմբէթաւոր դահլիճ է, արտաքուստ ուղղանկիւն եւ ներսէն խաչաձեւ, որու կողքին 4 սիւներու վրայ կանգնած է հրաշալի գաւիթը 1215-1235 տարիներուն եւ 1255ին Քուրդ Վաչուտեանը շինել տուած է գրատունը:

Ս. Աստուածածին եկեղեցին, 1235ին կառուցուած, մաս կը կազմէ համալիրին:

Համալիրը ՍԱՂՄՈՍԱՎԱՆՔ կոչած են - կը գրէ Ալիշան – քանի որ անդադար սաղմոս կ'ըսէին անոր բնակիչները (Արարատ, էջ 162): Միջին դուռին վրայի ընդարձակ արձանագրութիւնը կ'ըսէ.

«ՈԿԴ Թ. (664 + 551 = 1215) Ես Վաչէ իշխանաց իշխան Սարգիսի որդի եւ իմ ամուսին Մամախաթուն յորդորուած Քրիստոսի ճշմարիտ սիրով եւ Արարչին սիրոյն վստահացած, ճանչցանք մեր Տիրոջ զօրութիւնը եւ շինեցի Ս. Սիոն եկեղեցին մեր հոգիներուն փրկութեան համար եւ ի յիշատակ Ամիր Սպասալար Զաքարէի եւ անոր Շահնշահ որդւոյն պահպանութեան համար որ մեր աչքին լոյսն է եւ մեր կեանքին ապաւէն... եւն.» (նոյն, էջ 162): Գաւիթի հարաւակողմը փոքր եկեղեցիի խորանի կամարին վրայ փոքրիկ սենեակը որպէս գրատուն կառուցուած, ունի 1235 թուականը կրող արձանագրութիւն.

«Ի Թվ. ՈՁԴ. եւ Քուրդս եւ ամուսին իմ Խորիշահ շինեցաք զգրատունս եւ հաստատեցաք զմատուռս յանուն դստեր մերոյ Մամախաթունին»... եւն. (նոյն, էջ 163):

ՍԱՂՄՈՍԱՎԱՆՔԸ գրչութեան կարեւոր կեդրոն եղած է: Հոն գրուած մի քանի ձեռագիրներ մինչեւ մեզի հասած են: 1185–86 տարիներուն Մարկոս եւ Մխիթար գրիչներու ընդօրինակած Ճառընտիրը, Կարապետ վարդապետի Սաղմոսը 1436, Յովհաննէս աբեղայի Աւետարանը 1496, եւն.:

Սաղմոսավանք ապրած եւ ստեղծագործած են երեւելի վարդապետներ. Վարդան Արեւելցին, Գէորգ Սկեւռացին, Նահապետ Նգացին, Գրիգոր Դարանաղեցին, Զաքարիա Քանաքեռցին եւ ուրիշներ:

Ալիշան Սաղմոսավանքի կարեւոր առաջնորդներէն եւ վարդապետներէն կը յիշէ Գրիգոր վրդ. Ականատես կոչուած՝ վանքի շինութեան ատեն սքանչելիքներ տեսած ըլլալուն համար Արագածի վրայ: Ժ·Ի. դարուն առաջնորդ եղած է Յակոբ վրդ. Գրիգոր Տաթեւացիի դասընկերը: Անոնց ժամանակակից բանաստեղծ ոմն Մկրտիչ, 1603Թ. Գրիգոր վրդ. Կամախեցի, Մովսէս Սիւնեցի՝ ապագայ կաթողիկոսը, ապա Մանուէլ արք. Սաղմոսաւանի որ կը յիշուի որպէս «քաղցրաբարոյ եւ կակղասիրտ եւ արտասուաթորն որ հանապազ հեղու առաջի խաչին» եւ այլն:

Թովմաս վրդ. Վանանդեցին Հայաստանի սրբազան վայրերուն նուիրուած ներբողական քերթուածին մէջ տեղ տուած է նաեւ Սաղմոսավանքին.

«Սաղմոսավանք առասացեալ
Արագածու Սուրբ նշան լեալ
Օձահալածն անդ կայ եդեալ
Աստուածընկալն երկրպագեալ:
Սուրբ Յակոբայ աջըն պատուեալ
Որ Մծբնայ առաջնորդեալ.
Միւս Յակոբայ ճկոյթ կալեալ
Որ Տեառն եղբայր էր
անուանեալ»:

1661ին հռչականուն Ոսկան Երեւանցի վրդ. ալ կը նշանակուի առաջնորդ:

1736էն յետոյ, Սաղմոսավանքի անկումը կը սկսի Թահմազ Ղուլի պարսիկ բռնակալին պատերազմներուն հետեւանքով:

Զորամէջին, Քասախ գետի ափին «Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի անապատ»ը գոյութիւն ունէր, յիշուած նաեւ Վարդան Աշխարհագիրէն – Ս. Անապատ հրեշտակաբնակ:

Վանքի տարածքին կայ ընդարձակ գերեզմանատուն մը հրաշալի խաչքարերով: Յակոբ կաթողիկոսի օրերուն, Յովհաննէս անունով ճըգնաւոր եպիսկոպոս մը «Գնաց յանապատն Սաղմոսավանից եւ նորոգեաց զնա եւ զամենայն կարգ եւ կանոնք հաստատեաց եւ ժողովեցան անդ միաբանք աւելի քան զքառասուն» (Այրարատ, էջ 164):

(Շար. 14)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՀԵՂԻՆԱԿ, ԵՐԿՈՒ ԽԱՂ

Հայ Թատրոնի ընկերակցութեան կազմակերպած թատերական ընթերցումները հասած են 25րդ շարքին: Առաջին ծրագիրը (Մարտ 16) կազմուած էր երկու թատերգութեամբ: Առաջինը Գուրգէն Բորեանի «Անտառի փեսացուն» էր (1969), երկրորդը՝ Մարիամ Օհանեանի «Ես չեմ ուզում խենթանալ»ը (1999): Ներկայացումի վայրը կրկին Փարիզի Ուսանողական ոստանի Հայ տան սրահն էր:

Երեք տասնամեակ տարբերութեամբ գրուած երկու գործերուն ալ նիւթը կը դառնար երկու երիտասարդուհիներու շուրջ: Ու նոյն ծրագրով դիտել երկուքը նշմարել կու տար որ ընկերային գետնի վրայ որքա՛ն մեծ էր միջոցը 1969ին եւ 1999ին միջեւ:

Գ. Բորեանի գլխաւոր հերոսուհին երիտասարդ ուսուցչուհի մըն էր. քաղաքէն պաշտօնավարելու համար գիւղ մը ղրկուած (Աստղիկ Շինկիթեան). երեք պատկերով «տրամաթիկական նովէլ»ը գեղջկական միջավայրին ընդգրկուելու անոր ջանքերը եւ այդ միջավայրէն որպէս «տարբեր» ընկալուելու կեցուածքները նիւթ կ'ընէր: Գեղջկական միջավայրը խորհրդանշուած էր անտառով մը, անոր անտառապահով, հօտաղով: Միւս դերերը ստանձնած էին Ժիրայր Զոլաքեան, Արսէն Այնթապլեան եւ Վահան Քեռովբեան:

Գ. Բորեան (1915-1971) շուշեցի է: Մոսկուայի գրական հիմնարկը աւարտելէ ետք խմբագրական աշխատանք տարած է զանազան թերթերու մէջ: Եղած է Հայաստանի մշակոյթի նախարարի առաջին տեղակալ: Ունի բանաստեղծութիւններու հատոր մը (1937), գրած է պատմուածք, թատերախաղ, բեմագրութիւն: Ունի նաեւ թարգմանութիւններ. մշակած է մանկական գրականութիւն ալ. հեղինակն է «Իմ ձին» շատ ծանօթ մանկական բանաստեղծութեան: Իր գործերէն է «Սարոյեան եղբայրներ» ֆիլմին բեմագրութիւնը. «Նոյն յարկի տակ» թատերախաղին վրայ:

«Ես չեմ ուզում խենթանալ»ի հերոսուհին փարախներով հեռու է առաջին խաղին ուսուցչուհիի տիպարէն: 1999ի ազատականութիւնը խորհրդանշող անսանձ վարուելակերպով որուն մէջ կարեւոր բաժին ունի հակազդելու մղումը, կը հակադրուի մօրն ու մեծ մօրը: Զենթարկուելու, չհանդուրժելու կեցուածքն է իրը որ դիմել կուտայ արտառոց նկատուելիք դրուագներու որոնք խաղի տրամադրութիւն կը մատնեն:

Նոյեմի Եուսէֆի մարմնաւորեց երիտասարդուհին, Արսէն Այնթապլեան անոր ընկեր Լենդրօշը, Վէտա Պայվէրտեան եւ Աստղիկ Շինկիթեան՝ մայրն ու տատիկը: Երկու խաղին ալ բեմական գործողութիւններու բաժիններուն ընթերցումը կ'ընէր Վիկտորիա Այվազեան: Իսկ փորձերը վարած էր, ըստ սովորութեան, Արբի Յովհաննիսեան:

Երկրորդ թատերագիրը Մ. Օհանեան ծնած է 1965ին Երեւանի մէջ: Ուսանած է կիրառական մաթեմաթիկ, նաեւ շարժարուեստ: Ընկերաբանութեան դասախօս է Թատրոնի եւ շարժանկարի պետական հիմնարկին մէջ: Հեղինակ է կիներու հարցերուն մասին գրուած էջերու, կարճաժամ երկու ֆիլմի: «Ես չեմ ուզում խենթանալ»ը անոր առաջին թատերախաղն է:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԴԷՊՔԵՐԷ ԴԷՄՔԵՐ

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունուար 22ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Սանահին մասնաճիւղի գրական յանձնախումբին, երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած Զահրատի յիշատակին: Վրէժ-Արմէն Արթինեան կարդացած է Արա Կարմիրեանի պատրաստած գրութիւնը Զահրատի կենսագրութեան մասին: Մանրամասնօրէն կը ներկայացուէր բանաստեղծին կեանքն ու գործերը: Երեկոյթի աւարտին եղած է հարց-պատասխանի բաժին մը Յարութիւն Պէրպէրեանի հետ:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

Ի՞ՆՉ ԳԻՏԵՆՔ ՑԱՒԻ ՄԱՍԻՆ

«Ո՛հ իմ ցաւ, եղի՛ր բարի եւ պահէ՛ դուն քեզ աւելի հանդարտ» կը գրէր Պոտլէռ։ Մեզմէ իւրաքանչիւրը շատ հաւանաբար, նմանօրինակ ինքնաթելադրութեան դիմած է, այս այնքան ընդհանրացած ֆիզիքական զգայնութեան դէմ։ Ի դէպ, այս վերջինը կը ներկայանայ հազարումէկ դիմագիծերով. գլխացաւ, փորի ցաւ, ստամոքսի ցաւ, յօդացաւ, ակռայի ցաւ, մէջքի, կռնակի եւ զանազան վիրահատութիւններու հետեւանք ցաւեր, ինչպէս նաեւ ֆիզիքական վիրաւորանքի ցաւեր... Այսուհանդերձ, բոլոր այս ախտանիշներուն բժշկական յստակ նշանակութիւն տալ դիւրին չէ։ «Ցաւի ուսումնասիրութեան միջազգային կազմակերպութիւնը» զայն կը սահմանէ իբր զգայնական եւ յուզական անհաճոյ փորձառութիւն, արդիւնք ներկայ կամ զօրութենական հիւսուածային բորբոքումի։

Ֆրանսայի մէջ, 2007 տարուան ընթացքին բնակչութեան 31 առ հարիւրը յայտնած է որ կը տառապի հնացեալ (chronique) ցաւէ մը, որ ունի ամէնօրեայ յաճախականութիւն եւ նուազագոյն երեք ամսուան անցեալ, իսկ նոյն բնակչութեան 20 առ հարիւրը կը յայտարարէ որ կը տառապի միջակ կամ սաստիկ ուժգնութեամբ հնացեալ ցաւէ։ Գլխաւոր պատճառներն են. որոշ հիւանդութիւններ, ինչպէս՝ յօդացաւեր, կողային ցաւեր, կոկորդի ցաւ են՝ 32 տոկոսով, արկածի հետեւանք ցաւեր՝ 20 տոկոսով, յետվիրահատական ցաւեր՝ 15 տոկոսով եւ վերջապէս բժշկական մասնայատուկ քննութեանց կամ խնամքներու պատճառած ցաւեր՝ 14 տոկոսով։ Իսկ ծննդաբերութեան ցաւերէ տառապողները, բնակչութեան 4 տոկոսը կը ներկայացնեն։

Ցաւէ տառապող վերոյիշեալ բնակչութեան զանգուածին 86 առ հարիւրը բժիշկի դիմած է վերջին երկու տարիներու ընթացքին։ Անոնցմէ 74 առ հարիւրին յանձնարարուած է ցաւարգել դեղեր՝ (paracétamol) տկար ափիոնուտ (opiacé) բաղադրութիւններ, հակաջղասպառական (antidépresseur)ներ եւ հանդարտեցուցիչներ։ Այսուհանդերձ, ցաւի դէմ մարդիկ հաւասար չեն. ցաւէ տառապողներու 56 տոկոսը իգական, 44 տոկոսը արական սեռի կը պատկանին։

Այս ներածականէն յետոյ, ներկայիս ջանանք լուսաբանել շարք մը ամէնօրեայ նիւթեր, հարցադրումներու ձեւով, ցաւի բնոյթին, անոր հանդէպ մեր ունեցած հակազդեցութեան եւ անոր դարմանումին մասին։

Ցաւի դէմ անզգայութիւնը վտանգաւո՞ր է. այո՛։ Նոյնիսկ լուրջ հիւանդութիւն մըն է այս երեւոյթը որ կը կոչուի anhydrose եւ որ կը սպառնայ մարդկային կեանքին։

Սուր ցաւ մը, հնացեալ ցաւէն միշտ աւելի զօրաւոր է. սխա՛լ։ Սուր ցաւը յաճախ անցողակի է, մինչդեռ հնացեալ ցաւը շարունակական է եւ աւելի խանգարող։

Ցաւը ջղապրկումով ալ աւելի կը սաստկանայ. ճի՛շդ։ Երեւոյթը, ի հարկէ հոգեբնագիտական (psychosomatique) բնոյթ կը ներկայացնէ։

Որքան ծերանանք, ցաւի հանդէպ այնքան անհանդուրժող եւ փափուկ կը դառնանք. սխա՛լ։ Ընդհակառակը ցաւին տանելի սահմանը տարիքով կը յառաջանայ, ուրիշ խօսքով՝ տարեց անձերը երիտասարդներէ աւելի հանդուրժող են զօրաւոր ցաւերու։

Ի՞նչ է պատճառը որ ակռաները յաճախ այնքան զօրաւոր ցաւ կը պատճառեն։ Պարզ այն պատճառով որ մեր դէմքը մեր մարմնին ամէնէն աւելի ջիղ պարունակող մասն է։

Պէ՞տք է կարելի չափով երկար սպասել ցաւ մը ամոքելու համար. ո՛չ։ Նախ ցաւը մեղմացնելու գործընթացը աւելի կը դժուարանայ երբ ուշանանք դեղի գործածութեան դիմել։ Երկրորդ՝ ցաւը մեղմացնելու համար հարկաւոր դեղի չափաքանակը կը բարձրանայ, երկրորդական բարդութիւններն ալ իր հետ բերելով։

Կարելի՞ է ցաւը մեղմացնել կամ խնամել առանց դեղի գործածութեան. այո՛։ Ցաւին բնոյթին եւ ծագումին համաձայն, զանազան դարմանումի եղանակներ կարելի է կիրարկել, ինչպէս՝ մարձում, մասնայատուկ մէջքի, աղեթափի (hernie) գօտիներ, ջերմութեան, պաղի կամ ելեկտրական հոսանքի կիրարկում, մանրասեղնային դարմանում (acupuncture)։ Ասոնցմէ զատ, մարմինը թուլցնելու վարժութիւններ եւ այլազան հոգեկան դարմանումի եղանակներ ցաւի զգայնութիւնը կը թեթեւցնեն։

Գալով ցաւի մեղմացման եւ անոր դարմանումին համար գործածուած դեղերուն, յիշեցնենք որ հակառակ ընդհանրացած կարծիքին, այսօր ցաւարգել դեղերու մէջ ամէնէն շատ գործածուածը մեզի այնքան ծանօթ aspirine (acide acetyl salycilique)ը չէ, այլ paracétamol (հանրածանօթ անունով՝ Doliprane)ը։ Իսկ ինչ կը վերաբերի այս երկու դեղերուն հիմնական տարբերութեան, aspirine-ը հակաբորբոքային (anti-inflammatoire) յատկութիւն ունի, մինչդեռ paracétamol-ը ուղղակի ցաւը մեղմացնող։ Տարածուած ուրիշ սխալ կարծիք մըն ալ այն է որ մորֆինի գործածութիւնը մոլութիւն (կամ կախում – dépendance) կը յառաջացնէ, ինչ որ սխալ է. այսօր գիտական ուսումնասիրութիւնները յայտնաբերած են որ նոյնիսկ երկարատեւ, կանոնաւոր հսկողութեան տակ կիրարկուելու պարագային, մորֆինով դարմանումը վարժութիւն, հետեւաբար կախում չի ստեղծեր։

Կարգ մը պարագաներու մէջ, ցաւը մեղմացնելու եւ մասնաւորաբար ցաւին մարմնի մէջ տարածումը կանխելու նպատակաւ, յանձնարարելի է ելեկտրական հոսանքին, որոշ պայմաններով կիրարկումը, մակերեսային կերպով։

Թէ ի՞նչպէս կ'արժեւորուի ցաւի մը ուժգնութիւնը, պէտք է մատնանշել որ ցաւը ենթակայական երեւոյթ մը ըլլալով իր ուժգնութեան արժեւորումը դժուար է եւ այս ուղղութեամբ բուժագիտական (clinique) եղանակ գոյութիւն չունի։ Այսուհանդերձ արժեւորումի երեք ենթակայական եղանակներ կը գործածուին. 1- տեսական հանդիտական (analogique) աստիճանաչափ, 2- թուական աստիճանաչափ, 3- պարզ բերանացի աստիճանաչափ։ Անգամ մը եւս կրկնելով ցաւին ենթակայական հանգամանքը, սովորական երեւոյթ է որ մէկու մը մօտ «ուժգին» եւ «սաստիկ» որակուած ցաւ մը երկրորդի մը մօտ բոլորովին «տանելի» կամ «թեթեւ» որակումներու արժանանայ։

Պատրաստեց՝ ՍՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՔ

ԻՐԱՔԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԴԷՄ

Իրաքի եւ Աֆղանիստանի պատերազմներուն ամերիկացի նախկին մարտիկներ Մարտի սկիզբը Ուաշինկթըն գացած են վկայելու համար իրենց գործած պատերազմական ոճիրներուն։ Անոնք մաս կը կազմեն «Իրաքի վեթերաններ ընդդէմ պատերազմին» ընկերակցութեան։ Կ'ըսեն թէ մամուլը հարկ եղածին պէս չի ցոլացներ Իրաքի պատերազմը, քանի որ ան շատ վտանգաւոր է լրագրողներուն համար։ Այդ պատճառով ալ ամերիկեան հանրային կարծիքը թերի պատկեր մը ունի Իրաքի իսկական գրաւումէն։

Այդ կազմակերպութիւնը կ'ըսէ թէ ամերիկեան վայրագութեան ամէնէն ծանօթ դրուագները, ինչպէս Ապու Ղրայիպի գայթակղութիւնը, բացառութեան աննշան պարագաներ չեն։ Մաս կը կազմեն վերջին ծայր մահաբեր գրաւումի մը։ Միջազգային ոչ մէկ պայմանագիր կը յարգուի եւ ստեղծուած մթնոլորտը ոճիրներու յարմար գետին կը տրամադրէ։ Ապօրինութիւններու նախընթացը յստակ կ'երեւի պայքարի գրքոյկներուն մէջ զորս սպաները կը բաժնեն ճակատի զինուորներուն։ Ցամաքային բանակի սպայ մը որ 2004ին եւ 2005ին ծառայած է Իրաքի մէջ, ապա հրաժարած զինուորական կեանքէն, յիշած է իր ընկերներէն մէկուն փողոցը քալող անզէն մարդ մը սպաննելը։ Բայց, ըսած է, բուն յանցաւորը կռուի կանոններն էին, ըստ որոնց ոչ ոք պէտք է փողոցը քալէր։

Ընկերակցութիւնը իր հաւաքոյթը մկրտած է «Ձմրան զինուորը». ներշնչուած է 1971ին Վիեթնամի պատերազմին առարկողներուն մէկ նման ձեռնարկէն։ Հոն ներկայ գտնուած է 2004ի նախագահական դեմոկրատ թեկնածուն Ճ. Քերի որ նոյն պատերազմին ենթասպայ էր։ Երեք ամիս ետք Գոնկրէսին մէջ ելոյթ մը ունեցած էր. ան նկատուած է այդ շրջանին պատերազմին դէմ արտասանուած ամէնէն նշանաւոր ելոյթը։ «Մարդիկ պէտք է մեռնին որպէսզի նախագահ Նիքսըն պատերազմ մը կորսնցնող առաջին նախագահը չըլլայ։ Կը հրաւիրեմ Ամերիկացիները այս մասին խորհրդածելու։ Ի՞նչպէս կարելի է պահանջել որ մէկը Վիէթնամի մէջ մեռնելիք վերջին անձը ըլլայ. ի՞նչպէս կարելի է պահանջել մէկէն վերջին մեռնողը ըլլալ սխալի մը համար» հարց տուած էր ան։

Իրաքի վեթերանները համոզուած են որ նոյնն են այսօրուան պայմանները. ամերիկացի ժողովուրդին մեծամասնութիւնը շատ դժգոհ է Իրաքի պատերազմէն եւ կ'ուզէ միայն որ վերջանայ ան։ Բայց Ամերիկացիները դաստիարակուած են, այն մտասեւեռումով որ Ամերիկան շատ լաւ երկիր է. ուստի աւելի դժուար է իրենց գիտակցութեան մէջ տեղաւորել կատարուած խժդժութիւնները, քան՝ յաղթահարել խոչընդոտները, զօրաբաժինները Իրաքէն դուրս բերելուն։

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ ՊԵՐԵԴՎԻԺՆԻԿՆԵՐԻ ՄՕՏ

– Օրերս, Իվան Կոնստանտինովիչ, ես եղայ Ակադեմիայի ցուցահանդէսում եւ երկար հիանում էի ձեր նոր «Ամպրոպ ծովի վրայ» նկարով։ Այդպէս պատկերել կայծակի պահը՝ միայն ձեզ է հասանելի։ Ներեցէք, Իվան Կոնստանտինովիչ, – Կրամսկոյը խօսում էր արագ, տենդագին, որպէսզի Այվազովսկին չկարողանայ կանգնեցնել իրեն, – ես շաղակրատ չեմ և միշտ հեռու եմ եղել հաճոյախօսութիւններ շռայլելուց ... Ահա, հիմա էլ, չեմ կարողանում ինձ զսպել եւ չնախատել ձեզ մի բանի համար. ինչո՞ւ այդ նոր «Ամպրոպի» կողքին դուք ներկայացրել էք «Վեզուվի առաջին ժայթքումը» եւ «Հերքուլանումի ու Փոմփէյի կործանումը»– այդ նմանեցումները Կարլ Բրիւլովին...

– Ներեցէք, Իվան Նիկոլաեւիչ, – մէջ մտաւ Բրիւլովը, – բայց մի՛ մոռացէք, թէ ինչ էր նշանակում Կարլ Պաւլովիչի «Փոմփէյի»ն նրա աշակերտների համար։ Չէ՞ որ դա լուսաւորեց ամբողջ մի դարաշրջան, որին պատկանում էր նաեւ Իվան Կոնստանտինովիչը..

– Պաւէլ Ալեքսանդրովիչ, ձեզ քաջ յայտնի է իմ կարծիքը Կարլ Պաւլովիչի մասին։ Չնայած հինգ տարի առաջ «Իստորիչեսկի վեստնիկում» տպագրած իմ յօդուածից դուք վիրաւորուեցիք, բայց ես հիմա էլ կարող եմ կրկնել, որ Բրիւլովը՝ մեծատաղանդ այդ նկարիչը, ամբողջ մի հասարակութիւն է դաստիարակել։ Իսկ ներկայումս ոչ մի ազդեցութիւն չի գործում մեր արուեստի վրայ։ Այժմ հետքեր անգամ չկան նրանից։ Իսկ Իվան Կոնստանտինովիչը, որ բառիս բուն իմաստով սքանչելի բաներ է տալիս մեզ, իրաւունք չունի վրձնի տակից ամէն դուրս եկածը ցուցադրելու։ Չէ՞ որ այնպիսի մի վարպետի աննշան գործերը, որպիսին Այվազովսկին է, կարող են փճացնել հասարակութեան ճաշակն ու վնաս բերել։

– Ով այդ տեսակէտից անմեղ է, թող առաջինը նետն ուղղի ինձ, – ընդոստ գոչեց Այվազովսկին։

– Մի՞թէ մենք Իվան Կոնստանտինովիչից չենք պահանջում աւելին, քան ինքներս մեզանից, – տաքացած շարունակեց Բրիւլովը։ – Մի՞թէ մեր բոլոր ստեղծածները նշանակալից են։ Օրինակ, Իվան Նիկոլաեւիչ, վերցնենք ձեր բազմաթիւ դիմանկարները... Չէ՞ որ պատահում է, որ լուսանկարներ էլ էք ստեղծում... քանի որ մոտա էլ դարձել Կրամսկոյից դիմանկար ունենալը, ինչպէս մոտայիկ զգեստը՝ անուանի դերձակից կամ վզնոցը՝ համբաւաւոր ոսկերչից։

Այստեղ Բրիւլովը սթափուեց. չնայած տաքարիւն բնաւորութեանը, նա նրբանկատ մարդ էր եւ խուսափում էր ուրիշին վիրաւորելուց կամ ինքնասիրութեանը դիպչելուց։ Դրա համար, տեսնելով թէ ինչպէս իր վերջին խօսքի վրայ Կրամսկոյը գոյնը գցեց եւ նոյնիսկ օրօրուեց՝ ասես հարուած ստանալիս, շտապեց դիմել Այվազովսկուն։

– Ինչ վերաբերում է ձեզ, Իվան Կոնստանտինովիչ, ես ուրախութեամբ կը համբուրէի այն ձեռքը, որ նկարել է «Սեւ ծովը»... Եւ դա՝ եօթանասուն տարեկանում։ Մենք՝ մեղաւորներս, եթէ ապրենք էլ այդքան, ապա մեր տեսողութիւնն հաւանաբար այնքան թուլացած կը լինի, որ չենք կարողանայ գոյներն իսկ իրարից զանազանել...

– Դրանում դուք միանգամայն իրաւացի էք, – շտապեց վրայ բերել Կրամսկոյը՝ իրեն հաւաքելով, – դրա համար էլ ես կ'ուզենայի, որպէսզի բոլորը յիշեն, որ շուտով լրանում է կէս դար, ինչ Իվան Կոնստանտինովիչը ծառայում է արուեստին, եւ հարկ է նշել այդ յոբելեանը...

(Շար. 189)

(Շար. Ա. էջէն)

տարկուած է: Ամբաստանուած է կազմակերպութեան վերին աստիճանի ղեկավար մը ըլլալով:

ՆԵՐՔԻՆ նախարարուհին՝ Մ. Ալիօ-Մարի պաշտօնազրկած է Սէնթի (Շարանթ-Մարիթիմ) ենթանահանգապետը՝ Պրինօ Կիկ, որ չէր յարգած չէզոքութեան եւ վերապահութեան իր պարտաւորութիւնը եւ համացանցի խմբակային կայքէջի մը վրայ հակահրեայ արտայայտութիւններ ունեցած էր Մարտ 13ին: Ենթական Նորմալ եւ ԷՆԱ աւարտած է եւ մեծ յարգանք կը վայելէր: Ինք ամբաստանած է Իսրայէլը որ «աշխարհի միակ պետութիւնն է որու սնայփըրները աղջնակներ կը սպաննեն երբ դպրոցէն դուրս կ'ելլեն»: Այս խօսքերը հակազդեցութիւն մը եղած են Մոնտի մէջ լոյս տեսած երկու Հրեաներու մէկ յօդուածին: Կիկ կ'ամբաստանէ նաեւ Իսրայէլի գովքը հիւսող արեւմտեան անձնաւորութիւնները:

ՊԱՊԸ քաղաքական բնոյթ մըն ալ տըւած է Զատկուան իր պատգամին, կոչ ընելով խաղաղութեան եւ կարգի հրաւիրելով Չինաստանը: Բենեդիկտոս ԺԶ., ուղղի էթ օտպի աւանդական իր օրհնութեան ընթացքին խաղաղութեան հրաւէր կարդացած է Թիպէթի մէջ եւ Միջին Արեւելք, մաղթելով որ լուծումներ գտնըւին: Քրիստոսի յարութիւնը ոգեկոչած է 63 լեզուներով, ներառեալ հայերէնը:

---

l'U.C.F.A.F. et la J.A.F.
vous invitent
le Samedi 29 mars à 20 heures
à une

CONFERENCE - DEBAT

de **Gilbert DALGALIAN - Psycholinguiste**

FAVORISER LES LANGUES MINORITAIRES

VALORISER LES CULTURES

PROMOUVOIR L'EDUCATION BILINGUE PRECOCE

Gilbert Dalgalian dédicacera son dernier livre : **«Reconstruire l'éducation ou le désir d'apprendre»** coédité par le F.S.U. et les éditions du Temps.

au Centre Culturel U.C.F.A.F.-J.A.F.
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
Métro République

— Entrée libre —

OFFRE D'EMPLOI

La Maison Arménienne de la Jeunesse et de la Culture de Marseille recherche POUR UN POSTE D'ACCUEIL

une personne —homme ou femme— âgée de 50 ans ou plus RMI-ste, si possible bilingue français-arménien. Contrat de 2 à 5 ans dans le cadre des emplois accompagnés, 26h par semaine. Adresser candidature écrite à la :

M A J C
12-14, rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
Renseignements au : 04.91.66.45.33
04.91.66.43.05
04.91.50.15.09

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : **31 mars**

2008Թ. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 28-ԻՆ
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ տեղի կ'ունենայ

ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

բարձր հովանաւորութեամբ
Գ Ա Ր Ե Գ Ի Ն Բ.
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի,

իր հետ աղօթակից ունենալով Նուիրապետական Աթոռներու գահակալները, թեմական առաջնորդները եւ հաւատացեալ հայ ժողովուրդի աղօթասէր զաւակներու հոծ բազմութիւնը:

Նկատի ունենալով այդ օրուան կարեւորութիւնը հաւատացեալի կեանքին մէջ

Թեմիս Առաջնորդ
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Կ Ո Չ կ'ուղղէ
Ֆրանսահայ Թեմի բոլոր զաւակներուն
2008Թ. Սեպտեմբեր 26էն մինչեւ Հոկտեմբեր 3
մասնակցելու
ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ՝ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ,
մեր աղօթքը բերելու
Ս Ո Ւ Ր Բ   Մ Ի Ւ Ռ Ո Ն Ի   Օ Ր Հ Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ուխտագնացութիւնը կը կազմակերպուի Ֆրանսահայոց Թեմի Առաջնորդարանին կողմէ:

Յաւելեալ տեղեկութեան համար դիմել տեղի ձեր Հոգեւոր Հովիւներուն և ... գաւառներուն, կամ Ֆրանսահայ Թեմի Առաջնորդարան՝ 01-43-59-67-03 ...ւէն:

ARMAVIA

Cet Eté

ARMAVIA opérera chaque samedi un vol direct de Marseille à Erevan

Renseignements et réservations :

- **SABERATOURS**
  11 rue des Pyramides
  75001 Paris
  ☏ 01.42.61.51.13
  e-mail : armenie@saberatours

- **SEVAN VOYAGES**
  48 Cours de la Liberté
  69003 Lyon
  ☏ 04.78.60.13.66
  e-mail : sevan@selectour.com

- **WASTEELS VOYAYGES**
  67 la Canebière
  13001 Marseille
  ☏ 04.95.09.30.60
  e-mail : marseille@wasteels.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Իսիի «Տիրուհի Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իրմէ յաւէտ բաժնուած խաչուհիներու յիշատակին, Կիրակի, Մարտ 30ին, Իսիի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին՝ 6 ավըրնիւ Պուրկէն:

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք հոգեճաշ եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ:

Ժամը 15ին կը գումարուի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը, նոյն վայրին մէջ:

Ս. Մ Ե Ս Ր Ո Պ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

«Լ Ո Յ Ս
Ե Ւ   Ճ Շ Մ Ա Ր Տ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն
Ե Ւ   Ա Զ Ա Տ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն»
Գրական – Գեղարուեստական
երեկոյթներու շարք

Հինգշաբթի, Մարտ 27,
ժամը 20ին

Մ Ա Յ Ր   Ա Ր Ա Ք Ս Ի
Ա Փ Ե Ր Ո Վ . . .

ՌԱՖԱՅԷԼ ՊԱՏԿԱՆԵԱՆԸ
ԵՒ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ՈՐՈՆՈՒՄՆԵՐԸ
ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մասնակցութեամբ՝
ԱՐՏԱՇԷՍ ՈՍԿԱՆԵԱՆԻ

– Մուտքը ազատ է –

10 bis rue Thouin — Paris 5e
Métro : Cardinal Lemoine, Monge

---

une EXPO PHOTO
et une CONFERENCE
sur le thème
Après TOKYO, OSAKA, EREVAN

«Arménie Terre d'accueil»

par
Takuji SHIMMURA
Reporteur Photographe
Le Jeudi 27 mars à 20h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
avec la participation
du PROF. ROBERT DERMERGUERIAN
Les Malakans, rejetés par la Russie, l'Azerbaïdjan et la Géorgie se fixent en Arménie en 1830

— Entrée libre —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CITE INTERNATIONALE
UNIVERSITAIRE DE PARIS
Maison des Etudiants Arméniens - Fondation Marie Nubar
Հայ Ուսանողներու Տուն –
Մարի Նուպար Հիմնարկութիւն
57 boulevard Jourdan — 75014 Paris

"Les mercredis de la MEA"

Erevan, la construction d'une capitale à l'époque soviétique
Taline TER-MINASSIAN
Maître de conférences
à l'Université Jean Monnet de St-Etienne
— Mercredi 26 mars/21h

Un état de la recherche historiographique sur le génocide arménien
Haroutioun KEVORKIAN
Historien, professeur à l'Institut français de géopolitique
(Université Paris-VIII-Saint-Denis)
conservateur
de la Bibliothèque Nubar à Paris
— Mercredi 2 avril/21h

⁂

Les réfugiés arméniens et le droit international pendant l'entre-deux-guerres
Dzovinar KEVONIAN
Maître de Conférences
à l'Université Paris X
Directrice-Adjointe du dépt. d'histoire
— Mercredi 9 avril/21h

⁂

La magie de l'écrit
Claude MUTAFIAN
Historien, Maître de Conférences
à l'Université ParisXIII-Nord
— Mercredi 14 mai/21h

⁂

La Troisième République d'Arménie
Claire MOURADIAN
Historienne, Directrice de recherches au CNRS
— Mercredi 28 mai/21h

⁂

Un état de la musicologie arménienne
Aram KEROVPYAN
Musicologue
— Mercredi 4 juin/21h

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ
կը կազմակերպէ
Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ   ՄԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ ԻԲՐԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԼԵԶՈՒ

Նիւթը կը ներկայացնեն՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ (INALCO)
ԺԱՆ ՍԻՊԻԼ – Ֆրանսերէնի եւ Ֆրանսայի լեզուներու ընդհանուր պատուիրակ

մասնակցութեամբ՝
երիտասարդ տաղանդ,
թաւջութակահարուհի
ՄԵԼԱՆԻ ՊԱՏԱԼ-ի

Ուրբաթ, Մարտ 28, ժամը 20ին
Եկեղեցւոյ սրահը
5 avenue de la Concorde
95400 Arnouville-lès-Gonesse
RER D : Villiers-le-Bel — Gonesse — Arnouville, եկեղեցիէն 5 վայրկեան. քալելով,
(Գնացքի ուղղակի գիծ – Ալֆորվիլ, Կառ տը Լիոն, Շաթըլէ-լէ-Հալ...):
Հեռ. – 06-61-79-56-05
01-39-85-78-72

Date à retenir

SUR LE CHEMIN DE LA LIBERTE
Hommage à A. Aharonian

le vendredi 18 avril à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne de Marseille

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 27
JEUDI
27 MARS
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.925
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
83e ANNEE — N° 21.925

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՎԱԳԸՖՆԵՐՈՒ ՕՐԷՆՔԸ ՋՆՋԵԼՈՒ ԴԻՄՈՒՄ

Հանրապետական ժողովրդական կուսակցութիւնը (ՃՀՓ) պաշտօնապէս դիմում կատարած է Սահմանադրական ատեանին, պահանջելով որ ջնջուի վագըֆներու նոր օրէնքը: Կուսակցական խմբակցութեան փոխ նախագահը Հ. Ս. Օքայ պնդած է որ վագըֆներու նոր մասնաճիւղ բանալու իրաւունքը, նուիրատուութիւն ստանալու կարելիութիւնը, եւլն. ներհակ են Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւններուն, իսկ ատիկա կը հակասէ սահմանադրութեան 90րդ յօդուածին:

«Մարմարա» կը տեղեկացնէր թէ Հայեր բողոքի նամակներ գրած են նոյն կուսակցութեան եւ պախարակած ցոյց տրուած ժխտական կեցուածքը:

☆ ★ ☆

ԱՀԱԶԱՆԳ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԲԵՒԵՌԱՑՈՒՄԻ ԵՐԵՒՈՅԹԻՆ ԴԷՄ

Թուրքիոյ մէջ ընկերային բեւեռացումի երեւոյթը լրջօրէն կը մտահոգէ քաղաքական ու հանրային մարմինները: Պարզըւած կացութիւնը հետեւանք է վարչապետ Թ. Էրտողանի գլխաւորած կրօնամէտ հատուածին ու ազգայնամոլ, բանակին շուրջ համախմբուած տարրերու սուր հակադրութեան: Ան գետին պատրաստած է ակներեւ մրցակցութեան մը, ուր ամէն մէկը կը ջանայ դիմացի կողմը անզօրացնել:

Այդ մրցակցութեան վերջին փուլը կը կազմեն «Էրկէնէքօն» մկրտուած գաղտնի կազմակերպութեան յայտնաբերումը, ազգայնական դէմքերու ուղղուած մեղադրանքները, ձերբակալութիւնները. իսկ ատոր դէմ՝ վարչապետին գլխաւորած ԱԳ կուսակցութիւնը փակելու աշխատանքը:

Կացութիւնը այնքան սուր բնոյթ առած է որ հանրային եօթը կարեւորագոյն կազմակերպութիւն —Սակարաններու եւ սենեակներու միութիւնը, Հանրային պաշտօնեաներու արհեստակցական դաշնակցութիւնը, Բանուորական արհեստակցական դաշնակցութիւնը, Գործատէրերու դաշնակցութիւնը, Հողագործական սենեակներու միութիւնը, եւլն.— ահազանգ հնչեցուցած են, բոլոր կողմերը յետքայլի հրաւիրելով, որպէսզի ընկերային բեւեռացումը անդարմանելիին սահմանը չզանցէ: Նշուած կազմակերպութիւնները որոնք 50 միլիոն հոգի կը ներկայացնեն, Մարտ 26ին 81 քաղաքի մէջ յայտարարութիւն մը կը հրապարակէին, կոչ ուղղելով ողջամիտ ըլլալու: Կացութիւնը վատթարացնող յաւելեալ ազդակ եղած է գործի հրապարակին, հետեւաբար տընտեսութեան ԱՄՆ-ու տագնապէն կրած ժխտական ազդեցութիւնը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԺԻՒՏՈՅԻ ՄԵՏԱԼՆԵՐԸ

Պոլսոյ մէջ Մարտ 23-24ին տեղի ունեցած է ժիւտոյի պատանեկան միջազգային ախոյենութիւնը: Հայ մարզիկները պրոնզէ չորս մետալի տիրացած են: Անոնք են. Վարդուհի Բաբայեան (48 քկ.), Աշոտ Ղազարեան (60), Արման Սողոմոնեան (73) եւ Ազատ Աբրահամեան (90 քկ. եւ աւելի):

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը շատ խիստ հակազդեցութիւն մը ունեցած է այն միջադէպին առթիւ, որ տեղի ունեցած է Ողիմպիական բոցին արծարծումին առեն: Փեքինի համար «ամօթալի» արարք մըն է: Միւս կողմէ, Սարքոզի աւելի խստացուցած է իր դիրքը եւ անհաւանական չէ նկատած, որ պօյքօթ մը ըլլայ գոնէ բացման արարողութեան: Իր նախորդ դիրքը (զսպութեան հրաւէր Չինացիներուն) շատ քննադատուած է, ինչպէս քննադատուած է նաեւ Պ. Քուշնէր որ «գործակից» որակած է Իւ. Էմ. Փէ.ի մէկ երեսփոխանը:

ՍԱՐՔՈԶԻ ամոլը Մարտ 26ին Լոնտոն մեկնած է, ուր 36 ժամուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ: Ընդունուած են Թագուհիին և իշխան Ֆիլիփի կողմէ ու առաջնորդուած են Ուինտսորի դղեակը, ուր նաեւ կը գիշերեն: Սարքոզի նոյն օրը ելոյթ կ'ունենար Խորհրդարանին առջեւ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ նախագահ՝ Դ. Մեդվեդեւ կրկին արտայայտուած է Ուկրանիոյ եւ Վրաստանի անդամակցութեան մասին ՕԹԱՆ-ի եւ վճռականօրէն շեշտած իր ընդդիմութիւնը: Երկար հարցազրոյցի մը ընթացքին է Ֆայնանշըլ Թայմզի, որ ըսած է ի մէջ այլոց. – «Բընաւ գոհ չենք այն կացութենէն որ ըստեղծուած է Վրաստանի եւ Ուկրանիոյ շուրջ: Կը գտնենք որ շատ մտահոգիչ է Եւրոպայի ապահովութեան ներկայ կառոյցին համար: Ոչ մէկ պետութիւն կրնայ գոհ ըլլալ իր սահմաններուն վըրայ ունենալով անդամներ զինուորական զինակցութեան մը որուն չի պատկանիր»: ՕԹԱՆ-ի վեհաժողովը տեղի կ'ունենայ շաբաթէ մը, Պուքրէշ:

ՎՐԱՑԻ ընդդիմադիրներ հացադուլի դիմած են խորհրդարանին առջեւ վրաններու տակ ապաստանած: Ասոնց մաս կը կազմեն ընդդիմադիր երեսփոխաններ: Անցորդներէն զատ, ընդդիմադիրները նեցուկը կը վայելեն նաեւ բոլոր անոնց, որոնք չեն ընդունիր Սահակաշվիլիի վերընտրութիւնը Յունուար 5ին: Մարտ 24ին ալ քանի մը հազար հոգի հետեւած են հացադուլի դիմողներուն ելոյթներուն, որոնք կը պահանջեն տիկին Բուրջանաձէի հրաժարականը: Այս վերջինը իրենց գլխաւոր խօսակիցն էր իշխանութեան հետ: «Վրաստանի համար» շարժումին երեսփոխանը յայտարարած է որ 15 հանդիպումներէն ոչ մէկը արդիւնք տըւած է: Պատրիարքին միջամտութիւնն ալ չէ կասեցուցած իրենց վճռականութիւնը: Մոնտի թղթակիցը դիտել կու տայ սակայն, որ հացադուլի դիմողները իրատես ոչ մէկ հեռանկար ունին: Ընդդիմադիրներուն մէկ պարագլուխը՝ Խայնդրաւա յայտարարած է. «Ռուպիքոնը անցած ենք: Այլեւս ուրիշ յեղափոխութիւն չկայ: Իշխանութեան գլուխը ոճրագործ խմբակ մը կայ»:

ԱՄՆ-ու նախագահական դեմոկրատ թեկնածութեան յաւակնող Հիլարի Գլինթըն սուտ կը խօսի ինչպէս երեւան հանած է հեռատեսիլի Սի. Պի. ԷՍ. կայանը: Արդարեւ, Հ. Գլինթըն պատմած է որ կը յիշէ Պոսնիա կատարած իր մէկ ճամբորդութիւնը, երբ օդակայանը ընդունելութեան արարողութեան տեղ կըրակոցներ եղած են եւ հազիւ գլուխը ծըռած կրցած է մինչեւ կառքը երթալ: Հեռատեսիլը ցոյց տուած է 1996 Մարտ 25ի այդ այցելութիւնը, որու ընթացքին Հ. Գլինթըն շատ լաւ ընդունելութեան արժանացած է և պատմած միջադէպերէն ոչ մէկը պատահած է: Դեմոկրատներու (Հիլարի եւ Օպամա) տգեղ մրցակցութիւնը մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ հանրապետական թեկնածուին:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԵՎԷՃԵԱՆ յայտարարած է Մարտ 25ին, որ շաբթուան ընթացքին փոփոխութիւններ պիտի կատարէ կուսակցութեան ղեկավարութեան կազմին մէջ եւ պատրաստ է դիմելու բոլոր հոսանքներուն: Պարտի նաեւ փոխարինել Նաթին Մորանոն եւ Իվ Ժեկօն, երկու բանբերները որոնք կառավարութեան անդամ դարձած են: Տեվէճեան գոհ է որ կառավարութիւնը «սարքոզիստ»ներ առած է իր կազմին մէջ:

ԻՐԱՔԵԱՆ բանակի եւ Մուքթատա ալ-Սատրի քաղաքազօրքերը բուռն ճակատում մը կը մղեն Պասրա: Այս շիիները դէմ են ամերիկեան գրաւման եւ կ'ամբաստանեն իշխանութիւնները, որ բազմաթիւ գործօն տարրեր ձերբակալած են, որոնք իրենց «բանակ»ին մաս կը կազմէին: Պասրա ծայր տուած այս կռիւներէն զոհեր ալ եղած են:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ Երկուշաբթին կրկին տօնական օր դարձած է, վերջ տալով Ռաֆարէնի օրով ստեղծուած շփոթին: Այս տարի կը զուգադիպի Մայիս 12ին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ընկերվարական կուսակցութիւնը որուն ազգային խորհուրդը նիստ գումարած էր, կը ջանայ մոռնալ իր պառակտումը եւ միացեալ ճակատ մը կը ներկայացնէ: Ընդունուած է նաեւ Հոլանտի առաջարկը եւ համագումարը տեղի կ'ունենայ 2008 Նոյեմբեր 7էն 9:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԱՅԻ ընկերվարականները կ'ուզեն միասնաբար «եւրոպական հասարակաց ծրագիր մը» պատրաստել եւ այդ նպատակաւ Ֆր. Հոլանտ եւ Փ. Մոսքովիչի գերմանական պատուիրակութիւն մը ընդունած են Մարտ 25ին: Ծրագիրը պիտի վերաբերի գլխաւորաբար ընկերային Եւրոպայի մը:

ԼԻԲԱՆԱՆ հաւանաբար չմասնակցի Դամասկոսի Արաբական լիկայի վեհաժողովին ըստ վարչապետ Սինիորայի մէկ խորհրդականին յայտարարութեան: Մերժողական դիրքը հետեւանք է այն իրողութեան որ Լիբանան միշտ առանց նախագահի է:

ՊԱՏՈՒՈՅ ԼԵԳԷՈՆԻ ՇՆՈՐՀՈՒՄՆԵՐ

Պատուոյ լեգէոնի ասպետի աստիճանի արժանացած են, Զատկուան առթիւ.

Արման Պահատուրեան, ընկերութեան նախագահ (Գաղթի, համարկումի եւ ազգային ինքնութեան նախարարութեան կողմէ), Սարգիս Զապունեան (Սարգիս) (Մշակոյթի եւ Հաղորդակցութեան նախարարութեան կողմէ), Իվէթ Մխճեան (ծնեալ՝ Վէյրէ – Կրթական նախարարութեան կողմէ):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ՍՏՈՒԳՈՒՄՆԵՐ

Երեւանի մէջ կը շարունակուին յետընտրական խռովութիւններուն մասին բացուած հետաքննութիւնները: Կը կատարուին հարցաքննութիւններ, խուզարկութիւններ եւ ստուգումներ:

Մարտ 24ի երեկոյեան խուզարկուած է Մատենադարանի փոխ տնօրէն Արշակ Բանուչեանի բնակարանը, ապա ինք հարցաքննուած: Ան մէկն էր Լ. Տէր Պետրոսեանի շարժումին միացած մտաւորականներէն:

Յաջորդ օրն ալ «Հանրապետութիւն» կուսակցութեան քաղաքական խորհուրդի նախագահ Արամ Սարգսեան մեղադրուած է սահմանադրական կարգերու բռնաբարումով, պետական իշխանութիւնը իւրացնելու նպատակով Երեւանի մէջ զանգուածային անկարգութիւններ հրահրելով: Քաղաքէն չհեռանալու խոստումի ու ստորագրութեան փոխարէն ազատ արձակած են զինք:

Մարտ 28էն հարկային ծառայութիւնը ստուգումներ կը կատարէ «Զորրորդ իշխանութիւն» ընդդիմադիր թերթին խմբագրութեան մէջ. տրուած պատճառը թերթին օրաթերթի վերածումն է: Խմբագիր Շողեր Մաթեւոսեան լրագրողներու յայտնած է թէ ստուգումներուն բուն պատճառը առնչուած է ներքաղաքական կացութեան, թերթը զինք կը խանգարէ:

* * *

ՎԱՐԶԱՊԵՏ Ա. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Մարտ 25ին նշուած է վարչապետ Անդրանիկ Մարգարեանի մահուան առաջին տարելիցը: Կոմիտասի պանթէոնին մէջ գտնուող անոր շիրիմին այց տուած են Ռ. Քոչարեան, Ս. Սարգսեան Ազգ. Ժողովի նախագահ Տ. Թորոսեան, Երեւանի քաղաքապետը, գլխաւոր դատախազը, բազմաթիւ պաշտօնատարներ: Ծաղիկներ զետեղուած են անոր շիրիմին, յետոյ Արարատեան թեմի առաջնորդ Նաւասարդ արք. Կճոյեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարած է:

Երեկոյեան ալ Օփերայի սրահին մէջ յուշահանդէսով մը նշուած է նոյն տարելիցը: Ելոյթ ունեցողները շեշտած են Ա. Մարգարեանի պետական անձնաւորութեան օրինակելի տիպարը, հանդուրժողութեան ու գործակցութեան ոգին, պետութեան հզօրացման անոր անկեղծ նըւիրումը:

* * *

ՑՈՅՑԻ ՊԷՍ...

Լ. Տէր Պետրոսեանի կողմնակիցներէն փոքր խումբ մը կը շարունակէ հաւաքուիլ ոչ թէ Ազատութեան հրապարակը, այլ Հիւսիսային պողոտային վրայ: Մարտ 25ի երեկոյեան ալ հաւաքուած են, այս անգամ առանց իրենց դէմը ոստիկանական պատուար ունենալու: Ոստիկանները որեւէ կերպով չեն միջամըտած հաւաքին, ցրուելու կոչեր չեն ուղղած:

ՅԻՊԷ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՔՐՈՆԻԿԱԳԻՐ ԵՒՍԵԲԻՈՍԻ ՀԵՏ

ՄԱՍՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՅԻՊԷ — Վանքերու նկարագրութիւններուն մէջ կէտ մը կայ որ երբեք չեմ կրցած հասկնալ: Ըսիր որ համալիրը բաղկացած է 2 եկեղեցիէ եւ գաւիթէ մը. Ակնշանի մէջբերած տողերուն մէջ, Զաքարիա Սարկաւագէն առնուած, կը խօսուի ՔԱՌԱՍՈՒՆ միաբաններու մասին. այս վանականները ո՞ւր կ'ապրէին:

ԵԻՍ. — Հարցումդ շատ տեղին է. երկար ատեն ինծի համար ալ հանելուկ մըն էր, անդադար ընթերցումներով եւ փնտռտուքներով ի վերջոյ բացատրութիւնը գտայ: Եկեղեցիներն ու վանքերը անդադար վերանորոգուած են երկրաշարժներէ եւ ասպատակութիւններէ յետոյ. նոյնը չէ պարագան միաբաններու խուցերուն, որ յաճախ աղքատիկ կառոյցներ էին, նորոգութիւնները անիմաստ դարձած՝ երբ միաբաններ չկային այլեւս: Շատ մը տեղեր յայտնի են այդ սենեակներուն յատակագիծերը, Գլաձորի կամ Մարմաշէնի մէջ եւ այլուր: Մօտակայ գիւղացիները անոնց վարանելու կը գործածէին անոնց գերաններն ու քարերը որպէս շինանիւթ: Նոյնը եղած է պարագան իշխանական կամ արքունական ապարանքներուն: Հազիւ աւերուած, վերանորոգումի մասին մտածող չէր ըլլար, տէրերը սպաննուած կամ աքսորուած ըլլալով: Եկեղեցին Աստուծոյ տունն է. պէտք է նորոգուի, վերականգնի ի գին ամէն զոհողութեան: Բագրատունեաց մայրաքաղաք Անիի օրինակը շատ խօսուն է. արքունական պալատները ոչնչացած են. կանգուն կամ կիսականգուն են միայն եկեղեցիները, որոնց մեծագոյն թշնամին ժամանակն ու բռնագրաւող իշխանութիւններու ծրագրուած անփութութիւնն է...: Գրուած է որ Հաղբատի եւ Սանահինի վանքերը, ինչպէս նաեւ Սիւնիքի մէջ Տաթեւը, մինչեւ 500 միաբան ունեցած են: Ներկայ վիճակը տեսնելով անիրական կը թուի. եւ սակայն պատմական ճշմարտութիւն է:

ՅԻՊԷ — Հարցում մը եւս ունիմ որ զիս շատ կը մտատանջէ: Մենք ներկայիս այս դասական ըմբռնումով վանքեր ունի՞նք. վանական հասարակաց և ուսումնական կեանքի նուիրուած, վանահօր մը առաջնորդութեամբ եւ կուսակրօնութեան, հնազանդութեան եւ աղքատութեան երեք ուխտերով, ինչպէս անցեալին:

ԵԻՍ. — Սիրտս չնեղուի եթէ ըսեմ որ մեր ունեցած հազարէն աւելի վանքերէն եւ վարդապետանոցներէն մնացած է միայն ՄԷԿ ՀԱՏԻԿ, ան ալ ՕՏԱՐ երկրի մէջ:

ՅԻՊԷ — Այսի՞նքն...

ԵԻՍ. — Մխիթար աբբահայր Սեբաստացիի հիմնած 1700 թուականին, որ ամենատոկուն կերպով միւսներուն ճակատագրին կ'արժանանար եթէ Սեբաստիա կամ Պոլիս մնացած ըլլար: Հայ վանականութեան ամենաերկարակեացներէն մին է, քրիստոնեայ ափէր հասած ըլլալուն եւ հաստատուն հիմերու վրայ դրուած ըլլալուն համար: Տե՛ս թէ ինչ վիթխարի գործ կատարած են այս երեք դարերու ընթացքին. բացի հազարաւոր տիտղոս հրատարակութիւններէն, փրկած են հայ մշակութային անբաւ հարստութիւնը կործանումէ, ստեղծած հազարաւոր ձեռագրային պաշար եւ հարիւր հազարաւոր գրենական դարան. հասցուցած ընտիր երիտասարդութիւն մը, տարիներու ընթացքին զօրացնելով կրթական բաժինը, քանի որ հաւատարիմ կերպով որդեգրած եւ շարունակած են հայոց աշխարհի վանքերուն եւ վարդապետարաններուն դարաւոր աւանդութիւնները եւ ոգին:

ՅԻՊԷ — Ս. Էջմիածի՞նը, Անթիլիա՞սը, Երուսաղէ՞մը, Զմմառի կաթողիկոսական վա՞նքը:

ԵԻՍ. — Աստուծոյ պէտք ենք շնորհակալ ըլլալ որ անոնք գոյութիւն ունին. դպրեվանքեր են, ժառանգաւորաց վարժարաններ ուր եկեղեցականութեան նուիրուիլ ուզողներ կ'ուսանին, կը պատրաստուին եւ քարոզութեան կը նուիրուին, բայց մենաստան, կամ վարդապետարան չեն եւ սա մեր եկեղեցիին մեծագոյն ողբերգութիւնն է. մինչեւ որ ՎԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ չվերականգնի, երկար կրնայ տեւել մեր եկեղեցական տագնապը:

ՅԻՊԷ — Արագածոտնի այս անկիւնի մասին միշտ խանդավառութեամբ կը խօսիս. պատճառն ի՞նչ է:

ԵԻՍ. — Վերջերս շատ առիթներ ունեցայ ձմեռը Հայաստան անցընելու. Հայ-Իտալական ցուցահանդէսի պատրաստութիւն, զանազան գիրքերու եւ ալպոմներու հրատարակութիւն: Դու Հայաստանի ձմեռուան մասին գաղափար մը կազմելու համար պէտք ես տեղւոյն վրայ ըլլալ: Անմարդկային վիճակ մը կը ստեղծուի. պահ մը քարէ դար կը փոխադրուի բնակչութիւնը: Գիւղերը սովոր են իրենց կղզիացումին: Փոքր տարածութեան մէջ կը շարունակեն իրարու այցելութիւնները, դարերու խորերէն եկած վարժութիւններով: Ամէնէն անտանելին Երեւանն է եւ միւս քաղաքները: Օդակայանը կը գոցուի. փողոցներն ու մայթերը կը դառնան «գեղարուեստական» սահնակի դաշտեր, ուր հեզաճկուն, թիթեռնման պարուհիներու փոխարէն գետին փռուած, ձեռք-ոտք կոտրած քաղաքացիներու կը հանդիպիս: Մեր հանճարեղ քաղաքապետարանը օր՛ն ի բուն յատուկ տուրքեր կը հաւաքէ ձիւնն ու սառը մաքրելու պատրուակով, աղ եւ աւազ սփռելու առաջարկներով... ապա քաղաքակրթութեան մեծ հովեր առած, բնակիչներուն կը թելադրէ որ իւրաքանչիւրը իր մայթն ու փողոցը մաքրէ... տանիքներու եւ ծառերու վրայ կուտակուած սառերը թափէ քանի դեռ շատ մարդ չէ վիրաւորուած կամ մեռած (այդ ալ կը պատահի ամէն տարի): Արեւմ. հիւսիս-հարաւ շրջաններու ճամբորդութիւնները կը դառնան անկարելի կամ վտանգաւոր, միակ մխիթարութիւնս կը մնայ Նաիրի իմ թանկագին ընկերոջ՝ Գէորգին պատմական ժիկուլին, որուն անիւները օժտած ենք ձմեռնային յատուկ տեսակով, հասնիլ Օհանավանք, Սուրէն Պապուկին մօտ, որ արդէն հասած է 90ի սեմին եւ տասը տարիէ ի վեր կը վստահեցնէ որ գալիք տարին զինք պիտի չտեսնենք (բայց միշտ կայտառ կը գտնենք): Նաիրիլ ժամերով, լսել գիւղի պատմութիւնները, վայելել գիւղացիին պատրաստած ձմեռնային բարիքները եւ խորհրդածել հետզհետէ բազմացող երեւանցիներու ներկայութեան մասին, որոնց հանգստաւէտ, ամէն յարմարութիւններով օժտըւած «տաչա»ները եւ հոն կատարուող խորհրդաւոր խնջոյքները, վարչապետին, նախագահին, նախարարներու եւ գործարարներու մասնակցութեամբ, ճոխացած պարզունակ գիւղացիներու անսպառ երեւակայութեամբ, բաւարար նիւթ կը հայթայթեն ձմեռնային եղանակը անցընելու: Գիշերային երթեւեկը այնքան տպաւորած է զիրենք որ մթագնած ապակիներու ետեւ կը նշմարեն պարուհիներ եւ խոր լռութեան մէջ կը լսեն ազերիական երգեր...:

ՅԻՊԷ — Կը կարծե՞ս որ ասոնք իրենց երեւանցի հիւրերը կը սիրեն...

ԵԻՍ. — Հաստատ գիտեմ որ չեն սիրեր. իրաւունք ունին. ամէն անգամ որ իրենց դպրոցին համար վառելանիւթ խնդրած են երկրին ամբողջ քարիւղը ներածող իրենց անկոչ հիւրերէն, մերժուած են եւ դառնութեամբ լեցուած: Այս օրերուս բաներ առաջարկուած են իրենց. այս անգամ իրենք մերժած են չենթարկուելու համար ընտրապայքարի խաղերուն...: Գիւղացիին արժանապատուութիւնը պէտք չէ վիրաւորել: Իտալական առածը կ'ըսէ — Գոնթատինօ սքարփէ կրօսսէ-չէրվէլլօ ֆինօ — Գիւղացի՛ն. կոշտ կօշիկներ՝ նուրբ ուղեղով:

ՅԻՊԷ — Շատ լաւ կը հասկնամ նախասիրութիւնդ, մայրաքաղաքէն հեռանալու բնազդական ձգտումներդ:

ԵԻՍ. — Նկատած եմ որ ցուրտ եղանակին քաղաքացին պրկուած վիճակ ունի. իր բոլոր ծրագիրները կրնան խանգարուիլ, սառոյցի պատճառով ուշացումներ, արկածներ, փակ ճամբաներ անորոշութիւն կը պատճառեն, ջղագրգիռ վիճակ կը ստեղծեն, ճիշդ հակառակը կը պատահի գիւղացիին մօտ. ձմեռ ատեն ան չունի վար ու ցանքի, վառելանիւթի իր քարշակին (տրակտոր) եւ մեքենական փճացումներուն, անձրեւի եւ կարկուտի, հերկի եւ յօտելու մտահոգութիւնները, կը քաշուի իր պատեանին մէջ եւ անսպասելիօրէն կը դառնայ խոհուն, հանդարտ էակ մը որ կը սնանի երազանքներով եւ ակնկալութիւններով: Այս օրերուս «Ընկեր Փանջունի»ներու առաքելութիւնները դէպի Արագածոտնի «Ծապըլվար»ներ, անոնց խօսակցութիւններուն նիւթը քաղաքականացուցած և որոշ աշխուժութիւն ստեղծած են: Յաճախակի կարելի է զիրենք խմբուած տեսնել, աղբիւրին մօտ, արեւուն տակ, կամ տունի մը տաքուկ անկիւնը, այս կամ այն թեկնածուին վրայ բարձրաձայն կարծիքներ յայտնելով զբաղած:

(Շար. 15)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱԽՏԱՆՇԱՆՆԵՐԸ

Պատմութիւնը ծանօթ է: Կոմիտաս վարդապետ բազմաթիւ Հայերու կարգին աքսորուեցաւ ու տարուեցաւ մինչեւ Չանքըրը: Իրեն հետ աքսորուած էր նաեւ տոքթ. Թորգոմեան անուն անձ մը, որ յայտնի բժիշկ էր հայկական շրջանակներէ ներս: Տոքթ. Թորգոմեանին կինը իշխանութիւններու մօտ զանազան դիմումներ ըրաւ որպէսզի աքսորէն փրկէ իր ամուսինը, նաեւ անոր կողքին՝ Կոմիտաս վարդապետը, որ այդ շրջանին այլեւս շատ յարգուած դէմք էր Պոլսոյ մէջ: Տիկին Թորգոմեան յաջողեցաւ: Ապահովեց որ իր ամուսինը ու Կոմիտաս վարդապետ վերադառնան աքսորէն:

Շատերու համար Կոմիտաս փրկըւած էր: Փրկուած էր հրաշքով: Ճիշդ է որ այդ կարճ ժամանակի ընթացքին անցած էր սարսափի ու տառապանքի ալիքներու մէջէն, բայց վերադարձած էր ողջ-առողջ: Հիմա դարձեալ ամբողջ կեանք մը կար անոր առջեւ ու այդ կեանքը պէտք է լեցուէր ստեղծագործ աշխատանքով:

Բայց հազիւ տարի մը վերջ յայտնի պիտի դառնայ որ այս ենթադրութիւնը ճիշդ չէր: Հայ երաժշտութեան ստեղծիչը մօտաւորապէս տարի մը վերջ պիտի սկսէր ցոյց տալ հոգեկան ու մտային անհանգստութիւններու առաջին ազդանշանները: Բոլորին կարծիքն այն պիտի ըլլար որ Կոմիտաս խորապէս ազդուած էր աքսորի ընթացքին իր զգացած վախէն: Աքսորի ընթացքին պատահած էր նաեւ դէպք մը, որուն վրայ կը փիցուէր ամբողջ պատասխանատուութիւնը: Չանքըրըի մէջ, Կոմիտաս վարդապետ, կ'երեւի թէ երբ իր ընկերակիցներուն համար կ'երգէ գեղջկական երգ մը, ծոծրակէն շատ ուժեղ հարուած մը ստացաւ: Ջինուոր մը եկած ու կռնակէն հարուածած էր: Կոմիտաս խորապէս ազդուած էր այս նախատական ու վիրաւորական հարուածէն: Եւ շատեր անմիջապէս հաւատացին որ այս դէպքն էր որ պատճառ դարձած էր որ Կոմիտաս վարդապետ անհանգստանայ:

Հետաքրքրական է տեսնել թէ ինչպէս սկսաւ Կոմիտաս վարդապետին անհանգստութիւնը: 1916-ին, ուրեմն աքսորէն մէկ տարի վերջ, Յովսէփ եպսկ. Կարապետեան անգամ մը պատարագի հրաւիրած էր Կոմիտաս վարդապետը: Ան յանկարծ տեսաւ որ Կոմիտաս վարդապետ խորանին վրայ սկսաւ լալ երբ կ'երգուէր «Տէր, բաց դռներդ»-ը: Այդ վայրկեանին վարդապետը դէպի վեր կը նայէր ու կարծես սարսափահար հոգեվիճակով կը յիշէր այն տանջանքը, զոր ապրած էր:

Այդ օր Կոմիտաս տուն վերադառնալէ վերջ ալ լացաւ շարունակ: Վարդապետին ծերուկ խոհարարը անբնական նկատեց վարդապետին այս վիճակը ու գնաց դրացի Թէրլէմէզեանին քով, իմացուց որ Կոմիտաս շարունակ կուլայ: «Շա՛տ եկուր, Կոմիտաս վարդապետին վիճակը շատ գէշ է», կ'ըսէր ան: Կոմիտաս կուլար իսկապէս: Թէրլէմէզեան ու խոհարարը կանչեցին տոքթ. Թորգոմեանը, Կոմիտասի աքսորի ընկերը: Թորգոմեան քանի մը հանդարտեցուցիչ տուաւ վար-

դապետին, բայց վարդապետը մերժեց ընդունիլ այդ դեղերը: Կը թուի թէ ան վախցած էր տոքթ. Թորգոմեանէն: Արդարեւ աւելի վերջ վարդապետը նոյն հանդարտեցուցիչ դեղերը ընդունեցաւ երբ անոնք իրեն առաջարկուեցան վարդապետին նըկարիչ բարեկամ Թէրլէմէզեանի կողմէ: Կոմիտաս կարծես աւելի վստահութիւն ունէր տղոց վրայ, քան թէ մեծերուն:

Կոմիտաս հանդարտա՞ծ էր: Այդ գիշեր Թէրլէմէզեանի աղջիկը Արշալոյս գաղտնաբար գնաց նայելու թէ Կոմիտաս ինչ կ'ընէր: Տեսաւ որ վարդապետը ծունկի եկած էր Խրիմեան Հայրիկի նկարին առջեւ եւ օգնութիւն կը հայցէր անկէ:

Երկու շաբաթ վերջ կացութիւնը բոլորովին սաստկացաւ: Կոմիտաս շարունակ կը դնդէր որ կարծես թէ կատու մը իր փորին մէջ կը ճանկէր իր ամէն կողմը ու ցաւ կը պատճառէր:

Օրերը անցան ու ամառը վրայ եկաւ: Եղանակը կարծես օգնեց տառապեալ վարդապետին: Կոմիտաս բարելաւման նշաններ ցոյց կու տար ուրախացնելով իր շուրջինները: վերագտած էր իր նախկին անդորրութիւնը: Ուստի ընդունեցաւ յայտնի երաժիշտ Աստուածատուր Հարենցի հրաւէրը եւ միջոցի մը համար գնաց անոր արուարձանի բնակարանը: Հոն երաժշտական աշխատանք կը տանէր, առաջուան պէս կ'ընէր երաժշտական վերծանումներ ու մշակումներ: Բոլոր բարեկամները ուրախ էին: Կոմիտաս լրիւ վերագտած էր հայ երաժշտութեան հանդէպ իր սիրոյ աւիւնը: Աստուածատուրի կինը Արուսեակ երգով կ'ընկերանար Կոմիտասի դաշնակի նուագին: Վարդապետը ուրախ էր, վերագտած էր կեանքի նկատմամբ իր վստահութիւնը:

Բայց սակայն մեծ փոթորիկին նախորդող կարճատեւ խաղաղութիւնն էր:

Ամառուան վերջաւորութեան Կոմիտաս սկսաւ վերստին ցոյց տալ մելամաղձոտութեան ու անձկութեան ախտանշաններ: Ամէն բանի հանդէպ տարօրինակ բարկութիւն մը ունէր ան հիմա: Աստուածատուր Հարենց զարմանքով կը տեսնէր որ վարդապետը մինչեւ իսկ արեւին կը բարկանար: Շարունակ ինքն իր անձին հետ կը խօսէր բարձրաձայն: Շուտով սկսաւ մերժել նաեւ այցելուները, չէր ուզեր ճաշել: Պարտէզին մէջ ջրհորին կը նայէր առանց աչքերը ուրիշ կողմ դարձնելու, կը պնդէր որ անասուններ կը յարձակէին իր վրայ, անկողին կը մտնէր ու իր գլուխը կը թաղէր ծածկոյթին տակ: Խօսիլ չէր ուզեր: Յայտնի էր որ այլեւս ամբողջովին տկարացած էին արտաքին աշխարհի հետ անոր կապերը: Կոմիտասին շուրջինները հիմա դարձեալ մտահոգ էին:

Ռ. Հ.

ՇԱՒԻՂ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Շաւիղ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութիւնը իր տարեկան Ընդհանուր ժողովը գումարեց Կիրակի Մարտի 16ին, յետմիջօրէին, Ս. Պալապանեան սրահին մէջ: Նորընտիր վարչութիւնը որ ընտրուեցաւ այդ օրը, Մարտի 19ին կազմեց իր դիւանը, բաղկացած հետեւեալ 13 անդամներէն.

Պատուոյ ատենապետ՝ Ժան Փանոսեան

Ատենապետ՝ Հրայր Հրաչեան

Փոխ ատենապետ՝ Նատիա Տէմիրճեան

Փոխ ատենապետ՝ Դանիէլ Տէր Յարութիւնեան

Ատենադպիր՝ Հերման Գասպար

Փոխ ատենադպիր՝ Հայկ Զօփուր

Գանձապահ՝ Յարութիւն Տէմիրճեան

Փոխ գանձապահ՝ Արտա Գալայճեան

Մատակարար՝ Եդուարդ Թօփալեան

Խորհրդականներ՝ Հրաչիկ Զակինի, Միքայէլ Զօփուր, Մինաս Մելքոնեան, Նժդեհ Օհանեան, Ստեֆան Թօփալեան:

ՅԻ ԴԻՄԱՑ ՇԱՒԻՂԻ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԾՈՒԽԻ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի «Գալուստ Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Մարտ 14ին, տեղի ունեցած է «Խաչեր Գալուստեան» մանկավարժական կեդրոնի 20ամեակին առիթով վկայականներու բաշխումի հանդիսութիւն մը: Բացման խօսքով հանդէս եկած է կեդրոնի նախկին վարիչ՝ Գրիգոր Շահինեան, որ պատմական ակնարկ մը նետած է անցնող 20 տարիներու գործունէութեան: Խօսքի աւարտին շնորհակալութիւն եւ երախտագիտութիւն յայտնած է բոլոր անոնց որոնք մաս կազմած են կեդրոնի անխափան գործունէութեան եւ յատուկ կերպով երախտագիտութիւն յայտնած է Արամ Ա. կաթողիկոսին, որ կարելի բոլոր միջոցներով քաջալերողը եւ հովանաւորողը եղած է կեդրոնի աշխատանքին շարունակականութեան: Խաչեր Գալուստեան կեդրոնի նոր վարիչը՝ Կարօ Յովհաննէսեան վեր առած է Գր. Շահինեանի քսանամեայ վաստակը, որ ունի տիպար ուսուցիչի երեք առանձնայատկութիւնները՝ կը սիրէ իր ընտրած ասպարէզը, կը սիրէ դասաւանդած նիւթը, կը սիրէ իր աշակերտները: Այնուհետեւ տեղի ունեցած է վկայականներու բաշխումը: Հանդիսութեան եզրափակիչ խօսքը արտասանած է կաթողիկոսը որ շեշտած է, թէ կեանքի մէջ յաջողութեան եւ մեծութեան գաղտնիքն է յարգել գիտնալ ու երախտագէտ ըլլալ եւ այսօր, հարկ է երախտագիտական զգացումներով եւ յարգանքով նայիլ անցեալին: Պէտք է, աւելցուցած է, նայիլ երեք անձերու որոնք հիմը դրած են կըրթական մշակութային այս առաքելութեան: Անոնք են Գարեգին Բ. կաթողիկոս, Խաչեր Գալուստեան եւ Գրիգոր Շահինեան: Յայտնած է նաեւ որ նոր ծրագիրներ կան, որոնք պիտի իրագործուին կարելիութեան սահմաններուն մէջ:

ՀԱՆԳԻՍՏ ՔՈՒՆԻ ՄԸ 13 ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՆԵՐԸ

Եթէ քունի թեթեւ խանգարումներ ունիք, կրնաք շատ դիւրաւ բարելաւել ձեր քունին որակը՝ հետեւելով հետեւեալ շատ դիւրին եւ պարզ միջոցներուն:

1

Ջանացէք օրական նոյն ժամուն քնանալ:

2

Ջանացէք օրական նոյն ժամուն արթննալ, նոյնիսկ շաբաթավերջերուն, երբ գործ չունիք:

3

Խուսափեցէք օրուան ընթացքին քնանալէ:

4

Հրաժարեցէք ժամը 7:00էն ետք ծխելէ:

5

Հրաժարեցէք քնանալէ առաջ ոգելից ըմպելիներ խմելէ:

6

Խուսափեցէք ժամը 5:00էն ետք քաֆէին պարունակող խմիչքներ (սուրճ, թէյ, քոլա...) խմելէ:

7

Խուսափեցէք իւղոտ եւ ծանր ընթրիքներէն:

8

Քնանալու չերթաք, եթէ ծարաւ էք, բայց նաեւ շատ ջուր չխմէք, որպէսզի գիշերը արթննալու պատճառ չունենաք:

9

Օրական մարզանք մը կիրարկեցէք, բայց ձեր քունի ժամէն առնուազն 3-4 ժամ առաջ:

10

Յետմիջօրէին եթէ կարելիութիւնը ունիք արեւու ճառագայթներուն պարզեցէք դուք ձեզ:

11

Կարելի եղածին չափ աղմուկէ հեռու մնացէք:

12

Ննջասենեակը թող ըլլայ զով եւ մութ՝ քունի յարմար պայմաններ ստեղծելու համար:

13

Ձեր բարձն ու վերմակը հանդըստաւէտ ու որակաւոր թող ըլլան եւ նախընտրաբար «սէնթէթիք» նիւթերէ պատրաստուած:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿՅԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԵՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

ՃԱՇԿԵՐՈՅԹ ՊԵՐԵԴՎԻԺՆԻԿՆԵՐԻ ՄՕՏ

Բոլորը հաստատակամ ծափ տուեցին, իսկ Բրիւլովը գինի լցրեց իր համար եւ բացագանչեց.

– Իվան Կոնստանտինովիչ Այվազովսկու կենացը, նրա արուեստի կենացը...

Բոլորը բաժակները մօտեցրին Այվազովսկուն: Երբ կրքերն արդէն հանդարտուել էին, նշանակուեց նաեւ յոբելեանի օրը: Եւ այստեղ անսպասելիօրէն Այվազովսկին լցրեց բաժակը, խնդրեց սեղանակիցներին հետեւել իր օրինակին եւ ոտքի կանգնելով, բաժակը ձեռքին գոչեց.

– Իսկ հիմա ես առաջարկում եմ խմել այժմ բացակայող, բայց բոլորիս յարգելի նկարչի կենացը...

Բոլորը լուռ, սպասողական հայեացքներն ուղղել էին Այվազովսկուն:

– Ալեքսէյ Պետրովիչ Բոգոլիւբովի կենացն եմ առաջարկում, բարեկամներս, – շարունակեց Այվազովսկին, – գերազանց նկարչի եւ հոյակապ քաղաքացու կենացը:

Առաջինը Կրամսկոյը, իսկ նրանից յետոյ նաեւ միւսները սկսեցին բուռն շնորհակալութիւն յայտնել Իվան Կոնստանտինովիչին: Նրանք սիրում էին Բոգոլիւբովին նրա վառ օժտուածութեան եւ այն բանի համար, որ չնայած հիւանդութեան պատճառով ստիպուած էր ապրել արտասահմանում, այնտեղից էլ շարունակում էր գործուն մասնակցութիւն ունենալ պերեդվիժնիկների բոլոր նախաձեռնութիւններին: Ցատկապէս հաճելի էր, որ հէնց Այվազովսկին յիշեց նրա մասին: Տեղնուտեղը նրանք հեռագիր կազմեցին եւ ուղարկեցին Փարիզ:

Երկար նստեցին նկարիչներն այդ երեկոյ: Բոլոր խօսակցութիւնները պտըտւում էին Բոգոլիւբովի շուրջը, այն մասին, թէ ինչպէս էր նա կարողացել գլուխ բերել Սարատովում Ռադիշչեւի Թանգարան բացելու գործը:

– Ամբողջ ութ տարի ձգձգւում էր այդ պատմութիւնը, – պատմում էր Կրամսկոյը, – Ալեքսէյ Պետրովիչն ասում էր, որ ստիպուած էր եղել դիմել նոյնիսկ ամենազօր Պոբեդոնոսցեւին, որն անընդհատ նրան յետ էր պահում այդ մտքից. «Ինչ վերաբերում է ինձ, ես պատրաստ եմ օգնել: Այդ ամէնի մասին մտածել կարելի է, ի հարկէ, բայց հարկ է գործել խոհեմաբար, որպէսզի այդ բարի գործը չփճացնենք: Եթէ ձեր այդ ռադիշչեւեան հարցը չլինէր, պարզ է, որ անմիջապէս կը լուծուէր ամէն ինչ... իսկ ինչո՞ւ չէք ուզում թանգարանին տալ ձեր անունը, չէ՞ որ դուք յայտնի մարդ էք...»: Բայց Բոգոլիւբովը յամառ մարդ էր. նա շատ ամուր էր կանգնած քեռու՝ Ալեքսանդր Նիկոլաեւիչ Ռադիշչեւի յիշատակը յաւերժացնելու իր որոշման վրայ: Գործը ձգձգուեց: Այն ժամանակ Ալեքսէյ Պետրովիչը վերջնագիր ներկայացրեց Սարատովեան դումային, այն մասին, որ իր գեղարուեստական հաւաքածուն յանձնում է մէկ ուրիշ քաղաքի: Քաղաքի մեծամեծները, լաւ իմանալով իրենց համերկրացու բնաւորութիւնը, ի վերջոյ ձեռնամուխ են լինում թանգարանի շէնքի շինարարութեանը: Դուք պիտի տեսնէիք, թէ ինչքան երջանիկ էր զգում իրեն Բոգոլիւբովը, երբ անցեալ ամառ արտասահմանից եկաւ թանգարանի բացմանը մասնակցելու: Ես հիւանդ էի եւ չկարողացայ գնալ Սարատով: Բայց ներկայ եղողներն ինձ պատմեցին, որ տօնակատարութեան օրը այնտեղ հաւաքուած է եղել շուրջ 2700 մարդ: Ռադիշչեւի թանգարանը առաջին ժողովրդական թանգարանն է ոչ միայն ծայրագաւառում, այլ եւ ամբողջ Ռուսաստանում: Այնտեղ ժողովուրդն ազատ մուտք ունի...

– Գիտէք, պարոնայք, երբ ես երէկ իմացայ, թէ ինչ է իրենից ներկայացնում Սարատովի թանգարանը, ուզեցի իմ յարգանքի խօսքն ասել Ալեքսէյ Պետրովիչին: Պատկերացրէք միայն, նոյնիսկ Տրետեակովի պատկերասրահը մասնաւոր հաւաքածու է, իսկ Բոգոլիւբովը բացառիկ հարստութիւն ներկայացնող իր հաւաքածուն նուիրաբերել է հայրենի քաղաքին: Փա՛ռք քեզ Ալեքսէյ Պետրովիչ, փա՛ռք իսկական ռուս նկարչի ու քաղաքացուն:

– Փառք ու պատիւ նաեւ ձե՛զ, Իվան Կոնստանտինովիչ, – գոչեց Բրիւլովը, չէ՞ որ դուք հանդիսացաք նրա առաջին օրինակը տուողը, ձեր հայրենի Թէոդոսիայում կառուցելով հնութիւնների թանգարան եւ պատկերասրահ...

– Միթէ՞ կարելի է իմ պատկերասրահը համեմատել Բոգոլիւբովի հաւաքածուի հետ, – ձեռքը թափ տուեց Այվազովսկին: – Եւ որ գլխաւորն է՝ ինչպիսի՜ նախանձելի յամառութիւն նպատակին հասնելու համար...

Ուշ երեկոյ էր, երբ պերեդվիժնիկները դուրս եկան Բրիւլովի տնից:

(Շար. 190)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ - ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

– ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 12, ժամը 15·30ին
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՂԵՌՆԸ ՍԿՍԱԾ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵՆԷՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (26, *ուէ Թրուայոն*, *Սեւր*) :

– ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 20, ժամը 20·30ին
ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ, 1894–1925 *ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ*
Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութիւն, (26 *ուէ Սիպիլ*, 13001) :

– ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 24, ժամը 15ին
ԺԹ. – Ի. ԴԱՐԵՐՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐԸ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (*Սեւր*) :
դասախօս՝ *Հ. Ց. ՊՋՏԻԿԵԱՆ*

– ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՄԱՅԻՍ 5, ժամը 20·30ին
ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՈԳԵՒՈՐ ՏԱՂԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ ՀԱՅ ԾԷՍԻՆ ՄԷՋ
Հ. ՎՐԹԱՆԷՍ ՎՐԴ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ
(*Վենետիկէն*)
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (*Սեւր*) :

L'UCFAF organise deux voyages en Arménie

1 voyage touristique du 26 juillet au 10 août

soit 16 jours / 15 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh
(taxes d'aéroport et visa en sus)
renseignements : E. Yazidjian au 01 42 87 95 98 (heures de bureau)

1 voyage randonnée du 14 au 25 juillet

soit 12 jours / 11 nuits au prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit de 7 jours randonnée en pension complète et 3 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes
(taxes d'aéroport et visa en sus)
renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

Recherche Directeur(trice) de maison de retraite

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur(trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arméniennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante :
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77 rue la Fayette — 75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

ԱԶԳ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԷՆ BNF

Ֆրանսայի Ազգային գրադարանը հայկական հին գրապահեստի մը տէր է եւ կ'ուզէ ճոխացնել զայն: Եթէ կը փափաքիք մասնակցիլ այդ նպատակին, կապ հաստատեցէք Միքայէլ Նշանեանի հետ որ պատասխանատու պահպանողն է հայկական պահեստին: Կրնաք ապահով ըլլալ որ ձեր նուիրելիք գիրքերը, թերթերը, պարբերականներն ու լուսանկարները լաւագոյն պայմաններու մէջ պիտի պահուին եւ թուայնացուին:
Հեռ. – 01·53·79·80·69
Իմակ. – mikael.nichanian@bnf.fr

---

l'U.C.F.A.F. et la J.A.F.
vous invitent
le **Samedi 29 mars à 20 heures**
à une

CONFERENCE - DEBAT

de **Gilbert DALGALIAN - Psycholinguiste**

FAVORISER LES LANGUES MINORITAIRES
VALORISER LES CULTURES
PROMOUVOIR L'EDUCATION BILINGUE PRECOCE

Gilbert Dalgalian dédicacera son dernier livre : **«Reconstruire l'éducation ou le désir d'apprendre»** coédité par le F.S.U. et les éditions du Temps.

au Centre Culturel U.C.F.A.F.-J.A.F.
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
Métro République

— Entrée libre —

---

une EXPO PHOTO
et une CONFERENCE
sur le thème
Après TOKYO, OSAKA, EREVAN

«Arménie Terre d'accueil»

par
Takuji SHIMMURA
Reporteur Photographe
Le Jeudi 27 mars à 20h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
avec la participation
du PROF. ROBERT DERMERGUERIAN
Les Malakans, rejetés par la Russie, l'Azerbaïdjan et la Géorgie se fixent en Arménie en 1830

— Entrée libre —

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	185	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե'ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Իսիի «Տիրուհի Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իրմէ յաւէտ բաժնուած խաչուհիներու յիշատակին, Կիրակի, Մարտ 30ին, Իսիի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին՝ 6 ավրնիւ Պուրկէն:

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք հոգեճաշ եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ:

Ժամը 15ին կը գումարուի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը, նոյն վայրին մէջ:

□

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Գաշանի «Հ. Իսահակեան» մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 110 եւրօ Տէր եւ Տիկին Վ. Սէրէնկիւլեանէ:

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ
կը կազմակերպէ
ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ ԻԲՐԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԼԵԶՈՒ

Նիւթը կը ներկայացնեն՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ (INALCO)
ԺԱՆ ՍԻՊԻԼ – Ֆրանսերէնի եւ Ֆրանսայի լեզուներու ընդհանուր պատուիրակ

մասնակցութեամբ՝
երիտասարդ տաղանդ,
թաւջութակահարուհի
ՄԵԼԱՆԻ ՊԱՏԱԼ-*ի*

Ուրբաթ, Մարտ 28, ժամը 20ին
Եկեղեցւոյ սրահը
5 avenue de la Concorde
95400 Arnouville-lès-Gonesse
RER D : Villiers-le-Bel — Gonesse — Arnouville, *եկեղեցիէն* 5 *վայրկեան, քալելով*,
(*Գնացքի ուղղակի գիծ – Ալֆորվիլ, կառ տը Լիոն, Շաթըլէ-լէ-Հալ*...):
Հեռ. – 06·61·79·56·05
01·39·85·78·72

Les Activités du Mois d'Avril du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : **Khatchig YILMAZIAN**

— RECITAL DE PIANO
Mickaël EKMEKTCHIAN
Samedi 5 avril à 18 heures
Au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
Au programme : Bach — Beethoven — Rachmaninoff...
—— Entrée libre ——

— CONCERT DU CHOEUR ARMENIEN DE MARSEILLE SAHAK-MESROP
Direction : Khatchig YILMAZIAN
Soliste : Suzanna BAGAMIAN-ARMAGAN
de l'Opéra d'Erevan
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Dimanche 27 avril à 16h30
en l'église de Saint-Loup

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

C B A F — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : **31 mars**

ESPOIR POUR L'ARMÉNIE

VOYAGE EN ARMENIE ET AU KARABAGH
DU 6 AU 16 JUILLET

Logement en hôtel 3 étoiles en pension complète
Visite des sites historiques de l'Arménie et du Karabagh
— Lac Sevan, Khor Virab, Guéghard, Garni, etc... —

Prix 1550 euros
Serge Kurkdjian, tél. : 04 91 77 23 44
E-mail : serge@kurkdjian.org
www.espoirpourlarmenie.org

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 28
VENDREDI
28 MARS
2008

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.926 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.926

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ՝ «ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻ ԼՈՒԾՈՒԻ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ»

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան լեհական թերթի մը տուած հարցազրոյցին պատասխանած է նաեւ Ղարաբաղի խնդիրը զէնքի ուժով լուծելու Բաքուի պարբերական յայտարարութիւններուն: Այդ առիթով անգամ մը եւս շեշտած է թէ Հայաստանի նպատակն է բացառապէս բանակցութեան ճամբով լուծում բերել հարցին:

«Սակայն եթէ մենք համոզուենք, որ Ադրբեջանը փոխզիջում չի ցանկանում, այլ մտադիր է զինուած ուժերի միջոցով հասնել իր համար շահաւէտ լուծման, ապա հայկական կողմը կ'օգտագործի ցանկացած հնարաւորութիւն Ղարաբաղի անվտանգութիւնն ու ինքնորոշման իրաւունքն ապահովելու համար: Ամէն ինչ կախուած է Ադրբեջանից: Հայաստանը երբեք պատերազմ չի սկսի, մենք կողմ ենք բանակցութիւններին: Սակայն մենք մտավախութիւն ունենք, որ Ադրբեջանն այլ մտադրութիւններ ունի եւ ցանկանում է արգելափակել խաղաղ գործընթացը: Մեր դիրքորոշումը պարզ է. Ադրբեջանցիները չեն յաղթելու պատերազմում: Հակամարտութիւնը չի յաջողուի լուծել ռազմական ճանապարհով: Նրանք արդէն երկու անգամ դա փորձել են անել, սակայն չի յաջողուել: Եթէ նորից սկսեն, դա կը լինի վերջին փորձը», *յայտարարած է Վ. Օսկանեան:*

Նախարարը Մարտ 27ին Մոսկուա կը մեկնէր, մասնակցելու համար ՀԱՊ-ի արտաքին գործերու նախարարներու խորհուրդին յաջորդ օրուան նիստին:

* * *

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՓՈԽՏՆՕՐԷՆԻՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԸ «ԱՆՀԵԹԵԹ» Է ԸՍՏ ՏՆՕՐԷՆԻՆ

Մատենադարանի տնօրէն Հրաչեայ Թամրազեան անդրադառնալով փոխտնօրէն Ա. Բանուչեանի ձերբակալութեան, ըսած է թէ «անհեթեթ» է եղածը: «Ա. Բանուչեանը գիտնական, լրջախոհ մարդ է: Կարծում եմ որ ձերբակալութիւնը պայմանաւորուած է իր քաղաքական հայեացքներով» աւելցուցած է, շեշտելով թէ գանգուածային նման ձերբակալութիւններ արտասովոր կը նկատէ, քանի որ անոնք աւելի կը խորացնեն հանրութեան բեւեռացումը եւ երիտասարդութեան յուսալքում, հիասթափութիւն կը պատճառեն:

Ա. Բանուչեանի փաստաբանն ալ տեղեկացուցած է թէ դատախազութեան քննիչները իրեն հարցումներ ուղղած են կարեւոր գումարներ բաժնելու եւ հանրահաւաքներուն ժողովուրդ հաւաքելու արարքներու մասին:

Ա. Բանուչեան «Մատենադարանի բարեկամներու հիմնադրամ»ին տնօրէնն է և Լ. Տէր Պետրոսեանի նախագահութեան օրով վարած է մշակոյթի նախարարութեան երիտասարդութեան վարչութեան պետի պաշտօնը:

* * *

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑԵՐ ՀՐԱԶԴԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մամուլի որոշ անուններ, ինչպէս «Առաւօտ», «Հայկական ժամանակ», կը տեղեկացնեն թէ Հրազդանի մէջ բողոքի ցոյցեր կատարուած են, որպէս պաշտպանութիւն երեսփոխան Սասուն Միքայէլեանին որ նոյն քաղաքէն է եւ ձերբակալուած է Մարտ 1ի խռովութիւններուն առընչութեամբ: Ցոյցերուն երկրորդ օրը ոստիկանութիւնը փորձած է ցրուել ցուցարարները:

* * *

ՅԵՏ ՄԱՀՈՒ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒՄ

Մարտ 1ի երեւանեան խռովութիւններուն զոհերէն էր վաշտի հրամանատար, սպայ Համլէթ Թադէոսեանը: Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մարտ 26ին հրամանագիր մը ստորագրած ու զինքը յետ մահու պարգեւատրած է «Մարտական խաչ»ի Բ. աստիճանի շքանշանով:

* * *

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԷՆ ՓԱԽՈՒՍՏԻ ԴԻՄԱԾՆԵՐ

Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ այն 14 անձերը որոնք Մարտ 1ի անկարգութիւններուն վիրաւորուած, հիւանդանոց փոխադրուածներու մաս կը կազմեն: Ըստուգուած է որ անոնք ինքնութեան եւ բնակութեան վայրի կեղծ տուեալներ ներկայացուցած են, յետոյ բուժուելէ ետք խոյս տուած հիւանդանոցէն: Անոնք կը փնտռուին, որպէսզի կարելի ըլլայ իրենց մարմնական վնասուածքներուն հանգամանքները պարզել:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՐՔՈԶԻ ԱՄՈՒԼԸ բացառիկ պատիւներով ընդունուեցաւ Լոնտոն եւ իր ելոյթին մէջ ալ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը կոչ ըրաւ որ առանձնաշնորհեալ գինակցութիւն մը ստեղծուի Ֆրանսայի եւ Մեծն Բրիտանիոյ միջեւ: Սարքոզի չէ վարանած նոյնիսկ յայտարարելու.– «Անգլիացիները կը սիրեմ: Միշտ խորհած եմ որ Եւրոպա կարիքն ունի Մեծն Բրիտանիոյ»: Ինչ որ առնուազն խորթ կը հնչէ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահի մը բերանէն: Եւ դեռ քար մըն ալ նետած է Ա. Մերքելի, ճշդելով. «Փարիզ–Պէրլին առանցքը լաւ բան է, բայց, չի բաւեր»: Սարքոզի ըսած է նաեւ թէ 1000 զինուոր եւս պիտի ղրկէ Աֆղանիստան, ինչ որ ընդվզեցուցած է ընկերվարականները, որոնք չեն հասկնար թէ ի՞նչպէս նախագահ մը, ինքնագլուխ կրնայ նման յայտարարութիւն մը ընել, երբ հարցը չէ ծեծուած Ազգային ժողովին մէջ: Սարքոզի իր ելոյթը ըրած էր երեսփոխաններու եւ լորտերու ժողովներու անդամներուն առջեւ, հաւաքուած Ուէսթմինսթըրի Խորհրդարանին արքայական սրահին մէջ: Ժամանման օրն իսկ (Մարտ 26) երկու ճաշեր տրուած են ֆրանսացի հիւրերուն համար: Իրիկուան կոչունքը, 55 մեթր երկարութեամբ սեղանի մը շուրջ, համախմբած է 146 հիւրեր: Յաջորդ օրը, նախքան մեկնումը, Սարքոզի կը տեսնուէր վարչապետ Կորտըն Պրաունի հետ: Անգլիա ժամանման օրն իսկ, լոյս տեսած էր փիփլը մամուլին մէջ Գարլա Սարքոզիի մերկ նկարը (1993էն) որ աճուրդով կը ծախուէր Քրիսթի՛զի մօտ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ տնտեսութեան նախարարուհին՝ Քրիսթին Լակարտ չէ ծածկած որ աճը զգալի նուազում մը պիտի արձանագրէ եւ հազիւ կրնայ հասնիլ 1,7էն 2%ի: Ֆիյոն թէեւ կը մխիթարէ յայտարարելով թէ Ֆրանսա այնքան պիտի չտուժէ ընդհանուր տագնապէն որքան եւրոյի մնացեալ գօտին: Եւրոպայի կեդրոնական Դրամատան նախագահը՝ Ժ.-Գ. Թրիշէ հեռու է նման լաւատեսութիւն մը ցուցաբերելէ եւ կ'ըսէ թէ տագնապին վատթարագոյն շրջանը գալիք է տակաւին: Ֆրանսայի բացն ալ որ 2,4% էր 2007ին եւ 2,3% 2008ին, յաւելում պիտի կրէ եւ մինչեւ տարւոյն վերջ՝ 3%ի կրնայ հասնիլ:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ շատ խիստ լեզու կը գործածէ արեւմտեան պետութեանց դէմ եւ մէկ կայքէջը նոյնիսկ չի վարանիր արեւմտեան մետիաները որակելու՝ «Կէօպելսի արեւմտեան նացի մետիաները»: Փեքին կ'ընդդիմանայ նաեւ Տալայ-Լամայի որեւէ պաշտօնական շփումի որեւէ երկրի հետ, հակառակ անոր որ, Ֆրանսա չի բացառեր արտաքին նախարարութեան հետ հանդիպում մը, երբ Տալայ-Լաման Փարիզ գայ Օգոստոսին: Չինաստանի համար Թիպէթի հարցը ներքին հարց մըն է նման Փարիզի արուարձաններուն (Վիլիէ-լը-Պէլը կը յիշուի) հարցերուն:

ՔՐԻՍԹԻԱՆ ԷՍԹՐՈԶԻ, որ նախկին նախարար էր, բայց հիմա միայն Նիսի քաղաքապետ է, բուռն յարձակում մը ըրած է Փաթրիք Տէվէճեանի դէմ, «Էքսփրէս» շաբաթաթերթին մէջ: Կը շեշտէ որ «Իւ. Էմ. Փէ.ն այլեւս ղեկավար չունի Սարքոզիի ընտրութենէն ի վեր եւ Փ. Տէվէճեան բազմաթիւ ձախաւեր գործեր տեսաւ: Ձկրցաւ հաւասարակաց գիծ մը ստեղծել մեր շարժումին դերակատարներուն միջեւ»:

ՊՈՒՇ գոհունակութեամբ ողջունած է Սարքոզիի որոշումը նոր զօրքեր ղրկելու Աֆղանիստան:

ԻՐԱՔԻ մէջ Մարտ 26էն 27 տեղի ունեցած բախումները ալ-Սատրի կողմնակիցներուն եւ իրաքեան ուժերու միջեւ աւելի քան 50 մեռեալ պատճառած են: Իրաքեան բանակի դիմումին ընդառաջելով ամերիկեան օդուժն ալ իր մասնակցութիւնը բերած է Պաղտատի հարաւը՝ Հիլլա: Ամերիկեան ռմբակոծութիւններէն ալ քանի մը տասնեակ հոգի մեռած է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ սպայակոյտի նախագահը զօր. Ե. Պիւյիւքանըթ այց մը կատարած է Կիպրոսի թրքական գօտին, հանդիպում ունեցած այդ գօտիին ներկայի նախագահ Մ.-Ա. Թալաթի ու նախորդին՝ Ռ. Տէնքթաշի հետ: Այդ առթիւ յայտարարած է. «Թուրք զինուորը խաղաղութեան նպատակով Կիպրոս կը գտնուի: Ու պիտի մնայ, մինչեւ որ արդար ու մնայուն խաղաղութիւնը հաստատուի»:

ԱՄՐԱՆ ԺԱՄ

Մարտ 29էն 30ի գիշերը, ինչպէս ամէն տարի, հարկ է անցնիլ ամրան ժամուն, այսինքն ժամացոյցները մէկ ժամ առաջ տանիլ:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՅՈՒ ՈՃՐԱԳՈՐԾ ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Մոսկուայի մէջ Մարտ 26ին ձերբակալուած է Ադրբեջանի ընդդիմադիր «Արդարութիւն» կուսակցութեան փոխնախագահ Է. Իսմայլով: Ան փնտռուած էր հայ գործարարի մը անցեալ տարի տեղի ունեցած սպանութեան հետաքննութեան շրջանակին մէջ: Ամբաստանուած է նոյն սպանութեամբ: Հայրը «Արդարութիւն» կուսակցութեան նախագահն է եւ նոյն ատեն երեսփոխան:

ԻՍՐԱՅԷԼ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՎՐԱՅ

Իսրայէլի խորհրդարանը Մարտ 26ին որոշած է քննութեան առնել Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի նիւթը: Անցեալ տարի հարցը մերժողական պատասխան ստացած էր: Այս անգամ առաջարկը ըրած է «Մերեց» կուսակցութեան նախագահը Հայիմ Օրոն. ան եղբայրն է Եաիր Օրոնի որ ծանօթ անուն է Ցեղասպանութեան մասին իր հատորներով եւ Իսրայէլը ճանաչումի հրաւիրող կոչերով:

Խորհրդարանի Մարտ 26ի նիստին ներկայ 12 երեսփոխանները բոլորն ալ թեր քուէարկած են Հ. Օրոնի առաջարկին. անոնց մէջ գտնուած է կառավարութեան ներկայացուցիչ, գիւղատնտեսութեան նախարար Շ. Սիմխոնն ալ: Ան թէեւ «ողբերգութիւն» որակած է 1915ին կատարուածը, բայց ըսած է թէ ամէնուն ծանօթ է պատմութիւնը և պէտք է հարցը օրակարգի առնել: Աւելցուցած է նաեւ թէ Իսրայէլ ջանացած է միջնորդ ըլլալ Հայաստանի ու Թուրքիոյ միջեւ, բայց չէ յաջողած:

Խորհրդարանի հետագօտիչ յանձնաժողովը պէտք է որոշէ թէ հարցը կրթութեա՞ն, թէ արտաքին գործերու եւ պաշտպանութեան յանձնախումբին պէտք է փոխանցուի: Օրոն կողմնակից է առաջինին, իսկ «Իսրայէլ Պէյթէյնու» կուսակցութեան երեսփոխան Ե. Շաքալ կը նախընտրէ երկրորդը:

Հ. Օրոն ըսած է թէ տեղին է որ իսրայէլեան խորհրդարանը որ հրեայ ժողովուրդին ներկայացուցիչն է, ճանչնայ Հայկական Ցեղասպանութիւնը: Շեշտած է թէ այդ ճանաչումը կարեւոր է ներկայիս երբ Ողջակէզի ժխտումի բազմաթիւ պարագաներ կը յայտնուին: «Բարոյական երկընտրանքներ կան որոնցմէ խուսափիլ կարելի չէ: Գիտակից եմ հարցին մասին Թուրքիոյ ընելիք դիտողութիւններուն, բայց կը հաւատամ որ խորհրդարանը պէտք է վիճարկումի նիւթ ընէ Հայկական Ցեղասպանութիւնը» ըսած է երեսփոխանը:

Իրեն ձայնակցած են «Քատիմա» կուսակցութենէն Զ. Էլքին, հաղորդակցութեան նախարարը Շ. Սիմխոն որ թէեւ հարց տուած է թէ հարցը քաղաքական բնոյթով չէ՞ եւ չի՞ պատկանիր Հայերուն եւ Թուրքերուն:

Ուրիշ երեսփոխան մըն ալ յիշեցուցած է թէ ճանաչումը կրնայ հետեւանքներ ունենալ Իսրայէլի եւ Թուրքիոյ դիւանագիտական յարաբերութիւններուն համար, ինչպէս նաեւ Ազրբէջանի բնակիչ տասնեակ հազարաւոր Հրեաներուն:

Թ. ԷՐՏՈՂԱՆԻ ՍՈՖԻԱ ԱՅՑԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ

Թուրքիոյ վարչապետը Թ. Էրտողան Պալքանեան երկիրներու շրջապտոյտի մը ծրագիրով Մարտ 27ին կը գտնուէր Սոֆիա, որուն քաղաքապետութիւնը օրակարգի կը բերէր Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւ մը:

Նախաձեռնութիւնը կրկին կը պատկանէր Աթաքա կուսակցութեան որ նախապէս ալ փորձած էր խորհրդարանին վաւերացնել տալ նոյնիմաստ բանաձեւեր:

Պուլկարիոյ մէջ կայ Թուրք փոքրամասնութիւն մը որ մեծ դժգոհութիւն յայտնած է Էրտողանի այցին ու Ցեղասպանութեան բանաձեւին զուգադիպութեան:

«ՀԱՅ» ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԲԱԲԵԼՈՆԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Անցեալ Հոկտեմբերին Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ օտար լեզուով արտադրող հայ գրողներու բ. համաժողովը: «Հանդիպում-պտոյտ-կերուխում» աւանդական երրեակին հետ օրակարգին վրայ կային տարբնոյթ հարցերու քննարկումներն այ: Մասնակցողները, հասկնալի է, գացած էին Սփիւռքի զանազան անկիւններէն. Ֆրանսա, Պելժիա, ԱՄՆ, Պարսկաստան, Ռումանիա, Թուրքիա, եւլ.:

Տեսնելով տեղւոյն վրայ հայաստաններէնին ամէնօրեայ բարգաւաճումը եւ հայերէնը ոչ իսկ կիրակնօրեայ հագուստ նկատող դուրսի մտայնութիւնը միշտ հետաքրքրուած էի, նաեւ մտահոգուած, թէ ի՛նչ պատկեր պիտի պարզէր հայ երիտասարդութեան համազգային ժողով մը որ քով-քովի պիտի բերէր Հայաստանէն ու Սփիւռքի անհամար համայնքներէն ներկայացուցիչներ:

Ճակատագրական բան մը չկա՞ր նման հեռանկարի մը վրայ ուրուագծուող Բաբելոնին մէջ. Հայաստանի անկախութեամբ հաղորդակցելու, չփումի, միասնութեան կարելիութիւնը հասած էր պահու մը երբ Սփիւռքը կարեւոր տոկոսով մը փարած էր «Հոգիով Հայ» ըլլալու ընտրանքին. այդ անփառունակ արդարացումին տակ թաղած՝ լեզուն, նաեւ զայն չգիտնալու ամօթը:

Բայց, շնորհիւ Օտարագիր հայ գրողներու երեւանեան համաժողովին, վախցնող Բաբելոնը յայտնուեցաւ աւելի կանուխ. եւ ո՛չ երիտասարդ, կամ պատանիներու շնորհիւ, այլ՝ առօք-փառօք հասուն տարիքի անձերու: Տարօրինակը այն է որ մասնակցելու տրամադրութիւն յայտնողները, յայտնապէս, չէն իսկ հետաքրքրուած այդ պարագայով. չէն մտածած թէ ի՛նչ միջոցով պիտի կարենան հաղորդակցիլ, քանի որ զուրկ են առօր անհրաժեշտ նուազագոյնէն. չե՛ն գիտեր հայերէն: Բայց, հաւանօրէն, նման հարց մանրամասնութիւններու կարգին էր, կամ բանած էր հայկական ու պատուական «մի բան կ՚անենք»ի իմաստութիւնը:

Գալիֆորնիա լոյս տեսնող «Առագաստ» պարբերաթերթը 2007 Դեկտ. – 2008 Յունուարի միացեալ թիւին մէջ սկիզբը զետեղած էր հրատարակիչ-խմբագիր Թերեզա Ալաջաջեան–Հայրապետեանի այդ համաժողովին մասնակից ութ գրողէ քաղած տպաւորութիւնները: Անոնց գոնէ կէսը կը տրտնջայ երեւանեան Բաբելոնէն:

«Այստեղ փրոբլէմ եղաւ իրարու հասկանալը, եւ իմ առաջարկութիւնն է յաջորդ անգամ անպայման թարգմանիչներ ունենալ: Ամէն ինչ հետաքրքիր էր թւում, զգում էի որ հետաքրքիր թեմաներ են քննարկւում եւ վիճաբանւում, եւ շատ ափսոսում էի, որ ոչինչ չեմ հասկանում: ... Ես երկու շաբաթ առաջ գտնւում էի Ստամպուլում, եւ շատ ցաւով պիտի խոստովանեմ, որ ինձ համար աւելի հեշտ էր հաղորդակցուել թուրք ժողովրդի հետ, քան՝ Հայերի» կ՚ըսէ մէկը որ միայն անգլերէն ելոյթները հասկցած է... Համաժողովին առաջարկած է «անպայման թարգմանիչներ ունենալ յետագայում» (իր խօսքերը թարգմանաբար տրուած են թերթին մէջ):

Երկրորդ մը որ առաջին անգամ գացած է Հայաստան այս համաժողովին առիթով, ափսոսալու փոխարէն որ հայերէն չի գիտեր, զայրացած է միւսներուն զինք չհասկնալուն: «Իմ անձնական տպաւորութեան մասին յայտնելով պիտի ասեմ, որ ինձ համար մի տեսակ զայրացուցիչ էր, որ ես խօսում էի իմ աշխատանքի մասին, եւ մարդկանց մեծամասնութիւնը չէր հասկանում, թէ ինչի մասին եմ խօսում» կ՚ըսէ: Բերած առաջարկը այն է որ միջազգային ժողովներու համար աւելի ուժեղ ամպիոն ստեղծուի, որպէսզի մասնակիցները կարենան իրարու հետ հաղորդակցիլ, եւլն. եւ ունենալով հայ արմատ, կարենան իրարու միտք հասկնալ: Արմատով լեզուին չիմացութիւնը դարմանելու հրաշքը, չես հասկնար ինչո՛ւ տեղի չէ ունեցած Երեւանի մէջ:

Թեհրանէն մասնակից մը այլ մակարդակներու ալ դիտողութիւն ունի. իրար ճանչնալը լա՛ւ, բայց սփիւռքահայութեան պատմութիւնը հայաստանցիները, յատկապէս նոր սերունդը, չեն գիտեր: Կ՚ուզէ որ ժողովները աւելի ծրագրուած ըլլան, բանախօսները նախապէս պատրաստուին եւ ամէն բան աւելի կազմակերպուած հրամցուի: Յետոյ կարգը կը հասնի Բաբելոնին. «Երէկ չէ անցեալ օրուայ ժողովում բաբելոնեան պայմաններ էին տիրում: Մէկը ֆրանսերէն էր խօսում, մէկը ռուսերէն – դա շատ վատ էր, շատ: Եւ մենք չէինք կարողանում իրար հասկանալ»:

Ի՛նչ աշխարհահասան, ի՛նչ բարդ հարց. ի՞նչ ընել, ի՞նչպէս ընել որ հայաստանցի ու սփիւռքցի Հայեր իրարու ըսածը հասկնան ու յետոյ գրական տեսակէտներ, հոսանքներ, նախասիրութիւններ, գործեր օրակարգի բերեն, քննարկումի, վիճարկումի նիւթ ընեն: Ո՞վ պիտի կարենայ այս կործանիչ անելէն ելք գտնել:

Բայց չէ՞ որ հայաստանցիին հաւատքը կ՚երաշխաւորէ թէ վերջը լաւ կը լինի. այդ Բաբելոնին մասնակիցներէն մէկը, Պոլիսէն, գտած է արդէն ճարը: Ինք ալ կ՚ըսէ թէ ոմանք հայերէն, ոմանք թրքերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն կ՚արտայայտուին: Ինք մտածած է. «Արդեօ՞ք Հայերը իրենց յատուկ մասնաւոր "էսփէրանթօ" մը պէտք է ունենան որ կայանան իրարու հետ ալ»:

Հանճարեղ չէ՞ գաղափարը. ափսո՛ս որ Ջահուկեան–Հախվերդեան զոյգը չհասաւ գլխաւորելու Հայոց պատմութեան այս թիթեղեայ դարը որ պիտի բացուի «Հայերու յատուկ մասնաւոր» էսփէրանթոյով... ան արմատապէս կը լուծէ ուղղագրութիւն-խեղագրութիւն, կամ արեւմտահայերէն - գրաբար – արեւելահայերէն - հայաստաներէն հակադրութիւններն ալ ու բոլորս ուրախ ուրախ կ՚էսփերանթոյենք:

Մէյ մըն ալ չար լեզուներ կ՚ըսեն թէ հայաստանեան համաժողովները խորոված–օղի-խնկարկում երրեակէն ուրիշ բանի չեն ծառայեր...

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Մարտ ամսու 3էն սկսեալ, արժանթինեան կրթական վերամուտին հետ, Պուէնոս Այրէսի եւ Գորտոպայի հայկական դպրոցները եւս վերաբացին իրենց դասարանները, սկսելու համար իրենց դաստիարակչական աշխատանքին: Պ. Այրէսի մէջ կը գործեն եօթը հայկական վարժարաններ, որոնց տեղաբաշխումը մայրաքաղաքի մէջ կատարուած է նկատի ունենալով հայահոծ թաղամասերն ու արուարձանները, այնպիսի հիմքով որ խաչաձեւում եւ գործունէութեան բախում չըլլայ գործող դպրոցներու միջեւ, միայն մէկ բացառութեամբ: Այսպէս, հայաշատ Վալենթին Ալսինա արուարձանի մէջ կը գործէ Արմենիա Մշակ. Միութեան «Խրիմեան» վարժարանը, որուն հայկական բաժնի տնօրէնուհին է Վիոլէթա Կօշկարեան, Պելկրանօ թաղամասի մէջ՝ Վենետիկի Մխիթարեաններու վարժարանը, տնօրէնուհի Ադրիանա Արսլանեան, Փալերմոյի շրջանին մէջ ՀԲԸՄ-ի «Մարի Մանուկեան» Կրթ. Հաստատութիւնը, տնօրէնուհի Ռոսիթա Եուսէֆեան, Վիսէնթէ Լոփէս արուարձանի մէջ՝ Ազգային Վարժարանը, տնօրէնուհի Տիանա Գունտագճեան, Սոլտաթի թաղամասին մէջ՝ Պաղչաճեան վարժարանը տնօրէնուհի Ալիսիա Թէնէքէճեան, Ֆլորէսի շրջանին մէջ ազգ. Արծրունի վարժարանը, տնօրէնուհի Լուիսա Պալթայեան, եւ Փալերմոյի մէջ՝ Ս.Գ. Լուսաւորիչ Կրթ. Հաստատութիւնը, տնօրէնուհի, Ալինա Հաճեան: Այս վերջին չորս դպրոցները կը պատկանին Հայ Կեդրոնին եւ ունին իրենց առանձին հոգաբարձութիւնները: Իսկ Գորտոպա քաղաքի մէջ կը գործէ տեղւոյն Գաղութային Վարչութեան պատկանող Սահակ Մեսրոպ վարժարանը: Յիշեալ բոլոր վարժարանները, բացի Պաղչաճեանէն, ունին երկրորդական բաժին: Դպրոցներու մէջ, անկախաբար պետական ուսումնական ծրագրէն, կանոնաւորաբար կ՚աւանդուին հայերէն եւ անգլերէն լեզուները, հայոց պատմութիւն, ինչպէս նաեւ կրօնական գիտելիքներ, մարզանք, եւն.: Շարք մը դպրոցներ արձանագրած են նաեւ ոչ-հայ աշակերտներ, լրացնելու համար կրթական տնօրէնութեան ճշդած աշակերտական դասարանային թուաքանակը: Գրեթէ բոլորը կը դիմագրաւեն տնտեսական դժուարութիւն, ունենալով կարեւոր թիւով ձրիավարժ աշակերտներ: Հակառակ հայերէնի բծախնդիր եւ յամառ ուսուցման՝ սպանախօսութիւնը ընդհանրացած է աշակերտութեան մօտ, ինչպէս հայ ընտանիքներու մօտ:

ԱՅՆԹԱՊԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Տեղւոյս Այնթապի Հայր. միութեան նորակազմ վարչութիւնը, անցեալ 13 Մարտին կատարեց վերաշինուած եւ արմատական բարեփոխութեան ենթարկուած իր հաւաքատեղիի բացումը, ներկայութեամբ կարեւոր թիւով հայրենակիցներու եւ հրաւիրեալներու: Շինութիւնը իրագործուած է Ժան Աբգարեանի նիւթական ներդրումով: Օրհնութիւնը կատարեց արժանթինահայ առաջնորդ Գիսակ Սրբազան ընկերակցութեամբ Եղիշէ եւ Մեսրոպ քահանայ հայրերու, այնուհետեւ էտկարտօ Գէորգեան խօսքի հրաւիրեց վարչական անդամ Ռիքարտօ Թեճիրեանը եւ Երուանդ Ապաճեանը որոնք յաջորդաբար սպաներէն եւ հայերէն լեզուներով ընդգծեցին հայրենակցական միութեանց կարեւորութիւնը հայապահպանումի ճիգերուն մէջ: Յանուն Հայ Կեդրոնի Վարչութեան, Պետրոս Հաճեան յուշապնակ մը յանձնեց Ժ. Աբգարեանին եւ շնորհաւորեց միութիւնը, աւելցնելով որ հայրենակցական միութիւնները կը յաւերժացնեն հայ մարդու կապը իր անցեալին եւ սեփական հողին հետ: Էտ. Գէորգեան կարդաց շարք մը միութիւններու շնորհաւորական նամակները: Այնուհետեւ տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն: Պ. Այրէսի մէջ աշխոյժ գործունէութիւն ունին նաեւ Հաճնոյ եւ Մարաշի հայր. միութիւնները:

ՍՊԱՆԵՐԷՆ–ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Մամուլի տակ է եւ շատ շուտով լոյս կը տեսնէ սպաներէն-հայերէն բառարան մը, որուն կարիքը կը զգացուէր երկար ատենէ ի վեր: Հրատարակչական այս կարեւոր նախաձեռնութիւնը կը պատկանի հայ կաթողիկէ առաջնորդ Վարդան եպս. Պօղոսեանին՝ որ շուրջ երեք տարի առաջ կազմեց մասնաւոր յանձնախումբ մը եւ եռանդուն կերպով գործի լծեց զայն: Յանձնախումբին մաս կը կազմէին Պետրոս Հաճեան (ատենապետ), Ռոսիթա Եուսէֆեան, Տիանա Տէր Կարապետեան տէ Վալտերրամա, Ֆլորա Ագչէհիրլեան եւ Ջաւէն Կնեազեան, որոնք իրականութեան մէջ նոր բառարան չէ որ պատրաստեցին, այլ հիմնական բարեփոխութեան ենթարկեցին, արդիականացուցին, զտեցին կամ լրացուցին հոգելոյս Փասքուալ Ծ. վրդ. Թէքէեանի բառարանի բառապաշարը, զոր հանգուցեալ վարդապետը պատրաստած էր 50-ական թուականներուն, եւ որ ոչ միայն չէր գոհացներ ներկայ պահանջները, այլեւ գրեթէ լրիւ սպառած էր: Յանձնախումբին հետ մօտէն գործակցեցաւ հայ կաթողիկէ ժողովրդապետ Հ. Պօղոս Հէքիմեան: Բառարանը ունի հայերէնի քերականութեան ընդարձակ բացատրական մը, աշխարհամասերու, երկիրներու եւ մայրաքաղաքներու հայերէն գրելաձեւերը, եւայլն: Սպաներէն բառապաշարի համար հիմք առնուած է Սպանական Ակադեմական բառարանի վերջնագոյն հրատարակութիւնը:

«100 ՏԱՐԻ 100 ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ» ԳԻՐՔԸ՝ ՍՊԱՆԵՐԷՆ

Վերջերս Պուէնոս Այրէսի մէջ լոյս տեսաւ Պետրոս Հաճեանի «100 տարի 100 պատմութիւն» աշխատասիրութեան սպաներէն թարգմանութիւնը, մեկենասութեամբ Յովհաննէս Ռագուպեանի եւ թարգմանութեամբ տոքթ. Վարդան Մատթէոսեանի: Հատորը նուիրուած է հանրային եւ կազմակերպական յայտնի գործիչ ողբացեալ Յովսէփ Օդուլեանի, որ տարիներու գործակից եղած է թէ՛ մեկենասին եւ թէ հեղինակին: Արդարեւ, եթէ արժանթինահայ գաղութը անցեալ դարու վերջին քառորդին կատարեց ուշագրաւ ոստում մը հանրային կեանքի գրեթէ բոլոր կալուածներուն մէջ՝ շինարարական, մամլոյ, կրթական, մշակութային թէ կազմակերպական, այդ ոստումին մէջ մեծ եւ կարեւոր տեղ մը ունեցաւ Յ. Օդուլեան, ըլլալով ինքնորոյն եւ ուժեղ դէմք մը: Պ. Հաճեանի «100 տարի 100 պատմութիւն» գործը կը

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀԲԸՄ-եան «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնի հանդիսասրահին մէջ, Մարտ 5ին կազմակերպութեամբ ՀԲԸՄ–ՀԵԸ «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնի մշակութային յանձնախումբին տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, որուն նիւթը եղած է «երգչախմբային արուեստը»: Ձեռնարկին բացման խօսքը ըրած է յանուն յանձնախումբին Ջաւէն Ղարիպեան, որ մէջբերելով բազմաթիւ արուեստագէտներու խօսքերը արժեւորած է երաժշտութիւնը՝ շեշտելով թէ երգը մարդկային ընկերութեան կազմաւորման մէջ մեծ դերակատարութիւն ունի: Ներկայացուցած է նաեւ օրուան գեկուցաբերը՝ խմբավար Պարգեւ Թասլագեանի կենսագրականը: Դասախօսը ներկայացուցած է երգչախմբային արուեստի գիտական, կազմակերպական եւ մասնագիտական բաժինները, անդրադառնալով երգչախումբերու կազմութեան, աշխատանքի ձեւերուն, միջոցներուն ու նպատակներուն: Շեշտած է որ երգչախումբերը քարոզչութեան զօրաւոր զէնքեր են: Զեկուցաբերին գործնական ուղղութիւններ տալու համար Համազգայինի «Գուսան» եւ Թրիփոլիի «Ֆայհա» երգչախումբերը երաժշտական երեկոյթը փակած են Բարսեղ Կանաչեանի «Տալիլօ» երգին միացեալ կատարումով:

□

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ մայրավանքին մէջ,

մէկտեղէ 1900–2000 ժամանակաշրջանէն առնուած հարիւր դրուագներ, որոնք ճակատագրական ներգործութիւն ունեցած են անցեալ դարու հայ կեանքին մէջ, դրական թէ ժխտական իմաստով: Դէպքերը կը պատմուին առարկայական տուեալներով եւ առանց կողմնապահութեան: Ընթացքի մէջ է նաեւ գործին անգլերէն թարգմանութիւնը:

Ա. Պ.

Մարտ 5ին, բացումը կատարուած է Միջին Արեւելքի եկեղեցիներու Խորհուրդի նորընտիր վարչութեան անդրանիկ ժողովին: Շուրջ 50 անձեր մասնակցած են ժողովին, ներկայացնելով իրենց եկեղեցիները: Ժողովին նախագահած է Արամ կաթողիկոսը, իր կողքին տեղ գրաւած էին Երուսաղէմի յոյն ուղղափառ պատրիարք Թէոփիլոս Գ եւ Սփէյր ու Հացիմ պատրիարքներու ներկայացուցիչ եպիսկոպոսները: Եկեղեցական կարճ արարողութենէ մը ետք, Արամ Ա. լուսարձակի տակ առած է եկեղեցական այս խորհուրդը յուզող հարցերը: Ան յատկապէս անդրադարձած է կարգ մը եկեղեցիներու պահանջին՝ առաւել գործօն դերակատարութիւն ունենալ խորհուրդի կեանքին մէջ: Կարեւորութեամբ շեշտած է նաեւ հաւաքական պատասխանատուութեան եւ համարատուութեան անհրաժեշտութիւնը:

□

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր–Մելքոնեան Թատերասրահին մէջ, Փետր. 22–25ին ներկայացուած է Երուանդ Օտեանի «Ընկեր Փանջունի ի Ծապըլվար»ը, բեմադրութեամբ Յասմիկ Թաշճեան-Պէրթիզեանի: Համազգայինի «Արեգ» մանկապատանեկան թատերական միաւորը այս ներկայացումով ցոյց տուած է թէ իր պատանի–պարման դերակատարներով կրնայ խանդավառել հանդիսականներ: Օտեանի գործը այնքան ալ դիւրութեամբ ընկալելիք երգիծանք մը չէ եւ այդ իսկ պատճառաւ պատանի դերակատարները կրցած են դրսեւորել իրենց տաղանդը:

□

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ազգային Եղիշէ Մանուկեան գոլէժի «Սիրան Մանուկեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է հայ ուսուցիչին նուիրուած յարգանքի երեկոյթ մը, Մարտ 7ին: Ձեռնարկին բացումը կատարած է Սօսէ Ծինպաշեան, որ լուսարձակի տակ առած է ուսուցիչին առաքելութիւնն ու հաւատամքը իր այդ նուիրումին նկատմամբ հիմնուելով այդ ծիրին մէջ օտար մանկավարժներու եւ մասնագէտներու հաստատումներուն վրայ: Ապա, գնահատանքի իր խօսքը ըսած է Թեմին առաջնորդը՝ Գեղամ եպսկ. որ շեշտը դրած է ուսուցիչ-դաստիարակին ունեցած մեծ դերակատարութեան վրայ ապագայ որակաւոր սերունդներ կերտելու համար: Ան ընդգծած է նաեւ որ թէեւ կրթական ասպարէզ ու կեանք գոյութիւն ունին բոլոր ազգերու մօտ, սակայն Հայոց պատմութեան դէպքերը ցոյց տուած են, որ հայութիւնը առաւել եւս գիտէ յարգը դպրոցին եւ կրթական հաստատութիւններուն, որովհետեւ ան տարագիր էր եւ անտուն եւ գիտակցեցաւ դպրոց ունենալու անհրաժեշտութեան:

□

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Յովհաննէս Պօղոսեան» Թատերասրահին մէջ, Մարտ 9ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. վարչութեան, Համազգայինի 80ամեակին առթիւ տեղի ունեցած է Վարդան Պետրոսեանի «Վերելք» ներկայացումը: Ձեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է յանուն Համազգայինի Շրջ. վարչութեան Րաֆֆի Տեմիրճեան, որ նշած է թէ դիւրին չէ ժպիտով թերթատել Մեծ եղեռնի սեւ էջերը, երբ ամէն մէկ Հայու մտքին մէջ տակաւին բոց մը մնացած է, շեշտելով սակայն որ բարձրորակ կերպով ծիծաղի ընդմէջէն հայութեան տառապանքներուն ներկայացումը արուեստի բացառիկ գործ է, քանի որ դժուար է հակադրուող մթնոլորտին մէջ փոխանցել գեղեցիկն ու գրաւիչը: Բեմ բարձրանալով, Վարդան Պետրոսեան անդրադառնալով Կոմիտասի արժէքին, ըսած է թէ ան Հայութեան Գողգոթան է, որ իր ստեղծագործութիւններով բարձր պահած է Հայուն պատիւը: Ներկայացման ընթացքին տարբեր առիթներով ժպիտներու ճամբով հանրութեան փոխանցած է Հայու նկարագիր կազմող շարք մը յատկանիշներ, որոնք ստեղծուած են հիմնուելով հայութեան ապրելակերպին ու դժուարութիւններուն վրայ: Շուրջ 2 ժամ տեւող «Վերելք»ի աւարտին, Վ. Պետրոսեան կոչ ուղղած է սթափելու որպէսզի անցեալի սխալները օգտագործելով կարելի ըլլայ կերտել մաքուր միտք եւ հոգի:

□

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ կեդրոնի Համազգայինի գրադարանին մէջ, Փետր. 7ին, կազմակերպութեամբ Համազգայինի «Սանահին» մասնաճիւղի գրական յանձնախումբին տեղի ունեցած է հանդիպում մը Լարա Ահարոնեանի հետ «(Ան)տարածութեան մէջ» գիրքին հրատարակութեան առիթով: Աբրահամ Նիգիպլեան հակիրճ կերպով նախ ներկայացուցած է գրագիտուհիին կենսագրականը: Լ. Ահարոնեան ծնած է Լիբանան եւ մանկութիւնը անցուցած է Պէյրութ, ապա անցած է Մոնրէալ: Բարձրագոյն ուսումը ստացած է Գոնգորտիա համալսարանը: Մագիստրոսի իր նիւթը եղած է «Բազդատական ուսումնասիրութիւն մը՝ Հայկական ցեղասպանութենէն առաջ հայ եւ ֆրանսական ֆեմինիստ շարժումներուն միջեւ»: Ներկայիս հաստատուած է Հայաստան եւ կ'ամբողջացնէ իր տոքթորայի դասընթացքները եւ հիմնած է կիներու կեդրոն մը՝ «Կանայք Հայոց»: Ներկայ հատորը՝ «(Ան)տարածութեան մէջ» գրուած է երեք լեզուներով՝ հայերէն, անգլերէն եւ ֆրանսերէն, երեք հայուհիներու գործակցութեամբ, որոնցմէ ամէն մէկը գրած է իր հարազատ լեզուով: Գիրքը պատկեր մը կու տայ հայ կնոջ մասին, քանի երեք հեղինակները իրարմէ կը տարբերին որոշ մակարդակներու վրայ: Լարա Ահարոնեան նկարագրած է թէ ինչպէս՝ ինք, Նէնսի Ագապեան եւ Շուշան Աւագեան գիրքին գաղափարը ունեցած են, հարազատ թեման մնալով հայ կինը: Հատորին նպատակը եղած է հայ կիներու տարածք մը, հանրային վայր մը ստեղծել: Այս գիրքով չէ որ տարածքը կ'աւարտի այլ սկիզբ մը կը բանայ: Որոշ հարցեր կան, որոնք թաքուն կը մնան եւ բնաւ չեն արծարծուիր հայ գրականութեան մէջ, ինչպէս ընտանեկան բռնութիւնը, սեռականութիւնը, եւն.: Գիրքը լաւ ընդունելութիւն գտած է Սփիւռքի մէջ:

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԿԵԱՆՔԸ

(ռուսերէնէ թարգմանեց Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆ

Հիմա նրա օրակարգը պիտի փոխուէր: Բայց նկարիչն ուրախ էր դրա համար: Վերջապէս ժամանել էր Ռեպինը եւ նրանք ձեռնամուխ պիտի լինէին իրենց վաղուց մտածած նկարի իրագործմանը:

Ռեպի՜ն: Նրանք վաղուց գիտէին միմյանց, բայց իսկական մտերմութիւնը սկսուեց այն յիշարժան ձմրանը, երբ պատերազմ էր Թուրքերի դէմ: Իվան Կոնստանտինովիչը ամբողջ կեանքում պիտի յիշէր ձմեռային այդ մռայլ օրը, երբ Պետերսբուրգում, 1878 Թուականի Յունուարի երկուսին, կէսօրից յետոյ հեռագիր ստացուեց Օդեսայի զինուորական օկրուգի գլխաւոր հրամանատարից: Հեռագրում ասուած էր. «Ի լրումն հ.5 հեռագրի յայտնում եմ, որ ժամը 12.30ից յետոյ Թուրքերը դադարեցրին Թէոդոսիայի ռմբակոծումը, իսկ ժամը եօթին նրանց զրահանաւերը շարժուեցին դէպի արեւմուտք: Այվազովսկու տանը ռումբը ծակեց երկու պատ եւ պայթեց դահլիճի մէջտեղում»: Աւելի ուշ յայտնի դարձան մանրամասնութիւններ: Պարզուեց, որ Թէոդոսիայի տանը ռումբի բեկորները ջարդել էին նկարչի կիսանդրին: Երեկոյեան Այվազովսկու տանը հաւաքուեցին ծանօթ նկարիչները: Բոլորից ուշ եկաւ Ռեպինը: Դեռ դռների մէջ Իլիա Եֆիմովիչը յուզուած գոչեց.

– Թոյլ տուէք գրկել ձեզ, թանկագին Իվան Կոնստանտինովիչ... Իրօ՛ք որ, Այվազովսկին անդրիացած կերպարանքով գոհ է գնացել պատերազմին: Թուրքերն ասես վրէժ են լուծում ձեզանից իրենց խայտառակ պարտութեան համար...

Ցուցմունքից ծերունի նկարիչն այն ժամանակ ոչինչ չկարողացաւ պատասխանել, միայն համբուրեց Ռեպինին: Իսկ սա, տեղաւորուելով իր սիրած անկիւնում՝ ձուաձեւ սեղանի մօտ՝ աւելացրեց.

– Ես եւ դուք, Իվան Կոնստանտինովիչ, իւրօրինակ ռազմի ընկերներ ենք. չէ՞, որ երկուսս էլ կրակում ենք այդ կալը կտրած ենիչերիների վրայ: Դուք՝ ձեր անթիւ–անհամար նկարներով՝ ռուսական նաւատորմի փառահեղ յաղթանակների մասին, ես էլ իմ «Զապորոժցիներ»ով:

– Շատ ճիշդ էք ասում, Իլիա Եֆիմովիչ: Ոչ ոք չի կարող մեզ՝ նկարիչներիս մեղադրել, որ չենք մասնակցում պատերազմին: Մեր գործերի իւրաքանչիւր յաղթանակը՝ ծովում թէ ցամաքում, բերկրանքով է լցնում մեր հոգին եւ որպէս նկարչի ինձ մղում է անյապաղ կըտաւին յանձնելու այդ սխրագործութիւնը:

– Իսկ... Իվան Կոնստանտինովիչ, – նորից վրայ բերեց Ռեպինը, եւ նրա աչքերում թախիծ երեւաց, – ասացէք խընդրեմ, ի՞նչ նորութիւն կայ ձեր ազգակիցների վիճակից: Չէ՞ որ Թուրքիայում շատ Հայեր կան եւ...

– Այո, բարեկամ... Ինձ գրել էին, որ Հայերը, որոնք պատերազմի հէնց առաջին իսկ օրերից օգնում էին մեր զօրքերին, թշնամու տերիտորիայից նրանց հեռանալու հետ մէկտեղ թողել են իրենց բնակավայրերն ու ռուս զինուորների հետ անցել այս կողմ:

– Եւ ի՞նչ է լինելու հիմա նրանց վիճակը:

– Երիտասարդները ռուս զինուորների հետ միասին մասնակցում են կռիւներին, իսկ ծերունիներն ու կանայք էլ բռնել են գաղթի ճամբաները: Եւ լաւ են արել: Որովհետեւ տեղեկութիւններ կան, որ շատ տեղերում Թուրքերը մտադիր են ջարդեր կազմակերպել:

Ռեպինը ընդոստ վեր կացաւ.

– Իվան Կոնստանտինովիչ, չկարծէք թէ պարզ հետաքրքրութիւնից եմ հարցնում: Ես, ինչպէս գիտէք, Ուկրանիայից եմ եւ ամբողջ հոգով սիրում եմ իմ ժողովրդին: Իսկ ո՞ւմ յայտնի չէ, թէ ինչ տանջանքներ կրեցին Ուկրանիացիք այդ նոյն Թուրքերի ձեռքից: Ինչքա՜ն մարդ զոհուեց: Մի՞թէ կը մոռացուե՞ն այն ժամանակները, երբ Թուրք հրոսակախմբերը երկիրը ոտնատակ տուած արեամբ էին հեղեղում Ուկրանիան, հրկիզում գիւղերն ու քաղաքները, բռնանում կանանց վրայ, սպանում ծերերին ու երեխաներին... Սարսափելի է յիշելն անգամ: Հիմա էլ Թուրքերը Հայերի, Բուլղարների, Յոյների վրայ են բռնանում: Քանի՛–քանի՛ ընտանիքներ մնացին անօթեւան, սոված... Այնպէս որ, Իվան Կոստանտինովիչ, ես կ'ուզենայի որեւէ բանով օգտակար լինել դժբախտ հայ գաղթականներին: Ասացէք խնդրեմ, ինչպէ՞ս կարող եմ դա անել:

– Շնորհակալութիւն, բարեկամս: Ոչ միայն իմ, այլեւ իմ տարաբախտ հայրենակիցների կողմից: Ես մտադիր եմ մօտ օրերս մեկնել Թէոդոսիա: Ասում են, որ Ղրիմում յայտնուել են հայ գաղթականների առաջին խմբերը. իսկ ձեր օգնութիւնից, Իլիա Եֆիմովիչ, չեմ հրաժարւում եւ կանխաւ շնորհակալ եմ ձեզնից, որպէս ռուս նկարիչը ռուս նկարչից եւ որպէս Հայը իր սլաւոն եղբօրից:

Նա Թէոդոսիա ժամանեց գիշերով: Տանը բոլորն իրար անցան: Լապտերները ձեռքներին վազվզում էին դէսուդէն: Նա գնաց դահլիճ: Այստեղ արդէն ռմբակոծութիւնից ոչ մի հետք չէր մնացել. մինչեւ նկարչի գալը ջանացել էին վերանորոգել ամէն ինչը: Ընթրիքից հրաժարուեց եւ ճանապարհից յոգնած՝ անմիջապէս մտաւ անկողին:

Զարթնեց վաղ առաւօտեան՝ տագնապալից մի նախազգացմամբ համակուած և սկսեց տենդագին հագնուել: Նոյն զգացումն ասես հալածում, ստիպում էր շտապել, իսկ թէ ո՞ւր, ինքն էլ չգիտէր: Դուրս եկաւ պատշգամբ: Առջեւում յուզուած ծփում էր ծովը: Թէեւ Յունուար էր, բայց գարնան հոտ էր գալիս: Երկար կանգնեց ափին, հայեացքը խարսխակայանի կողմն ուղղած, եւ թուաց, թէ ինչ-որ սեւ ու մեծ մի բան է շարժւում այնտեղ: Ի վերջոյ, սկսեց լուսանալ, եւ նա նկատեց, որ հրապարակում յայտնուեցին ինչ-որ մարդիկ, աղքատ հագնուած, խղճուկ կապոցներով, տանջահար դէմքերով: Հաւանաբար գիշերս ժամանած գաղթականներն էին: Նկարչի սիրտը ճմլուեց, եւ նա շտապեց իջնել ներքեւ: Սպասաւորը վերարկուն գցեց նրա ուսերին եւ ուզում էր ուղեկցել, բայց նա բացասաբար շարժեց գլուխը:

(Շար. 191)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Զարեհ Վարդանեան–Կոսմեանի մահուան առթիւ պրն. Յակոբ Գըրմզեան եւ աղջիկը Սթեֆանի 200 եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին, տէր եւ տիկին Հրաչ Գըրմըզեան 200 եւրօ կը նուիրեն Դպրոցասէր տիկնանց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

TELEVISION

La prochaine émission de « Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux » concernant l'Arménie sera diffusée par France 2 le dimanche 30 mars, de 9h30 à 10h. Elle a pour titre « Une Cour St. Grégoire l'Illuminateur au Vatican ».

l'U.C.F.A.F. et la J.A.F.
vous invitent
le **Samedi 29 mars à 20 heures**
à une

CONFERENCE - DEBAT

de **Gilbert DALGALIAN** - **Psycholinguiste**

FAVORISER LES LANGUES MINORITAIRES
VALORISER LES CULTURES
PROMOUVOIR L'EDUCATION BILINGUE PRECOCE

Gilbert Dalgalian dédicacera son dernier livre : **«Reconstruire l'éducation ou le désir d'apprendre»**
coédité
par le F.S.U. et les éditions du Temps.

au Centre Culturel U.C.F.A.F.-J.A.F.
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
Métro République

— Entrée libre —

2008Թ. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 28–ԻՆ
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի մէջ տեղի կ'ունենայ

ՍՈՒՐԲ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

բարձր հովանաւորութեամբ
Գ Ա Ր Ե Գ Ի Ն Բ.
Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի,

իր հետ աղօթակից ունենալով նուիրապետական Աթոռներու գահակալները, թեմական առաջնորդները եւ հաւատացեալ հայ ժողովուրդի աղօթասէր զաւակներու հոծ բազմութիւնը։

Նկատի ունենալով այդ օրուան կարեւորութիւնը հաւատացեալի կեանքին մէջ

Թեմիս Առաջնորդ
ՆՈՐՎԱՆ ԱՐՔ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Կ Ո Չ *կ'ուղղէ*
Ֆրանսահայ Թեմի բոլոր զաւակներուն
2008*Թ. Սեպտեմբեր 26էն մինչեւ Հոկտեմբեր* 3
մասնակցելու
ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ՝ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾԻՆ,
մեր աղօթքը բերելու
Ս Ո Ւ Ր Բ Մ Ի Ւ Ռ Ո Ն Ի Օ Ր Հ Ն Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ուխտագնացութիւնը կը կազմակերպուի Ֆրանսահայոց Թեմի Առաջնորդարանին կողմէ։

Յաւելեալ տեղեկութեան համար դիմել տեղի ձեր հոգեւոր հովիւներուն և հոգաբարձուներուն, կամ Ֆրանսահայ Թեմի Առաջնորդարան՝ 01·43·59·67·03 *թիւէն։*

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : **31 mars**

Les Activités du Mois d'Avril du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

— RECITAL DE PIANO
Mickaël EKMEKTCHIAN
Samedi 5 avril à 18 heures
Au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
Au programme : Bach — Beethoven — Rachmaninoff...
— Entrée libre —

— CONCERT DU CHOEUR ARMENIEN DE MARSEILLE SAHAK-MESROP
Direction : Khatchig YILMAZIAN
Soliste : Suzanna BAGAMIAN-ARMAGAN
de l'Opéra d'Erevan
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Dimanche 27 avril à 16h30
en l'église de Saint-Loup

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Իսիի «Տիրուհի Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իրմէ յաւէտ բաժնուած խաչուհիներու յիշատակին, Կիրակի, Մարտ 30ին, Իսիի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին՝ 6 ավըլնիւ Պուրկէն։

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք հոգեճաշ եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ։

Ժամը 15ին կը գումարուի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը, նոյն վայրին մէջ։

□

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի «Արշալոյս Թադէոսեան» մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ վեթերան ընկերուհի Մատլէն Վարդանեանին, հարսին՝ Սիւզանին եւ թոռան՝ Էտուար Վարդանեանին, Զարեհ Վարդանեանի յանկարծական մահուան առթիւ։

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

Recherche Directeur(trice) de maison de retraite

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur(trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.
Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arméniennes.
Possibilité de logement de fonction.
Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante :
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE
77 rue la Fayette — 75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ - ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

– ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 12, ժամը 15·30ին
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՂԵՌՆԸ
ՍԿՍԱԾ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵՆԷՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (26, *ռիւ Թրուայոն, Սեւր*)։

– ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 20, ժամը 20·30ին
ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ,
1894–1925 *ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ*
Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութիւն, (26 *ռիւ Սիպիէ,* 13001)։

– ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 24, ժամը 15ին
ԺԹ. – Ի. ԴԱՐԵՐՈՒ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐԸ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր)։
դասախօս՝ Հ. Ց. ՊՉՏԻԿԵԱՆ

– ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՄԱՅԻՍ 5, ժամը 20·30ին
ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՈԳԵՒՈՐ ՏԱՂԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ ՀԱՅ ԾԷՍԻՆ ՄԷՋ
Հ. ՎՐԹԱՆԷՍ ՎՐԴ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ
(Վենետիկէն)
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր)։

ԱԶԴ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԷՆ BNF

Ֆրանսայի Ազգային գրադարանը հայկական հին գրապահեստի մը տէր է եւ կ'ուզէ ճոխացնել զայն։ Եթէ կը փափաքիք մասնակցիլ այդ նպատակին, կապ հաստատեցէք Միքայէլ Նշանեանի հետ որ պատասխանատու պահպանողն է հայկական պահեստին։ Կրնաք ապահով ըլլալ որ ձեր նուիրելիք գիրքերը, թերթերը, պարբերականներն ու լուսանկարները լաւագոյն պայմաններու մէջ պիտի պահուին եւ թուայնացուին։
Հեռ. – 01·53·79·80·69
Իմակ. – mikael.nichanian@bnf.fr

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ
կը կազմակերպէ
Ե Ր Ե Կ Ո Յ Թ Մ Ը

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ ԻԲՐԵՒ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԼԵԶՈՒ

Նիւթը կը ներկայացնեն՝
ԱՆԱՀԻՏ ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ (INALCO)
ԺԱՆ ՍԻՊԻԼ – Ֆրանսերէնի եւ Ֆրանսայի լեզուներու ընդհանուր պատուիրակ
մասնակցութեամբ՝
երիտասարդ տաղանդ,
թաւջութակահարուհի
ՄԵԼԱՆԻ ՊԱՏԱԼ–*ի*
Ուրբաթ, Մարտ 28, ժամը 20ին
Եկեղեցւոյ սրահը
5 avenue de la Concorde
95400 Arnouville-lès-Gonesse
RER D : Villiers-le-Bel — Gonesse — Arnouville, *եկեղեցիէն* 5 *վայրկեան, քալելով,*
(*Գնացքի ուղղակի գիծ – Ալֆորվիլ, Կառ տը Լիոն, Շաթըլէ–լէ–Հալ...*)։
Հեռ. – 06·61·79·56·05
01·39·85·78·72

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% *Թ.Վ.Ա.* (*տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը*)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 *տող*) *մահազդներու պարագային եւ* 1/8*րդ* (12–13 *տող*) *մնացեալին։*

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Date à retenir

SUR LE CHEMIN DE LA LIBERTE
Hommage à A. Aharonian
le vendredi 18 avril à 20h30
à la Maison de la Culture Arménienne de Marseille

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 29-30
SAMEDI-DIMANCHE
29-30 MARS
2008

LE NUMERO: 1,20€

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Tél. : 01 47 70 86 60 — Fax : 01 48 00 06 70
Courriel (e-mail) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. Paris 15069-82 E

83ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.927 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 83e ANNEE — N° 21.927

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազուրկներու թիւը նուազած է Փետրուարին 0.7% համեմատութեամբ: Այս նոր տուեալը կը հաստատէ Յունուարի կացութիւնը, երբ գործազուրկներու թիւը յաւելում կրած էր:

ՍԱՐՔՈԶԻ ելիզէէն կը վերակազմէ Իւ.էմ.Փէ.ն, որպէսզի հակակշռէ Ֆր. Ֆիյոնը: Այսպէս, Մարտ 28ին, Կզաւիէ Պերթրան եւ Նաթալի Քոշուսքօ-Մորիզէ ընդհանուր կցորդ քարտուղարներ նշանակուած են հակառակ Փաթրիք Տեվէճեանի: Նպատակն է նոր եռանդ մը տալ կուսակցութեան, որ ցնցուած է թաղապետական ընտրութիւններու պարտութենէն: Դիտել կը տրուի սակայն որ այս հարցին մէջ, Փ. Տեվէճեան քաւութեան նոխազ մըն է, քանի բուն պատասխանատուն ճախողութեան ելիզէի սխալ քաղաքականութիւնն է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱՑԸ օրէ օր յաւելում կը կրէ եւ ճշդուած է որ չէ կրցած տէրը մնալ իր յանձնառութիւններուն, քանի հասած է 2,7%ի 2007ին, մինչ 2,5% էր նախորդ տարի: Կացութիւնը կրնայ ալ աւելի վատթարանալ 2008ին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՍԵՆՏԻՔԱՆԵՐԸ միացեալ ճակատ մը կազմած են կառավարութեան ծրագրին դէմ ինչ կը վերաբերի հանգստեան կոչուելու պարագային: Սենտիքաները կը մերժեն 40էն 41 տարիի անցնիլ 2009էն 2012ի ընթացքին օգտուելու համար հանգստեան թոշակի լրիւ վճարումներէն: Շաբաթ Մարտ 29ին ցոյց մըն ալ նախատեսուած է Նասիոն (Փարիզ):

«ՄԱԶ» շաբաթաթերթին տուած իր հարցազրոյցին մէջ Ֆր. Հոլանտ կ'ըսէ թէ «նախագահական ընտրութեան համար կարելի քանի մը անձնաւորութիւններ կան, որոնց մաս կը կազմեմ, դուրս չեմ մնար»:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ արտաքին նախարարը՝ Տաւիտ Բակրաձէ հարցազրոյցով մը Մոնտին (Մարտ 28), կը գտնէ որ ճիշդ ժամանակն է որ ՕԹԱՆ ուսումնասիրէ Վրաստանի թեկնածութեան հարցը: Այս առընչութեամբ, նախարարը ընկերացած էր նախագահ Սահակաշվիլիի Ուաշինկթըն կատարած այցելութեան որպէսզի Պուշ զօրավիգ ըլլայ այդ թեկնածութեան: ՕԹԱՆ-ի Պուքրէշի վեհաժողովէն առաջ (Ապրիլ 2-4), Գանատա, ԱՄՆ, Արեւելեան եւ Կեդր. Եւրոպայի երկիրները եւ Սքանտինաւիա արդէն համամիտ են: Կան, սակայն, վերապահներ եւ սկեպտիկներ, որոնց կարգին է Ֆրանսա: Նախարարին համար, եթէ թեկնածութեան հարցի քննութիւնը ձախողի, հետեւանքները լաւ չեն ըլլար Վրաստանի եւ շրջանին համար: Պէտք չէ քաջալերել Ռուսաստանի դիրքը:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ լուսարգել հաստատուած է, առաջքն առնելու համար շիիներուն բախումներուն օրինաւոր զօրքերուն հետ: Աւելի քան 100 մեռեալներ եղած են Պաղտատէն զատ զանազան այլ քաղաքներու մէջ: Կռիւները ծագած էին Պասրա, ապա տարածուած քաղաքէ քաղաք: Մոքթատա ալ-Սատրի կողմնակիցները փողոց իջած են Պաղտատ, Մարտ 27ին, պահանջելով վարչապետին հրաժարումը:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ ութ քաղաքացիներ մեռած են եւ 17 ուրիշներ ալ վիրաւորւած թակարդ կառքի մը պայթումէն Հիլմարի (երկրին հարաւի մէկ գաւառը) շուկայի մը մէջ: Արարքին տէր եղած են թալիպանները:

ՄԻՆՍԿԻ կեդրոնը, բազմաթիւ ընդդիմադիրներ որոնք կը փորձէին ցոյց մը ընել ձերբակալուած են, երկրի մը մէջ (Բելառուսիա), որ «Եւրոպայի վերջին մենատիրութիւնն է» Ուաշինկթընի համար: Մարտ 25ին ձերբակալուած ընդդիմադիրները յաջորդ օրն իսկ դատի քաշուած են: Ինչ կը վերաբերի ամերիկեան դեսպանատան, 17 դիւանագէտներ արդէն մեկնելու պատրաստուած են:

Հ. ԳԼԻՆԹԸՆ ներողութիւն խնդրած է, երբ երեւան ելած է որ սուտ խօսած էր Պոսնիա կատարած իր մէկ այցելութեան պայմաններուն մասին: Սուտը վերագրած է մոռացութեան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Սահմանադրութեան բարեփոխման օրինագիծը նախարարաց խորհուրդին պիտի ներկայացուի Ապրիլ 16ին կամ 23ին, Ազգ. Ժողովն ալ պիտի ուսումնասիրէ Մայիս 20էն սկսեալ, Ծերակոյտն ալ՝ Յունիսի կէսէն, մինչ Գոնկրէն (երկու ժողովները) վերջնական պիտի հաւաքուի Յուլիս 7ին: Այս օրինագիծին գլխաւոր հարցը կը վերաբերի Թուրքիոյ, քանի հաւանական կը նկատուի, որ այլեւս ջնջուի հանրաքուէի պարտաւորութիւնը անոր անդամակցութեան համար: Ծանօթ է որ Շիրաք խոստացած էր որ այդ անդամակցութիւնը կախում պիտի ունենայ հանրաքուէին արդիւնքէն: Սարքոզի սակայն միտքը փոխած է եւ վերջ տուած է հանրաքուէի պարտադրութեան:

ՍԱՐՔՈԶԻի մշակութային նախկին խորհրդականին՝ Ժորժ-Մարք Պենամուի տնօրէնի պաշտօնը Հռոմի Մետիսիս ֆրանսական հաստատութեան գլուխը, կրնայ չիրականանալ, քանի բողոքները օրէ օր կը բազմանան: Սկզբունքով ընտրութեան հարցը պէտք է ենթարկուէր դատումի յանձնախումբի մը եւ այդ առընչութեամբ նախընտրութիւն մը տրըւած էր Օ. Փուվար-տ Արվորի, երբ յանկարծ Սարքոզի այլ որոշում մը կու տար ի նպաստ Ժորժ-Մարք Պենամուի եւ թոյլ մը կը ստեղծուէր: Մարտ 28ին, կը հաղորդուէր որ Պենամուի նշանակումը կրնայ փոխուիլ, ինչ որ ենթակայի բարկութեան պատճառ եղած էր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ երկարակեցութիւնը օրէ օր յաւելում կը կրէ եւ ներկայիս 20 հազար հարիւրամեայ անձեր կան երկրին մէջ: Այդ թիւը կրնայ 60300ի հասնիլ 2050ին:

ՄԱԿ-Ի բարձրաստիճան պատասխանատու մը՝ Լին Փասքօ (Ամերիկացի) Մարտ 30էն սկսեալ եռօրեայ այցելութիւն մը պիտի կատարէ Կիպրոս օժանդակելու համար բանակցութիւններու վերսկսումին, ինչ որ փափաքն է կղզիին յոյն եւ թուրք ղեկավարներուն:

Թ. ԷՐՏՈՂԱՆԻ ՍՈՖԻԱ ԱՅՑԸ ՑՈՅՑԵՐՈՎ ԽԱՆԳԱՐՈՒԱԾ

Թուրքիոյ վարչապետ Թ. Էրտողանի Պուլկարիա այցը հակաթուրք Աթաքա կուսակցութեան կողմնակիցներուն բողոքի ցոյցերով լուրջ միջադէպերու պատճառ եղած է, ծրագրուած մամուլի ասուլիսն ալ տեղի չէ ունեցած:

Աթաքայի նախագահը Վ. Սիտերով ասուլիսին սրահը մտնելով յայտարարած է թէ հարցումներ ունի Թուրքիայէն Պուլկարիա ներգաղթած Պուլկարներու ընտացուածքին, 1915ի դէպքերուն մասին: Ըսած է նաեւ թէ հարցումներ կ'ուզէ ուղղել Էրտողանի դէմ արտօնուած իրենց ցոյցին ոստիկանութեան կողմէ արգիլուելուն մասին. ուզած է տակաւին որ Արտա գետին վրայ թուրք ձեռնարկատէրերու կառուցելիք ամբարտակին ծրագիրը ջնջուի:

Երբ Սիտերով եւ իր համախոհները սրահէն դուրս չեն ելած, Էրտողան ջնջած է Պուլկարիոյ վարչապետին հետ միասնական ասուլիսի ծրագիրը:

Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւն ալ որ նոյն օրը Սոֆիայի քաղաքապետութեան օրակարգին պէտք է առնուէր, յետաձգուած է: Բանաձեւով կը նախատեսուէր ճանչնալ Ցեղասպանութիւնը եւ Ապրիլ 24ը հռչակել «Հայկական Ցեղասպանութեան ոգեկոչումի օր»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԱՐՏ 1-ԻՆ ԵՐԱԽԱՅ ՉԷՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Օրերէ ի վեր շրջան կ'ընէր լուրը թէ ոստիկաններ Մարտ 1ի դէպքերուն ընթացքին 12 տարեկան պատանի մը սպաննած են: Նման լուր, բնական է որ լայնօրէն կը բաւէր կիրքեր լարելու, ապահովութեան պաշտօնեաներուն դէմ բորբոքելու տրամադրութիւնները: Ճիշդ նման այն լուրերուն, ըստ որոնց խռովութիւններու զոհերուն թիւը ոչ թէ 8, այլ 50, 80 էր, եւլն.:

Մարտ 27ին պարզուած է 12 տարեկան պատանիի մը սպանութեան մասին ամբողջովին կեղծ լուրը տարածողին ինքնութիւնը: Ան կը կոչուի Լաուրա Մելքոնեան, Մարտունիի բնակիչ է: Խոստովանած է որ այդ լուրը քանի մը հոգիի կողմէ պատրաստուած սադրանք եղած է եւ ինք ակամայ շարունակած է սուտը:

Բացատրած է որ ցոյցին ընթացքին Միասնիկեանի արձանի շուրջը գտնըւողներուն մէջ շրջած է երախայի մը սպանութեան լուրը. ինք ալ հոն թափւած աղբերուն մէջէն առած է երախայի կօշիկ մը եւ յայտարարած թէ սպաննըւած տղեկին կը պատկանի ան: Ուրիշ մը կօշիկը զետեղած է արձանին պատուանդանին վրայ ու մարդիկ սկըսած են մոմ վառել, ծաղիկներ զետեղել հոն: «Այդ պահին իմ սուտը մեծ ազդեցութիւն գործեց, ամբոխը բորբոքւեցաւ եւ սկսաւ ոստիկաններու հասցէին ուղղել անպարկեշտ արտայայտութիւններ, հայհոյանքներ, եւլն.» ըսած է Լ. Մելքոնեան եւ զղջում յայտնած:

* * *

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԱԿԱՆ ՄԵՐԺՈՒՄ

Արտաքին գործերու նախարարութենէն յայտնած են թէ ատրպէյճանական կողմը մերժած է Ս. Սարգսեանի ու Ի. Ալիեւի միջեւ Պուքրէշի մէջ հանդիպում կազմակերպելու գաղափարը:

Ապրիլ 2–4 Ռումանիոյ մայրաքաղաքին մէջ տեղի կ'ունենայ ՕԹԱՆ-ի վեհաժողովը եւ Վ. Օսկանեան ենթադրած էր թէ ան առիթ մը կ'ըլլայ երկու նախագահներու հանդիպումին:

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄՆԵՐ, ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒՄՆԵՐ

Ապօրինի կերպով զէնք ու զինամթերք ձեռք ձգելու, պահելու յանցանքներով ամբաստանուածներէն Ե. Մամեան, Ա. Ղուլջեան, Ս. Սիրադեղեան, Ռ. Ասրեան մեղադրուած են: Ասոնք դատապարտուած մէկ, կամ երկու տարուան: Ս. Սիրադեղեանի ու Ռ. Ասրեանի մէյմէկ տարուան պատիժները պայմանական ըլլալով նոյն պայմանաժամով փորձաշրջան նշանակուած է անոնց եւ ազատ արձակուած են:

* * *

Վ. ՏԷՐ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆԻ ՊԱՇՏՕՆԻՆ ՎԵՐՋ ՏՐՈՒԱԾ

Լիբանանի դեսպան Վահան Տէր Ղեւոնդեանի պաշտօնին վերջ տրուած է, նախագահ Ռ. Քոչարեանի Մարտ 26ի հրամանագրով: Վ. Տէր Ղեւոնդեան Լիբանանէն առաջ պաշտօնավարած էր Ֆրանսայի եւ Արժանթինի մէջ. եղած էր նաեւ «Հայաստան» հիմնադրամի գործադիր վարչութեան տնօրէնը:

* * *

Ա. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆԻ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Օրինաց երկիր» կուսակցութեան նախագահ եւ նախագահութեան թեկնածու Արթիւր Բաղդասարեան ընտրապայքարին ընդդիմադիր դիրքերէ յայտնուելէ ետք համախոհական համաձայնութիւն ստորագրեց իշխանութեան հետ: Իսկ անկէ առաջ նոյն կուսակցութիւնը քաղաքական գործակցութեան բանակցութիւններ վարեց Լ. Տէր Պետրոսեանի հետ:

Այս զարգացումներուն մասին պատասխանելով «Առաւօտ»ի (Մարտ 28) հարցումներուն, ան որոշ պարզաբանումներ ըրած է: Իշխանութեան հետ գործակցելու որոշումը բացատրած է անով որ ո՛չ իշխանութիւնը, ո՛չ ալ ընդդիմութիւնը անփոփոխելի, վերջնական դիրքեր են: Իսկ երբ Ս. Սարգսեանի հետ իր եւ Հ.Յ.Դ.ի, Բարգաւաճ Հայաստանի ստորագրած համաձայնագիրը ընդգրկած է համակարգային բարեփոխումներու, կառավարական միասնական ծրագիր մշակելու եւ իրականացնելու կէտերը, տատամսելու պատճառ չէ մնացած:

Ինչ կը վերաբերի Լ. Տէր Պետրոսեանի հետ տարած բանակցութիւններուն, անոնք չեն յանգած քաղաքական գործակցութեան մասին փաստաթուղթեր ստորագրելու հանգրուանին: Ատկէ զատ, Լ. Տէր Պետրոսեանի շարժումին մամուլը նոյնիսկ բանակցութիւններու ընթացքին վարկաբեկող հրապարակումներ ըրած է իր եւ «Օրինաց երկիր»ի հասցէին: Իսկ Լ. Տէր Պետրոսեանի յայտարարութիւնը թէ նոյն կուսակցութիւնը քաղաքական դիակ է, թէ ո՛վ որ իրենց չի միանար «ազգի թշնամի», «դաւաճան», կամ «տականք» է, փակած է համաձայնութեան բոլոր ճամբաները: Մանաւանդ որ նոյն կեցուածքը շարունակուած է յետընտրական ցոյցերուն ալ, երբ Լ. Տէր Պետրոսեան յայտարարած է թէ ինք քուէներու 65%ով ընտրուած է, թէ «Օրինաց երկիր»ի կառոյցներուն կէսը իրենց կողմը անցած է, եւլն., հասկցած են որ գործակցութեան գետին չի կրնար ըլլալ: «Ի վերջոյ, շանթաժով, ստով եւ անուանարկելով համագործակցութիւն հնարաւոր չէ» ըսած է Ա. Բաղդասարեան:

ՅԱՄԱՌ ՆԱՀԱՊԵՏԻՆ ԹՌՈՒՆԵՐԸ ՅԱՄԱՌ

Ծօ՜
ինչո՞ւ գացիր
այդ ցուրտ երկիրը,
սուրհանդակին հետ
լուր ղրկեց
բանտէրը...
Եկո՜ւր
տաք երկիրս
արմաւ կ՚ուտես
ապագային ալ
քարիւղին հարստութիւնր
կը վայելես...

Անշո՜ւշտ
ժխտակա՛ն պատասխանեց
յամառ Նահապետը..
Քու արմաւդ
թող մնայ քեզի՜.
այստեղ
երկիրն է ծիրանի՜.
քարիւղդ ալ
գլո՛ւխդ անցնի,
լուր չունի՜ս
այդ քարիւղին պատճառաւ
ի՜նչ փորձանքներ
գլխուդ պիտի տեղան...
Պոչաւո՜ր փորձանքներ...
Կը նախընտրեմ
ցուրտին բուքին
այս լեռներուն վրայ,
քարերուն ժայռերուն մէջ
ապրիլ ազա՜տ,
շնչել ազա՜տ,
ա...զա..տու...թի՜ւն,
ես կը տենչամ...
ա...զա..տու...թի՜ւն...

Քանի մը ժամ է
որ հասած եմ
յամառ Նահապետին
երկիրը ծիրանի,
վերջին օրերը
ձմրան ցուրտին
ու բուքին...
Այստեղ են հաւաքուած,
մռայլ երկինքին տակ խռնուած,
Նահապետին Թոռները
Նահապետին նման յամառ...

Քանի՞ հազարամեակ է
որ այստեղ են՝
լեռներուն վրայ
քարերուն ժայռերուն մէջ,
չիտակը ըսեմ
տեղեակ չեմ.
հիմա
քեզի համար
երկա՜ր բարակ
հաշիւ ընելու
սիրտ չունիմ...
եթէ անպայման
կ՚ուզես գիտնալ
Հայր Ցարութիւնէն
կրնաս տեղեկանալ...

Հայր Ցարութիւնը՝
Պզտիկեանը
ամէն բան գիտէ՜..
Իւրաքանչիւր
փտած մաշած
լռած մոռցուած
անկիւն մը նետուած
գիրք ու մատեան
սերտա՜ծ է
կը վերլուծէ՜.
եւ
քայլ առ քայլ
ագատատենչ Նահապետին
յոխորտ լեռներուն
քարեր ու ժայռերը
չափա՜ծ է
կը չափչփէ՜...

Հակառակ պարագային
եթէ Հայր Պզտիկեանը
չէ՛ս ճանչնար,
ուրեմն

հետեւաբար
հազարամեակներուն թիւը
չե՛ս գիտնար...
Վնաս չունի՜...
արդէ՜ն
այս օրերուս
«ամօ՛թ քեզի» ըսող
շատո՜նց է որ
չէ մնացած...

Ըրինք չըրինք
սա հազարամեակներուն թիւր
չգուշակեցինք...
Հաւատացէ՜ք
շատո՜նց է որ հոն էինք,
լեռներուն վրայ
քարերուն ժայռերուն մէջ...
Հո՛ն՝
մեր Աստծոյն
շղարշեայ շարականնե՜ր
կ՚երգէինք,
երբ այսօրուան
սա մէջտեղերը
փորը բաց պտըտողները,
ինքզինքնին բան մը
կարծողները,
ծնած չէին,
ընդհանրապէս
պատմութեան մէջ
գոյութիւն չունէի՜ն...
է հէ՜յ...
Մեր Աստուածն ալ
այն ժամանակ
միա՛յն
միմիայն
հայերէ՛ն կը խօսէր.
պլպուլի՜ պէս
գրաբա՛ր գիտէր..

Հազարամեակնե՜ր ըսինք
իսկ ես
աճաւասիկ
քանի մը ժամ է
որ հասած եմ
յամառ Նահապետին
երկիրը ծիրանի,
վերջին օրերը
ձմրան ցուրտին
ու բուքին...
Այստեղ են հաւաքուած,
մռայլ երկինքին տակ խռնուած,
Նահապետին նման յամառ
իր թոռները
ու Նահապետէն սորված
հազարամեակներէն աղին
տակաւին
կը պոռան
ա...զա...տու..թի՜ւն...
կը տենչան
ա...զա...տու..թի՜ւն...

Ամա՜ն
Հա՜յր սուրբս
վարդապե՜տս իմ
սա ազատութիւն ըսուածը
տակաւին
ձեռք չձգեցի՞նք...
Ալ համը փախաւ,
հոտն ալ ելաւ,
համը փախած
հոտը ելած
տաքցո՜ւր տաքցո՜ւր,
նոյն բանը
ծամէ ու ծամծմէ,
կարծես իշու միս է..
Կ՚րլլա՞յ մը...
Չէ՜.
կեցէք նայիմ
բան մը կայ որ
սխալ է...
Ծուղակը ինկած
յիմարի մը նման,
յիմարաբար
կամ յիմարօրէն
կը դիտեմ
խռնուած հաւաքուած
թոռները Նահապետին

որոնք տակաւին
կը պոռան
ա...զա..տու...թի՜ւն...
կը տենչան
ա...զա..տու...թի՜ւն...

Հա՜յր սուրբս
Վարդապե՜տս իմ
ըսէ ինծի
դուն որ
փտած մաշած
լռած մոռցուած
անկիւնը նետուած
մեր պատմութեան
բոլոր գիրքերն ու մատեանները
մէկիկ մէկիկ
սերտած ես
վերլուծած,
հիմա
այսօր
մեր պատմութեան
ո՞ր էջին վրայ կը գտնուինք..
Ըսէ ինծի
որ թաց մելանով գրուող
նոր բացուող
էջ մըն է
ասի...
Խրիմեան Հայրիկին
շերեփին պատմութիւնը
տակաւին քանի՞ անգամ
պիտի կրկնուի՜..

Զսորվեցա՛նք
ու չսորվեցա՛նք..
Վրայէն ալ կ՚ըսենք
թէ խելացի ենք..
Պատմութիւնր
անդադար
կը կրկնուի՜...
Երէկուան անցեալը
այսօրուան ներկան
նոյն սխալները
թուղթէ շերեփները
մերկ բռունցքները
եւ պոռացողները..
ա...զա..տու...թի՜ւն...
սակայն որո՞ւն կը պոռան...
ա...զա..տու...թի՜ւն...

Հայր սուրբս
վարդապետս իմ
ըսէ ինծի
ո՞վ
որո՞ւն դէմ
կը պայքարի...
Ոչ
աջ աչքիս
աջ կողմի
տեսածները
կը հասկնամ,
ոչ
ձախ աչքիս
ձախ կողմի
չտեսածները..
Ուղեղիս համար
զոյգ աչքերովս
տեսածներս
անբացատրելի՜...
Կարծեմ
ուղեղս
տրամաբանելէ
ամբողջովին
դադրած է,
կամ ալ
այս ամբողջը
անտրամաբանական է...

Աչքերովս տեսած
ականջներովս լսած
գլխուս վրայ փլած
այս ներկան
ես ինչպէ՞ս հաւատամ..
Կարծե՛մ,
չէ՜
վստա՛հ եմ,
որ
մեր պատմութեան
անցեալի
մութ էջերուն մէջ
յիմարի մը նման
յիմարաբար
կամ յիմարօրէն
ես կը թափառիմ...

Արքայազունը՝
Արտաւազդը

դանդատեցա՜ւ...
Ես
ինչպէ՞ս
պիտի թագաւորեմ
սա աւերակներուն վրան
ըսաւ...

Արքան՝
Արտաշէսը
զայրացաւ...
Անիծեց իր որդին
գլորիս յատակը անդունդին
ըսաւ...

Անիծուած արքայազունը
խո՜ր անդունդը
գլորեցաւ
եւ այնտեղ
հազարամեակնե՜ր
շղթայուած
բանտարկուեցաւ...

Եւ դարբինները
ամէն Կիրակի
առաւօտները
երեք անգամ
կռանով
կը զարնէին
իրենց սալերը
որ ամրանան
Արտաւազդին շղթաները
եւ յանկարծ
անդունդէն
դուրս չդայ
անիծուած Արքայազունը
ու անդունդը գլորելով
չկործանէ
ծիրանի մեր աշխարհը

Բայց աճաւասիկ
այսօր
մե՛նք ենք որ կը գլորինք
դէպի անդունդը
անիծուած արքայազունին քովը...
Ո՜վ է մեզ անիծողը
Հա՜յր սուրբս
վարդապետս իմ
ըսէ՜ ինծի...

Տէ՜ր իմ Աստուած
որ ժամանակին
միայն
միմայն
հայերէն կը խօսէիր...
Մե՛նք ենք, մե՛նք՝
ափ մը
բուռ մը
հայերէն խօսողներս...
Մեզ մոռցա՜ր
եւ հիմա
բազմաթիւ ուրիշ
լեզունե՜ր սորվեցար...
Մարած է
երկինքէն կախուած
կանթեղը մեր
ու մութին մէջ
կը գլորի՛նք...

Կը գլորի՛նք..
Գլորեցա՛նք...
Գլորա՜ծ ենք
եւ աճաւասիկ
անիծուած արքայազունին
դիմացը
անդունդին յատակը
հասած ենք...

Է՜հ...
Բարի եկանք...
Նորէն ալ
Աստուած երեսնիս նայեցաւ
լա՜ւ հասանք..
Գոնէ
բան չեղանք...
Աստին անդին
կոտրած կոտրտած
ոտք ձեռք
ծռած մռած
քիթ բերան
վնաս չունի
կարեւորը
ողջ առողջ հասանք
սա անդունդը..

Լաւ լուր մը ունիմ
եւ գէշ լուր մը..

Նախ
լաւ լուրը ըսեմ
յետոյ
գէշը…
Առանկ անանկ ալ
երկուքն ալ
պէտք է ըսեմ…
Լաւը՝
որ ասկէ աւելի վար
գլորելու
հնարաւորութիւն չկայ…
Գէշը՝
որ միայն
անդունդն ի վեր
ճամբայ կայ…

Անդունդն ի վեր
ինչպէ՞ս ելլել…
Ինչպէ՞ս… ինչպէ՞ս…
Անշո՛ւշտ
մեր եղունգներո՛վ,
մեր ժայռերուն
մեր քարերուն
փաստելո՛վ,
մեր լեռները
գրկելո՛վ,
մեր չղարշեայ
չարականները
երգելո՛վ…

Կ'ընե՛նք…
Ես վստա՛հ եմ,
քանի
յամառ Նահապետին նման
յամառ Թոռներն ենք…
Բայց
մէկ խնդիր կայ…
Սա անիծուած
Արքայազունը
ի՞նչ ընենք…
Անդունդին մէ՞ջ
ձգենք
թէ
հետերնիս
անդունդն ի վեր
քաշքշենք…

Ի՞նչ ըսեմ,
ես ալ չեմ գիտեր…
Ձեզի սկիզբէն բսի,
ինչ որ չէք գիտեր
վարդապետիս
Հայր սուրբիս
Հայր Ցարութիւն
Պզտիկեանին
դուք հարցուցէք…

անդունդն ի վեր
անահիտ սարգիսեան

«ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ-Ի ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»
ՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԾԱՌԱՅԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ քանի մը օրեր առաջ կազմակերպիչներուն յայտնած մտավախութեան՝ ո՛չ Թաղապետական ընտրութիւններուն երկրորդ շրջանը եւ ո՛չ ալ Ծաղկազարդի տօնակատարութիւնները արգելք եղան որպէսզի փարիզահայերը մասնակցէին «Մարի Նուպար հիմնարկութեան բարեկամներու» միութեան տարեկան ճաշին: Այս տարի եւս, Մարտ 16ին, ըստ հաստատուած աւանդութեան, «Եանց» ակումբը 80էն աւելի հրաւիրեալներ հաւաքուած էին իրենց զօրակցութիւնը արտայայտելու: Այս անգամ եւս Ժերար Մարգարեան եւ իր ամբողջ աշխատակազմը ջանք չէին խնայած կազմակերպիչներուն եւ իրենց հիւրերուն գոհացում տալու համար: Այս անգամ ալ ամէն ինչ անթերի էր, հրամցուած ճաշերէն մինչեւ սպասարկութիւնը: Ներկայ էին անշուշտ միութեան «չարքային հաւատարիմները» որոնք մօտ չորս տասնամեակէ ի վեր, առանց աղմուկի եւ մեծ նուիրումով, սատար կանգնած են Հայ ուսանողներու Տան եւ անոր բնակիչներուն:

Բոլոր ներկաներուն հաճելի անակնկալ մը եղաւ այս տարի Ֆրանսայի Հայոց Թեմի առաջնորդ՝ Նորվան արքեպիսկոպոս Զաքարեանի ներկայութիւնը: Օրուան պատույ հիւրն էր լրագրող եւ վիպագիր Լուի Գառզու: Ներկայ էին նաեւ տիկին Ալիս Ասլանեան, Սահակ Սուքիասեան՝ Տան տնօրէնը, եւ միութեան հովանաւորութիւնը վայելող աւելի քան տասնեակ մը սաներ: Նորվան արք. կ'օրհնէր սեղանը որմէ յետոյ պաշտօնական բացումը կը կատարէր տիկին Նանիկ Քիւթիւլեան որ յանուն միութեան կ'ողջունէր ներկաները եւ ամփոփ զեկուցագիր մը կը ներկայացնէր կազմակերպութեան տարեկան գործունէութեան մասին: Ան մասնաւորաբար կը յիշատակէր նորոգ հանգուցեալ Հերմին Մատաթի ազնիւ հոգին: Խօսք առնելով, Նորվան արք. կը յիշեցնէր թէ ինքն ալ Տան բնակիչներէն եղած էր վեց տարի շարունակ, աւելցնելով որ եթէ իրեն տրված հըլլային հետանալ, թերեւս մինչեւ այսօր մնացած կ'ըլլար: Առաջնորդ սրբազանը շարունակեց ըսելով թէ ինք հինէն ծանօթ է «Մարի Նուպար հիմնարկութեան բարեկամներու» միութեան գործունէութեան: Յուզումով վերյիշեց հիմնադիր տիկիններուն «քառեակը». տիկ. Քրիստին Քիաթիպեան, տիկ. Ցիմի Մոսսիչեան, տիկ. Արտեմիս Պօյաճեան, տիկ. Ցոլինէ Ջիլլինկիրեան: Ան շնորհաւորեց եւ օրհնեց կազմակերպութեան ներկայ վարչականները, անդամները եւ բոլոր համակիրները չէզոելով իրենց առաքելութեան կարեւորութիւնը: Իր պատգամին աւարտին, կոչ ըրաւ ներկաներուն նոյն ծառայասիրութեամբ հետեւելու իրենց նախորդներուն, ըսելով. «Վա՜յ այն ժողովուրդին որ չի գիտեր իր նախահայրերուն գործը շարունակել»: Լուի Գառզու կը յաջորդէր Նորվան արքեպիսկոպոսին: Ան վերյիշեց իր ընտանեկան պատմութեան պատկանող էջեր, կ'անդրադառնար մանաւանդ իր մեծ հօր՝ նկարիչ Գառզուի, մեծ մօր՝ Նան Գառզուի ազդեցութեան իր անձնական կեանքին մէջ: Վերջացնելով, քանի մը բառերով կը ներկայացնէր իր վէպը՝ «La Huitième colline»: Վերջին խօսողը կ'ըլլար Սահակ Սուքիասեան: Տան տնօրէնը յիշեցուց որ այս տարի կը նշուի տան հիմնադրութեան 80ամեակը. «Ասկէ ութսուն տարիներ առաջ, երբ Ա. Թամանեան Հայաստանի համար վայել մայր Ոստան մը կը կառուցէր իր ամբողջ ժողովուրդին ուժերով, այստեղ, Փարիզի մէջ, Պօղոս Նուպար փաշա եւ Լեւոն Նաֆիլեան, Փարիզի Ուսանողական ոստանի սիրտին վրայ փոքրիկ հայրենիք մը կը կերտէին աքսորեալ հայ ուսանողներուն համար»: Ան յայտնեց թէ այս տարեդարձին առթիւ մշակուած յայտագիրէն կարգ մը ձեռնարկներ արդէն ընթացքի մէջ են (Այս մասին տես «Յառաջ»ի Մարտ 20ի թիւը):

Աչնան տեղի պիտի ունենան յոբելեանին գլխաւոր հանդիսութիւնները՝ համերգ մը եւ պաշտօնական ճաշ մը: Իր խօսքը աւարտելով ան շնորհակալութիւն յայտնեց միութեան վարչութեան, անդամներուն եւ համակիրներու փաղանգին, առանց որոնց ոչինչ կարելի պիտի ըլլար: Ան աւելցուց «Հայկական բարեգործական ընդհանուր միութեան եւ Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան նման հզօր հաստատութիւններուն քով կանգնած ձեր միութիւնը Հայ տան կայունութիւնը ապահովող երրորդ սիւնն է»: Անգամ մը եւս ան իր հպարտութիւնը յայտնեց Հայ ուսանողներու տան նման հաստատութեան մը գլուխը գտնուելուն: Ուսանողներուն յանձնարարեց երբեք չմոռնալ իրենց հանդէպ ազգին ցուցաբերած հոգատարութիւնը եւ ապագային անոր վերադարձնել աւելի քան ինչ որ ստացած են անկէ:

Ճաշին վերջաւորութեան տեղի կ'ունենար գեղարուեստական փոքրիկ բաժին մը: Թադէոս Մակատիսի հրաւէրով իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին Տրնի Թոփուզօղլու (դաշնակ) եւ տիկին Հերմինէ Երիցեան (երգ):

Հաւատարմութեան եւ ծառայասիրութեան այս հանդիպումը վերջ կը գտնէր աւանդական վիճակահանութեամբ: Անգամ մը եւս «փարձքերնիդ կատար» կրնանք ըսել Մարի Նուպար հիմնարկութեան բարեկամներու միութեան. Մինչեւ գալ տարի:

ԿՈՐԻՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ
պաշտօնական ամսագիր
կաթողիկոսութեան Հայոց
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

Թիւ 1, Յունուար 2008

Անթիլիաս – Լիբանան

ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ՊԵԱՆՔԸ
(ռուսերէնէ թարգմանեց
Մարգարիտ Թէրզեան)

Լ. Ա. ՎԱԳՆԷՐ
Ն. Ս. ԳՐԻԳՈՐՈՎԻՉ

ՄԱՍՆ ՎԵՑԵՐՈՐԴ
ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆ

Խոր քնած էր քաղաքը: Բայց հրապարակում մարդիկ չէին քնում: Ուրաքանչիւր ընտանիք հաւաքուել էր իր խղճուկ ունեցուածքի շուրջը. լաթերի ու վերմակների մէջ փաթաթուած կանայք եւ երեխաները թոքոքուած աչքերով նայում էին օտար քաղաքի ամայի փողոցին: Նրանց աչքերում ծովացել էր անմարդկային մի յոգնութիւն: Նրանք, այդ աչքերն, արդէն ամէն ինչ տեսել էին, տեսել ամենասարսափելին՝ հարազատների մահը… Եւ այնուամենայնիւ, կեանքի ծարաւը ուժեղ էր մահուանից: Հոգու խորքում ինչ–որ տեղ պեծպեծում էր փրկութեան յոյսը. կանանց եւ երեխաների կողքին վշտից կորացած նստոտել էին ծերունիները: Բոլորի դէմքերը, ճանապարհների փոշուց ու քաղցից սեւացած, ուղղուել էին մի կողմ՝ այնտեղ, ուր մուտքի մօտ՝ քաղմած առիւծներ, բարձրանում էր նրա տունը…

Ցանկարծ մարդիկ անհանգիստ շարժուեցին: Նրանք տեսան, որ արագ քայլերով, համարեա վազելով դէպի իրենց է գալիս լաւ հագնուած մի մարդ, վերարկուն ուսին գցած, առանց գլխարկի: Ահա արդէն նա այնքան մօտեցաւ, որ գաղթականները տարբերեցին նրա բարձր ճակատը, սեւ թաւ յօնքերը, փարթամ այտամօրուսները: Բոլորը տեղից վեր թռան, մնացին միայն գետնին փռուած ծանր հիւանդները, թէեւ նրանք էլ փորձեցին բարձրանալ փոքր–ինչ:

– Այո, նա է, զաւակներս, – բարձր գոչեց ութսունամեայ մի ծերունի:

– Յովհաննէս Այվազովսկին իր քոյրերին ու եղբայրներին թշուառութեան մէջ չի թողնի:

Ծերունու աչքերը փայլեցին. նա ձգտեց իր ամբողջ հսկայ կերպարանքով մէկ ու զոյգ ձեռքերը մեկնեց դէպի նկարիչը: Այվազովսկին տեսաւ հայ ծերունու խոր հաւատով լի այդ ժեստը, լսեց նրա ոգեշունչ խօսքերը եւ լցուեց խանդաղատանքով հանդէպ իր հայրենակիցները, հանդէպ այս չարչարկուած մարդիկ. սիրտը ճմլուեց ցաւից ու կարեկցանքից: Ծերունին մի քայլ եւս մօտեցաւ նրան: Նկարիչը գրկեց ծերունուն եւ երկուսն էլ լաց եղան:

Դեռ էլի նրան գրկած՝ Այվազովսկին գլուխը բարձրացրեց ծերունու ուսից եւ աչքերը զարմանքից լայն բաց անելով բացագանչեց.

– Արա՞… Արա Վէքիլեա՞ն…

Քիչ անց Այվազովսկու տան բոլոր սենեակներում սեղաններ էին բացուած, եւ սպասաւորները՝ ձեռքներին սկուտեղներ, տենդագին եռուզեռ անելով, կերակրում էին գաղթականներին:

Արա Վէքիլեանը պատմում էր Այվազովսկուն.

– Եւ այսպէս ես առաջնորդում եմ մարդկանց Բայազէտի մօտից… Այն բանից յետոյ, երբ հայ կամաւորները միացան Կովկասում կռուող ռուսական զօրքերին, Թուրքերը իրենց զայրոյթը թափեցին խաղաղ բնակչութեան վրայ: Մեզ՝ մի խումբ մարդկանց, յաջողուեց բռնել փախուստի ճամբան: Երեւանեան Ջոկատը դրաւեց Բայազէտը: Բայց մենք, –Վէքիլեանը վշտով լի հայեացքով ցոյց է տալիս գաղթականներին,– ճանապարհին շատ ու շատ մարդ կորցրինք:

Տափաստանով շարժւում են սայլեր, ձիակառքեր՝ մարդկանցով լցուած: Հեռւում երեւում է ծովը: Երկնքում ամպեր են, անձրեւ է սպասւում: Ապա յայտնւում են անտառապատ լեռներ: Ցածում, լեռների ստորոտում, կանաչների մէջ կորած փոքրիկ մի գիւղ է տարածուել:

Այվազովսկին եւ Արա Վէքիլեանը իջնում են կառքից: Այվազովսկին ձեռքի լայն մի շարժումով ցոյց է տալիս իրենց դէմ բացուող տեսարանն ու ասում.

– Սա իմ կալուածքն է. տեղաւորուեցէք ու նոր կեանք սկսէք…

Արա Վէքիլեանը դառնում է գաղթականներին եւ ասում.

– Լսեցէք ինձ հայ եղբայրներ…

Սայլերն ու ձիակառքերը կանգ են առնում: Մարդկանց խօսակցութիւնները դադարում են: Բոլորը՝ ուշադրութեամբ հայեացքները դարձնում են ծերունուն:

– Լսեցէք ինձ, զաւակներս, Յովհաննէս Այվազովսկին այս ծաղկուն հողը տալիս է մեզ, մեզ եւ մեր երեխաներին: Տալիս է ընդմի՛շտ: Պարզւում է, որ մենք սրբազան երկիր ենք եկել՝ Այվազովսկու երկիրը:

Հեռւում՝ ծովի վրայ փռուած երկնքի մուգ ֆոնին, առկայծում է բազմագոյն մի ծիածան:

Այվազովսկու արուեստանոցի պատին նոր նկար է յայտնուել. «Նոյը որդիների հետ իջնում է Արարատից Ջրհեղեղից յետոյ»:

Սենեակի խորքում, բազկաթոռի մէջ, նստել է Արա Վէքիլեանը: Նրա կողքին կանգնած է Այվազովսկին: Նրանք լուռ դիտում են նկարը:

Լռութիւնը խզում է ծերունի Վէքիլեանը.

– Անչափ ուրախ եմ, որ համաձայնուեցի կեցուածք ընդունել քո առջեւ Նոյի կերպարի պատկերման համար: «Նոյը իր որդիների հետ….»: Այդպէս մեզ անուանում էր Կարիպալտին…

– Կարիպալտի՞ն…

– Դա տեղի ունեցաւ Հռոմում, սուրբ Պետրոսի հրապարակում: Կարիպալտին՝ շիկաւուն, գանգուր մազերով, աշխէտ ձին հեծած, զննում էր նորակոչիկներին: Նրան ուղեկցում էին երկու համհարզներ. Վէքին եւ վիթխարահասակ մի մուլատ:

(Շար. 192)

ԱԶԳ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԷՆ BNF

Ֆրանսայի Ազգային գրադարանը հայկական հին գրապահեստի մը տէր է եւ կ՚ուզէ ճոխացնել զայն։ Եթէ կը փափաքիք մասնակցիլ այդ նպատակին, կապ հաստատեցէք Միքայէլ Նշանեանի հետ որ պատասխանատու պահպանողն է հայկական պահեստին։ Կրնաք ապահով ըլլալ որ ձեր նուիրելիք գիրքերը, թերթերը, պարբերականներն ու լուսանկարները լաւագոյն պայմաններու մէջ պիտի պահուին եւ թուայնացուին։

Հեռ. – 01·53·79·80·69

Իմակ. – mikael.nichanian@bnf.fr

«ՅԱՌԱՋ» ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

TELEVISION

La prochaine émission de « Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux » concernant l'Arménie sera diffusée par France 2 le dimanche 30 mars, de 9h30 à 10h. Elle a pour titre « Une Cour St. Grégoire l'Illuminateur au Vatican ».

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, ՎԱՐԺԱՐԱՆ - ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

– ՇԱԲԱԹ, ԱՊՐԻԼ 12, ժամը 15·30ին
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՂԵՌՆԸ
ՍԿՍԱԾ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՏԻՐԱՊԵՏՈՒԹԵՆԷՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (26, ռիւ Թրուայոն, Սեւր)։

– ԿԻՐԱԿԻ, ԱՊՐԻԼ 20, ժամը 20·30ին
ՄԵՐ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ, 1894–1925 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒՆ
Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութիւն, (26 ռիւ Սիպիէ, 13001)։

– ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 24, ժամը 15ին
ԺԹ. – Ի. ԴԱՐԵՐՈՒ
ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐԸ
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր)։
դասախօս՝ Հ. Ե. ՊՉՏԻԿԵԱՆ

– ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՄԱՅԻՍ 5, ժամը 20·30ին
ՇԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՈԳԵՒՈՐ ՏԱՂԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ ՀԱՅ ԾԷՍԻՆ ՄԷՋ
Հ. ՎՐԹԱՆԷՍ ՎՐԴ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ
(Վենետիկէն)
Կեդրոնական դահլիճին մէջ (Սեւր)։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CITE INTERNATIONALE
UNIVERSITAIRE DE PARIS
Maison des Etudiants Arméniens - Fondation Marie Nubar
Հայ Ուսանողներու Տուն – Մարի Նուպար Հիմնարկութիւն
57 boulevard Jourdan — 75014 Paris

"Les mercredis de la MEA"

Un état de la recherche historiographique sur le génocide arménien
Haroutioun KEVORKIAN
Historien, professeur à l'Institut français de géopolitique
(Université Paris-VIII-Saint-Denis)
conservateur
de la Bibliothèque Nubar à Paris
— Mercredi 2 avril/21h

***

Les réfugiés arméniens et le droit international pendant l'entre-deux-guerres
Dzovinar KEVONIAN
Maître de Conférences
à l'Université Paris X
Directrice-Adjointe du dépt. d'histoire
— Mercredi 9 avril/21h

***

La magie de l'écrit
Claude MUTAFIAN
Historien, Maître de Conférences
à l'Université ParisXIII-Nord
— Mercredi 14 mai/21h

***

La Troisième République d'Arménie
Claire MOURADIAN
Historienne, Directrice de recherches
au CNRS
— Mercredi 28 mai/21h

***

Un état de la musicologie arménienne
Aram KEROVPYAN
Musicologue
— Mercredi 4 juin/21h

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

Recherche Directeur(trice) de maison de retraite

L'Association Arménienne d'Aide Sociale recherche un(e) Directeur(trice) pour une de ses maisons de retraite de la région parisienne.

Le(la) candidat(e) devra faire preuve de ses capacités de gestion et posséder une bonne connaissance de la culture et de la langue arméniennes.

Possibilité de logement de fonction.

Prière d'envoyer lettre de motivation et CV à l'adresse suivante :
Monsieur le Président
ASSOCIATION ARMENIENNE
D'AIDE SOCIALE
77 rue la Fayette — 75009 PARIS
e-mail : aaas.paris@aaas.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապոյտ Խաչի Իսիի «Տիրուհի Սէրէնկիւլեան» մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տայ իրմէ յաւէտ բաժնուած խաչուհիներու յիշատակին, Կիրակի, Մարտ 30ին, Իսիի Սուրբ Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին՝ 6 ավընիւ Պուրկէն։

Հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք հոգեճաշ եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ։

Ժամը 15ին կը գումարուի մասնաճիւղին ընդհանուր ժողովը, նոյն վայրին մէջ։

ARMENIE 2008

Demandez notre brochure ARMENIE 2008.

Vous y trouverez différentes formules de séjours à la carte, de circuits accompagnés et extension au Karabagh.

● **SABERATOURS**
Le spécialiste des voyages en Arménie
11 rue des Pyramides
75001 PARIS
☎ 01.42.61.51.13
e-mail : armenie@saberatours.fr

● **SEVAN VOYAGES**
48 Cour de la Liberté
69003 LYON
☎ 04.78.60.13.66
e-mail : sevan@selectour.com

● **WASTEELS VOYAGES**
67 La Canebière
13001 MARSEILLE
☎ 04.95.09.30.60
e-mail : marseille@wasteels.fr

l'U.C.F.A.F. et la J.A.F.
vous invitent
le Samedi 29 mars à 20 heures
à une

CONFERENCE - DEBAT

de **Gilbert DALGALIAN** - **Psycholinguiste**

FAVORISER LES LANGUES MINORITAIRES
VALORISER LES CULTURES
PROMOUVOIR L'EDUCATION BILINGUE PRECOCE

Gilbert Dalgalian dédicacera son dernier livre : **«Reconstruire l'éducation ou le désir d'apprendre»** coédité par le F.S.U. et les éditions du Temps.

au Centre Culturel U.C.F.A.F.-J.A.F.
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
Métro République

— Entrée libre —

L'UCFAF organise deux voyages en Arménie

1 voyage touristique du 26 juillet au 10 août

soit 16 jours / 15 nuits au prix de 1565 euros par personne, max. 30 personnes, base demi-pension et chambre double, incluant un circuit de 6 jours jusqu'au Karabagh (taxes d'aéroport et visa en sus) renseignements : E. Yazidjian au 01 42 87 95 98 (heures de bureau)

1 voyage randonnée du 14 au 25 juillet

soit 12 jours / 11 nuits au prix de 1390 euros par personne, max. 12 personnes, incluant un circuit de 7 jours randonnée en pension complète et 3 jours à Erevan en demi-pension avec excursions et visites quotidiennes (taxes d'aéroport et visa en sus) renseignements : A. Samikyan au 01 48 03 18 78

Date à retenir

SUR LE CHEMIN DE LA LIBERTE
Hommage à A. Aharonian
le **vendredi 18 avril à 20h30**
à la Maison de la Culture Arménienne de Marseille

Les Activités du Mois d'Avril du Centre Culturel Sahak–Mesrop de Marseille

Directeur : Khatchig YILMAZIAN

— RECITAL DE PIANO
Mickaël EKMEKTCHIAN
Samedi 5 avril à 18 heures
Au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
Au programme : Bach — Beethoven — Rachmaninoff...
—— Entrée libre ——

— CONCERT DU CHOEUR ARMENIEN DE MARSEILLE SAHAK-MESROP
Direction : Khatchig YILMAZIAN
Soliste : Suzanna BAGAMIAN-ARMAGAN
de l'Opéra d'Erevan
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Dimanche 27 avril à 16h30
en l'église de Saint-Loup

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENT POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE

(JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplômés BAFD**
- **Animateurs diplômés BAFA ou stagiaires BAFA**
- **Assistants sanitaires**

Candidatures à adresser à

CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : **31 mars**